

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

AZƏRBAYCAN
MILLİ KİTABXANASI

BƏRDƏ VƏ BƏRDƏLİLƏR

(Bibliografik məlumat kitabı)

Elmi məsləhətçilər: *T.e.d. Qasım Hacıyev*
H.e.n. Əli Eyvazov

Tərtibçi: *Xuraman İsmayılova*
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Elmi redaktor: *T.e.n. Kərim Təhirov*
Əməkdar mədəniyyət işçisi,

Rəyçi: *Samir Abbasov*

Redaktorlar: *Azadə Novruzova,*
Yasəmən Sadıqova,
Elmira Bəşirova,
Mehriban Cəfərova

Kitabın yaradıcı kollektivi materialların toplanmasına göstərdikləri köməklik üçün Bərdə rayon Mədəniyyət və Turizm Şöbəsinə və rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sisteminin kollektivinə minnətdarlığını bildirir.

«Bərdə və bərdəlilər». – Bakı, «Nərgiz» nəşriyyatı, 2010, – 448 səh.
Fotoşəkillərlə.

Azərbaycanın ən qədim və şöhrətli şəhərlərindən olan Bərdənin tarixinə, tarixi abidələrinə və görkəmli şəxsiyyətlərinə həsr olunmuş kitabda Bərdə və bərdəlilər haqqında ədəbiyyatın bibliografiyası, Nizami tərifli bu gözəl diyara həsr olunmuş şeirlər də öz əksini tapmışdır.

Kitab tədqiqatçı-alimlər, kitabxanaçı-bibliograflar və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

B $\frac{742000000}{079}$ 612 – 2010

ISBN 978-9952-8025-9-7

© M.F.Axundov adına

Milli Kitابخana, 2010

TƏRTİBÇİDƏN

ÜRƏYİMİN İÇİNDƏKİ ÜRƏYİM

Vətən hardan başlanır sualına mən belə cavab verərdim: «Doğulduğun evdən, isindiyn ocaqdan, ilk qədəm basdığın torpaqdan, su içdiyin bulaqdan başlanır Vətən».

Bir atalar sözünü uşaq vaxtı çox düşünər, saf-çürük edərdim. Amma mənasını o qədər də anlamazdım. Bir gün nənəmdən soruşdum ki, ay nənə, «çubuq dibi şirin olar» nə deməkdir? Çubuğun da dibi olar?

Dünya görmüş nənəm səbrlə, təmkinlə məni başa saldı:

– Qızım, əvvəllər ev, koma daşdan, kərpicdən tikilməzdi. Çünki, o vaxt daş-kərpic yox idi. Evlər adi ağac çubuqlarından tikilərdi. Çubuqları yerə basdırıb uclarını əyər, iplə bağlayıb üstünə çadır salıb ev-koma düzəldərdilər. Hər kəsə də öz koması, yəni basdırdığı çubuğun dibi şirin olardı, əziz olardı. Elə o vaxtdan da «çubuq dibi şirin olar» məsəli yaranıb.

Sinədəftər nənəm sözünü bu el bayatısı ilə bitirdi:

*Bir ev tikdim dəyirmi,
Çubuqları iyirmi.
Hara gedirsən, bala,
Bu ev sənin deyilmi?*

Bu izah ağıma batdı və hələ də ağımdan çıxmır.

Ulu məmləkətimiz, doğma Azərbaycanımız hər bir azərbaycanlının ürəyidir. Amma hər kəsin ürəyinin içində bir ürək də çırpınır. Ürəyimizin içindəki ürəyimiz doğulduğumuz, torpağına ilk qədəm basdığımız el-obadır. Mənim ürəyimin içindəki ürəyim isə tarix qədər yaşı olan, tərfi ulu Nizaminin sətirlərində yaşayan, əbədiyyət tapan əbədi Bərdədir. Bərdənin tarixi, inkişafı, baş verən ictimai-siyasi, iqtisadi hadisələr haqda danışmaq fikrindən uzağam. Çünki bu haqda tədqiqatçı alimlərimiz kifayət qədər araşdırmalar aparıb, sanballı tədqiqat əsərləri yazmışlar.

Oxuculara təqdim olunan bu kitabda Bərdə haqqında həmin məlumat mənbələri ilə tanış olmaq mümkündür. Otuz ildən artıqdır ki, Milli Kitabxanada çalışıram. Hər an həsrətilə yaşadığım, ruhum, canım qədər yaxınım, anam-balam qədər doğmam, əzizim Bərdə haqqında nəse etmək istəyimdən yaranıb bu kitab.

Kitabın «Bərdənin qədim memarlıq abidələri» bölməsində Bərdənin qədim və Azərbaycan tarixində önəmli izi olan maddi mədəniyyət abidələri haqqında, «Bərdə yazılı mənbələrdə» bölməsində Bərdə və bərdəlilər haqqında biblioqrafiya, «Bərdənin yetirmələri» bölməsində isə

ta qədimdən bu günə qədər Bərdənin yetirdiyi, ölkənin ictimai-siyasi həyatında əhəmiyyətli rolu olan şəxsiyyətlər haqqında məlumat verilir. Təbii ki, belə şəxsiyyətlər kitabda verilənlərdən qat-qat artıqdır. Ancaq bir kitaba sığmadığından Bərdənin layiqli oğul və qızlarının hamısını əks etdirə bilmədik.

Bərdə haqqında yazılmış şeirlərin bir qismi toplanmış bölmə isə «Könüllər vəsf edir gözəl Bərdəni» adlanır.

Kitabı tərtib edərkən yaradıcılıq məhsullarından istifadə etdiyimiz tədqiqatçı alimlərə və jurnalistlərə, şairlərə dönə-dönə təşəkkür edirik. Bərdəyə sonsuz məhəbbətə, tarixə ehtiramına, bərdəlilərə hörmətinə görə hər bir qələm sahibi qarşısında minnətdarlıqla baş əyirəm. Bu insanların adına kitabın hər səhifəsində rast gələcəksiniz. Bu üzdən adlarını çəkməyə ehtiyac duymadıq.

Əziz bərdəlilər və möhtərəm oxucular, böyük məhəbbətlə tərtib olunmuş bu kitab haqqında irad və rəylərinizi bildirməkdən çəkinməyin. Bizim üçün ən dəyərli söz, fikir oxucu sözü, oxucu fikridir.

Sonda kitabın çapına maddi və mənəvi kömək göstərən insanlara hamımızın adından təşəkkür edirəm.

BƏRDƏ RAYONUNUN İNZİBATİ ƏRAZİ VAHİDİ

Bərdə rayonu – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Qarabağ düzündədir. Sahəsi 957 km², əh. 138,1 min nəfərdir. (01.01.2006). Mərkəzi Bərdə şəhəridir.

Rayona Bərdə şəhəri və Ərəblər, Güloğlular, Şorəlli, Qaraqoyunlu, Qaradağlı, Divanlı, Cəyirli, Gərənə, Şatırlı, Kürdborakı, Qazaxlar, Nəzirli, Yeni Daşkənd, Mehdixanlı, Tağılar, Canavarlı, Qaya-lı, Həsənqaya, Saatlı, Qəhrəmanlı, Mirzəcəfərli, Mollagüllər, Əyricə, Yeni Əyricə, Kərimbəyli, Nəcəfqulubəyli, Mirzalibəyli, Qaraməmmədli, Məmmədli, Mustafaağalı, Mollalı, Məşədiibişli, Lənbəran, Xəsili, Mollaisalar, Kolayır, Mollaməmmədli, Gülgəzli, Sərkərlər, Otuzikilər, Hacıəhmədli, Bayramlı, Xanərək, Şərəfli, Qurdlar, Kətəlparaq, Piyadalar, Şirvanlı, Dəymədağlı, Uğurbəyli, Qullar, Hüseynbəyli, Xanxanımlı, Kələntərli, Dağalar, Əliyanlı, Muğanlı, Qasımbəyli, Alaçadırlı, Alpout, Qarayusifli, Tumaslı, Lək, Arabacılar, Hacılar, Qaradırnaq, Qaratəpə, Mehdili, Qaradəmirçi, Türkmən, Həsənli, Köbərkənd, Hacıbəyli, Çumalar, Təhlə, Çələbilər, Nifçi, Böyük Göyüşlü, Bala Göyüşlü, Soğanverdilər, Bəcirəvan, Zümürxaç, İmamqulubəyli, Dilənçilər, Umudalılar, Cimcimli, Hacıalılı, Mirasəfli, Qarahacı, Samuxlu, Vəliuşağı, Bala Qacar, Böyük Qacar, Körpüsındıran, Birinci Qaradəmirçi, İkinci Qaradəmirçi, Hüseynalılar, Xanagahlı, Mirzəxan-Qaraqoyunlu, Qafarlı, Hacılı, Əmirli, Şahvəlilər, Qazıqurdalı, Yerli Ağalı, Bala Ərəblər kəndləri daxildir.

Rayonun ərazisi Qarabağ düzünün mərkəzi hissəsindədir. Səthi az meyilli və dalğalı düzənlikdən ibarətdir. Antropogen sisteminin çöküntüləri ilə örtülüdür. Gil, çınqıl və qum yataqları var. Rayonun Muğanlı kəndində “Muğanlı suyu” adlanan müalicə əhəmiyyətli təbii bulaq mövcuddur. İqlimi mülayim isti, quru subtropikdir. Qışı quraq keçir. Orta temperatur yanvarda 1,2-1,8°C, iyulda 25,6-26,5°C-dir. İllik yağıntı 250-350 mm-dir. Rayon ərazisindən Tərtər və Xaçın çayları, şimal-şərq sərhəddi boyu isə Kür çayı axır. Əsasən, boz və boz – çəmən torpaqları yayılmışdır. Təbii bitki örtüyü, əsasən, quru çöl və yarımsəhra tiplidir. Kür çayı sahilində seyrək Tuqay meşələri (ümumi sah. 7,3 min ha) var. Heyvanları: tülkü, canavar, çöldonuzu, boz dovşan, süleysin və s. Quşları: turac, qırqovul, qaz, ördək və s. R-n ərazisində Bərdə yasaqlığı var.

Bərdə inkişaf etmiş kənd təsərrüfatı rayonudur. Burada əkinçilik və maldarlıq əsas yer tutur.

Rayonda “Qarabağ-Pambıq” ASC, “Yağ-Pendir” ASC, “Fərid” inşaat firması, mini makaron fabriki və s. müəssisələr fəaliyyət göstə-

rir. 74 ümumtəhsil məktəbi, 32 məktəbəqədər və 5 məktəbdənkənar tərbiyə müəssisəsi, 112 klub, rəsm qalereyası, tarix-diyarşünaslıq muzeyi, 121 kitabxana, 17 xəstəxana, 18 feldşer-mama məntəqəsi, 2 dispanser, vərəm sanatoriyası var.

Rayonda Axsadanbaba türbəsi, Bərdə türbəsi, Güloğlular kəndində XVIII əsrə aid səkkizguşəli türbə və s. memarlıq abidələri mühafizə olunur.

“Azərbaycan ensiklopediyası”,
Bakı, 2007

BƏRDƏ ŞƏHƏRİNİN TARİXİ ƏRAZİSİ, TƏŞƏKKÜLÜ VƏ ADININ ETİMOLOGİYASI

Azərbaycan dünyanın ən qədim yaşayış məskənlərindəndir. Azərbaycan həm də ulu tarixə malik şəhərlər diyarıdır. Həmin şəhərlərdən biri də vaxtilə ölkənin siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzi – paytaxtı olmuş Bərdədir. Bərdə orta əsrlərdə Yaxın və Orta Şərqi nəhəng şəhərlərindən olmuşdur.

Azərbaycanda qədim və orta əsr şəhərlərinin yaranması və əsas inkişaf xüsusiyyətləri, şəhərin quruluşu, ictimai həyatı, hərbi-strateji mövqeyi, inzibati-idarə üsulu, sənətkarlıq və ticarəti, mədəniyyəti, xarici əlaqələri və şəhər həyatı ilə bağlı digər məsələlər tarix elmimiz üçün vacib, habelə mühüm elmi axtarışlar tələb edən məsələlərdir.

Mənbələr, arxeoloji materiallar və etnoqrafik müşahidələr əsasında aparılmış tədqiqat Bərdənin çoxəsrlik və zəngin tarixə malik olması qənaətinə gəlməyə imkan verir. Cənubi Qafqazda, qədim və beynəlxalq ticarət yollarının kəsişdiyi yerdə yaranaraq inkişaf etmiş Bərdə şəhəri Azərbaycan xalqının iqtisadi, siyasi və mədəni həyatında mühüm rol oynamışdır. Bərdə orta əsrlərdə, mənbələrin dili ilə desək, “Arranın anası” olmuşdur. Yeri gəlmişkən, ərəb mənbələrində indiki Cənubi Azərbaycan “Azərbaycan”, Albaniya isə “Arran” adlandırılmışdır.

Bərdə şəhəri dünyanın ən qədim insan məskənlərindən olan Azıx yaşayış məskəninə yaxın bir ərazidə – Kür və Tərtər çayları arasında salınmışdır.

Bərdə ərazisinin coğrafi təsviri haqqında ilkin məlumatlar yunan və latın mənbələrində – Strabonun coğrafi təsvirində, Ptolomeyin “Coğrafiya dərsliyi”ndə, Böyük Pliniyin “Təbiət tarixi”ndə rast gəlinir. Albaniyaya aid həmin təbii-coğrafi təsvirlər, şərhlər qədim Bərdə ərazisinin təbii-coğrafi şəraiti və eyni zamanda təbiətinin özünəməxsus xüsusiyyətləri haqqında ümumi nəticə çıxarmağa imkan verir. Bu baxımdan Strabonun “Coğrafiya” əsərindəki Albaniya ərazisinin etnonim, toponim, oronim və hidronimlərinə aid məlumatlar böyük maraq doğurur.

I əsrdə yaşamış yunan alimi Strabon Kür çayı haqqında danışarkən qeyd edir: “Çay suları daşarkən sahilləri daşlarla doldururdu”. Çox güman ki, həmin fikir Kür çayının yuxarı axını boyuna aiddir. Arxeoloji qazıntıları zamanı məlum olur ki, Bərdəyə yaxın ərazidə su selinin yuduğu yerlərdə yarganlar əmələ gəlmiş və çay qumu təbəqələri əraziyə yayılmışdır.

Kür çayı sahilinin yaşayış üçün təbii cəhətdən tarixən daha əlverişli olduğu məlumdur. O da məlumdur ki, Kür çayı daşarkən sahillərinin subasması bir neçə kilometrə qədər çatırdı. Bəlkə də buna görə də Bərdə şəhəri Kür çayının lap sahilində deyil, bir qədər aralıda salınmışdır. Bu

barədə müəyyən mülahizələr söyləmək mümkündür. Ərazinin hidronimi-yası və digər təbii xüsusiyyətləri göstərir ki, Kür tarixən bol sulu, coşqun axan çay olmuşdur. Mənbəyini uzaqlardan götürən, sürətlə axan bu çay düzən ərazilərdə məcrasından çıxaraq sahillərindəki meşəlik və kolluqları yuyub aparır, yerində göllər və təbii kübrələnmiş torpaqlar qalırdı. Bu da əkinçilik – taxılçılıq və bostançılıq üçün əlverişli idi. Kürün sularından təbii və süni suvarma sistemlərindən istifadə etməklə təsərrüfat yaradıl-ması əlverişli olsa da çayın düzənlik hissəsində, onun lap kənarında şəhər bünövrəsi qoymaq əlverişli deyildi.

Tərtər çayı isə mənbəyini Bərdədən çox da uzaqda olmayan Qaf-qaz dağlarından götürərək iti və güclü axını ilə daşları yuyub gətirən coş-qun dağ çayı olmuşdur. O, daşib sahillərini basır, bəzən məcrasını da xey-li məsafədə birdəfəlik dəyişirdi. Çayın yatağı ətrafında həmin izlər indi də qalmaqdadır. Hətta çayın yatağının və onun üzərindəki körpünün yerləş-məsindən ilk baxışda çayın vaxtilə hansı istiqamətdə axdığını müəyyən-ləşdirmək mümkün olmur. Tərtər çayının yaz fəslində gur sulu olduğunu və sürətlə axdığını görənlər, onun həmin vaxt daşarsa, hər hansı bir yeri – şəhər və ya kəndi bir anda yuyub apara biləcəyini təsdiq edə bilərlər. An-caq bütün bunlarla yanaşı, hər iki çayın resurslarından geniş istifadə edil-diyi güman olunur.

Roma ensiklopediyaçısı Pliniy Sekund Albaniyanın bir çox hidro-nimlərindən, o cümlədən Kür çayı və onun qollarından bəhs edir. Yeni eranın II əsrində yaşamış yunan coğrafiyaşünası Klavdi Ptolomey Albani-yada 29 şəhərin və 5 çayın adını çəkir.

Bu məlumatlar Bərdənin yerləşdiyi təbii-coğrafi ərazi haqqında ta-rixi mənbədə verilən ilkin və qiymətli məlumatlardır. Bərdə şəhəri yaxın-lığında yerləşən Kalankat kəndindən olan VII əsrdə yaşamış alban tarixçi-si Musa Kalankatlı Bərdə ərazisi haqqında daha geniş, tarixi əhəmiyyətli və maraqlı məlumatlar verir. Əsərinin əvvəlində Albaniyanın coğrafi yeri və təbiətindən bəhs edən M.Kalankatlı göstərir ki, bu ölkənin paytaxtı Bərdə şəhəridir. M.Kalankatlı əsərinin sonrakı bölmələrində də bəzi hadi-sələri şərh edərkən Bərdə ərazisinin təbiəti haqqında geniş təsəvvür yara-dır. Məsələn, o, III Vaçaqın dövründə Kürsahili qalın meşələr, şəhərətrafi bağlar, istirahət və ov yerləri haqqında, həmçinin Kür çayının təbii xüs-u-siyyətləri, onun sahillərinin vətəgələr üçün yararlılığı barədə, bölgənin tə-bii şəraiti, sərvətləri və təsərrüfatı haqqında məlumatlar verir. M.Kalan-katlı yazır: “Dağlararası düzləri keçib Uti vilayətinin gözəl, hamar və bə-rəkətli düzənliklərinə enəndə,...”. Burada verilən təbii-coğrafi ərazi təsviri Bərdə ərazisinin təsviridir. Bərdənin təbii şəraiti haqqında buna bənzər məlumatlara əsərin başqa yerlərində də rast gəlinir.

Bərdə ərazisinin təbii xüsusiyyətləri haqqında yunan, latın və al-ban mənbələrində olduğu kimi, ərəb, fars və türk dilində olan mənbələrdə

də dəyərli məlumatlar vardır. Həmin mənbələr əsasən coğrafiyaşünasların və səyyahların əsərləri olduğundan, onlardan da Bərdənin təbii-coğrafi xüsusiyyətlərinə dair məlumat almaq mümkündür. Fars dilində yazılmış “Hüdud-əl-aləm”də bildirilir ki, “...Bərdə böyük və zəngin şəhərdir. O, Arranın paytaxtı və bu əyalətin şahının daimi iqamətgahıdır. Orada, onun ətrafında meyvə və taxılla zəngin olan geniş, çiçəklənən əkinlər var. Orada tut ağacları çoxdur”.

Ərəb müəllifləri də Bərdənin təbii-coğrafi ərazisi və s. barədə maraqlı məlumatlar verirlər. Məsudi bildirir ki, “Kür çayı Tiflis ölkəsindən və Curzan torpaqlarından, Suqdəbil şəhərindən, sonra isə Bərdə vilayətindən axır”. O, daha sonra qeyd edir ki, “Kür öz yolunu Bərdənin üç milliyindən davam etdirir və onun əyalətlərindən biri olan Beyləqanın yanından keçir”. Əbu-Duləf Bərdədə müalicə əhəmiyyətli isti su bulaqlarından danışır. Əl-Fəqih Bərdənin təbii sərvətlərindən bəhs edərək yazır: “Arranda civə, mis kuprosu, mis və gümüş-qurğuşun yatağı vardır. Ora yerli fıstıq, şabalıd və çox gözəl şeylər düzəldilən tozağacı ağacları ilə zəngindir; həmin tozağacı ağacları Bərdə ölkəsindəki ağac və kollarla zəngin olan qalın meşələrdədir. Ər-Rəhman adlanan bu meşə Xəzərə qədər uzanır və Xavarəzm ölkəsinə daxil olur”. İbn Rusta isə qısaca olaraq qeyd edir ki, “Kür çayı Albanlar ölkəsindən axır, Tiflis və Bərdənin yanından keçir, Təbəristan dənizinə tökülür”. İstəxri Bərdənin təbii xüsusiyyətlərinə görə digər şəhərlərdən fərqləndiyini qeyd edərək yazır ki, “Arranda Bərdə, Bab əl-Əbvab və Tiflisdən böyük şəhər yoxdur. Beyləqan, Varsan, Bərdinc, Bərzənc, Şamaxı, Şirvan, Abxaz, Şabran, Qəbələ, Şəkki, Gənzə, Şəmkir, Xunan böyüklüyünə, çiçəklənməsinə və məhsullarına görə çox da diqqəti cəlb edən şəhərlər deyil. Kür çayının suyu şirin, sağlam və yüngüldür”. İstəxri xüsusi olaraq bildirir ki, Bərdə “sağlam iqlimli, münbit, çoxlu əkin sahəsi və bol meyvəsi olan yerdir. İraqla Xorasan arasında Rey və İsfahandan sonra Bərdədən daha münbit (torpaqlı), əlverişli mövqe tutan bir şəhər yoxdur. Buradan bir fərsəxdən də az məsafədə, onunla yaxşı münasibətdə olan əl-Əndərab adlanan yer vardır. Bura Kərnə, Ləsub və Yəqtan arasındadır və sahəsi bir günlük yol ərazisini tutur. Bura hər cür meyvəli bostan və bağlarla doludur”. İbn Hövqəl Bərdənin təbii şəraiti və ərazisinin təbii xüsusiyyətləri haqqında belə məlumat verir: “Bərdə şəhərinə gəldikdə, bura Ümmu-Arrandır (Arranın anası) (paytaxtı) və bu yerlərin ən yaxşısıdır... Bura parlaq vəziyyətdə və çox yaxşı haldadır. Bu isə onun saf havasından, məhsuldarlığından, əkinlərin, meyvə ağaclarının və çayların çoxluğundan irəli gəlir. Rey və İsfahandan sonra İraqla Təbəristan arasında Bərdə tək böyük və məhsuldar, tutduğu mövqe və xəzinəyə verdiyi gəlirə görə yaxşı yer yoxdur”. Müqəddəsinin məlumatı: “O ki qaldı Arrana, o, vilayətin üç hissəsini, Arras çayı ilə dəniz arasındakı yarımadaı tutur, Məlik (Kür) çayı vilayəti ortadan bölür. Onun paytaxtı Bərdə şəhəridir.

Bərdə baş şəhərdir... Bərdədə şəhəri kəsib keçən çay var, Kür çayı isə şəhərdən iki fərsənglikdədir. Bərdə gözəl şəhərdir". İstəxri və İbn-Xordadbeh Arran və Kürlə bərabər Kərnə (Gərnə) sözlərini işlədir ki, bu da Bərdənin toponimlərinə aid məlumatı zənginləşdirir.

Bərdənin coğrafi yeri haqqında İbn Rusta bildirir ki, "Adərbaycan: ... Bərdə, Nəşəva, Sisacan, Arzan, Xilat beşinci iqlimdədir".

Yaqut əl-Həməvinin yazdığına görə, "Kitab əl məlhəmə" əsərinin müəllifi danışır ki, Bərdə şəhəri yetmiş doqquz dərəcə otuz dəqiqə uzunluq, qırx beş dərəcə en dairəsində, altıncı iqlimdə yerləşir. Əbu Avn isə öz astronomik cədvəlində Bərdəni beşinci iqlimin yetmiş dərəcə uzunluq və qırx üç dərəcə endə göstərir. Əl-Biruni "Məsud cədvəli"ndə Bərdəni beşinci iqlimdə göstərir və qeyd edir ki, Bərdə Kür çayı yaxınlığındadır.

Əl-İdrisi coğrafi ərazilər haqqında danışarkən qeyd edir ki, "Beşinci iqlimin altıncı hissəsinin əhatə etdiyi yerlərə... Azərbaycanın bəzi şəhərləri və bütün Arran daxildir. Biz buna Bərdə şəhərinin təsviri ilə başlayırıq. Çünki bura Arran ölkəsinin paytaxtıdır. Bu şəhər çox böyükdür, onun uzunluğu 3 milə qədərdir, eni də bundan az deyildir".

Həmdullah Qəzvini də Bərdəni beşinci iqlimə aid edir və göstərir ki, Bərdənin "yerləşdiyi coğrafi yer uzunluğu 80, eni 40 dərəcə 20 dəqiqədir..." Sonra müəllif yazır: "Suyu kiçik çaydan götürürlər ki, o da Tərtər (adı ilə) tanınır". Həmdullah Qəzvini Bərdə şəhərinə məxsus olan yay iqamətgahından da bəhs edir: "Hərək – Bərdəyə yaylaq (yay iqamətgahı) kimi qulluq edir və o çox cazibədar və gözəl yerdir, bulaq suları, zəngin yaşıllıq və ov üçün yerlərlə zəngindir. Bərdə əhalisi yayda oraya gedir, qışda isə şəhərə qayıdır".

Məcdəddin əl-Hüseyni (Məcidi) də Bərdənin beşinci iqlimə aid olduğunu qeyd edir.

Bərdənin koordinatları Nəsirəddin Tusinin və Uluqbəyin astronomik bölgülərə aid cədvəlində də verilmişdir.

Bərdə şəhərinin gözəlliyinin təsvirinə Nizami Gəncəvinin "İsgəndərnamə" poemasında da rast gəlirik:

*"Bərdə nə gözəldir, necə qəşəngdir,
Yazı da, qışı da güldür, çiçəkdir.
İyulda dağları lalələr səpər,
Qışını baharın nəsimi öpər.
O yaşıl meşəsi cənnətə bənzər,
Şən atəklərinə bağlamış kövsər.
Söyüdlük çöllərə vermişdir zinət,
Ağ bağı elə bil həqiqi cənnət.
Qırqovul yuvası hər sərv ağacı,
Oxuyur kəkliyi, ötür turacı.*

*Səssizlik içində dincəlir gülşən,
Torpağı silinmiş qayğı, kədərdən.
Reyhanı yaşıldır illər uzununu,
Hər çeşid naz-nemət bürümüş onu.
Yem üçün quş gələr bu gözəl yurda,
İstəsən “quş südü” taparsan burda.
Torpağı yoğrulmuş qızıl suyundan,
Elə bil hər yanda bitmiş zəfəran.
O yaşıl yerləri dolaşib gəzsən,
Şənlikdən başqa bir xəyal görməzsən”.*

Bərdəni tərənnüm edən ulu şair bu zəngin şəhərin yerləşdiyi məkanın bənzətmə və poetik ümumiləşdirmələrlə mənzərəsini yaratmışdır.

Nisbətən son dövrün mənbələrində də Bərdə haqqında məlumatlar verilmişdir. Məsələn, Abbasqulu ağa Bakıxanov Bərdənin öz dövründəki görkəmi və vəziyyəti haqqında qısa məlumat vermişdir.

Yusif Vəzir Cəmənzəminli qeyd etmişdir ki, “min sənə əvvəl Bərdə bağlı-bağçalı, gözəl bir şəhər idi. Çoxlu hamamlar, karvansaralar, bazarlar şəhəri zینətləndirirdi...”.

Qədim tarixi mənbələrin və tədqiqat əsərlərinin araşdırılması nəticəsində belə bir qənaətə gəlmək olur ki, Bərdə Qafqaz Albaniyasının geniş düzənlik əraziyə, əkinə yararlı torpaqlara, təbii və süni su hövzələrinə malik olan Uti nahiyyəsində, Kür çayı ilə Tərtər çayının arasında yerləşmişdir. İki tərəfdən çaylar, digər tərəflərdən böyük göl və ucsuz-bucaqsız meşələr, otlaqlar, əkinlər və bağlarla əhatə olunan Bərdə Uti nahiyyəsinin, eyni zamanda Albaniyanın mərkəzində yerləşmiş, ətrafda olan həm düzənlik, həm də dağlıq hissələrin təbii sərvətləri ilə əhatədə olmuş, əhali qeyd edilən təbii şərait və sərvətlərdən bəhrələnməmişdir. Ərazicə beşinci iqlimdə yerləşən, təbii-coğrafi cəhətdən özünəməxsus müsbət xüsusiyyətlərə malik olan Bərdədə müxtəlif təsərrüfat növləri inkişaf etmiş, burada sənətkarlığın meydana çıxmasına zəmin yaranmış və bütün bunlar şəhərin əmələ gəlməsi və inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Beləliklə, əlverişli təbii şəraitə və strateji mövqeyə malik olan Bərdə ərazisində təsərrüfatın, sənətin yüksək inkişafı zəminində şəhər əmələ gəlmişdir. İndiki Bərdə şəhərinin şimal-qərbində yerləşən “Şortəpə” e.ə. III minillikdə yaşayış məskəni, e.ə. IV əsrdən etibarən şəhər olmuşdur.

Tarixən qədim olan hər bir şəhərin adının etimologiyası tədqiqat obyektini kimi böyük maraq doğurur. Bu baxımdan Bərdə şəhəri də diqqəti cəlb edən obyektidir. Bərdənin adının tarixi mənbələrdə çəkilməsi ilə əlaqədar araşdırmalarımızı, “Bərdə” toponimi və adının etimologiyası ilə bağlı mənbə məlumatlarını və tədqiqatçıların fikirlərini müqayisəli şəkildə təqdim edirik.

Fikrimizcə, özündə şəhərin tarixi keçmişini əks etdirən Bərdə adı-

nın zaman-zaman inkişaf və tənəzzüllə bağlı məruz qaldığı dəyişikliyi, adın mənasını öyrənməklə tarixi adın səciyyəvi xüsusiyyətini, müasirlikdə rolunu qiymətləndirməyin tədqiqat üçün əhəmiyyəti olacaq.

Bərdə şəhərinin adı ilə bağlı ən qədim yazılı məlumat ilk orta əsrlərə aid olan alban, erməni və gürcü mənbələrində saxlanmışdır.

M.Kalankatlının “Albaniya tarixi” əsərində Bərdənin (Partav) adı daha çox çəkilir, onun tarixi coğrafiyasına, siyasi, iqtisadi, mədəni həyatına dair geniş məlumatlar verilir, lakin Bərdə sözünün etimologiyası haqqında məlumata rast gəlinmir. Bərdənin adı ilk olaraq orta əsr gürcü mənbələrində qədim gürcü əfsanələri əsasında şərh edilir. Gürcü tarixçisi Leonti Mrovelinin “Kartli çarlarının həyatı” adlı xronikasında Bardos haqqında söylənilən rəvayətin Bardiyaya (Bərdəyə) aid olduğu qeyd edilir.

Bərdənin adı ulu dastanımız Dədə Qorqud əsərində də çəkilir. Doqquzuncu Oğuznamədə deyilir: “...Qorqud Begil adında bəyi razı saldı, özü ona qılınc verdi, barmağına qolçaq taxdı, əmr etdi cəsur at gətirdilər, onun yurtunu çıxardı və bəyi Bərdə və Gəncəyə göndərdi ki, oğuz ilini (elini-müəllif) qorusun”.

Orta əsrlər ərəb və fars mənbələrində Bərdənin adı dəfələrlə çəkilir, lakin onlarda da “Bərdə” toponimi izahını tapmır. Yalnız Yaqut əl-Həməvi üç yerdə “Bərdə” adlı məntəqənin olduğunu qeyd edir və “Bərdə” toponiminin etimologiyasını açmağa səy göstərir. O, “Bərdə” sözünün fars mənşəli “Bərdədar” olub, “əsir etmə yeri” mənası verdiyini bildirir. Sonra şərh edir ki, hökmdarlar ətraf yerlərdən tutduqları əsirləri dustaq kimi burada saxlayırdılar. Hətta bəziləri bu fikri ifratlaşdırıb yazır ki, “əyalətlərdən tutduqları əsirləri gətirib burada məskun edirdilər”. Əvvəla, Yaqut əl-Həməvidən əvvəl və sonra heç bir müəllif “Bərdə” toponimini dustaq saxlanılan yer kimi qeyd etmir. Eyni zamanda, Bərdənin yerləşdiyi ərazi yalnız həbsxana üçün əlverişli yer ola bilməzdi ki, şəhərin adlandırılma biləcəklər başqa əlamətlərini üstələyə bilsin. Bu da istisna deyildir ki, qədim şəhərlərin hər birinin, o cümlədən Bərdənin dustaq saxlanılan həbsxanası olmuşdur. Tarixən möhkəm mühafizəli həbsxanası ilə məşhur olan şəhərlər də məlumdur, lakin “Bərdə” toponiminin etimologiyasını bununla bağlamaq üçün əsas yoxdur.

Bərdə sözünün fars dilində olan hərfi tərcüməsi qul, kölə olsa da, “bərdədar” bar verən, bol məhsul verən, həmçinin xeyir verən, mənfəət verən mənasında işlədilir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Bərdə sözünün fonetik kökü “bərd” ərəbcə bir mənada daş, ikinci mənada soyuq, sərin sözündən ibarətdir.

Orta əsr tarixçi və coğrafiyaşünası Əbd-ər-Rəşid əl-Bakuvinin “Abidələrin xülasəsi və qüdrətli hökmdarın möcüzələri” əsərində də “Bərdə” toponimi haqqında məlumat verilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, adları çəkilən mənbələrdə Bərdə adının

etimologiyası haqqında məlumat verilməməsi müxtəlif mülahizə və fikirlərin meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. Burada Bərdə adının etimologiyası ilə bağlı maraqlı araşdırmaların məğzini tarixi ardıcılıqla təqdim etməyi məqsəduyğun sayırıq.

Mənbələrdə qədim dövrdə şəhərin necə adlandırıldığı barədə məlumat verilmir. Orta əsrlərdə isə şəhər zaman-zaman Firuzabad, Partav, Bərdə, nəhayət, Bərdə adlandırılmışdır. Qeyd edək ki, qonşu xalqların dilində bu adlar müxtəlif formalarda işlədilmiş, mənbələrdə də həmin formada saxlanmışdır. Məsələn: farsca Partav və Perozapat (Firuzabad), erməni dilində də Partav, gürcü dilində Bardos, ərəbcə Bərdə adlandırılmışdır.

Bərdənin adı və onun etimologiyasının öyrənilməsində tarixi və coğrafi əsərlərdən başqa özündə tarixi hadisələri, toponimləri əks etdirən şifahi xalq yaradıcılığı nümunələri, yazılı ədəbi-bədii əsərlər və etnoqrafik məlumatlardan da faydalanmaq mümkündür.

Nizami Gəncəvi “İsgəndərnamə” poemasında yazır:

***Harun (Hurum) adlanırdı bu yurd hər yerdə,
İndisə adına deyirlər Bərdə.***

Maraqlıdır ki, Nizami Gəncəvidən başqa heç kim Bərdənin “Harun” adlandırıldığını qeyd etmir. Bununla belə, o da çox maraqlıdır ki, XVIII əsrdə tərtib olunmuş “Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri”ndə Bərdə nahiyyəsinin kəndləri sırasında “Harun” adlı kəndin adı çəkilir. Həmin kəndin Tərtər çayının kənarında yerləşdiyi, eyni zamanda orada yaşayış olmadığı bildirilir.

Demək olar ki, qaynaqlarda, Yaqut əl-Həməvinin qeydləri istisna olmaqla, “Bərdə” toponiminin mənşəyi və mənası haqqında məlumat verilmir.

Adının sonuncu deyiliş və yazılış formasını, qismən dəyişməklə, son dövrlərdə saxlayan “Bərdə”nin etimologiyası haqqında fikirlərə keçən əsrin axırlarında və son dövrlərdə müraciət edilmişdir. Həmin tədqiqatçıların fikirlərini ardıcılıqla təqdim etməklə onlara öz münasibətimizi də bildirək. İ.Şopen (1894-cü il) “Bərdə” sözünün mənasını yunan dilində axtarır. Q.Osipov, qərribə də olsa, “Bərdə” sözünün mənasının erməni dilində “qovaqlı yer” mənası verdiyini yazır. V. Sısoyev əl-Həməviyə əsaslanaraq “Bərdə”ni “qul yeri – qul saxlanan yer” hesab edir. Qrum – Qrcimalo Orta Asiyada, Sakistan vilayətində “Bərdə” adlı şəhərin mövcudluğunu və Bərdə şəhərinin adının da onunla bağlı olduğunu qeyd edir. Y.Paxomov gürcü mənbələrində olan rəvayətlərə və erməni dilində şərhlərə öz münasibətini bildirərək “Bərdə” toponimini Qafqaz dillərində axtarmaq qərarına gəlir, yəni “Bərdə” toponiminin Qafqazda yaşayan xalqlara

deyil, başqa xalqa mənsub olduğunu qeyd edir. M.S.Ordubadı ərəb mənbələrinə əsaslanaraq “Bərdə” toponimi haqqında “dustaqların saxlandığı həbsxana”, “dustaq düşərgəsi” fikrinə tərəfdar çıxır. Q.Melikişvili Bərdə ilə e.ə. VIII əsrdə Mannada olan “Parda” arasında əlaqə olduğunu göstərir. M.Minorski şəhərin adının “palan” mənası verdiyini hesab edir, lakin bunu heç cür şərh etmir. A.Məmmədov Bərdə şəhərinin adını Firuz, Pəroz, Barda, Partav və Bərdə kimi qeyd edir. R.Yüzbaşov “Bərdə” toponimini tayfa adı kimi qəbul edir. T.Səlimov “Bərdə”nin farsdilli söz olub, “qız şəhəri” mənası verdiyini yazır. N.Nəbiyev isə V.Sısoyevin fikri ilə razılaşdığını bildirir. A.Axundov göstərir ki, Bərdə türk mənşəli “berdi” sözündən olub, “qab,piyalə,kuzə” mənasını verən toponimdir. E.Əzizova görə, Bərdə “Berdi” sözü olub, “ensiz çay, qol, tel” mənasındadır. Q.Qeybullayev “Bərdə” toponiminin Urmiya gölü sahilindəki Parda şəhərinin adı ilə əlaqədar olduğunu qeyd edir. T.Rəsuloglu (Əliyev) “Bərdə” adının Əhəməni hökmdarı Kirin oğlanlarından birinin adı ilə – Bisütun qayalarında yazılmış “Bardiya” ilə əlaqədar olduğunu bildirir.

Qeyd etmək lazımdır ki, son dövrlərdə yaşayış məskəni adlarını tayfa adları ilə izah etməyə maraq artmışdır. Bu, ilk növbədə bir vaxtlar müəyyən təsirlərə, tarixi təhriflərə məruz qalmış həqiqətlərin bərpası kimi qəbul edilir. Bu, çox təqdirəlayiq haldır. Lakin unutmamaq olmas ki, heç bir elmi mülahizə tarixi həqiqətləri kölgədə qoymamalıdır. Faktsız, elmi cəhətdən əsaslandırılmamış, tələsik fikirlər söyləməkdənsə, susmaq daha dürüstdür.

Qaynaqlarda və tədqiqat əsərlərində sakların e.ə. VIII–VII əsrlərdə Azərbaycana gəlməsi və Kür–Araz ovalığında yerləşməsi barədə məlumat verilir. Bildirilir ki, saklar indiki Bərdə şəhərindən Qafqaz dağlarına qədər böyük bir ərazini tutmuşdular. Həmin sak tayfaları içərisində “bərdor” adlı tayfanın mövcud olduğundan bəhs edilir. Bərdənin adına və onun etimologiyasına bu nöqteyi-nəzərdən yanaşmalar da vardır. Ə.Haqverdiyev Bərdənin adının eradan əvvəl Cənubi Qafqaza gəlmiş saklar içərisindəki bərdorların adından götürüldüyünü yazır.

Məhərrəm Bayar göstərir ki, “saklar (albanlar, sakasənlər, gögərənlər, taoklar, phasianlar, pakturlar və konduklar) türkmən uluslarından-
dır”.

M.Bayara görə, sak (iskit) türklərinə assuriyalılar “aşkuzan\ışkuza”, yəhudilər Tövratda “aşkenaz”, yunanlar “skcuthe”, farslar “saki”, hindlilər “sakya” deyirdilər”.

A.Zəki Vəlidı Toğan apardığı araşdırmalarda G.Nemet, Qutşmidt, O.Franke, N.Aristov, Edvard, Meyer, Mortmann kimi görkəmli türkoloqların sakların türk olduğunu qəbul etdiklərini bildirir.

Herodotun yazdığına görə, Qaqunun oğlu Paratı Anadolunu, Fələstini, Suriyanı almış və e.ə. 634-cü ildə Misirə hücum etmişdi. Strabona

görə, Qaqu və Gögün (Assuriya mənbələrində Lu kimi də adı çəkilir) rəhbərliyi ilə saklar Arandan cənuba yenərək Xram suyu və yuxarı Kür boy-larını da tutmuşdular.

Saklar Xəzər dənizinin şimalından keçərək Qafqazı almışdılar. İndiki Qarabağ bölgəsində binələyən sak (iskit) kraliçası Tomris e.ə. 529-cu ildə Xəzər dənizinin cənubunda İran hökmdarı Kuruşu məğlubiyyətə uğ-ratmışdı.

Bərdə şəhərinin tarixi ədəbiyyatda məlum olan adları və qədim dövrdə adlandırıldığı gümanları nəzərdə tutaraq apardığımız araşdırmalar müəyyən nəticələr çıxarmağa imkan verir. Belə ki, e.ə. VIII əsrdə Zikertu vilayətinin indiki Mianə-Ərdəbil bölgəsində yerləşdiyi bildirilir və vilayə-tin paytaxt şəhərinin Parda (bu ad sonrakı Bərdə şəhərinin adı ilə səsləşir) olduğu qeyd edilir. Göstərilir ki, İşquz vilayəti Marağa ətrafı torpaqlarda yerləşirdi. Ondan quzeyə doğru Urmu gölünün gündoğan tərəfində Subi və Bari adlanan daha iki qonşu vilayət vardı; yaxşı möhkəmləndirilmiş Tarui və Tarmakisa (indiki Təbriz) adlı zəngin qalalar Bari vilayətində idilər. Onun gündoğan səmtində indiki Qarabağ bölgəsində Puluadı vila-yətinin paytaxtı Libliuni şəhəri (hazırkı Varsağan inzibati mərkəzi yaxın-lığında) yerləşirdi. Tarixi mənbələrə əsaslanan ədəbiyyatda göstərilir ki, “I Rusa ilə savaşı tezləşdirmək üçün Sarqon Zikertuya yollandı. O, Man-nada Urartupərəst müxalifət ocaqlarını dağıtmaq istəyirdi. O, İştaraura çayını keçib Parda şəhərində oturan Metatti üzərinə gəldi. Çünki, sonuncu öz hərbi qüvvələrini kömək üçün I Rusanın sərəncamına göndərmişdi”. Manna hökmdarı ilə müqavilə üzrə Assur çarı Urartudan alıb Assuriyaya qatdığı iyirmi iki qalanı, üstəlik bərkidilmiş Uşkaya və Parda şəhərlərini Mannaya qaytarmalı oldu. E.ə. 674-cü ildə Manna hökmdarı Ahşeri “mannalıların ölkəsindəki vilayətdə” gəlib məskunlaşan iskitlərlə Assuri-yaya qarşı ittifaqa girdi. Bu ittifaqa midiyalılar da qoşuldu. Öz yürüşləri ilə Ön Asiyanı qorxu içində saxlayan iskitlər ilə müqavilə bağladı. Hasa-raddon o ittifaqı pozmağa maraqlı göstərdi. Təxminən 672-ci ildə “işqus (iskit) ölkəsinin çarı” Partatua ilə yaxınlaşıb danışığa başladı. Herodota görə, skif-sakların bir başçısının adı Prototiy (Assur mənbələrində Parta-tua) idi. Partatua adını qədim fars dilindəki tava “güc”, “qüvvət” (“tab” sözü də buradandır) sözü ilə bağlayır və onun “Avesta” dilindəki Partava – “döyüş”, “vuruşma” sözü ilə əlaqələndirirlər.

M.N.Poqrebova yazır: “Hesab edirlər ki, Partatua (Partatua da “İş-quzlar ölkəsinin çarı” adlandırılır) Prototiy formasında Herodotda skif çarı Madyanın atası kimi xatırlanır”.

İqrar Əliyev “Midiya tarixi”ndə Bardiya haqqında ətraflı məlumat verir. Həmin Bardiyanın Bərdə ilə nə dərəcədə əlaqəsi olmasını müəyyən-ləşdirməyə də maraqlı yaranır.

Məmmədağı Zöhtabi “İran türklərinin əski tarixi”ndə Qaumat-

Bardiya-Zöhhak haqqında şərhlər verir, Bardiyanın (Qaumata) qiyamından xüsusi bəhs edir.

Bunlardan əlavə, tarixi ədəbiyyatda Makedoniyalı İsgəndərin Şərqə doğru yürüşləri ilə bağlı bəzi maraqlı faktlar da öz əksini tapır. Baryaks adlı birisi makedoniyalıların hakimiyyətinə qarşı üsyan qaldırıb özünü Parsa və Madanın çarı elan edir. Atropat öz gücü ilə Baryaksın üsyanını yatırır. Üsyançını əsir edib, makedoniyalılarına verirlər. Baryaks Pasarqadda qətlə yetirilir.

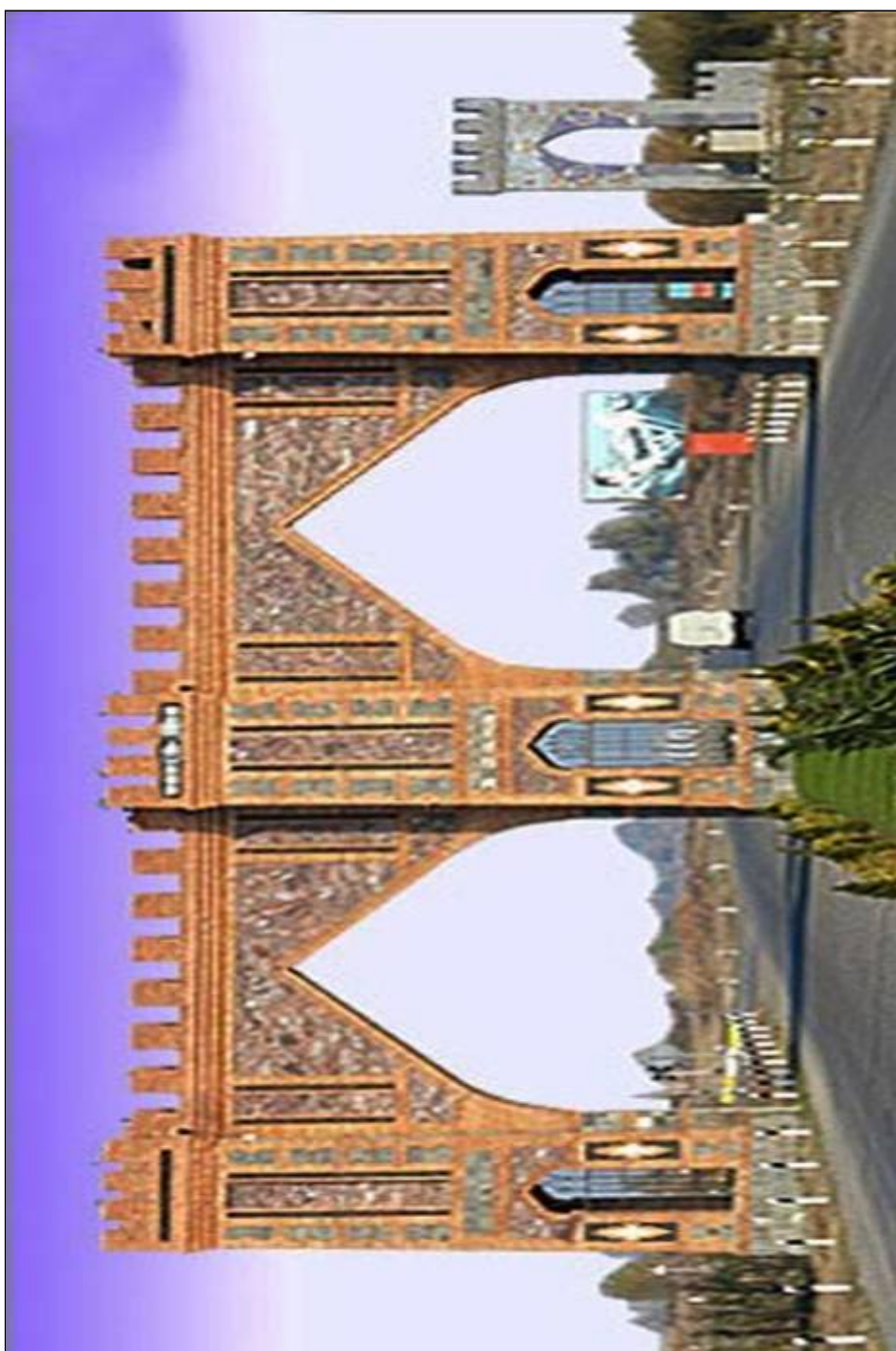
Görünür Nizaminin “İsgəndərnamə” poemasındakı Bərdə hökmdarı (Nüşabə) surəti də İsgəndərin müasiri olmuş Alban çarı haqqında antik müəlliflərin verdikləri məlumatlara söykənir.

Skiflərin Şimali Azərbaycan ərazisində yayılması yeni tədqiqatlarda çox mühüm yer tutur. Burada skif mədəniyyətinin izlərinin tarixi-arxeoloji öyrənilməsi indiyə qədər qaranlıq qalan problemlərin həllinə imkan verir.

Skiflər haqqında qiymətli tədqiqatlardan biri olan Azər Həsənovun “Çar skiflər” adlı monoqrafiyasında qeyd edilir ki, “Skiflərin adı ən ilkin olaraq Assuriya çarı Asarxaddonun yazılarında (e.ə. VII əsrin 70-ci illəri) çəkilir”. Burada Assuriyaya qarşı mübarizə aparan skiflərin çarlarından birinin adı Partatua olduğu bildirilir, Asarxaddonun diplomatiyaya əl ataraq qızını Partatuaya əvə verməklə skiflərlə ittifaq bağlamasından bəhs edilir.

Tarixən bir tayfa ittifaqının da şəhər yaratmaq imkanı olduğundan onlar “tayfa şəhərləri” hesab edilmiş, tayfanın və ya tayfa başçılarının birinin adı ilə adlandırılmışlar. Bərdə şəhərinin adı onun siyasi-inzibati həyatında baş verən dəyişikliklərlə əlaqədar olaraq dəyişmiş, eləcə də başqa xalqların dilindəki sözlərə uyğun şəkildə fonetik cəhətdən müxtəlif şəkildə ifadə edilmiş, sonuncu şəklini – Bərdə – saxlamışdır. Belə ki, bu ad e.ə. VII əsrdən tarixə məlum olan Partatuadan götürülmüş, sonrakı dövrlərdə Partav, Bərdaa və nəhayət Bərdə şəklinə düşmüşdür.

Qasım Hacıyev,
tarix elmləri doktoru

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMILLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEV VƏ BƏRDƏ

Qarabağın Bərdə şəhəri qədim tarixə, zəngin ənənəyə malikdir.

Heydər Əliyev

Bəşər tarixinin ən məşhur simalarından biri, Azərbaycanın dahi oğlu, ümummilli liderimiz Heydər Əliyev bütün fəaliyyəti dövründə qədim Bərdəyə və bərdəlilərə xüsusi diqqət və qayğı göstərmişdir. Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə 14 dəfə Bərdədə olmuş, Bərdənin inkişafına ağıllı nəsihətləri, uzaqgörən məsləhətləri ilə təkan vermiş, bərdəlilərin qəlbində əbədi məhəbbət yuvası salmışdır.

Heydər Əliyevin Bərdə səfərləri

28 may 1974-cü il	05 sentyabr 1980-ci il
12 avqust 1975-ci il	02 oktyabr 1980-ci il
07 oktyabr 1976-cı il	04 sentyabr 1981-ci il
03 sentyabr 1977-ci il	03 sentyabr 1982-ci il
26 avqust 1978-ci il	26 iyul 1993-cü il
03 oktyabr 1978-ci il	10 aprel 1994-cü il
11 sentyabr 1979-cu il	08 oktyabr 1998-ci il

Heydər Əliyevin Bərdədə keçirdiyi görüşlər zamanı söylədiyi nitqlərdən

Heydər Əliyevin Bərdəyə ilk səfəri 1974-cü ilin may ayına təsadüf edir. Böyük rəhbər səfəri zamanı rayonun təsərrüfatlarında olmuş, demək olar bütün sahələrdə qarşıya qoyulmuş vəzifələrin icrası ilə maraqlanmışdır. Sadə adamlarla görüşlər onda zəngin təəssürat yaratmışdır.

İlk gəlişində Heydər Əliyev rayon partiya və təsərrüfat fəallарının yığıncağını keçirtmiş və toplantıda nitq söyləmişdir:

– Bizim pambıq rayonlarına çıxmağımız və zona müşavirələri keçirməyimizdə məqsəd ondan ibarətdir ki, rayonlarda partiya sovet orqanlarının apardıqları təşkilatçılıq işlərinin vəziyyətini yoxlayıb, təhlil edək. Bu, çox vacibdir. Axı son illər respublika kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalını artırmaq sahəsində bir çox nailiyyətlər əldə etmiş, keçici qırmızı bayraqlar almışdır. Lakin bütün bunlarla yanaşı bizim işimizdə nöqsanlar

və həll edilməmiş problemlər də vardır. İlin əvvəlində işimizi təhlil etmiş, gələcəkdə kənd təsərrüfatını inkişaf etdirməyin yollarını müəyyən etmişik.

Respublikanın iri rayonlarından olan Bərdənin vəzifəsi daha ağır, daha ciddidir. Son zamanlar Mərkəzi Komitə Bərdə rayonuna böyük qayğı göstərir. Lakin hər il rayon pambıqçılıq sahəsində öhdəlik götürür, onu yerinə yetirmir. Bu da bizdə inamsızlıq yaradır. Öhdəliklərin yerinə yetirilməməsinin səbəbi isə təşkilatçılıq işinin aşağı səviyyədə olmasıdır. Bərdə zəhmətkeşləri işgüzarırlar, ancaq adamları işlətmək, onlardan tələb etmək lazımdır.

İndi pambığın becərilməsi vəziyyəti yaxşıdır. Əgər arxayınçılığa yol verməsəniz, əlbəttə siz bütün öhdəliklərinizin yerinə yetirilməsinə nail olarsınız.

“Kommunizm yolu” qəzeti,
28 may 1974-cü il

BƏRDƏLİLƏRİN YENİ ÖHDƏLİYİ:

Dövlətə 53 min ton pambıq verəcəyik

Bərdə pambıqçıları onuncu beşilliyin ilk ilində görkəmli əmək qələbəsi qazanmışlar. Ölkəyə 50 min tondan çox ağ qızıl verilmiş, qəbul olunmuş əlavə öhdəliklər artıqlamasıyla yerinə yetirilmişdir. Bu qələbəyə həsr olunmuş rayon zəhmətkeşləri fəallarının yığıncağı keçirilmiş, yığıncağın işində Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev iştirak edərək nitq söyləmişdir:

– Bu gün Bərdədə böyük bayramdır. Çünki rayonun zəhmətkeşləri partiyamızın XXV qurultayının qərarlarını həyata keçirmək uğrunda sosializm yarışını genişləndirərək nəinki rayonun tarixində, habelə respublikanın rayonları arasında ilk dəfə olaraq dövlətə 50 000 ton məhsul satmış və öz əlavə öhdəliklərini layiqincə yerinə yetirmişlər. Bu böyük qələbə münasibətilə sizi, rayonun bütün əməkçilərini Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Respublika Hökuməti adından səmimi qəlbdən təbrik edir, sizin hamınıza xoşbəxtlik və səadət arzulayıram.

Pambıqçılıq iqtisadiyyatımızda mühüm rol oynayır. Son zamanlar həqiqətən pambıqçılıqda böyük dönüş yaranmışdır. Pambıq özü mürəkkəb bitkidir və Azərbaycan şəraitində çətin başa gəlir. Bizim şəraitdə bol məhsul yetişdirmək əsl hünər tələb edir. Respublikamızda pambıqçılığın inkişaf etdirilməsində Bərdə rayonunun rolu böyükdür. Rayonun zəhmət-

keşləri partiyanın aqrar siyasətini dönmədən həyata keçirərək çox yüksək əmək nəticələrinə nail olmuşlar.

Mən qabaqlar da sizin rayonda olmuşam. 1973-cü ildə 40 min ton pambıq satmaq vəd edilmişdi. Lakin cəmi 20 min ton məhsul istehsal olundu. Ancaq rayon partiya komitəsinin həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində son üç ildə pambıqçılıqda böyük dəyişikliklər əmələ gəlmişdir. Bu ilin nəticələri daha sevindiricidir. 50 min tondan çox pambıq istehsal etmək, bu, sıçrayışdır. Özü də sizin rayon bu il həm pambığı qısa müddətə yığıb təhvil verməkdə, həm də gündəlik artım sahəsində ciddi dönüş yaratmışdır. Hər gün tədarük məntəqələrinə 2 min tondan artıq pambıq göndərilmişdir. Heç vaxt heç bir rayon bu nəticəyə nail olmamışdır. Eyni zamanda təkcə kəmiyyət məsələləri deyil, keyfiyyətə də ciddi fikir verilmişdir. İstehsal olunmuş pambığın çox hissəsi birinci növ kimi qəbul edilmişdir. Siz bu təcrübənizi daha da artırmalısınız.

Mənə rayonun qabaqcıl adamlarının adlarını yazıb veriblər. Lakin mən oxumaq istəmirəm. Çünki bu qələbədə hamının payı vardır, elə sizin hamınız qabaqcılsınız. 243 briqadadan 236-sı öhdəlik hesabına işləyir. Məni sevindirir ki, Tərlan Musayeva öz maşını ilə 315 ton pambıq yığıb. Mənə elə gəlir ki, bu, rekord nəticədir. Buna görə də biz sizin hamınızın işinə yüksək qiymət veririk.

Mən bir daha sizi ürəkdən təbrik edir və kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını artırmaqda sizə yeni-yeni müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

“Kommunizm yolu” qəzeti,
7 oktyabr 1976-cı il

YUBİLEY İLİNİN MÜBARİZ VƏZİFƏLƏRİ

Vətənə 60 min ton pambıq verək

Bərdə pambıqçıları Böyük Oktyabrın 60-cı ildönümü münasibətilə yüksək sosialist öhdəliyi qəbul etmişlər. Aylardan bəri çəkilən zəhmət gözəl bəhrə vermiş, tarlalarda bol məhsul yetişmişdir. Artıq bir neçə gündür ki, kənd əməkçiləri elliklə tarlalara çıxmış, yetişdirilmiş bol məhsulu yığmağa başlamışlar. Avqust ayının sonuncu on günlüyündə tədarük məntəqələrinə 19 min ton “ağ qızıl” göndərilmişdir. Tarlalarda gedən işin bu qızğın çağında Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyevin rayonumuza gəlməsi hər yerdə əsl bayram təntənəsinə çevrilmişdir.

Partiya təsərrüfat fəalları ilə keçirilən yığıncaqda H.Ə.Əliyev dedi:

– Bu günkü fəallar yığıncağının əsas məqsədi indiyədək görülmüş işlərə yekun vurmaq və gələcək vəzifələri müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

Bərdə pambıqçıları ildən-ilə məhsuldarlığı artırır və yüksək nəticələrə nail olurlar. Keçən il olduğu kimi bu il də rayonun kənd əməkçiləri tarlalarda bol pambıq yetişdirmişlər. Elə buna görə də biz bu yığıncağa toplaşmışıq ki, pambıqçıların işinə bir daha nəzər yetirək. Çünki Bərdə pambıqçılarının əldə etdiyi nailiyyətlər bütün respublikamıza yüksək təsir göstərir. Buna görə də heç də təsadüfi deyildir ki, bu gün pambıqçılıq rayonlarının zona müəavirəsini də Bərdədə keçiririk.

H.Ə.Əliyev yubiley ilində respublikamızda gedən işlərdən danışaraq göstərdi ki, indi hər yerdə Böyük Oktyabrın 60 illik yubileyinə əmək töhfələri hazırlanır. Sənaye işçiləri 8 aylıq planı hələ avqustun 26-da yerinə yetirmişlər. Sənaye istehsalının artım səviyyəsi indi 9 faiz təşkil edir. Bu, ölkədə ən yüksək göstəricidir. Kənd təsərrüfatı sahəsində qəbul olunmuş öhdəliklər də layiqincə yerinə yetirilir.

Bütün bunlarla yanaşı, deməliyə ki, respublikamızda kənd təsərrüfatının başlıca və ən əsas sahəsi pambıqçılıqdır. Son illərdə respublikamızda pambıqçılığın inkişaf etdirilməsi üçün geniş perspektivlər açılmışdır. Təkcə belə bir faktı qeyd etmək kifayətdir ki, keçən il 532 min ton pambıq istehsal olunmuşdur. Halbuki, bir neçə il bundan əvvəl belə rəqəm haqqında heç düşünmək olmazdı. Bu il də pambıqçılarımız yaxşı işləmiş, tarlalarda bol məhsul yetişdirmişlər. İndiyədək tədarük məntəqələrinə 30 min ton pambıq təhvil verilmişdir. İndi qarşıda duran başlıca vəzifə yetişdirilmiş bol məhsulu qısa müddətdə və itkisiz yığıb dövlətə təhvil verməkdən ibarətdir. Bərdə rayonunda və respublikamızın bütün rayonlarında yetişdirilmiş məhsula əsasən deyə bilərik ki, bu il keçən ilkindən artıq pambıq istehsal edə biləcəyik.

“Kommunizm yolu” qəzeti,
3 sentyabr 1973-cü il

**Rayon partiya-təsərrüfat fəalları yığıncağında Sov.İKP MK
Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın
birinci katibi H.Ə.Əliyevin nitqi**

– Ən əvvəl, sizi 1979-cu ildə əldə etdiyiniz böyük müvəffəqiyyətlər və kənd təsərrüfatı sahələrinin ən məsul, ən həlledici mərhələsi olan pambıq yığımına başlamağınız münasibətilə ürəkdən, səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Bizim Sovetlər ölkəsi iri addımlarla kommunizmə doğru irəliləyir. Sov.İKP XXV qurultayının qərarları, onuncu beşilliyin plan və tapşırıqları müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir. Ölkənin hər yerində qızgın iş gedir, yeni zavodlar, fabriklər işə salınır, dəmir yolları çəkilir. Qəhrəman fəhlə sinfi qarşıda duran vəzifələri layiqincə yerinə yetirir. Kənd təsərrüfatı əməkçiləri yetişdirilmiş məhsulu sürətlə toplayırlar. Sovet adamlarının rifahı yaxşılaşır. Ölkəmizin iqtisadiyyatı, müdafiə potensialı, böyük Vətənimizin beynəlxalq miqyasda tutduğu yer getdikcə daha da möhkəmlənir. Sovet İttifaqının sülh siyasəti yeni-yeni nailiyyətlər qazanır. Bütün bunlar hamının – fəhlələrin, kolxozçuların və ziyalıların fədakar əməyinin bəhrəsidir.

Bütün ölkədə olduğu kimi, bizim respublikamızda da onuncu beşilliyin planları və sosialist öhdəlikləri layiqincə yerinə yetirilir. Beşilliyin 3 il 8 ayında sənayedə planlar xeyli artıqlaması ilə həyata keçirilmişdir. Azərbaycanın fəhlə sinfi yeni-yeni müvəffəqiyyətlər qazanır. Beşilliyin 3 ilində sənaye istehsalı 21 faiz əvəzinə 17 faiz artmışdır. Bu ilin 3 ayında istehsalda keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən artım 8,7 faiz olmuşdur.

Respublika zəhmətkeşlərinin rifahı get-gedə yaxşılaşır. Mən burada ancaq bu beşilliyin göstəricilərindən danışmaq istəyirəm. Keçən doqquzuncu beşillik də bizim üçün çox gözəl beşillik oldu. Biz artıq on ildir ki, inkişaf yolundayıq. Bizim üçün ən böyük müvəffəqiyyət ondan ibarətdir ki, respublikamızda çox gözəl, sağlam siyasi iqlim yaranmış, ədalət, həqiqət, düzgünlük bərqərar olunmuşdur. Bütün bunlar irəliləyişimizin əsas səbəblərindəndir. Buna görə də Azərbaycan xalqının, respublika partiya təşkilatının Ümumittifaq miqyasda müfuzu artır. İndi respublikanın hər bir vətəndaşı ölkənin harasında olursa-olsun özünü fəxrlə azərbaycanlı kimi təqdim edir. Respublikamızın əldə etdiyi nailiyyətlər partiya və hökumət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Biz doqquz dəfə Sov.İKP MK-nın, SSRİ Nazirlər Sovetinin, ÜİHİMŞ və ÜİLKGİ MK-nın keçici Qırmızı bayrağını almışdıq. Doqquz il dalbadal Azərbaycan üzərində Qırmızı bayraq dalğalanıb. Doqquz il dalbadal Azərbaycan Qırmızı bayraqlı respublika olmuşdur. Biz əminik ki, bu il də Azərbaycan zəhmətkeşləri qabaqkı illərdən daha yaxşı işləyəcək, yenə də respublikamız qabaqcıllar cərgəsinə çıxacaq və onuncu dəfə Vətənin keçici Qırmızı bayrağını alacaqdır.

Bu gün biz tarlaları gəzərkən kolxozçular və burada yığıncaqda çıxış edənlər də məhz bu fikirdə olduqlarını bildirdilər. Deməli, biz birlik.

Həm xalq, həm də onların rəhbərləri yekdildir. Burada çıxış edən yoldaşlar məni ürəkdən təbrik etdilər, ünvanıma xoş sözlər dedilər. Bu sözlər çox səmimidir, onlar ürəkdən gəlir. Bu onu göstərir ki, mənə verilmiş mükafat bütün respublika zəhmətkeşlərini sevindirir. Bunun üçün sizin hamınıza və sizin simanızda bütün Azərbaycan zəhmətkeşlərinə öz minnətdarlığımı bildirirəm.

İcazə verin bir daha əmin olduğumu bildirim ki, Bərdə rayonunun kommunistləri və bütün zəhmətkeşləri 1979-cu ilin planlarını və sosialist öhdəliklərini, bütövlükdə onuncu beşilliyin tapşırıqlarını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmək üçün əllərindən gələni əsirgəməyəcək, respublikamızın nailiyyətlərinə yaxından kömək göstərəcəklər.

“Kommunizm yolu” qəzeti,
15 sentyabr 1979-cu il

**Rayon partiya təşkilatı fəallarının yığıncağında
Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan
KP Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi H.Ə.Əliyevin nitqi**

– Bərdə rayon partiya təşkilatı fəalları yığıncağı çox əlamətdar bir dövrə təsadüf edir. Qarşıdan doğma Kommunist Partiyamızın XXVI qurultayı gəlir. Sovet adamları qurultayı layiqincə qarşılamaq üçün əzmlə çalışırlar.

Respublikamız Sov.İKP XXVI qurultayına böyük əmək nailiyyətləri ilə gedir. Hamımıza məlum olduğu kimi, respublikamız onuncu beşilliyin planlarını doqquz ay yarım əvvəl yerinə yetirmiş və buna görə də Vətənin ən yüksək mükafatı-üçüncü dəfə Lenin ordeni ilə təltif olunmuşdur. Budur, on ildir ki, respublikamız dalbadal Ümumittifaq sosializm yarışında qalib çıxır.

Bu yaxınlarda 1979-80-ci ilin qışında heyvandarlıq məhsulları istehsalı sahəsində Ümumittifaq yarışına yekun vurulmuşdur. Azərbaycan SSR müttəfiq respublikalar içərisində həmin yarışda qalib gəlmiş, Sov.İKP MK, SSRİ Nazirlər Soveti, ÜİHMŞ-in və ÜİLKGİ MK-nın fəxri fərmanı ilə təltif olunmuşdur. Fərəhlə demək lazımdır ki, son on il içərisində ölkədə elə bir yüksək fəxri ad yoxdur ki, Azərbaycan respublikası ona layiq görülməsin.

Bərdə respublikada kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsində böyük rol oynayır. Bərdə torpağı münbitdir. Rayon partiya təşkilatının işi təqdirəlayiqdir. Bərdə respublikada pambıqçılığın inkişaf etdirilməsinə böyük təkan vermişdir, bu barədə sükançıdır, bayraqdardır və respublikanın bütün rayonlarına nümunə göstərir.

Bərdəlilər işdə sübut etmişlər ki, Azərbaycan pambıqçılıq sahəsində böyük perspektivə malik respublikadır. Lakin respublikanın keçmiş

rəhbərləri pambıqçılığı perspektivsiz sahə hesab edir və belə düşünürlər ki, o, xalqımız üçün bədbəxtlik gətirir. Beləliklə də, onlar pambıqçılığı gözdən salmışdılar. Elə Bərdə rayonunda da pambıqçılığa fikir verilmirdi. Torpaq həmin torpaq, adamlar həmin adamlardır. Lakin burada məhsuldarlığı artırmaq üçün imkanlardan istifadə edilmirdi. Ancaq son 5-6 ilin içərisində Bərdə rayonunda pambıqçılığın sürətli inkişafı sahəsində əldə edilmiş nailiyyətlər təkcə sizin rayon üçün deyil, ümumən respublikada pambıqçılığın inkişaf etdirilməsinin və artırılmasının canlı təcəssümü və ən parlaq ifadəsidir. Qazanılmış bu böyük nailiyyətlərə görə Bərdə indi respublikada pambıqçılığın mərkəzinə çevrilmişdir. Haqlı olaraq bərdəlilər öz işlərinin nəticəsi ilə fəxr edirlər.

Bərdəlilər öz keçmişləri ilə də fəxr etməyə haqlıdırlar. Biz respublikamızda deyil, bütün Şərqdə milli mədəniyyətin mərkəzi olduğu üçün Bərdə ilə fəxr edirik. İndi fəxr etməyə dəyər ki, Bərdə rayonu nəinki respublikamızda, hətta bütün İttifaqda pambıq istehsalına görə birinci yerə çıxmışdır. Bütün bunların hamısı sizin gərgin əməyiniz, Bərdə rayon partiyası komitəsinin yaxşı işi və şəxsən rayon partiya komitəsinin birinci katibi R.Səfəraliyev yoldaşın düzgün və prinsipial rəhbərliyi nəticəsində mümkün olmuşdur. Bəli, hər il pambıqçılığın inkişafı sahəsində məsələləri müzakirə etmək üçün Bərdə bir mərkəzə çevrilmişdir və bu, artıq ənənə şəklini almışdır. Hər il respublika pambıqçılıq rayonlarının partiya-təsərrüfat fəalları yığınağı burada keçirilir. Bu, sizin pambıqçılıq sahəsində əldə etdiyiniz yüksək nailiyyətə görədir, rayonunuzun nüfuzunu təkcə respublikada deyil, bütün ittifaqda artırır.

İndi Bərdədə tikinti işləri çox sürətlə gedir. Vətən müharibəsində həlak olanların xatirəsinə ucaldılan abidənin tikintisinə cəmi bir neçə il bundan əvvəl başlanılmışdır. İndi bu abidə-park gülüstana, laləzarlığa çevrilmişdir. Xalça fabrikinin binası şəhərə xüsusi gözəllik verir. Son illərdə çoxmərtəbəli evlərin sayı xeyli artmış, Bərdə abadlaşmışdır. Mən ürəkdən istəyirəm ki, Bərdə respublikamızın ən gözəl şəhərlərindən biri olsun.

“Kommunizm yolu” qəzeti,
11 sentyabr 1980-ci il

Respublika prezidentliyinə namizəd Heydər Əliyevin Bərdə seçiciləri ilə görüşü

Oktyabr ayının 8-də ölkə prezidentliyinə namizəd Heydər Əliyevlə Bərdə rayonunda seçicilərin görüşü keçirilmişdir. Bu görüşdə həmçinin Ağcabədi, Laçın, Kəlbəcər və Tərtər rayonunun çoxsaylı seçiciləri də iştirak etmişlər.

Görüş Bərdənin zəfər tağı deyilən giriş qapısı yanında təntənəli qarşılanma mərasimi ilə başlanmışdır. Buraya yuxarıda qeyd edilən ra-

yonlardan 5 min nəfərdən çox seçici gəlmişdir. Bərdə rayonunun mədəniyyət işçiləri, yuxarı sinif şagirdləri, ziyalılar, ağsaqqallar, əmək qabaqcılları, təsərrüfat rəhbərləri də çox hörmətli namizədi qarşılamağa çıxmışdılar.

Tədbirin bütün detallarına Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyev cənabları şəxsən başçılıq edirdi. Burada böyük qələbəlik, bayram əhval-ruhiyyəsi hökm sürürdü. Xalq öz namizədinə böyük təntənə ilə qarşılayırdı. Elə bu qarşılanma mərasiminin özü rayon seçicilərinin, ümumiyyətlə Qarabağ bölgəsi əhalisinin yekdilliklə kimi prezident seçəcəyindən xəbər verirdi.

Budur, maşın karvanı Bərdənin giriş qapısına yaxınlaşır. Əhalinin “Heydər-xalq” səsləri, alqışları ətrafa yayılır. Prezidentliyə namizədə gül dəstələri təqdim olunur. Məktəblilər onun şəninə şeirlər, mahnılar söyləyirlər. Ulu sazın, qara zurnanın səsi asimana bülənd olur. H.Əliyev cənablarının ayaqları altında ona dərin hörmət əlaməti olaraq çoxsaylı qurbanlar kəsilir. Namizəd ictimaiyyət nümayəndələrini böyük minnətdarlıqla salamlayıb, Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı cənab E.Allahverdiyevlə, Ağcabədi, Laçın, Kəlbəcər, Tərtər və başqa rayonların rəhbərləri, sırası əmək adamları ilə görüşüb rayon mərkəzinə yola düşür.

...Rayon mədəniyyət sarayının qarşısında bu vaxta qədər görünməmiş bir izdiham hökm sürür. Burada Bərdənin və ətraf rayonların çoxminli əhalisi Heydər Əliyev cənablarını hərərətlə qarşılayırlar. Yığıncağı Bərdə şəhər 6 saylı orta məktəbin direktoru Nizami Quliyev açaraq prezidentliyə namizədin həyat yolundan, onun platformasından müəyyən məqamları seçicilərə çatdırır. Sürəkli alqışlar uzun müddət səngimək bilmir.

Heydər Əliyev cənabları mikrofona yaxınlaşıb seçicilərə öz ürək sözlərini, onların etimadını doğrultmaq üçün var qüvvəsini sərf edəcəyini, Bərdə və onun əhalisi haqqında arzularını bildirir.

Çıxış edənlər 11 oktyabrda xalqın ən ləyaqətli övladına səs verəcəklərini H. Əliyev cənablarına çatdırırlar.

Respublika prezidentliyinə namizəd N saylı hərbi korpusda da seçicilər, əsgərlər və zabitlər qarşısında çıxış edib onlarla səmimi görüşdükdən sonra “Qızıl Ay” çadır şəhərçiyinə gedir. Köçkünlər burada onu böyük istiqanlıqla, hərərət və mehribanlıqla qarşılayıb, ayaqları altında qurbanlar kəsirlər. Yalnız Heydər Əliyevə səs verəcəklərini dönə-dönə bildirirlər. H.Əliyev cənabları isə çadır şəhərçiyi əhalisinə söz verir ki, onların öz doğma ocaqlarına qayıtması üçün var qüvvəsini sərf edəcəkdir.

Görüş başa çatır. Bu görüşdən alınan təəssürat isə hələ uzun müddət rayon əhalisini tərk etməyəcəkdir.

“Bərdə” qəzeti,
10 oktyabr 1998-ci il

***AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEV
BƏRDƏDƏ***

*Bərdə Azərbaycanın dilbər
guşəsidir. Hər bir azərbaycanlı üçün
doğma yerdir, doğma məkandır.*

*Bərdənin Azərbaycanda xüsusi
yeri vardır.*

İlham Əliyev

BƏRDƏDƏ OLİMPİYA İDMAN KOMPLEKSİNİN AÇILIŞ MƏRASİMİ

Azərbaycanın baş naziri İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir

Oktyabrın 7-də Bərdə şəhərində Olimpiya idman kompleksinin təntənəli açılış mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir.

Tikintisi başa çatdırılmış Bərdə Olimpiya İdman Kompleksinin qarşısında toplaşmış on minlərlə insan Baş nazir İlham Əliyevi böyük səmimiyyətlə və hərarətlə qarşıladılar. Onların əllərində respublikamızın dövlət bayraqları, Prezident Heydər Əliyevin və Baş nazir İlham Əliyevin portretləri və transparantlar var idi.

Mərasimi giriş sözü ilə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyev açdı.

AZƏRBAYCANIN BAŞ NAZİRİ İLHAM ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

“Əziz bərdəlilər! Əziz bacılar və qardaşlar!

Mən sizin hamınızı ürəkdən salamlayıram və bu gözəl, yeni Olimpiya idman kompleksinin açılışı münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm. Gün gələcək, Azərbaycanın işğal altında olan torpaqları azad ediləcək və Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti kimi mən sizə söz verirəm ki, hər bir işğaldan azad olunan rayonda buna bənzər olimpiya kompleksləri tikiləcəkdir. Azərbaycanda idman sürətlə inkişaf edir, idmançılarımızın beynəlxalq yarışlarda göstərdiyi nəticələr bizim hamımızı çox sevindirir. Dünya, Avropa çempionatlarında, Olimpiya oyunlarında, digər beynəlxalq yarışlarda idmançılarımız doğma Vətənimizi ləyaqətlə təmsil edirlər. Ölkəyə medallar gətirirlər. Son 6 il ərzində beynəlxalq yarışlardan idmançılarımız Vətənə mindən çox medal gətiriblər. Bu onu göstərir ki, Azərbaycanda idman sahəsində çox güclü potensial yaranıb. Azərbaycanın, demək olar ki, bütün idman federasiyaları öz fəaliyyətlərini yüksək səviyyədə qura biliblər. İdmançılarımız bütün beynəlxalq yarışlarda iştirak edir, qələbə qazanır və hər dəfə qələbə qazanılanda Azərbaycanın milli bayrağı qaldırılır, Azərbaycanın dövlət himni səslənir. Ən böyük mükafat məhz bunlardır. Bütün Azərbaycan xalqı çox böyük qürur hissi ilə idmançılarımızın qələbələrini alqışlayır, qarşılayır. Amma təəssüflər olsun,

elələri də var ki, onlar nəinki sevinmir, hətta peşman olurlar. Bunlar kimdir? Bizim müxalifət. Nəyə görə? Çünki onlar hesab edirlər ki, bir halda ki, İlham Əliyev Milli Olimpiya Komitəsinin prezidentidir, bu qələbələr əlavə siyasi kapital verəcəkdir.

Buna görə onlar bütün çıxışlarında, qəzetlərində gedən yazılarda idmançılarımıza, idmanla məşğul olanlara, idmana rəhbərlik edən şəxslərə böhtanlar atırlar. Bu, bir daha göstərir ki, onların maraqları Azərbaycan xalqının maraqları ilə üst-üstə düşmür.

Amma bütün bunlara baxmayaraq, biz onlara fikir vermirik. Bizim məqsədimiz ondan ibarətdir ki, Azərbaycanı hərtərəfli inkişaf etdirək. Azərbaycanın hər sahəsi inkişaf etsin, o cümlədən idman da. Əlbəttə ki, bunu əldə etmək, idmanla məşğul olmaq üçün, ilk növbədə, gözəl şərait yaradılmalıdır və biz bu şəraiti yaradıırıq. Bu gün burada açılan, bütün müasir standartlara cavab verən Olimpiya kompleksi bunu bir daha təsdiqləyir. Mən çox istərdim ki, bu kompleksdən səmərəli istifadə olunsun. Uşaqlar, gənclər, yeniyetmələr, idmançılar buraya gəlib idman bölmələrində məşğul olsunlar. Bu, onları fiziki cəhətdən, eyni zamanda, mənəvi cəhətdən də sağlam edəcəkdir. Beləliklə, Azərbaycanda idmanla məşğul olmaq kütləvi xarakter alacaqdır. Bu, artıq baş verir. Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində buna oxşar idman kompleksləri tikilib, istifadəyə verilibdir. Biz bu proqramı başlayanda istəyirdik ki, bu komplekslərdən biri də Qarabağ torpağında tikilsin. Mən çox xoşbəxtəm ki, biz bunu etmişik və bu gün sizinlə birlikdə onun açılışına toplaşmışıq.

Bərdə Azərbaycanın dilbər guşəsidir. Hər bir azərbaycanlı üçün doğma yerdir, doğma məkandır. Bərdə çox inkişaf edib, gözəlləşir, abadlaşır. Siz bilirsiniz ki, möhtərəm cənab Prezident keçmişdə, 1970-ci illərdə də, ondan sonrakı dövrlərdə də mütəmadi qaydada Bərdəyə gəlmiş, bərdəlilərlə ünsiyyətdə olmuş, Bərdəyə və Bərdə camaatına daim diqqət göstərmişdir. Mən sizi əmin etmək istəyirəm ki, bundan sonra da biz Bərdəyə daim diqqət göstərəcəyik, hörmət göstərəcəyik, birlikdə Azərbaycanı inkişaf etdirəcəyik.

Mən bərdəlilərə bir də ona görə öz minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm ki, onlar çətin vəziyyətə düşən, öz ata-baba yurdlarından didərgin salınan qaçqınlara, məcburi köçkünlərə çox mehriban münasibət göstərirlər. Onlar üçün hər bir şərait yaratmağa çalışırlar. Baxmayaraq ki, onların özlərinin də imkanları məhduddur. Amma o qaçqınlara və məcburi köçkünlərə göstərilən diqqət və qayğı təqdirəlayiqdir. Mən əminəm ki, bundan sonra da belə olacaqdır.

Ancaq eyni zamanda, bizim məqsədimiz bundan ibarətdir ki, Azərbaycanda Ermənistanın işğalı nəticəsində öz torpaqlarını itirmiş insanlar üçün yeni qəsəbələr, yeni şəhərciklər tikilsin. Bu istiqamətdə işlər görülür. Bildiyiniz kimi, Biləsuvar rayonunda çadır düşərgələrində məs-

kunlaşmış insanlar üçün möhtərəm cənab Prezidentin fərmanları ilə yeni qəsəbələr salınıb. Bu yaxınlarda mən orada olarkən qəsəbənin açılışında iştirak etdim. 2600 ailə yeni, müasir evlərə köçürülüb. Ondan əvvəl orada çadır düşərgəsində məskunlaşmış Füzuli qaçqınları da yeni tikilmiş evlərə köçürülmüşlər. Mən bilirəm ki, Bərdədə üç çadır düşərgəsi vardır. Bunlarda təxminən 3 min ailə, 12 min insan yaşayır. Bizim məqsədimiz bundan ibarətdir ki, o çadır düşərgələrini də ləğv edək və əvəzində müasir evlər tikək. Mən sizə söz verirəm ki, bu, belə də olacaqdır. Bir də nə də çadır düşərgəsi qalmayacaq, orada yaşayan qaçqınlar və məcburi köçkünlər yeni, müasir evlərə köçürüləcəklər.

Bütün bu tədbirləri görmək üçün əlbəttə ki, Azərbaycanda gərək iqtisadiyyat güclü olsun. Bu istiqamətdə Heydər Əliyev tərəfindən keçirilən iqtisadi islahatlar öz bəhrəsini verməkdədir. Azərbaycan iqtisadi cəhətdən güclənir, ayağa qalxır, ölkədə çox güclü iqtisadi potensial yaranmışdır. Bu, ona görə baş verir ki, Azərbaycanda islahatlar keçirilir. Aqrar islahat nəticəsində torpaq kəndlilərin mülkiyyətinə verilib. Kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan adamlar məndən yaxşı bilirlər ki, bu, nə qədər böyük xeyir gətirir. Azərbaycanda özəlləşdirmə prosesi həyata keçirilir və on minlərlə sahibkarlar yaranıb. Onlar da öz tərəfindən Azərbaycanın iqtisadiyyatını gücləndirirlər. Sizə deyə bilərəm ki, indi Azərbaycanın iqtisadiyyatını özəl sektor daha fəal formalaşdırır. Ümumi daxili məhsulun 75 faizi özəl sektorun payına düşür. Bu, çox gözəl nəticədir və Azərbaycanda iqtisadi islahatların çox uğurla aparıldığını göstərir. Bizimlə əməkdaşlıq edən dünyanın aparıcı maliyyə qurumları da bunu qiymətləndirir, təsdiq edirlər.

Azərbaycanda Heydər Əliyevin neft strategiyası həyata keçirilir. Bunun nəticəsində Azərbaycanın nefti dünya bazarlarına çatdırılır. Neft kəmərləri tikilib. Hazırda əsas ixrac neft kəməri - Bakı-Tbilisi - Ceyhan kəməri tikilir və demək olar ki, işlərin xeyli hissəsi görülüb və inşallah, yaxın gələcəkdə onun açılışında iştirak edəcəyik. Bu, bizə imkan verəcək ki, Azərbaycan iqtisadi cəhətdən daha da güclənsin, zənginləşsin.

Bilirsiniz ki, Azərbaycanda Dövlət Neft Fondu yaradılıb. Bu, o məqsədlə yaradılıb ki, neftdən əldə olunan gəlirlər bir yerdə, şəffaf şəkildə saxlansın və ilk növbədə, sosial problemlərin həllinə xərclənsin. Məhz belə də edilir. Biləsuvar da məcburi köçkünlər üçün qəsəbə məhz Neft Fondunun vəsaiti hesabına tikilib. Burada, Bərdədə, Ağdamda, işğaldan azad olunan digər ərazilərdə yaxın gələcəkdə məcburi köçkünlər üçün yeni qəsəbələr də Neft Fondunun vəsaiti hesabına tikiləcəkdir. Budur, Heydər Əliyevin neft strategiyası, budur, Heydər Əliyevin neft strategiyasının təntənəsi!

Amma sizə deyə bilərəm ki, bu strategiya Azərbaycan xalqının böyük əksəriyyətinin dəstəyinə arxalanıbdır. Eyni zamanda, xatırlatmaq istə-

yirəm ki, bu məsələlər 1994, 1995-ci illərdə, hətta 1996-cı ildə Milli Məclisdə müzakirə ediləndə, indi sizdən səs istəyən, Azərbaycanı dağıdan, böhrana salan, sonra qorxaqcasına qaçıb gizlənən müxalifət tərəfindən çox böyük etiraza səbəb olmuşdu. Mənim yadımdadır, – o vaxt da Milli Məclisin deputatı idim, – "Şahdəniz" layihəsi orada müzakirə olunanda, indi sizdən əbəs yerə səs istəyən Etibar Məmmədov hətta öz dəstəsi ilə Milli Məclisin iclasını tərk etmişdi. Nəyə görə bunu etmişdi? Çünki o bilirdi, Azərbaycanda vətəndaş müharibəsini başlayan, qardaş qanını tökən İsa Qəmbərov da yaxşı bilirdi ki, əgər neft sektorunda Heydər Əliyevin planlarında, proqramında nəzərdə tutulan tədbirlərin görülməsi mümkün olacaqsə, onda əlbəttə ki, Azərbaycan zəngin dövlətə çevriləcəkdir. Bu gün əldə olunan bütün nəticələri biz o vaxt görürdük. Müxalifət də, – baxmayaraq ki, bu sahədə çox da böyük biliyə malik deyillər, amma o qədər də ağılsız deyillər, – bilirdi ki, bu tədbirlər Azərbaycana yaxın gələcəkdə böyük faydalar verəcəkdir. Onlar bunu istəmirdilər. Mən bunu demişəm, bir daha deyəcəyəm. Azərbaycanın iqtisadi inkişafını dünyada iki qüvvə istəmir – biri Ermənistan, biri də Azərbaycan müxalifəti.

Ermənistan ona görə istəmir ki, başa düşür – bu layihələr həyata keçəndən sonra Azərbaycan iqtisadi cəhətdən güclənəcək, zəngin, qüdrətli dövlətə çevriləcəkdir. Bu da öz növbəsində bizə imkanlar yaradacaq ki, Dağlıq Qarabağ məsələsini öz xeyrimizə, yəni ədalətli şəkildə, bütün beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanaraq həll edək.

Müxalifət bunu istəmir ona görə ki, çünki başa düşür, əgər bütün nəzərdə tutulan məsələlər öz həllini taparsa, Azərbaycan xalqı daha yaxşı, daha da zəngin yaşayacaq və o vaxt nəinki onlara səs verməyəcək, heç onların üzünə də baxmayacaqdır. Bu məsələdə ermənilərin və müxalifətin maraqları üst-üstə düşür. Amma qoy onlar özlərini yormasınlar. Azərbaycan qüdrətli dövlətdir, öz siyasətini aparır. Azərbaycan Heydər Əliyevin siyasətini dəstəkləyir, bundan sonra dəstəkləyəcək və mən də bütün xalqımızla birlikdə bu siyasəti davam etdirəcəyəm.

Biz Ermənistanla Azərbaycan arasında olan münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Bu məqsədlə danışıqlar aparılır. Düzdür, hələlik danışıqların heç bir nəticəsi yoxdur. Bu məsələyə kömək göstərmək funksiyasını öz üzərinə götürən ATƏT-in Minsk qrupu, təəssüflər olsun ki, çox zəif fəaliyyət göstərir və onun fəaliyyəti bizi qane etmir. Bütün bunlara baxmayaraq, biz xoş niyyət göstərərək, hələlik yenə də danışıqlar prosesindən imtina etmirik. Çünki ümidvarıq ki, beynəlxalq ictimaiyyət, nəhayət, Ermənistanı məcbur edəcək ki, o, işğal olunan torpaqlardan çəkilsin. Eyni zamanda, Azərbaycan bu istiqamətdə bütün beynəlxalq təşkilatlarda öz fəaliyyətini gücləndirib və BMT-nin də məlum qətnamələri var. Bu yaxınlarda Avropa Şurası bu məsələdə çox düzgün, ədalətli mövqe nümayiş etdirmişdir. Əlbəttə ki, bu, ilk növbədə Azərbaycan nümayəndə

heyətinin fəaliyyətinin nəticəsində baş veribdir. Biz çox şadıq ki, Avropa Şurasının deputatları qəbul olunan sənədlərdə Ermənistanı işğalçı dövlət kimi tanıyıblar. Biz hesab edirik ki, bütün bunlar gələcək danışıqlar prosesinə müsbət təsir göstərməlidir və göstərəcəkdir. Mən əminəm ki, biz məsələnin həllinə sülh yolu ilə nail ola bilərik. Amma, mən dəfələrlə demişəm və bir daha burada qeyd etmək istəyirəm ki, bizim səbrimiz də tükənməz deyil. Əgər biz görsək ki, bütün bu danışıqlar, sadəcə olaraq, formal xarakter daşıyır və heç bir nəticəsi yoxdur, onda Azərbaycan xalqının tam haqqı var ki, nəyin bahasına olursa-olsun, öz torpaqlarını azad etsin.

Azərbaycanda gedən və bundan sonra da gedəcək iqtisadi inkişaf bizə imkan verəcək ki, həm iqtisadi cəhətdən möhkəmlənək, həm də ordu quruculuğuna daha böyük diqqət göstərək.

Azərbaycanın sosial problemlərini də uğurla həll edək. İnsanların həyat səviyyəsini qaldırıq. Bu proses də davam edir və cənab Prezidentin son sərəncamları ilə məhz Neft Fondunun hesabına səhiyyə, təhsil, mədəniyyət işçilərinin maaşları, pensiyalar artırılıb və bu proses bundan sonra da davam edəcəkdir.

Azərbaycanın bütün bölgələrində, o cümlədən Bərdədə də elektrik enerjisi və qaz təminatı yaxşılaşır. Düzdür, bütün rayon əhalisinə qazın verilməsi hələlik mümkün deyil, buna imkanımız çatmır. Amma böyük sayda abunəçiyə qazın verilməsi bərpa olunubdur. Mən istəyirəm siz biləsiniz ki, bu məqsədlər üçün Azərbaycan dövləti Rusiyadan alınan qazın haqqının ödənilməsinə hər il 200 milyon dollardan çox vəsait xərcləyir. Bu, bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanda sosial məsələlərin həllinə böyük diqqət yetirilir və bundan sonra da yetiriləcəkdir. Mən böyük məmnuniyyətlə onu da deyə bilərəm ki, alınan məlumatlara görə, son vaxtlar Bərdə şəhərində böyük abadlıq, quruculuq işləri aparılıbdır, yeni yollar salınıbdır, yeni məktəblər tikilibdir. İnsanlara qayğı çox artıbdır. Bu, sevindirici haldır və mən çox istərdim ki, bu qayğı, diqqət bundan sonra da artsın. Azərbaycan xalqı buna layıqdır. Azərbaycan xalqı qəhrəman xalqdır. Azərbaycan xalqı, o cümlədən Bərdə camaatı daim Heydər Əliyevin siyasətini dəstəkləyib və mən əminəm ki, bundan sonra da dəstəkləyəcəkdir.

Bu gün qədim Bərdədə, hər bir azərbaycanlı üçün doğma olan Qarabağ torpağında gözəl Olimpiya kompleksi açılır. Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti kimi mən bu gün çox xoşbəxt günümü keçirirəm. Mən inanıram və əminəm ki, burada məşğul olan uşaqlar, gənclər öz sağlamlıqlarını möhkəmləndirəcəklər. Amma bütün bu görülən işlərlə yanaşı, istəyirəm sizə bildirəm, qərara gəldim ki, bu komplekslə yanaşı, burada gözəl bir üzgüçülük hovuzu da tikək. Milli Olimpiya Komitəsi bunu edəcəkdir. Çünki bilirsiniz, biz bu kompleksləri tikməyə başlayanda üzgüçülük hovuzları nəzərdə tutulmamışdır. Amma əlbəttə, həyat bir yerdə durmur, daim inkişaf edir və başqa rayonlarda tikilən bəzi komplekslərlə ya-

naşı, hovuzlar da tikilmişdir. Ona görə mən buraya gələrkən dedim ki, bir halda o biri rayonlarda bu hovuzlar tikilir, Bərdədə də mütləq tikilməlidir və tikiləcəkdir.

Mənə verilən məlumata görə, son vaxtlar rayonlarda, kəndlərdə yeni məktəblər tikilibdir. Çox sevindirici haldır ki, buna diqqət göstərilir. Mən də öz tərəfimdən sizə demək istəyirəm ki, ən müasir standartlara cavab verən, ən müasir avadanlıqla təchiz edilən, 800 şagird yeri olan bir yeni məktəb də burada tikiləcəkdir. Bu da bizim sizə hədiyyəmizdir.

Mən qeyd etdim ki, bərdəlilər Heydər Əliyevə daim böyük hörmətlə, məhəbbətlə yanaşmışlar. Ona çox gözəl münasibət göstərmişlər və indi də göstərirlər. Onun siyasətini daim, 1970-1980-ci illərdə də dəstəkləyiblər, son on ildə də dəstəkləyirlər. Təəssüflər olsun ki, Heydər Əliyev səhhətində yaranmış problemlərlə bağlı seçkilərdə iştirak edə bilməyəcəkdir. Bu seçkilərdə mən iştirak edəcəyəm. Mən əminəm ki, bərdəlilər həmişə olduğu kimi, Heydər Əliyev siyasətinə səs verəcəkdir.

Əziz bərdəlilər! Əziz bacılar və qardaşlar!

Mənə göstərdiyiniz çox hərarətli, xoş, səmimi münasibətinizə görə sizin hamınıza bir daha öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Sizə söz verirəm ki, həmişə sizinlə birlikdə olacaq, problemlərinizlə daim məşğul olacağam. Biz sizinlə birlikdə Azərbaycanı iqtisadi, siyasi cəhətdən inkişaf etdirəcək, dövlət müstəqilliyimizi möhkəmləndirəcəyik.

Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevin siyasətinə sadıqdır. Bu siyasət yaşayacaqdır. Azərbaycan yaşayacaqdır. Heydər Əliyev yaşayacaqdır və daim yaşayacaqdır. Sağ olun”.

Respublika hökumətinin başçısına yaxınlaşan sakinlər ona bir daha təşəkkürlərini bildirdilər, eyni zamanda, xahişləri ilə bağlı ərizə və məktublar təqdim etdilər.

Baş nazir İlham Əliyev onlara bildirdi ki, narahat olmasınlar, ona verilən ərizə və məktublara diqqətlə baxacaq və müraciətlər müsbət həllini tapacaqdır.

Sonra Baş nazir İlham Əliyev Olimpiya idman kompleksinin açılışını bildirən qırmızı lenti kəsdi və kompleksin salonları, məşq otaqları ilə yaxından tanış oldu. Baş nazir kompleksin ən müasir tələblər səviyyəsində tikilib istifadəyə verilməsindən məmnunluğunu bildirdi. Axırda incəsənət ustalarının və idmançıların çıxışları oldu. Mərasimdə Gənclər, İdman və Turizm naziri Əbülfəs Qarayev, Prezidentin İcra Aparatının şöbə müdirləri Yusif Hübətov və Əli Həsənov, Milli Məclisin deputatları və digər rəsmi şəxslər iştirak etdirdilər.

Bakı, 08.10.2003,
AzərTAc

PREZİDENT İLHAM ƏLİYEV BƏRDƏ RAYONUNA SƏFƏR EDİB

Martın 2-də Prezident İlham Əliyev Bərdə rayonunda səfərdə olub. Dövlət başçısı Bərdə Müalicə diaqnostika mərkəzinin, Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyinin, yeni musiqi məktəbinin açılışında iştirak edib, YAP Bərdə rayon təşkilatının yeni inzibati binası və daxili qoşunların N saylı hərbi hissəsində əsgərlər üçün yaradılan şəraitlə tanış olub. 2004-2008-ci illəri əhatə edən Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramı ölkəmizin bütün bölgələri, o cümlədən Bərdə rayonunun köklü şəkildə inkişafında mühüm rol oynayıb. Prezident İlham Əliyevin bu proqramın reallaşmasına şəxsən xüsusi diqqət yetirməsi, yerlərdə sağlam rəqabətə təkan olub, orijinal ideyaların meydana çıxmasına stimül verib. Bərdə rayonunun timsalında da biz bunun əyani şahidi oluruq. Regionlarda sosial iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsinə dair əlavə 17 sərəncam imzalayan ölkə başçısı ötən beş ildə bölgələrə 127 səfər edib, 6 dəfə Naxçıvan MR-da olub. Prezident İlham Əliyev regionlara səfəri zamanı 500-dək müəssisə və obyektin təməlqoyma və ya açılış mərasimlərində iştirak edib. Dövlət başçısı 2003-2008-ci illərdə bir neçə dəfə cəbhə bölgəsində yerləşən, Azərbaycanın qədim paytaxtlarından biri olmuş Bərdəyə səfər edib, Qarabağın bu dilbər guşəsində həyata keçirilən silsilə yenidənqurma və abadlıq tədbirləri ilə tanış olub. Ötən 5 ildə Bərdədə 9 min 337 yeni iş yeri yaradılıb, bunlardan 5 min 568-i daimidir. 142 mindən çox sakini olan, eləcə də 35 minə qədər qaçqın və məcburi köçkünün məskunlaşdığı Bərdə respublikamızın ən sürətlə inkişaf edən rayonlarından biridir. 2008-ci ildə 2007-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə rayonda ümumi məhsul buraxılışı 44,6 faiz artaraq faktiki qiymətlərlə 160,3 milyon manat təşkil edib. Sənayedə artım 34 faiz olub. 2008-ci ildə kənd təsərrüfatında artım 2007-ci il üzrə həmin göstəricini 35,8 faiz üstələyib. Əsas kapitalla yönəldilən investisiyalar 2,1 dəfə çoxalıb. Həmin müddətdə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 12,5 faiz, pullu xidmətlərin həcmi isə 12,9 faiz artıb. Rayonun büdcəsinin gəlirlərinin icrasına 137,3 faiz əməl edilib. Bərdə rayonunda infrastrukturun, təhsil, idman və səhiyyənin inkişafı da xüsusi diqqətdə saxlanılıb, maddi-mədəniyyət və memarlıq abidələrinin yenidən qurulmasına və qorunmasına həssaslıqla yanaşılıb. Son 5 ildə Bərdədə 13 orta məktəb inşa edilib. Bunlardan 3-ü Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə ərsəyə gətirilib. Bütün məktəblər kompyuterlərlə və müxtəlif əyani dərs vəsaitləri ilə təmin olunub. Bərdədə abadlıq və yaşıllaşdırma tədbirləri də geniş vüsət alıb.

Prezident İlham Əliyev 2009-cu ildə regionlara səfərini cəbhə bölgəsindən başlayıb. Dövlət başçısı və xanımı Mehriban Əliyeva Bərdə rayonuna gəliblər. Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ulu öndər Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət ediblər.

Bərdə Müalicə Diaqnostika Mərkəzi də nəfis, orijinal və müasir görkəmi ilə diqqəti cəlb edir. Azərbaycanda ulu öndər Heydər Əliyevin ideya və təşəbbüsü, Prezident İlham Əliyevin hərtərəfli dəstəyi ilə ölkəmizin bütün bölgələrində ərsəyə gətirilən bu tibb ocaqlarının sadəcə ümumi görünüşü ilə tanışlığın özü belə təsirli bir müalicədir. Bərdə Diaqnostika Mərkəzi Regionların sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı çərçivəsində ölkə başçısının müvafiq sərəncamına əsasən tikilib. Burada inşaat işləri sürətlə və peşəkarlıqla həyata keçirilib. Müasirlik və milli üslubun uzlaşdırılmasına həssaslıqla yanaşılıb. Respublikamızdakı bu cür möhtəşəm səhiyyə ocaqları Qərbin ən inkişaf etmiş ölkələrindəki analoji tibb müəssisələrindən heç də geri qalmır. Ətrafdakı abadlıq və yaşıllıq bura əlavə yaraşlıq gətirir. Mərkəzin ətrafında 6 min kv. m sahədə yaşıllaşdırma işləri görülüb. Burada mükəmməl infrastruktur yaradılıb. Tibb ocağının ayrıca elektrik enerjisi yarımstansiyası, generator otağı və qazanxanası var. Bütün avadanlıqlar ən son texnologiyalara əsaslanır. Həyətdə 500 ton tutumu olan su anbarı da var. Qəbul şöbəsi birinci mərtəbədədir. Belə möhtəşəm tikililər müstəqilliyimizin real təhəvvülüdür. Təbii ki, milli maraqların başlıca meyar olması, hərtərəfli dövlət siyasəti və qara qızılın xalqın ən ümdə istək və arzularına yönəldilməsi bu cür xariqələrin gerçəkləşməsinin əsas qayesidir. İnşaat işlərində yerli materiallarla yanaşı Almaniya, Polşa, İspaniya, Türkiyə və digər ölkələrin tikinti materiallarından geniş istifadə olunub. Foyədə ulu öndər Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin tibb sahəsinə göstərdiyi diqqət və qayğını əks etdirən fotostend qurulub.

1-ci mərtəbədəki Şüa-Diaqnostika və Hemodializ şöbələrində ideal şərait yaradılıb. Hemodializ Şöbəsi Prezident Fondundan ayrılan vəsait hesabına maliyyələşib. Xəstələr əlavə xərc çəkmədən burada pulsuz müalicə olunacaqlar. Artıq Bərdə ilə yanaşı qonşu Ağcabədi, Tərtər, Yevlax, Goranboy, Beyləqan, Ağdam və digər rayonlardan müraciətlər daxil olmaqdadır. Bu mərkəzdə yalnız ən son elmi texniki yeniliklərə əsaslanan avadanlıqlar quraşdırılıb. Mərkəz Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin vəsaiti hesabına inşa və təchiz edilib. Bu səhiyyə müəssisəsində "OTIS" firmasının üç müasir lifti quraşdırılıb. Bu tibb ocağının 2-ci mərtəbəsində inzibati, cərrahi stasionar, konsultativ diaqnostik poliklinika şöbələri var. Avadanlıqlar Almaniya, Yaponiya və digər ölkələrin ən tanınmış şirkətlərindən alınıb. Dövlət başçısının tapşırığına uyğun bütün müalicə-diaqnostika mərkəzlərində olduğu kimi burada da yalnız ən son avadanlıqlara üstünlük verilir. Prezident İlham Əliyevin təməlini qoyduğu bu səhiyyə oca-

ğında silsilə tibbi xidmətlər göstəriləcək, 3-cü mərtəbədə konsultativ diaqnostik poliklinika, anesteziologiya və reanimasiya şöbələri və əməliyyat bloku fəaliyyət göstərəcək. Bu mərkəz sırf cərrahi profillidir. 260 nəfərin çalışacağı səhiyyə ocağında 4 cərrahiyyə otağı yerləşir. Mərkəzdə xəstələrə xidmət və müalicə tam pulsuz olacaq. Bütün xərcləri Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti ödəyəcək. Xəstələrin qidalanmalarına da xüsusi diqqət yetiriləcək. Bu tibb ocağında iki yeməxana fəaliyyət göstərəcək. Yeməxanalarda eyni vaxtda 54 nəfərin qidalanması mümkün olacaq. Mətbəxdə İtaliyanın müasir avadanlıqları quraşdırılıb. Mərkəzin 4-cü mərtəbəsində konfrans zalı, yardımçı otaqlar və əczaxana yerləşir. Konfrans zalı 150 nəfərlikdir. Burada xüsusi video-avadanlıq quraşdırılıb. 3-cü mərtəbədəki 4 cərrahiyyə otağının hər birindəki cərrahiyyə əməliyyatını konfrans zalındakı monitorda canlı izləmək mümkün olacaq. Əslində bu cür müalicə diaqnostika mərkəzləri Azərbaycan səhiyyəsində əsl inqilabi xarakter daşıyır və tibb sahəsində aparılan islahatların yüksək səviyyəsinə dəlalət edir. Bu mükəmməl tibb ocaqları eyni zamanda Prezident İlham Əliyevin neft kapitalını insan kapitalına çevirmək istiqamətində həyata keçirdiyi əvəzsiz töhfələrdəndir. Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva martın 2-də Bərdə Müalicə diaqnostika mərkəzinə gəliblər.

Dövlət başçısı mərkəzin açılışı münasibətilə qırmızı lenti kəsib.

Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti Rövnəq Abdullayev yeni inşa olunan bu səhiyyə ocağı barədə ölkə başçısına ətraflı məlumat verib. Prezident İlham Əliyev mərkəzin yeməxanası ilə tanış olub. Şüa-diaqnostika şöbəsindəki kompüter-tomografiya və rentgen kabinetindəki rəqəmsal müayinə aparatlarına baxıb. Dövlət başçısı mərkəzin 3-cü mərtəbəsində yerləşən reanimasiya zalı, intensiv terapiya palatası və digər şöbələri gəzib. Anesteziologiya və reanimasiya şöbəsindəki əməliyyat otaqları ilə tanışlıq zamanı Prezident İlham Əliyevə məlumat verilib ki, burada ən müasir avadanlıqlar quraşdırılıb. Bu şöbədəki əməliyyat otaqları mürəkkəb cərrahiyyə əməliyyatlarının həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Ölkə başçısına mərkəzdə yerləşən müxtəlif xəstəliklərin müayinəsi və müalicəsi üzrə kabinetlər barədə də məlumat verilib. 2-ci mərtəbədə yerləşən inzibati konsultativ poliklinika şöbələrindəki dünya standartlarına cavab verən tibbi avadanlıqla dəqiq diaqnoz qoyulması və hərtərəfli müalicə aparılması mümkündür. Prezident İlham Əliyevə stasionar şöbədəki palatalarda yaradılan ideal şərait barədə də ətraflı məlumat verilib. 1-ci mərtəbədə tibbin ən son nailiyyətləri ilə seçilən Hemodializ şöbəsi yerləşir. Ölkə başçısı dializ otaqları və dializ zalında olub. Sonra Prezident İlham Əliyev mərkəzin kollektivi ilə görüşüb və açılış münasibətilə ən xoş arzularını bildirib. Dövlət başçısı qeyd edib ki, bu mərkəzdə istər Bərdə, istərsə də qonşu rayonlardan olan sakinlər ən yüksək səviyyədə səhiyyə xidməti ala biləcək. Əməkdar həkim Zeynəb Əliyeva kollektiv adından

Azərbaycan Prezidentinə ən xoş arzularını çatdırıb. O, ulu öndər Heydər Əliyevin Bərdənin hərtərəfli inkişafında və Respublikanın ən çiçəklənən diyarına çevrilməsində müstəsna xidmətlərini vurğulayıb. Zeynəb Əliyeva Prezident İlham Əliyevin də Bərdəyə qayğısını əsirgəmədiyini deyib. O, Azərbaycanın mədəniyyətinin, təhsilinin, səhiyyəsinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun kompleks və ardıcıl xidmətlərini diqqətə çatdırdı və Fondun prezidenti Mehriban Əliyevaya bərdəlilər adından xüsusi minnətdarlığını bildirdi. Prezident İlham Əliyev xüsusi vurğulayıb ki, Bərdəyə qayğı bundan sonra daha da gücləndiriləcək. Dövlət başçısı son illərdə Bərdənin sosial inkişafı ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərdən razılığını bildirib. Prezident İlham Əliyev dünyada iqtisadi və maliyyə böhranının tüğyan etməsinə baxmayaraq, Azərbaycanda quruculuq prosesinin və ölkəmizin sosial iqtisadi inkişafının möhkəmləndirilməsinin uğurla davam etdiyini söyləyib. Prezident İlham Əliyev regionda strateji mövqeyi olan Bərdənin daha da inkişaf etdirilməsi yolunda bərdəliyə bir daha ən xoş arzularını bildirib. Mərasimin sonunda Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mərkəzin kollektivi ilə xatirə şəkli çəkdiriblər.

Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyinin yenidən qurulmasına 2008-ci ilin əvvəlində başlanıb, bu tədbirlər həmin ötən ilin sentyabrında yekunlaşdırılıb. Muzeyin layihəsi xüsusi zövqlə işlənib. Ətrafda nəfis yaşıllıqlar salınıb, hərtərəfli abadlıq işləri görüldü. Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyi, Azərbaycanın zəngin və qədim mədəniyyətinin qorunması və inkişaf etdirilməsi və qədərincə təbliği baxımından son illərdə Dövlət səviyyəsində aparılan kompleks və ardıcıl tədbirlərə əsaslı töhfədir. Muzey və buradakı eksponatlar Qarabağın tarixinə göz dikən ermənilərə tutarlı cavabdır. 5-ci əsrdə Albaniyanın paytaxtı Qəbələdən Bərdəyə köçdükdən sonra bu antik şəhər nəinki qədim Azərbaycanın, o cümlədən Yaxın Şərqi siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzlərindən birinə çevrilir. Bu barədə türk, fars, ərəb, gürcü və digər dillərdəki yazılı qaynaqlarda geniş və müfəssəl məlumatlar əksini tapıb. Qədim Bərdənin əzəməti və gözəlliyi dahi Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə”sində də böyük məhəbbətlə vəsf olunur. Muzeydəki iki ekspozisiya zalındakı maddi mədəniyyət nümunələri insanda qürur hissi doğurur. Burada çeşidbəçəsid, bir-birindən dəyərli 2200 eksponat toplanıb. Həmin eksponatlar 19-cu əsrin ikinci yarısından aparılan 2006-cı ildən isə xüsusi vüsət alan arxeoloji qazıntılar nəticəsində meydana çıxarılıb. Eksponatlar Bərdədə antik və ilkin orta əsrlər dövründə həyatın bütün sahələrində, o cümlədən iqtisadiyyatda güclü inkişafdan xəbər verir. Bərdə strateji cəhətdən əlverişli mövqedə yerləşdiyindən burada həyat daim qaynayıb, tərəqqi başlıca meyar olub. Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyindəki eksponatlar Qarabağın, doğma Azərbaycanımızın ilkin insan məskənlərindən biri olmasına dəlalət edən danılmaz sübutlardır.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyinin açılış mərasiminə gəlirlər. Dövlət başçısına muzeydə aparılan yenidənqurma tədbirləri barədə geniş məlumat verilib. Qeyd olunub ki, ötən il əsaslı şəkildə yenidənqurulan muzeydə tərtibat işlərinə sentyabr ayında başlanılıb və həmin tədbirlər qısa müddətdə, yüksək keyfiyyətlə yekunlaşdırılıb. Bu mədəniyyət ocağı regionların sosial-iqtisadi inkişafına əvəzsiz töhfələrdəndir. Prezident İlham Əliyevə qədim Bərdənin maketi nümayiş etdirilib. Qeyd olunub ki, Bərdə V-X əsrlər ərzində intibah dövrünü yaşayıb, yaxın Şərqi o dövr üçün ən əzəmətli yaşayış məskənlərindən sayılan Bağdadla müqayisə edilib. Bu həqiqət bir sıra yazılı mənbələrdə, o cümlədən əl-Təbəriyə qeydlərində hərtərəfli əksini tapıb. Maraqlıdır ki, məhz Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyinin yaxınlığında bünövrə qazılarkən burada yeraltı şəhər aşkarlanıb. Bu barədə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Arxeologiya İnstitutuna məlumat verildikdən sonra başlanan arxeoloji qazıntılar nəticəsində burada dəfinə, qədim gümüş və qızıl pullar tapılıb. 2006-cı ildən başlayaraq Bərdənin tarixinin daha dərinəndən araşdırılmasına start verilib. Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin təşəbbüsü ilə yaradılan xüsusi komissiya konkret tədbirlər həyata keçirib. Milli Elmlər Akademiyasının ekspedisiya qrupunun səyləri hesabına Bərdənin yaşının 3 min il olduğu müəyyənəşdirilib. 2009-cu ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Bərdənin 3000 illik yubileyi münasibəti ilə elmi praktiki konfrans keçirəcək. Bu möhtəşəm reallığın Bərdənin 3000 illik tarixinin konkret faktlarla təsdiqlənməsi Azərbaycan torpaqlarını işğal edən ermənilərin yalan və iftirlərinin əsl mahiyyətini bir daha üzə çıxarır. Qarabağın qədim tarixini özündə yaşadan Bərdə türbəsi – Nüşabə qalasının da yaxın vaxtlarda bərpasına başlanacaq. Bu, Prezident İlham Əliyevin xüsusi sərəncamı əsasında reallaşdırılır və artıq layihə smeta sənədləri hazırdır. Prezident İlham Əliyevə Bərdənin qədim tarixini dolğun ehtiva edən eksponatlar barədə geniş məlumat verildikdən sonra dövlət başçısı muzeyin xatirə kitabına ürək sözlərini yazıb. Ölkə başçısı Azərbaycanın tarixi və mədəniyyətinə həssas münasibətin bariz nümunəsi olan Bərdə Tarix Diyarşünaslıq muzeyinin daha da zənginləşdirilməsi, rayonda bu cür tədbirlərin genişləndirilməsi barədə tapşırıq və tövsiyələrini verib, kollektivə uğurlar arzulayıb.

Yeni tikilən Bərdə Şəhər Musiqi Məktəbi də rayonda son illərdə həyata keçirilən mühüm tədbirlərdəndir. Məktəb Prezident İlham Əliyevin göstərişi və Heydər Əliyev Fondunun yaxından dəstəyi ilə ərsəyə gətirilib. Bu musiqi ocağının tikintisinə 2008-ci ilin may ayından başlanılıb, 8 ay ərzində inşaat, tərtibat və təchizat işləri başa çatdırılıb. Bu Bərdədə fəaliyyətə başlayan 7-ci musiqi məktəbidir. Məktəbdə 400 şagirdin musiqinin sirlərinə yiyələnməsi üçün hərtərəfli şərait yaradılıb. Foyedəki milli və müasir aura insanı elə ilk andaca musiqi dünyasına kökləyir, ruhunu oxşa-

yır. 1-ci mərtəbədəki Heydər Əliyev guşəsi yeniyetmə və gəncləri xalqımızın ən dəyərli sərvətlərindən olan zəngin musiqi və mədəniyyətinə dərinən bağlılığa səsləyir. Məktəbdə 37 otaq var. Burada tar, kamanca, fortepiano, skripka, nağara, qarmon və digər alətlərdə ifa bacarığı aşılanaq. Nəzəriyyə və musiqi ədəbiyyatı otaqları gənclərin musiqinin fəlsəfəsinə daha dərinən yiyələnmələrinə xidmət edir. Hər bir mərtəbədəki səliqə-sahman göz oxşayır. Bir-birindən maraqlı rəsm əsərləri də buranın yetirmələrini orijinal melodiyalara, yaradıcılıq əhval-ruhiyyəsinə kökləyəcək. Məktəbin 3-cü mərtəbəsində saz sinfi fəaliyyət göstərir. Təbii ki, məktəbdə xalqımızın gələcəyi olan uşaqlara ecazkar, sehrli muğamın incəlikləri də tədris olunacaq.

Prezident İlham Əliyev və xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva Bərdə Şəhər Musiqi Məktəbinin açılış mərasimində iştirak ediblər.

Prezident İlham Əliyevə Bərdə musiqi məktəbi haqqında ətraflı məlumat verilib. Bildirilib ki, burada gənclərin musiqinin sirlərini öyrənmələri üçün hər cür şərait yaradılıb. Dövlət başçısı və xanımı məktəbdəki nəzəriyyə və musiqi ədəbiyyatı otaqlarını gəziblər, fortepiano otağında olublar. Prezident İlham Əliyev foyədə ulu öndər Heydər Əliyevin mədəniyyətimizə və incəsənətimizə göstərdiyi diqqətini əks etdirən fotostəndlə tanış olub. Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva musiqi məktəbinin zalında da olublar. Burada müxtəlif konsertlərin keçirilməsi üçün musiqi alətləri var, xüsusi səs avadanlıqları quraşdırılıb. Dövlət başçısı və xanımı musiqi məktəbinin şagirdlərinin hazırladığı gözəl musiqi nömrəsini dinləyiblər. Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva uşaqlara uğurlar arzulayıblar. Dövlət başçısı musiqi məktəbinin kollektivinə tövsiyələrini verib, onlara uğurlar arzulayıb.

YAP Bərdə rayon təşkilatının yeni inzibati binası müasirliyi ilə diqqəti çəkir. 2006-cı ilin aprel ayında burada başlanan yenidənqurma tədbirləri başa çatdırılıb, şəhərin mərkəzində yerləşən 2 mərtəbəli yeni binanın tikintisi yekunlaşdırılıb. Binanın ətrafla ümumi ansambl təşkil etməsinə xüsusi diqqət yetirilib. İnşaat işləri daxili imkanlar hesabına aparılıb. Ətrafda kompleks abadlıq işləri görülüb. Buranın daxili tərtibatı da könül açandır. Layihə mükəmməlliyi ilə diqqəti çəkir. Heydər Əliyev guşəsində ulu öndərin Azərbaycanın müasir tarixindəki müstəsna rolu hər tərəfli əksini tapıb. 1-ci mərtəbədə YAP Bərdə rayon təşkilatı sədrinin müavinlərinin, təlimatçıların, uçot bölmə müdirinin iş otaqları yerləşir. Partiyanın rayonun təşkilatının gənclər birliyi və qadınlar şurası da bu mərtəbədə fəaliyyət göstərir. İş otaqlarında informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına geniş yer verilib. Rayon təşkilatı sədrinin iş otağı isə 2-ci mərtəbədədir. Bir sıra yardımçı otaqların da yerləşdiyi bu mərtəbədə ən müasir tələblərə cavab verən 60 yerlik akt zalı var. Burada təşkilatın fəa-

liyyəti ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılması, qarşıda duran vəzifələrin dolğun müzakirəsi üçün hərtərəfli şərait yaradılıb. Təşkilatın üzvləri rayonun ictimai siyasi həyatında fəal mövqe tuturlar.

Prezident İlham Əliyev martın 2-də YAP Bərdə rayon təşkilatının yeni inzibati binası ilə tanış olub. Dövlət başçısına ulu öndər Heydər Əliyevin yaradıcısı olduğu Yeni Azərbaycan Partiyasının ideyalarının həyata keçirilməsində fəal mövqeyi ilə seçilən Bərdə rayon təşkilatının yeni iş şəraiti və fəaliyyəti barədə geniş məlumat verilib. Qeyd olunub ki, 1993-cü il martın 13-də yaradılan bu təşkilatın üzvlərinin sayı 7500-ə çatır. Partiya sıralarına qoşulmaq istəyənlərin sayı çoxdur. Təkcə 2009-cu ilin yanvar və fevral aylarında 300 nəfərə qədər bərdəli YAP Bərdə rayon təşkilatının üzvlüyünə qəbul olunub. Yeni inzibati binada yaradılan şəraitlə tanış olan dövlət başçısı tapşırıq və tövsiyələrini verib, təşkilatın üzvlərinə ümdə amallar naminə uğurlar arzulayıb.

Bərdədə səfərdə olan Prezident İlham Əliyev daxili qoşunların N saylı hərbi hissəsinə gəlib. Daxili işlər Naziri, general-polkovnik Ramil Usubov dövlət başçısı, Ali Baş komandan İlham Əliyevə raport verib. Ölkə Prezidenti hərbi hissənin yeni tikilmiş yataqxanasına gəlib və əsgərlər üçün yaradılan şəraitlə yaxından tanış olub. Burada hər şey müasir tələblərə uyğun qurulub. Ali Baş komandana hərbcilərin ictimai-siyasi və ümumi hazırlığı, yataq şəraiti və istirahət saatlarını mənalı keçirmələri üçün görülən tədbirlər barədə məlumat verilib. Yeni korpusda əyani təbliğat vasitələrinə geniş yer ayrılıb. Tərtibat işləri yüksək zövqlə aparılıb. Bütün bunlar əsgərlərin yüksək vətənpərvərlik ruhunda xidmət etməsinə şərait yaradır.

3 Mart, 2009

BƏRDƏ ŞƏHƏRİNDƏ AKADEMİK ZƏRİFƏ ƏLİYEVƏ ADINA ORTA MƏKTƏBİN AÇILIŞ MƏRASİMİ

Sentyabrın 11-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Bərdə şəhərində görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə Əliyevanın adını daşıyan orta məktəbin təntənəli açılış mərasiminə yola düşdü.

Bərdəlilər yol boyu dövlətimizin başçısını hərərətlə salamlayır, Prezidentə hörmət və ehtiramlarını ifadə edirdilər.

Yeni tikilmiş yaraşıqlı məktəbin ətrafına və həyətinə Bərdənin on minlərlə sakini, o cümlədən müəllim və şagirdlər toplaşmışdı. Onların əllərində respublikamızın dövlət bayraqları, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin, Prezident İlham Əliyevin portretləri, ölkə rəhbərinin siyasətini

dəstəkləyən şüarlar yazılmış transparantlar vardı. Mərasimə toplaşanlar Prezident İlham Əliyevi hərarətli alqışlarla qarşıladılar.

Yeni istifadəyə verilən məktəb binasının önündə akademik Zərifə Əliyevanın heykəli ucaldılmışdır. Heykəlin müəllifi Azərbaycanın xalq rəssamı akademik Ömər Eldarovdur. Prezident İlham Əliyev heykəlin üzərindən ağ örtüyü götürdü və abidənin önünə gül dəstəsi qoydu.

Mərasimi giriş sözü ilə Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyev açdı.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev açılış mərasimində nitq söylədi.

Rəsmi hissədən sonra Prezident İlham Əliyev akademik Zərifə Əliyevanın adını daşıyan orta məktəbin açılışını bildirən lenti kəsdi.

Sonra Prezident İlham Əliyev məktəbin sinif otaqları, kitabxanası, laboratoriyası, idman salonu, bufet-yeməcxanası ilə yaxından tanış oldu. Dövlətimizin başçısına məktəb haqqında ətraflı məlumat verildi. Bildirildi ki, akademik Zərifə Əliyeva adına Bərdə şəhər orta məktəbinin təməli bu ilin yanvarında qoyulmuş və tikinti səkkiz ay ərzində başa çatdırılmışdır. 1000 şagird üçün nəzərdə tutulmuş məktəb binasının sahəsi 5200 kvadratmetr, ərazisi 1,8 hektardır. Burada 32 sinif otağı, 576 kvadratmetrlik idman salonu vardır. Gözəl memarlıq üslubuna malik dördmərtəbəli məktəbin zirzəmi hissəsində laboratoriyalar, əmək təlimi və digər müvafiq otaqlar yerləşir. Kompüter, linqafon kabinetləri, kabinet tipli fənn otaqları müasir avadanlıqla və əyani vasitələrlə təmin olunmuşdur. Tikinti müddətində hər gün obyektə 150-200 adam çalışmış, onların orta aylıq əmək haqqı 450-500 min manat təşkil etmişdir. Məktəbdə 45 yeni iş yeri açılmışdır. Müəllim və şagird kollektivi şəhər məktəblərinin hesabına formalaşdırılmışdır.

Bakı, 13.09.2004,
AzərTAc

ZAMANƏNİN NƏBZİ DUYULAN BÖLGƏ. BURA BƏRDƏDİR

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramına uyğun olaraq məmləkətimizin hər yerində iqtisadiyyatın dirçəldilməsi, həyatın yeni axara düşməsi, bir sözlə, yeni nəfəs, yeni ruh duyulmaqdadır. Bu da təbiiidir. Çünki Ulu Öndərimizin iqtisadi-siyasi kursu bütün zamanlar üçün strateji proqramdır və onun tətbiqi mütləq mənada həyatımıza yeni nəfəs, yeni baxış gətirir.

Bu gün döyüş bölgəsinə yaxın ərazi sayılan Bərdədə də həyat öz qaynarlığı ilə seçilir. Bu qaynarlığın da kökündə məhz Azərbaycan Pre-

zidenti İlham Əliyevin tətbiq etdiyi 2004-2008-ci illəri əhatə edən Regionalın sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı dayanır. Həmin proqramdan çıxış edən yerli icra strukturları, özəl qurumlar birmənalı olaraq işlərini günün tələbləri səviyyəsində qururlar. Məhz bunun nəticəsidir ki, bu gün Bərdədə yenidənqurma, tikinti-abadlıq, iqtisadiyyatın səmtində müstəqillik və coşğunluq özünü büruzə verir.

Bu günlərdə Bərdəyə yolu düşən hər kəsin diqqətini rayon mərkəzinə xüsusi yaraşlıq verən Heydər Əliyev muzeyi çəkir. Ulu Öndərin adına layiq şəkildə yüksək arxitektura zövqü ilə tikilmiş bu binada Ulu Öndərimizin Bərdə ilə bağlı təəssüratları, şəkilləri, eləcə də onun böyük ömür yolunu əks etdirən fotolar öz əksini tapıb. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, rayon mərkəzi ilə yanaşı, Bərdənin kəndlərində də tikinti-abadlıq, yenidənqurma işləri planlı və sürətli şəkildə davam etdirilir. Burada məktəb tikintisinin, təhsil ocaqlarının təmir və bərpaşına xüsusi önəm verilir. Belə ki, rayonun Gülgəzli kəndində 360 şagird yerlik məktəbin, Göyüşlü kəndində isə 160 şagird yerlik əlavə sinif otaqlarının tikintisi başa çatdırılmışdır. Artıq bu məktəblər şagirdləri öz qoynuna almışdır.

Eyni zamanda Bərdədə zamanın tələblərinə cavab verən diaqnostika mərkəzinin, həmçinin, 880 şagird yerlik məktəbin və 9 mərtəbəli 72 mənzilli yaşayış evinin tikintisi də keyfiyyətlə və sürətlə davam etdirilir. Xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, Bərdədə şəhid ailələrinə və Qarabağ əlillərinə yanaşmada xüsusi bir qayğıkeşlik, diqqət özünü büruzə verir. Məhz bunun nəticəsidir ki, rayon mərkəzində 36 mənzilli yaşayış binasının tikintisi də sürətlə aparılır. Bunlar isə təkcə rayon ictimaiyyətinin deyil, həm də şəhid ailələrinin və Qarabağ əlillərinin dövlətə olan inamına, necə deyərlər, əlavə bir inam da əlavə edir.

Bərdədə həyatın öz ritmi var. Məhz bunun nəticəsidir ki, bu gün bərdəlilər hər gün öz yaşadıkları ərazidə yeniliklərlə üz-üzə gəlirlər. Bu yeniliklərin sırasında mədəniyyət, təhsil, səhiyyə obyektləri, eləcə də iaşə obyektləri var. Bütün bunlar bərdəlilərin sağlamlığı, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə xidmət edir. Birmənalı olaraq vurğulamaq lazımdır ki, Bərdədə insanların iş problemi də diqqət mərkəzindədir. Təkcə bu ilin 9 ayında 2028 iş yeri açılmışdır ki, bunun da 218-i daimi, 1810-u isə müvəqqəti və mövsümi işlər olmuşdur. Hər kəsə yaxşı məlumdur ki, iş yeri ailələrin güzəranının təmin edilməsi, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün ən vacib amildir. Ölkə başçısının icra strukturlarından və məmurlardan tələbi məhz hər bir ailənin güzəranının yaxşılaşdırılması, işlə təmin edilməsidir.

Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının rəhbərliyi altında bu gün Bərdədə "əmək yarmarkaları"nın təşkili iş axtaranlar üçün müəyyən imkanlar yaradır. Rəqəmlərin dili ilə desək, son yarmarkada 31 idarə və müəssisə tərəfindən 82 boş iş yeri təqdim olunmuş və nəticədə 65 nəfər münasib

işlə təmin edilmişdir. Rayon əhalisi üçün kreditlərin verilməsi, müxtəlif kimyəvi pereparatlarla təminat, kənd təsərrüfatının daha sürətli inkişafına və bolluq yaradılmasına təkan verir. Ümumiyyətlə, kənd yerlərinin kreditləşdirilməsi istiqamətində atılan hər bir addım kənd rayonu olan Bərdədə insanların torpağa bağlılığını bir az da artırır. Bu da həm adamların maddi durumunun yaxşılaşması, həm də bütövlükdə bərdəlilərin ölkə həyatında özünəməxsus yerinin bir az da möhkəmlənməsi deməkdir.

Bərdə öz əvvəlki şöhrətini qaytarmaq istiqamətində əzmlə genişmiqyaslı inkişaf yolunu tutub. Bu gün həmin görülən işlərin bir qismini təqdim etməklə bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, Bərdə bütün dövrlərdə olduğu kimi, yenə də öz böyük tarixinə, öz böyük ənənəsinə sadıqlıq nümayiş etdirməkdədir. Necə deyərlər, işləri avand, yolları uğurlu olsun.

Ceyhun Rüstəmov,
Bakı, 13.09.2004, AzərTAc

BƏRDƏ RAYONUNUN MƏRKƏZİ KİTABXANASINDA REGIONLARDA YARADILAN İLK ELEKTRON KİTABXANANIN AÇILIŞ MƏRASİMİ OLACAQ

9 fevral tarixində Bərdə rayonunun Mərkəzi Kitabxanasında Azərbaycan regionlarında yaradılan ilk Elektron kitabxananın açılış mərasimi keçiriləcək. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyindən SİA-ya verilən məlumata əsasən təqdimat mərasimində Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm naziri Əbülfəs Qarayev, Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı İlham Ağayev, rayon ictimaiyyəti, ziyalılar, mədəniyyət müəssisələrinin əməkdaşları iştirak edəcəklər.

Məlumat üçün bildirək ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 6 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikasında kitabxana – informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq respublikada kitabxanaların informasiyalaşdırılması işi həyata keçirilir.

Bərdə rayonunda yaradılan ilk Elektron Kitabxana rayon Mərkəzi Kitabxanasında təşkil olunub. Kitabxana üçün xüsusi Avtomatlaşdırılan Kitabxana – İnformasiya Sistemi alınıb, habelə kitabxananın Veb-saytı (<http://www.barda-mks.az>) yaradılaraq oxucuların istifadəsinə təqdim edilib. Kitabxananın binası əsaslı təmir olunub, müasir inventar və avadanlıqlarla təchiz edilib.

Veb-saytda Elektron kataloq və Elektron Kitabxana vasitəsi ilə oxuculara kitabxananın resursları, habelə kitabların tam mətni təqdim olunur. Elektron Kitabxana bölməsində yüzlərlə müasir, latın qrafikalı kitabların tam mətni yerləşdirilib. Onlardan Azərbaycan və dünya ədəbiyyatından seçmələr, Azərbaycan-Ermənistan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında Azərbaycan və xarici müəlliflərin nəşrlərini qeyd etmək olar. Bərdə rayon Mərkəzi Kitabxanasının saytında kitabxana və onun şöbələri, habelə kitabxanada oxucular tərəfindən ən çox oxunan kitablar haqqında məlumat verilir. Veb-saytda kitabxana tərəfindən keçirilən tədbirlər müəmmadi işıqlandırılır. Saytda Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, Xocalı faciəsinə dair linklərdə Qarabağ haqqında ətraflı məlumatlar əldə etmək mümkündür.

Bundan başqa, Veb-saytda “Qədim Bərdə və bərdəlilər” məlumat bazası yerləşdirilib. Burada Bərdənin qədim dövrdən müasir dövrə qədər keçdiyi tarixi inkişaf mərhələsi, Bərdənin tarixi abidələri, habelə tanınmış bərdəlilər haqqında ətraflı məlumatlar yerləşdirilib.

Sözəgədən saytdan birbaşa Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Prezident Kitabxanası, M.F.Axundov adına Milli Kitabxana, C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanasının saytına daxil olmaq mümkündür.

08.02.2010

BƏRDƏDƏ YENİ LAYİHƏ TƏQDİM OLUNDU

Bərdə şəhər Elektron Kitabxanasında Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının yardımı ilə həyata keçiriləcək “Regionda ekoloji informasiyalasdırma kampaniyasının təşkili” layihəsinin təqdimatı keçirilib. Sosial İnformasiya Agentliyinin xəbərinə görə, təqdimatı “Ekoloji informasiya” İctimai Birliyinin sədri Musa Muradov açaraq layihənin məqsəd və məramları və donor haqqında məlumat verib. Tədbirdə çıxış edən layihə rəhbəri Taleh Şahsuvarlı bildirib ki, Azərbaycan Respublikasının Ana Yasasının 39-cu maddəsi hər bir vətəndaşa sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ verir. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 1999-cu ilin noyabrında Orhus Konvensiyasını ratifikasiya edib. Üç əsas prioriteti özündə əks etdirən konvensiya vətəndaşların ətraf mühit haqqında informasiya almaq hüququnu təmin etmək, vətəndaşlara ətraf mühitlə bağlı qanunların qəbul edilməsində iştirak hüququ vermək və ətraf mühit məsələləri ilə bağlı ədalət məhkəməsinə müraciətləri təmin etməyə şərait yaradır.

Sevindirici haldır ki, Azərbaycan Konstitusiyasının 39-cu maddəsinin və Orhus Konvensiyasının müddələrinin yerinə yetirilməsi üçün güclü qanunvericilik bazası mövcuddur. Belə ki, Azərbaycanda 2002-ci il martın 12-də "Ətraf mühitə dair informasiyanın əldə edilməsi haqqında", 2005-ci il 30 sentyabrında isə "İnformasiya əldə etmək haqqında" Qanunları qəbul edilib. Fəqət, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi 12 saylı Ərazi Ekologiya və Təbii Sərvətlər Şöbəsinin rəisi Mübariz Hacıyevin verdiyi məlumata görə, 2009-cu il ərzində heç bir vətəndaş şöbəyə ekoloji informasiya almaq üçün müraciət etməyib. Həyata keçirilən layihə region üçün məhz bu baxımdan əhəmiyyətli və əminlik ki, layihəmiz Mübariz Hacıyevi bir də belə "şikayətlər" etməyə qoymayacaq.

25 Aprel, 2010

*BƏRDƏNİN QƏDİM
MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ*

BƏRDƏ ŞƏHƏR İMAMZADƏSİ

XII əsrdə tanınmış tacirlərdən İbrahim adlı bir şəxs görür ki, camaat bir qəbrin başına dolanır. Soruşur ki, nə üçün bu məzara belə müqəddəs yanaşırsınız?

Deyirlər ki, bu məzar müqəddəs imam balası Şahzadə İsmayılın qəbri-şərifidir.

Həmin tacir İbrahim bu sözü eşitdikdən sonra qəbrin üstünü çaylaq daşından gümbəz halına salaraq məqbərə tikdirmişdir. O vaxtdan da bu türbə-ziyarətgahın adı “İbrahim məscidi” kimi tarixə düşmüşdür.

Əslində ziyarətgahdakı qəbir imam Cəfəri Sadiq ə.s.-ın qız nəvəsi Şahzadə İsmayılın qəbridir. VIII–IX əsrlərdə yaşamış Şahzadə İsmayıl düşmənlərinin əlindən qaçaraq Bərdəyə pənah gətirmiş və burada rəhmətə getmişdir.

1868-ci ildə İmamzadə memar Kərbalayı Səfi xan Qarabaği tərəfindən yenidən bərpa edilmişdir.

O, 1788-ci ildə Şuşada anadan olmuş, 1910-cu ildə – 122 yaşında vəfat etmişdir.

Kərbalayı Səfi xan Qarabaği 1864-cü ildə Gövhər ağa məscidini, 1868-ci ildə isə Ağdam məscidini tikdirmişdir.

1861-ci ildə Bərdəyə gələn B.Dornun nəzərini çox qərribə bir məscid cəlb edir. Sonralar o yazırdı:

“Orada həm də tarixi bilinməyən qədim İbrahim İmamzadəsi vardır. Binanın cari təmiri sahibinə 3000 rubl gümüş pula başa gəlib”.

İmamzadədə mehrabın olmaması onu göstərir ki, əvvəllər burada məqbərə olmuşdur. İstedadlı usta məzar üstündə məscid tikərək bütöv bir memarlıq ansamblı yarada bilmiş, 4 minarədən ibarət yaraşıqlı, mütənasib formada məscid inşa etmişdir.

“1886-cı il üçün Qafqaz təqvimi”ndə belə bir xəbər getmişdi:

“Yelizavetpol quberniyası, Cavanşir qəzasının Bərdə şəhərindəki İmamzadənin (Pirin) üstündə 1868-ci ildə məscid tikildi”.

Tikintidə kərpiclə daşın növbələşməsindən bacarıqla istifadə olunmuşdur.

Sovet hakimiyyəti illərinin təzyiqlərinə baxmayaraq minlərlə insan İmamzadəyə axışar və oranı ziyarət edərdilər.

Son illər İmamzadə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən təmir edilmiş, xeyirxah insan Əli Babayev isə öz şəxsi vəsaiti hesabına İmamzadədə qurban kəsmək, zəvvarların dincəlməsi üçün otaqlar tikdirmiş, burada zəvvarlara hər cür şərait yaradılmışdır.

Həsənoğlu H.

“Azərbaycanın dini-tarixi abidələri, ziyarətgahları, seydiləri, övliyalı” II hissə. B: Nasir, 2005

BƏRDƏ ŞƏHƏR CÜMƏ MƏSCİDİ

Bu məscid Bərdə şəhərinin mərkəzində yerləşir. Əsas giriş qapısının üstündə ərəb rəqəmi ilə 1324-cü il tarixi göstərilib. Ehtimal ki, bu tarix məscidin bərpa edildiyi tarixdir. Məscidin kim tərəfindən tikildiyi barədə dəqiq məlumat yoxdur. Bu məscid əsrin əvvəllərindən 1990-cı ilə qədər gübrə anbarı, məktəb və arxiv binası kimi istifadə olunub. Lakin 1990-cı ildən sonra məscid yerli sakin Məşədi Ramazanın şəxsi təşəbbüsü və yerli camaatın vəsaiti hesabına təmir olunub.

Düzbucaqlı formada olan məscid binası başdan-başa bişmiş kərpiclə işlənib. İbadət zalının sahəsi 14x12 metr, hündürlüyü isə 5 metrdir. Məscidin minbəri yeddipilləli olub, taxtadan düzəldilmişdir. Mehribanın hündürlüyü isə 2,5 metr tağvari formadadır. Damın örtüyü ağ dəmir təbəqədənir. Məscidin minarələri də bişmiş kərpicdən hörülüb, damdan ucalmışdır (5 metrdir). Minarələr dəyirmi formada olub, qübbəsi ağ dəmir təbəqə ilə işlənib.

Məscidin ön tərəfində açıqşəkilli eyvan yerləşir. Məscidin qadınlar şöbəsi birinci və ikinci mərtəbədədir. İkinci mərtəbənin sahəsi 12x4 metrdir.

BƏRDƏ TÜRƏSİ

Bərdə şəhərində yerləşən bu tarixi memarlıq abidəsini hicri-qəməri təqviminə 1322-ci ildə memar Əhməd ibn əl-Hafiz Naxçıvani tikib. Türbə dövrünün görkəmli şəxsiyyətlərinin xatirəsini əbədləşdirmək üçün tikilən bürcvari türbələr qrupuna daxildir. Hündürlüyü 12,5 metr olan Bərdə türbəsi silindrik gövdədən və konusşəkilli günbəzdən ibarətdir. Abidənin oturacağı daşdan hörülmüş kürsü formasındadır. Türbənin çoxrəngli kəsmə mozaikadan quraşdırılıb, zəngin ornamentlə bəzədilmiş iki baş tağı onun sadə və aydın kompozisiyasını dolğunlaşdırır. Abidənin bütün səthi üzərinə firuzə rəngli kaşı çəkilib və kərpiclə naxışlanıb. Bu cür orijinal hörgünün kərpic naxışlarında “Allah” sözü mütənasib surətdə təkrarlanır. Bərdə türbəsi bürcvari Azərbaycan türbələri üçün xarakterik olan yeraltı və yerüstü hissələrə bölünür. Yeraltı hissə türbənin dəfn üçün ayrılmış sərdabəsi, yerüstü hissə isə xatirə abidəsi olub, monumental xarakter daşıyır.

Abidənin müvafiq kitabəsi uçulub dağıldığından onun kimin şərəfinə tikildiyi məlum deyil. Lakin onun Elxanilər sülaləsindən bir nəfər üçün tikildiyi ehtimal olunur.

Türbənin yaxınlığında “Axsadan-Baba” adı ilə tanınan bir məqbərə də var.

Abidəyə camaat arasında “Nüşabə qalası” da deyirlər. Formaca dəyirmi olan bu abidə başdan-başa bişmiş kərpiclə işlənib.

AXSADAN BABA TÜRƏƏİ

«Axsadan Baba» türbəsi Azərbaycanca Elxanilər sülaləsinin hakimiyyəti dövründə (1256-1357) tikilmişdir. Onun memarı «Bərdə türbəsi»ni tikən Əhməd ibn Əyyub Əl-Hafiz Naxçıvanidir. Çox güman ki, memar bu türbəni «Bərdə türbəsi»ni tikdiyi vaxt (1322) inşa etmişdir.

Abidə altıbucaqlı olmuşdur. Hündürlüyü 16 metrə çatırdı. Onun yeraltı hissəsi çay daşlarından hörülmüşdür. Abidənin memarlıq üslubunda birləşmiş qoşa qapıları var idi.

«Axsadan Baba» türbəsinin kitabəsi yox idi. Abidədə yalnız onu tikənin adı və ünvanı yazılmışdır. Qapıların üstü və bucaqları altıküncü ulduzlarla bəzədilmişdir. Ulduzların ortasında yeddi nöqtə həkk edilmişdir. Bu, dini fəlsəfəyə görə yeddi səyyarə işarəsi idi. Onun tikintisində inşaat materialı kimi şirli kərpicdən istifadə edilmişdir. Abidənin diametri eynilə «Bərdə türbəsi»nin ölçüsündə olmuşdur. Burada memar torpağın relyefini nəzərə alaraq abidənin daha möhkəm olmasına çalışmışdır.

Türbənin maraqlı memarlıq quruluşuna malik yeraltı sərdabəsinin altı pərli yastı günbəzi olub. Pərlər arasındakı dərin tağ tavanlar və günbəz kəsmə kaşdan quraşdırılmış, zəngin ornamentlərlə bəzədilmişdir.

Abidə 1932-ci ilədək mövcud olmuş, abidənin qalıqları qədim Bərdə qəbiristanlığındadır.

SEYİD TÜRƏƏİ

Türbə Bərdə şəhər imamzadəsinin giriş qapısından sağ tərəfdə yerləşir. Dördbucaqlı formada olan bu türbə başdan-başa bişmiş kərpiclə tikilmişdir. Dam örtüyü də kərpicdəndir. Abidənin günbəz hissəsində dördguşəli ulduz işlənib.

Türbənin iç sahəsi 3x2,5 metrdir. İçəridə iki qəbir yerləşir. Burada fars dilində yazı da vardır.

ƏMİRLİ KƏND MƏSCİDİ

Məscid Bərdə rayonunun Əmirli kəndindədir. Həyətəni sahəsi 600 kv.metr, iç sahəsi isə 7x14 metrdir.

Düzbucaqlı formada olan bu məscid başdan-başa bişmiş kərpicdən tikilib. Məscidin tarixi hicri-qəməri tarixi ilə 1333-cü ilə aiddir. Əsas giriş qapısının qarşısında açıqşəkili eyvan vardır. (14x3 metr).

Döşmə torpaq, tavan isə taxtadandır. Düzbucaqlı formada olan tavan dörd taxta sütun üzərində dayanıb. Mehrab tağvari şəkildədir və divarın içərisində yerləşir.

UĞURBƏYLİ KƏND MƏSCİDİ

Məscid Bərdə rayonunun Uğurbəyli kəndində tikilib. İlk tarixi XX əsrin əvvəllərinə aiddir. Sovetlər dövründə əvvəlcə anbar kimi istifadə edilən, daha sonra bağlı qalan bu məscid çox bərbad vəziyyətə düşmüş və camaat tərəfindən sökülərək yerində yeni məscid tikilmişdir.

Məscidin minarəsi (hündürlüyü 12 metrdir) bişmiş kərpicdənədir. Döşmə də bişmiş kərpiclə işlənib. Divarlar içəridən suvanmışdır. Damın örtüyü şiferlə işlənib.

Məscidin yanında türbə də mövcuddur. Türbə də bişmiş kərpicdən işlənib.

Qeyd: Bərdə rayonunun Mollalı, Otuzikilər, Gərənə və Dilənçilər kəndlərində də hal-hazırda məscidlər fəaliyyət göstərir.

*“Azərbaycan Respublikası
məscidlərinin ensiklopediyası”
Bakı, 2001*

TƏRTƏR ÇAYININ KÖRPÜLƏRİ

P.A.Kabulov (1908) ərəb müəlliflərinin məlumatları əsasında tərtib etdiyi xəritədə qədim Bərdə şəhərinin Tərtər çayının deltasında yerləşməklə, onun hər iki sahilini tutduğunu göstərir. Akademik Z.Bün-yadov da şəhərin tarixən Tərtər çayının hər iki sahilində yerləşdiyini təsdiqləyir.

1902-ci ilin məlumatlarına görə Tərtər çayı yatağını üç dəfə dəyişmişdir. Bunu çayın indiki vəziyyəti də göstərir. Hazırda quru Tərtər çayı yatağında üç körpünün qalıqları durur. Birinci körpü VII-X əsrə aid olub, indiki 47 saylı Texniki-peşə məktəbinə gedən yolun kənarındadır, qalıqları görünməkdədir. Bəzi məlumatlara görə isə həmin körpü VI əsrdə inşa edilmişdir. Bu körpü tarixdə «çox gözlü» körpü kimi məşhur olmuşdur. 16 gözdən ibarət, uzunluğu 170 metr, eni isə 5 metr olan bu körpü əhəng məhlulu ilə daşdan tikilmişdir. O 913-cü ildə Bərdə ətrafında baş verən şiddətli və uzun müddət davam edən leysan yağışların nəticəsində dağılmışdır.

Bundan başqa, Tərtər çayının quru yatağında X və XIV əsr körpülərinin qalıqları durur. Çox maraqlıdır ki, bu körpülər Tərtər çayının müxtəlif istiqamətlərinə uyğun olaraq tikilmişdir. Bu, qədimdə çayın həm çox sulu və şaxəli olmasına, həm də sürətlə axdığına dəlalət edir. Çayın hazırkı yatağı sahilləri boyunca, bəzən bir kilometrə qədər məsafəni əhatə edir.

Tərtər çayı haqqında belə rəvayət edirlər ki, Makedoniyalı İsgəndər Dərbənd üzərinə hücum zamanı Qafqaz dağları ətəklərindən keçərkən iti axan çayın sahilində gecələməli olur. Səhər məlum olur ki, sel çox əsgəri aparıb. İsgəndər qəzəblənib deyir: «Ah, Tərtər». Yəni ah, dəhşətli bəla! Tərtər çayının adının buradan yarandığı güman edilir.

Məhəmmədqızı A., Çərkəzoğlu Ş.
“Bərdə” - B: 2003

BƏHMƏN MİRZƏ TÜRƏSİ

Bərdə şəhərində – İmamzadə memarlıq kompleksinin 25 metr şimali şərqində üç gümbəzli tam orijinal bir memarlıq abidəsi var. Bu nadir tikili bişmiş kərpicdən olub Arran memarlıq üslubu ilə çox bitkin bir formada inşa edilmişdir. Onun gümbəzlər hissəsi istər xaricdən və istərsə də daxildən çox böyük ustalıqla biri-birinə bənd edilmişdir. Girəcəkdən üçüncü, həm də axırıncı otağın orta hissəsində ölən kəs dəfn edilmişdir. Bir növ sərdabə üslubu ilə tikilmiş həmin qəbrin üstü tağvari formada təmamlanmışdır. Gümbəzin daxili divarlarının til üstü hissəsində qara marmər üzərində altı kitabə yerləşdirilmişdir. Kitabələr nəstəliq xətt ilə yazılmış və mətnlər əsasən Quranın ayələrindəndir. Kitabələrin birində isə dəfn edilən kəsin ömrünün izzatı, tələş, həsrət və sarsıntılarla dolu keçməsindən bəhs olunur və Allaha şikayət edilir. Sual oluna bilər, kimdir burada dəfn edilən şəxs? Türbədə dəfn edilən şəxs Qacarlar sülaləsindən olan, böyük kitabdar, alim və tarixçi Bəhmən Mirzədir. Dövrünün ağıllı, savadlı, bacarıqlı adamlarından olan Bəhmən Mirzə ibn Naib Əs-səltənət Abbas Mirzə göründüyü kimi hökmdar oğlu olmuşdur. Rəudət üs-səfa-yi Nasiriyə görə o, Abbas Mirzənin salamat qalmış 26 oğlunun yaş ardıcılığına görə dördüncüsüdür. O hicri tarixinin 1225-ci ilində (miladi tarixinin 1810-cu ilində) anadan olmuşdur. Özüünün hicri tarixinin 1247-ci ilində (miladi 1831-32-1834) yazmış olduğu “Təzkireyi Məhəmməd-Şahi” əsərində qeyd edir ki, hələ gənc yaşlarında atası onu Ərdəbilə hökmdar təyin etmişdir. Müəllifin öz qeydinə görə bu kitabı o, hicri tarixinin 1250 (miladi 1835-36) ilinin rəcəb ayında böyük qardaşı Məhəmməd şahın xahişilə yazmışdır. Hətta böyük qardaşının xahişilə sözün əsl mənasında işə giri-

şib tarix kitabı yazması haqqında bir neçə misradan ibarət fars dilində şeiri də qalmışdır. Həmin şeirdə Bəhmən Mirzə belə deyir:

***Elə ki, bu məsələni dedi Mərhəmətli şah.
O işçün öz kəmərim bağladım deyə Allah.***

*(Şeirin fars dilindən tərcüməsi
A.Nuriyevindir)*

Bəzi qaynaqların verdiyi məlumata görə Bəhmən Mirzə Azərbaycana hökmdar təyin edilmişdir ki, bu da hicri tarixinin 1257-ci ilinə (miladi 1841) təsadüf edir. Mənbələrə görə o bu vəzifədə çox qalmamışdır. Bu vəzifəyə onun digər qardaşı Nəsirəddin Mirzə təyin edilmişdir. Məlumatlara görə vəziyyəti belə görən gənc Bəhmən Tehranda yaşayan böyük qardaşı Məhəmməd şahın yanına getmiş və o da kiçik qardaşını böyük sevincə qarşılamışdır. Bu zaman Azərbaycan hökmdarlığını yenidən qəbul edən Nəsirəddin Mirzəyə xəbər verdilər ki, guya Bəhmən böyük qardaşları Məhəmmədlə onu taxtdan salacaqlar. Taxt-tacın əldən gedəcəyindən qorxan Nəsirəddin Mirzə Bəhmənin gözünün çıxarılmasına əmr verir. Vəziyyətin müşkül olduğunu görən Bəhmən Mirzə yayınaraq rus səfərtəxanasına girir və ondan sığınacaq istəyir. Səfir öz növbəsində onu çox yaxşı qəbul edir və Bəhmənə Rusiya ərazisində yaşamağa icazə verir. Miladi tarixinin 1848-ci il mayın 12-də Lənkəran gəmisiylə Bakıya gəlir. Mayın 15-də Bakıdan Şamaxıya gəlir. O bu şəhərlərə gəlməkdə görünür özünə daimi yaşayış yeri axtarırmış. Bəhmən Mirzə burada da qalmayıb mayın 20-də Tiflisə gəlir və burada yaşamağı qət edir. Bu tarixlə də onun yaradıcılığının İran dövrü qurtarır və Azərbaycan dövrü başlayır. Bu hadisədən bir həftə sonra yəni 28 may tarixində onun 7 arvadı və həmin arvadlardan olan 19 oğul-uşağı Naxçıvana, oradan isə Tiflisə ailə başçılarının yanına gətirilir.

Bəzi məlumatlara görə guya Bəhmənin tərk-i vətən olduğunu görən qardaşı Nəsirəddin Mirzə öz səhvini başa düşüb onu əfv edir və geri qaytarılmasını xahiş edir. Lakin Bəhmən bir daha geri qayıtmadı. Rus çarı I Nikolaydan (1825-1855) hər il 9600 manat böyük məbləğli təqaüdlə şimali Azərbaycanda yaşamağa başladı. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, Bəhmən Mirzə Tiflisdə uzun müddət yaşaya bilmədi və 1851-ci il oktyabrın 4-də Şuşa şəhərindən köçüb gedən Məlikbəyovların mülkünü aldı və ailəsi ilə oraya gəlib ömürlük bu gözəl şəhərdə qaldı. Onu da qeyd etməliyik ki, o, Şuşada yaşasa da bütün Qarabağın mədəni tədbirlərində yaxından iştirak edirdi. Tez-tez Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindən biri olan Bərdəyə gəlirdi. Görünür bu şəhər onun çox xoşuna gəlirmiş. Qarabağda yaşadığı 24 il müddətində özünün yeni tarixi əsəri olan “Şükürnameyi Şahənşahi” əsərini yazmağa başladı. Bu əsərdə alim ölkəmizə fəthçilik niy-

yətilə gələn Çingiz xandan başlamış XIX əsrə kimi olan böyük dövrün tarixi hadisələrini ardıcılıqla təsvir edirdi. Əsərini o, hicri tarixinin 1288-ci (miladi 1872) ilində yazıb başa çatdırdı. Qocalıb əldən düşdüyünü görən böyük alim və kitabdar 1880-ci il ərəfəsində sevdiyi şəhər Bərdədə özü üçün türbə inşa etdirdi və oğlanlarına vəsiyyəət etdi ki, öləndə onu həmin türbədə dəfn etsinlər. Böyük alim 1884-cü ilin fevral ayının 11-də vəfat etdi. Vəsiyyətinə əməl edən oğlanları atasının özü tərəfindən sağlığında inşa etdirdiyi və İmamzadədən 25 metr şərqdə olan türbədə dəfn etdilər.

Mənbələrin söylədiyinə görə Bəhmən Mirzə İrandan gələrkən özünün kitabxanasını 95 dəvəyə yükləyibmiş. İndiki yaşlı nəsil yaxşı bilir ki, bir dəvənin orta yükdaşına qabiliyyəti 25 batmana, yəni 200 kiloqrama bərabərdir. Bir kitabın orta hesabla çəkisini 0,5 kiloqrama bərabər tutsaq onda hər dəvə yükündə 400 kitab gətirmiş olur. Biz hər dəvə yükünü 400-ə vursaq, onda Bəhmən Mirzənin kitabxanasının 38 000 kitabdan ibarət olduğunu aydın görürük. Çox təəssüflər olsun ki, Bəhmən Mirzə kimi kitabdarın ölümündən sonra onun kitabxanasını hərə bir yana dağıtdı. Hal-hazırda həmin kitabların müəyyən hissəsi Tiflis şəhərində, qalanları isə Moskva, Leninqrad və Yerevan şəhərlərinin kitabxanalarında saxlanılır. Onun kitabxanasından olan bir neçə kitab da Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Respublika Əlyazmaları fondundadır. Bəhmən Mirzənin “Təzkireyi Məhəmməd-Şahi” və “Şükürnameyi-şahənşah” adlı əsərlərinin əlyazması Azərbaycan tarixinin ən dəyərli vasitəsi kimi adını çəkdiyimiz elm mərkəzlərində mühafizə edilir. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, həmin kitab və əlyazmalar Bəhmən Mirzənin özünün şəxsi möhürləri ilə təsdiq edilmişdir. Mənbələrin verdiyi məlumata görə Bəhmən Mirzə Qacar öldükdən sonra onun çoxlu oğlu, qızı, qohum-əqrəbası və tanışları qalmışdır. Hal-hazırda Bərdə rayonu ərazisində qalan “Böyük Qacar” və “Bala Qacar” kəndləri onun nəsil və törəmələrindən əmələ gəlmişdir. Sonradan onun oğlanları rus ordusunda yüksək zabit rütbəsilə xidmət etmişlər.

Azərbaycan mədəniyyəti tarixinin öyrənilməsində şübhəsiz ki, Bəhmən Mirzənin xidməti də böyük olmuşdur. Üççatlı türbəsi önündən keçən hər kəs qoy onun haqqında olan bu kiçik məlumatı yadda saxlasın.

Nuriyev A.

“Kommunizm yolu” - 1986 - 22 iyul

Bərdə şəhər Cümə məscidi

Allah-Allah. (Bərdə türbəsi. Nüşabə qalası)

İbrahim məscidi. VII-IX əsr

Şirvanlı hamamı. XVIII-XIX əsr

Səkkizguşəli türbə. XVIII əsr. Güloğlular kəndi

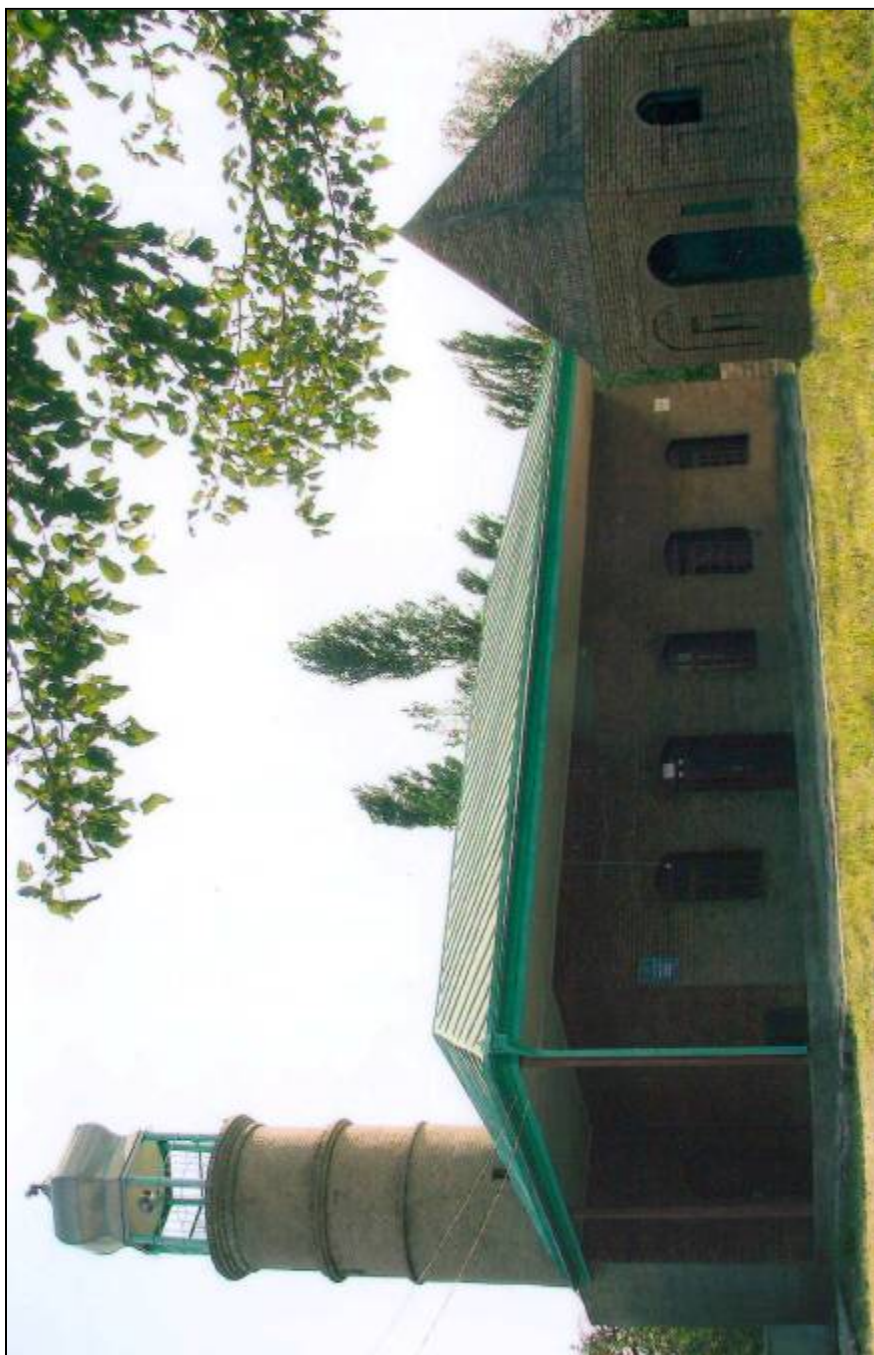
Balabeyin evi. XIX asr

Torpaq qala. VI əsr

Axsadan Baba türbəsi XIV əsr

Uğurbəvli kənd məscidi

Tartar çayının krpleri

Definə

Makedoniyalı İskənderin
(e.ə.336-323)
gümüş tetradraxması

Selevki VII Antioxun
(e.ə.138-129)
gümüş tetradraxması

Roma hökmdarı Avqustun
(b.e.ə.27-b.e.14-cü əsri)
gümüş denarisi

Sasani II Xosrovun
(591-628)
gümüş draxması

Ərəb xəlifəsinin
Arranda kəsilmiş
gümüş dirhəmi
(h.t. 89-cu il)

Saci Əl-Afşinin
(889-901)
gümüş dirhəmi

Salari Vaxsudanin
gümüş dirhəmi
(965-ci il)

Hülaku Abu-Səidin
(1316-1335)
gümüş dirhəmi

Qarabağ xanının
gümüş abbasısı
(Panahabadi)
(1100-cü il)

Bərdə pulları

Xovsuz xalça. Vərni Qarabağ (Bərdə)

BƏRDƏNİN “YAŞIL ABİDƏLƏRİ”

Hansı daha qədimdir: Nüşabə məqbərəsi, yoxsa Soltanbuddakı saqqız ağacları? Hansı daha qiymətlidir: Nüşabə məqbərəsi, yoxsa Soltanbud meşəsi?

Bu müqayisə sizə qəribə gəlməsin. Ona görə ki, Soltanbud meşəsi də abidədir, Nüşabə məqbərəsindən, başqa tarixi yadigarlardan heç də az əhəmiyyət daşımır. Bircə fərq burasındadır ki, saqqız ağacları yaşıl abidələrdir. Bu abidə ilin fəsillərinə uyğun olaraq dondan dona girir, yaşllaşır, nəfəs alır.

Nə qəribə görkəmi varmış saqqız ağaclarının! Bura elə bil nəhəng göbələklər aləmidir. Bir boyda, bir buxunda yerdən qalxıb, eyni vəziyyətdə çətirlənib. Ya bəlkə qüdrətli bir əl bu ağacların budaqlarını bir bərabərdə nizamlayıb?

Evkalipt ancaq Avstraliyada bitdiyi kimi, saqqız ağaclarının beşiyi də Azərbaycandır. Soltanbud meşəsi dünyada ən böyük saqqız meşəsidir. Saqqız ağacı üst-üstə uzanan qoşa budaqlarından qəribə pilləkən yaradıb. Elə bil ki, üstdəki budaq uzandıqca “ayaqlarını” aşağıdakı budağın üstünə qoyurmuş. Sanki, gövdə duyub: – üstdəki budağı küləkdən qorumaq çətinidir, ona görə də, sınmasın deyə altdakı budaqdan ona möhkəm dayaq-lar verib, ikisini üç-dörd yerdən bir-birinə “qaynaq” eləyib... Əgər mümkün olsaydı bu qoşa budaqların ucunu əyib rahat nərdivanla ağaca çıxıb bilərsən.

Soltanbud meşəsi 2.200 hektara yaxın sahəni tutur. Bu, böyük ərazidir. Lakin heç kəs inkar etməz ki, meşə keçmişdə daha böyük sahə tutmuş. Elə indi də baxırsan ki, ara-sıra boş yerlər var. Belə yerlərdə ağaclar tədricən seyrəlir, yoxa çıxır. Meşələri bərpa etmək, seyrəkliyi aradan qaldırmaq üçün son illər xeyli iş görülür. Üst-üstə 400 hektara qədər sahədə saqqız ağacları əkilmişdir.

Bir qədər aşağıda yan-yana dayanmış qoşa təpələr – Soltanbud meşəsinin qoşa gözətçiləri görünür. Son vaxtlar bu uca təpələr hasara alınıb. Dairəvi şəkildə arxlar çəkilib, arxlar boyunca isə şam ağacları əkilib. İndi təpələri yaşıl şamlar qucağında saxlayır.

Mehdiyev X.

“Kommunizm yolu” - 1976 - 18 sentyabr

BƏRDƏ PULLARI

Pul – dövlətçiliyin ilkin şərtidir.

VIII-IX və X əsrlərdə Bərdə şəhəri Azərbaycanın paytaxtı olmaqla bərabər, dünyanın ən böyük şəhərlərindən biri idi. Şəhərdəki sikkəxanada qızıl, gümüş və mis pul kəsilirdi. Mənbələr 767-ci ildə Xəlifə əl-Mənsurun dövründə Bərdədə qızıl, gümüş pul sikkələri kəsildiyindən xəbər verir.

Professor E.A.Paxomov yazır: Azərbaycan və Arran sikkəxanalarında kəsilən sikkə uzaqlara, Şimalda – Rusiya, Almaniya, İsveç, Norveç, Baltik sahillərinə, həmçinin Şərq ölkələrinə gedir, əvəzində həmin ölkələrdən xammal gətirilirdi. Arran ərazisində Abbasilərin ilk sikkələri hicri 140-cı ildə Yəzdıyyədə və hicri 142-ci ildə (759/60-cı ildə) Bərdədə kəsilmiş fels adlı sikkə idi.

889-929-cu illərdə Saci sülaləsi Azərbaycanda hakim idi. Bu sülalədən hakim olan Məhəmmədin, Yusifin və Fəhdin adına Bərdə şəhərində qızıl və gümüş (dinar və dirhəm) pul sikkələri kəsilmişdir.

Saci sülaləsindən hakim olan Məhəmməd Afşinin (889-900) adına 889-cu ildə Bərdə şəhərində kəsilmiş gümüş pul 1913-cü ildə Kiyev şəhərindəki dəfinədən tapılmışdır. Həmin ildə Məhəmməd Afşinin adına Bərdə şəhərində kəsilmiş digər gümüş pul sikkəsi hazırda Azərbaycan Tarixi muzeyində numizmatika fondunda saxlanılır. R.R.Fasmerin təsvirinə görə bu pul 1913-cü ildə Kiyevdə tapılmış pulun eynidir.

901-ci ildə Bərdə şəhərində kəsilmiş gümüş pul 1913-cü ildə Estoniyanın Fridrixsqr dəfinəsindən tapılmışdır. Əhməd Kəsrəvinin məlumatına görə Yusif İbn Abu Sacinin adına daha çox qızıl və gümüş pul kəsilmişdir ki, R.R.Fasmer bu pulları 7 tipə ayırmışdır. Yusif Azərbaycanın ən güclü dövlət xadimlərindən olmuşdur.

904-cü ildə Yusifin adına Bərdə şəhərində kəsilmiş qızıl pul Moskva şəhərindəki Tarix muzeyində P.V.Zubovun kolleksiyasında saxlanılır.

1835-ci ildə İsveçin Medel Pad əyalətindən tapılmış pul da 904-cü ildə Bərdə şəhərində kəsilmişdir.

1886-cı ildə Pomarinidəki pul dəfinəsindən tapılmış gümüş pul da 905-ci ildə Bərdədə kəsilmişdir.

907 və 916-cı illərdə Bərdə şəhərində kəsilmiş pullar 1868-ci ildə Vladimir quberniyasının Murova şəhərindəki dəfinədən tapılmışdır.

Yusifin adına 902-ci ildə Bərdə şəhərində kəsilmiş pul 1840-cı ildə İsveçə məxsus Hotland adasının Botels burnunda tapılmışdır.

910-cu ildə Bərdə şəhərində kəsilmiş 4,29 qram ağırlığında qızıl pul A. Markovun məlumatına görə imperator Ermitajının (hazırda Sankt-Peterburq Dövlət Ermitajı) müsəlman pulları kataloqunda saxlanılır.

Rusiya, İsveç, Pribaltika, Almaniya, Orta Asiya və bir çox ölkələrdən tapılmış sacilərin qızıl və gümüş pul sikkələri Azərbaycanın xarici ölkələrlə ticarət əlaqələrində böyük rol oynamışdır. O vaxtlar Azərbaycan daxilində kiçik alver mis pullarla aparılırdı. Tarixi məlumatlardan aydın olur ki, Bərdənin dünyanın bir çox ölkələri ilə qarşılıqlı ticarət əlaqələrinin nəticəsidir ki, Bərdədə kəsilmiş pullar dünyanın bir çox ölkələrində tapılır və həmin ölkələrin tarix muzeylərində nümayiş etdirilir.

Həmin vaxtlar qədim Bərdə şəhəri dünyanın ən böyük, çiçəklənən şəhərlərindən biri olmaqla yanaşı, odlar diyarı Azərbaycanın elm və mədəniyyət mərkəzi idi. Şəhərdə əhalinin sayı yüz min nəfərə çatırdı.

XIII əsrin ərəb tarixçisi İbn əl-Əsirin (1160-1234) “Əl-Kamil-Fit-Tarix” kitabında da Bərdə şəhərinin tarixi keçmişi haqqında bir çox maraqlı məlumatlara rast gəlmək olur. Həmin kitabda göstərilir ki, VII əsrdə ərəb sərkərdəsi Səlmən İbn-Rəbiyə əl-Bahili Bərdə şəhərinə gəldi və şəhərin bir fərsəngliyində (6 kilometrliyində) olan Sərsur (Tərtər red.) çayının üzərində əsgəri qərargah qurdu. Yerli əhali onunla bir neçə gün vuruşdu. Nəhayət, şəhər əhalisi onunla Beyləgan sülhü bağladı. O, şəhərə girdi.

Həmin kitabda daha sonra göstərilir ki, VII əsrdə Səid əl-Hərəşi Xilətdən çıxıb yoluna davam etdi. Yol üstündəki hasarları və qalaları bir-birinin ardınca fəth edərək Bərdəyə çatdı.

Bəcirəvanda Səidin yanına bir nəfər ağ atlı gəlib salam verdikdən sonra ondan soruşdu: “Ey əmir, sən cahad və qənimət istəmirsən?”

Səid dedi: “Mən bunları haradan tapa bilərəm.”

Atlı dedi: “Budur, burada xəzərlilərin 10 min əsgəri var. Yanlarında da müsəlmanlardan 5 min nəfər kişi, arvad və uşaq əsirdir. Özləri də sizdən 4 fərsəng məsafədə düşmüşlər.”

Sonra kitabda göstərilir ki, Səid xəzərlilərə hücum etdi. Xəzərlilər tərəfindən əsir olunmuş müsəlmanları azad edərək özü ilə bərabər Bəcirəvəna gətirdi.

Kitabda hadisələrlə əlaqədar olaraq daha bir neçə yerdə Bəcirəvanın adı çəkilir. Bizcə, həmin Bəcirəvan hazırda rayonumuzun ərazisində yerləşən Bəcirəvan kəndidir. Bu da bizə məlumdur ki, qonşu rayonların heç birisində Bəcirəvan adlı kənd yoxdur.

Beləliklə, demək istəyirik ki, Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində Bərdənin xüsusi rolu olmuşdur. Arranın, Albaniyanın nəinki sikkə siyasəti, ümumdövlət qurumu əsaslı öyrənilməlidir.

BƏRDƏ XALÇALARI

Qarabağda xalq sənətkarlığı onun gözəl təbiəti kimi təkrarolunmaz dərəcədə zəngindir. Əlverişli iqlimin və xammal bazasının genişliyi xalq sənətkarlığının daha geniş inkişaf etməsinə şərait yaratmışdır.

X əsrin sonunda yaşamış Əl-Müqəddəsi göstərirdi ki, Bərdədə istehsal olunan xalçaların, kəlağayılının və baş örtüklərinin tayı-bərabəri yoxdur. X əsr ərəb alimi və səyyahı İbn Hövqəl də yazır ki, Bərdədən xaricə, Xəzər dənizi vasitəsilə Curcana və oradan quru yolu ilə Hindistana boyaq kökü ixrac edilirdi və Qərbi Avropa tacirləri Azərbaycanda pudu 15-16 manata aldıkları ipək parçaları öz ölkələrində çox baha qiymətə sataraq, çoxlu gəlir əldə edirdilər. Məsələn, Azərbaycan ipəyinin bir pudu Rusiyanın Yaroslavl şəhərində 50-60 manata, Arxangelskdə isə 70 manata satılırdı.

Azərbaycanda, o cümlədən, Qarabağda xalçaçılığın tarixi çox qədimlərə aiddir. XV əsrdə ümumdünya bazarlarında qədim diyarın bu gözəl sənətkarlıq malları geniş şöhrət tapmışdı. Tədqiqatlar göstərir ki, bu xalçalar Qarabağda, xüsusilə, Şuşa, Ağdam, Bərdə, Tərtər, Cəbrayıl, Qubadlı, Lənbəran, Malıbəyli, Horadiz və s. yerlərin bədii ənənəsindən və xammalından asılı olaraq, müxtəlif kompozisiyalara, bəzəklərə malik olmuş, müxtəlif üsullarla toxunmuşdur.

Tarixdən məlumdur ki, Qarabağda ipəkçiliyin ən çox inkişaf etdiyi Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində XVIII əsrdə toxunmuş “Şəddə”nin bəzəkləri xoş təsir buraxır. Xalçanın eninə üfüqi şəkildə ardıcıl düzülmüş bir neçə qızıl quşla ova çıxan atlı və bir neçə dəvə fiquru rəsmlərindən ibarətdir. Sənətşünaslıq doktoru, Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü R.Əfəndiyevin təsvirinə görə bu xalçadakı rəsmlər nisbətən statistik bir səpkidə verilsə də, xalq sənətinə xas olan rəngarəngliyi və şərti dekorativliyi ilə diqqəti cəlb edəndir. Qarabağın Lənbəran kəndində XIII əsrdə toxunmuş “Şəddə” xalçası hazırda Kiyev şəhərində Qərb və Şərq İncəsənəti Muzeyində saxlanılır.

Qarabağın sənətkarlıq nümunələri xalqımızın zaman-zaman məşğuliyyətini, ölkəmizin gözəlliyini əks etdirir. Hazırda rayonumuzun ərazisindəki qəbirüstü abidələrdə həkk olunmuş qoyun və digər heyvanların təsviri burada heyvandarlığın, sənətkarlığın geniş inkişafına dəlalət edir.

Mənbələrdə göstərilir ki, XIX əsr və XX əsrin əvvəllərində Qarabağ xalçalarının ilk alıcıları erməni tacirləri olmuşdur. Xalça ustalarının toxuduqları məhsulları erməni tacirləri çox ucuz qiymətə alır, bəzən də onların toxunulduğu yerin adını dəyişərək Avropa bazarlarında çox baha qiymətə satırdılar. Qarabağ xalça və gəbələri Avropa, Asiya və Amerika ölkələrində bir çox dövlət xadimlərinin, fermer və digər varidatlı adamların evlərinin bəzəyidir.

Xalça sənətkarlığı nümunələrini hazırda ABŞ-da yaşayan Berd Andonyan, Berc Aqambekyan, Q. Yesayan və başqaları öz adlarına çıxmağa çalışırlar.

Son illər ABŞ-da Qarabağın gəbə və xalçalarını əks etdirən albom, kataloqların çapı, xüsusi sərgilərin təşkili xeyli genişlənmişdir. 1985-ci ildə əvvəlcə Kimbella və Fort-Uartoda (Texas ştatı), sonra isə Vaşinqton-da açılmış sərgilərdə Şuşada, habelə Malıbəyli, Daşbulaq, Lənbəran və s. yerlərdə toxunmuş xalça və gəbələr “Erməni gəbələri 1700-1917-ci illərdə” adı ilə nümayiş etdirilmişdir.

Şairə Xurşidbanu Natəvan tərəfindən hazırlanmış fincan örtüyü Qarabağ xanı Pənah xana aid edilən əl ağacının üst bəzəyi olan belə bədii tikmələr də xalça sənətinin Qarabağda geniş inkişaf etdiyini göstərir. Tarixdən məlumdur ki, hələ 1882-ci ildə Nijni-Novqorodda Ümumrusiya bədii sənaye sərgisində Xurşidbanu Bəyim tərəfindən göndərilmiş parçalar birinci dərəcəli mükafata layiq görülmüşdür.

Görkəmli xalçaşünas K.Əliyevin məlumatına görə, aşağıda adları göstərilən xalça ustaları öz sənətkarlıq qüdrətinə görə Qarabağda məşhur olmuşlar:

Telli Hacınəsib qızı (1850-1965) Şuşa şəhəri;

Əliyeva Zöhrə Cəmil qızı (1870-1945) Şuşa şəhəri;

Avtab Qasım qızı (1850-1935) Şuşa şəhəri;

Bağırova Qəmər Məşədiməhəmməd qızı (1890-1973) Ağdam şəhəri;

Knyazova Yetər Mustafa qızı (1810-1919) Bərdə rayonu, Qazaxlar kəndi;

Məmmədova Turfa Zahid qızı (1900-cu ildə anadan olub) Bərdə rayonu, Xəsili kəndi;

XIX əsrdə Qarabağ xalçaçılığının daha da inkişaf etməsində Cavanşir qəzasının mərkəzi olan Tərtər və Cəbrayıl şəhərlərinin köməyi, xüsusilə, səmərəli olmuşdur. Cəbrayıl xalçaçılığının inkişaf etməsində Hüseyn Ağa Cavanşir çox xeyirxah tədbirlər həyata keçirmişdir. Onun Cəbrayıl xalçaçılığının inkişafında yaddaqalan xidmətləri çoxdur.

Göstəriləndiyi kimi, Azərbaycanda xalçaçılığın qədimdən bu günkü dövrümüzdə qədər daha da inkişaf edib çiçəklənməsində Qarabağın böyük rolu olmuşdur.

MUSİQİ TARİXİMİZDƏ BƏRDƏ

Bərdə sehrkar musiqi diyarı kimi də məşhur olmuşdur. Yazın gəlişi həmişə burda toy-bayrama çevrilirdi. Coşub-daşan Tərtər çayının ahəngdar səsi el şənliklərində, toyda çalib-çağıran xanəndələrin gur və məlahətli səslərinə qarışar, adamlarda xoş əhval-ruhiyyə yaradardı.

Azərbaycan vokal sənətinin görkəmli nümayəndəsi Xan Şuşinski (1901-1979) Bərdəyə tez-tez təşrif gətirərdi. Bu da səbəbsiz deyildi. Xanın doğma bacısı Rüksarə Aslanağa qızı Əliyeva (1904-1974) Bərdə şəhərində yaşayırdı. Məhz buna görə Xan Şuşinski tez-tez Qarabağa, Bərdəyə el şənliyinə başının dəstəsi ilə gələrdi. Xanın bacısı oğlanları Əsrəf və Ərşad Əliyevlər də məlahətli səsləri ilə tanınmışdılar. Onların yanıqlı zəngülələri qəlbləri rıqqətə gətirərdi. Qardaşlar məktəb yığıncaqlarında çalib-çağırardılar. Çox erkən, gənc yaşlarında vəfat etdilər. Qardaşlar İmamzadə məscidi ətrafındakı ailə qəbiristanlığında dəfn olunmuşlar. O vaxtlar Xan Şuşinskinin övladı yox idi. O, bacısı uşaqlarının baş daşlarını özü hazırlatmışdı.

Xan Şuşinskinin Bərdəyə gəlişi həmişə toy-bayrama çevrilirdi. Qarabağın bir çox xanəndə və sazəndələri onun başına toplaşardılar. Qarabağda məşhur olan gözəl sənətkar Cəlal Dadaş oğlu Zeynalov Xanın yaxın dostu idi. Onların dostluğu axıradək davam etmişdi. Cəlal toy və el şənliklərində bir qayda olaraq ayaq üstə oxuyardı. Bu, indi də xatırlanır. 1940-50-ci illərdə Aşıq Cəlil, sonralar isə onun qardaşı Mürsəl ustad oxuyanlardan sayılırdı. Aşıq Cəlil çox zaman özü qoşduğu mahnılardan oxuyardı... **Heç demirsiz aşiq Cəlil hardadır, Mənim gözüüm kamançada, tardadır.**

Qardaşı Yaqub söyləyirdi ki, bir gün səs yayıldı ki, məşhur tarzən Abbasqulu ağa Bərdəyə gəlib. Biz o vaxtlar gənc idik, musiqiçilərlə çox maraqlanırdıq. Əslən Şuşa şəhərindən olan bu sənətkar qəza mərkəzi Tərtərdə yaşayırdı. 1929-cu ildə ona xəbər göndərilib ki, bəs məsciddə tar çalmasa, onu Tərtərdən köçürəcəyik. Sənətkar dərhal bir fayton tutub, Bərdəyə köçmək istəyir. Məscidin qabağında faytonu saxlatdırır və deyir: “Ey kafirlər, heç Allahın evində də tar çalarlar? Mən tay burda yaşaya bilmərəm”.

Tərtər əhlindən biri deyir: “Ağa, biz səninlə zarafat edirdik, incimə”. Abbasqulu ağa cavabında deyir: “Bala, Allahnan zarafat etmək olmaz, mən getdim Bərdəyə...”

Görkəmli sənətkarlarımızdan biri də tarzən Məhəmməd Kərim oğlu Allahverdiyev (1936-1987) idi. Respublikamızın xalq artisti Yaqub Məmmədov onun haqqında belə deyirdi: “Məmməd gözəl sənətkar idi. O, hə-

mişə bizi Qarabağa el şənliklərinə aparar və tarda da özü müşayiət edərdi”.

Yuxarıda adlarını çəkdiyimiz və qismən də olsa, haqqında danışdığımız el sənətkarlarının məzarları Bərdədə, İmamzadə məscidi yaxınlığındakı qəbiristanlıqdadır. Bu gün Qarabağ torpağından xeyli uzaqlardan onların xatirəsini əziz tutanlar el sənətkarlarının məzarlarını ziyarətə gəlirlər.

Azərbaycan klassik musiqisinin fədakar tədqiqatçısı, tarixçi Firudin Şuşinskinin də məzarı Bərdə torpağındadır. Son vaxtlar ağır xəstə olduğundan Firudin bəy Şuşanı göz yaşları ilə xatırlayırdı. Axı, o, əsilli-köklü şuşalı idi, bütün yaradıcılığını Qarabağın tarixinin tədqiqinə həsr etmiş, xalq musiqiçilərinin böyük bir nəslinin həyat və yaradıcılığı haqqında yarım əsr ərzində respublika mətbuatında məqalələr çap etdirmiş, kitablar yazmış, klassik musiqimizi radio və televiziya vasitəsilə təbliğ etmişdir. Qeyrətli musiqişünas arzusuna çata bilmədi, Şuşanın erməni namərdlərindən təmizlənməsi çağlarını görmək ona müyəssər olmadı. Oğluna, dostlarına vəsiyyəət etmişdi ki, mənə Bərdədə dəfn edəsiniz. Murovdan əsən külək Şuşanın əhvalını mənə çatdırar...

Vəsiyyətinə əməl edildi.

Allah bu torpaqda uyuyanların hamısına qəni-qəni rəhmət eləsin.

**Babayev N.,
Nərimanov R.**

“Bərdə. Tarixin aynasında” - Bakı: 1998

*BƏRDƏ MƏDƏNİYYƏTİ
BU GÜN*

Bərdə rayon Mədəniyyət və Turizm şöbəsi

Heydər Əliyev muzeyi

Tarix diyarşünaslıq muzeyi

Musiqi məktəbi

Elektron kitabxana

*BƏRDƏNİN
YETİRMƏLƏRİ*

MƏHƏMMƏD BƏRDƏİ

Məhəmməd ibn Abdulla Bərdəi X əsrin ən böyük alimi olmuşdur. O, Bərdə şəhərində anadan olmuş və 961-ci ildə Bərdədə vəfat etmişdir. Məhəmməd ibn Abdulla Bərdəi Azərbaycanın böyük mütəfəkkiri və hüquqşünası olmuş, Bərdə və Bağdad şəhərlərində yaşamışdır. 961-ci ildə Bərdəi ilə görüşən ərəb alimi ibn əl-Nadim yazmışdır ki, Bərdəi mötəzilə fəlsəfi cərəyanın nümayəndəsi, xaricilik hərəkatının üzvü idi. Bərdəi müsəlman hüququndan bəhs edən əsərin müəllifidir. Bərdəinin əsərləri hələlik tapılmasa da (mötəzilə və xaricilik tərəfdarları təqib olunduğundan Bərdəinin əsərləri gizli yazılırdı) onlarda mütərəqqi cəhətlər və demokratik fikirlər olduğu ehtimal olunur.

ŞƏMSƏDDİN BƏRDƏİ

Dövrünün görkəmli alimi olan Şəmsəddin Bərdəi yaradıcılığının çoxu Əfqanıstanın Herat şəhəri ilə əlaqədardır. Çox güman ki, Herat şəhərində Şəmsəddin Bərdəinin əsərlərinə rast gəlmək olar.

Bərdə alimləri Yaxın və Orta Şərq ölkələrinə gedir, onların elm xadimləri ilə əlaqə saxlayır, yazışırdılar.

Bu dövrdə Azərbaycanın digər iri şəhərləri ilə yanaşı, Bərdədə də mədrəsələr mövcud idi. Bu mədrəsələrdə Şərq dilləri, məntiq, hüquq elmləri tədris edilirdi. Burada əsasən feodal və ruhani uşaqları təhsil alırdı.

FATMA BƏRDƏİ

Abdulla Bərdəi, Gülşən Bərdəi, Şəmsəddin Bərdəi və bir çox başqa alim, şair və din xadimləri kimi Fatma Bərdəi də Bərdədə anadan olmuş, Ərdəbildə yaşamışdır. Görkəmli alim Mirzə Məhəmmədəli Tərbiyətin (1875-1940) məlumatına görə F.Bərdəiyə iti qələm sahibi idi.

Məlumatlardan aydın olur ki, həmyerlimiz Fatma Bərdəi dövrünün ən kamil, şəxsiyyətli qadınlarından biri olmuş, orta əsrlərdə bütün Şərq aləmində tanınmışdır.

ƏBUSƏİD ƏHMƏD BƏRDƏİ

Əbusəid Əhməd Hüseyn oğlu Bərdəi (?-929) hüquqşünas və ilahiyyatçı alimdir. O, Bərdə şəhərində doğulub boya-başa çatmış və ömrünün bir hissəsini vətəndən uzaqlarda keçirmişdir. Xətib Bağdadi yazır: “O,

ziyarətçi kimi Bağdada gəlmiş, sonra isə orada yaşamışdır. Qazi Əbu Abdulla Səyməri söhbət edib mənə dedi ki, Əbusəid Əhməd Hüseyn oğlu Bərdəi Əbuəli Dəqqaq və Musa ibn Nəsirdən elm öyrəndi, ondan isə Əbülhəsən Kərxi, Əbutahir Dəbbas, Əbuəmir Təbəri və başqaları təhsil alırdılar”. Əbusəid illərlə Bağdadda qalıb dərs dedi. İbn-əl-Nadim (?-1047) Əbusəid Əhməd Bərdəidən söz açarkən onun kitabları olduğunu qeyd edir. Başqa müəlliflər isə müsəlman hüququna dair bir çox əsərlər yazmış Əbülhəsən Kərxinin (874-952) tez-tez Azərbaycan aliminin yanına gedib-gəldiyini və ondan çox faydalandığını göstərirlər.

Əbusəid Əhməd Bərdəi mənbələrdə hənəfilinin və mütəzilliyin görkəmli nümayəndəsi kimi səciyyələndirilir.

MİHUYİDDİN MƏHƏMMƏD BƏRDƏİ

Mihuyiddin Məhəmməd Bərdəi (?-1521) filosof, ilahiyyatçı və hənəfilik üzrə hüquqşünasdır. Mütəfəkkiri “görkəmli alim” adlandıran İbn İmad Hənbəli (?-1678) onun ziyalı ailəsindən çıxdığını, ilk təhsilini atasından aldığını yazır. Məhəmməd Bərdəi Şiraz və Herat şəhərlərinə gedib, müxtəlif elmləri dərinlən öyrəndikdən sonra Bursa şəhərinin Əhməd Paşa mədrəsəsində müəllimlik etmişdir.

Azərbaycan mütəfəkkiri məntiq, fəlsəfə və Quranın təfsirinə dair əsərlərin müəllifidir. Əsirəddin Əbhürənin (?-1265) “Kateqoriyalara dair giriş” (“İsağüci”), Siracəddin Əbhərinin “Nurlanın doğuşları”, Əzudədin İcinin (?-1355) “Mübahisə etmək qaydaları” (“Adab-əl-bəhs”), Nəsirəddin Tusinin “Kəlamın təcridi” (“Təcrid-əl-kəlam”) kitablarının səhifələrində onun haşiyələri vardır.

Məntiqdən bəhs edən “Kateqoriyalara giriş” kitabının haşiyəsinin əlyazma nüsxələri Sankt-Peterburq, Tehran və dünyanın başqa yerlərində saxlanılır. Qahirənin Xilviyyə kitabxanasındakı nüsxəni xəttat İsmayıl ibn Əli 1641-ci ildə köçürüb qurtarmışdır. Məhəmməd Bərdəinin bu traktatına orta əsrlərdə “İzahat” (əl-“Təliqat”) yazılmışdır. Onun bir əlyazma nüsxəsi Rusiya EA Şərqşünaslıq İnstitutunun Sankt-Peterburq bölməsindədir.

BƏRDƏİ... (!?)

Qeyd etdiyimiz kimi orta əsrlərdə bərdəli alim, yazıçı və sənətkarlardan bir çoxu Azərbaycandan kənarda, xarici ölkələrdə yaşamış, yaratmışlar. Onlardan məşhur təbib Məhəmməd Bərdəi, böyük alim Şəmsəddin Bərdəi, dünya şöhrətli hüquqşünas Məhəmməd ibn Abdulla Bərdəi,

Məkki ibn-Əhməd Əl-Bərdəi, şair Bərdəi və başqalarını misal göstərmək olar. Bu görkəmli sənətkarlar və alimlər doğma şəhərləri Bərdədən kənarda yaşasalar da, bu torpağın adını yaşatmış, Bərdəi adı ilə odlar yurdu Azərbaycanın bu şöhrətli guşəsini bütün dünyaya tanıtmışlar.

Haqqında söhbət açmaq istədiyimiz Bərdəinin həyatı və sənətkarlığı qədim Kiyev şəhəri ilə əlaqədardır. 1975-ci ildə Qədim Kiyevin Podal adlanan sənətkarlar məhləsində arxeoloji qazıntılar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, zərgər qəlibi Ukraynada Rovua adlanan yerdəki mədəndən çıxarılan şifer daşından hazırlanmışdır. Zinət əşyaları düzəltmək üçün düzbucaqlı daş qəlibin hər iki üzündən istifadə olunurmuş. Onun üst tərəfində biri digərindən azca böyük olan 4 ləçəkli gerb, o biri üzündə isə iki həndəsi və nəbatə bəzək ünsürü oyulmuşdur. Məmulat hazırlayarkən qəlibin qapaqlarını bir-birinə bənd etmək üçün bir üzündə dörd, digər üzündə isə üç oyuq açılmışdır. Qapaqlar qəlibə bağlandıqdan sonra metal ərintisi gözlər vasitəsilə bəzək oyuqlarına dolurdu. Metal soyuduqdan sonra qapaq açılırdı və qəlibdən hazır məhsullar götürülürdü. Beləliklə, qəlibin hər iki üzündən eyni vaxtda istifadə edildikdə 7 bəzək nümunə hazırlamaq mümkün imiş.

Bəzəklərin işlədilməsinə, ustalıq səviyyəsinə və bir çox digər xüsusiyyətlərinə görə usta zərgərlərin hazırladığı bu qəlibi Ukrayna arxeoloqları X əsrə aid edirlər. Bu zərgər qəlibi haqqında bizə məlumat verən professor Qara Əhmədov göstərir ki, qəlibin üzərindəki küfi xətlə (Ərəb əlifbası) yazılmış sözlər ukraynalı alimlərin diqqətini daha çox cəlb etdiyinə görə, onun surəti dəfələrlə dərc edilmişdir. Alimlərdən R.S.Orlov bu yazını “Bərəkət”, S.M.Çemov isə “Bərdə” kimi oxumuşlar. Q.Əhmədov tərəfindən həmin qəlibin surəti çıxarılıb Azərbaycana gətirildikdən sonra epigrafiya alim M.S.Nemətova onun “Bərdəi” kimi oxunmasını daha düzgün hesab etmişdir.

Qədim Bərdəni o zaman kiyevlilər 944-cü ildə rusların Azərbaycana etdikləri yürüş zamanı öz gözləri ilə gördükləri və yaxud eşitdikləri əfsanəvi Şərq gözəlliklərinin təmsali – Odlar diyarının paytaxtı kimi təsəvvür etmişlər. Mütəxəssislərin fikrinə istinad edərək onu hazırlayan ustanın Kiyevə məhz həmin yürüşdən sonra gedib çıxdığını və orada yaşayıb yaratdığını güman etmək olar. O, Kiyevdə öz adından çox, doğulduğu ana yurdu Bərdənin adı ilə şöhrət qazanmış və məşhurlaşmışdır. Buna görə də o, Bərdənin adını özü üçün ləqəb götürmüş və imzasında ancaq bundan istifadə etmişdir.

Məhəmmədqızı A., Bərdəli Ş.
“Bərdə” – B: 2004

SƏDULLAH BƏRDƏİ

Bərdədə aparılan arxeoloji işlərin nəticəsi sübut edir ki, Hülakilər dövründə (1256-1357) şəhərin üç əsrlik tənəzzülündən sonra yenidən tərəqqi etməsi dövrü başlanır. Təbii ki, belə yüksəliş şəhərdə sənət və sənətkarlıq, incəsənət və mədəniyyətlə yanaşı, elm və tədrisəməyilli adamların da yetişməsinə səbəb olmuşdur.

Bu zaman Bərdə şəhərində müxtəlif janrlarda yazan şairlər, görkəmli dilçilər, bilikli hüquqşünaslar da yetişmişlər. Həmin dövrdə yaşayıb yaratmış alim, şair, dilçi, özünəməxsus dəsti-xəttə malik, təmiz yaradıcılıq təfəkkürü olan sənətkarlardan biri də Sadəddin Sədullah Bərdəi olmuşdur.

Bu görkəmli alim təqribən XVI əsrin ikinci yarısında Bərdədə anadan olmuşdur. Sədullah özünün yay istirahətini doğma Kəpki adlı gözəl yaylaqlarda keçirərdi. Azərbaycan EA Respublika Əlyazmaları İnstitutunda onun həmin yaylaqlara yazmış olduğu çoxlu şeirləri saxlanılır. Ərəb dilində yazılmış bu şeirlər Sədullahın öz dövrünün dərin bilikli və həssas poetik təbə malik şair olmasına dəlalət edir. XIV – XV əsrlərin qüdrətli şairlər dəstəsinə daxil olan Sədullah öz şeirlərində yaşadığı diyarın gözəlliklərini, saf və ülvi məhəbbətini, zamanın haqsızlıqlarını, özünün keçirdiyi tələş, izzətlər və kədərli həssaslıqla tərənnüm etmişdir. Şair özünün “Hədəiq – dəqaiq” adlı əsərində bayatı da yazmışdır.

Həmin bayatılar eşq, məhəbbət, sədaqət, dostluq, vətənə sevgi, gəncliyin tərbiyəsi kimi son dərəcə nəcib mənəvi-sosial problemlərə həsr edilmişdir. Bu bayatıların əksəriyyəti altılıq üslubu ilə tamamlanmışdır. Burada birinci qoşa misra dövrün ictimai haqsızlığı və bərabərsizliyinə, ikinci azad sevgi, saf məhəbbət, sevmək və sevilmək kimi arzuya, üçüncü sətir qoşası isə etibarsız, namərd, səbatsız adamların ifşasına və bəzən də tərbiyəvi mövzuya həsr edilmişdir. Həmin bayatılardan bir neçəsini oxuculara təqdim etmək yəqin ki, maraqlı olardı:

*Əzizi gördü günü,
Sınəmdə kor dügünü.
Könül sevdiyin istər,
Göz istər gördüğünü.
Namərdə söy əyilməz,
Mərd deməz gördüğünü.*

Və yaxud:

*Əzizi mən də munun,
Nəsi var məndə munun?
Çox cəfalar çəkmişəm,
Yolunda mən də munun.
O cənnətə çıraqdır,
Kösöyü məndə munun.*

Bir başqası:

*Əziziyəm səlamət,
At oxunu səlamət.
Təkəbbür olmaginən,
Hər yetənə salam et.
Düşmə dilin oduna,
Sərin olsun səlamət.*

Göründüyü kimi, ilk dəfə Bərdəi tərəfindən yazılmış bu altılıqda şair öz fəlsəfi fikrini aydın, səlis, poetik dillə və böyük ustalıqla ifadə etmişdir.

Mərhum tədqiqatçı Asya Məmmədovaya görə, altılıqla yanaşı, dörd misralı bayatısı da çoxdur. Bu da Sədullah Bərdəinin dədə-babadan süzülüb gələn bu folklor janrını çox yaxşı bilməsini sübut edir.

Dörtlüklər onun “Hədəiq adlı bayatılar” cüngündə verilmişdir.

Sədullah Bərdəi öz dövrünün görkəmli dilçilərindən biri olmuş, hətta məşhur dilçilərin əsərlərinə şərh yazmış, əlavələr, düzəlişlər etmiş və o dövr məktəbləri üçün dərslikləri də olmuşdur. O, XII əsrdə yaşamış görkəmli ərəb dilçisi Məhəmməd əz-Zəməşxari tərəfindən tərtib edilmiş dərsliklərə əlavə şərh yazmış, düzəlişlər etmiş və hətta, ayrı-ayrı sözlərin məntiqi-sistematik təhlilini də vermişdir.

Bunlar Sədullahın dilçi qüdrətini və gücünü, dərin, hərtərəfli biliyə malik olmasını bir daha sübuta yetirir. Şair əsərində ərəb dilinin qrammatikasında fel, onun növləri, ərəb dilində onun işlənməsi və yerini dərinlən təhlil etmişdir. Bu isə görkəmli alim Sədullah Bərdəinin dünyanın ən çətin dillərindən biri olan ərəb dilinin qanunlarını çox yaxşı bilməsinə dəlalət edir.

Onun “Hədə-iq-əd-dəba-ik fi şərh-i risalət əlamət əl-xəqain” adlı əsəri orta əsr dilçiliyi, ədəbiyyatı, fəlsəfə və məntiqi tarixinin öyrənilməsi baxımından da böyük elmi əhəmiyyət kəsb edir.

Sədullah Bərdəinin, ərəb dilindəki sərf-nəhvinin tədqiqatçılarından olan filologiya elmləri namizədi Nailə Ağayevanın fikrincə, bərdəli alimin əlyazmalarının ən qədim nüsxəsi Britaniya muzeyində saxlanılır. Mü-təxəssislərin fikrincə, onun yazılması tarixi 1409-cu ilə təsadüf edir. Hər halda, şairin ölümü həmin tarixdən sonradır, heç şübhəsiz ki, onun ölümü XV əsrin birinci rübündə olmuşdur. Müəllifin dünyanın müxtəlif kitabxana, muzey və əlyazmalar fondunda saxlanılan əsərlərinin hərtərəfli tədqiqi Azərbaycan xalqına, onun elm tarixinə son dərəcə qiymətli bir töhfə olardı.

Nuriyev A.

«Kommunizm yolu» - 1986 - 17 iyun

QAZI MƏHİƏDDİN BƏRDƏİ

XV əsrin ortalarında yaşamış görkəmli dövlət xadimi Qazi Məhiəddin Bərdəinin (Bərdəlinin) yaşadığı dövr Azərbaycanda daxili və xarici vəziyyətin kəskinləşdiyi, feodal müharibələrinin şiddətləndiyi bir vaxta təsadüf edirdi. 1338-ci ildən etibarən burada türk-monqol tayfalarından olan Çobani feodalları hökmranlıq edirdi. Onların zülmü ölkəni bərbad halda salmış, aclıq və qorxulu xəstəliklərin yayılmasına səbəb olmuşdur. Çobani nümayəndəsi Məlik Əşrəfin dövründə yaşamış Azərbaycan tarixçisi Əbu-Bəkr əl-Qütbi əl-Əhəri 1345-1350-ci illərdən bəhs edərək göstərirdi ki, indi Azərbaycanda üç şey bolluq təşkil edirdi: çobanilər zülmü, bəhəliq və vəba xəstəliyi.

Çobani feodallarına qarşı aparılan mübarizənin fəal təşkilatçısı və başçısı Məhiəddin Bərdəi olmuşdur. Dövrün yazılı məxəzlərinin əksəriyyətində onun fəaliyyətindən və Əşrəf Çobaniyə qarşı mübarizəsindən bəhs edilir.

Məhiəddin Bərdəinin əsas məqsədi Azərbaycanı köçəri monqol feodallarının apardığı ara müharibələrə meydan oxumaqdan qorumaq, daxili ziddiyyətlərin kəskinləşməsinə yol verməmək və öz xalqını Çobani feodallarının zülmündən xilas etmək idi. Mənbələrin yazdığına görə, Məhiəddin Bərdəi daxili vəziyyətin gərginləşdiyi bir zamanda (1344-cü il) Çobani əmiri Əşrəfin fars vilayətindəki Təbrizə yürüş etməsinə çalışır. Lakin Azərbaycanı əldən vermək istəməyən Məlik Əşrəf Təbrizə gəlir, xalq kütlələrinin müqavimətini çətinliklə qırır, Təbriz üsyanını yatırır və hakimiyyəti ələ alır.

Bu dövrdə Azərbaycanda Məlik Əşrəf ilə birlikdə başqa Çobani əmirləri – Yağı Basdı, Sürğan da var idi. Azərbaycan Məlik Əşrəf ilə həmin Çobani əmirləri arasında gedən mübarizənin meydanına çevrilmişdi. Ara müharibələrinə son qoyulmasına cəhd göstərən Məhiəddin Bərdəi, nəhayət, öz məqsədinə nail olur: 1344-cü ilin ortalarında hakimiyyət uğrunda mübarizə aparan Çobani əmirləri arasında bağlanan sülh, Azərbaycan ərazisini növbəti qarətçilikdən xilas edir. Lakin Məlik Əşrəf bir müddətdən sonra öz hiyləgər siyasəti sayəsində digər Çobani əmirlərini kənarlaşdırıb Azərbaycanın faktiki hakimi oldu. Məlik Əşrəfin və ümumiyyətlə, Çobani feodallarının yeritdiyi siyasət yerli təsərrüfatları aradan götürmək və köçəri feodal təsərrüfatlarını genişləndirməkdən ibarət idi. Bu məqsədlə Çobani əmirləri yerli əyanları torpaq malikanələrindən məhrum edir və həmin yerləri öz aralarında bölüşdürürdülər. Nəticədə isə məzlum xalq kütlələri başqa ölkələrə mühacirət etməli olurdular. Həmin dövr üçün kütləvi surətdə vətəni tərk etmək feodal sinfinə qarşı aparılan mübarizənin bir formasına çevrilmişdi. Lakin bu forma Çobani feodalları-

nın hakimiyyətdən salınması üçün kifayət deyildi. Güclü iqtisadi əsasa və hərbi qüvvəyə malik olan Çobani feodallarını devirmək məqsədilə başqa yollar axtarmaq lazım idi. Bunu dərinədən dərk edən Məhiəddin Bərdəi Qıpçaq (Qızıl Orda) dövlətinin yardımından istifadə etməyi qərara alır. Bu məqsədlə o, 1356-cı ildə nümayəndələrlə birlikdə Qıpçaq dövlətinə gedir. Yerli hakim Canı bəy ilə əlaqə saxlayır və onu Azərbaycana dəvət edir. Məhiəddin Bərdəi bu məqsədlə Şirvanşah Kəvəslə Canı bəyi fikrindən döndərir və Məlik Əşrəfin öldürülməsini məsləhət görür. Onun başını kəsdirib Təbrizdəki Marağalıların məscidinin qapısından asırlar. Beləliklə, Azərbaycan Çobani müstəbidinin zülmündən azad olur.

Qeyd etmək lazımdır ki, Qıpçaq dövləti Azərbaycanı ələ keçirmək üçün Hülakilər dövləti ilə (Azərbaycanda 1258-1356-cı illərdə mövcud olmuş dövlətdir) bir əsrə yaxın mübarizə aparmış və onların bu məqsədlə etdiyi əvvəlki bütün yürüşlər müvəffəqiyyətsizliyə uğramışdır. Canı bəyin yürüşü isə Azərbaycanın Qızıl Orda dövlətinə tabe olması ilə nəticələndi. Canı bəyin qələbəsinin əsas səbəbi Azərbaycanın yerli oturaq əyanlarına və məzlum kütlələrinə arxalanması oldu. Canı bəy Azərbaycana yürüş etməklə öz məqsədinə – Azərbaycanı ələ keçirmək niyyətinə nail oldusa da, digər tərəfdən ölkəni Çobani feodallarının istibdadından xilas etdi. Bunun əsl səbəbkarı Bərdəi Qazi Məhiəddin olmuşdur.

Piriyev V.

«Elm və həyat» - 1984 - № 11

ƏBUBƏKR BƏRDƏİ

Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindən biri olan Bərdə xalqımızın elminə, mədəniyyətinə, sənət və sənətkarlığına çox görkəmli şəxsiyyətlər bəxş etmişdir. Onlardan biri də IX əsrin sonu X əsrin birinci yarısında yaşayıb yaratmış Əbubəkr Məhəmməd İbn Abdullah Bərdəi olmuşdur. O təqribən 890-cı illərdə Bərdədə anadan olmuşdur. Gələcəyin görkəmli hüquqşünas və ortadoksal demokrati Əbubəkr ilk təhsilini doğma şəhərdə almış, gənclik və sonrakı illərini fasilələrlə gah Bərdə, gah da Şərqi mədəni mərkəzlərindən biri olan Bağdadda keçirmişdir. Bu hal təbii ki, səbəbsiz də deyildi. Ona görə ki, X əsrin ortalarından Bərdə şəhəri ziddiyyətlərin düyün nöqtəsi idi. Bu dövrdə ölkənin paytaxtı olan gözəl, zəngin və dövlətli Bərdədə böyük dinlər və fəhrlər arasında güclü çəkişmələr gedirdi. Bir tərəfdən ərəblər və onların təbliğ etdiyi islam dini, digər tərəfdən yerli xristianlıq və ona xidmət edən əhalinin gəlmə dinə müqaviməti, üçüncü tərəfdən çoxallahlıqla əlaqədar azlıqda qalan əhalinin öz dinini mühafizə etmək cəhdləri və ən nəhayət Şimaldan Kür çayı vasitəsi ilə üzüb gələn rusların (943-944-cu illərdə) şəhəri əldə saxlamaq cəhdləri Bərdədə hərki-hərkiyə səbəb olmuşdur. Belə ki, ziddiyyətli dövrdə gənc mötəziləçi güman ki, Bərdədə qala bilməyib müvəqqəti Bağdada getmişdir. Əbubəkr Bərdənin müasiri olmuş və görkəmli adamların həyatını özünün “Əlfihristi” (göstərici) əsərində təsvir etmiş ərəb müəllifi Məhəmməd İbn İsaq Ən-Nədm Əl-Vərraq Əl-Bağdadi (o 995-ci ildə vəfat etmişdir) onun haqqında xeyli məlumat vermişdir. Müəllifin yazmasına görə onlar 951-ci ildə görüşmüşlər. O öz əsərində yazırdı: “Mən Əbubəkr Bərdəini gördüm. Etdiyimiz ünsiyyətdən məlum oldu ki, o mötəzilə məzhəbinin üzvü, xariciliyin fəqihlərindəndir.” Hələ dördüncü Xəlifə Əlinin dövründə (656-661) meydana gəlmiş xariciliyin mənfurəsində deyilir ki, Xəlifəliyin ümdə şərti onun ədalət və haqq tərəfdarı olmasıdır”. Onlara görə Xəlifə irsi olmamalıydı. Hakimiyyətə gələn hər kəsi Xəlifələrin qohumu və tanışları yox bütün müsəlmanlar seçməli idi. Onların fikrinə görə imam və ya hər hansı başçı müsəlman olan bütün şəxslərdən, habelə müxtəlif siniflərin və təbəqələrin nümayəndələrindən də seçilə bilərdi. Onlar tələb edirdilər ki, biz müsəlmanların ilk dövründə olduğu kimi demokratik seçki yolu ilə Xəlifəni seçməyə qayıtmalıyıq. Görkəmli Azərbaycan hüquqşünas alimi də bu partiyanın üzvü və əsas aparıcılarından biri olmuş və göründüyü kimi öz əsərlərində Əbubəkr Bərdəi xeyli səmərə verən demokratik fikirlər irəli sürmüşdür. İbn Ən-Nədm fikrini davam edərək yazırdı ki, bu məzhəb çox yerdə o cümlədən Əmman, Sicistan, Azərbaycan ölkəsi və şəhərlərində geniş yayılmışdır. Heç şübhəsiz ki, bu demokratik fikirlərin, xüsusilə Bərdədə inışarında Əbubəkrin xidməti az olmamışdır.

İbn ən-Nədmnin yazmasına görə o olduqca çoxlu kitab yazmışdır. Görkəmli biblioqraf öz əsərində Əbubəkr Bərdənin yazdığı aşağıdakı kitabların adını çəkmişdir. “Kitab Əl-Mürşid fi-l fiqhə” (fəqihə dair rəhbər kitab), “Kitab ər-rədd əla-əl müxalifinin fil fiqh” (fəqih barədə müxalifləri rədd etmə kitabı), “Kitab təzkirət Əl Qərib fil fiqh” (fəqih barədə qəribin xatirə kitabı), “Kitab Ət-Təbəssür li-l mütəllimin” (öyrənənlər üçün düşüncə kitabı), “Kitab Əl-ihdicac ələ əl-müxalifin” (müxaliflərə dair etiraz kitabı), “Kitab əl-Camifi üsul əl-fiqh” (fəqihin əsaslarına dair məcəllə kitabı), “Kitab Əd-dua” (dua kitabı), “Kitab Ən-nəsix və l-mənsux fi-l Quran” (Quranda ləğv edən və ləğv edilən haqqında kitab), “Kitab əs-sünnə və l-cəmaə” (sünnə və cəmaə kitabı), “Kitab əl-imamə” (imamətə dair kitab), “Kitab Naqd kitab İbn-ər-Rəvənli fi-l imamə” (imamətə dair İbn Rəvəndinin kitabı əleyhinə kitab), “Kitab təhrim əl-Müskir” (məstədici maddəni qadağan etmə haqqında kitab), “Kitab ər-rədd əla mən qaləbi-l mütə” (mütəni təsdiqləyən kəsi rədd etmək barədə kitab), “Kitab Əl-iman və-n-nüzur” (iman və vəd haqqında kitab). Adlarından göründüyü kimi kitablar orta əsr müsəlman şərqinin müxtəlif problemlərinə həsr edilmişdir. Əsərlərdə müəllif müsəlman şərq üçün son dərəcə vacib olan məişət, təsərrüfat, dini məfkurə və s. məsələlərini obyektiv mərhələdən anlamaq kimi vacib məsələ qoymuşdur. O, özünün “Kitab təhrim əl-Müskir” (məstədici maddəni qadağan etmək haqqında kitab) kitabını həlli indi də vacib olan məsələyə həsr etmişdir. Bundan başqa öz dövrünün demokratizmi, siyasi, ictimai, iqtisadi, fəlsəfi və hüquqi problemləri haqqında yazılmış bu kitablar Bərdə Əbubəkrə dünya şöhrəti qazandırmışdır. O da digər xaricilər kimi ciddi siyasi təqiblərə məruz qalmış və zaman keçdikcə itib batmışdır. Onların müəllifi Əbubəkr Bərdə isə o dövr ərəb şovinizminin təqib və sıxıntılarına məruz qalmış, nəhayət hicri tarixinin 350-ci ilində (miladinin 961-ci ili) vəfat etmişdir. Yeri gəlmişkən təəssüflə qeyd etmək olar ki, xalqımızın bu görkəmli oğlunun ictimai-siyasi, hüquqi-demokratik isri demək olar ki, bu gün belə öyrənilməmiş qalmışdır. Ancaq onun tərəfindən yazılan bu qədər kitablardan şübhəsiz ki, Şərq qədim mədəni mərkəzlərinin əlyazma fondu, kitabxana və arxivlərində qalmamış deyil. Onları araşdırıb tapmaq, tədqiq etmək şübhə yox ki, Azərbaycanda fəlsəfi fikir tarixinin inkişafını tədqiq edənlərə və öyrənənlərə böyük bir töhfə olar.

Nuriyev A.

«Kommunizm yolu» - 1986 - 22 may

MƏKKİ BƏRDƏYİ

X əsri Bərdədə elmi intibah dövrü adlandırsaq, bizcə səhv etmərik. Göstərilən yüzillikdə burada yetişmiş alimlərdən Məhəmməd İbn Abdul-lanın, Əbubəkr Bərdəyinin, Əbdüləziz ibn-əl Həsən əl-Bərdəyinin, Əbu-səyid Əhməd ibn Hüseyn Bərdəyinin, Səid ibn Qasım Bərdəyinin, Məhəmməd İbn Xalid Bərdəyinin, Əbülhəsən Əhməd ibn Ömər ibn Abdullah Bərdəyinin və digər görkəmli elm, sənət və peşə adamlarının adlarını çəkmək olar. O dövrün sadaladığımız alimləri içərisində öz elmi, savadı, biliyi və saf məfkurəsi ilə böyük ad-san qazananlardan biri də Məkki ibn Əhməd ibn Sadəvəy əl-Bərdəyi olmuşdur. Bu görkəmli alim IX əsrin sonu X əsrin əvvəlində orta əsr müəlliflərinin bu vilayətin Bağdadı adlandırdığı qədim tarixli Bərdədə anadan olmuşdur. İlk təhsilini də o Bərdədə, öz doğma şəhərində almışdır. Sonrakı illərdə isə gənc Məkki təhsilini davam etdirmək məqsədi ilə Şərqi mədəni mərkəzlərindən sayılan Bağdada getmişdir. Bərdəli gənc Məkki ibn Əhməd bu böyük elm mərkəzində elmin bir çox sahələrini dərinlən öyrənmişdir. Onun diqqətini daha çox o dövr əhalisinə sirr kimi görünən səma səltənəti və planetlərin hərəkəti qanunundan bəhs edən elm daha çox cəlb edirdi.

Bunun xatirinə o astronomiya və nücum elmlərini dərinlən öyrənir və təbii ki, xalq arasında onun qanunauyğun hərəkətindən söhbətlər açırdı. Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, təbiətşünaslığın bu obyektiv qanunlarını şərh etmək, ona ilahi sirr kimi baxan müsəlman şərqli adamlarına günəş, ay, zöhrə ulduzu və səma səltənətinin digər üzvlərindən söhbət açmaq, onların əsrlərdən bəri qıfıllı qalan qapılarını açıb geniş dəhlizinə daxil olaraq, o sirli-sehirli qanunu xalqa başa salmaq o qədər də asan iş deyildi. X əsrdə ilahi qüvvə sayılan Günəş, Ay guya Allah-Təala tərəfindən düzələn ulduzların təbii qanunundan bəhs edən hər kəs, din xadimləri tərəfindən cəza da ala bilərdilər. Şübhəsiz bu cəza və maneələrə Məkki dərin elmilə cavab verməliydi. Bunun üçün o çoxlu müşahidələr aparmalı idi. Özü də onun müşahidələri müxtəlif yerlərdən olmalıydı. Belə etdikdə alim indi həm də dönüb səyyah olurdu. Özünün səyahətləri zamanı o, Şərqi bir çox ölkələrini – İrani, İraqı, Orta Asiya və bir çox ölkələri gəzmişdir. Onların elmi və mədəniyyət mərkəzi olan Bağdad, Dəməşq, Nişapur, Xorasan və digər şəhərlərində xeyli yaşamışdır. Adlarını çəkdiyimiz ölkə və şəhərlərdə Məkki Bərdəyi yerli xalqların adəti, ənənəsi və sənətkarlığı, təsərrüfat həyatı, tarixi və etnoqrafiyası haqqında çoxlu məlumatlar toplamışdır. Alim həm də öz dövrünün görkəmli yazıçısı idi. O çox da uzun olmayan ömrü boyu həddən-ziyadə çoxlu kitablar yazmışdır. XIII əsrdə yaşamış görkəmli ərəb tarix və coğrafiya alimi Yaqud Həməvi yazırdı: – Məkki İbn Əhməd əl-Bərdəyi ağılasığmaz dərəcədə çoxlu kitablar yaz-

mışdı. Salnaməçiyə görə bu əsərlər elmin müxtəlif sahələrini əhatə edirdi. Çox mənalı ömür keçirən Məkki 965-ci ildə vəfat etmişdir. Onun əsərləri üzərində müəyyən qədər iş görülür və şübhəsiz ki, o öz səmərəsini gələcəkdə verəcəkdir. Alimin elmi və ədəbi-fəaliyyəti haqqında görkəmli tarixçilər, coğrafiya alimləri, şəqşünaslar qismən iş aparmışlar. Belə alimlərdən mərhum tarixçi Z.İ.İbrahimi, coğrafiya alimi N.K.Kərəmovu göstərmək olar. Gənc şərqşünas-filosof Z.C.Məmmədov, arxeoloq Q.M.Əhmədov da yeri gəldikcə Məkki haqqında öz qiymətli mülahizələrini söyləmişlər.

Nuriyev A.

«Kommunizm yolu» - 1986 - 5 iyun

GÜLŞƏNİ BƏRDƏİ

Gülşəni Bərdənin yaradıcılığı XV–XVII əsrlərə – Azərbaycanın ictimai-mədəni həyatının yeni yüksəliş dövrünə təsadüf edir.

Məhəmmədli Tərbiyə XVI əsrdə yaşamış türk tədqiqatçısı Əhməd Əfəndi Taşkeprilüzadənin “Şəqayiqi-neməniyyə”sinə istinad edərək, Bərdənin 1426-cı ildə doğulduğunu, adının isə bütövlükdə Şeyx İbrahim ibn Şahabəddin Gülşəni olduğunu yazır. Seyid İsmayıl Sadiq Kamal da “Şərhi-Əsmayi-ənbiyanın, övliyanın qüssəsi” əsərində Gülşəninin həmin ildə Azərbaycanda anadan olduğunu nəzmlə qələmə almışdır. Əhməd Həlimi isə Gülşəninin həyatı ilə bağlı məlumatı genişləndirmişdir. Onun yazdıqlarından məlum olur ki, Bərdəi iki yaşında ikən atasını itirmiş, əmisi Seyid Əlinin himayəsində tərbiyə almış, atasından ona çoxlu kitab qalmışdır.

Gənc yaşlarında Bərdədən Təbrizə gələn Gülşəni XV əsrin filosofu Seyid Yəhya Şirvani Bakuvinin yetirməsi Dədə Ömər Rövşəninin tələbəsi olmuş və onun məsləhəti ilə əvvəlki təxəllüsü “Heybəti”ni “Gülşəni” ilə dəyişdirmişdir. Orta əsrlərdə yaşamış bir çox şəxsiyyətlər haqqında maraqlı məlumatlar verən “Silsilənameyi – məşəixi-əhli təriqət” də Gülşəni adı çəkilmiş, Rövşənindən sonra onun yerinə keçmək hüququ qazandığı göstərilmişdir.

Bir müddət Türkiyə və Misirdə yaşamış Gülşəni yerli əhali tərəfindən doğma övlad kimi sevilmişdir. Qaynaqların verdiyi məlumatlara görə, yüz ildən artıq ömür sürən şair 1533-cü ildə Misirdə vəfat etmişdir. Onun oğulları Şeyx Əhməd Xəyali, Məhəmməd Zəfi, nəvəsi Şeyx Siffəti, nəticəsi Haləti də şair olmuşlar.

Onların həyat və yaradıcılığı haqqında Əlaəddin İbrahim Qovşanın “Rəsmli yeni lüğət və ensiklopediya”sından, “Türkcə yazma divanlar” və s. əsərlərindən qısa məlumat almaq olar. Yaşadığı dövrdən sonrakı yüzilliklər ərzində Gülşəni haqqında bir çox tanınmış alimlərin dəyərli fikirlərinə baxmayaraq, vətəni Azərbaycanda onun həyat və yaradıcılığı indiyədək əhatəli öyrənilməmiş, əsərləri çap edilməmişdir. Gülşəninin ədəbi irsi “Ruznamə”, “Qədəmnamə”, “Simurqnamə”, “Pəndnamə”, “Məsnəviyi-xəfi”, İbn-Əl-Farizin “Qasideyi taiyyə”sinə yazdığı cavabdan və Azərbaycan, ərəb, fars dillərində olan divanlardan ibarətdir. Əsərləri dünyanın müxtəlif əlyazma xəzinələri və kitabxanalarında mühafizə edilməkdədir. Misirin Xidviyyə, İstanbulun Universitet və Millət, Rusiyanın Şərqşünaslıq İnstitutunun Sankt-Peterburq bölməsi kitabxanalarında Gülşəni Bərdənin divanları saxlanılır.

Gülşəninin əlimizdə olan divanına 68 qəzəl və qəsidəsi daxildir. Bu əlyazma tam olmasa da, Gülşəninin yaradıcılığı haqqında müəyyən təsəvvür verir. Divandakı şeirlər onun klassik Şərq ədəbiyyatına, xalq yara-

dıcılığına, folklorə bağlılığı, özünəməxsus üslubu olduğunu aydın göstərir. Gülşəni yaradıcılığının dəyəri və gözəlliyi dərinlik və sadəliyindədir. O, yaradıcılığında müəllimi Rövşənindən bol-bol bəhrələnmişdir. Bərdəi şəxsiyyət kimi Rövşəninin yetirməsi və eyni zamanda bir şair kimi onun davamçısıdır.

Gülşəni Bərdəinin şeirləri – eşq, məhəbbət, sədaqət, dostluq haqqında himndir. Əsərlərinin dili ilə həmahəng elmi dil nümunəsi tək diqqəti cəlb etdiyi kimi, sadə xalq danışığına yaxınlığı ilə də maraq doğurur. Tanınmış türk tədqiqatçısı Vəsfə Mahir Qocatürk Gülşənin dilində bariz bir sadəlik əsasında azəri ləhcəsi (Azərbaycan dili A.M.) qalan bir səmimiyyət olduğunu qeyd edərkən, şairin əlimizdəki divanında olmayan aşığıdakı şeirini nümunə göstərmişdir:

*Bənim könlüm alan dilbər,
Gedər derlər, gedər derlər.
Bəni Məcnun tək o Leyla
Edər derlər, edər derlər.
Nə sevdadır deyiniz bana,
Eşidib qalmanız tana
Könül bəndən qaçıb ona,
Gedər derlər, gedər derlər.*

Bərdəinin bütün əsərlərinin bir yerə toplanıb tədqiq edilməsi, elmi tənqidi mətnlərinin hazırlanması azərbaycanşünaslıq, eləcə də türkologiya qarşısında duran vacib problemlərdən biridir.

Aşağıda Şeyx İbrahim Gülşəni Bərdəinin yeganə nüsxə olan 1614-cü ildə üzü köçürülmüş əlyazma divanından seçmələri oxuculara təqdim edirik:

*Eşqə könül verməyən cananı qıymaz bana
Bəlləgini tərək edüp, qal ilə gəlməz bana.
Eşqi murad edübən tərki-murad etməyən,
Olubanı namurad, eş ilə uymaz bana.
Eşq ilə Məcnun olan əql ilə divanəvəş,
Olubanı münkim, qal ilə gəlməz bana.
Diri ikən ölüymüş, istəyibən bulmazam,
Çünki diri olmayan eşq ilə duymaz bana.
Cani-cahandan köçüb, istəməyən eşqərin,
Dirili üçün eşqlə cananı verməz bana.
Bir nəfər yüz belə can verübəni almayan.
Diləsam ondan bəla eşq ilə saymaz bana.
Eşq oduna yanmayan, Gülşəndir, sanmanız.
Rövşənin yürəki mehr ilə yanmaz bana.*

*Gəl, ey Misri-dilim dilbər,
Əzizi canımın, cananı dilbər.
Günəş kimi nəzirün yox cahanda,
Mələksima gözəllər canı, dilbər,
Cahanda xublarının təndə rəvanı,
Bilindi səndən imiş canı, dilbər,
Məzəllahki, edəm səndən özgə,
Davasız dərdimə dərmanı, dilbər.
Yunban həsrətindən axıduram,
Gözümdən yaş yerinə qanı, dilbər,
Cahanda Rövşənidən özgə degil,
Bana, ey Gülşəni, sən xanı dilbər.*

*Gülüstan xar olubdur bana sənsiz,
Genişlik dar olubdur bana sənsiz,
Çıxıb sevdası eşqimin başuma,
Xəyalun yar olubdur bana sənsiz.
Fəragun zikri söyləmək dilümdən,
İnildə zar olubdur bana sənsiz.
Cahanda bir nəfəs, ey dilbəri-şux,
Dirilmək ar olubdur bana sənsiz.
Fəragun zövqüdür ağudan acı,
Ki, zəhri-mar olubdur bana sənsiz.
Yanaram həsrətindən gecə-gündüz,
Çü hicran nar olubdur bana sənsiz.
Dəmadəm Gülşəni der Rövşəniyə,
Rəqibim yar olubdur bana sənsiz.*

Musayeva A.

“Elm və həyat” – 1984 – № 9

MUSA KALANKAYTUKLU

Musa Kalankaytuklunu Azərbaycan tarixçilərinin ulusu adlandırmaq olar. O öz mənalı ömrünü xalqımızın tarixi keçmişinin, əhalinin sevinci, kədəri, təsərrüfatı, məişətinin öyrənilməsinə həsr etmişdir.

O, ömrü boyu üzərində işlədiyi “Alban tarixi” adlı iki kitablıq əsərində qədim babalarımız olan albanların tarix səhnəsinə çıxmasından başlamış ta VII əsrin sonuna kimi böyük və tarixi hadisələrlə zəngin bir dövrünü tam dəqiqliyi ilə təsvir etmişdir. Müqayisələrdən məlum olur ki, o, VII əsrin I rübündə qədim tarixli Qarabağın dilbər guşələrindən birində anadan olmuşdur. Bu gözəl diyar görkəmli tarixçinin özünün yazdığı kimi, əsl-nəcəbətinin anadan olduğu yer Kalankaytuk idi. Akademik Z.M.Bün-yadovun dediyi kimi, bu kənd Bərdədən çox da uzaq olmayan bir ərazidə, onun bir neçə fərsaxlığında, Tərtər çayının sahilində, dağətəyi hissədə salınmışdır. Eyni ifadəni hələ X-XI əsrlərdə yaşamış ərəb müəllifləri də işlətməmiş və onların yazılarında göstərilən yer tarixçilərin dilinin qanunlarından asılı olaraq Kəlkətus kimi qeyd edilmişdir.

Əbu İshaq İbrahim ibn Məhəmməd əl-Farisi əl-İstəxri (X əsr), Əbu əl-Qasim ibn Hövqəl (X əsr), Əbu Abdulla Məhəmməd ibn Məhəmməd ibn Abdulla ibn İdris (XI-XII əsrlər) və başqalarına görə Bərdədən Dəbilə (Dvinə) gedən ticarət yolunun 9 fərsaxlığında gur Tərtər çayının sahilində idi. Hələ 1902-ci ildə Şamaxı keşişi M.Barxudaryan özünün “Albaniya tarixi” adlı əsərində yazırdı: “Kalankat kəndi xarabaları Tərtər çayının solunda olmuş Divdakan və Metaqis kəndlərinin arasındakı və hal-hazırda da neçə azərbaycanlı ailələrinin yaşadığı yerdə Qarı körpüsü deyilən çay-üstü körpü qalıqlarının yaxınlığındakı yerdə idi”. Bu yer hal-hazırda Bərdə şəhərinin Cənubi-Qərbində Şirvanlıya gedən yolun sol tərəfindədir. Bir çox müəlliflər isə həmin yerin Albaniyada qədim Uti vilayətinin mərkəzi şəhəri Bərdənin cənubi-qərbində Tərtər çayı sahilində olan Ağdərə yaşayış yerinin yaxınlığında olduğunu göstərir. Hətta müasir Bərdə rayonu ərazisində yaşayan ağsaqqal qocaların, dünya görmüş kişilərin söyləməsinə görə o kənd hal-hazırkı dövrdə rayon mərkəzindən 3 kilometr cənubi-qərbdə olan Kələntərli kəndidir. Bu fikrə isə qəti münasibət bildirmək, əlbəttə, çətindir və bunun üçün xeyli iş aparmaq lazımdır. Lakin M.Barxudaryanın öz əsərində göstərdiyi yer təqribən Kələntərli yaşayış yeri ərazisinə uyğun gəlir. Ancaq bu çox tutarlı bir dəlildir ki, ilk orta əsrlərdən mövcud olmuş Kalankat kəndi qədim Bərdədən çox da uzaqda olmayan ərazidə idi və görkəmli Azərbaycan (alban) tarixçisi Musa Kalankaytuklu da II əsrin birinci rübündə bu yerdə anadan olmuşdur. Ağıllı gənc elə ilk təhsilini də güman ki, burada olan kilsə məktəbində almışdır və sonradan Bərdəyə köçmüşdür. Həssas alimin təsvirlərindən məlum olur ki, o görkəmli alban hökmdarı Cavanşirin (637-38-690) müasiri olmuşdur.

Kalankaytuklu öz dövrünün bilikli, ağıllı, elinin iztirabları, kədəri və dər-di ilə ortaqlaşan, elmlı, ali ruhanilər zümrəsinə daxil olan görkəmli salnaməçilərdən biri idi. Qeyd etdiyimiz kimi o özünün iki kitabdan ibarət “Alban tarixi” adlı əsərində ölkənin mərkəzi və baş şəhəri olan dövlətli, varlı, zəngin, zər-zibalı, möhtəşəm binaları ilə şöhrət tapan dəbdəbəli Bərdənin adını həmişə iftixarla çəkir. Onun yazılarında ilk orta əsrin bu görkəmli şəhərinin bağları, xiyabanları, güllü, çiçəkli bağçaları, yaxınlıqda olan büllur kimi təmiz və saf suları, təmiz abı-hava, uca zirvəli dağları yerli-yerində təsvir olunur. Bütün bu dəlillər göstərir ki, Kalankaytuklu ömrünü ölkənin o dövrdə paytaxtı olan, həm də dini təşkilatların cəmləşdiyi mərkəz Bərdə şəhərində keçirmişdir. Bu hal özünü müəllifin qeyd edilən kitabında ölkə hökmdarı Cavanşirə qarşı 680-ci ildə düzəldilən qəsdin təsvir edilən ikinci kitabın 35-ci bölməsində daha aydın bir tərzdə göstərir. Müəllifə görə yayın dəhşətli istiləri düşəndə ağıllı və görkəmli hökmdar öz əsəbləri ilə birlikdə gül və çiçəyə qərq olmuş sakit guşənişli, uca zirvəli, sərin havalı, yaşıl yamaçlı dağlara çıxmışdır. Hökmdar ilin sərinləri başlanana kimi burada qalırdı. Elə ki, dəhşətli istilər dövrü qurtarırdı, yenə də o, öz adamları ilə birlikdə Bərdəyə qayıdardı və məbəddə öz ibadət, dini mərasim və bayramlarının, Allah yolunda ibadət etmə qanunlarının icrası ilə məşğul olurdu. Belə vaxtda ulu tanrısını unutmuş, qara qəlbli, kin-küdurətli, hökmdarın hamıya olan atalıq qayğısını yaddan çıxarmış bir vəhşi onun ölümünü təşkil etmək qərarına gəlirdi. Gecədən xeyli keçmişdi. Cavanşirin keşikçi dəstələri tam yuxuda idi. Hökmdar yüngül geyimdə özünün iqamətgahına tərəf gedirdi. Onun getdiyi ensiz cığır hər tərəfdən gül-çiçəyə qərq olunmuşdu. Qarşıda olan darvazaya çatmamış tam silahlanmış cani gizləndiyi yerdən qalxıb ona ardı-ardınca bir neçə zərbə endirdi. Sağlam hökmdar da ona öz xəncəri ilə zərbə vurdu. Lakin qalxan və bədəninə zireh geyinmiş hazırlıqlı caniyə bu zərbələr heç nə etmədi. O daha bir neçə zərbə vurduqdan sonra hökmdarı ölmüş bildi və qaçıb öz evində gizləndi. Bu vaxt duyuyq düşmüş əsgərlərin 50 nəfəri silahlanıb caninin dalısınca getdilər. Lakin onu evdə tapa bilmədilər. Caninin ata evinin ipək parçalarını, rəngbərəng xalçasını, qızıl, gümüşdən olan qiymətli ev əşyası, mebel və s. götürdükdən sonra onun evini yandıraraq geri qayıtdılar. Onlar gələndə hələ hökmdar ölməmişdi. Onun nəfəsi vardı və bir neçə gün beləcə yaşadı. O, öz oğlanlarını çağırırdı. Onlara lazımı cəvahir və rütbəni təqdim etdikdən sonra hökmdar canını tapşırdı. Bu qəza bütün Albaniyanın qəzası və bütün albanlar üçün kədər və dərd idi. Bütün ölkə ağlayırdı. Tarixçi qeyd edir ki, cani gör necə də ölkəni ağır dərdi-bəlaya mübtəla etmişdir.

Görkəmli tarixçi Bərdədə baş vermiş bu hadisəni o qədər müfəssəl təsvir edir ki, oxucuda heç bir şübhə yeri qalmır ki, Kalankaytuklu hadisə günləri şəhərdə olmuş və gördüklərini tam olduğu kimi qələmə almışdır.

Xalqa üz verən bu itkini Cavanşirin və Kalankaytuklunun müasiri şair Dəvdək də özünəməxsus şair gücü, qəlb yangısı ilə qələmə almışdır. “Böyük knyaz Cavanşirin ölümünə ağla” adlı yas poemasında (mərsiyələrində) şair Cavanşirin ölümünü bu ölkədə günəşin əbədi batmasına, onun öz yolunu dəyişməsinə, qocaman Şərqə üz verən böyük fəlakət və yasa bənzədirdi. Kalankaytukluya görə hadisə vaxtı Dəvdək də Bərdədə, özü də Knyazın malikanəsində qalırdı. Buradan belə nəticə çıxarmaq olur ki, hökmdar həm də sənətə, şeirə, elmə qiymət verən böyük bir şəxsiyyət olmuşdur. Tarixçinin yazılarından həm də belə nəticə çıxır ki, elə şairin özü də Bərdə elinin övladı olmuşdur.

Dəvdəkin adını çəkdiyimiz poeması əvvəl Alban dilində yazılmış, sonra erməni və rus dillərinə tərcümə edilmişdir. Onun bir yerində şair xalqının və ölkəsinin kədəri, dərdi və qüssəsini onlarla bölür və belə qələmə alır:

*Şərqə üz vermişdir böyük fəlakət,
Əsdi səmum yeli, yandı məmləkət,
Siz ey qəbilələr, ey böyük xalqlar,
Alışdım, odlandım mən də sizin tək.*

(Rus dilindən tərcümə A.Nuriyevindir)

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, Kalankaytuklu öz ölkəsini sevən bir tarixçi idi. Onun yazılarında Alban torpağının qüdrəti, onun gözəllikləri, yerüstü və yeraltı zənginlikləri, xalqın məşğuliyyəti, təsərrüfat həyatı, elmi, mədəniyyəti, yazısı, o dövrün dini və digər məsələləri çox yaxşı təsvir edilmişdir. Müəllif bu əsərdə Albaniyada cərəyan edən tarixi hadisələri – siyasi, iqtisadi və diplomatik məsələləri yüksək vətəndaşlıq hissi ilə qələmə almışdır.

Onun ölkə hadisələrini xronoloji ardıcılıqla verməsindən aydın olur ki, görkəmli tarixçi VII əsrin 90-cı illərində vəfat etmişdir. Onun “Alban tarixi” adlı əsərini özündən min üç yüz il sonra yaşamış həmvətənlərinə olan böyük bir töhfə adlandırmaq olar.

Yeri gəlmişkən qeyd etməliyik ki, əsərə sonradan üçüncü kitab da əlavə edilmişdir. Mütəxəssislərin fikrincə onu tamamlayan, bitkin və bütöv hala gətirən tarixçi özündən iki əsr sonra yaşamış Moisey Dasxoranski olmuşdur. Şübhəsiz, tarixçilərimiz, arxeoloq və etnoqraflarımız Kalankaytuk dühasından yaranan bu əsəri daim öyrənir, onun xalqımıza səmərə verən qaranlıq səhifələrini işıqlandırmağa can atırlar.

Nuriyev A.

“Kommunizm yolu” – 1986 – 27 may

BƏRDƏLİ ALİM YUSİF QARABAĞI

Fəlsəfə, məntiq, fiqh elmləri və poeziya sahəsində məşhur olan Yusif Məhəmmədcan oğlu Qarabaği 1570-ci ildə Bərdə şəhərinin yaxınlığında, Tərtər çayının sağ sahilində yerləşən Mehribanlı kəndində anadan olmuşdur. O, ilkin çağlarda şeirlə maraqlanmış, şeirlərini Yusif Mehribani təxəllüsü ilə yazmışdır.

Bəs necə olmuşdur ki, Yusif sonralar Qarabaği təxəllüsünü götürmüşdür? Məlumdur ki, Yusif zamanın sərt üzünü görmüş, vətəninə çox uzaqlara düşmüşdür. Onun yaşadığı dövrdə hakimiyyət Səfəvilər dövlətinə mənsub idi. Azərbaycanı inzibati ərazi bölmələri ilə adlandırırdılar. Arazdan ta Gəncəbasar tərəflərə qədər Qarabağ bəylərbəyliyi adlandırılırdı. O dövrdə Bərdə və onun Mehribanlı kəndi dünyəvi əhəmiyyətdən məhrum idi. Onun elmi və fəlsəfi əsərləri orta Asiyada Mövlana Yusif Qarabaği adı ilə nəşr edilirdi. Bu baxımdan bərdəli alim Yusifi biz oxucularımıza Yusif Qarabaği kimi təqdim edirik.

Yusif Qarabağının atası Məhəmmədcan dövrünün tanınmış ilahiyatçısı idi. O, Yusifin təhsili ilə özü məşğul olduqdan sonra oğlunu İrana aparmış, orada dövrünün böyük alimi olan Həbibulla Mirzəcan Şirazinin məktəbinə qoymuşdu. Lakin alim İranda çox qala bilməyib müəllimi ilə birgə Orta Asiyanın şəhərlərinə mühacirət etmişdir. O, əvvəlcə Şərqin mühüm elm mərkəzlərindən biri olan Səmərqənddə yaşadığından sonra Buxara şəhərinə köçür. Bu şəhərdə orijinal əsərlər və təsvirlər yazır.

Bu zaman Buxara əmiri İmamqulu Bahadur xan idi. Bahadur xan yüksək şeir təbinə malik şəxsiyyət olduğundan bizim alim Yusif Qarabağini də hörmətlə qarşılamış, onunla dostluq etmişdir.

Yusif Qarabaği şeir deməkdə yüksək təbə və istedadla malik idi. Onun qəsidələri bədii sənətkarlıqla dolu olmuş və əvvəldən axıra kimi nadir və məzmunlu qafiyələrlə bitmişdi. Alimin əsərlər külliyyatından Özbəkistan Elmlər Akademiyasının Şərqşünaslıq İnstitutunun Əlyazmalar Fondunda əsas aşağıdakılar qorunub saxlanılır.

1950-1951-ci ildə ərəb dilində yazılmış “Xanəngah haşiyəsi” əsəri;

Buxara şəhərində yazılmış “Anlaşılmayan məsələləri birtərəf haqqında tamamlayıcı təsvirləri” əsəri;

Ərəb dilində yazılmış “Vaqifin (zərurətin) sübutu haqqında” traktatın şərhə əsəri;

“Nur saraylarının şərhə olan nur mənzəhələrinə haşiyə”;

Ərəb dilində yazılmış “Tənzip” kitabının şərhinə haşiyə əsəri;

“Varlıq fəlsəfəsi” kitabına haşiyə əsəri.

Göstərilən əsərlərdən əlavə alimin 10 mükəmməl əsəri də vardır ki, Özbəkistan EA-nın Əlyazmalar Fondunda saxlanılır. Bu əsərlər həm ərəb, həm də fars dilində olduğundan gənc alimlərimiz onların tədqiqatı ilə məşğul olmaqda çətinlik çəkirlər.

Yusif Qarabaği 1645-ci ildə vəfat etmişdir. Qarabağının qəbri Buxara şəhərinin cənubundakı Səfid Muy adlı kənddə Baba Şoqi Pəreluz darvazası yaxınlığındadır.

Allah ona rəhmət eləsin. Gün o gün olsun ki, Yusif Qarabağının əsərləri Azərbaycana gətirilib tərcümə olunsun, xalqımız bu mənbələrdən bəhrələnsin.

Əliyev Ə.

“Bərdə” – 1991 – 2 noyabr

BƏRDƏLİ ŞAİR DƏVDƏK

Beşinci əsrdən etibarən Azərbaycanın Şimal hissəsi olan Albaniyanın ictimai, iqtisadi və mədəni həyatında çox mühüm tərəqqi nəzəri cəlb edir. Azərbaycan mədəniyyətinin həmin dövrdə yaranmış bəzi yadigarları bizim günlərə qədər gəlib çatmışdır. Yeddinci əsrdə yaşamış Dəvdəkin yazdığı “Şərq ölkəsinin kədəri” adlı mərsiyyəsi belə yadigarlardanır.

Dəvdək bərdəlidir. O, xalqımızın istiqlaliyyətini qoruyan, Sasanilərə və xəzərlilərə qarşı müqavimət göstərən, alban hökmdarı Cavanşirin müasiri, yaxın dostu və məsləhətçisi olmuş, onun xəlifə Müaviyyə ilə görüşlərində iştirak etmişdir.

681-ci ildə “Cavanşir Bizanspərəst əhval-ruhiyyəli Aran knyazlarının gizli qəsdı nəticəsində öldürüldükdə” (Ziya Bünyadov) Dəvdək sərkərdənin tabutu önündə mərsiyyə-poema oxumuşdur. Bu əsərində o, böyük vətənpərvər kimi xalqın dərin kədərini ifadə etmişdir. Mərsiyyə-poemadan bir parçanı oxuculara təqdim edirik:

*Mənim şərq ölkəmi bürüdü kədər,
Yayılmış cahana bu qara xəbər,
Qoy ellər eşitsin səsimi mənim,
Səsimə səs verib ağı desinlər!*

*Sakit həyatımız matəmlə doldu,
Bizə soyğunçular hər yağdı oldu
Misilsiz bir dövlət çökdü kökündən,
O, parlaq şüası saraldı, soldu.*

*Cəsurdur, sanki bir heybətli aslan,
Susardı önündə düşmən hər zaman
Başçılar, işxanlar tabedir ona,
Sonsuz məhəbbətdən, həm də qorxudan.*

*Şöhrəti çatmışdı uzaq ellərə,
Adı yayılmışdır bütün ellərə,
Dünya heyrət ilə əhsən deyərdi,
Ondakı zəkaya, elmə, hünərə.
İşıqdı dünyada bizə hökmdar,
Əmrinə tabedir dağlar, dalgalar,
Tamam ram etmişdi böyük Cavanşir,
Dünyada nə qədər istilaçı var.*

*Qürurun məlumdur bütün cahana,
Min yara vurardın asi düşmana,
Noldu günəşimiz azdı yolunu,
Qulların övladı əl açdı Sana?*

*Ona qıymış olan məlum bədniyyət,
Ona vermiş olan əzab-əziyyət,
Görüm min lənətə gəlsin o xain,
Gəzsın Qabil kimi, olmasın rahat.*

*Qara tikan bassın onun yolunu,
Bayquşlar bürüsün sağ və solunu,
Düzlərdə qarğalar qonsun başına
Yırtıcı heyvanlar izləsin onu.*

*Olsun sığnacağı onun tikanlar,
Daraşsın canına əfi ilanlar,
Tökülsün üstünə zəhərlə acı,
Şişsin və partlasın görüm o murdar.*

*Cavanşir, Cavanşir, ey ulu igid,
Sənə dağ və dəniz heyrandı gerçək,
Əmrinə tabedir ən azğın külək,
Sənin həsrətinlə cuşa gələnlər
Qıracaq düşmanı nar çubuğu tək.*

Həmin sətirləri Mikayıl Rzaquluzadə, əsərin bütöv mətnini isə Xəlil Rza tərcümə etmişdir.

Dərin bədii ehtirasla yazılmış bu əsər müəllifin daha bir çox bədii əsərlər yazmış olduğunu bildirir.

Dəvdək Cavanşirin ölümündən sonra Bərdədə vəfat etmişdir.

Ə.Əliyev.

“Bərdə”. 1991, 10 aprel

AĞAYEV HÜSEYN BAYRAM OĞLU

1926-cı ildə Bərdə rayonunun Xəsili kəndində anadan olmuşdur. Müharibəyə qədər Xanağalı kənd orta məktəbində oxuyub. Müharibə dövründə kadr çatışmamazlığı ilə əlaqədar olaraq kadr hazırlığı məktəbində imtahan verib 10-cu sinfi bitirib.

Müharibə zamanı Bəcrəvan kəndində kolxozda mühasib işləyib. 1951-ci ildə kənd sovetinin sədri, 1952-ci ildə Rayon Partiya Komitəsinin göndərişi ilə MTS-in müdiri işləyib.

1955-ci ildə Azərbaycan kolxozunun sədri vəzifəsinə təyin olunub. Onun işlədiyi dövrdə Azərbaycan kolxozu “Lenin” ordeni almışdır.

1960-cı ildə qiyabi yolla Gəncə şəhərində Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı institutunun zootexnik fakültəsini bitirib.

Hüseyn Ağayev 1980-ci ildən Moskva kolxozunun sədri vəzifəsində işləmişdir.

İşlədiyi müddət ərzində 3 dəfə Lenin ordeni, Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni, Şərəf Nişanı ordeni alıb. 1974-1983-cü illərdə Azərbaycan Ali Sovetinin çağırışı ilə Azərbaycan Ali Sovetinin deputatı seçilmişdir.

H.Ağayev 2000-ci ildə vəfat etmişdir.

ASLANOV QAÇAY ALLAHQULU OĞLU

1920-ci il yanvarın 14-də Bərdə rayonunun Kələntərli kəndində anadan olub. 1929-cu ildə Uğurbəyli kəndində 1-ci sinfə gedib. İlk müəllimi Pənah Səmədov olub. 1930-cu ildə təhsilini doğma kəndi Kələntərlidə keçəl lə-qəbli Cəmilin evində yaradılmış məktəbdə davam etdirib. 1-ci sinfi qurtardıqdan sonra 4-cü sinfə qədər İbişin evində yerləşən məktəbdə, 5-ci sinfi Salır Muğanlının evindəki məktəbdə oxuyub. 7-ci sinfi isə Kələntərlidən xeyli aralıda yerləşən Şirvanlı kəndində başa vurub.

1937-ci ildə Gəncə şəhərində Azərbaycan Xalq Komissarlığının Tibb Texnikumunun “Feldşerlik” şöbəsinə daxil olub. 1964-cü ildə Gəncə şəhərində Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun “Aqronomluq” fakültəsini bitirib. 1975-ci ildə Respublika hüquq işçilərinin ixtisasartırma kursunda hüquqşünas ixtisasına yiyələnib. 1940-52-ci illərdə Yevlax rayonunun Malbinəsi kəndində tibb məntəqəsində feldşer işləyib. 1941-45-ci illər Böyük Vətən müharibəsində iştirak edib.

1947-ci ildə ordudan ehtiyatda olan böyük leytenant rütbəsi ilə tərxis olunub. 1948-ci ildə Mollalı kənd sovetinin feldşer məntəqəsinin müdiri işləyib. Həmin ilin sonunda Bərdə rayon partiya komitəsi bürosunun qərarı ilə Bərdə rayon PK katibinin köməkçisi vəzifəsinə təyin olunub.

1952-ci ildə Gəncə Vilayət Partiya Komitəsində partiya kollegiyası üzvünün köməkçisi işləyib. 1953-cü ildə Gəncə Vilayət Partiya kollegiyasının ləğvi ilə əlaqədar olaraq Bərdə rayon PK-da kənd təsərrüfatı şöbəsinə müdir vəzifəsinə keçirilib. 1956-cı ildə Bərdə rayon PK-da MTS üzrə katib seçilib. 1959-63-cü illərdə isə Bərdə rayon “Sosializm” kolxozunda sədr vəzifəsində çalışıb.

1963-1973-cü illərdə Bərdə rayon PK-nın ikinci katibi, 1973-1986-cı illərdə Bərdə rayon 105 sayılı texniki peşə məktəbinin direktoru işləyib. 1986-cı ildən respublika əhəmiyyətli xüsusi təyinatlı təqaüddü idi. 1987-ci ildə Azərbaycan SSRi Ali Sovetinin və Azərbaycan SSRi Nazirlər Sovetinin orqanı olan “Kommunist” qəzetinin, 1991-ci ildə “Bərdə” qəzetinin, 1997-ci ildə Azərbaycan Hüquqşünaslar İttifaqının orqanı olan “Hüquqşünas” qəzetinin ştatdankənar müxbiri olub.

1955-1980-ci illərdə daim kənd və rayon zəhmətkeşləri xalq deputatları sovetinin deputatı seçilmişdir. Otuza yaxın orden, medal, təşəkkür və mükafatlar almışdır. Təkcə üç dəfə “Qırmızı ulduz” ordeni ilə təltif olunmuşdur. İstefada olan mayor idi.

İncəsənəti, ədəbiyyatı çox sevirdi. Azərbaycanın Xalq artistləri Lütfuli Abdullayev, Rübabə Muradova, Şövkət Ələkbərova, Cənəli Əkbərov, Ramiz Hacıyevlə, bir çox rəssamlarla, mədəniyyət və incəsənət ustaları ilə dostluq edirdi. Özü tarda çox gözəl ifa edirdi. Poeziyanın vurğunu idi, poema və şeirlər də yazırdı. Füzulini, Nizamini, Puşkini, Yesenini əzbər bilirdi. Tarixə xüsusi marağı vardı və hərbi tarixdən məqalələr yazırdı. Avtomobil idarə etmək xobbisi idi. Ömrünün sonuna qədər şəxsi avtomobilini özü idarə etdi.

***Yazıçı-publisist Şamistan Nəzirli iki dəfə
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanovun silah
dostu bərdəli mayor Qaçay Aslanov haqqında
sənədli əsər yazır. Həmin əsərdən
“Həzi ilə görüş” fəslini möhtərəm oxuculara
təqdim edirik.***

HƏZİ İLƏ GÖRÜŞ

Tırtıllı tankların gur səmindən sonra dalbadal qumbara atıldı. Qumbaraların gurultusu torpağı lərzəyə gətirdi. Kazarmanın qapıları və şüşələri cingilti ilə yerə töküldü. Yuxudan sərsəm oyanan əsgərlər komandirin gur səsinə eşitdilər: – Müharibə! – deyə qışqıran gənc leytenant – silaha sarılın! – komandasını dalbadal təkrar etdi.

1941-ci il iyul ayının 26-da Kiyev şəhəri yaxınlığında yerləşən 4-cü mexanikləşdirilmiş korpusun tərkibində 20-ci tank alayının əsgər və zabitləri yağı düşmənlə döyüşə girdi. Bu ölüm-dirim savaşında mərdliklə vuruşan alayda bircə nəfər həmyerlimiz vardı. O, iyirmi bir yaşı yenicə tamam olan bərdəli Qaçay Allahqulu oğlu Aslanov idi. Artıq ikinci il növbəti hərbi xidmətdə olan Qaçayı alayda hamı nizam-intizamlı bir zabit kimi yaxşı tanıyırdı.

Bütün Avropanı ayağa qaldıran Hitler Almaniyası ilk vaxtlar çox sürətlə irəliləyirdi. Yaxın Şərqə yol açmaq istəyən faşizm özünün “məğlubedilməz” ordu gücünü Stalinqrada yönəltdi. Ona görə də Ali Baş Komandanlıqdan gələn əmrə əsasən leytenant Qaçay Aslanovun döyüşdüyü alay da Stalinqrad cəbhəsinə göndərildi. Onların alayı şəhərin Qərb hissəsindəki Uşakovka kəndi yaxınlığında yerləşirdi. Döyüşlər beş ay idi ki, davam edirdi. Nə gecə, nə də gündüz vuruşma ara vermirdi. Tapşırıq çox qəti verilmişdi. Düşməni şəhərə buraxmamaq! Bir neçə döyüş əmə-

liyyatında igid zabit kimi döyüşən Qaçay Aslanovun sinəsini “Qırmızı Ulduz” ordeni bəzəyirdi. Onu hamı “leytenant Aslanov” deyə çağırırdı.

Bir axşam Qaçayı alay komandiri podpolkovnik Vladimir Litvinov torpaq qazmaya yanına çağırırdı. Onun yanında ortaboylu, suyuşirin qaraşın bir zabit də vardı. Litvinov gülümsünüb:

– Hə, həmyerlilər, Aslanovlar, tanış olun – dedi və əlini Qaçayın çiyninə toxundurub, bu da bizim igid Azərbaycan oğlu Aslanovumuzdu – deyə polkovnikə təqdim etdi.

Yanağı sərt şaxtadan azca allanıb qızarmış polkovnik qonaq Aslanov əlini Qaçaya uzadıb:

– Tanış olaq, – dedi – eloğlu, mən Həzi Aslanovam. Hər dəfə komandirinlə görüşəndə səni bolluca tərifləyir. Hətta zarafatla deyir ki, Həzi, qardaşın leytenant Aslanov alayımızın fəxridir. Gəldim ki, səninlə tanış olum. Çox sağ ol ki, xalqımızın başını uca edirsən.

Qaçay utancaq baxışlarını bilmədi haraya gizlətsin. Həzi Aslanov isə elə hey onu tərifləyirdi. Söhbətinə ara verər-verməz komandiri Litvinov onun şücaətindən danışdı:

– Həzi, – noyabrın 19-da, iki gün əvvəl bizim leytenant Aslanovu səhər saat səkkizdə bölüyü ilə Plodaviti kəndi istiqamətində kəşfiyyata göndərdim. Üç saata yaxın apardığı döyüş əməliyyatında düşmənin demək olar ki, bir rotasını yarıbayarı məhv edib geri oturtdu.

Həzi Aslanov bu dəfə doğma ana dilində, canıyananlıqla:

– Özünü gözlə eloğlu, sən hələ çox cavansan, neçə yaşın var?

– İyirmi iki yoldaş polkovnik – deyə Qaçay nizami əsgəri qaydada cavab verdi:

– Axı, biz hələ sənin toyunda oynamalıyıq. Sənə bir böyük qardaş məsləhətim, çalış döyüş vaxtı bölüyünün arxasını boş qoyma, onda daha arxayın vuruşarsan, döyüş uğurun da artıq olar. Yaxın günlərdə bir cəbhədə vuruşacağıq. Mən çayın o tayında müdafiədə duran 55-ci tank alayının komandiriyəm. Mənim alayımda da sən kimi qoçaq həmyerlilərim çoxdur. Amma sən burda, bu alayda tək-tənhasan darıxmırsan ki?

– Nə danışırırsınız yoldaş polkovnik, heç bu frislərin əlindən darıxmağa vaxt var... İcazə verin yoldaş polkovnik bir söz də mən deyim.

– Buyur!

– Bax, Siz məni tərifləyirsiniz. Mən yalnız alayımızda tanınıram. Sizi axı, bütün ölkə, bütün Azərbaycan tanıyır, fəxr edir. Sizin Moskva ətrafı döyüşlərdə göstərdiyiniz qəhrəmanlığı bütün Azərbaycan mətbuatı qızılı hərflərlə yazır. Vətəndən aldığım qəzetlərdə Sizin haqqınızda bolluca yazılar var.

– Qaçay, eloğlu, nə poetik danışığın, nə də ləhcən bizim Lənkəran, Astara bölgəsinə bənzəmir. Bilmək istərdim mənim həmfamilim olan igid hansı bölgədəndir? Bilirsən niyə soruşuram, alayıma qayıdanda mənim

“uşaqlarım” belə şeyin çox marağındadırlar, bilirəm ki, mənə sorğu-suala tutacaqlar.

– Qarabağlıyam, yoldaş polkovnik. Aran Qarabağın Bərdə rayonundanam. Kəndimin də adı Kələntərlidir. Xanlıq dövründə bizim kənd Cavanşir xanlarının şəxsi mülkü olub. Tarixə Batmanqılınc adı ilə düşən igid Məmməd bəy Mehrəlibəyoglu Cavanşirin kəndi olub.

Polkovnik Həzi Aslanov gülümsünüb:

– İcazə ver, səndən soruşmadan özünə deyim ki, sənəin şeir yazmaq qabiliyyətin var. Bir də qarabağlı olasan yaxşı səsin olmaya? Bunlar da varmı?

– Yeri gələndə şair Səməd Vurğun demişkən az-az uydururam...

– Səmədlə tanışlığın varmı?

– Yox, heç özünü görməmişəm. Amma “Vaqif”ini əzbər bilirəm.

– Ancaq mən yaxşı tanıyıram, ötən il Moskvada təsadüfən görüşdük. Restoranda birgə nahar etdik. Mən ona bir məktub da yazıb verdim. Özü şəxsən aparıb anam Nüşuya çatdırıb. Sağ olsun. Anam yazır ki, Həzi, oğlum, Səməd Vurğun gətirdiyi məktub bizə xeyli təsəlli verdi, sənəin bərndə... Qaçay, Allah qoysa bu frislərin axırına çıxacaq, müharibə qurtarsın sənəin toyuna Səmədlə gələrik... İndi mən getməliyəm, axşam toranı düşür. Sənə ən vacib tövsiyəm döyüş vaxtı özünü qoru...

Podpolkovnik Litvinov gülə-gülə:

– Yoldaş polkovnik, sizin dili bilməsəm də danışığınızın abı-havasından belə başa düşdüm ki, qohum çıxdınız. Mən buna çox-çox şad oldum.

Ayağının birini qaçaraq qoyub getmək istəyən Həzi Aslanov geri dönüb gülə-gülə dedi:

– Biz azərbaycanlılar harada yaşayıb-ışləməyimizə baxmayaraq hamımız bir ananın, bir atanın övladıyıq. Hələlik, görüşənə qədər.

Şərəfli döyüş yolu keçmiş Qaçay Aslanovun müharibədən sonrakı həyatı və əmək fəaliyyəti də nəsillərə örnək ola biləcək ömür yoludur. Uzun illər məsul vəzifələrdə çalışmış, əməksevərliyi, ədalətliliyi, humanizmi ilə el arasında böyük hörmət qazanmışdı. İndi də adı çəkiləndə hamı: «Rəhmətlik yaxşı kişi idi, Allah rəhmət eləsin!» deyib ruhuna dua oxuyur. «Yaxşı kişi» titulu qazanmaq hər kəsə nəsib olmur. Qazananlar isə elin yaddaşında əbədi heykələ dönür. Qaçay Aslanov kimi.

ASLANOV FƏRHAD QAÇAY OĞLU

1950-ci il may ayının 27-də Bərdə rayonunda anadan olub. 1967-ci ildə Bərdə şəhər 2 nömrəli rus orta məktəbini bitirib. Həmin il Ç.İldırım adına Azərbaycan Politeknik İnstitutunun Mexanika fakültəsinin “Avtomobil nəqliyyatı” şöbəsinə daxil olub. 1972-ci ildə institutu müvəffəqiyyətlə başa vurub. Həmin il institutun nəzdində hərbi hazırlıq keçərək “Zirehli avtomobillər texnikası üzrə mühəndis mexanik” ixtisasına yiyələnib.

1980-ci ildə Azərbaycan DİN-i kollegiyasının qərarı ilə SSRİ DİN-nin Akademiyasına daxil olmuşdur.

1982-ci ildə həmin Akademiyanın Daxili İşlər Orqanlarının rəhbər işçilər hazırlayan fakültəsinin hüquqşünaslıq bölməsini bitirərək asayışı mühafizə sahəsində hüquqşünas təşkilatçı ixtisasına yiyələnib. Akademiyanı “Qırmızı diplom”la bitirən F.Aslanov yaxşı oxuduğuna görə SSRİ DİN-nin “Əla milis işçisi” döş nişanı ilə təltif olunub.

1982-ci ildə həmçinin Akademiyanın nəzdində fəaliyyət göstərən “Kino, teatr, musiqi, təsviri incəsənət” ixtisası üzrə Mədəniyyət Universitetini də qurtarmışdır.

1974-1995-ci illərdə Azərbaycan DİN-də aşağıdakı vəzifələrdə çalışmışdır:

- Bakı şəhəri Nizami rayon polis idarəsində rəis müavini;
- Bakı şəhəri Səbail rayonu polis idarəsində rəis;
- Bakı şəhəri DİDİ-nin Dövlət Yol Polis idarə rəisi;
- Azərbaycan Respublikası DİN-in DYP idarə rəisinin 1-ci müavini;
- Azərbaycan Respublikası DİN-in DYP idarəsində rəis vəzifəsi

səlahiyyətlərini icra etmişdir.

1995-1998-ci illərdə müxtəlif diplomatik vəzifələrdə çalışmışdır:

– İsveçrənin Cenevrə şəhərində Azərbaycan Respublikası adından Yol Hərəkətinin Dövlətlərarası Beynəlxalq Təşkilatının Baş Assambleyasının üzvü

- YHBT-nın hüquq komissiyasının sədri (İsveçrə, Cenevrə)
- YHBT-nın elmi tədqiqat komissiyası sədri vəzifəsinin səlahiyyətlərini icra edən (İsveçrə, Cenevrə)
- YHBT-nın texniki komissiyasının sədri (İsveçrə, Cenevrə)

– BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının Daxili Nəqliyyat Komitəsində YHBT-nın daimi nümayəndəsi (İsveçrə, Cenevrə)

Təltif və mükafatları

SSRİ DİN-in milis əlaçısı;

Dəfələrlə SSRİ DİN-in, Azərbaycan Respublikası DİN-in Dövlət Daxili İşlər İdarəsinin medalları, fəxri fərmanları və təşəkkürlərini almışdır.

Rusiya Federasiyasının ikinci dərəcəli Böyük Pyotr ordeni;

Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının (BMT-nin baş məsləhət sosial-iqtisadi şurasının statusunda) həqiqi üzvü;

Rusiya Federasiyasının təhlükəsizlik, müdafiə və asayiş problemləri akademiyasının həqiqi üzvü;

Hüquq elmləri doktoru, professor, akademik;

General-leytenant.

Bu kitabın tərtibi ilə bağlı araşdırmalar aparıb ziyalı bərdəllilərlə görüşdüyüm zaman qədim və gözəl Bərdəmin özəllikləri, insanların saflığı və müdrikliyi ilə bir daha öyünür, dönə-dönə iftixar hissi keçirirdim. Kimlə görüşürdüm sə özündən çox tanıdığı, hörmət bəslədiyi bərdəli ziyalılar haqqında danışır, kitaba onları da salmağı tövsiyə edirdilər. Çoxları mənə: «Fərhad Aslanovu tanıyırsanmı? Onu da bu kitaba salmısanmı? O, çox böyük insandır, bərdəllilərin qürur mənbəyidir» deyirdilər. Nəhayət, Fərhad müəllimlə əlaqə yaradıb haqqında qısa da olsa məlumat ala bildim. Hədsiz sadə və təvazökarlığından doğrudan da, böyük adam olduğunu anladım. Özü haqqında çox xəsisliklə məlumat versə də, bu qısa sətirlərin arxasında qaynar və mənalı bir insan, vətəndaş ömrünün dayandığını anlamaq o qədər də çətin deyil. Harda yaşamasından, işləməsindən asılı olmayaraq Azərbaycana, xalqına xidmətini, vətəndaş borcunu ləyaqətlə yerinə yetirir. Təkcə bərdəllilərin deyil, bütün Azərbaycanın fəxri olan Fərhad müəllimə uzun ömür, can sağlığı və xalqına baş ucalığı gətirən bol-bol uğurlar arzulayıram.

Tanrı belə oğulları xalqımıza çox görməsin. Amin!

**BABAYEV ASIF
SEYID ƏSƏD OĞLU**

Babayev Asif Seyid Əsəd oğlu 1932-ci ildə Bərdə rayonu Dəymədağlı kəndində koxozçu ailəsində anadan olmuşdur.

1940-cı ildə I sinfə getmiş, 1947-ci ildə Şirvanlı kənd 7 illik məktəbini bitirmiş, 1947-1948-ci tədris ilində Ağdam Pedaqoji Texnikumuna daxil olub, həmin texnikumu 1951-ci ildə bitirmişdir.

1952-ci ildə Maarif Nazirliyinin əmri ilə Bərdə rayon Qaradəmirçi kənd 7 illik məktəbinə sinif müəllimi təyin edilmişdir.

1953-cü ildə hərbi xidmətə getmiş və 1954-cü ildə müəllim kadrlarına ehtiyac olduğu üçün ordudan tərxis olunmuşdur. 1955-ci ildə Bərdə rayon Dəymədağlı kənd ibtidai məktəbinə müdir vəzifəsinə təyin olunub.

1963-cü ildə ali təhsil almaq üçün keçmiş V.İ.Lenin adına API-nin ibtidai təhsil metodikası və pedaqogikası fakültəsinə (qiyabi şöbəsinə) daxil olmuş, 1967-ci ildə həmin institutu bitirmişdir. 1955-ci ildən 1992-ci ilə qədər Dəymədağlı kənd natamam orta məktəbinin direktoru vəzifəsində çalışmışdır. 1992-ci ildə təqaüdə çıxmağı ilə əlaqədar olaraq direktor vəzifəsindən azad olunub, 2008-ci ilə qədər müəllim işləyib.

2010-cu ilin mart ayında vəfat edib.

BEHBUDOV SƏFİYAR ABUZƏR OĞLU

Səfiyar Abuzər oğlu Behbudov 1967-ci il iyun ayının 18-də Bərdə rayonunun Mollalı kəndində anadan olmuşdur. Şəhər 6 sayılı orta məktəbi bitirdikdən sonra 1985-ci ildə həqiqi hərbi xidmətə çağırılmışdır. 1987-ci ildə hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra hərbi komissarlıq tərəfindən zabitlik kursuna

göndərilir. Kursu bitirdikdən sonra ona kiçik leytenant rütbəsi verilir.

Milli azadlıq hərəkatının ilk günlərindən hərəkatın ön sıralarında gedir. Bərdə rayonunda özünümüdafiə batalyonunun yaradılmasında böyük köməyi olur. Bərdədə ilk dəfə “Soy” demokratik gənclər təşkilatını yaradır.

Səfiyar Xocalı soyqırımından bir həftə sonra dözə bilməyib silaha sarılır və qeydiyyatdan keçmiş özünümüdafiə batalyonunda bölmə komandiri vəzifəsinə təyin olunur. Bir çox döyüşlərdə iştirak edir, əvvəl Tərtər bölgəsindən başlayır. Sonralar Səfiyar bölməsi ilə birlikdə Əsgəran istiqamətində döyüşə göndərilir.

2 mart 1992-ci ildə səhər saat 05-ə işləmiş həyəcan signalı verilir. Düşmənin Səfiyargilin postuna hücum edərək döyüşçüləri mühasirəyə alır.

Bunu eşidən Səfiyar Behbudov öz bölməsi ilə birlikdə PDM-də düşmənin üzərinə hücumu keçir və döyüşçülərimizi mühasirədən çıxarır. Özü isə Əsgərana doğru irəliləyir. “Qara qaya”da Səfiyar düşmənin böyük qüvvəsinə rast gəlir. Lakin geri çəkilmir, bərabər olmayan döyüşə atılır.

Bu döyüşdə Səfiyarın PDM-ni vururlar.

Səfiyar sol tərəfindən yaralanır və yaralı vəziyyətdə əsir düşərək çox işgəncələrə məruz qalır. Ancaq düşmənin ondan heç bir məlumat ala bilmir.

Quduzlaşmış düşmənlər Səfiyarın əl-ayağını bağlayıb üstünə neft tökərək diri-diri yandırır.

1992-ci il iyunun 7-də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə Səfiyar Abuzər oğlu Behbudov Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adı verilmişdir (ölümündən sonra). Subay idi.

Məzarı Bərdə rayonunun Mollalı kəndindədir.

Şəhər 6 sayılı orta məktəbi onun adını daşıyır.

BAXŞƏLİYEV BAXŞƏLİ HƏSƏN OĞLU

Baxşəli Həsən oğlu Baxşəliyev keçən əsrin 70-80-ci illərində xalqımızın ümum-milli lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Respublikamızda vüsət alan əzəmətli quruculuq işlərinin fəal iştirakçısı olmuş, böyük öndərimizin Azərbaycanın sosial-iqtisadi tərəqqisi və çiçəklənməsi naminə qarşıya

qoyduğu bütün vəzifələri öz fəaliyyəti sahəsində şərəf və ləyaqətlə yerinə yetirmişdir. O, mənalı həyat yolu keçmiş, ömrünün son 18 ilini isə Azərbaycan SSR-in Maliyyə naziri vəzifəsində xalqına və vətəninə sədaqətlə xidmət etmişdir.

B.H.Baxşəliyev 1920-ci il avqust ayının 20-də Bərdə şəhərində doğulmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1937-ci ildə başlayan B.H.Baxşəliyev, 1940-cı ildən Bərdə rayon maliyyə şöbəsində baş inspektor, baş mühasib, nəzarətçi-müfəttiş vəzifələrində çalışmışdır. 1954-cü ildə Azərbaycan SSR Maliyyə Nazirliyinin mərkəzi aparatına baş nəzarətçi-müfəttiş işinə keçirilmişdir. Sonra Nəzarət-təftiş İdarəsinin şöbə rəisi, Azərbaycan SSR Dövlət Sığorta Baş İdarəsinin rəisi olmuş, 1968-ci ildə isə Azərbaycan SSR Maliyyə nazirinin birinci müavini vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. 1970-ci ildən 1987-ci ilədək Respublikanın Maliyyə naziri olmuşdur. Təcrübəli maliyyə işçisi, yüksək ixtisaslı mütəxəssis B.H.Baxşəliyev Respublikanın Maliyyə naziri olaraq özünü bacarıqlı rəhbər, təşəbbüskar dövlət adamı, qabiliyyətli təşkilatçı kimi göstərmişdir. İşlədiyi həmin məsul vəzifədə o, büdcə və maliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi, maliyyə intizamının möhkəmləndirilməsi işinə və bütövlükdə respublikamızın sosial-iqtisadi inkişafına böyük töhfələr vermişdir. Onun hərtərəfli biliyi və yorulmaz fəaliyyəti sayəsində respublikamızda maliyyə, kredit və sığorta sistemi xeyli inkişaf etdirilmiş, SSRİ miqyasında aparıcı mövqe tutmuşdur, Maliyyə Nazirliyi isə dəfələrlə keçici Qırmızı Bayraq almış və Sosialist Yarışmasının qalibi elan edilmişdir. Respublikada yüksək ixtisaslı maliyyəçi kadrların hazırlanması sahəsində də B.H.Baxşəliyevin əvəzsiz rolu və böyük zəhməti olmuşdur.

B.H.Baxşəliyev respublikanın ictimai-siyasi həyatında da fəal iştirak etmiş, dörd çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı seçilmişdir. Respublika zəhmətkeşləri arasında xalq elçisi kimi böyük nüfuz qazanmışdır. Onun uzunmüddətli məhsuldar fəaliyyəti ölkənin yüksək mükafatları ilə – 2 “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni, “Xalqlar Dostluğu”, “Şərəf Nişanı” ordenləri və SSRİ medalları ilə qeyd edilmişdir. Ona həmçinin “Azərbaycan SSR əməkdar iqtisadçısı” fəxri adı verilmişdir.

BAXŞƏLİYEVƏ GÖVHƏR BAXŞƏLİ QIZI

Baxşəliyeva Gövhər 26 noyabr 1954-cü ildə Bərdə şəhərində doğulub. 1972-ci ildə Bakı şəhəri 212 saylı orta məktəbi bitirdikdən sonra elə həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinin ərəb bölməsinə daxil olub. 1977-ci ildə ADU-nu fərqlənmə diplomu ilə bitirərək, Azərbaycan Elmlər Akademiyası Şərqşünaslıq İnstitutuna işə qəbul olunub, baş laborant, kiçik elmi işçi, elmi işçi, baş elmi işçi, “Şərq filologiyası” şöbəsinin müdiri vəzifələrində çalışıb.

1993-cü ildən G.Baxşəliyeva Şərqşünaslıq İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini, 1997-ci ildən direktoru vəzifəsində çalışır. 1984-cü ildə namizədlik, 1996-cı ildə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edib. Filologiya elmləri doktoru, professordur. Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvüdür. Klassik və müasir ərəb ədəbiyyatı, ərəbdilli Azərbaycan ədəbiyyatı, müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq, ədəbi əlaqələr və mənbəşünaslıq üzrə mütəxəssisdir.

Onun əsərləri keçmiş sovet respublikalarında və ərəb ölkələrində elmi ictimaiyyət tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanıb, haqqında mətbuatda bir neçə məqalələr yazılıb, tədqiqatlarda əsərlərinə istinadlar edilib. 3 monoqrafiya, 5 kitab (“Əbdüssəlam əl-Üceyli. Həyat və yaradıcılığı”, B., Elm, 1989, 5,7 ç.v.; “Bir Məcnun vardı”, B., Yazıçı, 1990, 4 ç.v.; Əbül-fərəc əl-İsfahani. “Nəğmələr kitabı”, ərəbcədən tərcümə və şərhlər. B., Elm, 1994, 17,75 ç.v.; “Əbül-fərəc əl-İsfahaninin “Nəğmələr kitabı” və klassik Azərbaycan ədəbiyyatı”. Monoqrafiya, B., Elm, 1998, 12 ç.v.; “İlahi eşq dastanları”, B., Maarif, 2001, 23,75 ç.v.; “Hamıdan ucadır alimin yeri”, B., 2003, 20,3 ç.v.; Əbül-fərəc əl-İsfahani. “Məcnun ləqəbli Qeys ibn Müləvvəh və ərəbdilli Azərbaycan şairləri haqqında hekayətlər”. Ərəbcədən filoloji tərcümə, müqəddimə, tədqiqat, şərhlər və göstəricilər, B., Elm, 2007, 23,5 ç.v.; “Müasir Suriya hekayəsi”. B., 2007, 20 ç.v.) və 85 elmi məqalə və məruzələrin müəllifidir. Şərq filologiyası və mənbəşünaslıq sahəsində bir çox əsərlərin elmi redaktorudur. Bir sıra elmi dərgilərin redaktoru və ya redaksiya heyətinin üzvüdür. “Azərbaycan şərqşünaslığı” jurnalının baş redaktorudur.

G.B.Baxşəliyeva Azərbaycan şərqşünaslıq elmini dəfələrlə xarici ölkələrdə (Rusiya Federasiyası (Moskva, Sankt-Peterburq, Mahaçqala,

Simferopol şəhərləri), İran, Türkiyə, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Misir, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı, Fransa, Böyük Britaniya, Almaniya, İtaliya və s.) ləyaqətlə təmsil edib, elmin aktual problemlərinə dair məruzələrlə çıxış etmişdir. Xarici mətbuatda bir sıra məqalələri nəşr olunmuşdur.

G.B.Baxşəliyeva şərqşünas kadrların hazırlanmasında yaxından iştirak etmiş, onun bilavasitə rəhbərliyi ilə on bir namizədlik dissertasiyası müdafiə olunmuşdur. 10.01.02. – “Türk xalqları ədəbiyyatı” və 10.01.03 – “Dünya ədəbiyyatı” ixtisasları üzrə Müdafiə Şurasının sədridir. Şərqşünaslıq sahəsində respublikada aparılan elmi işlərin koordinasiyası üzrə Problem Şurasının sədridir.

O, pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olmuş, Bakı Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində ərəb ədəbiyyatı fənni üzrə xüsusi kurs aparmışdır.

G.B.Baxşəliyeva elm təşkilatçısı kimi də xeyli işlər görmüşdür. Onun İnstituta rəhbərlik etdiyi dövrdə şərqşünaslıq elminin ən müxtəlif sahələrinə aid onlarca tədqiqat hazırlanıb çap olunmuş, bir sıra beynəlxalq və respublika elmi konfrans və simpoziumları keçirilmiş, institutun perspektiv inkişaf planları işlənib hazırlanmışdır. Qədim tarixi ənənələri olan Azərbaycan şərqşünaslığı onun direktorluğu dövründə yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. İnstitutun profili və aparılan elmi tədqiqatların başlıca istiqamətləri genişlənmiş, Şərq ölkələrinin tarixi, iqtisadiyyatı, ictimai-fəlsəfi fikri, filologiyası, Azərbaycanın Şərq ölkələri ilə tarixi-mədəni əlaqələrinin aktual problemləri, Şərq-Qərb qarşılıqlı münasibətləri kompleks şəkildə tədqiq olunmuşdur.

G.B.Baxşəliyeva 1997-ci ildə Şərqşünaslıq İnstitutunun çətin bir dövründə direktor olmasına baxmayaraq, öz vəzifəsinin öhdəsindən uğurla gəlmişdir. Onun fəaliyyəti nəticəsində 1990-cı illərin əvvəllərində baş vermiş kadr axınının qarşısı alınmış və istedadlı gənc kadrların cəlb olunması ilə institutun elmi potensialı möhkəmləndirilmişdir. Eyni zamanda institutda şərqşünaslığın ənənəvi klassik istiqamətləri ilə yanaşı Azərbaycan elminin müasir tələblərinə uyğun olaraq yeni tədqiqat sahələrinin inkişafına diqqət yetirilməyə başlanmışdır. Bu məqsədlə institutun strukturu dəyişikliklər aparılmış, yeni şöbə və elmi qruplar yaradılmışdır. G.B.Baxşəliyevanın rəhbərliyi ilə son illərdə institutun beynəlxalq elmi əlaqələri xeyli genişlənmişdir. ABŞ, Almaniya, Hollandiya, Çin, Rusiya, Türkiyə, Ərəb ölkələri, İran, Özbəkistan, Qazaxıstan və s. bu kimi bir sıra xarici ölkələrdəki şərqşünaslıq mərkəzləri ilə fəal elmi mübadilələr həyata keçirilmişdir.

G.B.Baxşəliyeva 5 noyabr 2000-ci ildə 57 sayılı Bərdə-Ağcabədi seçki dairəsindən Azərbaycan Respublikasının II çağırış Milli Məclisinə deputat seçilmişdir. 2001-ci ilin iyun ayından 2005-ci ilin dekabr ayına qədər Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədr müavini olub. Milli

Məclis sədrinin müavini kimi sosial qanunvericiliyə kuratorluq edib. 2005-ci ilin noyabr ayında III çağırış Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə üzv seçilib. Milli Məclisin Elm və Təhsil məsələləri üzrə daimi komitəsinin üzvüdür. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin İslam Konfransı Təşkilatı Parlament İttifaqında nümayəndə heyətinin rəhbəridir. İKT Pİ İcraiyə komitəsinin üzvüdür. O, bir sıra səfərlərdə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin nümayəndə heyətinə rəhbərlik edib (Misir Ərəb Respublikası, Almaniya Federativ Respublikası, Norveç Krallığı, Fransa, Böyük Britaniya, İtaliya), çoxsaylı görüşlər keçirib, Azərbaycanın nailiyyətləri, üzləşdiyi problemlər və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri haqqında geniş fikir mübadiləsi aparıb. Azərbaycan Parlamentini bir sıra beynəlxalq sessiya və konfranslarda təmsil edib (Qərbi Avropa İttifaqının Parlamentlərarası Assambleyasının 51-ci sessiyası, Paris, may, 2005; Bərpaolunan enerji ehtiyatlarından istifadə, Bonn, may, 2004; Uşaq haqlarının müdafiəsinə həsr olunmuş ümumdünya qadın parlamentarilərin konfransı, Roma, oktyabr, 2004; Beynəlxalq davamlı enerji günləri çərçivəsində keçirilən və enerji təhlükəsizliyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans, mart, 2006, Avstriya, Uels ş.; 2006-cı il Aprelin 8-13 İstanbulda İKT Parlament İttifaqının VIII sessiyası və konfransı; 2006-cı il 6-11 sentyabr Liviya–Azərbaycan Parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri kimi Liviya səfəri; İKT Parlament İttifaqının IX sessiyası və konfransı, Qahirə, fevral, 2007; İKT Parlament İttifaqının X sessiyası, Malaziya, Kuala-Lumpur, 2008; İKT Parlament İttifaqının fəvqəladə sessiyası, İstanbul, sentyabr, 2008; İKT Parlament İttifaqının XI sessiyası, Niger, Niamey ş, fevral, 2009; BMT-nin “Sivilizasiyaların alyansı”, II forum, İstanbul, aprel, 2009 və s.)

BAXŞƏLİYEV ADİL BAXŞƏLİ OĞLU

Baxşəliyev Adil Baxşəli oğlu 1952-ci ildə Bərdə şəhərində anadan olmuşdur. 1981-ci ildə namizədlik dissertasiyasını, 1990-cı ildə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir. A.B.Baxşəliyev akademik C.Abdullayev adına Elmi-Tədqiqat Kardiologiya İnstitutunun direktoru vəzifəsində çalışır. Eyni zamanda o, Azərbaycan Tibb Universitetinin kliniki farmakologiya kafedrasının müdürüdür. 2004-cü ildə professor elmi adını almışdır.

1981-ci ildə Moskva şəhərində Ümumittifaq Elmi Kardioloji mərkəzdə aspiranturanı bitirmişdir. 1990-cı ildə Moskva şəhərində N.İ.Piroqov adına II Moskva Dövlət Tibb İnstitutunda doktoranturanı bitirmişdir.

Baxşəliyev Adil Baxşəli oğlu 1975-ci ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsini fərqlənmə ilə bitirmişdir. 1976-cı ildən Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun terapiya I kafedrasında böyük laborant vəzifəsində işləmişdir. 1977-78-ci illərdə adı çəkilən institutun mərkəzi elmi-tədqiqat laboratoriyasının kiçik elmi işçisi vəzifəsində işləyib. 1978-1981-ci illərdə Moskva şəhərində Ümumittifaq Elmi Kardioloji mərkəzdə "Daxili xəstəliklər" ixtisası üzrə məqsədli aspiranturada oxuyub və 1981-ci ildə namizədlik dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edib. 1981-ci ildən Ə.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun terapiya I kafedrasında assistent vəzifəsində çalışmışdır. 1984-1985-ci illərə qədər Elmi-Tədqiqat Kardiologiya İnstitutunun "arterial hipertoniya" şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyib. 1985-1990-cı illərdə Moskva şəhərində N.İ.Piroqov adına II Moskva Dövlət Tibb İnstitutunda "kardiologiya" ixtisası üzrə doktoranturada olub və 1990-cı ildə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir. 1990-91-ci illərdə Azərbaycan Tibb İnstitutuna konkursdan keçdikdən sonra müalicə-profilaktika fakültəsinin "Daxili xəstəliklər I" kafedrasının müdiri vəzifəsinə təyin olunmuşdur və 1992-ci ildən "klinik farmakologiya" kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışır. 1998-ci ildən C.Abdullayev adına Elmi-Tədqiqat Kardiologiya İnstitutunda direktor vəzifəsində işləyir.

A.B.Baxşəliyev 110-dan artıq elmi əsərin, o cümlədən 2 dərslik, 12 metodik tövsiyənin, 7 tədris vəsaitinin müəllifidir. Onun rəhbərliyi altında 22 namizədlik dissertasiya işi başa çatdırılmış, 4 doktorluq, 12 namizədlik dissertasiyası yerinə yetirilir.

ƏFƏNDİYEV FİKRƏT ŞƏRİF OĞLU

Əfəndiyev Fikrət Şərif oğlu 1926-cı il may ayının 5-də Azərbaycan Respublikası Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində müəllim ailəsində anadan olmuşdur.

F.Ş.Əfəndiyev əmək fəaliyyətinə 1943-cü ildə başlamışdır. O, doğma kəndində klub müdiri, rabitə şöbəsinin müdiri və yerli məktəbdə müəllim işləmişdir.

F.Ş.Əfəndiyev 1947-ci ildə keçmiş S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinə daxil olmuşdur. Burada oxuyarkən o, ictimai işlərdə fəal iştirak etmişdir. 1952-ci ildə universiteti bitirdikdən sonra F.Ş.Əfəndiyevi partiya işinə irəli çəkmişlər. O, Bakı Vilayət Partiya Komitəsi təşviqat bölməsinin təlimatçısı, Azərbaycan KP MK təbliğat və təşviqat şöbəsinin təlimatçısı, Azərbaycan KP Balakən Rayon Komitəsinin ikinci katibi olmuşdur. 1957-ci ildə onu Balakən Rayon İcraiyyə Komitəsinin sədri seçmişlər. 1958-1962-ci illərdə F.Ş.Əfəndiyev Vartaşen (Oğuz) Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi, 1962-ci ildən isə Nuxa Kolxoz-Sovxoz Ərazi-İstehsalat İdarəsində Azərbaycan KP MK-nın partiya təşkilatçısı, Ağdaş İstehsalat İdarəsi partiya komitəsinin katibi olmuşdur. F.Ş.Əfəndiyev 1965-ci ildən Ağdaş Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi seçilmişdir. 1980-ci ildən isə F.Ş.Əfəndiyev Qasım İsmayılov (indiki Goranboy) Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi seçilmişdir. 1981-ci ildən Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində kadrlar şöbəsinin rəisi vəzifəsində işləmişdir. 1990-cı ildən ömrünün sonuna kimi Azərbaycan Respublikası Maddi Mədəniyyət Abidələrinin Mühafizə Cəmiyyətinin sədr müavini vəzifəsində çalışmışdır. Beş çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı seçilmişdir. F.Ş.Əfəndiyev bir sıra orden, medal və fəxri fərmanlarla təltif edilmişdir. F.Ş.Əfəndiyev partiyanın işləməyə göndərdiyi bütün vəzifələrdə özünü qabiliyyətli, təşəbbüskar rəhbər işçi, zəhmətkeşlərin ehtiyac və istəklərinə həssaslıqla, qayğı ilə yanaşan bacarıqlı təşkilatçı kimi göstərmişdir. F.Ş.Əfəndiyev Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olduğu illərdə xalqın ən ləyaqətli elçisi kimi təmsil etdiyi rayonların çox mühüm sosial və iqtisadi problemlərinin həllinə çalışmış və buna əsasən nail olmuşdur. Onun əmək fəaliyyətinin əsası Zərdab rayonu ilə bağlı olmuşdur. O bu rayonda 13 il birinci katib vəzifə-

sində çalışmışdır. Fikrət müəllimin təşkilatçılıq qabiliyyətinin nəticəsində rayonda mədəni məişət obyektləri, yeni müasir tipli tarla düşərgələri, kolxoz idarə heyətləri üçün yeni malikanələr, mədəni-maarif, səhiyyə, təhsil müəssisələri tikilmişdir. Küçələrin asfaltlaşması, kəndarası yolların çəkilməsi işi başa çatdırılmışdır. Torpaqların şoranlaşmasına qarşı tədbirlər həyata keçirilmişdir. Onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə yaradılmış Kürsahili park bu gün də zərdablıların istirahət güşəsinə çevrilmişdir. Rayonda pambıq, taxıl, barama, heyvandarlıq məhsullarının istehsalı xeyli artmışdır. Azərbaycan mətbuatının banisi Həsən bəy Zərdabinin abidəsi də həmin illərdə qoyulmuşdur. Onun gecə-gündüz yorulmadan fəaliyyəti nəticəsində Kür çayı bəndlərlə möhkəmləndirilməsəydi bəlkə də təbii fəlakət nəticəsində rayon indi də təhlükə altında qalardı. 1978-ci ildə Zərdab rayonunun təbii fəlakətlə üzləşdiyi bir dövrdə Fikrət Əfəndiyev böyük işlər görmüşdür. Belə ki, həmin vaxt Zərdab rayonunda Kür çayının daşması nəticəsində bir çox evlər su altında qalmışdır. Düz bir ay ərzində o, rayonun rəhbəri kimi gecə-gündüz bu daşqının qarşısının alınmasında Kürün sahillərində olmuşdur. O dövrdə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi H.Ə.Əliyev Zərdab rayonuna gəlmişdir. O, vəziyyətlə yerində tanış olaraq öz göstəriş və sərəncamlarını rayon rəhbərinə vermişdir. H.Ə.Əliyev o dövrdə Zərdab rayonunda görülən işləri çox bəyənmişdir. Zərdab şəhərilə Gəlmə kəndini birləşdirən Qarasu çayı üstündəki piyadalar körpüsü bilavasitə Fikrət müəllimin gərgin əməyi və layihəsi nəticəsində inşa edilmişdir. “SU-19” deyilən qəsəbə, yeni tipli ikimərtəbəli mərkəzi kitabxana, neçə-neçə kənd klubu, məktəb, xəstəxana və s. yaşayış binaları Fikrət müəllimin adı ilə bağlıdır. Bu və ya digər xeyirxah əməllərin nəticəsidir ki, bütün zərdablılar ona bu gün də rəhmət oxuyurlar.

Əfəndiyev Fikrət Şərif oğlu 1998-ci il noyabr ayının 10-da Bakı şəhərində vəfat etmişdir.

ƏFƏNDİYEVA (QURBANOVA) RÜZGAR ŞAHMAR QIZI

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü (1988), Jurnalistlər Birliyinin üzvü (1994), “Araz” ali ədəbi (1997), “Heyran xanım” ədəbi (1994), “Qızıl qələm” (2005), “Nigar Rəfibəyli” (2006) adına mükafatların laureatıdır.

1947-ci il mayın 9-da Azərbaycanın Bərdə şəhərində qulluqçu ailəsində anadan olmuşdur. Bərdə şəhər 3 saylı orta məktəbində təhsil almışdır. (1954-1965). Əmək fəaliyyətinə 1 saylı Bərdə uşaq bağçasında tikişçi kimi başlamışdır. (1963-1965). ADU-nun filologiya fakültəsində təhsilini davam etdirmişdir. (1965-1970). Bakıda 248 saylı şəhər orta məktəbində dil-ədəbiyyat müəllimi işləmişdir (1970-1974). 1975-ci ildə “Maarif” nəşriyyatında korrektor, kiçik redaktor, redaktor və “Azərbaycan dili və ədəbiyyatı dərsləkləri” redaksiyasının müdiri (1994-2005) vəzifələrində işləmişdir. Bədii yaradıcılığa orta məktəbdə ikən coşqun həvəs göstərmişdir. İlk mətbu şeirləri (“Könül verərsənmi?”, “İstəram”), “Lenin tərbiyəsi uğrunda” çoxtiraajlı Universitet qəzetinin 1965-ci il 31 dekabr tarixli sayında çıxmışdır. Dövri mətbuatda, ədəbi almanaxlarda müntəzəm çıxış edir. Şeirləri Bolqarıstanda, Əfqanıstanda, Türkiyədə, Rusiyada, Özbəkistanda və başqa xarici ölkələrdə bolqar, fars, türk, rus, özbək və s. dillərdə dərc olunur.

Bəstəkarlardan Oqtay Kazımov, Elza İbrahimova, Həsənağa Qurbanov, Oqtay Rəcəbov, Bahadur Hüseynov, Ülviyyə Süleymanova və b. 80-dək şeirlərinə musiqi bəstələmişdir.

Onun “Axtarma məni” (musiqisi: Bahadur Hüseynov) mahnısını məşhur türk müğənnisi Əməl Sayın, “Sənli günlərim”-i (musiqisi: Oqtay Kazımov) isə Nəşə Qaraböcək oxuyur.

“Unuda bilməzsən”, “Gözlə”, “Ömürdən keçən illər”, “Lalənin ləçəyi”, “Aydınlıqdan gedən yolda”, “Gedən də var, qalan da var”, “Xatirələr çiçəkləyəndə”, “Vətəndir Arifin səsi”, “Əbədi günəş” və s. kitabların müəllifidir. O, həm də romanlar, povestlər, hekayələr müəllifidir. “Yolgözləyənlər” povesti 1997-ci ildə, “İki sahil” qəzetində çap olunmuşdur. Bu povestin radio tamaşası (ssenarisini Şəfəq Sultan Əlixanlı yazmışdır) Azərbaycan radiosunun fondundadır. Vaxtaşırı səsləndirilir.

Ruzgar xanım həm də «Natəvan» operasının ariya və duet mətnlərinin müəllifidir. 1999-2002-ci illərdə görkəmli bəstəkar, xalq artisti, professor Vasif Adıgözəlovla birlikdə bu əsər üzərində işləmişdir. 2003-cü il dekabrın 7-də əsər Opera və Balet Teatrında səhnəyə qoyulmuş və böyük uğur qazanmışdır.

Rüzgar Əfəndiyeva Azərbaycan poeziyasında xüsusi mövqeyi olan, elə ilk şeirlərindən öz dəsti-xətti ilə seçilən, tanınmış şairdir.

Onun yaradıcılığı haqqında Xalq şairi Mirvarid Dərbəzi, Məmməd Araz, Xəlil Rza Ulutürk, Vəli Nəbiyev, Boris Leonov (Moskva), Akif Əliyev, Sabir Rüstəmxanlı, Sərvaz, Qasım Qasımlı, Nəriman Həsənzadə, öz fikirlərini söyləmişlər.

Şeirləri dərsliklərə və dərs vəsaitlərinə salınmışdır.

Türkiyədə dərc olunan “Şeir dəftəri” jurnalında Havva Abdullayevanın Rüzgar Əfəndiyevanın yaradıcılığı haqqında maraqlı yazısı verilmişdir.

Hazırda yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğuldur. “Rüstəm – Napoleonun yavəri” romanı üzərində işləyir.

ƏHMƏDOV RZA BƏYLƏR OĞLU

1940-cı il iyunun 19-da Bərdə rayonunun Saatlı kəndində doğulub. 1956-cı ildə Saatlı kənd 7 illik məktəbi, 1959-cu ildə Bərdə rayon 1 nömrəli istinad orta məktəbini bitirib. Həmin il Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olub. Əmək fəaliyyətinə hələ tələbə ikən, 1962-ci ildə N.Krupskaya adına Bakı şəhər doğum evində tera-

piya şöbəsində tibb qardaşı kimi başlayıb. 1964-cü ildə Bakı şəhər təcili yardım məntəqəsinə feldşer təyin olunub.

1965-ci ildə institutu bitirərək Azərbaycan SSR Səhiyyə Nazirliyinin göndərişi ilə Bərdə Rayon Mərkəzi Xəstəxanasında işə başlayıb. Təcili yardım məntəqəsinə həkim təyin olunub. 1965-ci il dekabrın 20-də Mehdixanlı kənd xəstəxanasına və Vərəm sanatoriyasına terapevt təyin olunub. 1966-cı ildə Mehdixanlı kənd xəstəxanasına baş həkim vəzifəsinə keçirilib. Onun işlədiyi müddətdə xəstəxananın yerləşdiyi bina yarasız olduğu üçün daha əlverişli binaya köçürülüb. 1966-cı və 1968-ci ildə Bakı şəhərində Həkimləri Təkmilləşdirmə institutunda 4 aylıq kurs keçib. 1969-cu ildə rayon Mərkəzi Xəstəxanasına metodik işlər üzrə müavin, 1970-ci ildə Bərdə Şəhər Poliklinikasına sahə terapevti vəzifəsinə təyin olunub. 1973-cü ildə Bakı şəhər Həkimləri Təkmilləşdirmə institutunda 4 aylıq kurs keçdikdən sonra nevropatoloq ixtisası üzrə də işləməyə başlayıb.

1975-ci ildə Bərdə Şəhər Poliklinikasına müdir, 1979-cu ildə Mərkəzi rayon xəstəxanasına baş həkim vəzifəsinə irəli çəkilib. Baş həkim işlədiyi müddətdə xəstəxanada ilk dəfə reanimasiya, 40 çarpayılıq rayonlararası nevrologiya şöbəsi açılıb. 130 çarpayılıq yeni doğum evinin, 500 gəlişli şəhər poliklinikasının, Mirzəcəfərli kəndində 25 çarpayılıq xəstəxananın, sanitar – epidemoloji stansiyanın yeni binasının, uşaq xəstəxanasında yeni korpusun tikilməsi Rza həkimin adı ilə bağlıdır. 2 ədəd subartezian quyusunun istifadəyə verilməsinə, kəndlərdə kolxozların hesabına kompleks poliklinikanın (apteka, 4 mənzilli yaşayış binası) tikilməsinə nail olub.

1988-ci ildə öz ərizəsi ilə işdən azad olunub, nevropatoloq işləməyə başlayıb. Həmin il Xarkov şəhərində 4 aylıq refleksoterapiya (Çin

təbabəti) ixtisasartırma kursu keçib. 1996-cı ildə rayonlararası 40 çarpayılıq nevroloji şöbəyə müdir təyin olunub.

1991-ci ildə ali dərəcəli həkim ixtisası alıb, 20-yə yaxın elmi məqaləsi respublika mətbuatında çap olunub. Müxtəlif illərdə təşəkkür və tərifnamələr alıb. 2007-ci ilin yanvarında ailə vəziyyəti ilə əlaqədar olaraq Bakı şəhərinə köçüb. Həmin vaxtdan Bakı şəhər 5 saylı xəstəxanada nevroloji şöbədə nevropatoloq, refleksoterapevt işləyir.

ƏKBƏROV HACI MƏMMƏD OĞLU

Əkbərov Hacı Məmməd oğlu 1898-ci il dekabrın 5-də Bərdə şəhərində anadan olmuşdur. Qori Müəllimlər seminariyasında təhsil almışdır. Seminariyanı bitirdikdən sonra Bakı Dövlət Universitetinə daxil olmuş, iki fakültə: Şərqşünaslıq və hüquq fakültələrini bitirmişdir.

Hacı müəllim Kəlbəcər rayonunda yerləşən İstisu istirahət mərkəzinin ilk mühəndis və direktorlarından biri olmuşdur. Orada işlədiyi müddətdə bu şəfali suyun havayı axıb getməməsi, əhəlinin səmərəli surətdə istifadə etməsi üçün bacarıqla işləmiş, uğurlu nəticələr əldə etmişdir. Gördüyü işlər və qazandığı hörmət uzun müddət müalicəyə gəlib şəfa tapan insanların yaddaşında qalmışdır.

Bir müddətdən sonra o, Bakıya qayıdır və burda öz peşəsi üzrə işləməyə başlayır. Ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Respublikası Hüquqşünaslar kollegiyasının üzvü olmuşdur.

Bir hüquqşünas kimi də ləyaqətlə işləmiş, peşəsinin dərin bilicisi və vurğunu olaraq böyük hörmət qazanmışdır.

1971-ci ildə Bakıda vəfat etmişdir.

ƏKBƏROV RASİM HACI OĞLU

Əkbərov Rəsim Hacı oğlu 21 dekabr 1927-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. 1934-1944-cü illərdə 134 saylı orta məktəbdə təhsil alıb. 1947-ci ildə orta – ixtisas təhsili alıb. Elə həmin il keçmiş Kirov adına ADU-nun (indiki Bakı Dövlət

Universiteti) hüquq fakültəsinə qəbul olaraq, 1952-ci ildə ali təhsilini başa çatdırıb.

1952-1954-cü illərdə Nərimanov rayonunda müstəntiq, 1954-1957-ci illərdə Suraxanı rayonunda prokuror, 1957-1958-ci illərdə Bakı şəhər prokurorluğunda istintaq rəisi, 1958-1969-cu illərdə Xətai rayonunda prokuror, 1969-1977-ci illərdə Nəsimi rayon prokuroru vəzifəsində çalışıb. 1977-ci ildə Azərbaycan SSR-i vəkillər kollegiyasının üzvü olub. 1975-ci ildə “Cinayətin öyrənilməsinin səbəbləri və təhqiqatın aparılması” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək, hüquq elmləri namizədi dərəcəsi alıb. Dəfələrlə rayon sovetinin və Bakı şəhər sovetinin deputatı seçilib.

İşlədiyi bütün vəzifələrdə dövlətin ali qanunlarının keşiyində sayıqlıqla dayanaraq, vətəninə, xalqına layiqli vətəndaş olmuş, bu gün də tanıyanların qəlbində məhəbbətlə anılır, sevilir və ruhuna dualar oxunur.

1979-cu il mayın 12-də ürək çatışmamazlığından vəfat edib.

ƏKBƏROV SƏFƏR ƏLİPAŞA OĞLU

Əkbərov Səfər Əlipaşa oğlu 28 noyabr 1940-cı ildə Bərdə rayonunun Məmmədli kəndində anadan olmuşdur.

1948-1955-ci illərdə Bərdə rayonu, Məmmədli kənd məktəbində təhsil alıb və əla qiymətlərlə həmin məktəbi bitirib.

1955-1959-cu illərdə Bakı Kommunal-Tikinti texnikumunda təhsil alıb.

1963-1969-cu illərdə Azərbaycan Texniki Universitetinin (indiki Azərbaycan Politeknik Universiteti) İnşaat şöbəsində mülki və sənaye tikinti ixtisası üzrə təhsil alıb.

1959-1974-cü illərdə Bakı Baş Tikinti İdarəsində, tikinti ustası vəzifəsindən idarə rəisi vəzifəsinə kimi yüksəlmişdir.

1974-cü ildə AR Daxili İşlər Nazirliyinin tikinti idarəsinin rəisi, 1976-cı ildə DİN-in əsaslı tikinti şöbəsinə rəis təyin olunmuş (zabit rütbəsinə) və 1990-cı ilə kimi bu vəzifədə polkovnik-leytenant rütbəsinə çatmışdır.

1990-1993-cü illərdə Azərbaycan Respublikası Mənzil Kommunal Təsərrüfat Nazirliyinin layihə-təmir tikinti istehsalat birliyində rəis vəzifəsində çalışmışdır.

1993-1996-cı illərdə AR DİN-in əsaslı tikinti şöbəsində baş mühəndis vəzifəsində çalışmış, 1996-cı ilin iyun ayından isə təqaüdə çıxmışdır.

1996-cı il 05 dekabrda vəfat etmişdir.

ƏKBƏROV MƏDƏT MÜSÜL OĞLU

Əkbərov Mədət Müsül oğlu 1950-ci ildə Bərdə rayonunun Məmmədli kəndində anadan olub. 1957-ci ildə həmin kənddə yerləşən 8 illik məktəbin I sinfinə gedib. 1965-ci ildə 8-ci sinfi bitirib, həmin il Mingəçevir şəhərində yerləşən 3 saylı məktəbin

9-cu sinfinə qəbul olub. 1967-ci ildə 10-cu sinfi bitirib. 1968-ci ildə D.Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna (indiki Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinə) qəbul olub. 1972-ci ildə həmin institutu bitirib. 1971-ci ildə həmin məktəbdə oxuya-oxuya Bakı Qaz İdarəsinə çilingər vəzifəsinə qəbul edilib. İnstitutu bitirəndən sonra 1972-ci ildə hərbi xidmətə çağırılıb. 1973-cü ildə hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılıb. 1974-cü ildə Nəsimi rayonu qaz idarəsinə mühəndis vəzifəsinə qayıdıb. 1976-cı ildə Bakıqazın xasiyyətnaməsinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyinə xidmətə qəbul edilib.

26.12.1976-cı ildən 1 iyul 1978-ci ilədək 7 saylı İslah Əmək Müəssisəsində dəstə rəisi vəzifəsində işləyib. 1 iyul 1977-ci ildə islah əmək müəssisələrinin mərkəzi xəstəxanasında müəssisə növbə rəisinin köməkçisi, 6500 saylı hərbi hissədə alay komandirinin xidmət üzrə müavini, Məhkəmə qərarları icrası baş idarəsində müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. Polkovnik-leytenant rütbəsinə qədər yüksəlib. 1999-cu ildən Xaçmaz rayonunda yerləşən Penitensiar xidmətin 1 saylı Cəzaçəkmə müəssisəsinin rəisi vəzifəsində çalışıb.

2009-cu ilin iyul ayının 24-də vəfat edib. Özündən sonra xeyirxah əməllərini və 2 övlad, 4 nəvəsini yadigar qoyub.

ƏLƏKBƏRZADƏ AFTANDİL VƏQİF OĞLU

Ələkbərzadə Aftandil Vəqif oğlu 1970-ci il sentyabrın 2-də Bərdə şəhərində anadan olmuşdur. Ali dərəcəli cərrah, endoskopist, koloprontoloq, tibb elmləri doktorudur.

1993-cü ildə Azərbaycan Tibb Universitetinin müalicə-profilaktika fakültəsini “Müalicə işi” ixtisası üzrə fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Sonra 2 il Azərbaycan

Səhiyyə Nazirliyinin klinik və eksperimental cərrahiyyə elmi-tədqiqat institutunda “Cərrahiyyə” ixtisası üzrə klinik ordinatorluq kursu keçmişdir. 1996-1999-cu illərdə elə bu ixtisas üzrə Respublika Cərrahiyyə mərkəzində aspiranturada öz təhsilini davam etdirərək, namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

2001-ci ildə Moskva Tibb Akademiyası müalicə-profilaktika fakültəsi cərrahiyyə kafedrasının assistenti, 2003-cü ildə isə bu kafedranın elmi katibi vəzifəsinə təyin olunmuşdur. Bir ildən sonra “Qanaxma ilə nəticələnən mədə yarası xəstəliklərinin müalicə nəticəsində sağlması yolları” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Onun müdafiəsi Moskva Tibb Akademiyasının Elmi Şurasında keçirilib. Növbəti il, müdafiədən sonra elə bu akademiyanın müalicə-profilaktika fakültəsinin cərrahiyyə kafedrasının dosenti seçilib.

A.V.Ələkbərzadə cərrahi gastroenterologiya, endoskopiya, koloprotologiya sahəsində 100-dən çox elmi işin, kəşflərinə görə Rusiya Federasiyasının 2 patentinin müəllifidir.

2001-ci ildə N.V.Sokolovski adına təcili yardım institutunda “Endoskopiya” ixtisası üzrə professional hazırlıq keçmişdir. 2004-cü ildə ona cərrahiyyə üzrə ilk ixtisaslaşdırılmış dərəcə verilmiş, bir neçə ay sonra isə elə bu ixtisas üzrə Ali ixtisas dərəcəsi şəhadətnaməsi almışdır.

2005-ci ildə Aftandil Ələkbərzadənin tibb elmləri doktoru, professor O.P.Kurquzovla birgə yazdıqları “Çənbər bağırsağın xərçəngi” adlı kitabı işıq üzü görmüşdür.

ƏLİYEVƏ KÜBRA MUXTAR QIZI

Azərbaycanın nəşriyyat tarixində görkəmli yeri olan bərdəli Orucov qardaşlarından Abuzər Orucovun qız nəvəsi olan Əliyeva Kübra Muxtar qızı 1944-cü ildə Ağdam rayonunda ziyalı ailəsində anadan olub. 1963-cü ildə M.A.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Teatr İnstitutunun (indiki ADMİU) Mədəni-maarif fakültəsinə daxil olub, 1967-ci ildə oranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

1967-ci ildən başlayaraq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun “Dekorativ tətbiqi sənət” şöbəsində baş laborant, elmi işçi vəzifəsində çalışıb.

Hal-hazırda həmin institutda “Təsviri və dekorativ-tətbiqi sənət” şöbəsində aparıcı elmi işçi vəzifəsində işləyir. 1978-1980-ci illərdə Moskva şəhərində Lomonosov adına Universitetin Tarix fakültəsində professor V.M.Vasilenkonun yanında təcrübə keçmiş, universitetdə mütəmadi olaraq mühazirələrdə çıxış etmişdir. Həmin illər ərzində Moskvada namizədlik dissertasiyasını təkmilləşdirmişdir. 1984-cü ildə Moskvada SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının nəzdində olan “Təsviri sənətin nəzəriyyə və tarixi” Elmi tədqiqat İnstitutunda “Azərbaycanın xovsuz xalçaları” adlı dissertasiya işini müdafiə edərək sənətsünaslıq namizədi elmi dərəcəsini almışdır.

1979-cu ilin axırlarından 2001-ci ilə qədər Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət İnstitutunun rəssamlıq bölməsində (əvəzçiliklə) (Quba filialında 10 il) dosent vəzifəsində işləyərək onlarla peşəkar rəsamların yetişməsində əmək sərf etmişdir. 2001-ci ildən – 2004-cü ilə qədər (əvəzçiliklə) Azərbaycan Dövlət Memarlıq və İnşaat Universitetinin “Memarlıq dizaynı” bölümündə savadlı memar – magistrlərin yetişməsində böyük əmək sərf etmişdir. 2003-cü ildən Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının “Sənətsünaslıq” kafedrasında müəllim – dosent, hal-hazırda isə professor vəzifəsində çalışır.

Uzun illər ərzində istər respublikamızda və istərsə də Avropa, Yaxın Şərq ölkələrində keçirilən samballı elmi simpoziumlara və konqreslərə dəvətlər alıb, Azərbaycan incəsənətinin bu və ya digər məsələlərini özündə əks etdirən məruzələrlə çıxış etmişdir.

Azərbaycan Ensiklopediyasının III cildindən başlayaraq X cildinə qədər Azərbaycan dekorativ – tətbiqi sənətinə aid 60-dan artıq məqalələrin müəllifidir. Rusiyada çap edilən xüsusi cild Ensiklopediyasındakı Azərbaycan xalçalarına aid məqalələrin müəllifidir. Bundan əlavə Azərbaycanın dövrü mətbuatında, və xarici ölkələrdə nəşr edilən 100-dən artıq elmi məqalələri mövcuddur.

Dörd kitabın (Azərbaycan xovsuz xalçaları – 1988, Xalı və xalçaçılıq terminləri lüğəti – 1998; R.Əfəndiyevlə müştərək, 16-17 əsr Təbriz xalça məktəbi və onun Yaxın və Orta Şərq xalça sənəti ilə əlaqəsi – 1999, Lətif Kərimov Həyat və yaradıcılığı – Eldəniz İbrahimov – Bakı – 2007) müəllifidir.

1989-cu ildə Əmək veteranı medalı ilə təltif edilmişdir.

1988-ci ildən Azərbaycan rəssamlar İttifaqının üzvüdür. Rəssamların yaradıcılığına həsr edilən onlarca kataloqun müəllifidir. Uzun illər Prezident Aparatı yanında Ali Attestasiya Komissiyasının eksperti və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Tarix muzeyinin eksperti olmuşdur, AMEA terminologiya komitəsinin üzvüdür.

2004-cü il may ayının 12-də Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının birdəfəlik elmi şurasında “XVI-XVII əsr Təbriz xalça məktəbi və onun Yaxın və Orta Şərq xalçaları ilə əlaqəsi” adlı doktorluq dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişdir.

Müdafiədən sonra 5 beynəlxalq simpoziumda (Berlin, Bakı, Aşqabad, Dənizli, Kazan) iştirak etmiş, bir neçə kataloq və məqalə çap etdirmişdir.

Ailəlidir, 1 övladı var.

ƏLİYEV FİKRƏT HÜSEYN OĞLU

1941-ci il dekabr ayının 2-də Bərdə rayonunun Qayalı kəndində dünyaya göz açıb.

1949-cu ildə Qayalı kənd ibtidai məktəbinə daxil olub.

1953-cü ildə həmin məktəbdə ibtidai təhsilini başa vurduqdan sonra, Mehdixanlı kənd orta məktəbinin beşinci sinfinə daxil olub. 1959-cu ildə Mehdixanlı kənd orta mək-

təbini yüksək qiymətlərlə bitirmişdir.

1961-ci ildə keçmiş S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) Kimya fakültəsinə daxil olmuş, 1967-ci ildə həmin fakültəni bitirərək kimyaçı ixtisasına yiyələnmişdir.

İlk əmək fəaliyyətinə Yevlax tütün fermentasiya zavodunda qapançı vəzifəsində başlamışdır (orta məktəbi bitirdikdən sonra). Sonrakı əmək fəaliyyətini Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri elmi-tədqiqat İnstitutunda davam etdirib.

Daha sonra D.Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna (indiki ADİU) müəllim vəzifəsinə keçib.

1972-ci ildə istehsalatdan ayrılmaq şərtilə Azərbaycan EA Qeyri-üzvi və Fiziki kimya İnstitutunun aspiranturasına daxil olmuş, 1978-ci ildə müdafiə edərək, kimya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

80-dən çox elmi əsərlərin müəllifidir.

Hal-hazırda Azərbaycan Respublikası İqtisad Universitetinin Kimya kafedrasında dosent vəzifəsində çalışır.

ƏLİYEV KAMRAN HÜSEYN OĞLU

1938-ci il may ayının 20-də Bərdə rayonunun Qayalı kəndində anadan olmuşdur. 1948-ci ildə Qayalı ibtidai kənd orta məktəbinə daxil olmuş və 1951-ci ildə həmin məktəbin dördüncü sinfini bitirdikdən sonra Yevlax şəhər 2 saylı orta məktəbin 5-ci sinfinə daxil olmuş, 1958-ci ildə həmin məktəbi əla qiymətlərlə bitirmişdir.

1960-cı ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun alman dili şöbəsinə qəbul olmuş, 1965-ci ildə həmin şöbəni müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Pedagoji fəaliyyətinə Yevlax şəhərində başlayan Kamran müəllim sonradan (1968-ci ildən etibarən) Bakı şəhərinə köçmüş, D.Bünyadzadə adına Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda müəllim vəzifəsində çalışmışdır. O, Azərbaycan Respublika Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda əvvəlcə metodist, sonra isə ömrünün axırına kimi inspektor vəzifəsində çalışmışdır.

Lap uşaqlıq illərindən Kamran Əliyevin şeirə, ədəbiyyata çox böyük həvəsi olmuşdur. Məktəbdə oxuduğu illərdə bir neçə şeiri Yevlax rayonunun “Təşəbbüs” qəzetində nəşr edilmişdir. Tələbəlik illərində isə onun şeirləri “Ulduz” jurnalında, “Azərbaycan müəllimi” və başqa qəzetlərdə dərc edilmişdir. Azərbaycan Xalq şairləri Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə onun yaradıcılığına “uğurlu yol” yazmışlar.

1998-ci ildə vəfat edib.

Ölümündən sonra şeir kitabı işıq üzü görmüşdür.

**ƏLİYEV ƏLƏSGƏR
MEHDİ OĞLU**

*İqtisad elmləri namizədi,
dosent*

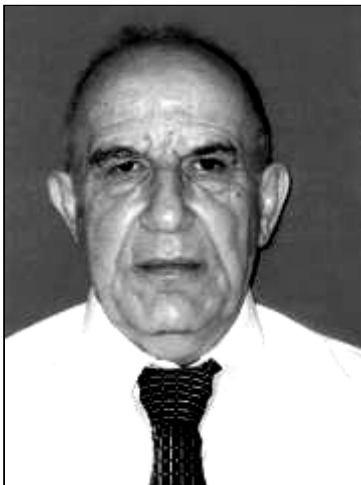
1954-cü ildə Bərdə rayonunun Türkmən kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini həmin kənddə alıb. 1970-ci ildə Bərdə şəhər 4 saylı orta məktəbini qızıl medalla bitirib.

1978-ci ildə Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutunda “Tikintinin iqtisadiyyatı və təşkili” ixtisasını almışdır. Əmək fəaliyyətinə Dövlət Plan Komitəsi nəzdində “İqtisadiyyat” institutunda başlamışdır.

1982-ci ildə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı institutunda aspiranturanı müvəffəqiyyətlə başa vurub, Təhsil Nazirliyinin təyinatı ilə Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri institutuna göndərilmişdir. 1982-ci ildən baş laborant, assistent, baş müəllim və 1993-cü ildən dosent vəzifəsində çalışır. 1984-cü ildə “Əsaslı vəsait qoyuluşunun planlaşdırılmasının təkmilləşdirilməsi və iqtisadi səmərəliliyinin yüksəldilməsi” mövzusunda namizədlik (08.00.05 – “Xalq təsərrüfatının iqtisadiyyatı və idarə edilməsi” ixtisası üzrə) dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

Ölkəmizdə və bir sıra xarici ölkələrdə nəşr olunmuş 50-dən çox elmi məqalənin, 5 metodik vəsaitin və 12 tədris proqramının müəllifidir.

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti “Tikinti-iqtisad” fakültəsinin elmi şurasının üzvü, o cümlədən elmi katibidir. AzMIU həmkarlar təşkilatı sədrinin müavini.

ƏZİMOV ELDAR XASAY OĞLU

Əzimov Eldar 1947-ci ildə Bərdə rayonunun Mirzəlibəyli kəndində anadan olmuşdur. 1964-cü ildə Bərdə rayon 1 saylı orta məktəbi qızıl medalla bitirmişdir. 1969-cu ildə “Neft və qaz yataqlarının işlənməsinin texnologiyası və kompleks mexanikləşdirilməsi” ixtisası üzrə AzNKİ-nun (indiki ADNA) Neft-mədən fakültəsini bitirdikdən sonra, təyinatla “Neft Daşları” NQÇİ-yə göndərilmiş və burada əvvəlcə operator, sonra isə mühəndis işləmişdir. 1971-1996-cı illərdə Azərbaycan EA DNQYPİ-də mühəndis, kiçik elmi işçi, böyük elmi işçi, “Lay və quyuların tədqiqi” laboratoriyasının rəhbəri işləyib.

1973-1975-ci illərdə bu institutun aspirantı olub. 1975-ci ildə namizədlik, 1988-ci ildə isə doktorluq dissertasiyasını müdafiə edib.

1989-1992-ci illərdə AzİMİ-də “Qaz təchizatı və mikroiklimin təminatı sistemləri” kafedrasının professoru, eyni zamanda elmi fəaliyyətlə də məşğul olub. 1993-1996-cı illərdə ARDNŞ-də şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. 1996-cı ildən indiyə qədər “British Petroleum” (BP) şirkətinin əməkdaşdır.

E.Əzimov neft və qaz yataqlarının işlənməsi sahəsində tanınmış alimdir.

100-dən artıq elmi məqalənin, 5 monoqrafiyanın müəllifidir. İxtiralara görə 4 müəlliflik şəhadətnaməsi alıb. Kadr hazırlığı ilə məşğul olur. 1985-ci ildə E.Əzimov bir qrup alimlə birgə “Mürəkkəb dağ-geoloji şəraitlərdə çoxsaylı neft yataqlarının öyrənilməsinin dağ geofiziki və hidrodinamiki üsulları kompleksinin yaradılması və tətbiqi” işinə görə akademik İ.M.Qubkin adına mükafata layiq görülüb.

HACIYEV İLQAR HÜMBƏT OĞLU

1967-ci ildə Bərdə şəhərində anadan olub. Hüquqşünas, ictimai xadim, Hüquq elmləri namizədidir. 1998-ci ildə Moskva Dövlət Hüquq Akademiyasını bitirmişdir.

Hacıyev İlqar əmək fəaliyyətinə 17 yaşında rəngsaz kimi Moskvanın Oktayabr rayonunda təmir-tikinti trestində başlayıb.

1991-ci ildə “Səfa” adlı istehsalat-ticarət müəssisəsini təşkil edib və 1994-də “Akvin”; 1996-cı ildə isə “Reksan” müəssisələrinə başçılıq edib. 1997-99-cu illərdə İlqar Hacıyev vəkil köməkçisi, sonra isə Moskva hüquq mərkəzində vəkil işləyib. 1999-cu ildən hüquq məsləhətxanasına başçılıq edir. O, Rusiyadakı Azərbaycan diasporunun fəaliyyətində yaxından iştirak edir, Ümumrusiya Azərbaycan konqresinin Moskva əyalət şöbəsinin sədridir.

Hacıyev İlqar Rusiyanın sayılan vəkillərindəndir, “Vətənin müdafiəçisi” xacı ilə, “Yüksək peşəkarlığa və vicdanlı əməyə görə” medalı ilə təltif olunmuş, Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatik Akademiyasının Beynəlxalq əlaqələr fakültəsinin dinləyicisidir.

HACIYEV QASIM ƏHƏD OĞLU

Hacıyev Qasım Əhəd oğlu 1950-ci ildə Bərdə rayonunun Hacıalılı kəndində anadan olub.

1970-1974-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun (indiki APU) Tarix fakültəsini (əyani) bitirib. 1984-1987-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Aka-

demiyası Tarix İnstitutunun aspiranturasını (əyani) bitirib.

1990-cı ildə Kemerova Dövlət Universitetinin İxtisaslaşdırılmış Müdafiə Şurasında «Şabran şəhərinin şüşə məmulatı (IX – XVII əsrlər)» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi alıb.

1990-1997-ci illərdə Tarix İnstitutunun Arxeologiya və Etnoqrafiya sektorunda elmi işçi, baş elmi işçi və aparıcı elmi işçi vəzifələrində çalışıb. 1997-ci ildən Tarix İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, şöbə müdirinin müavini vəzifəsində işləyib.

2000-ci ildə «Bərdə şəhərinin tarixi (e.ə.III-b.e.XVIII əsri)» adlı monoqrafiyasını nəşr etdirib.

2003-cü ildə Azərbaycan MEA Tarix İnstitutunda yaranmış «Qarabağ tarixi» şöbəsinin müdiri vəzifəsinə seçilib. Hazırda həmin vəzifədə çalışır və Qarabağın tarixinə dair tədqiqat aparır. 2006-cı ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun Birləşdirilmiş Elmi Şurasında «Bərdə şəhərinin tarixi (e.ə.III əsr-b.e.XVIII əsri)» mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almışdır.

Qasım Hacıyev 2000-ci ildə çap olunmuş «Bərdə şəhərinin tarixi (e.ə.III əsr-b.e.XVIII əsri)» və 2006-cı ildə çap olunmuş «Bərdə şəhərinin tarixi (e.ə.IV əsr-b.e.XIX əsri)» adlı 2 monoqrafiyanın, 50-dən artıq elmi məqalənin müəllifidir.

1992-ci ildən Azərbaycanın müxtəlif ali təhsil müəssisələrində Azərbaycan tarixi, Arxeologiya, Türk xalqlarının tarixi fənləri üzrə müəhazirələr oxuyur.

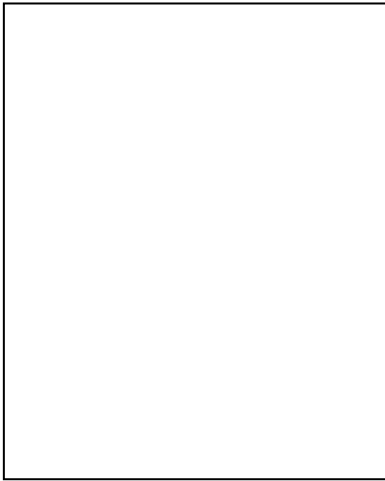

HACIYEV ƏBÜLFƏT ƏHƏD OĞLU

16 iyul 1952-ci ildə Bərdə rayonunun Hacıalılı kəndində anadan olmuşdur. 1959-cu ildə həmin rayonun Mehdixanlı kəndindəki orta məktəbin 1-ci sinfinə getmiş, 1969-cu ildə məktəbi bitirmişdir. Həmin ili Çingiz İldırım adına Politexnik İnstitutunun “Sənaye və mülki tikinti” fakültəsinin axşam şöbəsinə daxil olmuş, elə həmin ildən də Qaradağ rayonu “Neft və Qazçıxarma” idarəsində yeraltı təmir üzrə operator, sonradan çilingər işləmişdir.

1971-1973-cü illər Belarus Respublikasının Minsk şəhərində hərbi qulluqda olmuşdur. Ordudan tank qoşunları hissələrində siyasi işlər üzrə ehtiyatda olan leytenant hərbi rütbəsi ilə tərxis olunmuşdur. Hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra hələ orta məktəbdə oxuyarkən dedektiv kitablara marağı, qanunçuluq keşiyində fəaliyyət göstərmək həvəsi onu Azərbaycan Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinə gətirmişdir. 1974-cü ildə həmin fakültənin axşam şöbəsinə daxil olmuş, elə həmin ildən də Daxili İşlər Nazirliyinin Hərbiləşdirilmiş Yangından Mühafizə hissələrində əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1980-ci ildə Hüquq fakültəsini bitirdikdən sonra Azərbaycan Respublikası DİN-in Bakı Baş Polis İdarəsində Cinayət Axtarışı şöbəsində inspektor, baş inspektor və 5-ci bölmənin rəisi vəzifəsində çalışmışdır. 1985-ci ildən 1992-ci ilə qədər Bakı şəhərinin Səbail rayon Polis İdarəsində müstəntiq, baş müstəntiq işləmişdir. 1993-cü ildə DİN-nin Nəqliyyatda Baş Polis İdarəsində mühüm işlər üzrə baş müstəntiq, sonra istintaq şöbəsinin rəisi, Təşkilat İnspektor idarəsinin (qərargahın) rəisi, 2001-ci ildən Baş İdarə rəisinin müavini işləmişdir. 2004-cü ildən 2008-ci ilə qədər Bakı Dəmir Yol Nəqliyyatında Polis İdarəsinin rəisi vəzifəsində fəaliyyət göstərmişdir.

Hal-hazırda Bakı şəhərinin Qaradağ rayon Polis İdarəsinin rəis müavini vəzifəsində işləyir. 1995-ci ildən polis polkovniki rütbəsindədir. İşlədiyi müddətdə qüsursuz xidmətlərinə görə Azərbaycan Respublikası DİN-nin rəhbərliyi tərəfindən dəfələrlə I, II, III dərəcəli medallar, əla xidmətə görə döş nişanı və fəxri fərmanlarla təltif edilib.

**HACIYEV SALEH
HİLAL OĞLU**

25 oktyabr 1932-ci ildə Bərdə şəhərində anadan olub. 1951-ci ildə Yevlax şəhər orta məktəbini bitirib. Qarabağ Su Tikinti idarəsində yol ustası işləyib. 1952-ci ildə Azərbaycan Dövlət Politeknik İnstitutuna daxil olub. 1957-ci ildə təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurub. 1960-cı ildə Kür-Araz Su Tikinti tres-

tində sahə rəisi kimi işə başlayıb və müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. 1968-ci ildə trest rəisinin I müavini vəzifəsinə irəli çəkilib. 1971-ci ildə Azərbaycan SSRİ Kənd Tikinti naziri təyin edilib. 1974-cü ildə isə SSRİ Su Təsərrüfatı Nazirliyinin Azərbaycan SSR üzrə Melorasiya Tikintisi idarəsinin rəisi vəzifəsinə keçirilib. 1983-cü ildə Azərbaycan SSR Tikinti Quraşdırma nazirinin müavini, 1988-ci ildə isə Meliorasiya və Su Təsərrüfatı naziri təyin olunub. İşlədiyi müddət ərzində 3 dəfə Azərbaycan SSR Ali Sovetinə deputat seçilmiş, Azərbaycan KP MK-nın üzvü olmuşdur. Dəfələrlə dövlət tərəfindən müxtəlif mükafatlara layiq görülmüşdür.

Respublikanın Əməkdar mühəndisidir.

HƏSƏNOV SOLTAN MƏHƏMMƏD OĞLU

1946-cı il noyabr ayının 27-də Bərdə rayon Hüseynbəyli kəndində anadan olub. 1949-cu ildən Bərdə şəhərində yaşayır. 1953-cü ildə Bərdə şəhər 1 saylı orta məktəbinə daxil olub.

1965-ci ildə məktəbi bitirib. Həmin il Həsən bəy Zərdabi adına Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Tarix fakültəsinə daxil olub. 1969-cu ildə həmin institutu bitirib. Təyinatla Zaqatala rayonunun Muxax kənd orta məktəbində tarix müəllimi işləyib. 1970-ci ilin sentyabr ayından 1978-ci ilin avqust ayına qədər Bərdə rayonunun mətbuat orqanı olan “Kommunizm yolu” qəzetində şöbə müdiri, 1978-ci ildən 1982-ci ilin sentyabr ayına qədər Rayon İcraiyyə Komitəsinin təşkilat müdiri və 1982-ci il sentyabrın 1-dən bu günə qədər rayon Mədəniyyət şöbəsinin müdiri işləyir. İşlədiyi müddət ərzində dəfələrlə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən fəxri-fərman və təşəkkürlər alıb. İşlədiyi müddətdə Bərdədə mədəniyyətin səviyyəsinin yüksəlməsi üçün əlindən gələni etmişdir. Mədəni-maarif imtiyazları genişlənmişdir. Soltan müəllim 100 nəfərdən artıq qaçqını mədəniyyət şöbəsində işlə təmin edib. Onlardan qayğısını, köməkliyini əsirgəməyib.

HÜSEYNOV AFIQ TAPDIQ OĞLU

Afiq Hüseyinov 1962-ci il noyabrın 18-də Bərdənin Arabaçıları kəndində anadan olub. 1977-ci ildə Qaradırnaq kənd orta məktəbinin 8-ci sinfini bitirdikdən sonra Bakıda fizika-kimya təmayüllü orta məktəbdə oxuyub. 1979-cu ildə məktəbi fərqlənmə attestatı ilə bitirərək N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb Universitetinin Pediatriya (Uşaq xəstəlikləri) fakültəsinə daxil olub. 1985-ci ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirərək Biokimya kafedrasında işə başlayıb. 1986-89-cu illərdə Moskvada Pediatriya və Uşaq Cərrahlığı Elmi-tədqiqat İnstitutunun aspiranturasında oxumuşdur. 1989-cu ildə müəllimi professor Yuri Veltişevin rəhbərliyi ilə dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri namizədi adını almışdır. 1994-cü ildə 32 yaşında tibb elmləri doktoru, alimlik dərəcəsi almışdır.

1992-ci ildə Afiq Hüseyinov Türkiyənin Egey Universitetindən işləmək təklifi aldı. Bundan sonra doktor A.Hüseyinovun həyatının və elmi fəaliyyətinin yeni mərhələsi başlandı. Artıq o, dünyanın tibb ictimaiyyətinin diqqətini cəlb etmişdi. İtaliyada, Fransada elmi mühazirələr oxuyurdu. Türk, ingilis, italyan və rus dillərini mükəmməl bilməsi onun imkanlarını daha da genişləndirir. Artıq dünyanın 97 ölkəsində onun elmi məqalələri dərc olunmuşdur.

1999-2000, 2002-2003-cü illərdə İtaliyada, 2003-cü ildə Fransada, 2004-cü ildə Avstraliyada, 2005-ci ildə Amerikada, 2006-cı ildə Hollandiyada həmin ölkələrin dövlətilə çalışmışdır.

1999-cu ildə Türkiyənin vətəndaşlığını qəbul edərkən Bərdəli soyadını götürmüşdür.

Afiq Hüseyinov Türkiyənin Egey Universiteti tibb fakültəsi molekulyar genetik laboratoriyasının yaradıcılarından biri və bu laboratoriyanın elmi işçisidir. Bununla belə, onun fəaliyyəti təkcə elmi yaradıcılıqla məhdudlaşmır. Türkiyədə o, həm də savadlı uşaq həkimi kimi məşhurlaşmış. Müxtəlif xəstəliklərin müalicəsində müvəffəqiyyətlə tətbiq olunan 12 mutasiya ixtira etmişdir ki, beynəlxalq elm aləmində «Bərdəli A» adı ilə məşhurdur.

Moskva Tibb Universitetinin professoru Yuri Veltişev öz tələbəsinin – indi az qala bütün dünyada tanınan tibb elmləri doktoru, professor

Afiq Hüseynovun elmi nailiyyətlərini, tədqiqatlarını, onun nəticələrini daim izləyir, tələbəsi ilə fəxr edir.

Elə ilk tanışlıqdan, ilk söhbətdən İ.Doğramacı Afiqin ağılına, zəkasına, tibb sahəsindəki biliyinə heyranlığını gizlətməmiş, sonralar onun işləri ilə müntəzəm maraqlanmışdır.

Professor, doktor Afiq Bərdəli bütün həyatını insanların, gələcək nəsillərin sağlamlığına həsr edib. Onun həyat amalı ancaq budur.

Doktor Afiq Hüseynov öz arzusunu Azərbaycanda gerçəkləşdirmək fikrindədir. O, həm də respublikamızda Türkiyədəki kimi molekulyar genetik laboratoriya yaratmaq istəyir. Bərdəni, doğma kəndini də unutmur. İşinin çoxluğuna baxmayaraq, ildə heç olmasa bir dəfə elini-obasını, qohum-əqrabasını, dostlarını, tanışlarını yad edir.

İBRAHİMOV CÜMŞÜD QULU OĞLU

1929-cu il may ayının 25-də Bərdə rayonunun Qılınclı kəndində anadan olmuşdur. 1953-cü ildə Azərbaycan Sənaye Institutunu (indiki Neft Akademiyası) bitirdikdən sonra Respublikanın müxtəlif təşkilatlarında mühəndis və rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır.

1963-cü ildə Şirvanneft neft mədənləri idarəsində baş mühəndis, 1968-ci ildə «Azərneftkəşfiyyat» trestinin direktoru, 1970-1982-ci ildən isə «Xəzərdənizneftqaz» istehsalat birliyi baş direktorunun müavini vəzifələrində işləyib.

C.Q.Ibrahimov ona tapşırılan bütün sahələrdəki işləri layiqincə yerinə yetirmiş, göstərilən bütün etimadları doğrultmuş, işçilərə və özünə tələbkarlıqla yanaşmışdır.

C.Q.Ibrahimov quru və dənizdə neft və qazın kəşfinə və işlənməsinə böyük zəhmət sərf etmişdir. Onun bilavasitə rəhbərliyi ilə quruda «Kürsəngi», «Qarabağlı», dənizdə isə «Azəri», «Çıraq» və «Kəpəz» kimi yataqlar kəşf edilmişdir. C.Q.Ibrahimov xidmətlərinə görə iki dəfə «Şərəf nişanı» ordeni ilə təltif olunmuşdur. O, «Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mühəndisi» fəxri adına layiq görülmüşdür.

1953-cü ildə Azərbaycan Sənaye Institutunu bitirdikdən sonra C.Q.Ibrahimov «Gürganneft» trestinin qazma kontoruna göndərilib və məşhur neftçi Qurbanla yanaşı çalışıb. C.Q.Ibrahimov qazma kontorunun sahə rəisi, baş mühəndis, «Azərgeokəşfiyyat» trestinin qazma kontorunun (Duvannı) direktoru vəzifələrində işləmişdir. 1963-cü ildə C.Q.Ibrahimov Pirqulu ovalığında «Kirovdağ», «Mişovdağ», «Kürsəngi», «Qarabağlı» və digər neftli sahələrdə intensiv qazma işləri apararaq yenidən yaradılmış «Şirvanqazmaneft» trestinin baş mühəndisi, 1970-1982-ci illərdə «Azərneft» birliyinin baş direktorunun müavini, 1982-ci ildən isə «Xəzərdənizneft» İstehsalat Birliyinin baş direktoru müavini vəzifəsində çalışmışdır.

Cümşüd müəllimin ən böyük arzusu idi ki, kiçik oğlu Elçinin oğlu olsun və onun adını daşısin.

1988-ci il iyul ayının 30-da, həyatının 60-cı ilində Respublikanın Əməkdar mühəndisi, neft hasilatı sənayesinin aparıcı mütəxəssisi, «Xə-

zərneftqaz» istehsalat birliyi baş direktorunun müavini C.Q.Ibrahimov vəfat etmişdir. Həmin ildə də Elçinin oğlu – balaca Cümşüd dünyaya gəldi. Beləliklə, Cümşüd müəllimin ən böyük arzusu yerinə yetirildi. Artıq Cümşüdün 22 yaşı var. Öz dediyi kimi o, bütün səy və bacarığı ilə çalışır ki, babasının adına layiq olsun.

Allah torpağı sanı qədər Cümşüdə ömür versin!

Həssas insan, qabiliyyətli mütəxəssis olan C.Q.Ibrahimov onu tanıyanların qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

İBRAHİMOV ELÇİN CÜMŞÜD OĞLU

İbrahimov Elçin Cümşüd oğlu 25 oktyabr 1960-cı ildə Bakı şəhərində məşhur neftçi ailəsində anadan olmuşdur.

Onun atası Respublikanın Əməkdar neftçisi Cümşüd Qulu oğlu İbrahimov uzun illər neft sənayesində çalışmış, ömrünün axırına kimi neft və qaz yataqlarının mənimsənilməsində böyük xidmətlər göstərmiş, gənc

neftçi kadrların yetişdirilməsində əvəzedilməz rolu olmuşdur.

İbrahimov Elçin Cümşüd oğlu 1981-ci ildə Ç.İldırım adına Azərbaycan Politeknik institutunun “Avtomobillər və avtomobil təsərrüfatı” fakültəsinə qəbul olmuş və 1986-cı ildə institutu bitirdikdən sonra gənc mütəxəssis kimi təyinatla Xəzərdənizneftqaz İstehsalat Birliyinin 1 saylı Texnoloji nəqliyyat idarəsinə göndərilmişdir, o orada böyük dispetçer, qaraj rəisi, baş mühəndis vəzifələrində çalışmışdır. İşdə göstərdiyi xidmətlərə görə 1993-cü ildə ona etibar edilərək, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Avtonəqliyyat və Xüsusi Texnika Baş İdarəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmişdir. ARDNŞ-də struktur dəyişiklikləri edildikdən sonra adı çəkilən Baş idarə Avtomobil, dəniz nəqliyyatı və xüsusi texnika şöbəsinə çevrilmiş və 1994-cü ildən həmin şöbəyə rəhbərlik etmişdir. E.C.İbrahimov ARDNŞ-in balansında olan 7 mindən çox müxtəlif təyinatlı avtonəqliyyata, dəniz nəqliyyatı və xüsusi texnika vasitələrinin struktur bölməsində nəqliyyat xidmətinin təşkilinə, təmir işlərinin aparılmasına və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə rəhbərlik edir. Onun rəhbərliyi nəticəsində son illərdə nəqliyyat və sənayenin digər sahələrində texnikanın istismarında səmərəlilik artırılmış, yanacaq – sürtkü materiallarından istifadə edilməsinə nəzarət gücləndirilmiş və bunun nəticəsində ARDNŞ üzrə yanacağın sərfi azaldılmışdır.

E.C.İbrahimov ARDNŞ-də yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə komissiyanın sədri kimi vacib sahəyə də rəhbərlik edir. Onun tələbkərliliyi nəticəsində son illərdə ARDNŞ üzrə yol nəqliyyat hadisələrinin sayı xeyli azalmışdır.

E.C.İbrahimov Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti Şurasının 94 nömrəli 01.01.1999-cu il tarixli qərarı ilə Neft və Qaz sənayesinin inkişafında xüsusi xidmətlərinə görə fəxri fərmanla və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3049 nömrəli 18.09.2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilib.

İBRAHİMOV ÇƏRKƏZ İSMAYIL OĞLU

İbrahimov Çərkəz İsmayıl oğlu 1922-ci ildə Bərdə rayonu Məşədiibişli kəndində anadan olmuşdur. 1930-cu ildə Məşədiibişli kənd ibtidai məktəbinin 1-ci sinfinə daxil olsa da, atasının işi ilə əlaqədar Bərdə rayonu Nazırlı kəndinə köçmüş və 7 illik məktəbi orada bitirərək, Gəncə şəhərindəki Pedaqoji texnikuma qəbul olmuşdur.

1942-ci ildə texnikumu bitirdikdən sonra 1943-cü ilə qədər Nazırlı kəndində müəllim işləmişdir. 1943-cü ildə Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmək üçün cəbhəyə getmiş, Ukrayna cəbhəsində yaralanaraq arxa cəbhəyə qaytarılmış və 1946-cı ildə Bərdə rayonunun Mollalı kəndinə müəllim təyin olunmuşdur.

1949-cu ildə Bakı şəhərində Pedaqoji İnstitutun Tarix-coğrafiya fakültəsinin qiyabi şöbəsinə daxil olmuş və 1953-cü ildə oranı bitirmişdir.

1949-cu ildə Mollalı kəndində məktəb direktoru vəzifəsinə təyin olunmuş, ömrünün sonuna qədər bu məktəbdə işləmişdir. Şagirdlərinin xatirəsində Azərbaycan tarixini gözəl bilməsi və məhdudiyyətlərə baxmayaraq dərindən tədris etməsilə qalıb.

O həmişə şagirdlərinə deyərdi ki, öz vətəninizin tarixini mükəmməl bilmədən, onun böyüklüyünü anlamaz, layiqincə sevməzsiniz. Hədsiz səxavətli və geniş dünyagörüşlü Çərkəz müəllim Vətəninə, xalqına olan sonsuz sevgisini dərs dediyi yeniyetmələrə ötürməyi çox gözəl bacarırdı. Bu sevginin şölələri bu gün də sönməyib və nəsildən-nəsilə ötürülür. Çox təəssüf ki, Tanrı bu gözəl insana çox az ömür bəxş etdi.

1976-cı il mart ayının 13-də gözəl arzularla döyünən qəlbi qəflətən dayandı.

İBRAHİMOV SABİR İSMAYIL OĞLU

İbrahimov Sabir İsmayıl oğlu 1932-ci ildə Bərdə rayonunun Nazırlı kəndində anadan olmuşdur. 1939-cu ildə Nazırlı kəndindəki 7 illik məktəbin 1-ci sinfinə qəbul olmuş və 1946-cı ildə həmin məktəbi bitirib, 1947-ci ildə Bərdə şəhərindəki 1 saylı məktəbin 8-ci sinfinə daxil olaraq, 1950-ci ildə orta məktəbi bitirib. 1953-cü ildə Bakı şəhərində Politeknik

Institutuna daxil olaraq, 1957-ci ildə oranı müvəffəqiyyətlə bitirib. Həmin ildən Bərdə rayonunda Kolxoz tikintisi idarəsində mühəndis vəzifəsində çalışıb. İşlədiyi müddətdə işgüzarlığına və bacarığına görə böyük hörmət qazanıb.

Daha sonra Ağac emalı zavodunda müdir vəzifəsinə təyin olunmuş və ömrünün sonuna qədər o zavodda çalışmışdır.

Dəfələrlə onu ali məktəbdə dərs deməyə, elmi yaradıcılıqla məşğul olmağa dəvət etsələr də, o istehsalatdan ayrılmamış, savadlı kadrlara burda da ehtiyac olduğunu söyləmişdir. Təmiz, vicdanlı əməyi xalq yanında başını həmişə uca etmiş, bu gün də o ucalıqdan enməmişdir. Yüksək mədəniyyəti, dərin biliyi, insanpərvərliyi ilə tanıyanların qəlbində əbədi iz salmışdır.

1996-cı il dekabrın 3-də qəflətən vəfat etmişdir.

İBRAHİMOV NİZAMİ İSMAYIL OĞLU

İbrahimov Nizami İsmayıl oğlu 1947-ci il aprelin 22-də Bərdə rayonunun Mollalı kəndində anadan olmuşdur. 1954-cü ildə Mollalı kənd 7 illik məktəbinin 1-ci sinfində ibtidai təhsilinə başlayıb.

1959-cu ildə Bərdə şəhərindəki 1 nömrəli məktəbin 5-ci sinfinə qəbul olunmuş və 1965-ci ildə orta məktəbi bitirmişdir. 1967-ci ildə ADPI-nin Riyaziyyat fakül-

təsinə daxil olmuş və 1972-ci ildə institutu bitirərək Bərdə rayonu Mollalı kəndinə riyaziyyat müəllimi təyin olunmuşdur. 1973-cü ildən 1974-cü ilədək hərbi xidmətdə olmuş və sonra yenə də Mollalı kəndində müəllim vəzifəsində işləmişdir. 1976-cı ildən ömrünün sonunadək həmin məktəbdə müavin vəzifəsində çalışıb.

Yüksək humanizmi, təşkilatçılığı, savadı, rəssamlıq sahəsində gözəl qabiliyyəti ilə fərqlənərək kollektivin dərin hörmətini qazanmışdır.

Ixtisasca riyaziyyat müəllimi olsa da, ədəbiyyatı da çox gözəl bilir və sevirdi. Ədəbiyyata, klassiklərə vurğunluğu Nizaminin, Füzulinin, Vaqifin və s. klassiklərin portretlərini kətan üzərində məhəbbətlə işləməsinə səbəb olmuşdur. Onun kamalından su içən şagirdlərinin ona oxşamağa, onun yolu ilə getməyə can atması Nizami müəllimin kamilliyin və müdrikliyin uca zirvəsində dayanmasına ən gözəl sübutdur.

Nizami müəllim 2009-cu il martın 15-də vəfat etmişdir. Özündən sonra xeyirxah əməllərini və dörd övladını yadigar qoymuşdur.

İBRAHİMOV KÖÇƏRİ ƏHMƏDƏLİ OĞLU

Ibrahimov Köçəri 1934-cü ildə Bərdə şəhərində anadan olub.

1942-ci ildə Bərdə şəhər 3 saylı orta məktəbin I sinfinə getmiş, 1952-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir. Həmin il Azərbaycan Politexnik Institutunun Körpü-tunel tikintisi fakültəsinə qəbul olmuşdur. Ali məktəbi bitirdikdən sonra öz ixtisası üzrə mühəndis kimi işə başlayan İbrahi-

mov sonralar öz savadı və peşəsinə vurğunluğu ilə seçilmiş, bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır.

1979-cu ildən 1982-ci ilə kimi Bərdə şəhər 25 saylı Yol İstismar İdarəsinin rəisi işləmiş, işlədiyi kollektivi öz ailəsi kimi sevmişdir.

Köçəri müəllim çox mehriban və humanist insan idi. O müəyyən bir yolun təmirində öz rəisliyini unudub fəhlələrlə birgə işləyirdi. Onun belə işgüzarlığı o vaxt Rayon Partiya Komitəsinin I katibi işləmiş R.Səfəraliyevin nəzərindən yayınmamışdır. I katib onu Bərdə rayon Taxta-şalban zavoduna rəis təyin etmişdir. Yol işində daha təcrübəli olduğunu nəzərə alaraq onu yenidən Yol İstismar İdarəsinə rəis təyin etmişlər. Lakin vaxtsız ölüm onu qəflətən yaxaladı. 1990-cı il oktyabr ayının 25-i toy gününün 30 illiyinin qeyd olunduğu gün qəfləti ölüm onu dörd qız övladının əlindən aldı. Bu inanılmaz ölümü heç kəs ağına sığışdıra bilmir. Köçəri müəllim televizorda ermənilərin etdiyi vəhşiliklərə baxdığı zaman bu vəhşiliklərə dözə bilmir və ürəyi dayanır.

**İSGƏNDƏROV RAMİZ
KAMAL OĞLU**

***İqtisad elmləri doktoru,
professor***

1953-jü ildə Bərdə rayonunun Mehdi-xanlı kəndində anadan olmuşdur. Orta təhsilini Mehdi-xanlı kənd orta məktəbin-də almışdır. Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun Kənd təsərrüfatının mexanikləşdirilməsi fakültəsini,

Moskva Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyasının İqtisadiyyat fakültəsini, Moskva Elmi-Tədqiqat Texnologiya İnstitutunun aspiran-turasını bitirmişdir. 1988-ji ildən texnika elmləri namizədi, 2004-jü ildən iqtisad elmləri doktorudur.

Beynəlxalq İnformasiya Akademiyasının və Rusiya Federasi-yasının Pedaqoci və Sosial Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Ko-missiyasının iqtisad elmləri üzrə ekspert şurasının elmi katibidir. Ölkə-mizdə və bir sıra xarici ölkələrdə nəşr olunmuş 200 çap vərəqindən artıq həjmi olan onlarla elmi məqalənin, 4 dərsliyin, 7 dərs vəsaitinin, 2 mo-noqrafiyanın və 5 tədris proqramının müəllifidir.

BMT yanında Ümumdünya Sülh Federasiyasının Sülh Səfiridir.

Hal-hazırda Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akade-miyasının tədris və elmi işlər üzrə prorektoru, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı və Təşkili İnstitutunun şöbə müdürüdür.

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının Məjlis üzvüdür.

ISMAYILOVA XURAMAN ISBI QIZI

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar Mədəniyyət işçisi (2008), Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü (2002), Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü (1998), «Vətən», «Məhsəti» mükafatlarının və «XXI əsrin tanınmış ziyalı» beynəlxalq diplomunun laureatı, şair, nasir, publisist.

1958-ci ildə oktyabrın 5-də Bərdə rayonunun Mollalı kəndində müəllim ailəsində anadan olmuşdur. Mollalı kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin Kitabxanaşünaslıq fakültəsində təhsil almışdır. (1974-1979). Təyinatla M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasına göndərilmişdir. Hazırda kitabxanada şöbə müdiri vəzifəsində çalışır.

XX əsrin 90-cı illərindən bədii yaradıcılıqla məşğul olur. «Ana andı» adlı ilk mənsur şeiri 1990-cı ildə «Gənclik» jurnalının 3-cü sayında dərc edilmişdir.

«Azərbaycan qadını», «Ulduz», «Azərbaycan», «Literaturniy Azerbaydjan», «Günəş», «Kəlam», «Söz», «Mədəni-Maarif» jurnallarında, «Azərbaycan», «Respublika», «525-ci qəzet», «Xalq qəzeti», «Ədalət», «Mədəniyyət», «Azad Azərbaycan», «Həftə», «Qarabağ» və s. qəzetlərdə şeir, hekayə və publisist yazılarla çıxış etmişdir. «Həsərət» adlı ilk şeir və hekayə toplusu 1998-ci ildə nəşr olunmuşdur.

Əsərləri

1. Həsərət, B., Şirvannəşr. 1998, 107 səh. 500 nüsxə;
2. Qəribəm bu dünyada. B., «Nağıl evi», 2000, 135., 300 nüsxə;
3. Dünya mənsiz darıxacaq. B., «Nağıl evi», 2001, 182 səh., 500 nüsxə;
4. Tənha yollar yolçusu. B., «Nağıl evi», 2002, 247 səh., 500 nüsxə;
5. Duyğuların üsyanı. B., «Nağıl evi», 2003, 178 səh., 500 nüsxə;
6. Qarabağım qəm ocağım. B., «Nağıl evi», 2004, 112 səh., 500 nüsxə;
7. Könlüm Qarabağdadı. B., «Nərgiz», 2006, 292 səh., 500 nüsxə;
8. Yaddan çıxmaz Qarabağ. Metodik tövsiyə B., 2007, 33 səh., 300 nüsxə;
9. Hüseynbala Mirələmov. Biblioqrafiya. B., «Çinar-çap», 2008, 240 səh., 1000;
10. Anasız qalan dünyam. B., «Nərgiz», 2008, 196 səh., 500 nüsxə.

**KƏRİMOV YUSİF
ABBAS OĞLU**

Nasir, publisist, dramaturq

1 iyul 1940-cı ildə Azərbaycanın Bərdə şəhərində doğulub.

1957-ci ildə Bərdə şəhərindəki 1 saylı orta məktəbi bitirib.

1962-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Jurnalistika şöbəsini bitirib.

1963-cü ildən Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının üzvüdür.

1978-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının üzvüdür.

Çalışdığı xidməti vəzifələr:

- KP Mərkəzi Komitənin rayonlararası “Yüksəliş” qəzeti redaksiyasında məsul katib (1962-1964);

- “Bakı” axşam qəzetində şöbə müdiri (1964-1973);

- Azərbaycan televiziyasında gənclər üçün proqramlar Baş redaksiyasında Baş redaktor (1973-1978);

- Bakı Ali Partiya Məktəbində müdavim (1978-1980);

- “Azərbaycan gəncləri” respublika qəzetinin redaktoru (1980-1995);

- Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının mətbuat katibi (1995-1997);

- AR Ticarət Nazirliyinin ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsində məsləhətçi (2001-2007);

- Milli Aviasiya Akademiyasında məsləhətçi (2009-cu ilin aprelinə).

İctimai vəzifələri:

- Azərbaycan Gənclər İttifaqı Mərkəzi Komitəsinin Büro üzvü (1982-1995);

- Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqı İdarə heyətinin katibi (1982-1987);

- Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı (Yazıçılar Birliyi) Təftiş Komissiyasının sədri (1987-2004);

- Bakı Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsində bakalavr buraxılışı üzrə Dövlət Komissiyasının sədri (2000-2003);

- BDU jurnalistika fakültəsində müəllim (2000-2007).

Yaradıcılıq mükafatları:

- Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının “Qızıl Qələm” mükafatı (1975);
- Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin “Yaddaş” Milli Mükafatı (2003);
- Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Xeyriyyə Fondunun laureatı (2004);

Olduğu ölkələr:

ADR – Qərbi Berlin (1969), Misir ƏR (1975), Türkiyə (1975, 1989, 1990, 1992), Yuqoslaviya (1982), Macarıstan (1983), AFR (1984), Bolqarıstan (1987), İran (1991,1992), Səudiyyə Ərəbistanı (müqəddəs Məkkə və Mədinə şəhərlərinə ziyarət) – 1992.

KƏRİMOV ELGİZ KƏRİM OĞLU

Elgiz Kərim oğlu Kərimov 1971-ci il yanvar ayının 5-də Azərbaycan Respublikasının Bərdə şəhərində anadan olmuşdur. 1978-ci ildə Bərdə şəhər 4 saylı orta məktəbin I sinfinə daxil olub, 1988-ci ildə həmin məktəbin X sinfini bitirmişdir.

1989-1991-ci illərdə Sverdlovsk şəhərində həqiqi hərbi xidmətdə olmuşdur. Kiçik serjant rütbəsində ordudan tərxis olunmuşdur.

Elgiz Xocalı soyqırımından sonra dözə bilməyib silaha sarılır və qeydiyyatdan keçmiş Bərdə özünümüdafiə batalyonunda PDM-ə atıcı təyin olunur. Bir çox döyüşlərdə iştirak edir, əvvəl Tərtər bölgəsində, sonralar Əsgəran istiqamətində döyüşə göndərilir.

2 mart 1992-ci ildə səhər saat 5-ə işləmiş həyəcan signalı verilir. Düşmən qəfil hücum edərək 17 nəfər döyüşçünü mühasirəyə alır.

Könüllü olaraq Elgiz Səfiyar Behbudovla birgə PDM-də düşmən üzərinə hücumə keçərək, onları böyük itgiylə geri çəkilməyə vadar edib, döyüşçülərimizi mühasirədən qurtarırlar. Özləri isə Əsgərana doğru irəliləyirlər. Onlar “Qara qaya” deyilən yerdə düşmənin böyük qüvvəsinə rast gəlirlər, lakin geri çəkilməyərək bərabər olmayan döyüşə atılırlar.

Bu döyüşdə düşmən tərəfi onların PDM-ni vurur. Hər ikisi maşını tərk edib döyüşə atılır və Elgiz həlak olur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 7 iyun 1992-ci il tarixli fərmanı ilə göstərdiyi igidlik və şücaətə görə Elgiz Kərimova ölümündən sonra “Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı” adı verilmişdir.

Məzarı Bərdədəki Şəhidlər qəbiristanlığındadır.

Bərdə şəhər 4 saylı orta məktəb onun adını daşıyır.

KƏRİMOV ƏDALƏT KƏRİM OĞLU

Kərimov Ədalət Kərim oğlu Bərdə rayonunun Xəsili kəndində anadan olub.

Bakı şəhərində 1 saylı fizika-riyaziyyat təmayüllü internat məktəbi (indiki 1 saylı riyaziyyat-informatika liseyini) bitirmişdir.

Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında Tətbiqi riyaziyyat ixtisası üzrə təhsil almışdır.

1985-ci ildə Moskva şəhəri SSRİ EA Hesablama Mərkəzində «Dinamik obyektin optimal təsnifatlarının qurulması və mürəkkəb sistemlərin vəziyyətlərinin öncə görülməsi» mövzusunda namizədlik, 1999-cu ildə isə Moskva şəhərində, həmin elmi mərkəzdə «Qeyri-səlis ilkin informasiyalı mürəkkəb dinamik obyektlərin vəziyyətlərini tanıma və öncəgörmə sistemlərinin optimallaşdırılması» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almışdır, professordur.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində İqtisadi informasiya sistemləri və texnologiyaları kafedrasının müdiri, AMEA-nın Kibernetika İnstitutunda aparıcı elmi işçidir. Həmin institutun nəzdində fəaliyyət göstərən Doktorluq dissertasiyası müdafiə şurasının üzvüdür. Onun rəhbərliyi altında 5 namizədlik dissertasiyası müdafiə olunmuş, iyirmiyə qədər namizədlik və doktorluq dissertasiyalarına opponetlik etmişdir.

Respublikamızda və xarici nəşrlərdə çap edilmiş 50-ə yaxın elmi məqalənin müəllifidir. 4 Beynəlxalq Cəmiyyətin üzvüdür:

1. «Zadə irsi və süni intellekt»;
2. Beynəlxalq qeyri-səlis sistemlər və «Soft computing» assosiasiyası;
3. Rusiya süni intellekt assosiasiyası;
4. Türk dünyası riyaziyyatçılar cəmiyyəti.

Elmi konqres və konfranslarda plenar və sekiyalarda məruzələr etməklə, bir neçə konfrans və konqreslərdə proqram və təşkilat komitəsinin üzvü olmuş, riyazi kibernetikanın və modelləşdirmənin bir neçə sahələrini əhatə edən sekiyalara rəhbərlik etmişdir.

KƏRİMOV İSFƏNDİYAR KƏRİM OĞLU

1944-cü il sentyabrın 7-də Bərdə rayonunun Xəsili kəndində anadan olub. Yeddi illik təhsilini Qazaxlar, onillik təhsilini Lənbəran kəndində almış, 11-ci sinfi isə Şirvanlı kənd onbirillik məktəbində bitirmişdir.

1963-cü ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibb İnstitutunun Müalicə-profilaktika fakültəsinə qəbul olmuş, 1969-cu ildə oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir. Təyinatla Mingəçevir şəhər Səhiyyə şöbəsinə göndərilmiş, ömrünün sonuna kimi Mingəçevir Şəhər Birləşmiş Xəstəxanasında cərrah işləmişdir.

1996-cı ildə Bakıda dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. 10-dan artıq elmi məqalənin müəllifidir.

İsfəndiyar həkim öz sənətinin həm mahir ustası, həm də vurğunu idi. Onu təkcə Mingəçevirdə deyil, ətraf rayonlarda da çox gözəl tanıyır və sevirdilər. Bölgənin çətin və ağır əməliyyatlarını İsfəndiyar həkimə etibar edirdilər. Qeyri-əlverişli xəstəxana şəraitində də ən ağır əməliyyatları müvəffəqiyyətlə həyata keçirib gözəl nəticələr əldə edə bilirdi. Hətta bir dəfə avtomobil qəzasına düşmüş xəstənin beyin qapağını açaraq lazımi əməliyyatı aparıb ölüm təhlükəsini sovuşdurmuşdu. Belə fəvqəladə riski etməyə və qeyri-adi nəticəni qazanmağa özünə inamı sayəsində nail ola bilirdi.

Yüksək savadı, dərin biliyi, zəngin dünyagörüşü, alicənablığı, mədəniyyəti, xeyirxahlıq və insanpərvərliyi ilə böyük hörmət qazanmış, tanıyanların qəlbində özünə möhtəşəm abidə ucaltmışdır. Poeziyanı çox sevir, ədəbiyyatı dərinlən bilirdi. İncəsənətə, musiqiyə vurğun idi. Aşıq musiqisini, xüsusən, muğamları incəliyinə qədər qavrayır və hədsiz sevirdi. Qəlbi xeyirxah əməlləri reallaşdırmaq arzusu ilə dolu idi. Təəssüf ki, amansız əcəl bu gözəl arzuları yarıda qoydu.

İsfəndiyar həkimin adı bu gün də dillər əzbəri, xeyirxahlığı el içində dastandır. Məhəmməd peyğəmbərin bir kəlamı var: «Dünyan üçün elə çalış ki, sanki həmişə yaşayacaqsan, axirətin üçün elə çalış ki, sanki sabah öləcəksən». İsfəndiyar həkimin əməlləri ona əbədi ömür və rəhmət qazandırmışdır.

1999-cu ildə ürək tutmasından dünyasını dəyişən bu gözəl insan özündən sonra xeyirxah əməllərini və dörd gözəl övladını yadigar qoymuşdur.

QASIMOV ELDAR İSA OĞLU

26 iyun 1946-cı ildə Bərdə rayonunun Ərəblər kəndində anadan olub.

1952-ci ildə 1 sayılı Bərdə şəhər orta məktəbinə daxil olmuş və 1962-ci ildə həmin məktəbi bitirmişdir.

1967-ci ildə D.Bünyadzadə adına Azərbaycan Dövlət Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun məzunu olub.

1968-ci ildə Sovet Ordusu sıralarında xidmət etmiş, ehtiyatda olan zabitdir.

Ali məktəbi bitirdikdən sonra Maliyyə Nazirliyində işləmiş, respublikanın bir neçə ali məktəblərində dərs demişdir, iqtisad elmləri namizədidir. Bir kitabın və çoxlu sayda elmi və publisist məqalələrin müəlifidir.

Hal-hazırda Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinin Mənzil-Kooperativ Təsərrüfatı İdarəsində bölmə müdiri vəzifəsində işləyir. “Bərdə” Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədridir.

Evlidir, bir oğlu, üç nəvəsi var.

“Bərdə” Xeyriyyə Cəmiyyətinin yaranması və fəaliyyəti

Ötən əsrin 90-cı illərində Azərbaycanda 20 Yanvar və Xocalı hadisələri, rayonlarımızın bir-birinin ardınca erməni işğalçıları tərəfindən zəbt edilməsi hamımızı sarsıtdı. 1993-cü ilin iyun ayında Ağdamın işğalı müharibə təhlükəsini Bərdəyə yaxınlaşdırırdı. Hadisələrin belə məcrada cərəyan etməsi Bakı və Sumqayıt şəhərlərində yaşayan bərdəliləri çox narahat edirdi. Bu məsələlərlə bağlı biz çoxlu toplantılar keçirir, kütləvi informasiya vasitələrində verilən elanlarla bütün bərdəliləri bu çətin məqamda bir yerə toplayaraq, hansı formada təşkilatlanıb, yaranmış ciddi vəziyyətdən çıxış yolları axtararaq, Bərdə rayonunun müdafiəsi üçün lazımı maddi və digər köməkliklərin göstərilməsini müzakirə edirdik. 1994-cü ilin iyun ayınadək belə formada toplantılar keçirib, Bərdəyə dəfələrlə gedərək, rayon rəhbərliyinə Bərdənin müdafiəsi üçün lazımı köməklik

göstərilməsinə hər an hazır olduğumuzu bildirərək, öz təklif və tövsiyələrimizi bölüşmüşük.

Bu məsələlərin daha uğurla həyata keçirilməsi üçün hər hansı bir təşkilatın rəsmiləşdirilməsi zərurəti yarandı. Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 29 iyun 1994-cü il tarixli qərarı ilə “Bərdə” Xeyriyyə Cəmiyyətinin Nizamnaməsi qeydiyyatdan keçirildi. Həmin tarixdən etibarən mən cəmiyyətin sədri seçilmişəm və bu gündə həmin vəzifədə ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərirəm. Cəmiyyətimizin üzvləri əsasən əslən Bərdədən olan Bakı və Sumqayıtda yaşayan müxtəlif peşə sahibi olan xeyirxah insanlardır. Fəaliyyətimiz dövründə dəfələrlə Bərdədə olmuş, rayonda yaşayan şəhid ailələrinə maddi yardımlar etmişik.

Hal-hazırda da bu xeyriyyəçilik istiqamətində işlərimizi davam etdiririk.

Qasimov E.

Bərdə Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri

QASIMOV CƏMŞİD QURBAN OĞLU

Qasimov Cəmsid Qurban oğlu, 1937-ci ilin 22 iyulunda Azərbaycan Respublikası Bərdə rayonunun Ərəblər kəndində anadan olub.

Təhsili: Mülki – 1957-ci ildə Bərdə şəhəri, 10 № -li orta məktəb;

Hərbi: 1962-ci ildə Tümen hərbi mühəndis komandanlıq məktəbi; 1975-ci ildə

V.V.Kuybişev adına hərbi mühəndis (Moskva) akademiyası komandanlıq kursu; 1980-ci ildə 8-ci Mərkəzi rəhbərlər heyətinin mükəmməlləşdirmə kursu;

1982-ci ildə Partiya Universiteti.

1957-ci ildə Sovet Ordusu sıralarına çağırılmış və hərbi qulluqları keçmişdir:

Kursant 432 №-li əlahiddə mühəndis-istehkamçı taborunda, X. 1957 - VIII. 1959, Novozibkov şəhəri, Moskva hərbi dairəsi; kursant Kalininqrاد və Tümen hərbi-mühəndis komandanlıq məktəbi; IX. 1959 - VIII. 1962, Tümen şəhəri;

48652 №-li hərbi hissədə mühəndis-istehkam tağımasının və bölüyünün komandiri, X. 1962 – III. 1969, Ağdam şəhəri;

61237 №-li hərbi hissədə mühəndis xidməti rəisi, III.1969 – II.1973, Xankəndi şəhəri.

69610 №-li hərbi hissənin komandiri, II.1973 – III.1979, Naxçıvan şəhəri;

Naxçıvan Respublikası hərbi komissarın müavini, III.1979 – III.1983, Naxçıvan şəhəri.

26 Bakı komissarları rayonunda h/komissarın müavini, IV.1983 – VI.1986, Bakı şəhəri;

Bakı “Alunit” zavodunun kadrlar şöbəsinin rəisi, VI.1986 – XI.1991, Bakı şəhəri.

Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin mühəndis qoşunları idarəsinin rəisi, XII.1991 - VI.1997, Bakı şəhəri.

Azərbaycan Texniki Universitetinin hərbi kafedrasında silsilə rəisi, VI.1997 - VIII.1998, Bakı şəhəri;

Azərbaycan Respublikası, Ərazilərin bərpası, yenidən qurulması və minalardan təmizlənməsi üzrə “ANAMA” təşkilatında əməliyyat şöbəsinin rəisi, VIII.1998 - VI.2000, Bakı şəhəri;

1999-cu ildə Cenevrə və Lüblüyana şəhərlərində təlimdə iştirak etmişdir.

Bakı beynəlxalq dəniz limanı, münəndis, XI.2000 - IV.2001, Bakı şəhəri;

Azərbaycan Respublikası MTN Akademiyası, hərbi mühəndis hazırlığı müəllimi, VI.2001 - I.2009, Bakı şəhəri;

Azərbaycan Respublikası Hərbi Sənaye Nazirliyinin ETİ-da şöbə rəisi, 16.02.2009.

Hərbi qulluq etdiyi müddətdə hökumət təltifləri:

- SSRİ-nin Şərəf nişanı Ordeni – 1971;
- Qələbənin (1941-45) 20 illik medalı – 1965;
- SSRİ Ordusunun yaranmasının 50 illik yubiley medalı – 1967;
- Orduda qüsursuz xidmətə görə III dərəcəli medal – 1967;
- Xidmətdə fərqləndiyinə görə, Leninin 100 illik yubiley medalı –

1970;

- Orduda qüsursuz xidmətə görə II dərəcəli medal – 1972;
- Orduda qüsursuz xidmətə görə I dərəcəli medal – 1978;
- SSRİ Ordusunun yaranmasının 60 illik yubiley medalı – 1978;
- SSRİ Ordusunun Veteranı medalı – 1986;
- Azərbaycan Ordusunun veteranı medalı – 2008.

Hərbi rütbəsi ehtiyatda olan polkovnik.

QƏHRƏMANOV FARİZ ÇOBAN OĞLU

29 mart 1974-cü ildə Bərdə rayonunun Xəsili kəndində dünyaya göz açıb. Burada orta məktəbə getmiş və 1991-ci ildə təhsilini başa vurmuşdur. Həmin il ali məktəbə sənəd vermiş, lakin müsabiqədən keçməmişdir.

O, təhsilini Bərdə rayonundakı 47 saylı Texniki-peşə məktəbində davam etdirmişdir. 1992-ci ilin iyun ayında Milli Orduya çağırılmış, 776 sayılı hərbi hissədə xidmətə başlamışdır. O, hərbi hissənin tərkibində Ağdam, Ağdərə, Füzuli, Kəlbəcər və Tərtər rayonları uğrunda gedən ağır döyüşlərin iştirakçısı olmuşdur. Bir müddət hərbi hospitalda müalicə olunmuşdur. Sonra yenidən cəbhəyə qayıtmışdır. O, 1995-ci il martın 13-də dövlət çevrilişinə cəhdin qarşısının alınmasında qəhrəmanlıq nümunəsi göstərmişdir. Həmin hadisələr zamanı göstərdiyi igidliyə görə Qəhrəmanov Fariz Çoban oğlu Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 aprel 1995-ci il tarixli 307 sayılı Fərmanı ilə «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» adına layiq görülmüşdür.

Gənc döyüşçü 1995-ci ilin iyunundan 1996-cı ilin dekabrınadək Türkiyə Respublikasında Jandarm və Komanda məktəbini bitirmişdir. 1997-ci ildə isə təhsilini Azərbaycan Texniki Universitetində davam etdirmiş, maşınqayırma sənayesi üzrə menecment ixtisasına yiyələnmişdir. O, 1999-cu ildə yenidən sənədlərini Ali Birləşmiş Komandanlıq məktəbinə vermiş və motoatıcı qoşunlar komandiri ixtisası üzrə orada tam kursu başa vurmuşdur.

Subaydır.

Hal-hazırda kapitan rütbəsində Vətənin keşiyindədir.

QOCAYEV ZAHİD ADIGÖZƏL OĞLU

1951-ci ildə Bərdə rayonunun Gülgəzli kəndində anadan olub.

1967-ci il – Bərdə şəhər 1 saylı orta məktəbi bitirib.

1967-1971-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Neft və Kimya İnstitutunda təhsil alıb.

1974-1975-ci illərdə Tümen vilayətinin neft yataqlarında yeni texnikanın tətbiqi üzrə mühəndis işləyib.

1975-1978-ci illərdə N.E.Bauman adına Moskva Ali Texniki Universitetin aspirantı olub.

1979-cu il – N.E.Bauman adına Moskva Ali Texniki Universitetin elmi işçisi olub.

1979-cu il – N.E.Bauman adına Moskva Ali Texniki Universitetində sürətləndirilmiş sınaq metodlarının təkmilləşdirilməsi üzrə texnika elmləri namizədi dissertasiyasını müdafiə edib.

1979-2002-ci illər – “EATİ” Dövlət elmi-tədqiqat institutunun baş elmi işçisi, aparıcı elmi işçisi vəzifələrində çalışıb.

1983-84-cü illərdə – konstruksiya materialları üzrə məlumat-axtarış və konstruksiyaların möhkəmliyi sistemlərinin yaradılması üzrə SSRİ Avtomobil və Kənd Təsərrüfatı Maşınqayırması Nazirliyinin nəzdində yaradıcı qrupun rəhbəri olub.

1994-cü il – texnika elmləri doktoru dissertasiyasını müdafiə edib.

1996-2009-cu illər – əvəzçiliklə, Bauman adına Moskva Ali Texniki Universiteti (“Dinamika və möhkəmlik” kafedrasında), Moskva Avtomobil Yolları Universiteti və Moskva Dövlət Açıq Universitetində (“İnformatika”, “Tətbiqi riyaziyyat”, “Maşınların detalları” kafedralarında) pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olub.

2001-ci il – Keyfiyyət Problemləri Akademiyasının akademiki seçilib.

2002-2004-cü illər – Moskva vilayətinin Çexov rayonunda yerləşən Maşınqayırma üzrə Federal elmi-tədqiqat və təcrübə mərkəzinin Federal Dövlət Unitar Müəssisəsinin baş direktoru vəzifəsində çalışıb.

2004-cü ildən hal-hazıradək Rusiya Federasiyası “Maşınqayırma üzrə Federal elmi-tədqiqat və təcrübə mərkəzi” ASC-nin (Rusiya Sənaye

Energetika Nazirliyi, 2009-cu ildən “Rostexnologiyalar” DK strukturuna daxildir) baş direktoru vəzifəsində çalışır.

Maşınqayırma konstruksiyalarının etibarlılığı və möhkəmliyinin, yeni mobil texnikanın nəzəri və təcrübi sınaqları (stend, poliqon və istismar) problemləri, riyazi modellərin və konstruksiyaların kompyuter hesablamaları metodlarının tədqiqi, mobil maşınların və onların qüvvə ötürmələrinin çətin dinamik sistemlərinin optimallaşdırılması, maşınqayırma konstruksiyaları üzrə məlumat bazasının yaradılması sahəsində 100-dən artıq elmi işin, monoqrafiyanın və ixtiraların müəllifidir.

Z.A.Qocayevin rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə aparılmış eksperimental və nəzəri elmi tədqiqatların nəticələri RF və MDB ölkələrinin bir çox avtomobil və traktor zavodlarında tətbiq və istifadə edilir. Onun rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə dövlət sifarişi və ya sahə üzrə müəssisə və təşkilatların sifarişi ilə 60-dan çox elmi-təhqiqat işləri yerinə yetirilmişdir.

Onun elmi rəhbərliyi altında, Rusiya Sənaye Energetika Nazirliyi, Elm Nazirliyi və Kənd Təsərrüfatı Nazirliklərinin sifarişi ilə, bir sıra eksperimental və nəzəri tədqiqatlar aparılmışdır. O, 2004-2005-ci illərdə maşınqayırmada nanotexnologiyaların istifadə edilməsi üzrə elmi konstruksiya işlərinin rəhbəri olmuşdur.

Onun elmi rəhbərliyi ilə, maşınqayırma konstruksiyalarının və onların qüvvə ötürücülərinin tədqiqi üzrə bir sıra namizədlik və doktorluq dissertasiyaları müdafiə olunub. O, həmçinin “Maşın və cihazların dinamika və möhkəmliyi” ixtisası üzrə dissertasiyaların müdafiəsi üzrə İxtisaslaşdırılmış Şuranın üzvü olmaqla, yuxarıda göstərilən istiqamətlər üzrə dissertasiyaların müdafiəsində tez-tez opponent qismində çıxış edir.

Müxtəlif illərdə tətbiqi riyaziyyat, optimallaşdırma, avtomatlaşdırılmış məlumat bazası və informatika üzrə bir sıra tədris-metodik vəsaitlərin, o cümlədən “Hüquqşünaslar üçün riyaziyyat” və “Proqramlaşdırmanın alqoritmik dilləri” vəsaitlərinin müəllifidir. Sevastopol şəhərində keçirilən “Maşın və mexanizmlərin qüvvə ötürücülərinin etibarlılığı və uzunömürlüyü” adlı illik beynəlxalq elmi konfransın həmsədridir.

İctimai fəaliyyəti

1991 – 1997-ci il – Ümumrusiya Azərbaycan Vətəndaş Assambleyasının Prezidenti olub.

1994 – 1996-cı illər – RF Prezidenti yanında İctimai Palatanın üzvü olub.

1995-ci ildə Moskva vilayəti 113-cü Puşkin dairəsinin seçiciləri, “Rusiyanın demokratik seçimi” bloku və 1999-cu ildə, “Mənəvi irs” seçki

birliyi tərəfindən RF Dövlət Dumasına deputatlığa namizədliyi irəli sürü-
lüb.

1997-ci il – Rusiya Federasiyası hökumətinin qərarı ilə, RF höku-
məti yanında milli mədəni müxtariyyət məsələləri üzrə Məşvərət Şurası-
nın üzvü təyin edilib.

2001-ci ildə Kremldə “Vətəndaş Forum”un hazırlanması üzrə Təş-
kilat komitəsinin üzvü olub.

2000 – 2005-ci illər – Rusiya Milli Birliklər Konqresi Rəyasət
Heyətinin sədri seçilib.

Rusiya Federasiyası “Maşınqayırma üzrə Federal elmi-tədqiqat və
təcrübə mərkəzi” ASC-nin baş direktoru, MDAU professoru, texnika elm-
ləri doktoru, RF KPA-nın akademikidir. Avtomatlaşdırma və maşınqayır-
ma üzrə ixtisaslaşmışdır.

Evlidir, 2 övladı var.

QULIYEV MIRZƏ MƏCİD OĞLU

11 yanvar 1974-cü ildə Bərdə rayonunun Saatlı kəndində doğulub. 1980-ci ildə Saatlı kənd orta məktəbinin birinci sinfinə getmiş, 1991-ci ildə həmin məktəbin on birinci sinfini bitirmişdir. Elə həmin il Mingəçevir şəhərindəki 39 saylı Texniki-peşə məktəbində təhsilini davam etdirmiş və qaynaqçı peşəsinə yiyələnmişdir. 1992-ci il avqustun 25-də Bərdə

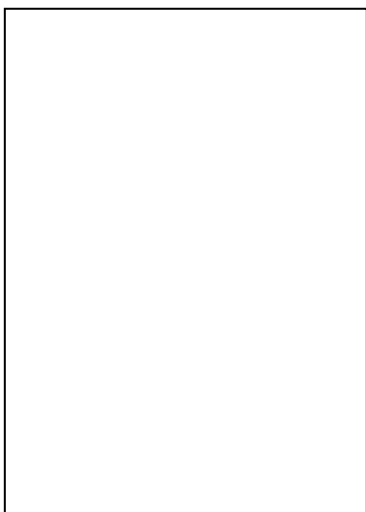
rayon Hərbi komissarlığı tərəfindən həqiqi hərbi xidmətə çağırılmışdır. O, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Sədərək rayonu ərazisində PDM-də tuşlayıcı-atıcı kimi döyüşə başlamış, Batabat ərazisində gedən döyüşlərdə mərdliklə vuruşmuşdur. 1993-cü il iyulun 28-dən Ağdam bölgəsində döyüşmüşdür. Sonra Füzuli bölgəsinə göndərilmişdir. Mirzə Quliyev Füzuli, Tərtər və Ağdərə rayonları uğrunda gedən qanlı döyüşlərdə əsl fədakarlıq nümunəsi göstərmiş, PDM-lə düşmənin bir neçə tankını və xeyli canlı qüvvəsini məhv etmişdir.

Respublika Prezidentinin 15 yanvar 1995-ci il tarixli Fərmanı ilə döyüşlərdə göstərdiyi şücaətə görə «Hərbi xidmətlərə görə» medalı ilə təltif edilmişdir. Mirzə Quliyev dövlətçiliyimizin qorunmasında öz vətənpərvərlik borcunu layiqincə yerinə yetirmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 aprel 1995-ci il tarixli 307 sayılı Fərmanı ilə Quliyev Mirzə Məcid oğlu döyüşlərdə göstərdiyi rəşadətə görə daha yüksək ada – «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» fəxri adına layiq görülmüşdür.

M.Quliyev 1995-ci ildə Polis Akademiyasının qiyabi şöbəsinə daxil olmuşdur. 1996-cı ilin oktyabr ayında çavuş rütbəsi ilə Milli Ordu sıralarından azad edilərək, daxili işlər orqanlarına işə göndərilmişdir. 1997-ci ildə Bakı şəhər Baş Polis İdarəsinin Çevik Polis Alayında polis nəfəri kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir. 2003-cü il mart ayının 5-də Daxili İşlər Nazirliyinin əmri ilə ona leytenant rütbəsi verilmiş və Nəsimi rayon 20-ci polis bölməsində əməliyyat müvəkkili vəzifəsinə təyin edilmişdir. İndi də bu vəzifədə çalışır.

Ailəlidir. Bir övladı var.

QULİYEV MUSA

(1869-1922)

Musa Quliyev 1888-1892-ci illərdə Qori Seminariyasında təhsil alıb. Bərdənin Mənsurlu kəndində anadan olub. İlk günlərdən istedadlı şagird kimi tanınmışdı. Birinci sinifdə oxuyarkən Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrini – nağılları, bayatı və mahnıları toplamaqla məşğul olmuşdur. Onun topladığı nağıllar və şeirlər (“Yaylaqla aranın bəhsi”, “Göylə yerin dəyişməsi” şeirləri, “Dövlətli Əziz və onun qulu Mirzə haqqında” və “Ovçu Pirim” nağılları) 1892-1899-cu illərdə “Qafqazın ərəziləri və xalqlarının təsvirinə dair materiallar toplusu”nda dərc olunmuşdur. “Tatar nəğmələri” sərlövhəsi ilə dərc etdirdiyi materialları müəllif Cavanşir qəzasının Mamırlı kəndindən toplamışdır. (Bu kənd Bərdə rayonunda yerləşir)

Musa Quliyev seminariyanı 1892-ci ildə əla əxlaq və qiymətlərlə qurtardığına görə Azərbaycan şöbəsində tərbiyəçi-müəllim vəzifəsində saxlanılmışdır.

1900-cü ildə Parisdə keçirilən “Ümumdünya müəllim seminariyaları və institutlarının eksponatları” sərgisində Musa Quliyevin yazıya aldığı şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri mükafata layiq görülmüşdür. Bu sərgidə Qori seminariyasının bir qrup tələbəsinin elmi-nəzəri, tədqiqat xarakterli işləri nümayiş etdirilmişdir. (Gürcüstan Dövlət Maarif Muzeyinin arxivi, qovluq №416 və 723-də).

Bu məlumata görə tədqiqatçı-alim Şəmistan Nəzirliyə minnətdarlıq.

LƏNBƏRANSKİ CƏMİL NƏSİR OĞLU

Cəmil Lənbəranski Nəsir oğlu 1884-cü ildə Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində anadan olmuşdur. O, 1908-ci ildə Bakı neft sahibkarlarının təqaüdü ilə Kiyevdə Müqəddəs Vladimir Universitetinin tibb fakültəsinə daxil olmuş və buranı 1913-cü ildə bitirmişdir. Sonra Vətənə qayıtmış və Tərtərdə kənd həkimi işləmişdir. Əhaliyə göstərdiyi yüksək tibbi xidmətə görə bütün Qarabağ mahalında məşhurlaşmış, hamının hörmətini qazanmışdır.

Cəmil Lənbəranski 1920-ci ildə Bakıya köçmüş və doktor Larinovun müalicəxanasında cərrah-ordinator işləmiş, Səhiyyə Komissarlığında müalicə şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1922-ci ildə Səhiyyə Komissarlığının əmri ilə cərrahlıq xəstəxanası təşkil etmiş və 1929-cu ilədək onun başçısı olmuşdur. Bundan sonra o, 12 il Çaparidze adına xəstəxanada travmatoloji şöbənin müdiri işləmişdir.

Cəmil Lənbəranski Böyük Vətən müharibəsi başlayan kimi ordu sıralarına səfərbərliyə alınmış və 1945-ci ilin noyabrında tərxis olunana-dək Gəncədəki 296 saylı qarnizon hospitalının cərrahiyyə şöbəsinin rəisi vəzifəsində çalışmışdır. Sonra o, Bakıya qayıtmış, Ortopediya və bərpa cərrahlıq ETİ-də baş həkim işləmişdir.

Cəmil Lənbəranski 1947-ci ildə Böyük Vətən müharibəsi əlilləri üçün yaradılan cərrahiyyə hospitalının aparıcı cərrahı olmuş, indiki Əfəndiyev adına klinik xəstəxanada çalışmışdır. O, 1949-cu il oktyabrın 15-dən Azərbaycan Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun travmatologiya kafedrasının dosenti, 1952-ci ildən həmin institutda Ortopediya, travmatologiya və hərbi səhra cərrahlığı kafedrasının müdiri vəzifələrində işləmişdir.

Cəmil Lənbəranski cərrahlığa aid bir neçə samballı əsərlərin müəlifidir. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar həkimi, səhiyyə əlaçısıdır. Bir neçə orden və medallarla təltif olunmuşdur.

LƏNBƏRANSKI ƏLİŞ CƏMİL OĞLU

Lənbəranski Əliş Cəmil oğlu 1914-cü ildə Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində anadan olmuşdur.

Bakı məktəblərində oxumuş, ali təhsil almışdır. Bakıdakı Azərbaycan Sənaye İnstitutunu neftayırma ixtisası üzrə 1936-cı ildə bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə Neftayırma zavodunda fəhlə kimi başlamışdır

1936-cı ildə neft emalı zavodunda fəhlə, 1937-ci ildə sex rəisinin köməkçisi, 1937-38-ci illərdə sex rəisinin müavini, müxtəlif texnoloji sexlərin rəisi, 1939-cu ildə zavodun böyük mühəndisi, 1939-40-cı illərdə Ukrayna SSR-də hərbi xidmət keçmiş, 497-ci atıcı polkunun kiçik leytenantı olmuşdur. Qərbi Ukrayna uğrunda döyüşlərdə, Bessarabiyanın və Şimali Bukovinanın azad olunmasında iştirak etmişdir. 1940-41-ci illərdə mütəxəssis kimi ordudan tərxis olunmuş, zavodda mühəndis və sonra baş mühəndis kimi çalışmışdır. 1941-ci ildə yenidən ordu sıralarına çağırılmışdır. Polkunun mühəndis xidmətləri rəisi kimi, Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısı olmuşdur. 1942-43-cü illərdə Rostovda döyüş zamanı dörd güllə yarası almışdır. Yaralı halda Don çayını üzərək keçmiş və səhra tibb məntəqəsinə aparılmışdır.

1943-cü ildə Böyük Vətən müharibəsi əlili;

1943-44-cü illər Caparidze adına zavodun baş mühəndisi,

1944-45-ci illər bu zavodun direktoru;

1945-47-ci illər Bakı Neft Zavodları Trestinin rəhbəri;

1947-50-ci illər Qarayev adına zavodun direktoru;

1950-54-cü illər Azərbaycan Neftayırma Zavodları Birliyinin rəisi;

1954-59-cu illər Azərbaycan SSR Neft Sənaye nazirinin müavini;

1959-66-cı illər Bakı Şəhər İcraiyyə Komitəsinin sədri;

1966-70-ci illər SSRİ Nazirlər Soveti yanında Mikrobiologiya Sənayesi Baş İdarəsi rəisinin birinci müavini;

1970-ci ildən Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti sədrinin müavini olmuşdur.

Mükafatları: 2 “Lenin”, 3 “Qırmızı Əmək bayrağı”, “I və II dərəcəli Vətən müharibəsi”, “Xalqlar dostluğu”, “Oktyabr inqilabı” ordenləri və medalları ilə təltif edilmişdir. Dövlət mükafatı laureatıdır. Azərbaycan SSR-nin Əməkdar mühəndisidir. Azərbaycan SSR-nin Ali Sovetinin Fəxri Fərmanlarına layiq görülmüşdür.

Bakı şəhərində vəfat edib.

**MƏMMƏDOV PƏNAH
ABBAS OĞLU**

23 aprel 1962-ci ildə Bərdə rayonunun Qaraqoyunlu kəndində anadan olub. İbtidai təhsilinə 1969-cu ildə Bərdə rayonu Ərəblər kənd səkkizillik məktəbində başlayıb. 1977-1979-cu illərdə Bərdə şəhər 6 saylı orta məktəbində ibtidai təhsilini başa vurub.

1980-1982-ci illərdə Moskva şəhərində hərbi xidmətdə olub. 1983-cü ildə Şuşa kənd təsərrüfatı baytarlıq texnikumuna daxil olub. 1986-cı ildə texnikumu fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Həmin ildə təyinatla Bərdə rayonu Məmməd Əsədov adına kolxozda ixtisası üzrə işlə təmin olunub. İşləyə-işləyə 1991-ci ildə S.Ağamalıoğlu adına Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyasına daxil olub. 1997-ci ildə ali təhsilini başa vurub. 1992-ci ildən islahat qurtarana yəni 1999-cu ilə qədər işlədiyi kolxozda baş baytar həkimi vəzifəsində çalışıb. 2000-ci ildən etibarən Bərdə rayon baytarlıq idarəsində sahə müdiri vəzifəsində çalışır. 2003-cü ildə Aqro İnformasiya Mərkəzi (AİM)-nin Uşaqları Qoruyun Əməkdaşlıq Proqramı çərçivəsində təşkil etdiyi 15 (on beş) aylıq Kənd Təsərrüfatı Məsləhəti üzrə təlimatlandırma kursunu bitirib.

Öz zəhməti və xeyirxah əməlləri ilə rayon əhalisinin böyük hörmət və rəğbətini qazanıb. Tanrı xeyirxah insanları dünyamız üçün qorusun.

Ailəlidir, 2 qız övladı və 2 qız nəvəsi var.

MƏMMƏDOV MAARİF HƏSƏN OĞLU

1938-ci il noyabr ayının 1-ində Bərdə şəhərində anadan olmuşdur. 1957-ci ildə Bərdə şəhər 1 saylı orta məktəbi bitirib. 1958-ci ildə A.Zeynallı adına orta ixtisas musiqi məktəbinin səs sinfinə daxil olub. Qəbul imtahanında bir yerə qarşı 50-60 nəfər iş vermişdi. Münsiflər heyətində S.Rüstəmov, S.Şuşinski, Ə.Bakıxanov,

M.Əhmədov (direktor) və A.Gəray əyləşmişdilər. Həmin musiqi korifeyləri o bir yerə öz ifasına görə Maarifi layiq bildilər. S.Şuşinskinin sinfində muğamlarımızın sirlərini böyük həvəslə öyrənməyə başlayır. Onunla bərabər N.Əliyev, Z.Xanlarova, Ş.Kürdoğlu, S.Mirzəyev, S.Abdullayev, E.Rəhimova, R.Sadiqova, B.Məmmədov və başqaları Ağadan (onlar S.Şuşinskiyə Ağa deyirdilər) muğamın sirlərini və incəliklərini öyrənirdilər. O vaxt tez-tez təşviqat qatırı ilə konsert verməyə çıxırdılar. Müdiriyyət Maarifi də həmin qrupların tərkibində rayonlara göndərirdi. 1960-62-ci ildə Bakı şəhərinin zavod və fabriklərində, təşviqat qatırı ilə Hacıqabul, Şirvan, Kürdəmir, Ucar, Zərdab, Yevlax, Bərdə, Goranboy rayonlarında kənd zəhmətkeşləri qarşısında konsertlər verirdilər. Tələbəlik həyatından bir epizod: O vaxt böyük korifey sənətkarımız Müslüm Maqomayev vokal şöbəsində oxuyurdu. Maarif siniflərin birində Ü.Hacıbəyovun "Sənsiz" romansını oxuyurdu. Romansı oxuyub qurtarandan sonra M.Maqomayev içəri girib Maarifdən romansın axır notlarını təkrar etməsini xahiş edir. Bu hal üç dəfə təkrar olunur. Sonradan Maarif bilib ki, axırda "sənsiz" sözünün titrəyişlə qurtarması onun çox xoşuna gəlibmiş. 1962-ci ildə texnikumu bitirəndə ifaçılıq qabiliyyətinə, muğamlarımızı tam mənimsədiyinə və ictimai işlərdə fəal iştirakına görə təyinat komissiyası Maarifin təyinatını filarmoniyaya solist və Mərdəkanda musiqi məktəbinə müəllim məsləhət gördülər. Lakin o Bərdəyə gəlməyi üstün tutdu. 1962-ci ildən bu günə kimi rayonun mədəniyyət evinin bədii rəhbəri, direktoru vəzifələrində çalışmışdır. 1989-cu ildən 1 və 2 saylı musiqi məktəbində gənc balalara muğam, bəstəkar və xalq mahnılarımızı öyrədir. Bu 20 il ərzində respublika müsabiqələrində 7 nəfər şagirdi laureat adına layiq görülmüşdür. Bunlardan: Prezident təqaüdçüsü Pərvaz İbrahimli, müsabiqə laureatları: Natəvan İbrahimli, Zəmin Cabbarov, Xatirə Məm-

mədova, Emin Muradov, Asim Abbasov və Orxan Mirzəyevi göstərmək olar.

2007-ci ilin yanvarında və avqust ayında Binə kəndində keçirilən “Məclisi-üns” verilişində 2 dəfə iştirak etmişdir. Həmin məclisdə muğam biliciləri və ustadları iştirak edirdilər. Maarifi də muğamın sirrlərinə yaxşı bələd olduğu üçün həmin məclislərə dəvət etmişdilər. Hal-hazırda Prezidentin sərəncamı ilə və Heydər Əliyev Fondunun köməkliyi ilə tikilmiş dünya standartlarına uyğun olan yeni musiqi məktəbində dərs deyir. Rayonda muğamlarımızı öyrənmək həvəsi gənclər arasında günü-gündən artır. Muğamlarımızı və xalq mahnılarımızı uşaqlarımıza öyrətməyi o, özünə şərəfli borc bilir.

MƏMMƏDOV YUSIF MƏMMƏDQULU OĞLU

Yusif Məmmədqulu oğlu Məmmədov 1950-ci ildə Bərdə rayonunun Mollalı kəndində anadan olmuşdur. O, 1972-ci ildə Azərbaycan Politeknik İnstitutunu bitirdikdən sonra ordu sıralarında qulluq etmiş və 1974-77-ci illərdə Ukrayna Respublikasının Jdanov Metallurgiya İnstitutunun aspiranturasında oxumuş, 1979-cu ildə namizədlik, 1993-cü ildə isə Mosk-

vada müvəffəqiyyətlə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

O, 1977-80-ci illərdə Qorki Dövlət Universiteti nəzdindəki «Mexanika Elmi Tədqiqat» İnstitutunda işləmiş və 1980-ci ildən ömrünün sonuna qədər Azərbaycan EA-nın Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunda kiçik elmi işçi vəzifəsindən baş elmi işçi vəzifəsinə qədər yüksəlmişdir.

Professor Y.M.Məmmədov 50-dən artıq elmi məqalənin və bir neçə monoqrafiyanın müəllifidir.

O, 1993-95-ci illərdə institutun nəzdində yaradılmış İxtisaslaşdırılmış Müdafiə Şurasının elmi katibi olmuşdur. O, dəfələrlə xarici ölkələrdə (Almaniya, Çexoslovakiya, Polşa, İran və s.) təşkil olunmuş mexanika və tətbiqi riyaziyyat sahəsində elmi məclislərdə maraqlı məruzələrlə çıxış etmiş, respublikamızı layiqincə təmsil etmişdir.

Professor Y.M.Məmmədovun apardığı elmi-tədqiqat işləri əsasən deformasiya olunan bərk cisim mexanikası və müasir hesablama mexanikası sahələrinə aiddir. Bu sahələrdə o, güclü elmi nəticələr almış və bu nəticələr dünyanın bir çox ölkələrinin uyğun elmi dairələrində layiqincə qiymətləndirilməkdədir. Bunların davamı olaraq o, 1994-95-ci illərdə Almaniya 3 ay müddətində mühazirə oxumuş, Avropa mexanika cəmiyyətinə üzv seçilmişdir.

Gözəl xasiyyəti, insani keyfiyyətlərilə o, yoldaşlarının dərin hörmətini qazanmışdır. Görkəmli alim, gözəl insan, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Yusif Məmmədov 1995-ci il oktyabrın 28-də faciəli surətdə həlak olmuşdur.

MƏMTİYEV TOFIQ RƏHİM OĞLU

Məmtiyev Tofiq Rəhim oğlu 16 may 1966-cı il tarixdə Bərdə rayonunun Hacıalılı kəndində anadan olmuşdur.

1983-cü ildə Mehdixanlı kənd orta məktəbini bitirmişdir. 1983-1984-cü və 1986-1990-cı illərdə Bakı Dövlət Universitetinin Mexanika-riyaziyyat fakültəsində təhsil almış, 1984-1986-cı illərdə isə orduda xidmət etmişdir. 1990-1991-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinin nəzdində olan Hesablama Mərkəzində mühəndis, 1991-1993-cü illərdə isə Elm-İstehsalat Kompüterləşdirmə Mərkəzi “Kamran” kiçik müəssisəsində böyük mühəndis vəzifələrində çalışmışdır.

1993-cü ildən başlayaraq hazırkı tarixədək sığorta sahəsində çalışır. Eyni zamanda elmi işlə də məşğul olmuşdur. Belə ki, 1993-1996-cı illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun dissertantı olmuş, 1996-cı ildə isə diferensial tənliklər ixtisası üzrə namizədlik dissertasiyasını müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi adını almışdır.

Hazırkı tarixədək sığorta sahəsində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Belə ki, 1993-2001-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında Dövlət Sığorta Nəzarətində iqtisadçı, aparıcı iqtisadçı və baş iqtisadçı, 2001-2009-cu illərdə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Sığorta Nəzarəti şöbəsində baş məsləhətçi vəzifələrində çalışmış, 2009-cu ildən hazırkı tarixədək isə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Sığorta Nəzarəti Xidmətində şöbə müdiri vəzifəsində çalışır.

Sığorta sahəsinə aid 10-dan artıq məqalənin müəllifidir.

Respublikamızda aktuarilərin hazırlanması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin İxtisasartırma kursu bazasında ilk dəfə keçirilmiş (2001-ci ilin 22 oktyabr-21 noyabr tarixlərində) aktuarlıq kursunun tədris proqramının müəllifi və əsas aparıcı müəllimi olmuşdur.

Azərbaycanda aktuar işinin inkişaf etdirilməsi və peşəkar aktuarilərin hazırlanması üçün Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası tərəfindən ABŞ-ın Beynəlxalq İn-

kişaf Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “Şərq-Qərb İdarəetmə İnstitutu” ilə birlikdə təsis edilmiş Maliyyə Sabitliyi üçün Tərəfdaşlıq Proqramı çərçivəsində 2008-2009-cu illərdə respublikamızda keçirilmiş aktuarlıq kurslarını müvəffəqiyyətlə başa vurmuş və müvafiq sertifikatlar almışdır.

Müxtəlif illərdə xarici ölkələrdə aktuarlıq kursları üzrə keçirilmiş seminarlarda iştirak etmiş, həmçinin 2010-cu ilin mart ayında bütün dünya aktuarilərinin Cənubi Afrika Respublikasında təşkil olunmuş XXIX konfransının iştirakçısı olmuşdur.

MURADOV VİDADİ AYDIN OĞLU

Muradov Vidadi Aydın oğlu 1956-cı ilin mart ayının 5-də Bərdə şəhərində anadan olub.

1972-ci ildə Bərdə rayonunda orta məktəbi bitirib. 1975-ci ildə Moskva Kooperativ Institutunun iqtisadiyyat fakültəsinə qəbul olunub və 1980-ci ildə həmin institutu bitirib. 1980-ci ilin sentyabr ayından

1994-cü ilin oktyabr ayınadək Bərdə şəhər Çörək Kombinatında iqtisadçı vəzifəsində işləmişdir.

1994-cü ildən özünün təsis etdiyi «Azərilmə MMC» xalçaçılıq firmasında direktor vəzifəsində çalışır. Firmanın sexlərindəki dəzgahlarda istehsal olunan xalçalarda Azərbaycan xalçaçılığının nümunələrindən, naxış və ornamentlərdən istifadə olunur.

Azərbaycana şöhrət və başucalığı gətirən bu əvəzsiz sənət nümunələri daxili və dünya bazarına çıxarılır. Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin təbliği vətəndaş-ziyalı zümrəsindən olan Vidadi Muradovun həyat qayəsidir və o bu şərəfli işi uğurla davam etdirir.

Onun rəhbərlik etdiyi kollektiv Azərbaycan xalçasını bütün dünyaya tanıtdırır. Sənətilə bağlı hər il Amerikanın Atlanta şəhərində xalça sərgisində Azərbaycanın yeganə nümayəndəsi kimi iştirak etməklə yanaşı Avropa və Asiya ölkələrində də eyni missiya ilə səfərlərə çıxmış və həmin ölkələrin əlaqədar nümayəndəliklərindən dəfələrlə təşəkkür və təltiflər alıb.

Azərbaycan mətbuatında bu haqda geniş məlumatlar verilib. Respublikamızda Prezidentimizin fərmanı ilə həyata keçməkdə olan «Yoxsulluğun və işsizliyin aradan qaldırılması» proqramında yaxından iştirak edərək təkcə öz müəssisəsində 150 nəfərlik iş yeri açaraq, soydaşlarımızı işlə təmin edib. Hal-hazırda müəssisəni genişləndirərək əlavə iş yerlərinin açılmasını nəzərdə tutub.

NURIYEV SƏDİ ŞƏFAQƏT OĞLU

17 yanvar 1951-jı il tarixdə Bərdə rayonu Mehdixanlı sovetliyinin Hajallı kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini Mehdixanlı kənd orta məktəbində, orta təhsilini Ağdam şəhər 6 saylı səkkizillik və 1 saylı orta məktəblərində almışdır.

1980-jı ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoci Rus dili və Ədəbiyyatı Institutunu (APRDƏİ) fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1980-1982-jı illərdə Hajallı kənd səkkizillik məktəbində müəllim işləmiş, 1982-1985-jı illərdə APRDƏİ-nin əyani aspiranturasında təhsilini davam etdirmişdir.

1987 və 1991-jı illərdə F.M.Dostoyevskinin poetika problemlərinə həsr olunmuş namizədlik və doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etmişdir.

İlk elmi əsərləri tələbəlik illərində Bakıda və Tallində nəşr olunmuşdur. Müxtəlif dövrlərdə Bakıda, Tallində, Tbilisidə, Novosibirskdə, Minskə və s. keçirilən elmi konfranslarda məruzələrlə çıxış etmişdir. Ədəbiyyatşünaslığın müxtəlif problemlərinə dair onlarla məqalə və tezis, «F.M.Dostoyevskinin 1840-jı illər yaradıcılığı (Sistem-struktur təhlil)», «Dostoyevskinin ilk dövr yaradıcılığının poetika problemləri» monoqrafiyalarının, müasir poeziyamızın layiqli nümayəndəsi Rəhman Babaxanlının yaradıcılığına həsr edilmiş bir neçə məqalənin və «Mən belə gördüm...» əsərinin müəllifidir. Hazırda «Rəhman Babaxanlı. Poetika və bədii semantika məsələləri» və «F.M.Dostoyevski və Şərq» monoqrafiyalarını nəşrə hazırlayır.

Milli tariximizin ən müxtəlif dövrlərinə aid fundamental əsərlərin elmi məsləhətçisi, rəyçisi və redaktoru, BDU-da psixologiya elmləri üzrə fəaliyyət göstərən Dissertasiya Şurasının nəzdində yaradılmış Elmi seminarın üzvü kimi bir sıra namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının rəsmi rəyçisi olmuşdur.

1985-jı ilin sentyabrından 1993-jü ilin noyabrınadək M.F.Axundov adına Azərbaycan Pedaqoci Rus dili və Ədəbiyyatı Institutunda müəllim, baş müəllim, dosent və professor vəzifələrində, 1993-jü ilin noyabrından Azərbaycan Respublikası Dövlət Elm və Texnika Komitəsində «Elm və Elmi-texniki Siyasət İdarəsi»nin rəisi, 1994-jü ilin mayından 2000-jı ilin

oktyabrınadək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında şöbə rəisi vəzifələrində işləmişdir.

2000-ci ildən 2004-cü ilədək Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı və Təşkili Institutunda «Elmi nəticələrin nəşri və yayımı», 2006-2008-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin «Beynəlxalq əlaqələr və informasiya təminatı» şöbələrinə rəhbərlik etmişdir.

Hazırda AMEA-nın Folklor Institutunda çalışır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

ORUCOV QARDAŞLARI

XX əsrin əvvəllərində elm və mədəniyyət cəbhəsinə atılmış yüz-lərlə maarifçi ziyalılardan olan Oruc, Qənbər və Abuzər Orucov qardaşları qədim tarixə malik olan Bərdənin Alpout kəndində dünyaya göz açmış, hər üçü uşaqlıq və gənclik illərini bu kənddə keçirmişlər. Qardaşların bö-yüyü Oruc Orucov Qori müəllimlər seminariyasını və Gəncə şəhərində sə-nət məktəbini bitirmişdir. Ötən əsrin 10-cu illərində mətbuatda publisist, ədəbi-tənqidi məqalələrlə çıxış etmişdir. O biri qardaşların da rus, ərəb və fars dillərini bilmələri, mətbəə-nəşriyyat işində fəal çalışmaları ailə ənə-nələrinə uyğun olaraq xüsusi təhsil almalarından, bilik və bacarıqlarından xəbər verir.

Kifayət qədər savada malik olan Orucov qardaşları XX əsrin əv-vəllərində Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak etmişlər. Orucov qardaşları ata-babalarından qalma mülkü və əmlakı satmaqla əldə etdikləri vəsait hesabına çox xeyirli addım ataraq mətbəə avadanlığı almış və geniş nəşriyyat fəaliyyətinə başlamışlar. Orucov qardaşlarının mətbə-əsi öz dövrünə görə yüksək texniki avadanlıqla təchiz edilmişdi. Burada “Mille” markalı şrifti özüyığan maşın, “Frangental”, “Arzburq”, “Ameri-kanka” markalı çap maşınları, kağız tikən maşınlar da var idi. Bunların əksəriyyəti Almaniyadan gətirilmişdi. Nəşir qardaşlar Azərbaycan, Rus, Avropa və Şərq xalqları ədəbiyyatından bir çox qiymətli kitabları ilk dəfə çap edərək onları oxucularımıza çatdırmışlar. Azərbaycan yazıçılarından A.Səhhət, A.Şaiq, N.Vəzirov, N.Nərimanov, S.Qənizadə, Ə.Haqverdiyev, M.S.Orudubadi, Ü.Hacıbəyov və başqa klassiklərin onlarca əsərləri bu mətbəədə işıq üzü görmüşdür. Onlarca kitabları nəşr etməklə ədəbiyyatı-mızı zənginləşdirmişlər.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən çox saylı mətbəələr arasında Orucov qardaşlarının mətbəə nəşriyyatı diqqəti daha çox cəlb edir. Milli kitab xəzinəmizin zənginləşdirilməsində və çap mədə-niyyətinin inkişafında həmin mətbəənin xidmətləri əvəzsiz olmuşdur. Ba-kıda azərbaycanlılara məxsus ən iri çap bazası və texniki avadanlığı olan bu mətbəə əsasında sonralar Orucov qardaşlarının nəşriyyatı yaradılmış-dır. Bu da Azərbaycan mədəniyyəti tarixində ilk nəşriyyat hesab edilir. Orucov qardaşlarının nəşr etdikləri kitabların satışı ilə məşğul olan xüsusi mağazaları və Qafqazın iri yaşayış məntəqələrində xüsusi vəkilləri vardı.

Abuzər Orucovun doğma nəvəsi, sənətsünashıq doktoru Kübra Əli-yeva yazır: “...Abuzər və böyük qardaşı Oruc Tiflisdə, sonralar isə Peter-burqda təhsil almışlar. Dövrün təhsilli, savadlı və hörmətli adamları ol-muşlar. Rus, fars və ərəb dillərini gözəl bilib, ağıllı, tədbirli və əsrin əv-vəllərində nəinki Azərbaycanda, bütün Qafqazda sayılan şəxslərdən ol-

muşlar. Oruc və Abuzər əsrin əvvəllərində Bakıda böyük mətbəə təşkil edib, çap işinə başlamışlar. Mətbəənin bütün işlərini yalnız A.Orucov aparırdı. Çap olunan kitabların, rayonlarda yerləşən mağazalarda satışına Qənbər Orucov rəhbərlik edirdi”.

“Bakı və bakılılar” kitabında Orucov qardaşlarının fəaliyyətinə xüsusi yer ayıran qocaman ədibimiz Qılman İlkinin yazdığına görə Orucov qardaşlarının mətbəə və nəşriyyatı ilkin olaraq Tağıyevin qız məktəbinin zirzəmisində yerləşirdi.

Abuzər Orucov

Oruc Orucov

Xalqımızın maarifçi ziyalılar dəstəsinə mənsub olan Orucov qardaşları M.Ə.Rəsulzadə, M.Ə.Sabir, N.Nərimanov, D.Bünyadzadə, P.Axundov, Ü.Hacıbəyov və başqa görkəmli şəxslərlə dostluq və yaxınlıq edirdilər. N.Nərimanov A.Orucovun ailəsinin səhhətini himayə edən ev həkimi olmuşdur.

Mətbuat tariximizdə parlaq səhifə açan maarifpərvər ziyalılardan olan Orucov qardaşlarının həyat və fəaliyyətləri acınacaqlı və faciəli sonluqla başa çatmışdır. Abuzər Orucovun nəvəsi Ofelya xanım Əliyeva deyir ki, babam repressiya qurbanı olmuş, sürgündən qayıtmamışdır. Sonralar bir çoxları kimi ona da bəraət vermişdilər. Lakin onun qəbri belə və-təndə yoxdur.

Qənbər Orucov

Rus imperiyasının hər cür qadağalarına baxmayaraq onların adları tarix və ədəbiyyat kitablarında hər cür yad edilmişdir. Tədqiqatçı alimlər Orucov qardaşlarına həsr edilmiş monoqrafiyalar, dissertasiyalar, elmi məqalələr yazmışdır.

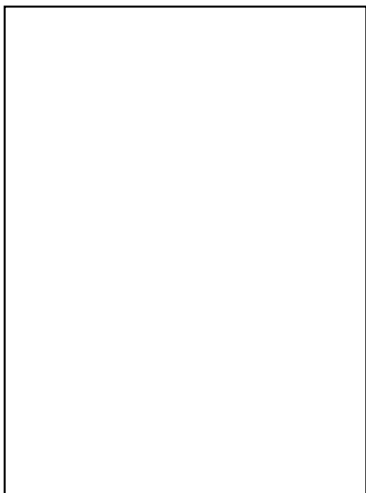
PAŞAYEV KƏRİM PAŞA OĞLU

K.P.Paşayev 1936-cı il iyunun 29-da Azərbaycan Respublikasının Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində anadan olmuşdur. 1954-cü ildə orta məktəbi bitirmiş və K.Marks adına Az.XTİ-nun “Ticarət-iqtisad” fakültəsinə daxil olmuş, 1958-ci ildə həmin institutu bitirmişdir. 1958-1960-cı illərdə Sumqayıt şəhər Komsomol Komitəsində təlimatçı işləmişdir.

Elmə olan həvəsi onu yenidən instituta qayıtmağa sövq etmişdir. 1960-1962-ci illərdə keçmiş S.M.Kirov adına ADU-da “Sahələr iqtisadiyyatı” kafedrasında baş laborant işləmişdir. 1962-1965-ci illərdə Q.V.Plexanov adına Moskva Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda aspiranturada oxumuş və oranı bitirmişdir. 1966-cı ilin fevral ayında müdafiə edərək iqtisad elmləri namizədi adını almış, 1981-ci ilin fevralında isə Moskva şəhərində Q.V.Plexanov adına Moskva Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun Elmi Şurasında doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmiş, 1982-ci ildən professordur.

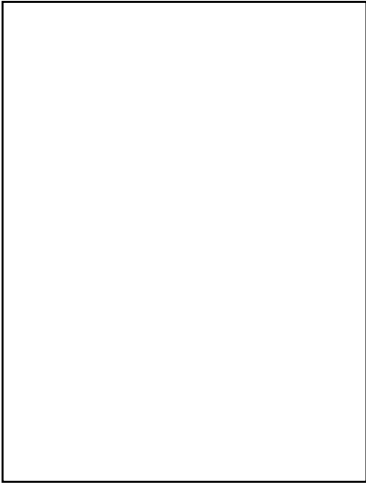
1966-67-ci illərdə Az.XTİ-nun “Ömtəşşünaslıq” fakültəsinin axşam şöbəsinin dekanı, 1967-1970-ci illərdə isə həmin institutun ümumi axşam fakültəsinin dekan müavini vəzifəsində işləmişdir. 1970-79-cu illərdə “Ticarətin təşkili və texnikası” kafedrasının dosenti, 1979-1989-cu illərdə isə həmin kafedranın müdiri vəzifəsində çalışmışdır. 1989-1993-cü illərdə Respublika Təhsil Nazirliyinin elm idarəsinin rəisi, nazir müavini, Gəncə Texnologiya İnstitutunun birinci prorektoru, N.Tusi adına Pedaqoji Universitetin iqtisadi məsələlər üzrə prorektoru olmuşdur. 1993-cü ildən 2005-ci ilədək “Marketinq və ticarət” kafedrasının professoru vəzifəsində çalışmış, 2005-ci ildən “Ticarət” kafedrasının müdiri vəzifəsində işləyir.

K.P.Paşayev SSRİ məkanında bir çox elmi şuraların üzvü olmuş, hal-hazırda ADİU-nun Elmi Şura və Müdafiə Şurasının üzvüdür. K.P.Paşayev onlarla namizədlik dissertasiyasının elmi rəhbəri olmuşdur. K.P.Paşayev 2 monoqrafiyanın, 2 dərsləyin, 5 dərs vəsaitinin, 100-lərlə məqalə, tezis, kitab, proqram və s. müəllifidir. Onlardan 1 monoqrafiya, broşura və onlarla məqalələri Moskva və digər respublikalarda çap edilmişdir. K.P.Paşayevin Moskva şəhərində çap edilmiş “Управление оптовой торговой” monoqrafiyasına Bolqarıstanda, Polşada və keçmiş Almaniya Demokratik Respublikasında rəylər çap edilmişdir.

RƏCƏBOV RƏCƏB

1913-cü ildə Bərdə rayonunun Qasimbəyli kəndində anadan olmuşdur. Orta təhsilini Bərdə şəhərində almış, 1931-ci ildə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika şöbəsinə daxil olmuş, 1936-cı ildə oranı bitirmişdir. O, respublikamızın müxtəlif rayonlarında əhalinin sağlamlığı keşiyində dayanmış və çalışdığı yerlərdə səhiyyə işlərinin təşkilatçısı olmuşdur. 1938-1940-cı illərdə Mirbəşir (indiki Tərtər) rayon xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində çalışmışdır. 1941-1942-ci illərdə Bərdə Mərkəzi rayon xəstəxanasının baş həkimi, 1942-1944-cü illərdə Bərdə rayon ZDS İcraiyyə Komitəsinin sədri vəzifəsində çalışmışdır. O, II Dünya Müharibəsinin iştirakçısıdır. 1944-1945-ci illərdə İranın Xoy şəhərində işləmişdir. 1945-1949-cu illərdə Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunda cərrahiyyə kafedrasında assistent vəzifəsində çalışmışdır. 1949-1959-cu illərdə yenidən Bərdə Mərkəzi rayon xəstəxanasının baş həkimi, 1959-1970-ci illərdə baş həkimin müalicə işləri üzrə müavini vəzifələrində çalışmışdır. 1959-cu ildə dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri namizədi alimlik adı almışdır. 1970-1975-ci illərdə o, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müəllimi olmuş, 1975-ci ildən ömrünün sonuna kimi Bərdə Mərkəzi rayon xəstəxanasının baş həkimi vəzifəsində çalışmışdır. “Qırmızı əmək bayrağı” ordeni, “Əməkdə fərqlənməyə görə” medalı və fəxri fərmanlarla təltif olunmuşdur.

SEYİDOV QABİL SALEH OĞLU

17 may 1929-cu ildə Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində anadan olmuşdur. Bərdə şəhər 1 saylı orta məktəbi bitirmiş, 1948-ci ildə ADU-ya daxil olmuş, 1952-ci ildə universitetin Məntiq və Psixologiya şöbəsi izrə tam kursu bitirmişdir. Elə həmin il Ağdam Müəllimlər İnstitutuna baş müəllim təyin olunmuş, 1954-cü ildə ins-

titut H.B.Zərdabi adına Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Nuxa (indiki Şəki) filialına köçürülmüşdür. Elə həmin ildən orada baş müəllim vəzifəsində çalışmışdır. Az müddətdən sonra filialın ləğv edilməsi ilə əlaqədar o, Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunda məntiq və fəlsəfə ixtisası üzrə baş müəllim vəzifəsində işləmişdir.

Azərbaycan Ali Təhsil Nazirliyinin göndərişi ilə 1959-cu ildə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin fəlsəfə fakültəsinin bir illik aspirantı olmuş və 1961-ci ildə “Dil və bstrakt təfəkkür” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək, fəlsəfə elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. Sonra o, Moskvadan əvvəlki iş yerinə qayıdaraq, fəlsəfə ixtisası üzrə əvvəlcə baş müəllim, sonra isə dosent vəzifəsində işləmişdir. 1965-ci ilin sentyabr ayında Respublika Təhsil Nazirliyinin göndərişi ilə M.V.Lomonosov adına MDU-nun əmri ilə həmin universitetin fəlsəfə fakültəsinin dialektik materializm kafedrasında baş elmi işçi vəzifəsinə təyin olunmuş və 1967-ci ilin dekabrında dissertasiya müdafiə edərək 38 yaşında fəlsəfə elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. 1968-ci ilin yanvar ayında Moskvadan əvvəlki iş yerinə qayıdaraq, əvvəlcə fəlsəfə kafedrasının müdiri, eyni zamanda tarix fakültəsinin dekanı, 1972-ci ildən 1976-cı ilə qədər H.Zərdabi adına Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun rektoru vəzifəsində işləmişdir. O, 1970-ci ildə Ümumdünya filosoflarının Berlin konqresinin, 1979-cu ildə Bolqariyanın Varma şəhərində Ümumdünya filosoflarının XX konqresinin iştirakçısı olmuş, hər iki konqresin bölmə yığıncağında çıxış etmişdir.

Professor Q.S.Seyidov “İdrak nəzəriyyəsi və müasir elm” mövzusunda geniş həcmli monografiyanı və “Məntiq” adlı dərsliyi yazmışdır.

Q.S.Seyidovun yerli və mərkəzi mətbuat orqanlarında 100-dən çox əsəri dərc olunmuşdur.

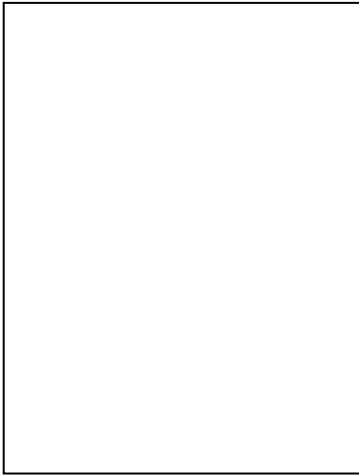

VƏZİROV ASLAN FƏRHAD OĞLU

1910-cu ildə Bərdə yaxınlığındakı Zümürxan kəndində anadan olmuşdur. Sovet Ordusu polkovniki, Sovetlər İttifaqı qəhrəmanıdır. 1928-ci ildə Zaqafqaziya Hərbi-piyada məktəbini, 1930-cu ildə Leningrad Hərbi-mühəndis məktəbini, 1941-ci ildə isə Moskva Hərbi-mühəndis Akademiyasını bitirmişdir.

Aslan Vəzirov 1927-ci ildə Sovet ordusunda hərbi qulluğa başlamışdır. Hərbi-mühəndis məktəbini bitirdikdən sonra Sovet İttifaqının müxtəlif hərbi qarnizonlarında qulluq etmişdir. Böyük Vətən müharibəsinin başladığı ilk günlərdən o, hərbidə olmuşdur. Şimali Qafqaz cəbhəsindəki 5-ci mühəndis-texniki briqadasına, Ukrayna cəbhəsindəki mühəndis-texniki briqadasına və Belorusiya cəbhəsindəki qvardiya şturmovoy mühəndis-minaaxtaranlar briqadasına komandanlıq etmişdir. Aslan Vəzirov 20 aprel 1945-ci ildə Oder çayını döyüşə-döyüşə keçməkdə xüsusilə fərqlənmişdir. Sonra Aslan Vəzirov düşmənin güclü atəşləri altında 70-ci birləşmiş orduya da başçılıq etmişdir. 3 gün ərzində sahili tərk etməyib, briqadanın şəxsi heyətini ruhlandıraraq, cəsarət və qorxmazlıq rəmzi oldu. Göstərdiyi bu şücaətə və cəsarətə görə ona “Sovet İttifaqı qəhrəmanı” adı verildi. O Dneprodzerjinski və Moqilevin sayılan vətəndaşları siyahısına layiq görülüb.

Vəzirov Aslan Fərhad oğlu müharibədən sonra Kaunas və Voronej şəhərlərində, 1965-ci ildən isə Bakıda yaşayıb. Böyük Vətən müharibəsi veteranları şurasının sədri, Respublika Ali Sovetinin deputatı seçilib. O bir çox orden və medallarla təltif olunub, bunlardan 4 “Qırmızı Bayraq” ordeni, Polşanın “Qrunvaldın rıtsar xaçı” ordeni və s. adlarını çəkmək olar. XXI əsrin başlanğıcında Bakı şəhərində rəhmətə gedib və orada da dəfn olunub.

**YUSİFOV ABDULLA
RƏSUL OĞLU**

1909-cu ildə Bərdə rayonunun Qarayusifli kəndində anadan olmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1925-ci ildə başlamış, fəhləlikdən Rayon İcraiyyə komitəsinin sədri vəzifəsinə qədər yüksəlmişdir.

1943-cü ildə açılmış Bərdə rayon Maşın-traktor stansiyasının direktoru vəzifəsində çalışmış, bundan sonra 1957-ci ildə ilk kolxozlararası tikinti idarəsinə rəhbərlik etmişdir. 1964-cü ildə Bərdə rayon İcraiyyə Komitəsinin sədri vəzifəsinə təyin edilmişdir və bundan əlavə bir çox rəhbər vəzifələrdə çalışmış, rayonun inkişaf etməsində çox böyük əmək fəaliyyəti olmuşdur. Abdulla Yusifov əmək uğurlarına görə “Qırmızı əmək bayrağı”, “Böyük Vətən müharibəsi” ordenləri, “Qafqazın müdafiəsi”, “Almaniya üzərində qələbə” medalları ilə təltif olunmuşdur. 1973-cü il sentyabr ayının 9-da vəfat etmişdir.

***KÖNÜLLƏR VƏSF EDİR
GÖZƏL BƏRDƏNİ***

(Bərdə haqqında yazılmış şeirlər)

**İSGƏNDƏRİN AZƏRBAYCANA GƏLMƏSİ VƏ BƏRDƏ
PADŞAHI NÜŞABƏ İLƏ GÖRÜŞMƏSİ**

Canpərvər şərabi dur gətir, saqi,
O susuzlar üçün çeşmədir, saqi!
Yanıram, təşnəlik salmış bir dərdə,
Mənə ver, şərabə oldum aludə!

Bərdə nə gözəldir, necə qəşəngdir,
Yazı da, qışı da güldür, çiçəkdir.
İyulda dağları lalələr səpər,
Qışını baharın nəsimi öpər.
O yaşıl meşəsi cənnətə bənzər,
Şən ətəklərinə bağlamış kövsər.
Söyüdlük çöllərə vermişdir zinət,
O, “Bağisəfid”i elə bil cənnət.
Qırqovul yuvası hər sərv ağacı,
Oxuyur kəkliyi, otür turacı.
Səssizlik içində dincəlir gülşən,
Torpağı silinmiş qayğı, kədərdən.
Reyhanı yaşıldır illər uzununu,
Hər çeşid naz, nemət bürümüş onu.
Yem üçün gələr quş, bu gözəl yurda,
İstəsən “quş südü” taparsan burda.
Torpağı yoğrulmuş qızıl suyundan,
Elə bil hər yanda açmış zəfəran.

O yaşıl yerləri dolaşıb gəzsən,
Şənlikdən başqa bir xəyal görməzsən.
İndi o dərgahın taxtı alçalmış,
İpəyi, qumaşı küləklər çalmış.
Təzə nar gülləri tökülüb solmuş,
O narlar, nərgizlər dönüb toz olmuş.
İndisə yerində bu gözəl yurdun,
Var sel yumuş dəre, qurumuş odun.
Yenə də bol olan o göyərtilər,
Ədalət toxumundan göyərsə əgər,
Yenidən gözəlcə bəslənsə diyar,
Get-gedə yaşıllıq, gözəllik artar.

Padşahın əlinə keçərsə fürsət,
O taxta yenidən verərdi zinət.
“Hərüm” adlanırdı bu yurd hər yerdə,
İndisə adına deyirlər Bərdə.
Bu mərdlər, gözəllər yurdunda inan,
Çox saysız xəzinə gizləmiş zaman.
Böylə şux, sevimli gülşən harda var?
Harda var xəzinə saçan bu diyar?!
Böylə nəql edir söz xəzinədarı:
Köhnə xəzinənin adlı saları:
Hakim qadın varmış adı Nüşabə,
Uymuş il uzununu kefə, şərabə.
Erkəksiz yaşayan bu dişi ceyran,
Gözəldi, göyçəkdi erkək tovuzdan.
Xoşsöhbət, ürəyi saf, mətanətli,
Bir pəri əndamlı, xoş təbiətli.

Önündə minlərcə gözəl qız varmış,
Xidmətə ay kimi kəmər bağlamış.
Bunlardan başqa var igid, qəhrəman,
Otuz min qulamı – qılınc oynadan.
Dərgaha yaxın da olsa, yenə də
Evinə girməzdi erkək bir bəndə.
Qadınla aşardı onun hər işi,
Tapşırıq almamış ondan bir kişi.
Sarayda iş bilən qadınları var,
Yalnız kətxudasız iş görər onlar.
Qulları bir yurdda salmışdı məskən,
Yaxın bir obanı etmişdi vətən.

Qəhrindən, kinindən onun qorxaraq,
Şəhrinə bir kişi basmamış ayaq.

BƏRDƏ ŞƏHƏRİ

O viladə bir mehriban görmədim,
Gəlmişəm indi də mehriban gəzim,
Seyr eləyim tamam Tərtərbasanı,
Varmı aşiqanə can qıyan gəzim.

Tülək tərən ovladığı bu yerlər,
Bərdə torpağına eləyim güzər,
Görüm qalıbdırmı Şirindən əsər,
Baxım hər tərəfə nigaran gəzim.

Xosrovi – Pərvizin şənü şövkətin,
Fərhadın ələmi qəmi möhnətin,
Şapurun çəkdiyi nəqşü surətin
Arayıb axtarıb hər zaman gəzim.

Dolanıb sərəsər çaru, bazarı,
Gətirim nəzərə səmti-minarı,
Görsəm, xəbər alım bülbüli-zarı,
Necoldu ol güli-gülüstan gəzim.

Deyim hanı munda gəzən gözəllər?
Teyhulu meşələr, sonalı göllər?
Çayın kənarında tikilən ellər?
Yoxdu heç birindən bir nişan, gəzim.

Ol baş-başa verən sərvə-rənalar,
Hər guşədən gələn sövtü sədalar,
Zərrin piyalələr, meyi-səhbalar,
Gərdişi-badəyi ərfügan gəzim.

Adəti qanunun o diyarın mən
Görmüşəm yazıblar xeyli müstəhsən,
Bayram gecələri ta ki, sübhətən
Neçə həmdəm ilə çirağan gəzim.

Əmirzadələr edib naharı,
Yenə çarpışır mı Xənəgə sarı,
Boynu qıladəli səgi-şikarı
Gəmişirmi seydə süvaran gəzim.

Bundan əzəlki tək o viranədə,
Guşti tutulur mu asitanədə,
Çillədə əsrəmiş şütürxanədə,
Qızmış dəvələri görüb yan gəzim.

Aşiqə söyləyər qasid ənqərib,
Qəm yemə dilruba sənədir nəşib,
Zimistan qeydindən çıxan əndəlib
Axtarır mı tazə aşıyan, gəzim.

Gecə, gündüz daim bangi-cərəsdən
Qulaq tutulur mu sədadən, səsdən.
Bakidən, Dərbənddən, Kırım, Çərkəsdən,
Gəlirmi mətai-bipayan, gəzim.

Cəvahirfuruşlar satır mı gövhər,
Xublar yaraşığı görür mü zərgər,
Karvansaraylarda tacir, qələndər,
Necə keçir şami-qəriban, gəzim.

Sayəyi-sərvdə məcməi-xuban,
Yenə əyləşərm i xoşdilü xəndan.
Yoxsa ki, onlara saqi-yi-dövrən,
İçiribdir mey yerinə qan, gəzim.

Nazəninlər ta tülui-afitab,
Oturub gecələr çəkərm i gülab,
Çəşmi-aşiq kimi fəvvarədən ab
Tökülür mü hevzə nüməyan, gəzim.

Müzəyyən məhəllər, münəqqəş evlər,
Mütrüblər içində bang, hava söylər,
Töylələrdə kişnəşirm i bidovlar,
Çəkərm i səyhəyi-fürəvan, gəzim.

Hammamlara məsrəf olan ağçanı,
Pozğun otaqları, uçuq tağçanı,
Yıxılan tağları, viran bağçanı,
Xatirimə salıb pərişan gəzim.

Təblü ələm sahibləri xanlara,
Dərğanişinlərə, pasibanlara,
Ol səri sövdalı növcavanlara,
Yaxa yırtıb çaki-giriban gəzim.

Qibləyi-hacətə yıxıb özümü,
İmamzadəyə sürtüb üzümü,
Xak olan tənlərə tikib gözümü,
Olam sağlığıma peşiman gəzim.

Hərgiz bu cahanə yoxdur etibar,
Səfası bir isə, cəfası çox var,
Baş götürüb gedim diyarbədiyar,
Eyləyim aləmi imtahan, gəzim.

Bülbüli-biçarə verdi xəbəri,
Dedi ki, qalmayıb şənlik əsəri,
Mən Zakirəm, onu görəndən bəri,
Gərək Məcnun olub biyaban gəzim.

BƏRDƏ

Gözəllikdə tutub qərar
Yaşıllıqda üzən Bərdə
Qoruğunda qırqovullar,
Göyərçinlər süzən Bərdə.

Şam – göy donlu mələkdir,
Sərv ucalan diləkdir,
Qovaq nəhəng lələkdir,
Köksü nərgiz, süsən Bərdə.

Nizaminin sözü dastan
Nüşabənin özü dastan
Babəklərin izi dastan
Adı eli gəzən Bərdə.

Bağlarının yığ barını,
Səslə payız toylarını,
İlin bütün aylarını
Gəlin sayaq bəzən Bərdə.

Ş. ABDULLAYEV

BƏRDƏYƏ GƏL...

Kür qırağı tamaşa
Hər yan yaşıl meşələr
Zümrüd çəmən, göy tala
Ara-sıra bərələr...
Tül örpəkli tarlaya,
Bol nemətli çölə bax.
“Ağ qızıl”ın diyarı,
Qarabağdır, Qarabağ!
Qonaqsevər elləri
Varın düzər süfrəyə
Nüşabənin vətəni
Bərdəyə gəl, Bərdəyə!

Göy donunu dəyişib,
Ağ geyər yayda tarla
Payızda tel-tel olub
Gülümsəyər vüqarla.
Qızlar sükan tutanda
Ay boylanır səmädan
Bunkerdən “ağ qızılı”ı
Boşaltdıqca qəhrəman
Ellər taya düzəldir
Çöllər dönür sərgiyə
İnanmırsan, a dostum,
Bərdəyə gəl, Bərdəyə!

Tərtər üstə bir şəhər
Ay üzündə xal kimi
Görüşdürür yolları
Şirin bir vüsal kimi
Sahilləri xiyaban
Yol kənarı al-əlvan
Gündüzləri günəşli,
Gecələri çıraqban

De kim tanımır onu
Baxma heç xəritəyə
Sür maşını birbaşa
Bərdəyə gəl, Bərdəyə!

BƏRDƏNİN ŞÖHRƏTİ

(Lirik poema)

1

Sən aranın taxtısan,
“Ağ qızıl” paytaxtısan.
Ətalət dağlarını
Kökündən uçurmusan,
Hünər adlı bir dağın
Zirvəsində durmusan.
Qaliblər yarışında
Həmişə birincisən.
Vətən – bir qızıl tacdır,
Sən – orda bir incisən!
İlkin nəğməni babam,
Ulu Nizami dedi.
Pozulmasın yurdunda
Elin nizamı – dedi
El bir olsa, basılar,
Dönər həramı – dedi.
Baxdı gül camalına,
Coşdu ilhamı – dedi.
Nizami bu ellidir,
Gəncəli, Bərdəlidir.
Qoy bilsin hamı – dedi.
Onun, sənin Nüşabən
İdrakın qüdrətilə
Mat qoydu İsgəndəri.
Fəth etdi
Yer üzünü
Fəth edən cahangiri,
Susduruldu yadelli,
Kamalının önündə
Döndü, çəkildi geri,
Şöhrətin aşdı gəldi
İlləri, əsrləri!

Həşəmətli dünənim,
 Dünyanın ən basılmaz
 Qalasına dönənim.
 Bu gün də hünərinlə
 Alınmaz bir qalasan,
 Bu nişanda qalasan!
 Sənin zəhmət toyuna
 Dedilər qonaq olum,
 Sevincinə balan tək
 Mən də qoy ortağ olum.
 Qoşuldum o nurlu gün
 “Ağ qızıl” karvanına,
 Gəldim ana qoynuna.
 Ruhuma lay-lay çaldın.
 Sən məni məndən aldın.
 Od yurdu bir dastandır,
 Sən onun bir nəğməsi.
 Od yurdu bir ümmandır,
 Sən onun bir ləpəsi.
 Od yurdu bir çəməndir,
 Sən onun tər laləsi.
 Od yurdu bir səmadır,
 Sən orda bir ulduzum!
 Ürəyimdən keçdi ki,
 O bircə ulduzuma
 Mən də bir nəğmə yazım.

Ürəksiz ötürmək olmaz yanından,
 Ulduzlar saçılır asimanından.
 Qonağa mehriban, dostə mehriban,
 Ocağı Bərdənin, közü Bərdənin!

Almazlar, incilər yağanda düzə,
 Qarışır bu yerdə gecə gündüzə.
 Yaraşır əzəldən nəğməyə, sözə,
 Söhbəti Bərdənin, sözü Bərdənin!

Gəl, orda sirdaş ol sən də hünərlə,
Açılsın səhərin min bir zəfərlə.
Səni qarşılasın xoş müjdələrlə,
Oğulu Bərdənin, qızı Bərdənin.

İlham çeşməsidir torpağı, daşı,
Odur ki, göylərə ucalır başı.
Ellərin dilindən qopur alqışı,
Ağdır el yanında üzü Bərdənin.

Onun şəfəqilə mən də nur oldum!
Ayna sularında axdım, duruldum.
Nəğməsi gur oldum, səsi gur oldum.
Güləndə körpə tək gözü Bərdənin!

4

Bərdənin şöhrətini
Çöllərində arayın.
Gümüşü pambığının
Tellərində arayın,
İgidlərinin polad
Qollarında arayın.
Bol bəhrəsi daşıyan
Yollarında arayın.
Qocasının, gəncinin
Fikrində, arzusunda,
İnamında arayın!
Zəhmətindən aldığı
İlhamında arayın!
Aradım, düzə çıxdım,
Gücü ana torpaqdan.
Odu Günəşdən alan,
Yüz igid əli sıxdım.
Yer asiman kimi idi –
Hər yanı ulduz-ulduz!
İnci, almaz yığırdı
Burdan min bir oğul, qız.
Çöllərin yaxasına
İnsan da yaraşırdı,
Maşın da yaraşırdı,
Günəş də yaraşırdı!

“Ağ qızıl” meydanında
İnsan da yarışdı,
Maşın da yarışdı,
Günəş də yarışdı!
Bu ecazkar yarışdan
Qalib çıxırdı insan!

5

Yol verin, a cərgələr,
Qoynuna Tərən gəlir!
Adı bu gün Bərdəyə
Şərəf, şən olan gəlir,
Möhkəm tutub sükandan,
O zəfər çalan gəlir!
Yığır “mavi gəmi” si,
Yığır çölün barını.
Bu çöllərdə qazanıb
Tərən öz hünəriylə
Elin etibarını
Çöllərin ətəyindən
Kür gümüşləyib gedir,
Kür təzə bir nəğməni
Gördüm zümzümə edir:
Ana yurdu qəhrəmansız görmədim,
Ana yurdun qəhrəmanı Tərənəm!
Bu torpağı şərəf-şansız görmədim,
Bu torpağın şərəf-şanı Tərənəm!
Düzlərinin azalması heç barı,
Çiçək açsın arzuların baharı.
El də sevir təmiz andı, ilqarı
Elin əziz, mehribanı Tərənəm.
Əllərindən axsın bolluq çeşməsi,
Aşırı, daşsın el-obanın süfrəsi.
Məhsətinin, Nüşabənin nəvəsi,
Bəzə bizim gül məkanı, Tərənəm!
İgid gərək öz yurduna yaraşa!
Zaman ilə çıxı hər gün yarışa,
Arzum budur qarış-qarış dolaşa,
Adın gəzə bu cahanı, Tərənəm!

Oxuduqca bu nəğməni
Kürün gümüş dodaqları,
Nəğmə gəzdi ağız-ağız
Yaxınları, uzaqları.
O nəğmənin qanadında
Gəzdim dağı, həm aranı,
Nişan verdi ellər mənə
Neçə-neçə qəhrəmanı.
Çoxdur gördüm Bərdəmizin
Dağ üstündə dağ qoyanı!
Bu torpağın Hümbəti var,
Yaxasında "Qızıl ulduz",
Qolunda dağ qüvvəti var!
Bu torpağın Aydını var,
Xalidi var, Yusifi var,
İslamı var.
Tərlan kimi, hər birinin
Gəzir adı diyar-diyar.
Mən onların gözlərilə
Seyr elədim gen düzləri,
Nur çilədi üfüqlərə
Ömürlərin gündüzləri.

6

Xəzan bilməz gülüm Bərdə!
Tutdu səni könlüm Bərdə!
Çox görmüşəm büsatını,
Görüm bir də,
Görüm Bərdə!
Bu gün fərəh ümmanısan.
Qəhrəmanlar diyarının
Cən də bir qəhrəmanısan!
Qurub-yaratmaq eşqilə
Vəcdə gəlir insanların.
Bürünüb el sevincinə
Küçələrin, meydanların.
Sənin məhsul bayramına
Axın-axın ellər gəlir.
Şərəf, şöhrət bayrağından
Möhkəm tutan əllər gəlir.

Sirdaş olub arzulara,
Aylar gəlir, illər gəlir.
Sinə gərrib o kürsüyə
Alnı açıq Rüstəm əmi,
Salamlayır igidləri
Qədirbilən ata kimi.
Deyir ki, biz təbiətdən
Gözləmədik mərhəməti,
Yaxşı tutdu qolumuzdan
Dağlar yıxan el qüvvəti!
Ağlımıza, gücümüzə inamımız,
Dözümümüz, inadımız
Heyran qoydu təbiəti.
Maymaqlığı, qorxaqlığı
Asmasaydıq, kəsməsəydik,
Biz hər kolun üzərində
Ana kimi əsməsəydik,
Şirin-şəkər yuxumuzdan
Bilə-bilə kəsməsəydik,
O “ağ qızıl” dağlarımız
Başı qarlı Şah dağından
Yüz qat uca olardımı?!
Ürəklərdən səda gəlir,
Gülür qoca, cavan, Bərdə,
Tarixlərdə izi qalan,
Min söhbəti, sözü qalan
Qoca yaşlı cavan Bərdə!
Söz verilir komsomola:
– Əlimizlə, – deyir, gərək
Bütün dünya cənnət ola.
Qızıl kürsü qabağından
Gül balalar gəlib keçir.
Boynu qızıl qalstuklu
O körpələr də and içir:
Sabah biz də olacağıq
Hümbət kimi, Tərlan kimi!
Sərdar kimi, Şaban kimi!

Döşlərdəki ordenlərdən
Medallardan göz qamaşır.
Dalğalanır insan seli
Ümmandımı, aşır-daşır?!

Bu təntənə, bu toy-büsat
Bu gün daha çox yaraşır,
Aranımın gül taxtına,
“Ağ qızılın” paytaxtına!
Cərgə-cərgə, alay-alay
Gəlib keçir qəhrəmanlar,
Bolluq dağı yaradanlar!
Neçə qorxmaz ər böyüdən
Neçə igid, nə böyüdən
Ağbirçəkli ana keçir.
Düzlərimin yaraşığı
Neçə nazlı sona keçir.
Çirkinlik də, bədbinlik də
Gəndən, yana-yana keçir.
Hər baxışdan nur ələnir
Ömürlərin xoş baxtına
“Ağ qızılın” paytaxtına!
“Azərbaycan” kolxozunun
İgidləri qabaqdadır.
Gedir mətin sıralarla,
Əllər qızıl bayraqdadır.
Vətən sözü, Vətən andı
Min nəğməli dodaqdadır.
Əmək, hünər cəbhəsindən
O müzəffər çıxanlara,
Ulduzları yaxasına
Qoşa-qoşa taxanlara,
Dönüb qeyrət qılıncına
Geriliyin başı üstə
Şimşək kimi çaxanlara,
Tək Qarabağ deyil, bu gün
Şirvan baxır, Muğan baxır,
Bütün Azərbaycan baxır
Şəhərlərin xoşbaxtına,
“Ağ qızılın” paytaxtına!

7

Xoş sevdalı bir nida
Dolanır izdihamı,
Yayılr dalğa-dalğa

Vətənin vuran qəlbi
Moskvanın salamı!
Dilimizin əzbəri,
Azad xalqlar şəhəri,
Sülhün enməz qalası
Moskva da söyləyir:
– Sağ ol, ağ günlü Bərdə!
Toylu-düynlü Bərdə!
Bu sevincə birinci
Üzeyirlər vətəni –
Ağcabədi qoşulur,
Qonşu kimi, dost kimi,
Bərdənin əllərini
Dönə-dönə sıxır o,
Dönə-dönə şad olur.
Suqovuşandan gəlir
Sabirabadın səsi.
Nəğmələrə qarışır
Mirbəşirin, Yevlağın,
Ağdamın da nəğməsi.
Neçə qardaş təbriki
Zərdəbdən, Füzulidən,
Qədim Salyandan gəlir,
Özbəkistandan gəlir,
Türkmənistandan gəlir,
Min bir diyardan gəlir,
Gəlin bahardan gəlir!

8

Təkcə Bərdə deyil bu təmtəraqda,
Hər kəndim, şəhərim toy-büsatlıdır.
Sorağı ellərdən-ellərə çatan
Müjdələr necə də quş qanadlıdır.
Hər gələn bu yerdə bayrama gəlir.
Ulduzlar qoynuna salama gəlir.
Könüllər dil açıb ilhama gəlir,
Bu şöhrət sənindir, Azərbaycanım!
Dünya heyran qalıb cah-cəlalına,
Mənsə vurulmuşam gül camalına,
Alqış bu gününə, istiqbalına
Bu qüdrət sənindir, Azərbaycanım!

Əlində müzəffər qızıl bayrağın,
Üfüqlər ardından gəlir sorağın,
Hər qəlbi isidir odun, ocağın,
Bu hörmət sənindir, Azərbaycanım!
Görüb növrağını Mil, Muğan gülür.
Gülür Qarabağım, Naxçıvan gülür.
Qədim Gəncə, Qazax, Lənkəran gülür,
Bu sərvət sənindir, Azərbaycanım!
Gülür qızıl Bakı, paytaxtım mənim!
O odlar beşiyim nur taxtım mənim!
Xoş taleyim mənim, xoş baxtım mənim,
Bu dövlət sənindir, Azərbaycanım!
Haqqa sadıq qalıb nəsilərimiz,
Lenindən dərs alıb mərd ellərimiz!
Yol açır sabaha əməllərimiz,
Bu cürət sənindir, Azərbaycanım!
Əzəldən bəhrəli, nemətli yurdum,
Bitib-tükənməyən sərvətli yurdum
Mənim qəlbi açıq, qeyrətli yurdum!
Bu qüvvət sənindir, Azərbaycanım!

Dost ellər söz açır səxavətindən,
Dostluğa əbədi sədaqətindən,
Ali məclislərdə ləyaqətindən,
Bu ülfət sənindir, Azərbaycanım!
Ey ulu beşiyi şeirin, sənətin,
Nizamin fəxridir bəşəriyyətin!
Heyranın olmamaq çətin, çətin
Rəşadət sənindir, Azərbaycanım!
Hələ min igidin, qəhrəmanın var,
Üzeyirin, Vurğunun, Nərimanın var!
Hələ çox söhbətin, çox dastanın var
Səadət sənindir, Azərbaycanım!
Ey müqəddəs adı ulduzlar aşan,
Hüsünə baxdıqca gözümlə qamaşan,

Qəlbimdə hər zaman çağlayıb daşan,
Məhəbbət sənindir, Azərbaycanım!
Sədaqət sənindir, Azərbaycanım!

BƏRDƏNİN

Əkinli-biçinli, bağlı-bağatlı,
Rəssam sərgisidir düzü Bərdənin.
Hünəri, şöhrəti, səsi, sorağı,
Gətirir ilhama bizi Bərdənin.

Gözəl Vətənimdə adı, sanı var,
Yüzlərlə yenilməz qəhrəmanı var,
Ellər yaraşığı bir Tərlandı var,
İgiddir oğulu, qızı Bərdənin.

Ana gülüşüdür o saf gülüşü,
Hər yana səs salıb hünəri, işi,
Zəhmətlə ölçülür hər yüksəlişi,
Gülür çiçək kimi üzü Bərdənin.

İgid Nüşabənin gözəl diyarı
Qoynunda böyüdü Fərhadın yarı,
Böyük Nizaminin fəxri, vüqarı,
Min ildir söylənir sözü Bərdənin.

Çörəkdir dünyada hər varın başı,
İsgəndər yemədi ləli, daş-qaşı,
Əzəldən Cəfərin könül sirdaşı
Aşığı Bərdənin, sazı Bərdənin.

MƏN BƏRDƏYƏM

*“Hərüm” aldanırdı bu yurd hər yerdə
İndisə adına deyirlər Bərdə.
Bu mərdlər, gözəllər yurdunda inan,
Çox saysız xəzinə gizləmiş zaman.*

Nizami Gəncəvi

Mən Bərdəyəm
Mən dağlardan
bəridəyəm,
nə dağım var
nə də dərəm
düzəngahdır
hər tərəfim,
ancaq dağsız tariximə
yığılıbdır
dağlar qədər,
haqq tərifim
yazılanlar hanı görən?
Yoxsa o da
Dədə Qorqud
distanım kimi,
xalım kimi –
doğma dədə malım kimi
Vatikanda, Londonda
yayır görən?
Ey Aranın anası
deyirlər paytaxt olmusan,
neçə qədim paytaxtlara
yemək üçün
un satmısan,
geymək üçün
ipək, yun satmısan
paytaxtları tikmək üçün
qul satmısan...
Zəlzələmi oğurlayıb
tarixini?

Cütayaqlı əcinəmi?
Vazehin də şeirlərin
oğurlayıb
bir “alman”
amma nə olsun, –
ölünü də ittiham edir
zaman!...
Ey daşları, divarları
oxuyan tarixçilər!
Mənim ulu hörmətimi
tarix bilər,
mənim əsl qiymətimi
tarix verər...
Verin mənim hörmətimi!
Verin mənim qiymətimi!
Mən Bərdəyəm!

Qurumayıb suyum hələ –
inanıram,
su bu arxdan bir də gələ,
isgəndərlər məğlub ola
qana-qana, bilə-bilə,
nüşabələr qalib ola
gülə-gülə...
Mən Bərdəyəm!
Səxavətdir hər qarışım,
bin-bərəkət adasıyam,
qədim-qədim paytaxtların,
qoca-qoca şəhərlərin
anasıyam!
keçmişimlə öyünmürəm,
sabahımı
mən tarixə yazasıyam!

BƏRDƏ PAMBIQÇILARINA

Salam, qəhrəmanlar, salam, igidlər,
Salam bərəkətli əllərinizə!
Salam, yaşıl dağlar, vüqarlı dağlar,
Salam bərəkətli çöllərinizə!
Salam, ağ pambığı qar kimi təmiz,
Süd kimi qaynayan-daşan bir dəniz,
Bəyaz çadra örtmüş, dərdsiz, qənirsiz;
Gəlintək həyalı, ismətli Bərdə!
Salam tarlaları köpüklü ümman.
Hər keçən anından səadət uman,
Hər addım başında qurub-yaradan,
Böyüyü, kiçiyi hörmətli Bərdə.
Demə, şair burdan gedəndən bəri
Unutdu tərtəmiz bizim elləri.
O mərd oğulları, mərd gözəlləri
Unutmaz dostluqda şöhrətli Bərdə!
Qızların dağ gülü, dağ nanəsidir,
Paklığın, saflığın nişanəsidir,
Dahi Nizaminin Nüşabəsidir,
Hər sözü-söhbəti hikmətli Bərdə!
Evdə anadırlar, tarlada aslan,
Sevməzlər qəhrəman olmasa oğlan.
İgidlər yurdudur başdan-binadan
Torpağı qüdrətdən qüdrətli Bərdə!
Bilirəm, bu günkü xoş səadətin
Taxtına qaldırdı səni zəhmətin.
Görüm əksilməsin varın-dövlətin,
Desinlər adına: nemətli Bərdə.
Asan ucalmadın bu zirvəyə sən,
Ağır günlərinin şahidiyəm mən.
Eşitsin səsimi anamız Vətən:
Düşməz bu zirvədən qeyrətli Bərdə!

BƏRDƏ

Ulu Nizamidən aldıq sorağın,
Bəlalı yurdumun balası Bərdə.
İgid övladların gözəl oylağı,
Şahiddir Nüşabə qalası, Bərdə.

Sən aldın qoynuna qaçqın elləri,
Sən uddun gözlərdən axan selləri.
Hardadır o şirin, gözəl dəmlərin?
Balandır bu dərdə yanası, Bərdə.

Soltanbud meşəsi bir yaraşıqdır,
Ana Kür boynuna gur sarmaşıqdır,
Bu könül hüsnünə çoxdan aşıqdır,
Gözəl Qarabağın sonası Bərdə.

Balanın qabarlı əlinə qurban,
Şirin ləhcəsinə, dilinə qurban,
Xuraman öz doğma elinə qurban,
Anamın ən əziz anası Bərdə.

BƏRDƏM

Mənəvi dünyamın gözəl məkanı,
Ruhumun qidası, mayası Bərdəm.
Şirin xəyalınla keçir hər anım,
Dilimin əbədi duası, Bərdəm.

Odlar ölkəsinin od balasısan,
Tarixin silinməz ad qalasısan,
Ömrümə saçılan nur şöləsisən,
Dünyamın ən əzəl dünyası, Bərdəm.

Ürəyimin içindəki ürəyim,
Ruzim, bərəkətim, duzum, çörəyim,
Harda olsam təkcə sənsən gərəyim,
Könlümün ən şirin sədası, Bərdəm.

Nə deyim yaraşsın sənin hüsnünə,
Çağırsan hay verrəm hər an səsinə,
Qəlbimdəki heykəlinə, büstünə
Bəzəkdir Nüşabə qalası, Bərdəm.

Ay dilimin şirin-şəkər kəlməsi,
Şikəstə harayım, muğamat səsim.
Oduna yanmağa çoxdur həvəsim,
Başımın eşq adlı havası, Bərdəm.

Bağımsan, bağçamsan, həm gülüzarım,
Atamsan, anamsan, həm dostum, yarım,
Həm ilk beşiyimsən, həm son məzarım,
Ruhumun əbədi odası, Bərdəm.

SƏMƏD SƏMƏDOV

BƏRDƏDƏ

Bu diyarın min bəzəyi, naxışı
İlmə-ilmə vurulubdu Bərdədə.
Təbiətin həm payızı, həm qışı
Yaz eşqilə yoğrulubdu Bərdədə.

«Ağ qızıl»ı zinətidir çöllərin,
Qüdrətidir, şöhrətidir əllərin.
Neçə-neçə zəfər dolu illərin
Toy-büsatı qurulubdu Bərdədə.

Başı üstə günəş tutub tacını,
Ağ tayalar gümüşüdür saçının,
Kim tanımır igid Tərən bacını,
Mərd anadan doğulubdu Bərdədə?!

Burda gözəl sonalamaq da çətin,
Zəhmət yazıb hər gözəlin qeyrətin.
Bu torpağa məhəbbətin, hörmətin
Gur çeşməsi durulubdu Bərdədə.

BƏRDƏM

Tarixin özü tək saçları düm ağ,
Murovtək, Qoşqartək, vüqarlı Bərdəm.
Yazı da, qışı da cahlı, cəlallı,
Əbədi yaşarlı, baharlı Bərdəm.

Tərtər sinən üstə qıvrılır, axır,
Göylər həsrət ilə hüsnünə baxır.
Sübh çağl lələyə şəh sırğa taxır,
Ay mənim axarlı, baxarlı Bərdəm.

Bağlı-bağatlısan, xoş növrəğin var,
Gözəl xislətin var, gözəl çağın var.
Min nemət yetirən saf torpağın var,
Palıd tək, çinar tək, vüqarlı Bərdəm.

Cavanşir döyüşdən döyüşə keçdi,
Dəllərdə, yollarda atı su içdi.
Düşmən qorxu çəkdi, lərzəyə düşdü,
Ərləri adına uyarlı Bərdəm.

Nüşabə kamala çatdı burada,
Köksün dalğalandı, görmədi qada.
İsgəndər baş əydi, bu böyük ada,
Binadan olmusan ilqarlı Bərdəm.

Nizami hüsnünə vurulmuş düzü,
Sənə bağlı idi hər şirin sözü.
Sənə qurban olsun Əlinin özü,
Uzaq keçmişlərdən, yadigarlı Bərdəm.

BƏRDƏ DİYARIM

Çinar kölgə salar hər yolun üstə,
Körpəm mürgüləyər öz qolum üstə,
Xəzər sahilində,qara qum üstə
İllərlə qalaram inciməz canım.
Ey ulu tarixli Bərdə diyarım.

Dağa duman gələr, dağa çən düşər
Qara saçlarıma vaxtsız dən düşər
Nə düşər payıma kədərdən düşər
Adına bağlıdır eşqim,vicdanım
Ey ulu tarixli Bərdə diyarım.

Günəşi açılan səhər gətirər
Bəzi günahsızlar günah gətirər
Bir sevinc gətirər,min ah gətirər
Mən sənə demişəm dinim,imanım
Ey ulu tarixli Bərdə diyarım

Əgər göy axnaşib,uçsa üstümə,
Dağları,daşları qatıb tüstümə
Əzib düşmənimi, əzib yadımı
Birinci sətirdən sənin adını
Yerin sinəsinə göyün köksünə

Yazar ürəyimdən sızılan qanım
Ey ulu tarixli Bərdə diyarım.

BƏRDƏ

Tarixin qəribədi,
Həm uzaq, həm də yaxın.
Siz bir tarixə baxın,
Eramızdan o tayda,
Nizamidən bəridə,
Salam, ay qoca Bərdə!

Sənin qapılarından
Əsrlər baxıb gedib.
Bəlkə sənin tarixin
Qədim körpü uçanda
Tərtərdə axıb gedib?
Sonra Tərtər utanıb,
Axmayıb köhnə yerdə,
Salam, ay qoca Bərdə!

Torpağın bərəkətli,
Adamların duzludur.
Göylərin nə yaxşıdır,
Nə yaman ulduzludur.
Bəlkə qədim Bərdənin
Əksi qalıb göylərdə?!
Salam, ay qoca Bərdə!

BƏRDƏ

Nizaminin, Cavanşirin,
Nüşabənin, Babəkin də
Ayaq izi sinəndədir.
Şair səni görən gündən
«Nə gözəldir Bərdə» – dedi.
Azman-azman çinarları
Görən bürclü qala bilər.
Hər biri öz kölgəsinə
Bir ordunu ala bilər.
Göylərin də genişliyi
Sanıram ki, bu düzdədir.
Tarlaların sonu varsa
Üfüqlərdən o üzdədir.
Zəmiyə bax!
Sünbülləri çıraq-çıraq!
Sanki nurdu.
Yaxın gəldim
Çörək ətri məni vurdu.
Qızıl zəmi, qızıl dandı,
Adamlara nəzər saldım
Yer də, göy də qızıllandı.
Oğlunun da, qızının da
Qollarında bir güc var ki,
Dağ üstünə qoyar dağı.
Seyr etməkdən doymur adam,
Qızıl-qızıl əllər ilə
Qızıllaşan bu torpağı!
Görən gündən heyran edib
Bu ağ saçlı Bərdə məni.
Bir köklənmiş saz olmuşam,
Çalıb pərdə-pərdə məni.

BƏRDƏ

Bu necə ovsundur saldın könlümü,
Olmuşam oduna yanası, Bərdə?!
Xoşbəxtsən mehriban gözəllər kimi,
Yaşılbaş sonalar sonası Bərdə.

Qürbətdən gözəldir axar-baxarın,
Torpaq narın-narın, su narın-narın.
Səndə xoş yaranıb atlas baharın
Ətri, bənövşəsi, rənası, Bərdə.

Mən necə sevməyim Tərtəri, Kürü?
Büllurun biridir, işığın biri.
Hüsnünə baxanda görrəm hər yeri,
Sənsən Qarabağın aynası, Bərdə.

Burda öz tarixi yaşar hər daşın,
Nüşabə qalası könül sirdaşın.
Muğan sevgilindir, Gəncə qardaşın,
Ağdamın, Şuşanın anası Bərdə.

Səndə ömür sürən ömürdən doymaz,
Vəslinə yetməyən həyatı duymaz.
Polad səninkidir, yad elə uymaz,
Səndədir ömrümün mənası, Bərdə.

BƏRDƏ

Baxıb cəlalına xəyala daldım,
Şeir rübabımı eşqinlə çaldım.
Hər xoş mənzərədən bir ilham aldım
Bahar xalısını sərəndə, Bərdə.

Sinən yağılardan min yara almış,
Nizami eşqinlə hey qələm çalmış,
Fateh İsgəndəri kəməndə salmış
Nüşabə zülfünü görəndə, Bərdə.

Demirəm duruşun bənzər ceyrana,
Doğma bir övladsan Azərbaycana,
İslamın xəyalı gəldi cövlana,
İlk dəfə hüsnünü görəndə, Bərdə.

AZADƏ NOVRUZOVA

BƏRDƏ

Gəzdim addım-addım tanıyım səni,
Gül gördüm, çiçək dərdim,
çələng hördüm telinə,
qoy öpsün nəsillər.
Nizami elə öyüb şah əsərində səni,
Mən nə deyim, oxşayım,
Məhin çəkən nazını,
A kuzəli, baş şəhər?!

Alban tarixini açdım, oxudum,
Yaşın minilləri adlayıb keçib.
Adın daş möhürlə düşüb kitaba
«Arran»ın anası Partav, Bərdə, a Bərdə.
Tarixin atası Herodot yazır,
Yaşın çox qədimdi, Bərdə, a Bərdə.
Mən nə deyim, artırım şöhrətini,
Çox acizəm, çox aciz,
Sən elə gözəlsən, Bərdə, a Bərdə.

GÖZÜN AYDIN, BƏRDƏM MƏNİM

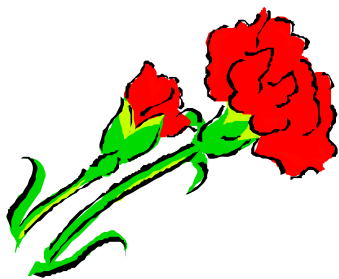
«Ağ qızıl» dağlarına Murov, Kəpəz əl eyləyir,
Ağ əllər ağ pambığı əllərdə ağ gül eyləyir,
Qəhrəman oğulların ovub daşı gil eyləyir, –
Güc alıb oğul-qızın Günəşdən, Aydan, ana yurd!
Qələbənin çox mübarək, gözlərin aydın, ana yurd!

Zəhmətkeş adamların torpaqla ülfət eylədi,
Tutduğu düz yol ilə ucalmağı qət eylədi.
Az vaxtda yüz min tonluq bir zivəni fəth eylədi,
Hünərlə çoxlarını arxada qoydun, ana yurd!
Qələbənin çox mübarək, gözlərin aydın, ana yurd!

Yenidənqurma ilə başlamısan zəfər ilin,
Ev tikir, pambıq əkir, taxıl səpir doğma elin.
Halal iş üz ağardır, al geyinir bəyaz çölün,
Sən elə yaranışdan Günəşdin, Aydın, ana yurd!
Qələbənin çox mübarək, gözlərin aydın, ana yurd!

Çaldığın zəfərləri saymaq ilə gəlməz sana,
Qələbə müjdən ilə lal duyğular gəlir cana,
Vətənin yetmişinci ildönümü bayramına, –
Gedəcəksən üzü ağ, yolların aydın, ana yurd!
Qələbənin çox mübarək, gözlərin aydın, ana yurd!

*BƏRDƏ DÖYÜŞÜB
VƏ DÖYÜŞÜR*

Zamanın hər sınağında, vətənin dar günündə Bərdə və bərdəlilər səfərbər olmuş, qələbə uğrunda mübarizələrdə ön cərgələrdə vuruşmuşlar. Vətən tarixinin şanlı səhifələrində bərdəlilərin də adı qırmızı xəttlə yazılıb.

1941-1945-ci illərin Böyük Vətən Müharibəsində 4771 bərdəli iştirak edib. 2837 nəfər şücaət göstərərək müxtəlif orden və medallarla təltif olunub. 1 nəfər (Aslan Vəzirov) Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı alıb. Bu müharibədə 1693 nəfər bərdəli qəhrəmanlıqla həlak olub. O ağır illərin şahidi, müharibənin iştirakçısı olan veteranlardan 62 nəfər həyatdadır.

Qarabağın qədim şəhəri Qarabağ savaşında da böyük dəyanət və mərdliklə vuruşur. Qarabağ savaşında Bərdənin dörd igid oğlu Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adını alıb.

Bərdə respublikanın ən çox qaçqın, köçkününə ana kimi bağrına basan, qayğısını çəkən bölgəsidir. Çoxsaylı şəhid verən, övladlarını itirən Bərdə bu gün də səngərdədir.

Bərdənin şəhid və itkin övladları ilə siz də tanış olun.

BƏRDƏ ŞƏHİDLƏRİ:

1. Abbasov Adil Abbas oğlu
2. Abbasov Həsən Məhər oğlu
3. Abbasov İlqar Bəhlul oğlu
4. Abbasov İlqar Vahid oğlu
5. Abbasov Rəhman İsmi oğlu
6. Abdullayev Elçin Rza oğlu
7. Abdullayev Firdovsi Əbülfət oğlu
8. Abdullayev Şahin Şahmalı oğlu
9. Ağayev Abbas Sovet oğlu
10. Ağayev İldırım Rüstəm oğlu
11. Ağayev Müşfiq İliç oğlu
12. Ağayev Şakir Yunis oğlu
13. Alıyev İlqar Tapdıq oğlu
14. Allahverdiyev Rəsul Köçəri oğlu
15. Allahyarov Rövşən Nəcəf oğlu
16. Aslanov Bəxtiyar Eldar oğlu
17. Babayev Yavər Əvəz oğlu
18. Balıyev Ziyafət Qurban oğlu
19. Bayramov Qabil Əli oğlu
20. Bayramov Qabil İbrahim oğlu

21. Bayramov Möhübbət Cəlil oğlu
22. Behbudov Səfiyar Abuzər oğlu
23. Bəylərov Xalid Soltan oğlu
24. Cabbarov Kamal Qurbanəli oğlu
25. Cabbarov Murad Soltan oğlu
26. Cahangirov Şaiq Rüstəm oğlu
27. Cəfərov Cahid Yaqub oğlu
28. Cəfərov Firuzəddin Tapdıq oğlu
29. Cəfərov Mahir Cəlaləddin oğlu
30. Cəfərov Səməd Bəhrəm oğlu
31. Cəlilov Məhəmməd Murtuza oğlu
32. Cəmilov Səfər İsxan oğlu
33. Dadaşov Ələddin Məhyəddin oğlu
34. Dadaşov Mehman Asif oğlu
35. Dadaşov Şakir İslam oğlu
36. Ədilov Ədalət Göygöz oğlu
37. Ədilov İlqar Mütəllib oğlu
38. Əhmədov Aydın Akif oğlu
39. Əhmədov Bəxtiyar Əhməd oğlu
40. Əhmədov Etibar Baba oğlu
41. Əhmədov Faiq Vaqif oğlu
42. Əhmədov Qələndər Hüseyn oğlu
43. Əhmədov Rafayıl Qurban oğlu
44. Əliyev Nəsimi Rəşid oğlu
45. Əliyev Azər Ələkbər oğlu
46. Əliyev Çingiz Həmid oğlu
47. Əliyev Dilqəm Hüseynqulu oğlu
48. Əliyev Əli Hüseyn oğlu
49. Əliyev Əliyar Novruz oğlu
50. Əliyev Mehman Əli oğlu
51. Əliyev Məhərrəm Ənvər oğlu
52. Əliyev Məmməd Faiz oğlu
53. Əliyev Nətiq Sevinc oğlu
54. Əmirov Əhməd Surxay oğlu
55. Əmrahov Əhməd Surxay oğlu
56. Ərəbov Polad Şəmsir oğlu
57. Əsədov Elçin Səlim oğlu
58. Əsədov Ələvər Hüseyn oğlu
59. Əsədov Hafiz Hüseyn oğlu
60. Əsədov Mənsur Yaqub oğlu
61. Əsədov Yusif Mürşud oğlu
62. Əsədov Yusif Vaqif oğlu

63. Əsrəfov Tofiq Rəşid oğlu
64. Fərzanov Əsgər Hüsü oğlu
65. Fərzəliyev Sabir Qədir oğlu
66. Fətullayev Sahib Rəşid oğlu
67. Firsov Mixail Sabir oğlu
68. Göyüşov Natiq Əbülfət oğlu
69. Hacıyev Bəxtiyar Oqtay oğlu
70. Hacıyev Qılman Surxay oğlu
71. Hacıyev Tacir Ənvər oğlu
72. Həsənov Fazil
73. Həsənov Firudin Əli oğlu
74. Həsənov Hamlet Firuz oğlu
75. Həsənov İntiqam Həsənalı oğlu
76. Həsənov Mədət Eldar oğlu
77. Həsənov Miryaqub Yusif oğlu
78. Həsənov Oruc Yusif oğlu
79. Həsənov Sərdar Rəşid oğlu
80. Həsənova Solmaz İbrahim qızı
81. Hübətov Hətəm Qurban oğlu
82. Hübətov İlyas Biriş oğlu
83. Hüseynov Adil Haqverdi oğlu
84. Hüseynov Elçin Əlif oğlu
85. Hüseynov Ədalət Vəli oğlu
86. Hüseynov Əhməd İsmayıl oğlu
87. Hüseynov Firamil Köçəri oğlu
88. Hüseynov Qabil Hidayət oğlu
89. Hüseynov Nazim Nəbi oğlu
90. Hüseynov Rafael Qoçəli oğlu
91. Hüseynov Rövşən Hüseyn oğlu
92. Hüseynov Zöhrab İdris oğlu
93. Xəlilov İlqar Yusif oğlu
94. Xudaverdiyev Səməd Paşa oğlu
95. İbrahimov Cəlal Səməd oğlu
96. İbrahimov Emin Bəylər oğlu
97. İbrahimov Rasim Allahverdi oğlu
98. İbrahimov Rasim Allahverən oğlu
99. İmanov Bəhmən Hübətəli oğlu
100. İsgəndərov Məhəmməd Ömər oğlu
101. İsgəndərov Vəli Rüstəm oğlu
102. İsmayılov Abdulla Telman oğlu
103. İsmayılov Bəhram Mətləb oğlu
104. İsmayılov Əsəd Həsən oğlu

105. İsmayılov Əsman Məhəmməd oğlu
106. İsmayılov Faiq Dilən oğlu
107. İsmayılov Füzuli Fərman oğlu
108. İsmayılov Xankişi Mürsəl oğlu
109. İsmayılov Məhəmməd
110. İsmayılov Natiq İsmayıl oğlu
111. İsmayılov Rafiq Yelmar oğlu
112. İsmayılov Rüstəm Nəsib oğlu
113. İsmayılov Sərdar Urman oğlu
114. İsmayılov Şakir Firudin oğlu
115. İspərov Mehman Əhməd oğlu
116. Kazımov Vidadi Telman oğlu
117. Kərimov Elgiz Kərim oğlu
118. Kərimov Mübariz İsa oğlu
119. Kərimov Yasif Fəzi oğlu
120. Qarayev Əlövsət Paşa oğlu
121. Qarayev Göyüş Adil oğlu
122. Qarayev Zülfüqar Araz oğlu
123. Qasımov Ədalət Həmzə oğlu
124. Qasımov Əhliman Müzəffər oğlu
125. Qasımov Namiq İrşad oğlu
126. Qasımov Nurəddin Tabı oğlu
127. Qədirov Qulam Əkbər oğlu
128. Quliyev Asif Əli oğlu
129. Quliyev Ələmdar Şahmalı oğlu
130. Quliyev Faiq Nəsib oğlu
131. Quliyev Fərahim Bəylər oğlu
132. Quliyev Fərhad Səfər oğlu
133. Quliyev Füzuli Heydər oğlu
134. Quliyev İbrahim İnqilab oğlu
135. Quliyev İlqar Aydın oğlu
136. Quliyev Qalib İsa oğlu
137. Quliyev Məmməd Dadaş oğlu
138. Quliyev Nemət Qədir oğlu
139. Quliyev Rafael Hamayıl oğlu
140. Quliyev Sərvaz Xasay oğlu
141. Quliyev Vüqar İbrahim oğlu
142. Quliyev Yusif Kərbəlayı oğlu
143. Quliyev Ziya
144. Qurbanov Heydər Xəlil oğlu
145. Qurbanov Telman Nəsib oğlu
146. Məliyev Nemət Qaraca oğlu

147. Mehdiyev Fikrət Buruzu oğlu
148. Mehdiyev İbrahim Yusif oğlu
149. Mehdiyev Qədir Əli oğlu
150. Məhərrəmov Mehdi Əmirxan oğlu
151. Məhərrəmov Məhi Əşrəf oğlu
152. Məhərrəmov Nuşirəvan Tapdıq oğlu
153. Məmmədov Adil Xanlar oğlu
154. Məmmədov Azər Əziz oğlu
155. Məmmədov Bəxtiyar Vahid oğlu
156. Məmmədov Binədar Əjdər oğlu
157. Məmmədov Cavanşir Yaqub oğlu
158. Məmmədov Elsevər Allahverdi oğlu
159. Məmmədov Elşən Ələddin oğlu
160. Məmmədov Əhməd Məhəmməd oğlu
161. Məmmədov Əsgər İsmayıl oğlu
162. Məmmədov Fazil Salman oğlu
163. Məmmədov Fəxrəddin Famil oğlu
164. Məmmədov Həbil Məmməd oğlu
165. Məmmədov Həbil Şahmalı oğlu
166. Məmmədov Hafiz Süleyman oğlu
167. Məmmədov İlqar Aslan oğlu
168. Məmmədov İntizam Hidayət oğlu
169. Məmmədov Nemət Abdulla oğlu
170. Məmmədov Sahib İslam oğlu
171. Məmmədov Süleyman Bəylər oğlu
172. Məmmədov Vaqif Hidayət oğlu
173. Məmmədov Ziyəddin Ziyad oğlu
174. Mirzəyev Elzamin Sakit oğlu
175. Mirzəyev Rafayıl İsa oğlu
176. Muradov Fəxrəddin Məyiş oğlu
177. Muradov Sahib İmran oğlu
178. Musayev Müşfiq Vahid oğlu
179. Musayev Ramiz Nüsrət oğlu
180. Mustafayev Mənsur Qulu oğlu
181. Nəbiyev Arzu Hüseyn oğlu
182. Nəcəfov Nadir Yusif oğlu
183. Nəsirov Mürvət Ağagül oğlu
184. Nəsirov Vüqar Bayram oğlu
185. Nəzərov Eldəniz Dəmir oğlu
186. Novruzov Qurban Mədəd oğlu
187. Novruzov Yasin İspəndiyar oğlu
188. Orucov Qafar Hüseyn oğlu

189. Orucov Rafiq Həbib oğlu
190. Orucov Şəmkir Möhübbət oğlu
191. Paşayev Nəmiq Ağaxan oğlu
192. Paşayev Niyazi Vəqif oğlu
193. Pənahov İntiqam Həsənalı oğlu
194. Pənahov Şahin Rəhman oğlu
195. Piriye Rəşadət
196. Rəhimov Elxan Rəhim oğlu
197. Rüstəmov Azər Bəxtiyar oğlu
198. Rzayev Xudaverdi Hidayət oğlu
199. Rzayev İsmayıl Tarzan oğlu
200. Rzayev Məzahir İbrahim oğlu
201. Sadiqi Ənvər Xeyrulla oğlu
202. Sadıqov Feruz Telman oğlu
203. Sadıqov Vüqar Əli oğlu
204. Salahov Şakir Şamil oğlu
205. Seyidov Ələkbər Mirkərim oğlu
206. Soltanmuradov Saməddin İdris oğlu
207. Süleymanov Adil Malik oğlu
208. Süleymanov İlqar Təlib oğlu
209. Süleymanov Nazim Nəbi oğlu
210. Süleymanov Rəvi Şərif oğlu
211. Şəkərov Fəxri Mürsəl oğlu
212. Şərifov Şərif
213. Tağıyev Azər Yusif oğlu
214. Tağıyev Sahib Mirsayab oğlu
215. Təhirov Sərxan Akif oğlu
216. Teymurov Qənimət Xasay oğlu
217. Verdiyev Vüqar İsa oğlu
218. Vəliyev Akif Nadim oğlu
219. Vəliyev Musa Vəli oğlu
220. Yusifov Əfqan Misir oğlu
221. Yusifov Yalçın Yaqub oğlu
222. Yusifov Yusif İsbəndiyar oğlu
223. Zəhidov Kamal TəhİR oğlu
224. Zəmanov Səməd Bəhrəm oğlu
225. Zeynalov Elxan İsa oğlu
226. Zeynalov Hafız TəhİR oğlu
227. Zeynalov Məhman Xosrov oğlu
228. Ziyadov Bəxtiyar Məhərrəm oğlu

İTKİN DÜŞƏNLƏR:

1. Abbasov Cəfər Əfqan oğlu
2. Abdullayev Münazim Rza oğlu
3. Adıgözəlov Ruslan Hidayət oğlu
4. Alışov Xaliq Ənvər oğlu
5. Aliyev İlqar Tapdıq oğlu
6. Bəkirov Maarif Yəhya oğlu
7. Bənizadə Zaur Qüdrət oğlu
8. Cəfərov Bəxtiyar Əşrəf oğlu
9. Cəfərov Cəfər Həmid oğlu
10. Cəfərov Tahir Cəmaləddin oğlu
11. Dadaşov Dadaş Şərif oğlu
12. Dadaşov Mehman Əsədulla oğlu
13. Davudov Seymur Şahlar oğlu
14. Əhmədov Qalib İlyas oğlu
15. Əliyev Kamal Teymur oğlu
16. Göyüşov Bayram Şəmsəddin oğlu
17. Gözəlov Aqil Pəsi oğlu
18. Hacıyev Qılman Surxay oğlu
19. Həsənquliyev N. Məhəmməd oğlu
20. Həsənov Mobil Qulam oğlu
21. Hübətov Elxan Vəli oğlu
22. Hüseynov İlqar İsmi oğlu
23. İdilov İlqar Mütəllib oğlu
24. İsmayılov Mübariz İsmayıl oğlu
25. İsmayılov Samir Mədat oğlu
26. Kazımov Ceyhun Qulu oğlu
27. Kərimov Mirnağı Səttar oğlu
28. Kərimov Nurlan Məhiş oğlu
29. Kərimov Şahin Məmməd oğlu
30. Qasımov Əhməd İsmayıl oğlu
31. Qasımov Firdovsi Əli oğlu
32. Quliyev İlham Yadigar oğlu
33. Quliyev İsmayıl Aliko oğlu
34. Quliyev Rəşid Əli oğlu
35. Lətifov Həsən Fəmil oğlu
36. Məhərrəmov Mehdi Əmirxan oğlu
37. Məlikov Zəmin Ataş oğlu
38. Məmmədov Əlibala İsmayıl oğlu
39. Məmmədov İntiqam Məhəmməd oğlu
40. Məmmədov Ramiz Hidayət oğlu
41. Məmmədov Vüqar Telman oğlu

42. Məmmədov Zülfüqar Allahverdi oğlu
43. Məmtiyev Dilafət Qələndər oğlu
44. Mənsimov Rüstəm İsrəfil oğlu
45. Miriyev İsa Fikrət oğlu
46. Muradov Tanrıverdi Süleyman oğlu
47. Mustafayev Müzəffər Qulu oğlu
48. Nebosov Aleksandr Viktoroviç
49. Nəcəfov Asəf Yunis oğlu
50. Nəcəfov Natiq Yunis oğlu
51. Nəsirov Şamil Qurbət oğlu
52. Piriyeu Rəşadət Əli oğlu
53. Rüstəmov Pənah Qamboy oğlu
54. Rüstəmov Sakit Şamil oğlu
55. Sadıqov Eldar Maarif oğlu
56. Şirinov Fariz Həsəi oğlu
57. Şükürov Elbrus Hacı oğlu
58. Vəliyev Hidayət İsa oğlu

BƏRDƏ ŞƏHİDLƏR XİYABANINDA DƏFN OLUNAN ŞƏHİDLƏR:

1. Abbasov Adil Abbas oğlu
2. Ağayev Abbas Sovet oğlu
3. Ağayev Müşfiq Uğur oğlu
4. Ağayev Seymur Əvəz oğlu
5. Babayev Yavər Əvəz oğlu
6. Bəylərov Xəlid Soltan oğlu
7. Cəbbarov Kamil Qurbanbala oğlu
8. Cəhəngirov Şaiq Rüstəm oğlu
9. Cəfərov Cəhid Yaqub oğlu
10. Cəfərov Məhərr Cəmaləddin oğlu
11. Cəlilov Məmməd Murtuza oğlu
12. Ədilov Ədilxan Göygöz oğlu
13. Əhmədov Aydın Akif oğlu
14. Əsədov Elçin Səlim oğlu
15. Əsədov Elsevər Hüseyn oğlu
16. Əsgərov Samir Camal oğlu
17. Fətəliyev Elşən Qaraş oğlu
18. Həsənov Etibar Məmiş oğlu
19. Həsənov Oruc Yusif oğlu
20. Hümətov Elşən Elman oğlu
21. Hüseynov Adil Haqverdi oğlu
22. Hüseynov Zöhrab İdris oğlu

23. İlyasov Müslüm İsbəndiyar oğlu
24. İmanov Bəhmən Hübətəli oğlu
25. İsbərov Mehman Əhməd oğlu
26. İsgəndərov Adil Qəzənfər oğlu
27. İsgəndərov Məhəmməd Ömər oğlu
28. İsmayılov Asiman Məhəmməd oğlu
29. İsmayılov Bəhrəm Mətləb oğlu
30. İsmayılov Rafiq Yelmar oğlu
31. İsmayılov Rüstəm Nəsib oğlu
32. İsmayılov Sərdar Urman oğlu
33. Kərimov Elgiz Kərim oğlu
34. Quliyev İlqar Aydın oğlu
35. Quliyev Qulu Aslan oğlu
36. Quliyev Namiq Raqub oğlu
37. Quliyev Rafael Hamayıl oğlu
38. Quliyev Rövşən Bulis oğlu
39. Quliyev Sərvaz Xasay oğlu
40. Quliyev Yusif Kərbəlayı oğlu
41. Məliyev Nemət Qaraca oğlu
42. Mehdiyev Cavanşir İsaq oğlu
43. Mehdiyev Fikrət Burzu oğlu
44. Məmmədov Azər Əziz oğlu
45. Məmmədov Əhməd Məmməd oğlu
46. Məmmədov Hafiz Süleyman oğlu
47. Məmmədov İlqar Aslan oğlu
48. Məmmədov Sahib İslam oğlu
49. Mirturabov Faiq Rəfael oğlu
50. Muradov Fəxrəddin Məiş oğlu
51. Muradov Sahib İmran oğlu
52. Musayev Ramiz Müsrəm oğlu
53. Nəsirov Vüqar Bayram oğlu
54. Paşayev Niyazi Vaqif oğlu
55. Rzayev Xudaverdi Hidayət oğlu
56. Sadıqov Telman Fəruz oğlu
57. Salahov Şakir Şamil oğlu
58. Seyidov Ələkbər Mirkərim oğlu
59. Süleymanov Adil Məlik oğlu
60. Süleymanov İlqar Təlib oğlu
61. Süleymanov Rəvi Şərif oğlu
62. Təhirov Sərxan Akif oğlu
63. Tursoy Mixail Sabir oğlu
64. Zəhidov Kamal Sabir oğlu
65. Zeynalov Hafiz Təhir oğlu

***BƏRDƏ YAZILI
MƏNBƏLƏRDƏ***

(Bibliografiya)

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ

Ümummilli lider Heydər Əliyev və Bərdə

1. Aslanlı, A. Bütün xalqımız kürək-kürəyə verib torpağımızın müdafiəsinə qalxmalı və düşməyə layiqli cavab verməlidir [Mətn] /A.Aslanlı, Ş.Şahməmmədov //Xalq qəzeti.- 1993.- 26 iyul.- S.1.

Heydər Əliyevin Bərdəyə səfəri haqqında.

2. Aydınoglu, T. Bərdəyə Heydər Əliyevin qayğısı davam edir [Mətn] /T.Aydınoglu, Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2004.- 2 noyabr.- S.5.

Məqalədə Heydər Əliyevin genişmiqyaslı fəaliyyətini bütün istiqamətlərdə davam etdirən İlham Əliyevin Bərdəyə böyük önəm verməsindən bəhs olunur.

3. Aydınoglu, T. Xalq öz ordusuna güvənir [Mətn] /T.Aydınoglu //Xalq.- 1994.- 12 aprel.- S.1.

Respublika Prezidenti Heydər Əliyev cəbhə bölgəsinə səfəri zamanı Bərdədə də olmuşdur.

4. Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın mexanizatorlarla görüşü //Kommunizm yolu.- 1975.- 12 avqust.- S. 2.

5. Bərdə torpağında səmimi görüşlər [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1982.- 7 sentyabr.- S.1-2.

Heydər Əliyevin Bərdə zəhmətkeşləri ilə görüşü.

6. Bərdədə ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi açılmışdır [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.2.

Açıılışda Bərdədə səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də iştirak etmişdir.

7. Dövlətə 50 min ton pambıq verək!: Rayon partiya təsərrüfat fəalları yığıncağı [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1975.- 12 avqust.- S.1-2.

Yığıncaqda Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Əliyev iştirak etmişdir.

8. Əbədiyaşar insan [Mətn]: [Bərdədə ümummilli lider Heydər Əliyevin anım mərasimi keçirildi] //Bərdə.- 2008.- 15 dekabr.- S.1-2.

9. Əliyev, İ. Heydər Əliyev yoldaşla səmimi görüşlər [Mətn] /İ.Əliyev //Kommunizm yolu.- 1980.- 9 sentyabr.- S.1-2.

Heydər Əliyevin Bərdəyə səfəri zamanı Bərdə zəhmətkeşləri ilə keçirilən görüşlərdən.

10. Heydər Əliyev muzeyi binasının təməlqoyma mərasimi [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.4.

Bərdədə Heydər Əliyev muzeyi binasının təməlqoyma mərasimindən.

11. Heydər Əliyev və Bərdə [Mətn] /tərt. ed. İ.Ağayev.- Bakı, 2005.-312 s.

Kitabda müxtəlif illərdə Heydər Əliyevin Bərdəyə səfərlərini, çıxışlarını, Bərdə haqqında söylədiyi fikirlərini əks etdirən materiallar toplanıb.

12. Heydər Əliyev yoldaşla səmimi görüşlər [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1981.- 5 sentyabr.- S.1-2.

Sov.İKP MK-nın Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərb.KP MK-nın birinci katibi H.Əliyevin Bərdə əməkçilərilə görüşü.

13. Hərərətli görüşlər [Mətn] //Kommunizm yolu. - 1979. - 13 sentyabr.- S.1-2.

Heydər Əliyevin bərdəlilərlə görüşü haqqında.

14. Məmmədov, E. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə başlanmış islahatlar regionların inkişafında da öz bəhrəsini verir [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə.- 2007.- 22 fevral.- S.1.

15. Mövsümü zərbəçi sürəti ilə başa çatdırmalı! [Mətn]: [Heydər Əliyevin Bərdə zəhmətkeşləri ilə görüşləri] //Kommunist.- 1980.- 3 oktyabr.-S.1-2.

16. Pambığın becərilməsinin sürətini və keyfiyyətini yüksəltməli [Mətn]: [Bərdə rayonunda partiya fəalları yığıncağında Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin çıxışı] //Kommunist.- 1974.- 29 may.- S.1-2.

17. Pambığın yüksək sürətlə yığılmasını və tədarük olunmasını təmin etməli [Mətn]: [Heydər Əliyev Bərdə əməkçiləri ilə görüşmüş, nitq söyləmişdir] //Kommunist.- 1977.- 6 sentyabr.- S.2.

18. Pambıq yığımının sürətini artırmalı [Mətn]: [Heydər Əliyev Bərdədə olmuş, əməkçilərlə görüşmüş, onların əməyinə yüksək qiymət vermişdir] //Kommunist.- 1979.- 13 sentyabr.- S.1-2.

19. Rayon partiya təsərrüfatı fəallarının yığıncağında Sov. İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1979.- 15 sentyabr.- S.1-2.

20. Rayon partiya təsərrüfatı fəallarının yığıncağında Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1978.- 31 avqust.- S.1-2.

21. Rayon partiya təsərrüfatı fəallarının yığıncağında Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1980.- 11 sentyabr.- S.1-2.

22. Respublika Prezidentliyinə namizəd Heydər Əliyevin Bərdə seçiciləri ilə görüşü. 8 oktyabr 1998-ci il [Mətn] //Bərdə.- 1998.- 10 oktyabr.- S.1-2.

23. Seçkilər demokratiyanın təntənəsinə çevriləcək. Azərbaycan Respublikasının Prezidentliyinə namizəd, dövlət başçısı Heydər Əliyevin Mingəçevir şəhərində, Bərdə, Yevlax, Ağdam, Ucar, Kürdəmir rayonlarında seçicilərlə görüşləri [Mətn] //Xalq qəzeti.- 1998.-10 oktyabr.- S.1-2.

24. Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1978.- 9 dekabr.- S.1-2.

25. Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaş rayonumuzda [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1980.- 6 sentyabr.- S.1.

Heydər Əliyevin Bərdə səfərindən.

26. Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin rayon partiya təsərrüfatı fəallığının yığıncağında nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1981.- 8 sentyabr.- S.1-3.

27. Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin rayon partiya təsərrüfatı fəallığının yığıncağında nitqi [Mətn] //Kommunizm yolu.- 1982.- 7 sentyabr.- S.2-3.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Bərdə

28. Azərbaycan Prezidenti Ali Baş Komandan İlham Əliyev Daxili qoşunların Bərdədə yerləşən “N” hərbi hissəsində olmuşdur //Bərdə.- 2009.- 6 mart.- S.5.

29. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri [Mətn]: [Prezident İlham Əliyev “Ərəb-1” çadır düşərgəsindəki məcburi köçkünlərlə görüşdə nitq söylədi] //Respublika.- 2004.-12 sentyabr.- S. 1-2.

30. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin sədrliyi ilə Bərdə, Ağdam və Tərtər rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafına həsr olunmuş müşavirədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin geniş nitqi [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.2-3.

31. Bərdə “Yağ-pendir” açıq tipli səhmdar cəmiyyəti ilə İlham Əliyevin tanışlığı [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

32. Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimində Respublika Prezidenti İlham Əliyevin nitqi [Mətn] //Respublika.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2-3.

33. Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iştirak etmişdir [Mətn] //Respublika.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

34. Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimi [Mətn]: [Prezident İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir] //Bərdə.- 2004.- 16 sentyabr.- S.2-3.

35. Bərdə şəhərində üzgüçülük hovuzunun açılış mərasimi [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri zamanı.

36. Bərdədə Tarix-diyarşünaslıq muzeyinin açılışı //Bərdə.- 2009.- 6 mart.- S.3.

Mərasimdə Prezident İlham Əliyev iştirak etmişdir.

37. Bərdədə ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi açılmışdır [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.2.

Açılışda Bərdədə səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev də iştirak etmişdir.

38. Bölgələrin hərtərəfli inkişafı Azərbaycanın tərəqqisinin təməlini təşkil edir: Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri [Mətn] //Bərdə.- 2009.- 6 mart.- S.1.

39. Daxili qoşunların yeni “N” hərbi hissəsinin inzibati binasının tikintisi ilə tanışlıq [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.3.

Binanın maketi və layihəsi ilə İlham Əliyevin tanışlığından bəhs olunur.

40. Əhalinin, ilk növbədə qaçqınların və məcburi köçkünlərin həyat və şəraitinin yaxşılaşdırılması Azərbaycan dövlətinin daim diqqət mərkəzindədir. Bərdə rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqi [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.1.

41. Heydər Əliyev muzeyi ulu öndərin tarixi xidmətlərini əks etdirir [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.2.

Muzeyin rəsmi açılışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxış etmişdir.

42. İldən-ilə yeniləşən, abadlaşan Azərbaycanda sosial məsələlər uğurla həll edilir [Mətn]: [Azərbaycan Respublikasının Baş naziri İlham Əliyevin bərdəlilərlə görüşündəki nitqi] //Xalq qəzeti.- 2003.- 8 oktyabr.- S.2-3.

43. İlham Əliyev. Ümidlik və əminlik [Mətn] //Bərdə.- 2008.- 23 oktyabr.- S.1-2.

Prezident bərdəlilərə inam və etibarını bildirir.

44. İlham Əliyev: Bizim məqsədimiz Azərbaycanın hərtərəfli inkişafına, xalqın rifahının daim yüksəlməsinə nail olmaqdır [Mətn]: [Prezi-

dent İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri zamanı söylədiyi nitq] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S. 1; Bərdə.- 2004.- 16 sentyabr.- S.1-2.

45. İlin yadda qalan anları [Mətn]: [Xaçmaz, Naxçıvan, Bərdə] //Azərbaycan.- 2004.- 24 oktyabr.- S.2.

2004-cü il sentyabr ayının 11-də Prezident İlham Əliyev Bərdəyə səfər etmiş və əməkçilərlə görüşmüşdür.

46. “Qarabağ-Pambıq” açıq tipli səhmdar cəmiyyəti ilə tanışlıq [Mətn] //Respublika.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bərdəyə səfərindən.

47. Quliyev, L. Bütün uğurların mayası inamdır [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2005.- 6 mart.- S.2.

İqtisadi islahatların uğurla keçirilməsindən, İlham Əliyevin səfərindən sonra bərdəlilərin ruh yüksəkliyindən bəhs olunur.

48. Musiqi məktəbinin binası istifadəyə verilmişdir //Bərdə.- 2009.- 6 mart.- S.4.

Mərasimdə Prezident İlham Əliyev iştirak etmişdir.

49. Müalicə-diaqnostika mərkəzinin təməlinin qoyulması məراسimi [Mətn]: [Bərdədə keçirilən mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iştirak etmişdir] //Azərbaycan.- 2006.- 3 mart.- S.3.

50. Prezident İlham Əliyev Bərdə Müalicə-Diaqnostika mərkəzinin açılış mərasimində iştirak etmişdir [Mətn] //Bərdə.- 2009.- 6 mart.- S.1-3.

Coğrafiya

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

51. Azərbaycan əhalisi [Xəritə]: Miq. 1:600000.- Bakı, 1991.

52. Azərbaycan çayları, gölləri və su anbarları [Mətn]: [Məlumat kitabı] /M.Həsənov, X.Zamanov, B.Cəfərov, İ.Vəliyev.- Bakı: Azərnəşr, 1973.- 131 s.

Kitabda Bərdə rayonunun ərazisindən keçən Tərtərçay haqqında məlumat verilir [S.67].

53. Azərbaycan SSR inzibati-ərazi bölgüsü [Mətn]: 1963-cü il oktyabrın 1-dək olan vəziyyətə əsasən.- Bakı: Azərnəşr, 1964.- 262 s.

Kitabda Bərdə rayonu haqqında da məlumat verilir [S.28-31].

54. Azərbaycan SSR-nin atlası [Mətn].- Bakı-M., 1963.- 213 s. Kitabda Bərdə haqqında məlumat verilir [S.171].

55. Azərbaycan SSR-in coğrafiya atlası [Mətn]: [Fiziki-coğrafi xəritələri].- Bakı: AzSSR EA, 1949.- C.I.- 55 s.

Kitabda Bərdə haqqında məlumat verilir [S.15].

56. Bakuvi, Ə. Kitab təlxis əl-asar və əcaib əl-malik əl-qəhhar [Mətn] /Ə.Bakuvi.- Bakı: Şur, 1992.- 176 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin yerləşdiyi yer, burada bitən meyvələr və Kür çayının Bərdənin qapısı yaxınlığından keçməsi barədə məlumat verilir [S.112-118].

57.Budaqov, B. Azərbaycanın təbiət abidələri [Mətn] /B.Budaqov.- Bakı: Elm, 1990.- 180 s.

Kitabda Bərdə rayonunda yerləşən Soltanbud meşəsində bitən Saqqız ağacının floristik abidə olmasından və Bərdə ərazisindən keçən Tərtərçaydan söhbət açılır [S. 11-12].

58. Əfəndiyev, V. Azərbaycan Respublikası şəhərlərinin inkişafının coğrafi məsələləri [Mətn] /V.Əfəndiyev, Ş.Dəmirqayayev.- Bakı: Nəcat, 1995.-176 s.

Bərdə şəhəri haqqında da məlumat verilir [S. 30, 31, 33, 34, 85, 138, 148, 154].

59. Əliyev, A. Azərbaycanın qiymətli meşə ağacları [Mətn] /A.Əliyev.- Bakı: Uşaqgənclənəşr, 1952.- 55 s.

Kitabda Soltanbud meşəsində bitən saqqız ağaclarından da söhbət açılır [S.36-37].

60. Əsədov, Ə. Toponimlər coğrafi xəritələrdə [Mətn] /Ə.Əsədov.- Bakı, 1991.- 88 s.

Bərdədə yerləşən yer adları haqqında məlumat kitabda öz əksini tapmışdır [S. 41-42].

61. Hacıyev, Q. Azərbaycanın pambıqçılıq rayonlarının iqlimi [Mətn] /Q.Hacıyev.- Bakı: Elm, 1977.- 110 s.

Kitabda Bərdə rayonunun da iqlimindən bəhs olunur [S. 102, 103].

62. Hacıyev, Q. Azərbaycan SSR inzibati rayonlarının iqlim səciyyəsi [Mətn]: Sorğu kitabı /Q.Hacıyev, V.Rəhimov.- Bakı: Elm, 1977.- 270 s.

Kitabda Bərdənin də iqlimi haqqında məlumat yer almışdır [S. 50-52].

63. Göyçayski, Ş. Əhali coğrafiyası [Mətn]: Dərs vəsaiti /Ş.Göyçayski.- Bakı: Maarif, 1979.- 216 s.

“Şəhərlərin coğrafiyası” bölməsində inkişaf etmiş feodalizm şəhərləri içərisində Bərdənin də adı çəkilir [S. 155].

64. Kərəmov, N. Azərbaycana səyahət [Mətn] /N.Kərəmov.- Bakı: Azərnəşr, 1965.- 182 s.

Kitabda müəllifin Bərdəyə səyahətindən söhbət açılır [S. 127-129].

65. Kərəmov, N. Qırx il səyahətdə [Mətn] /N.Kərəmov.- Bakı: Azərnəşr, 1977.- 183 s.

Görkəmli Azərbaycan coğrafiyaşünas-səyyahı Hacı Zeynalabdin Şirvaninin həyat və fəaliyyətinə həsr olunmuş kitabda Bərdəyə səyahəti haqqında da danışılır [S. 5, 6, 39].

66. Kərimov, R. Azərbaycanın regional mərkəz şəhərlərinin demografik xüsusiyyətləri və əmək ehtiyatlarından istifadə problemləri [Mətn]: Coğrafiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 25.00.24. İqtisadi, sosial və siyasi coğrafiya /R.Kərimov; AMEA H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya institutu.- Bakı, 2005.- 164 s.

Dissertasiyada Bərdə haqqında da müəyyən məlumatlar verilir [S. 12, 71].

67. Qaçayev, M. Azərbaycanda şəhər və rayonlar [Mətn] /M.Qaçayev.- Bakı: Ünsiyyət, 2002.- 48 s.

Kitabda Bərdə haqqında məlumat verilib [S. 19-21].

68. Rüstəmov, S. Azərbaycan SSR-in çayları və göllərinin hidroloji xüsusiyyətləri [Mətn] /S.Rüstəmov; red. Q.Gül.- Bakı: Elm, 1960.- 196 s.

Kitabda Hacı Zeynalabdin Şirvaninin Azərbaycanın bir çox rayonlarında, o cümlədən Bərdədə də olduğu və “Ölkələrə səyahət” adlı əsərində çaylar haqqında fikirlər söylədiyindən bəhs olunur [S. 11].

69. Süleymanov, C. Kür-Araz ovalığının yeraltı suları [Mətn] /C.Süleymanov, Ə.Musayev.- Bakı: Azərnəşr, 1962.- 76 s.

Kitabda Bərdə ərazisindəki artezian quyularından, neft axtarışı zamanı aşkar olunan sulu laylar haqqında məlumat verilir [S. 54, 62, 66].

70. Zeynallı, Ə. Azərbaycan kənd təsərrüfatı coğrafiyasının müasir problemləri [Mətn] /Ə.Zeynallı.- Bakı: Elm, 2005.- 392 s.

Kitabda Bərdənin iqlimi ilə bağlı məlumat verilir [S. 103].

71. Zeynalova, K. Təbii sərvətlərin istifadəsi və mühafizəsinin müqayisəli coğrafi təhlili [Mətn]: [Gəncə-Qazax və Aran iqtisadi rayonlarının təmsalında]. Coğrafiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 25.00.24. Sosial-iqtisadi və siyasi coğrafiya /K.Zeynalova; AMEA H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya institutu.- Bakı, 2008.- 155 s.

Dissertasiyada Bərdə rayonunun da təbii sərvətləri, mühafizə və istifadəsi haqqında söhbət açılır [S. 18, 30, 38, 61, 62, 64, 90-92, 111, 113, 119, 135, 136].

Dövri mətbuat

72. Doluxanov, A. Bərdə çinarları [Mətn]: [Məqalədə yaşı 300-400 ildən çox olan qədim çinarlardan və yenilərinin əkilməsindən bəhs olunur] /A.Doluxanov //Kommunizm yolu.- 1983.- 5 may.- S.4.

73. Əsədov, B. Bərdə rayonu ərazisində zəlzələ [Mətn] /B.Əsədov //Azərbaycan.- 2003.- 18 avqust.- S. 8.

Bərdədə avqustun 8-də 3,5 bal gücündə zəlzələ baş verdiyi haqqında məlumat verilir.

74. Mehdiyev, X. Bərdənin “yaşıl abidələri” [Mətn]: [Soltanbud saqqız meşələri haqqında] /X.Mehdiyev //Kommunizm yolu.- 1976.- 18 sentyabr.- S. 2.

Tikinti. Memarlıq

75. Məmmədzadə, İ. Azərbaycanda inşaat sənəti [Mətn]: [IV-XVI əsrlər] /İ.Məmmədzadə.- Bakı: Elm, 1978.- 209 s.

Qədim və orta əsrlər Bərdəsindəki tikililər, tikinti materialları, tarixi abidələr haqqında kitabda geniş məlumat verilir [S. 11, 14, 33, 38, 55, 63, 64, 75, 82, 96, 99, 108, 114, 116, 119].

Dövri mətbuat

76. Güloğlular kəndi nə gözəldir [Mətn]: [Bərdə rayonundakı “Moskva” kolxozunun təşəbbüsü ilə tikiləcək yeni qəsəbə haqqında] //Kommunist.- 1969.- 25 yanvar.- S.3.

77. Həsənova, E. Gözəlləşən Bərdə [Mətn]: [Şəhər arxitektoru yeni tikililərdən danışır] /E.Həsənova //Kommunizm yolu.- 1969.- 10 iyun.- S.4.

78. Məmmədzadə, K. Qafqaz Albaniyası qədim memarlıq diyarıdır [Mətn] /K.Məmmədzadə //Elm və həyat.- 1987.- № 7. - S.16-18.

Alban memarlıq məktəbinin ilkinin Aran ərazisində, onun mərkəzi Bərdə şəhərində təşəkkül tapmasından bəhs olunur.

79. Seyidov, M. Bərdə tikilir, qurulur [Mətn]: [Tikinti üzrə rayon qərargahının rəisi S.Məmmədovla müsahibə] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1981.- 22 dekabr.- S.2.

Kənd təsərrüfatı

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

80. Abdullayev, H. Bitkilərin qidalanması və gübrələr [Mətn] /H.Abdullayev, X.Güləhmədov.- Bakı: Azərnəşr, 1956.- 38 s.

Kitabda torpaq iqlim şəraitinə görə birinci qurşağa daxil olan pambıqçılıq rayonlarının içində Bərdənin də adı çəkilir [S. 11].

81. Azərbaycan SSR-də pambıqçılığın inkişaf perspektivləri və məhsuldarlığın artırılması [Mətn]: [Qırmızı Əmək Bayrağı ordenli Azər-

baycan elmi-tədqiqat pambıqçılıq institutu əsərlərinin tematik məcmuəsi].- Bakı, 1982.- 288 s.

Məcmuədə Bərdə rayonunun uğurlarından da bəhs olunur [S. 5, 8, 204].

82. Azərbaycanda pambıq toxumçuluğu [Mətn]/Ə.Orucov, E.Mazov, S. Mustafayev. - Bakı: Azərnəşr, 1968. - 36 s.

Kitabda toxumluq pambığı təmizləmək üçün Bərdədə xüsusi cinhəzlər tikildiyi haqqında məlumat verilir [S. 13].

83. Bayramov, Ü. Çoban Həsən [Mətn]: [Bərdə rayon Orconikidze adına kolxozun qoyunçuluq briqadasının başçısı Həsən Kərimovun qabaqcıl iş təcrübəsindən] /Ü.Bayramov.- Bakı, 1974.- 21 s.

84. Bərəkətli torpaq [Mətn].- Bakı: İşıq, 1975.- 82 s.

Kitabda Respublikanın başqa rayonları ilə yanaşı Bərdə rayonunun da əmək qələbələrindən danışılır [S. 11].

85. Əliyev, C. Meyvəçilik [Mətn]: [Kənd təsərrüfatı institutu üçün dərs vəsaiti] /C.Əliyev.- Bakı: Maarif, 1974.- 306 s.

Kitabda Bərdədə qiymətli meyvə sortlarının yetişdirilməsindən bəhs olunur [S. 28].

86. Əliyev, E. Arzuların işığında [Mətn] /E.Əliyev.- Bakı: Azərnəşr, 1977.- 30 s.

Kitab Bərdə rayonunun qabaqcıl pambıqçısı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Hümət Əliyevin həyat və fəaliyyətinə həsr olunub.

87. Əliyev, X. Kommunist partiyası Azərbaycanda pambıqçılığın inkişafı uğrunda mübarizədə [Mətn] /X.Əliyev.- Bakı: Azərnəşr, 1969.- 170 s.

Kitabda Bərdə rayonunun pambıqçılıq sahəsində apardığı işlər haqqında da danışılır [S. 6, 65, 116, 150].

88. Əzizov, T. Kür-Araz ovalığının meliorasiya olunan torpaq qruntlarının su-duz balansı və onun nəticələrinin elmi təhlili [Mətn] /T.Əzizov.- Bakı: Elm, 2006.- 260 s.

Elmi əsərin hazırlanmasında Bərdə rayonunun “Moskva” kolxozundakı təcrübə sahəsinin nəticələrindən də istifadə olunmuşdur [S. 9, 18, 19, 33, 104].

89. Hüseynov, X. Qarabağ düzənliyinin suvarılan torpaqlarında müxtəlif aqrotexniki tədbirlərin su-fiziki xassələrinə və payızlıq buğdanın məhsuldarlığına təsiri [Mətn]: Kənd təsərrüfatı elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 06.01.01. /X.Hüseynov; Azərbaycan Respublikası KTH ETƏ institutu.- Bakı, 1996.- 140 s.

Dissertasiyada Qarabağ bölgəsinə aid olan Bərdənin tədqiqat obyektlərindən biri olduğu bildirilir [S. 23].

90. Hüseynov, M. Bərdə rayonu kolxozlarında təsərrüfat hesabının tətbiqi [Mətn] /M.Hüseynov.- Bakı: Azərnəşr, 1961.- 20 s.

91. Xəlilov, Ə. Azərbaycan SSR-də pambıqçılığın inkişafı [Mətn] /Ə.Xəlilov.- Bakı: Azərnəşr, 1960.- 140 s.

Bərdə rayonunda pambıqçılığın inkişafı məsələlərinə toxunulur [S. 25, 28, 29, 57, 132].

92. İsmayılov, Z. Qarabağın tərlanı [Mətn]: [Oçerk] /Z.İsmayılov.- Bakı: Yazıçı, 1980.- 58 s.

Oçerkdə Bərdə rayonundakı “Kommunizm” kolxozunun adlı-sanlı pambıqçısı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Tərlan Musayevanın mənalı həyatı və ictimai fəaliyyətindən söhbət açılır.

93. Qafarov, T. Azərbaycan kənd əhalisinin həyat tərz-i: Ümumbəşəri və milli dəyərlərin deformasiyası [Mətn]: [1960-1990] /T.Qafarov.- Bakı: Elm, 1991.- 408 s.

Azərbaycan kənd əhalisinin həyat tərzini şərh edərkən Bərdə rayonunun da təmsalında faktlar göstərilir [S. 32, 79, 81, 105, 120-121, 139, 140, 225, 254, 306, 310, 357, 364, 378].

94. Qafarov, T. Azərbaycan SSR kənd əhalisinin maddi rifahı və mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsi [Mətn]: [60-80-ci illərin birinci yarısı] /T.Qafarov.- Bakı: Elm, 1986.- 180 s.

Kitabda Bərdə rayonundan da bəhs olunur [S.25, 80-82, 91, 94, 104, 126, 132, 152].

95. Qarabağ cinsli atların dövlət damazlıq kitabı [Mətn].- Bakı: Oskar NPM, 2006.- C.II.- 296 s.

Kitabda Bərdədə də cins atların yetişdirildiyi haqqında məlumat verilir [S. 18].

96. Mahmudov, S. Elmi və elmi-kütləvi məqalələrin məcmuəsi [Mətn] /S.Mahmudov.- Bakı: Adiloğlu, 2004.- 140 s.

Azərbaycanın kənd təsərrüfatının inkişafına həsr olunmuş məcmuədə Bərdə rayonundan da misallar gətirilmişdir [S.66, 73, 89, 97, 120].

97. Məmmədov, M. Pambıq ustası [Mətn] /M.Məmmədov.- Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1962.- 24 s.

Kitab bərdəli pambıq ustası Qulam Cavadova həsr olunub.

98. Məmmədov, T. Qarabağın baharı [Mətn] /T.Məmmədov.- Bakı: Yazıçı, 1987.- 158 s.

Kitabda “Arzuların qanadında” adlı publisistik oçerkdə Bərdə rayonunun qabaqcıl kənd təsərrüfatı mütəxəssisi Tamilla Qədirovanın həyat yolundan bəhs olunur [S. 111-114].

99. Məmmədov, Z. Bərdə rayonundakı “Qırmızı oktyabr” kolxozu [Mətn] /Z.Məmmədov.- Bakı: Azərnəşr, 1958.- 8 s.

Kolxozun əmək uğurlarından bəhs olunur.

100. Orucov, Ə. Məktəbyanı sahədə yüksək pambıq məhsulu uğrunda [Mətn] /Ə.Orucov.- Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1960.- 44 s.

Qarabağ zonasına daxil olan Bərdədə pambıq becərilməsindən danışılır [S. 6].

101. Sayılov, S. Sənin zərbəçi cəbhən [Mətn] /S.Sayılov.- Bakı: Azərnəşr, 1965.- 113 s.

Kitabda Bərdə rayon əməkçilərinin əmək uğurlarından da bəhs olunur [S.22, 35, 44, 59, 67, 69, 76].

102. Yakovlev, Y. Böyük qələbələr uğrunda [Mətn]: [Yüksək və sabit pambıq məhsulu əldə edən Azərbaycan SSR Bərdə rayon əməkçilərinin iş təcrübəsi] /Y.Yakovlev, T.Səfərov.- Bakı, 1984.- 50 s.

103. Zeynalov, M. Azərbaycanda atçılıq [Mətn] /M.Zeynalov.- Bakı, 2006.- 392 s.

Müəllif kitabda hələ orta əsrlərdə xarici ölkələrə göndərilən cins qatır və atlara görə məşhur olan Bərdənin atlarından da bəhs edir [S. 19, 20, 24, 35, 123].

104. Zeynalov, M. Azərbaycanda qoyunçuluq [Mətn] /M.Zeynalov.- Bakı: MBM, 2008.- 398 s.

Kitabda Qarabağ cinsli qoyunlardan bəhs edən bölmədə Bərdənin də adı çəkilir [S. 14, 127].

Dövri mətbuat

105. Allahverdiyev, T. Varlı kolxoz kəndi [Mətn]: [Bərdə rayonunun Mollalı kəndindən bəhs olunur] /T.Allahverdiyev //Bərdə pambıqçısı.- 1959.- 28 aprel.- S.4.

106. Aydınoglu, T. Bərdə çörəkli torpaqdır: Bu yerlərin bar-bərəkəti bol sudan güc alır [Mətn]: [Bərdə əməkçilərinin uğurlarından bəhs olunur] /T.Aydınoglu, Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2009.- 21 avqust.- S.3.

107. Bərdə pambıqçılarının əmək rəşadəti: Bərdəlilərin yeni öhdəliyi: dövlətə 53 min ton pambıq veriləcək [Mətn]: [Heydər Əliyevin Bərdə rayonu əməkçiləri ilə görüşündə çıxışı] //Kommunist.- 1976.- 8 oktyabr.- S.1-2.

108. Bərdə rayon pambıqçılarının yeni sosialist öhdəlikləri - 50.000 ton [Mətn]: [Heydər Əliyevin Bərdə rayonu partiya-təsərrüfat fəalları ilə görüşü zamanı söylədiyi nitq] //Kommunist.- 1975.- 13 avqust.- S.1.

109. Bərdə rayonu pambıqçılarının yüksək vəzifələri [Mətn]: [Heydər Əliyev Bərdə pambıqçıları ilə görüşmüş və onlara öz tövsiyələrini vermişdir] //Kommunist.- 1978.- 26 avqust.- S.2.

110. Bərdənin nübar pambığı [Mətn]: [İlk pambıq karvanı] //Kommunizm yolu.- 1981.- 1 sentyabr.- S.1.

111. Bol məhsul uğrunda [Mətn]: [Heydər Əliyev Bərdə rayon partiya təsərrüfat fəalları ilə görüşmüşdür] //Kommunist.- 1978.- 4 oktyabr.- S.2.

112. Cəfərov, F. Bərdə pambıqçılarının yeni vəzifəsi: 115 min ton məhsul yığmalı! [Mətn]: [Respublikanın pambıqçılıq mərkəzi Bərdədə Heydər Əliyevin görüşləri] /F.Cəfərov, V.Morozkov //Kommunist. - 1981. - 6 sentyabr.- S.2.

113. Cəfərov, F. Sov.İKP. XXVI qurultayını yeni əmək qələbələri ilə qarşılamalı [Mətn]: [Bərdə rayon əməkçiləri ilə görüşü zamanı Heydər Əliyevin söylədiyi nitq] /F.Cəfərov, V.Morozkov, İ.Ömərov //Kommunist.- 1980.- 6 sentyabr.- S.2.

114. Cəfərov, F. Yüksək keyfiyyətli rekord pambıq məhsulu uğrunda [Mətn]: [Heydər Əliyevin Bərdə səfərində söylədiyi nitq] /F.Cəfərov, V.Morozkov, V.Rüstəmov //Kommunist.- 1982.- 5 sentyabr.- S.1.

115. Əhmədov, Z. Həmişə belə olacaq [Mətn]: [Bərdə pambıqçılarının uğurları haqqında] /Z.Əhmədov //Azərbaycan gəncləri. -1981.- 21 mart.- S.2.

116. Əliyev, Ə. Bərdənin Zümrüdü [Mətn]: [Bərdə pambıqçısı Zümrüd Əliyeva haqqında] /Ə.Əliyev //Bərdə pambıqçısı.- 1956.- 22 noyabr.- S.2-3.

117. Əliyev, Ə. Bərdə kommunizm qurur [Mətn]: [Məqalədə Bərdə əməkçilərinin uğurlarından bəhs olunur] /Ə.Əliyev, Ə.Mirzəcəfərli //Bərdə pambıqçısı.- 1961.- 28 iyun.- S. 2-4.

118. Əliyev, Ə. Qırmızı bayraqlı kolxozda [Mətn]: [Bərdə rayonunun “Qırmızı Azərbaycan” kolxozunun əmək uğurlarından söhbət açılır] /Ə.Əliyev //Bərdə pambıqçısı.- 1960.- 5 oktyabr.- S.3.

119. Əliyev, S. Rüstəm Səfəraliyevin xatirəsinə [Mətn]: [Vaxtilə Bərdə RPK-nin brinci katibi işləmiş Rüstəm Səfəraliyevin adının “Qarabağ” kolxozuna verilməsi haqqında] /S.Əliyev //Azərbaycan.- 1996.- 31 iyul.- S.4.

120. Əliyev, S. Kolxoz və sovxozlarda təsərrüfat hesabı və kollektiv podrat [Mətn]: [Bərdə rayonunun sözü gedən sahədə qazandığı uğurlardan söhbət açılır] /S.Əliyev, F.Daşdəmirov //Azərbaycan xalq təsərrüfatı.- 1986.- № 6.- S.19-24.

121. Əlizadə, X. Daha bir bayraq [Mətn]: [Keçici Qırmızı Bayraq almış Bərdə rayonunun əmək uğurları haqqında] /X.Əlizadə //Azərbaycan müəllimi.- 1981.- 27 mart.- S.4.

122. Əmirov, H. Azərbaycan SSR-də suvarma və meliorasiyanın inkişafının bəzi məsələləri [Mətn]: [1959-1965] /H.Əmirov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1976.- № 1.- S.26-32.

Məqalədə 1959-cu ildə tikilmiş Yuxarı Qarabağ kanalının Bərdə rayonunun təsərrüfatlarını su ilə təmin etməsindən bəhs olunur.

123. Əmirov, H. Azərbaycan SSR-nin kənd təsərrüfatında sosializm yarışının inkişafı [Mətn]: [1976-1980-ci illər] /H.Əmirov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1983.- № 4.- S.23-33.

Bir çox rayonlarla bərabər Bərdə rayonundan da bəhs olunur.

124. Hüseynov, Ə. Bərdə şəhərini yaşıllaşdırmaq [Mətn]: [Bərdədə aparılan yaşıllaşdırma işindən söhbət açılır] /Ə.Hüseynov //Bərdə pambıqçısı.- 1959.- 6 dekabr.- S.2-3.

125. Xəlilzadə, F. Sərt küləklər nəcib insanları amalından döndərə bilmir [Mətn]: [Bərdəli Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Hüseyn Ağayevlə müsahibə] /F.Xəlilzadə //Azərbaycan.- 1997.- 6 fevral.- S.1.

126. Xəlilzadə, F. Zirvə fəth olunur, tərk edilmir [Mətn]: [Bərdəli, Prezident təqaüdçüsü, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Tərən Musayeva haqqında] /F.Xəlilzadə //Azərbaycan.- 2005.- 4 fevral.- S.4.

127. İldırımoglu, Ə. Əntiqənin hünəri [Mətn]: [H.Hacıyev adına kolxozun sürücü-mexanizatoru Əntiqə Abdullayeva haqqında] /Ə.İldırımoglu //Kommunizm yolu.- 1964.- 1 noyabr.- S.1.

128. Kiçik meliorasiyanın böyük imkanları [Mətn] //Kənd həyatı.- 1975.- № 7.- S. 4-6.

Məqalədə Bərdə rayonunda aparılan meliorasiya işlərindən də bəhs olunur.

129. Qılınclı, Y. Əməyin şöhrəti [Mətn]: [Pambıq ustası Qulam Cavadova Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilməsi haqqında] /Y.Qılınclı //Kommunizm yolu.- 1971.- 20 aprel.- S.4.

130. Qılınclı, Y. Lənbəran baramaçılarının qələbəsi [Mətn]: [Lənbəranlıların barama planını vaxtından əvvəl verməsi haqqında] /Y.Qılınclı //Kommunizm yolu.- 1971.- 15 iyun.- S.2.

131. Quliyev, L. Bərdə baraması xaricə gedəcək /L.Quliyev //Kommunizm yolu.- 1989.- 1 iyun.- S.3.

132. Quliyev, L. Bərdədə Novruz yarmarkası [Mətn]: [Bərdədə keçirilmiş əsasən yerli fermerlərin istehsal etdiyi kənd təsərrüfatı məhsullarının yarmarkası haqqında] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2010.- 20 mart.- S.9.

133. Quliyev, L. Tərən [Mətn]: [Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Tərən Musayeva haqqında] /L.Quliyev //Kommunizm yolu.- 1981.- 3 sentyabr.- S.3.

134. Quliyev, N. Bərdənin şöhrəti [Mətn]: [Türkmən kəndi və onun əməksevər əhalisi haqqında] /N.Quliyev //Kənd həyatı.- 1977.- №11.- S.24-26.

135. Mahmudov, S. Qış aratı mühüm tədbirdir [Mətn]: Mədəni-texniki məsələ /S.Mahmudov //Elmi və elmi kütləvi məqalələrin məcmuəsi.- Bakı, 2004.- S.118-120.

Məqalədə Bərdədə qış aratına başlanmasından bəhs olunur.

136. Mahmudov, S. Qış aratına diqqəti artırmalı [Mətn]: Mədəni-texniki məsələ /S.Mahmudov //Elmi və elmi kütləvi məqalələrin məcmuəsi.- Bakı, 2004.- S.96-99.

Məqalədə Bərdə rayonunda qış aratının sürətlə getdiyindən bəhs olunur.

137. Mahmudov, S. Mühüm məsələ [Mətn]: Mədəni-texniki məsələ /S.Mahmudov //Elmi və elmi kütləvi məqalələrin məcmuəsi.- Bakı, 2004.- S. 86-89.

Bərdə rayonunda mədəni-texniki tədbirlərin səviyyəsindən söhbət açılır.

138. Mahmudov, S. Şorakət torpaqları necə gipsləşdirməli [Mətn]: Meliorasiya. [Mədəni-texniki məsələ] /S.Mahmudov //Elmi və elmi kütləvi məqalələrin məcmuəsi.- Bakı, 2004.- S.64-70.

Məqalədə Bərdə rayonunun şorakət torpaqlarının gipsləşdirilməsindən də bəhs olunur.

139. Mahmudov, S. Torpağı yaxşılaşdırmaq [Mətn]: Mədəni-texniki məsələ /S.Mahmudov //Elmi və elmi kütləvi məqalələrin məcmuəsi.- Bakı, 2004.- S.70-74.

Məqalədə torpağın yaxşılaşdırılması sahəsində Bərdə rayonunda olan problemlərdən də bəhs olunur.

140. Mehdiyev, X. Qarabağın qartalı [Mətn]: [Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, bərdəli Həsən Kərimov haqqında] /X.Mehdiyev //Kommunizm yolu.- 1972.- 21 mart.- S.3.

141. Məlikov, M. Aran oğlu [Mətn]: [Baş çoban Həsən Kərimov haqqında] /M.Məlikov, C.Hacıyev //Kommunizm yolu.- 1963.- 31 mart.- S.2.

142. Məmmədov, H. Azərbaycan SSR-də kolxozçu kəndlilərin mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsində kənd sovetlərinin rolu [Mətn] /H.Məmmədov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1976.- №1.- S.33-39.

Məqalədə Bərdə rayonu haqqında da məlumat verilib.

143. Məmmədov, M. Yubiley ili [Mətn] /M.Məmmədov //Kənd həyatı.- 1967.- №1.- S. 2-4.

Məqalədə Oktyabr inqilabının 50 illik yubileyi ilində Bərdə rayonunun əldə etdiyi uğurlar da qeyd olunur.

144. Mirzəcəfərli, Ə. Çobanlar [Mətn]: [Bərdə rayonunun “Azərbaycan” kolxozunun çobanı Hilal Hüseynov haqqında] /Ə.Mircəfərli //Kənd həyatı.- 1967.- №1.- S.34-36.

145. Mirzəcəfərli, Ə. Payız səhəri [Mətn]: [Bərdə rayonu haqqında yazıçının qeydləri] /Ə.Mircəfərli //Kommunist.- 1970.- 17 oktyabr.- S.2-3.

Bərdə rayonunun əmək uğurları barədə.

146. Rəhimova, Y. Ulu şöhrətini yaşadan Bərdə... [Mətn]: [Bərdə əməkçilərinin qazandığı uğurlardan danışılır] /Y.Rəhimova //Azərbaycan.- 2002.- 13 yanvar.- S. 3.

147. Sailov, S. Kənd təsərrüfatı istehsalının intensivləşdirilməsi və Azərbaycan komsomolu [Mətn]: [Məqalədə Bərdə istehsalat idarəsinin komsomol təşkilatı nəzdində aqrokimya kursunun yaranması, fəaliyyəti

haqqında] /S.Sailov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1967.- № 8.- S. 93-108.

148. Salehov, Ş. Azərbaycan pambıqçılarının ailə məişətinin bəzi məsələləri haqqında [Mətn]: [Bərdə rayonundan toplanan materiallar əsasında] /Ş.Salehov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1975.- № 3.- S. 66-71.

149. Sofiyev, Ə. Gəlir mənbəyi [Mətn]: [Bərdə rayonunun “Bakı” kolxozunun iqtisadçısı kolxozun heyvandarlıq sahəsindəki uğurlarından danışır] /Ə.Sofiyev //Kənd həyatı.- 1967.- № 2.- S. 31-32.

150. Sultanov, Z. Bərdə: yüksəliş marafonunda daha bir uğurlu il [Mətn]: [Bərdə rayon əməkçilərinin regional inkişaf proqramından irəli gələn vəzifələri uğurla həyata keçirmələri haqqında] /Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2010.- 25 fevral.- S. 6.

151. Şirinov, Ə. Bərdənin şöhrəti [Mətn]: [Məqalədə dövlətə 65 min ton pambıq verən Bərdə rayonundan danışılır] /Ə.Şirinov //Kommunizm yolu.- 1980.- 25 sentyabr.- S. 2.

152. Vahidova, S. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda ipək qurdu toxumunun becərilməsi və məhsulun toplanma qaydasına dair [Mətn] /S.Vahidova //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1971.- № 1.- S.76-84.

Məqalədə Bərdədə qədimdən baramaçılıq, ipəkçilik sahəsində zəngin təcrübə olduğundan bəhs olunur.

153. Yusubov, İ. İnqilaba qədər Azərbaycanda pambıq emalı sənayesinin inkişafı tarixindən [Mətn] /İ.Yusubov //Azərbaycan tarixinə dair materiallar; AzSSR EA Azərbaycan Tarixi Muzeyinin əsərləri.- Bakı, 1957.- S.255-271.

Məqalədə Bərdədə hər birində 200 nəfər fəhlə çalışan 2 pambıqçımizləyən zavodun olmasından da bəhs olunur.

154. Yusifoğlu, Ə. Bərdənin şöhrəti [Mətn]: [Bərdə və bərdəli əməkçilər haqqında очерк] /Ə.Yusifov //Azərbaycan.- 1977.- № 2.- S. 118-127.

Səhiyyə. Tibb

Kitablar

155. Azərbaycan səhiyyəsinin tarixi [Mətn]: [Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən tibb üzrə ali və orta ixtisas məktəbləri üçün dərslik].- Bakı: Azər nəşr, 2002.- 592 s.

Kitabda Cavanşir qəzasının Bərdə şəhərində Xalq Cümhuriyyəti dövründə yeni xəstəxanaların açılmasından və Azərbaycan səhiyyəsinin

inkışafında önəmli rolu olan bərdəli həkim-alim Cəmil Lənbəranski haqqında məlumat verilir [S.68, 102, 126, 127].

156. Fərzəliyev, Ə. Azərbaycanın tibb işçiləri Böyük Vətən müharibəsi illərində [1941-1945] [Mətn] /Ə.Fərzəliyev.- Bakı: Elm, 1998.- 104 s.

Kitabda Bərdə rayonunun Lənbəran kəndində dünyaya gəlmiş Cəmil Nəsir oğlu Lənbəranski haqqında məlumat verilir [S.83-84].

Dövri mətbuat

157. Ağazadə, A. Kənd həkimi [Mətn]: [Bərdə rayonunda Otuziki-lər kəndində həkim işləyən Zəhra Tağızadə haqqında] /A.Ağazadə //Bərdə pambıqçısı.- 1958.- 17 yanvar.- S. 2-3.

158. Allahverdiyev, Q. İnsan yaşamalıdır [Mətn]: [Bərdəli həkim Xasay Məmmədov haqqında] /Q.Allahverdiyev //Kommunizm yolu.- 1965.- 28 may.- S.4.

159. Əliyev, Ə. Bərdədə yeni tibb ocağı [Mətn]: [Reportaj] /Ə.Əliyev //Bərdə pambıqçısı.- 1962.- 25 fevral.-S.4.

160. Köçərli, F. Əcəlsiz ölənlərimiz [Mətn] /F.Köçərli //İrşad.- 1906.- 6 may.- S.2.

Müəllif ölkədə səhiyyə xidmətinin yararsız olmasından, bu səbəbdən ölən bacısı oğlu Zülfüqar bəy Hacıbəyovun Bərdə İmamzadəsində dəfn olunmasından bəhs edir.

Tarix

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

161. Abiyev, M. Ölümle üz-üzə [Mətn] /M.Abiyev.- Bakı: Hərbi nəşriyyat, 2009.- 152 s.

Kitab ömrünün 40 ildən çoxunu hərbi xidmətdə keçirən bərdəli polkovnik Cəmşid Qasımov və onun tabeliyində xidmət etmiş hərbiçilər haqqındadır.

162. Axundov, A. Torpağın köksündə tarixin izləri [Mətn] /A.Axundov.- Bakı: Gənclik, 1983.- 135 s.

Kitabın “Azərbaycan toponimiyasında omonim yer adları” bölməsində Hacıalılı, Mollalı, Şirvanlı, Məmmədli kənd adları, “Azərbaycan toponimiyasında sinonim yer adları” bölməsində isə Bərdə şəhərinin adı, piyaləli, qədəhli, kuzəli şəhər adı altında Bərdə adının mənşəyi haqqında söhbət açılır [S. 45-46, 53, 66, 77, 96-101].

163. Axundov, N. Qarabağ salnamələri [Mətn] /N.Axundov.- Bakı: Yazıçı, 1989. - 232 s.

Kitabda Pənah Əli xanın Şuşa şəhərini bina edərkən Bərdə, Beyləqan, Gəncə və s. şəhərlərinin yaradılmasını nümunə götürdüyü haqqında məlumat verilir [S. 36].

164. Aşurbəyli, S. Bakı şəhərinin tarixi [Mətn]: Orta əsrlər dövrü /S.Aşurbəyli.- Bakı: Avrasiya Press, 2006.- 416 s.

Kitabın II fəslində Bərdənin ölkə paytaxtı olmasından, rusların hücumu zamanı şəhər əhalisinin öz torpaqlarını qoyub ölkənin içərilərinə çəkildikləri haqqında məlumat verilir [S.62, 63, 69, 70].

165. Aşurbəyli, S. Şirvanşahlar dövləti [Mətn]: [VI-XVII əsrlər] /S.Aşurbəyli.- Bakı: Azərnəşr, 1997.- 406 s.

Kitabda Bərdənin bəhs olunan dövrdə önəmli yeri, baş verən ictimai-siyasi hadisələrdə rolu haqqında kifayət qədər məlumat verilir [S. 20, 36, 38, 41, 59, 60, 62, 76, 120, 121, 126, 127].

166. Ata yurdu [Mətn] /Y.Mahmudlu, R.Xəlilov, S.Ağayev.- Bakı: Mütərcim, 1997.-106 s.

Dərslikdə “Bərdə”, “Bərdə faciəsi” başlığı altında verilən yazılarda tarixi faktlar işıqlandırılır [S. 74-78, 90-93].

167. Ata yurdu [Mətn]: 5-ci sinif üçün dərslik /Y.Mahmudlu, R.Xəlilov, S.Ağayev.- Bakı: Təhsil, 2001.- 320 s.

Kitabda “Bərdə” başlığı altında Bərdənin tarixi, maddi-mənəvi mədəniyyəti haqqında məlumat verilir [S. 57-61].

168. Azərbaycan [Mətn]: Bələdçi kitabı.- Bakı, 2003.- 256 s.

Kitabda Bərdə haqqında da məlumat verilir [S. 223-225].

169. Azərbaycan tarixi [Mətn]: Ən qədim dövrlərdən XX əsrin əvvəllərinə qədər /red. AMEA-nın müxbir üzvü İ.Əliyev.- Bakı: Elm, 1993.- 284 s.

Kitabın “Azərbaycan orta əsrlərdə” bölməsində Bərdə haqqında məlumatlarla tanış olmaq olar [S. 110,115, 117, 119, 123, 127, 128, 130, 133, 134, 145, 154].

170. Azərbaycan tarixi [Mətn]: [Ən qədim zamanlardan XX əsrdək] /red.: Z.Bünyadov və Y.Yusifov.- Bakı: Azərnəşr, 1994.- C.I.- 687 s.

Kitabın “Albaniya dövləti”, “Azərbaycan ilkin feodalizm dövründə”, “Azərbaycan xalqının və dilinin yaranması” və b. bölmələrində Bərdə haqqında tarixi məlumatlar verilib [S. 145, 148, 154, 187, 192, 193, 194, 196-197, 199, 207, 222, 225, 239, 241-243, 246, 248, 253, 256-257, 270, 272, 274, 278, 281, 282, 284, 288, 307, 314, 315, 317].

171. Azərbaycan tarixi [Mətn]: [III-XIII əsrin I rübü] /red. heyəti: N.Vəlixanlı, S.Aşurbəyli, Z.Bünyadov, O.Əfəndiyev, Q.Əhmədov, F.Məmmədova.- Bakı: Elm, 1998.- C.II.- 596 s.

Kitabda ölkənin tarixində Bərdə şəhərinin rolundan, III-XIII əsrlərdə ictimai-siyasi vəziyyətindən, maddi və mədəni həyatından bəhs olunur [S. 47-49, 59, 66, 82, 107, 119, 152-153, 163-164, 169, 173, 182, 195-196, 201, 204, 207, 229-230, 263, 265, 277].

172. Azərbaycan tarixi [Mətn]: [XIII-XVIII əsrlər] /red. hey. məs. red.: O.Əfəndiyev, İ.Əliyev, Q.Əhmədov.- Bakı: Elm, 1999.- C.III.- 584 s.

Kitabda bəhs olunan dövrdə Bərdənin ictimai-siyasi vəziyyəti haqqında məlumat verilir [S.52, 55, 67, 71, 127].

173. Azərbaycan tarixi [Mətn]: [Ən qədim zamanlardan XIX əsrə qədər]. Qısa очерк.- Bakı: EA Az.Filialı, 1943.- 218 s.

Kitabda orta əsrlər Azərbaycanın ictimai, siyasi, mədəni həyatında mühüm rol oynamış Bərdə haqqında mühüm tarixi faktlar verilmişdir [S. 49, 52, 55, 57, 61, 79, 80, 86].

174. Azərbaycan tarixi [Mətn]: Uzaq keçmişdən 1870-ci illərə qədər /red. Əməkdar elm xadimi Süleyman Əliyarov.- Bakı: Azərbaycan, 1996.- 872 s.

Kitabın IV, V, VI, VIII, IX, X, XI bölümlərində Bərdənin yaranma tarixi, müxtəlif dövrlərdə ictimai-siyasi vəziyyəti, maddi və mədəni mədəniyyəti haqqında geniş məlumat almaq olar [S. 110-111, 115, 117, 122, 126, 127, 130, 132-133, 137-139, 144, 147, 151, 205, 207, 209, 212, 213, 221, 226-227, 231-233, 282, 317, 322, 358, 499, 502, 506].

175. Azərbaycan tarixi ensiklopediyası [Mətn]: [Sözlük].- Bakı: Azərbaycan ensiklopediyası, 1999.- 64 s.

Kitabda Bərdə, Bərdə türbəsi və M.Bərdəi haqqında məlumat verilir [S.13].

176. Azərbaycan tarixi xəritələri [Mətn]: [Atlas].- Bakı: Azərbaycan Ensiklopediyası, 1994.- 24 s.

Xəritələrdə qədim Bərdə də əks olunub [S. 5-8].

177. Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar [Mətn] /tərt. ed.: S.Əliyarov, F.Mahmudov.- Bakı: ADU-nun nəşri, 1989.- 328 s.

Azərbaycan tarixi mənbələrində Bərdə şəhəri haqqında gedən məlumatların qısa xülasəsi verilir [S. 41, 53, 54, 68-69, 119, 164, 165, 171, 245].

178. Azərbaycanın qızıl ulduzları [Mətn]: [Kitab-albom].- Bakı: Işıq, 1975.- 320 s.

Kitabda Bərdə rayonunun Zümürxan kəndində doğulmuş Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Aslan Vəzirov haqqında məlumat verilmişdir [S. 72-75].

179. Babayev, İ. Qəbələ [Mətn]: [Arxeoloji очерк] /İ.Babayev, Q.Əhmədov.- Bakı: Elm, 1981.- 96 s.

Kitabda ölkənin mərkəzinin Qəbələdən sonra Bərdəyə köçürülməsi haqqında məlumat verilir [S. 24, 26].

180. Babayev, N. Bərdə: Tarixin aynasında [Mətn] /N.Babayev, R.Nərimanov.- Bakı: Elm və həyat, 1998.- 92 s.

Kitab tarixi sənədlərə istinadən yazılmışdır.

181. Bakıxanov, A. Gülüstani İrəm [Mətn] /A.Bakıxanov.- Bakı: Elm, 1951.- 256 s; Bakı: Mömin, 2001.- 287 s. (Təkrar nəşr)

Əsərdə müəllif məşhur ərəb tarixçisi İbn əl Əsirə istinadən rus tayfasının hicri 332 [944]-ci ildə Arranın paytaxtı Bərdə şəhərinə hücumundan, Bərdə hakiminin 5000 nəfərlik ordu ilə məğlub olub geri çəkilməsindən, rusların şəhəri tutmasından, nəhayət Mərzban ləqəbli Azərbaycan valisi Məhəmməd ibn Müsafirin 30 min nəfərlə onları geri oturtmasından bəhs edilir [I. S.33, 39, 41, 51, 57, 63, 155, 157, 204]; [II. S.30,31, 51-52, 67].

182. Behzadi, İ. Rəvəndinin “Rahət-üs-sürur və Ayət-üs-Sürur” əsəri tarixi bir mənbə kimi [Mətn] /İ.Behzadi.- Bakı: AzSSR EA, 1963.- 146 s.

Kitabda Arranın anası Bərdə haqqında tarixi faktlar verilir [S.85-87, 89, 92].

183. Bərdə: Kiçik fotoalbom [Mətn] /Mətnin müəllifi X.Mehdizadə.- Bakı: İşıq, 1987.- 40 s.

Fotoalbomda verilmiş rəngli və qara şəkillər Bərdə şəhərinin simasını əks etdirir.

184. Bünyadov, Z. Azərbaycan Atabəylər dövləti [Mətn]: [1136-1225-ci illər] /Z.Bünyadov; AzSSR EA.- Bakı: Elm, 1988.- 268 s.

Kitabın II fəslində Sultan Məsudun Bərdədə iqamətgahı olmasından, III fəslində Sultan Cəlaləddinin Bərdəni tutmasından, IX fəslində isə 1067-ci ildə gürcü çarı IV Baqratın Bərdəyə hücumundan bəhs olunur [S.44, 120, 140, 186].

185. Bünyadov, Z. Azərbaycan VII-IX əsrlərdə [Mətn] /Z.Bünyadov.- Bakı: Azərnəşr, 1989.- 336 s.

Kitabda Bərdənin yaranma tarixi, ərəb istilasası və ərəb-xəzər müharibələri dövründə ictimai-siyasi vəziyyəti, Bərdədən Ərdəbilə, Tiflisə, Babül-Əbvabə, Dəbilə gedən ticarət yolları haqqında müfəssəl məlumat verilir [S. 41, 43, 50, 67, 82-83, 94, 109-110, 120, 143, 146, 148, 152-155, 159-161, 166-168, 170].

186. Bünyatov, T. Azərbaycan arxeologiyası öçerkləri [Mətn] /T.Bünyatov.- Bakı: Azərnəşr, 1960.- 236 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin qədim tarixi ilə bağlı geniş məlumat verilir [S. 8, 56, 166-167, 173-179].

187. Cəbiyev, Q. Girdiman IV-IX əsrlərdə: Tarixi-arxeoloji tədqiqat [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.06. Arxeologiya /Q.Cəbiyev; AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu.- Bakı, 2007.- 507 s.

Dissertasiyada Girdiman vilayətinin paytaxtı olmuş qədim Bərdə haqqında da danışılır [S.12, 24-26, 38, 50, 69, 107, 112, 113].

188. Cəfərov, C. Azərbaycan kəndi kollektivləşmə illərində [Mətn]: [1920-ci illərin sonu 30-cu illərin əvvəllərində] /C.Cəfərov.- Bakı: Elm, 2008.- 300 s.

Kitabda Bərdə rayonundan da bəhs olunur [S. 115].

189. Cəmsidov, Ş. Kitabı-Dədə Qorqud [Mətn] /Ş.Cəmsidov.- Bakı: Elm, 1977.- 176 s.

Kitabda Kitabı-Dədə Qorquddakı hadisələrin cərəyan etdiyi yerlərdən birinin də Bərdə olduğu qeyd olunur [S. 36, 44, 51].

190. Çələbi, E. Səyahətnamə [Mətn]: [Azərbaycan tarixinə dair seçmələr] /E.Çələbi; tərc. ed. S.Onullahi.- Bakı: Azərnəşr, 1997.- 88 s.

Kitabda Həsən Paşanın Bərdə qalasını fəth etməsi haqqında məlumat verilir [S.56].

191. Çəmənzəminli, Y. Tarixi, coğrafi və iqtisadi Azərbaycan [Mətn] /Y.Çəmənzəminli.- Bakı: ADU-nun nəşri, 1993.- 56 s.

Müəllif kitabda Arana məxsus şəhərlərdən birinin Bərdə olduğunu qeyd edir. Eyni zamanda “Bərdə” başlığı altında tarixi məlumat və Q.Zakirin Bərdə haqqında şeiri də öz əksini tapıb [S. 13, 14, 27-29].

192. Əfəndiyev, E. Orucov qardaşlarının mətbəəsi [Mətn] /E.Əfəndiyev, Z.Əliyeva.- Bakı: Qartal, 1999.- 97 s.

Kitabda XX yüzilliyin əvvəllərində Bakıda fəaliyyət göstərmiş Bərdə rayonunun Alpout kəndindən olan Orucov qardaşlarının mətbəə-nəşriyyatının işindən bəhs olunur.

193. Əfəndiyev, O. Azərbaycan Səfəvilər dövləti [Mətn] /O.Əfəndiyev.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 301 s.

Kitabın IV fəslində Osmanlı Fərhad Paşanın Gəncə və Bərdəyə daxil olması, V fəslində isə XVI əsrdə Azərbaycan şəhərləri içərisində Bərdə şəhərinin yerli vilayət miqyasında əhəmiyyət kəsb etdiyindən yazılır [S.178, 205].

194. Əhməd İbn Əsəm Əl-Kufi. Fəthlər kitabı: [Kitab Əl-Fütuh] [Mətn]: [Azərbaycanın VII-IX əsrlər tarixinə aid çıxarışlar]. /Əhməd İbn Əsəm Əl-Kufi. - Bakı: Azərnəşr, 1994.- 80 s.

Sözü gedən dövrdə Bərdə ilə bağlı tarixi hadisələr haqqında məlumat verilir [S. 9, 15, 16, 26-28, 32, 37, 38, 46, 56-58, 64, 65].

195. Əhmədov, F. Gəncənin tarixi yaddaşı [Mətn] /F.Əhmədov.- Bakı: Şirvanəşr, 1998.- 197 s.

Kitabda Bərdə haqqında da maraqlı məlumatlar verilir [S. 14, 18, 19, 22, 22, 32-34, 39, 45, 81].

196. Əhmədov, Q. Qədim Beyləqan [Mətn] /Q.Əhmədov.- Bakı: Azərnəşr, 1997.- 144 s.

Kitabda Bərdənin tarixi bağlarının, adının mübahisəyə ehtiyacı olmadığı, Beyləqanın Bərdə-Ərdəbil yolunun üstündə yerləşdiyi haqqında məlumat verilir [S.3-4, 6-8, 22, 43, 49, 65, 79, 111, 138].

197. Əhmədov, Q. Örənqala [Mətn] /Q.Əhmədov.- Bakı: AzSSR EA, 1962.- 110 s.

Kitabın “Beyləqan haqqında qısa tarixi məlumat” bölməsində Bərdə, Beyləqan və Qəbələnin Sasani hökmdarı I Qubad tərəfindən tikildiyi, o dövrün ən böyük şəhərlərindən birinin də Bərdə olduğu haqqında yazılır [S.14-15, 20-24].

198. Əli Yəzdi, Ş. Zəfərnəmə [Mətn] /Ş.Əli Yəzdi.- Bakı: Azər-nəşr, 1996.- 80 s.

Teymurləngin 600 illik yubileyinə həsr olunmuş kitabda əfsanəvi fətehin Bərdəyə gəlməsi, Bərdə səhrasında iki ay qalması, keçirdiyi görüşlər haqqında maraqlı məlumatlar verilib [S. 34, 35, 63, 68, 73, 74].

199. Əlibəyzadə, E. Azərbaycan dilinin tarixi [Mətn] /E.Əlibəyzadə.- 2 cildə.- Bakı: Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi, 2007.- C.I.- 660 s.

Kitabın “Azərbaycan ərazisindəki digər qədim dillər” bölməsində Arran dili haqqında söhbət açılır. O vaxtlar Bərdə Arranın anası adlandırılırdı, mərkəz sayılırdı [S. 218-227].

200. Əliyev, F. XVIII əsrin II yarısında Şimali Azərbaycan şəhərləri [Mətn] /F.Əliyev.- Bakı: AzSSR EA, 1960.- 135 s.

Kitabda Bərdənin qədim və şöhrətli şəhər olması haqqında məlumat verilir [S.49].

201. Əliyev, İ. Qəbələ [Mətn] /İ.Əliyev, T.Qədirov.- Bakı: Elm, 1985.- 88 s.

Kitabda V əsrin II yarısında Albaniyanın öz müstəqilliyini müvəqqəti itirdiyi və şimal köçərilərinin basqınlarının şiddətləndiyi dövrdə paytaxtın Qəbələdən Bərdəyə köçürülməsi haqqında məlumat verilir [S. 11, 13].

202. Əliyev, İ. Qarabağın Alban abidələri [Mətn] /İ.Əliyev, K.Məmmədzadə.- Bakı: Azər-nəşr, 1997.- 32 s.

Kitabda Bərdənin Qafqaz Albaniyasının mühüm vilayətlərindən biri olduğu haqqında söhbət açılır [S. 5].

203. Əliyev, K. Azərbaycan Antik dövrdə [Mətn]: [e.ə. IV-b.e. III əsrləri] /K.Əliyev, F.Əliyeva.- Bakı: Azər-nəşr, 1997.- 120 s.

Kitabda Antik dövrdə Azərbaycanın ticarət yolları, o cümlədən Bərdədən keçən ticarət yolları haqqında da məlumat verilir [S.95].

204. Əliyev, R. Azərbaycan XII-XIV əsrlərdə [Mətn] /R.Əliyev.- Bakı: API-nin nəşri, 1980.- 96 s.

Kitabda Bərdə haqqında kifayət qədər tarixi faktlar və məlumatlar verilir [S. 6, 16, 27, 28, 35, 37, 39, 53, 55, 56, 60, 62, 64, 80, 88].

205. Əmirxanov, Ə. Azərbaycan erkən orta əsrlərdə [Mətn]: [III-VII]. Metodik vəsait /Ə.Əmirxanov.- Bakı, 2008.- 39 s.

Vəsaitdə Azərbaycanın orta əsrlər tarixində Bərdənin xüsusi yeri olduğu bir daha vurğulanır [S. 6, 14, 17, 18, 27, 35].

206. Əsgərov, B. Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları [Mətn] /B.Əsgərov.- Bakı: Respublika Xatirə Kitabı redaksiyası, 2005.- 251 s.

Kitabda Bərdəli Milli qəhrəmanlar haqqında məlumat verilir [S. 36, 110, 235, 239].

207. Fazili, A. Azərbaycanın qədim tarixi müasir İran tarixşünaslığında [Mətn]: [e.ə. V- e. III] /A.Fazili.- Bakı: Elm, 1970.- 150 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin tarixi inkişafı haqqında məlumatlar verilir [S. 26, 34, 64, 65, 68, 71].

208. Fazili, A. Azərbaycanın qədim və ilk orta əsrlər tarixi İran tarixşünaslığında [Mətn]: [III-VII əsrlər] /A.Fazili.- Bakı: Elm, 1984.- 196 s.

Kitabda Azərbaycanın sözü gedən əsrlərdə mərkəzi şəhəri Partav [Bərdə]dən də bəhs olunur [S. 103, 105].

209. Fərzəlibəyli, F. Quba tarixi [Mətn] /F.Fərzəlibəyli.- Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları, 2001.- 398 s.

Kitabda Quba-Şirvan xalçalarının sorağıyla tacirlərin buraya Bərdə karvan yolu ilə gəldikləri barədə məlumat verilir [S. 18].

210. Fərzəlibəyli, M. XV əsr Azərbaycan dövlətlərinin quruluşu [Mətn] /M.Fərzəlibəyli.- Bakı: Elnur, 2003.- 118 s.

Kitabda Cahanşahın bir müddət Bərdədə qalması haqqında məlumat verilir [S. 26].

211. Fərzəliyev, Ş. Azərbaycan XV-XVI əsrlərdə [Mətn]: [Həsən bəy Rumulun "Əhsənüt-təvarix" əsəri üzrə] /Ş.Fərzəliyev.- Bakı: Elm, 1983.- 151 s.

Kitabda "Əhsənüt-təvarix" əsərində Bərdə şəhəri haqqında məlumat verildiyi haqqında yazılır [S. 43, 74, 95, 102].

212. Gəncə [Mətn]: [Tarixi очерк].- Bakı: Elm, 1994.- 152 s.

Kitabda Teymurləngin Şəmkir-Gəncə-Bərdə yolu ilə Yevlaxdan Ağdama getməsi, Bərdə bəylərbəyliyi haqqında məlumatlar vardır [S.10-11, 24-26].

213. Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri [Mətn].- Bakı: Şuşa, 2000.- 576 s.

Kitabda Bərdə nahiyyəsi, Bərdə şəhəri haqqında müfəssəl məlumat verilir [S. 5-6, 8, 10-11, 15, 20, 24, 277-341].

214. Göyüşov, R. Amaras-Ağoglan [Mətn] /R.Göyüşov.-Bakı: Elm, 1975.- 99 s.

Kitabdan antik və feodalizmin yarandığı ilk dövrlərdə dini zəmin üzərində inkişaf etmiş Azərbaycan şəhərləri, o cümlədən Bərdə şəhərinin ictimai, iqtisadi, siyasi həyatı haqqında məlumat almaq olar [S. 12, 16, 95].

215. Göyüşov, R. Qarabağın keçmişinə səyahət [Mətn] /R.Göyüşov.- Bakı: Azərneşr, 1993.- 83 s.

Kitabda Arranın anası adlandırılan, nəinki Albaniyanın, bütövlükdə Sasani imperiyasının ən möhtəşəm şəhərlərindən olan Bərdənin tarixi,

əhalisi, maddi mədəniyyəti haqqında maraqlı məlumat verilir [S. 36-43, 46, 78-79].

216. Hacı, A. Azərbaycan kəndinin sosial mədəni problemlərinin həll edilməsində ictimai təşkilatların rolu [1976-1985] [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 07.00.01 İctimai hərəkət və partiyalar /A.Hacı; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, N.Tusi adına ADPU.- Bakı, 1994.- 197 s.

Dissertasiyada Bərdə rayonu haqqında müfəssəl məlumat verilmişdir [S. 28, 59, 74, 90, 92, 111, 146, 148, 161, 166].

217. Hacı, E. Qaraqoyunlular [Mətn] /E.Hacı.- Sumqayıt, 1999.- 291 s.

Kitabda Qaraqoyunlularla Bərdənin bağlılığı haqqında məlumat verilir [S. 23, 32, 35].

218. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin tarixi [Mətn]: [b.e.ə. III - b.e. XVIII] /Q.Hacıyev.- Bakı: Nəşriyyat-Poliqrafiya mərkəzi, 2000.- 324 s.

Kitab Azərbaycanın qədim şəhərlərindən biri, ölkənin beş əsrə qədər paytaxtı olmuş Bərdə şəhərinin tarixinə həsr olunub.

219. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin tarixi [e.ə III əsr - b.e. XVIII əsr tarixi-arxeoloji tədqiqat əsasında] [Mətn]: Tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 07.00.02. Vətən tarixi /Q.Hacıyev; AMEA Bakıxanov adına Tarix institutu.- Bakı, 2003.- 330 s.

Dissertasiyada Bərdənin yerləşdiyi tarixi ərazinin təbii-coğrafi xüsusiyyətləri, yeri, təşəkkül dövrü, adının etimologiyası, əhalisinin etnik tərkibi tədqiq olunur.

220. Hacıyev, Q. Bərdə şəhəri: Coğrafi, siyasi və mədəni tarixi [Mətn] /Q.Hacıyev.- Bakı: UniPrint, 2008.- 250 s.

221. Hacıyeva, Z. Qarabağ xanlığı: sosial-iqtisadi münasibətlər və dövlət quruluşu [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.02. Vətən tarixi /Z.Hacıyeva; AMEA Bakıxanov adına Tarix institutu.- Bakı, 2005.- 175 s.

Dissertasiyada Qarabağ xanlığının tərkibinə daxil olan Bərdədən də söhbət açılır [S. 21, 119].

222. Hacıyeva, Z. Qarabağ xanlığı: sosial-iqtisadi münasibətlər və dövlət quruluşu [Mətn] /Z.Hacıyeva.- Bakı: Təhsil, 2007.- 254 s.

Kitabda Qarabağ xanlığının inzibati-ərazi bölgüsünə daxil olan Bərdə haqqında məlumat verilir [S.178, 179, 525].

223. Herodot [Mətn]: Tarix 9 kitabda. / Herodot. - Bakı: Azərnəşr, 1998.- Hissə I.- 329 s.

“Tarix”in Qafqaz ardı, Qafqaz boyu, Orta Asiya [Qədim Xarəzm, Parfiya-Bərdə] ərazisində yaşamış xalqların müştərək xüsusiyyətlərinə, abidələrinə yenidən baxmağa imkan verdiyindən bəhs olunur [S.11].

224. Həsən-Cəlal, Y. Alban ölkəsinin qısa tarixi [Mətn]: [1702-1722] /Y.Həsən-Cəlal.- Bakı: İşıq, 1992.- 50 s.

Kitabda Alban şəhəri Partav [indiki Bərdə] haqqında söhbət açılır [S. 23, 29, 32, 46].

225. Hüseynzadə, Ə. XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan tarix-şünaslığı [Mətn] /Ə.Hüseynzadə.- Bakı: AzSSR EA, 1967.- 218 s.

Bərdə haqqında maraqlı faktlar kitabda öz əksini tapıb [S.12, 71].

226. Xəlilli, X. Azərbaycan türklərinin etnogenezisi və milli inkişaf tarixi [Mətn] /X.Xəlilli.- Bakı: MBM, 2007.- 384 s.

Kitabda Bərdə taxtında oturan katalikosun Bizans imperatoru ilə sazişə girməsindən bəhs olunur [S. 138].

227. Xəlilov, X. Qarabağın elat dünyası [Mətn] /X.Xəlilov.- Bakı: Azərnəşr, 1992.- 119 s.

Kitabda Bərdənin etnik tarixindən, coğrafiyasından söhbət açılır [S.15, 20].

228. İbişov, F. Azərbaycan kəndində sosial-siyasi proseslər [Mətn]: [1920-1930] /F.İbişov.- Bakı: Mütərcim, 1990.- 168 s.

Kitabda 1920-1930-cu illərdə Bərdədə baş verən siyasi hadisələrdən bəhs edilir [S. 48, 136, 141, 142].

229. İbişov, F. 20-ci illərdə Azərbaycan kəndində sosial-iqtisadi proseslər [Mətn]: Tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 07.00.02. Vətən tarixi /F.İbişov; M.Ə.Rəsulzadə adına ADU.- Bakı, 1995.- 342 s.

Dissertasiyada Azərbaycanın əsas təsərrüfat rayonlarından olan Bərdə haqqında da məlumatlar verilir [S. 96, 167, 268].

230. İbn-əl-Əsir. Əl-Kamil-Fi-t-tarix [Mətn] /İbn-əl-Əsir; tərc. ed. M.Əfəndizadə.- Bakı: AzSSR EA, 1959.- 216 s.

Kitabda “Cərrahın Ərməniyyəyə vali təyin olunması”, “Bələncərin fəth edilməsi” və başqa hadisələr haqqında bölümdə, Cərrahın Bərdədə dayanmasından, “Mərvan ibn-Məhəmmədin Ərməniyyəyə və Azərbaycana vali təyin olunması haqqında” bölümdə, Yəzid-ibn-Məzyəd-ibn-Zəyd Əs-Şeybaninin Bərdə şəhərində vəfat etməsi haqqında, “Mötəridin Vasifə və onun əsgərlərinə qalib gəlməsi haqqında” bölümdə Vasifin Bərdədən Malatyaya qaçması haqqında, “Rus[ların] - Bərdəni alması haqqında” bölümdə Bərdənin işğalı haqqında söhbət açılır [S. 28, 40, 96, 117].

231. İbrahimov, C. Səfəvilərin Ərdəbil hakimiyyəti tarixinə dair [Mətn]: [Qiyabiçilər üçün dərs vəsaiti] /C.İbrahimov.- Bakı: APU-nun nəşri, 1969.- 45 s.

Bərdə yaxınlığında gedən döyüşlərdə Ağqoyunlu qüvvələrinin qələbəsi haqqında məlumat kitabda öz əksini tapmışdır [S. 13].

232. İbrahimov, Z. Azərbaycan xalqının ərəb işğalçılarına qarşı mübarizəsi [Mətn] /Z.İbrahimov.- Bakı: ADU-nun nəşri, 1942. -149 s.

Sözü gedən dövrdə Bərdədə baş verən ictimai-siyasi hadisələr haqqında kitabda geniş məlumat verilir [S. 10-1216-18, 41, 44, 46, 47, 79, 57, 82-84, 86, 90-92, 96-98, 100, 103].

233. İbrahimov, Z. Babək [Mətn] /Z.İbrahimov.- Bakı: Azərnəşr, 1944.- 55 s.

Kitabda ərəb istilaçılarına qarşı Bərdənin uzun müddət müqavimət göstərdiyi, Bərdənin “Ağ bağ” deyilən məşhur seyrəngahının Azərbaycan gənclərinin al qanına boyanması haqqında məlumat verilir [S. 9, 14, 17, 19, 22].

234. İlkin, Q. Bakı və bakılılar [Mətn] /Q.İlkin.- Bakı: Zaman, 1999.- 287 s. (II nəşri)

Kitabın “1905-1906-cı illərdə mətbuat” bölməsində bərdəli Oruc, Qənbər, Abuzər Orucov qardaşlarından və onların fəaliyyətindən bəhs olunur [S. 272-273].

235. İsmayıl, M. Azərbaycan tarixi [Mətn] /M.İsmayıl.- Bakı: Azərbaycan Ensiklopediyası, 1997.- 320 s. Kitabda orta əsr Bərdəsində baş verən ictimai-siyasi, mədəni hadisələr haqqında məlumat verilir [S. 61, 69-71, 106, 108, 114, 116, 122-124, 127, 128, 130, 135].

236. İsmayıl, M. Şəki xanlığı [Mətn] /M.İsmayıl, M.Bağirov.- Bakı: Azərnəşr, 1997.- 76 s.

Kitabda iqamətgahı Bərdədə yerləşən ərəblərin təşkil etdiyi II əmirliyin əyalətlərindən birinin Şəki olduğu haqqında məlumat verilir [S. 5, 6, 21].

237. İsmayılqızı, V. Goranboy [Mətn]: [Ensiklopedik toplu] /V.İsmayılqızı.- Bakı: İsmayıl NPB, 2000.- 496 s.

Kitabda şəhərin Bərdə ilə Gəncə arasında yerləşdiyi haqqında tarixi faktlardan danışılır [S. 8].

238. İsmayılov, M. Şəki [Mətn]: [Tarixi очерк] /M.İsmayılov.- Bakı: Azərnəşr, 1982.- 151 s.

Kitabda Şəkinin tacirlik və sənətkarlıq mərkəzi kimi inkişafının səbəbi olaraq şəhərin Sasani hökmdarlarının Azərbaycandakı iqamətgahı olan Bərdəyə yaxınlığı göstərilir [S. 19-20].

239. İsmayılov, R. Azərbaycan tarixi [Mətn] /R.İsmayılov.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 163 s.

Qədim Bərdə şəhərinin xərəbələrinin izləri haqqında məlumat kitabda əks olunur [S. 33].

240. XXI əsr Azərbaycan neftçiləri [Mətn].- Bakı: Vektor, 2003.- 185 s.

Kitabda bərdəli neftçi Şirinov Rəhim Yusif oğlu haqqında bioqrafik məlumat verilir [S. 158].

241. İzzəddin İbn Əl Əsir. Əl Kamil Fi-t-tarix [Mətn]: [Mükəmməl tarix] /İzzəddin İbn Əl Əsir; ərəbcədən tə., ön söz, qeydlər və şərhlər akad. Z.Bünyadovundur.- Bakı: Şur, 1996.- 192 s.

“Şah Firuz oğlu Qubadın dövrü” bölümündə Qubadın Bərdə şəhərini tikdirməsi barədə, “Azərbaycan əhalisi ilə sülh bağlanması haqqında” bölümündə Səlmən İbn-Rəbiə əl-Vahilinin Bərdə şəhəri yaxınlığındakı Tərtər çayının sahilində düşərgə salması haqqında, “Cərrahın Azərbaycana vali təyin edilməsi bölümündə” Cərrahın Bərdədə istirahət etməsi barədə, “Xəzərlərin islam ölkəsinə hücumu” bölümündə Yəzid İbn Məzyəd ibn Zayidə Əs-Şeybaninin Bərdə şəhərində vəfat etməsi haqqında, “Rus tayfası tərəfindən Bərdənin alınması” bölümündə Bərdənin işğalı haqqında söhbət açılır [S.7, 13, 16, 17, 28, 80].

242. Kalankatuklu, M. Alban tarixi [Mətn] /M.Kalankatuklu.- Bakı: Elm, 1993.- 270 s.

II kitabın X fəslində Xosrov şahın Bizans imperatoru ilə müharibə üçün öz ordularını səfərbərliyə alması məqsədilə paytaxt Bərdədə apardığı məşvərət və aldığı qərar haqqında, XIX fəsildə Cavanşirin iranlılarla müharibədə Bərdə şəhərində olduğu haqqında, III kitabın XVIII fəslində erməni və alban qoşunları tərəfindən Bərdənin mühasirəyə alınması və darmadağın edilməsi barədə söhbət açılır [S. 92-95, 120-121, 199-201].

243. Kazımov, Q. Azərbaycan dilinin tarixi [Mətn]: [Ən qədim dövrlərdən XIII əsrə qədər] /Q.Kazımov.- Bakı: Təhsil, 2003.- 584 s.

Kitabın “Azərbaycan dilinin əmələ gəlməsi” adlanan IV fəslində qədim Bərdə nahiyyəsi əhalisinin arvan [alban] dilində danışdığı haqqında ərəb coğrafiyaşünaslarının fikirləri ilə tanış olmaq olar [S.337, 348].

244. Kərimov, K. Şəki [Mətn]: [Bələdçi] /K.Kərimov.- Bakı: Azərbaycanş, 1969.- 61 s.

Kitabın Şəkinin tarixi keçmişindən bəhs edən bölümündə 985-1030-cu illərdə Şəkini Bərdədə meydana gələn Şəddadilər sülaləsinin özünə tabe etməsindən danışılır [S. 8].

245. Kirovabad [Mətn].- Bakı: Işıq, 1984.- 107 s.

Kitabda Bərdədən sonra Gəncənin Azərbaycanın paytaxtı olması barədə məlumat verilir [S. 3, 9].

246. Qacar, Ç. Qədim və orta əsrlər Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri [Mətn] /Ç.Qacar.- Bakı: Nicat, 1997.- 304 s.

Kitabda Səduallah Bərdəi haqqında da məlumat verilir [S. 170].

247. Qarabağ xanlığı [Mətn]: [Dərs vəsaiti] /M.Əmrahov, Ə.Çingizoglu, İ.Həsənov.- Bakı: Mütərcim, 2008.- 220 s.

Qarabağ xanlığının tarixini əks etdirən kitabda Qarabağın qədim torpağı Bərdə haqqında da məlumatlar verilir [S. 19- 21, 24, 27- 29, 33, 34, 41, 42, 142, 144].

248. Qarabaği, M. Qarabağ tarixi [Mətn] /M.Qarabaği.- Bakı: AzSSR EA, 1959.- 205 s.

Kitabda Bərdənin yaranma tarixi haqqında məlumat verilir [S. 11-12, 63-64].

249. Qarabaği-Cavanşir, M. Qarabağ tarixi [Mətn] /M.Qarabaği-Cavanşir.- Bakı: AzSSR EA, 1969.- 165 s.

Kitabda Nuhun övladlarından biri olmuş Aranın Bərdəni abad etməsi və ona hakim olması barədə danışılır [S. 11].

250. Qarabağın tarixi, arxeologiyası, etnoqrafiyası və Bərdə şəhərinin 3000 illiyi [Mətn]: [Elmi praktik konfransın materialları].- Bakı, 2009.- 184 s.

Topluda Bərdə şəhərinin yaranması, Bərdə toponiminin etimologiyası, Bərdədə aparılan arxeoloji qazıntılar, memarlıq abidələri, Bərdədən keçən karvan yolları, maddi-mənəvi mədəniyyəti haqqında ətraflı söhbət açılır.

251. Qarabağnamələr [Mətn].- Bakı: Yazıçı, 1989.- Kitab I.- 192 s.; Bakı: Şərq-Qərb, 2006.- Kitab I.- 216 s. (Təkrar nəşr)

Kitabın “Qarabağ vilayətinin əsl yaşayış yerləri, sərhədləri, qədim şəhər və çayları haqqında” adlanan fəslində Tərtər çayının üstündə və Kür çayının üç ağaclığında olan Bərdə şəhərinin Qarabağ vilayətində salınan birinci şəhər olduğu haqqında məlumat verilir [I nəşr. S.108; II nəşr. S. 122].

252. Qarabağnamələr [Mətn].- Bakı: Yazıçı, 1991.- Kitab II.- 450 s; Bakı: Şərq-Qərb, 2006.- Kitab II.- 288 s. (Təkrar nəşr)

Kitabın “Qarabağ vilayətinin vəziyyəti, sərhədləri və iqlimi haqqında” adlı bölümündə Qarabağda ilk əvvəl bina olmuş Bərdə şəhəri əhalisinin 36-cı [miladi 656-657-ci il] illərdə müsəlman olmaları haqqında məlumat verilir [I nəşr. S.206, 344; II nəşr. S. 238].

253. Qarabağnamələr [Mətn].- Bakı.- Şərq-Qərb, 2006.- Kitab III.- 248 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin Pənah xan dövründən də əvvəl mövcud olduğu göstərilir [S.81].

254. Qasımov, E. Azərbaycanın orta əsr şəhərlərinin su təchizatı [Mətn]: [IX-XV əsrlər]. Tarixi-arxeoloji tədqiqat /E.Qasımov.- Bakı: Adiloğlu, 2002.- 200 s.

Monoqrafiya orta əsr Azərbaycan şəhərlərinin məişəti, təsərrüfat həyatı və sənətkarlıq sahəsinin inkişafında böyük rol oynamış su təchizatı sistemlərinə həsr olunmuşdur. Burada Bərdə haqqında da kifayət qədər məlumat verilir [S. 10, 12-18, 84, 91, 107, 108, 118-121, 128, 130, 133, 135, 136, 142-144, 147, 150]

255. Qaziyev, S. Qədim Mingəçevir [Mətn] /S.Qasımov.- Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1952.- 55 s.

Kitabda Bərdəyə gedən ticarət yollarının Mingəçevirdən keçməsi haqqında məlumat verilir [S. 11].

256. Qeybullayev, Q. Azərbaycanlıların etnik tarixinə dair [Mətn] /Q.Qeybullayev.- Bakı: Elm, 1994.- 102 s.

Azərbaycan xalqının əcdadlarından biri olan türk albanlarının etnik tarixindən bəhs edən bölümdə Bərdə adı da xüsusi vurğulanır [S. 58, 67].

257. Qeybullayev, Q. Qədim türklər və Ermənistan [Mətn] /Q.Qeybullayev.- Bakı: Azərnəşr, 1992.- 140 s.

Kitabda Bərdə haqqında da məlumat öz əksini tapıb [S.21].

258. Qəzvini Zeynəddin İbn Həduallah. Zeyd-e tarix-e qazide [Mətn] /Qəzvini Zeynəddin İbn Həduallah.- Bakı: Elm, 1990.- 212 s.

Kitabda Qazi Məhiyəddin Bərdəi və Sultan Üveysin iki ay Bərdədə qalması barədə məlumat verilir [S. 18, 32].

259. Qızılbaşlar tarixi [Mətn] /tərc. və şərhlərin müəllifi M.Ə.Məhəmmədir.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 43 s.

Kitabın “Qaraqoyunlu tayfaları” bölümündə Həsənəli İbn Cahanşahın Bərdənin Qaramanlı tayfasına qaçdığı haqqında yazılır [S. 22].

260. Quliyev, Ə. Azərbaycan-Rusiya münasibətləri tarixindən [Mətn]: [XV-XVIII əsrlər] /Ə.Quliyev. - Bakı, 1958. - 53 s.

944-cü ildə rus qoşunlarının qayıqlarla Kür çayının ağzına qədər üzüb gəldikləri və Bərdə şəhərini tutduqlarından bəhs edilir [S. 9].

261. Qurbanov, R. Qafqaz tarixi [Mətn]: Ali məktəblər üçün dərslik /R.Qurbanov.- Bakı: Maarif, 2001.- 336 s.

Kitabdan ərəb istilasını və rusların hücumu vaxtı Bərdədə vəziyyət haqqında məlumat əldə etmək olar [S. 37, 42].

262. Mahmud, İ. Azərbaycan tarixi [Mətn] /İ.Mahmud.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 271 s.

Kitabda paytaxtın Qəbələdən Bərdəyə köçürülməsi, ərəb sərkərdəsi Əl-Cərrahın 730-731-ci illərdə Bərdəyə gəlməsi, Mehranilərin Bərdəni ələ keçirməsi, X əsr coğrafiyaşünası Əl-İstəxri tərəfindən Bərdənin təsviri haqqında məlumatlar öz əksini tapıb [S. 36, 39, 58, 69, 71, 106-107, 113, 115, 121, 123, 126-127].

263. Mahmudov, Y. Azərbaycan tarixi. İntibah dövrü [Mətn]: [IX əsrin II yarısı - XIII əsrin əvvəlləri] /Y.Mahmudov.- Bakı: “Altay dünyası” jurnalının nəşri, 1996.- 84 s.

Kitabda bəhs olunan dövrdə Bərdənin siyasi, iqtisadi vəziyyəti haqqında da məlumat verilir [S. 6, 14, 15, 36, 38-40, 52-55, 64, 65].

264. Mahmudov, Y. Odlar yurduna səyahət [Mətn] /Y.Mahmudov.- Bakı: Gənclik, 1980.- 120 s.

Kitabda dünya səyyahı Olearinin Bərdə və Bərdə ipəyi haqqında söylədiyi fikirlərlə tanış olmaq olar [S. 91].

265. Mahmudov, Y. Səyyahlar, kəşflər, Azərbaycan [Mətn] /Y.Mahmudov.- Bakı: Gənclik, 1985.- 186 s.

Kitabda Azərbaycana səyahət edən dünya səyyahlarının Bərdədə olması, Bərdə haqqında söylədikləri fikirlər öz əksini tapıb [S. 34-35, 39, 41-43, 45-46, 52, 56].

266. Məcidov, S. Azərbaycana qiyabi səyahət [Mətn] /S.Məcidov.- Bakı: Azərtədrisnəşr, 1961.- 100 s.

Kitabla Bərdəyə də qiyabi səyahət etmək olar [S. 52-57].

267. Məhəmmədqızı, A. Bərdə [Mətn] /A.Məhəmmədqızı, Ş.Bərdəli.- Bakı: MBM, 2004.- 272 s.

Kitab Bərdənin tarixinə, maddi mədəniyyətinə və görkəmli şəxsiyyətlərinə həsr olunub.

268. Məhəmmədqızı, A. Bərdə [Mətn]: [Şəhərin tarixi, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında məlumatlar] /A.Məhəmmədqızı, Ş.Çərkəzoğlu.- Bakı: Araz, 2003- 264 s.

269. Məhərrəmov, V. Erməni əsirliyindən dönənlər [Mətn] /V.Məhərrəmov.- Bakı: Hərbi nəşriyyat, 2009.-136 s.

Kitabda erməni əsirliyində olmuş Bərdəli Cahid Hüseynovun acı təəssürləri öz əksini tapıb [S. 65-70].

270. Məlikov, R. Məktəblinin tarix lüğəti [Mətn] /R.Məlikov, N.İbrahimov.- Bakı: Ayna Mətbu Evi, 2004.- 368 s.

Kitabda Partav [Bərdə] haqqında məlumat verilib [S. 278].

271. Məmmədbəyli, Ş. Azərbaycan tarixindən xronoloji cədvəl [Mətn]: [Qiyabiçi tələbələr üçün xronoloji cədvəl] /Ş.Məmmədbəyli.- Bakı, 1966.- 47 s.

Kitabda Bərdədə baş vermiş mühüm hadisələrin tarixi ilə tanış olmaq olar [S. 8, 9].

272. Məmmədov, A. Gəncəbasar IV-XIII əsrlərdə [Mətn]: [Tarixi-arxeoloji tədqiqat] /A.Məmmədov.- Bakı: Elm, 1992.- 203 s.

Kitabda Bərdədə aparılan arxeoloji qazıntılar və 1139-cu və 1209-cu illərdə baş vermiş zəlzələnin təsirindən Tərtərçayın yatağını dəyişərək Bərdəni su altında qoymasından bəhs olunur [S. 17, 33-34, 53, 93-94].

273. Məmmədov, A. Gəncəbasarın Alban dövrü xristian abidələri [Mətn] /A.Məmmədov.- Bakı: Ağrıdağ, 2000.- 56 s.

Kitabda Alban məbədi patriarxının iqamətgahının Bərdədə yerləşdiyi haqqında məlumat verilir [S. 21].

274. Məmmədov, A. Qarabağ, onun qədim tayfaları və toponimləri [Mətn] /A.Məmmədov.- Bakı: Mütərcim, 2008.- 480 s.

Kitabda Arranın anası adlandırılan Albaniyanın paytaxtı Bərdə şəhərinin tarixi, dini məbədləri haqqında məlumat verilir [S. 37, 40, 51, 55, 95-98, 105, 109, 121, 260, 262, 264, 343, 367].

275. Məmmədov, A. Qoşqarçay və Kürəkçay hövzəsinin tarixi-arxeoloji tədqiqi [Mətn] /A.Məmmədov. - Bakı: Ağrıdağ, 2000.- 96 s.

Kitabda ərəb müəlliflərinin Bərdədə ipək, pambıq, kətan parçalar toxunaraq dünyanın müxtəlif ölkələrinə göndəriləndiyi barədə fikirləri ilə tanış olmaq olar [S. 70, 74].

276. Məmmədov, R. Naxçıvan şəhərinin tarixi öçərki [Mətn]: [Orta əsrlər dövrü] /R.Məmmədov.- Bakı: Elm, 1977.- 158 s.

Kitabda Azərbaycanın qədim şəhəri Bərdənin ərəb qoşunları tərəfindən istilasından, Naxçıvandan tapılmış sikkələrdən, Bərdə şəhərində Eldəgizlərin hökmranlığı dövründən, Paxomovun “Bərdə türbəsi və onun kitabələri” adlı məqaləsindən, bu dövrdə Bərdədə 100 mindən artıq əhəlinin yaşadığından və Əhməd İbn Əyyubun Bərdə şəhərində “Axsadan Babə” sərdabəsini tikdirməsindən bəhs olunur [S. 21, 35, 37, 58-61, 67, 155].

277. Məmmədov, S. Azərbaycan XV-XVIII əsrin birinci yarısında [Mətn] /S.Məmmədov.- Bakı: API-nin nəşri, 1981.- 101 s.

Kitabda Şahruxun Azərbaycana yürüşü zamanı Bərdə hakimlərinin mübarizəsi və XVI əsrdə Bərdə şəhərinin əvvəlki əhəmiyyətini itirməsi haqqında məlumatlar verilib [S. 14, 48].

278. Məmmədov, S. Azərbaycan tarixi [Mətn]: [Ən qədim dövrlərdən 2006-cı ilədək]: Dərslik /S.Məmmədov.- Bakı: Çarşıoğlu, 2007.- 392 s.

Kitabda Bərdə haqqında tarixi faktlar verilir [S. 43, 48, 49, 62, 100].

279. Məmmədov, T. Qafqaz Albaniyası ilk orta əsrlərdə [Mətn] /T.Məmmədov.- Bakı: Təhsil, 2006.- 400 s.

Kitabda ilk orta əsrlərdə Albaniyanın dini, siyasi və mədəni mərkəzi olan Bərdənin tarixi, ictimai-siyasi vəziyyəti, maddi, mədəni mədəniyyəti haqqında ətraflı məlumat verilir [S.32, 48, 76, 92, 101, 112, 119-120, 125, 128-134, 138, 142, 156, 165, 172, 176, 202, 210, 228, 249, 254-256, 264-265, 332, 338, 347, 356].

280. Məmmədova, F. Azərbaycanın siyasi tarixi və tarixi coğrafiyası [Mətn] /F.Məmmədova.- Bakı: Azərənəşr, 1993.- 262 s.

Müəllif o dövrdə Bərdənin inkişaf etmiş və məşhur şəhərlərdən biri olduğunu yazır [S. 149, 151-153].

281. Məmmədova, Ş. Xülasət ət-təvarix Azərbaycan tarixinin mənbəyi kimi [Mətn] /Ş.Məmmədova.- Bakı: Elm, 1991.- 120 s.

“Xülasət ət təvarix” kitabında bir sıra Azərbaycan şəhərləri ilə birgə Səfəvi dövlətinin sosial-iqtisadi həyatında mühüm rol oynayan Bərdə şəhərinin də adı çəkilir [S. 35].

282. Mxitar, Q. Alban salnaməsi [Mətn] /Q.Mxitar.- Bakı: Elm, 1993.- 35 s.

Kitabda katalikosluq taxtının Bərdəyə köçürülməsi haqqında söhbət açılır [S. 7].

283. Mir Cəfər. Bərdə şəhidləri [Mətn] /Mir Cəfər.- Bakı: Sabah, 1996.- 288 s; Bakı: Sabah, 2005.- 258 s. (Təkrar nəşr)

Kitabda Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda döyüşüb həlak olmuş, itkin düşmüş Bərdə şəhidlərinin ömür yolundan danışılır.

284. Mir Cəfər. Cəbhə hekayələri [Mətn] /Mir Cəfər.- Bakı: Sabah, 2001.- 40 s.

Kitab Azərbaycanın ilk Milli qəhrəmanlarından olan bərdəli Səfiyar Behbudov və Elgiz Kərimovun əziz xatirəsi və döyüş yoluna həsr olunub.

285. Mollazadə, S. Azərbaycanın toponimiyası [Mətn] /S.Mollazadə.- Bakı: Bilik, 1985.- 82 s.

Kitabda IX əsr ərəb tarixçisi, coğrafiyaşünası Əl-Bəlazurinin “Kitab sütux-əl-buldan” əsərində Bərdə haqqında yazılmasından, digər ərəb və fars mənbələrində Bərdədən bəhs edildiyindən danışılır [S. 15, 28, 30, 31, 34, 35, 37-40, 50, 54, 74].

286. Muradov, V. Orta əsr Azərbaycan şəhərləri [Mətn] /V.Muradov.- Bakı: Maarif, 1983.- 35 s.

Kitabda monqolların istilasının nəticəsində Bərdənin dağıdılmasından, şəhərsəlmada başlıca amillərdən olan ticarətin Bərdə şəhərinin yaradılmasındakı rolundan bəhs olunur [S. 14, 31, 91].

287. Musayev, Q. Bakı [Mətn] /Q.Musayev.- Bakı: Uşaqgəncləşmə, 1955.- 119 s.

X əsrdə Azərbaycanın şöhrət qazanmış şəhərlərindən birinin də Bərdə olduğu vurğulanır [S. 6-7].

288. Musayev, T. Azərbaycanla Hindistanın bəzi tarixi əlaqələri [Mətn] /T.Musayev.- Bakı: Azərnəşr, 1960.- 50 s.

Tarixən Bərdədən qatırla hind ölkələrinə boyaq bitkiləri və s. Aparıldığı haqqında məlumat verilir [S. 4, 14, 15].

289. Musəvi, Q. Orta əsr Azərbaycan tarixinə dair farsdilli sənədlər [Mətn]: [XVI-XVIII əsrlər] /Q.Musəvi.- Bakı: Elm, 1977.- 238 s.

Kitabda sənədlərdə Bərdənin də adı çəkildiyi bildirilir [S. 12, 47].

290. Nəcəfli, T. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətinin tarixi müasir türk tarixşünaslığında [Mətn] /T.Nəcəfli.- Bakı: Çarşıoğlu, 2000.- 198 s.

Kitabda Bərdə bölgəsində Qaraqoyunlu oykoniminin saxlandığı haqqında məlumatlar verilir [S. 29, 31-32, 63].

291. Nizami [Mətn] /red. S.Rəhimov.- Bakı: Azərnəşr, 1940.- Kitab I.- 264 s.

Kitabda Nizaminin “İsgəndərnamə” əsərində Bərdə haqqında yazılmış tarixi məlumat haqqında söhbət açılır [S. 6-7, 47, 54-56, 81-89, 209].

292. Nurəliyeva, T. Azərbaycan ədəbiyyatının tədqiqində əlyazma kolleksiyalarının əhəmiyyəti [Mətn] /T.Nurəliyeva.- Bakı: Şərq-Qərb, 1998.- 160 s.

Kitabda orta əsr şərqinin Bağdad, Dəməşq, Bəsrə kimi şəhərləri ilə ticarət əlaqələri yaradan Bərdə şəhərindən çıxmış Məkki İbn Əhməd Bərdənin öz əsərləri və Məkkədə əldə etdiyi əlyazmalarla birgə zəngin bir kolleksiyaya sahib olduğu haqqında söhbət açılır [S. 11-13].

293. Nuriyev, A. Bərdə şəhərinin tarixi-arxeoloji öçərki [Mətn]: [Antik və orta əsrlər] /A.Nuriyev, Ə.Babayev.- Bakı: Nurlan, 2001.- 182 s.

Kitabda Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindən biri olan Bərdənin antik və orta əsrlər tarixindən bəhs olunur.

294. XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda tarix elminin inkişafı [Mətn] /Ə.Quliyev, İ.Həsənov, İ.Striqunov.- Bakı: Azər-nəşr, 1960.- 221 s.

Kitabda M.F.Axundovun “Kəmalüddövlə məktubları” povestində Yusifin Bərdə qatırına mindirilib başı üzərində şah bayraqları qaldırdıqları haqqında yazılır [S. 92].

295. Onullahi, S. XIII-XVII əsrlərdə Təbriz şəhəri [Mətn]: [Sosial-iqtisadi tarixi] /S.Onullahi.- Bakı: Elm, 1982.-280 s.

Kitabda Təbrizə gələn mühüm ticarət yollarından birinin Bərdədən keçdiyi barədə söhbət açılır [S. 17, 57, 81].

296. Petruşevski, İ. Azərbaycan xalqının XIII-XIX əsrlərdəki qəhrəmanlıq mübarizəsindən [Mətn] /İ.Petruşevski.- Bakı: EA Az.Filialı nəşri, 1943.- 63 s.

Kitabda Əl-Bərdənin “Ərranın tarixi” adlı kitabı haqqında məlumat rast gəlinir [S. 11].

297. Piriye, V. Azərbaycan Hülakülər dövlətinin tənəzzülü dövründə [Mətn]: [1316-1360] /V. Piriye.- Bakı: Elm, 1978.- 161 s.

Kitabda Əşrəfi əmirlərinin Bərdədə məskən salması və yerli feodal-lara qarşı mübarizədə Qazi Məhiyəddin Bərdənin rolu haqqında məlumat verilmişdir [S. 73, 77, 99].

298. Piriye, V. Azərbaycan XIII-XIV əsrlərdə [Mətn] /V.Piriye.- Bakı: Nurlan, 2003.- 458 s.

Kitabda müəllifi bəlli olmayan “Əcaib-əd-dünya” əsərində Bərdə haqqında, Yaqut Həməvinin 1218-ci ildə tamamladığı “Mücəm-əl-üdəba” əsərində bərdəli elm və mədəniyyət xadimləri, Bərdənin o dövrdə ən mühüm ticarət mərkəzlərindən biri olması və s. barədə maraqlı məlumatların olmasından bəhs olunur [S. 14, 42, 47-48, 83-84, 93, 105-107, 118, 152, 174, 194, 210, 231, 235, 239, 240, 244, 250, 252, 258, 298, 301, 304, 384].

299. Piriye, V. Azərbaycanın tarixi-siyasi coğrafiyası [Mətn]: [Ali məktəblərin tarix fakültələri və tarix üzrə yenidən hazırlaşma kursları üçün dərs vəsaiti] /V.Piriye.- Bakı: Araz, 2002.- 148 s; Bakı: Müəllim, 2006.- 152 s. (Təkrar nəşr)

Kitabda 522-ci ildə xristianlığın mərkəzinin Çoladan Bərdəyə köçürülməsindən, Bərdənin ərəb canişinliyinin iqamətgahı olmasından danışılır [S.21, 43, 48-49, 53, 72, 100, 54]; [II. S.21, 43, 48-49, 52, 69, 34].

300. Rəhimov, Ə. 1920-ci ildə Azərbaycanda mülkədar torpaq sahiblərinin ləğvi [Mətn] /Ə.Rəhimov.- Bakı: AzSSR EA, 1962.- 211 s.

Kitabda Bərdə rayonunda Sovet hakimiyyətinin düşmənlərinə sarsıdıcı zərbə endirildiyi haqqında məlumat verilir [S.114-115].

301. Rəhmanzadə, F. Ömür qısa deyil [Mətn]: [Jurnalistin cib dəf-tərindən] /F.Rəhmanzadə.- Bakı: Gənclik, 1979.- 135 s.

“Qiymətli incilər” adlı məqalədə Şah Təhmasibin əmri ilə 1549-cu ildə Bərdənin yenidən bərpa olunması haqqında məlumat verilir [S.123].

302. Rəsuloğlu, T. Günəş dənizdən doğur [Mətn] /T.Rəsuloğlu.- Bakı: İşıq, 1993.- 104 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin tarixi ilə bağlı tarixçilərin müxtəlif fikir və mülahizələri barədə məlumat verilir [S. 63, 65, 70-74].

303. Rüstəmxanlı, S. Ömür kitabı [Mətn] /S.Rüstəmxanlı.- Bakı: Gənclik, 1988.- 365 s.

Kitabın “Nüşabə qalası və ya qan yaddaşı” bölməsində müəllif Bərdəyə səfərindən, qədim Bərdənin özəlliklərindən bəhs edir [S. 108-118].

304. Rzayev, M. Əcdadların izi ilə [Mətn] /M.Rzayev.- Bakı: Azər-nəşr, 1992.- 102 s.

Kitabda Bərdə haqqında da məlumat verilir [S.101].

305. Səfərov, İ. Qədim Azərbaycan: nə bilirik [Mətn] /İ.Səfərov.- Bakı: Azər-nəşr, 1989.- 156 s.

Kitabda Bərdə haqqında da məlumat verilir [S. 6].

306. Səlimov-Şağani, T. Azərbaycan tarixinə dair xronoloji xülasə-lər [Mətn] /T.Səlimov-Şağani.- Bakı: ADPU, 2004.- 226 s.

Kitabda Bərdə və bərdəlilər haqqında məlumat öz əksini tapıb [S.62, 91, 93].

307. Solakzadə, M. Tarix [Mətn]: [Azərbaycan tarixinə dair iqtı-baslar] /M.Solakzadə.- Bakı: Elm, 1992.- 83 s.

İqtibaslarda Bərdə haqqında məlumat verilir [S. 67].

308. Sultanov, Z. Qarabağ gündəliyi [Mətn] /Z.Sultanov.- Bakı: Yazıçı, 1991.- 119 s.

Kitabda Qarabağın ən ağır günlərində bir çox rayonlar kimi Bərdə rayonundan da gələn köməkdən bəhs olunur [S. 37, 41, 48, 80].

309. Şərifli, M. IX əsrin II yarısı XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri [Mətn] /M.Şərifli.- Bakı: Elm, 1978.- 343 s.

Kitabın müqəddimə daxil olmaqla bütün fəsilələrində, əsasən III fəs-lin “Rusların Xəzərsahili ölkələrinə və Bərdəyə səfəri” bölməsində IX-XI əsrlərdə Arranın paytaxtı Bərdə haqqında geniş məlumat verilir. Eyni za-manda VI fəslin “Şəhərlər, sənətkarlar və ticarət” bölməsində bir çox müəlliflərin Bərdə haqqında dəyərli fikirləri öz əksini tapmışdır [S.1, 14, 15, 19, 26, 27, 28, 31, 46, 47, 54, 58, 59, 63, 69, 75, 91, 94, 98, 99, 100, 101, 109, 112, 122, 124, 127, 134-158, 162, 166, 167, 185, 186, 188, 196, 198, 199, 203, 205, 208, 209, 213, 216, 220, 222, 223, 224, 225, 253, 254, 262, 263, 266, 282, 283, 284, 286, 291, 296, 297-300, 302, 304, 306, 322, 323, 325, 327, 328, 334, 335, 338-339, 340, 342].

310. Şirvani, A. Azərbaycan [Mətn] /A.Şirvani.- Bakı: Uşaqgənc-nəşr, 1959.- 90 s.

Kitabda Bərdədən də bəhs olunur [S. 20, 52].

311. Şıxlinski, Z. Azərbaycan kəndində Sovet quruculuğu [Mətn]: [1933-1937-ci illər] /Z.Şıxlinski.- Bakı: AzSSR EA, 1965.- 236 s.

Kitabda sovet quruculuğu illərində Bərdədə baş verən ictimai-siyasi hadisələrə də yer ayrılır [S. 26, 39, 43, 62, 114, 124, 130, 148, 162, 197, 221].

312. Şıxlinski, Z. İkinci beşillik illərində Azərbaycanda fəhlə sinfi ilə kolxozçu kəndlilərin ittifaqının möhkəmlənməsi [Mətn]: [1933- 1937] /Z.Şıxlinski.- Bakı: AZ SSR EA, 1961.-152 s.

Kitabda Bərdə rayonundan da bəhs olunur [S. 26, 54, 55, 72, 83, 86, 98, 125, 128].

313. Talibova, A. Azərbaycana daha yaxın olaq [Mətn] /A.Talibova.- Bakı: Colour Separation, 2009.- 383 s.

Kitabda Bərdə haqqında məlumat verilib [S. 286-299].

314. Vəlixanlı, N. Ərəb xilafəti və Azərbaycan [Mətn] /N.Vəlixanlı.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 157 s.

Kitabda Səlmən-ibn Rəbiənin qoşunlarının Bərdəyə hücumu, bərdəlilərin müqaviməti və sülh bağlamaları, Xəzər xaqanının qızının Bərdəyə gəlin gətirilməsi və zəhərlənərək öldürülməsi, Səid Xilatinin Bərdəni xəzərlərdən təmizləməsi, o dövrün tanınmış bərdəli alim və mütəfəkkirləri haqqında ətraflı məlumat verilir [S. 28, 37, 42, 48-51, 78, 83, 86, 90-92].

315. Vəlixanlı, N. IX-XII əsr ərəb coğrafiyaşünas səyyahları Azərbaycan haqqında [Mətn] /N.Vəlixanlı.- Bakı: Elm, 1974.- 222 s.

Kitabda IX-XII əsrlərdə Bərdə şəhərinin Arranın paytaxtı olması, burada ticarətin inkişafı barədə geniş məlumat verilir [S.6, 7, 9, 10, 17, 18, 23, 25, 28, 29, 32-34, 36, 40, 42-43, 45-48, 52, 61, 68, 73, 74, 76, 79, 86-88, 89-92, 95-96, 98, 100, 104, 107-109].

316. Voroşil, Q. Qafqaz Albaniyası [Mətn] /Q.Voroşil.- Bakı: Öyrətmən, 1993.- 105 s.

Kitabda Bərdə haqqında da məlumat öz əksini tapıb [S. 28, 54].

317. Yusifov, Y. Qədim Şərq tarixi [Mətn]: [Tarix ixtisası üzrə təhsil alan ali məktəb tələbələri üçün dərslik] /Y.Yusifov.- Bakı: BUN, 1993.- 472 s.

Dərslikdə qədim Bərdə haqqında da məlumat verilir [S. 400, 409].

318. Zeynaloğlu, C. Müxtəsər Azərbaycan tarixi [Mətn]: [Elmi-publisistik və tarixi kitab] /C.Zeynaloğlu.- Bakı: Azərnəşr, 1993.- 144 s.

Kitabda Bərdə haqqında maraqlı məlumatlar verilir [S.7-10, 16, 42, 43].

319. Zeynalov, R. Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları [Mətn] /R.Zeynalov.- Bakı: Gənclik, 1996.- 136 s.

Kitabda Bərdənin Milli Qəhrəmanları haqqında məlumat verilir [S. 59, 76].

Dövri mətbuat

320. Abbasova, F. Şabran: Qədim şəhərlərimiz [Mətn] /F.Abbasova //Elm və həyat.- 1984.- № 8.- S. 11-12.

Məqalədə Bərdədən Dərbəndə gedən yolda Şamaxı ilə Şabran arasında 3 günlük yol olduğu haqqında ərəb tarixçi-coğrafiyaşünasların fikirləri qeyd olunur.

321. Ağazadə, A. Bərdə bu gün [Mətn] /A.Ağazadə //Bərdə pambıqçısı.- 1957.- 10 mart.- S.2.

Məqalədə Bərdənin gündən-günə inkişafı və abadlaşdırılmasından söhbət açılır.

322. Axundov, A. Piyaləli, qədəhli, kuzəli şəhər [Mətn]: [Bərdə şəhərinin tarixi haqqında] /A.Axundov //Elm və həyat.- 1979.- № 4.- S. 24-25.

323. Alioğlu, S. Bərdə: dünən, bu gün, sabah [Mətn]: [Rayonumuz respublika mətbuatında] /S.Alioğlu //Bərdə.- 2004.- 22 aprel.- S.1-2.

Respublika mətbuatında Bərdə rayonunun uğurlarının işıqlandırılması haqqında.

324. Azərbaycan Asar Ətiqə cəmiyyətinin illik iclası [Mətn]: [Bərdə asar ətiqəsi haqqında] //Kommunist.- 1924.- 2 dekabr. - S.4.

325. Azərbaycan tarixinin ən qədim zamanlardan X əsrə qədər olan dövrünü əhatə edən ekspozisiyaya həsr edilmiş elmi sessiya. 9-10 mart 1956-cı il //Azərbaycan tarixinə dair materiallar. Azərbaycan EA Azərbaycan Tarixi Muzeyinin əsərləri.- Bakı, 1957.- C.II.- S. 166-171.

Müzakirələrdə çıxış edən S.Aşurbəylinin Bərdədə hər bazar günü bazar təşkil olunduğu barədə söylədiyi fikrin ətrafında müzakirələr haqqında məlumat verilir.

326. Babayev, N. Arranın anası [Mətn]: [Şəhərimizin tarixindən] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1974.- 5 yanvar.- S.4; 1988.- 29 noyabr. - S.3.

327. Babayev, N. Bərdə nə gözəldir [Mətn]: [Şəhərimizin tarixindən] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1976.- 27 noyabr.- S.4.

328. Babayev, N. Bərdənin neçə yaşı var? [Mətn]: [Bərdənin tarixi haqqında] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1983.- 20 avqust.-S.4.

329. Babayev, N. Bərdənin tarixi keçmişindən [Mətn] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1975.- 8 aprel.- S.4.

330. Babayev, N. Həmidə xanım [Məmmədquluzadə] Bərdədə [Mətn] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1989.- 12 dekabr.- S.4.

331. Bayramoğlu, İ. Snayper Məmmədəli Abbasov [Mətn] /İ.Bayramoğlu //Kommunizm yolu.- 1975.- 1 aprel.- S.4.

Bərdənin Lənbəran kəndindən olan Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısı haqqında.

332. Bərdə [Mətn]: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası: Azərbaycan; Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzi.- Bakı, 2007.- S. 854.

Bərdə rayonunun sahəsi, əhalisi, kəndlərinin adı, iqlimi, memarlıq abidələri, müəssisə və məktəbləri haqqında məlumat verilir.

333. Bərdə haqqında tarixi məlumat [Mətn] //Ədəbiyyat qəzeti.- 1939.- 26 sentyabr.- S.2.

334. Bərdə sakinləri görülmə tədbirləri bəyəndilər [Mətn] //Həyat.- 1992.- 9 iyul.- S. 2.

Bərdədə elan olunmuş fəvqəladə vəziyyət haqqında.

335. Bərdədə gərginlik zəifləyir [Mətn] //Həyat.- 1992.- 17 iyul.- S.2.

Bərdədə elan olunmuş fəvqəladə vəziyyət haqqında.

336. Bərdənin sabahı [Mətn]: Rayonun baş memarı Aqil Yusifovun söhbəti //Kommunizm yolu.- 1979.- 1 dekabr.- S.2.

337. Bünyatova, Ş. Orta əsr müəllifləri Azərbaycanda bağçılıq və bostançılıq haqqında [Mətn]: [XII-XVI əsrlərdə] /Ş.Bünyatova //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2003.- № 1.- S.189-197.

Nizami və ərəb müəlliflərinin Bərdənin gözəlliyindən danışarkən onu “Bağı-səfid” [Bəyaz bağ] adlı cənnəti xatırladan əfsanəvi İran bağları ilə müqayisə etdiklərindən bəhs olunur.

338. Cəbiyev, T. Paytaxtın Qəbələdən Bərdəyə köçürülməsinin səbəblərinə dair bəzi mülahizələr [Mətn] /T.Cəbiyev //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2006.- № 2.- S. 92-100.

339. Ciddi, H. XII-XV əsrlərdə Şamaxının iqtisadi əlaqələri [Mətn] /H.Ciddi //Elm və həyat.- 1981.- № 7.- S.27-29.

Şamaxının həmin əsrlərdə qərbdən Bərdə-Gəncə-Tiflis yolu ilə dünyanın bir çox ölkəsi ilə əlaqə saxladığı faktı göstərilir.

340. Çingizoglu, Ə. Qarabağ elləri və onların quruculuğu [Mətn] /Ə.Çingizoglu //İrs-Nasledie.- 2006.- № 6.- S. 49.

Qarabağın ikinci böyük eli olan Otuzikilərin Bərdədə də məskunlaşdığından danışılır.

341. Dəmirli, D. Xəsilidə birləşən yollar [Mətn] /D.Dəmirli //Sovet kəndi.- 1973.-26 iyul.- S.2.

Bərdə rayonunun Xəsili kəndi haqqında.

342. Doktor Mim Bover: “Bərdə həqiqətən də çox qədim tarixə malikdir” [Mətn] //Bərdə.- 2009.- 20 aprel.- S.2.

Kembric Universiteti doktorunun Bərdə haqqındakı fikirləri.

343. Dostiyev, T. Azərbaycanın orta əsr şəhərləri /T.Dostiyev //Azərbaycan arxeologiyası.- 1999.- № 1-2.- S.28-34.

İstəhkamlı sahəsi 100 hektara yaxın olan, iqtisadiyyatı ticarət və sənətkarlığa əsaslanan Azərbaycan feodal dövlətinin iri şəhərləri sırasında Bərdənin də adı çəkilir.

344. Elli, M. Bərdə [Mətn] /M.Elli //Odlar yurdu.- 1989.-15 avqust.- S.4.

Qədim Bərdənin tarixi keçmişi və bu günü haqqında.

345. Ədilxanov, A. Bərdə-Dnepr [Mətn] /A.Ədilxanov //Kommunizm yolu.- 1964.- 8 may.- S.2-3.

Böyük Vətən müharibəsində igidlilər göstərmiş bərdəli Həsən Cabbarov haqqında.

346. Ədilxanov, A. Uzaq keçmişin yadigarı [Mətn]: [Şəhərimizin tarixi haqqında] /A.Ədilxanov //Kommunizm yolu.- 1967.- 14 aprel.- S.4.

347. Ədilxanov, A. Bərdə [Mətn]: [Tarixi məlumat] /A.Ədilxanov, N.Cabbarov //Kommunizm yolu.- 1963.- 6 yanvar.-S.2-3.

348. Əhmədov, Q. Qədim Bərdə [Mətn]: [Xalqımızın tarixini öyrənin] /Q.Əhmədov //Azərbaycan gəncləri.- 1957.- 18 avqust.- S.4.

349. Əhmədov, M. Rus və Avropa tarixşünaslığında Gəncə [Mətn] /M.Əhmədov //Gəncənin maddi, mədəni və ictimai həyatına həsr edilmiş elmi konfransın materialları. 19-20 dekabr 1985-ci il. Məruzələrin tezisləri.- Bakı, 1985.- S.7.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

350. Əliyev, Ə. Dünya alimləri Bərdə haqqında [Mətn] /Ə.Əliyev //Bərdə.- 1991.- 24 iyul.- S.4.

Dünya alimlərinin Bərdə haqqında söylədikləri fikirlər oxucuların nəzərinə çatdırılır.

351. Əliyev, Ə. Qafqaz Albaniyasının müdafiə tikililərinə aid mənbə materialları [Mətn] /Ə.Əliyev //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2005.- №1.- S.90-97.

Qafqaz Albaniyasının paytaxtı Bərdədə yerləşən müdafiə tikililərindən də danışılır.

352. Əliyev, Ə. Nüşabə qalasının daş harayı [Mətn]: [Təqib edilmiş, təhqir olunmuş və yadlaşdırılmış qala. Nüşabə qalasının yox olması təhlükəsindən həyəcanlı haray] /Ə.Əliyev //Bərdə.-1991.- 30 noyabr.- S.4.

353. Əliyev, M. İlk addımlar [Mətn]: [Bərdə rayonundakı Güloğlular kəndi haqqında] /M.Əliyev //Sovet kəndi.- 1969.- 29 may.- S. 4.

354. Əliyeva, N. Yaqut-Əl Həməvinin “Mu-cəm əl-Buddən” əsərində Azərbaycan kənd təsərrüfatının vəziyyəti haqqında [Mətn] /N.Əliyev //ÜİLKĞİ-nin 70 illiyinə həsr olunmuş elmi konfransın materialları.- Bakı, 1989.- S.24-25.

Məqalədə Bərdədən də söhbət açılır.

355. Əliyeva, Ş. Bax bu məhəbbətdir [Mətn] /Ş.Əliyeva //Bərdə.- 2008.- 10 oktyabr.- S.4.

Bərdəli Milli Qəhrəman Elgiz Kərimov haqqında.

356. Əsgərov, Ə. Bərdə dairəsinin ümumi vəziyyəti [Mətn] /Ə.Əsgərov //Yeni fikir.- 1925.- 20 iyun.- S.2.

357. Fazili, A. Albaniya və Atropatena tarixinə dair qiymətli tədqiqat əsəri [Mətn] /A.Fazili, S.Onullahi //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1979.- № 1.- S.134-136.

T.Məmmədovun “Albaniya və Atropatena qədim erməni mənbələrində: [IX-XII əsrlərdə]” adlı əsərindən bəhs edilir.

358. Fəallıq şəraitində: Bərdə qadınlarının III konfransından qeydlər [Mətn] //Bərdə.- 2008.- 23 avqust.- S.1-2.

359. Fərzəli, Ə. Qızıl torpaq [Mətn]: [Bərdə rayonu haqqında] /Ə.Fərzəli //Azərbaycan gəncləri.- 1988.- 23 iyul.- S.2.

360. Fərzəli, Ə. Nizami tərifli Bərdə [Mətn]: [Bura vətəndir] /Ə.Fərzəli //Azərbaycan gəncləri.- 1990.- 6 dekabr.- S.2.

Məqalədə Bərdənin keçmişi, bu günü və mövcud problemləri haqqında söhbət açılır.

361. Fərzəli, Ə. Vətən bizi seçir [Mətn]: [Bərdəli yazıçı Yusif Kərimovla “Bərdə” qəzetinin müəhəbbəsi] /Ə.Fərzəli //Bərdə.- 1991.- 6 iyul.- S.3-4.

362. Fərzəliyev, Ş. Gəncə Səfəvilərin və osmanlıların hakimiyyəti dövründə [Mətn]: [XVI-XVIII əsrlər] /Ş.Fərzəliyev //Gəncə şəhərinin tarixi. Elmi-praktik konfransın materialları [sentyabr-oktyabr 2003].- Bakı, 2004.- S. 57-72.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

363. Gərəkməzli, E. Azadlıq generalı [Mətn]: [Məşhur türk generalı Nuru Paşa 90 il öncə Azərbaycanda xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirərəkən dəfələrlə Bərdədə olmuşdur] /E.Gərəkməzli //Bərdə.- 2008.- 6 sentyabr.- S.3.

364. Gərəkməzli, E. Balabəy belə bəy olub [Mətn]: [Tariximizdən səhifələr] /E.Gərəkməzli //Bərdə.- 1991.- 9 fevral.-S.3.

Bərdənin Həsənqaya kəndində yaşamış Balabəy haqqında.

365. Göyüşov, R. Orta əsr Bərdə-Dvin ticarət yolu haqqında [Mətn] /R.Göyüşov, N.Quliyev //Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1973.- C.VII.- S.263-270.

Orta əsrlərin ən böyük ticarət mərkəzlərindən olan Bərdənin ticarət yollarından bəhs olunur.

366. Gözəlova, Y. XI əsrin ikinci yarısı və XII əsrdə Azərbaycanın ticarət əlaqələri [Mətn] /Y.Gözəlova //Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası.- 2000.- № 1.- S. 97-104.

Məqalədə o dövrdə Azərbaycanın xarici ticarət balansında müəyyən paya malik olan Bərdə haqqında söhbət açılır.

367. Gözəlova, Y. Orta əsrlərdə Asiyanın məşhur xammal mənbələri və istehlak mərkəzləri [Mətn]: [XII-XIII əsrlər] /Y.Gözəlova //Azərbaycan arxeologiyası.- 2003.- №1-4.- S. 52-57.

Məqalədə Bərdədən də söhbət açılır.

368. Hacıyev, C. Aslan ürəkli [Mətn] /C.Hacıyev //Kommunizm yolu.- 1965.- 1 may.- S.2-3.

Bərdənin Cumalar kəndindən olan Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısı Araz Əsədov haqqında.

369. Hacıyev, Q. Azərbaycan şəhərləri orta əsrlərdə: Bərdə və Şəmkir paralelləri [Mətn] /Q.Hacıyev //Şəmkinin arxeoloji tədqiqinə dair konfransın materialları.- Bakı, 2007.- S.28-34.

370. Hacıyev, Q. Azərbaycanın dövlətçilik tarixində Bərdə şəhərinin yeri və rolu [Mətn] /Q.Hacıyev //Tarix və gerçəklik. AMEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2008.- S.24-39.

371. Hacıyev, Q. Bərdə erkən orta əsrlərdə [Mətn] /Q.Hacıyev //Xarici Dillər Universiteti. Xəbərlər. - 2005.- № 4.- S.245-249.

372. Hacıyev, Q. Bərdə Hülakülərin hakimiyyəti dövründə [Mətn] /Q.Hacıyev //Pedaqoji Universitet. Xəbərləri.- 2005.- № 3.- S.368-373.

373. Hacıyev, Q. Bərdə Qarabağın ən qədim şəhəridir [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan və mədəni irs problemləri «Təhsil» cəmiyyəti elmi-praktik konfransının materialları.- Bakı, 2003.- S.22-29.

374. Hacıyev, Q. Bərdə XVIII əsrin sonu XIX əsrin əvvəllərində [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2002.- S.63-66.

375. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin orta əsr ticarət əlaqələri [Mətn] /Q.Hacıyev //Tarix və onun problemləri.- 2005.- № 3.- S.208-213.

376. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin orta əsrlər karvan və su yolları vasitəsilə ticarət əlaqələri [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2003.- S.135-140

377. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin tarixinin öyrənilməsinə dair [Mətn] /Q.Hacıyev //Tarix və onun problemləri.- 2000.- № 2.- S.17-19.

378. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin yeni dövr tarixinə dair [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA. Məruzələr.- 2005.- № 3.- S.140-147.

379. Hacıyev, Q. Bərdə Şirvanşahların hakimiyyəti dövründə [Mətn] /Q.Hacıyev //Şamaxının tarixinə həsr edilmiş elmi-praktik konfransın materialları.- Bakı, 2009.- S. 58-63

380. Hacıyev, Q. Böyük «İpək» yolu və qədim Bərdə şəhəri [Mətn] /Q.Hacıyev //Böyük «İpək yolu» Avrasiya mədəniyyətlərinin dialoqu, Beynəlxalq elmi konfransının materialları.- Bakı, 2003.- S.266-274.

381. Hacıyev, Q. Qarabağın ən qədim şəhəri - Bərdənin iqtisadi tarixindən [Mətn] /Q.Hacıyev //Elmi-tədqiqat Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı və Təşkili İnstitutu. Elmi əsərlər.- 2003.- № 1.- S.123-128.

382. Hacıyev, Q. Qarabağın qədim şəhəri Bərdə [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan Pedaqoji Universiteti. Xəbərləri.- 2003.- № 3.- S.44-46.

383. Hacıyev, Q. Qarabağın maddi və mənəvi mədəniyyəti [Mətn] /Q.Hacıyev //Qarabağ: suallar və faktlar.- Bakı, 2005.- S.53-80.

Məqalədə Bərdə haqqında maraqlı məlumatlar verilmişdir.

384. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə antik və orta əsrlər dövründə [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 81-ci ildönümünə həsr olunmuş Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2000.- S.55-59.

385. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə şəhəri [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan dünyanın ən qədim sivilizasiya mərkəzlərindən biridir. Azərbaycan Respublikası Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyinin Respublika elmi-nəzəri konfransının məruzələri.- Bakı, 2004. - S.52-56.

386. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu haqqında [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan Arxeologiya və Etnoqrafiyası.- 2005.- № 1. - S.110-114.

387. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu və tarixi mövqeyi haqqında [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 82-ci ildönümünə həsr olunmuş Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2000.- S. 72-75.

388. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu və tarixi mövqeyi haqqında [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan MEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu, Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2000. - S.72-75.

389. Hacıyev, Q. Qədim Bərdə şəhərinin strateji mövqeyi və müdafiə istehkamları haqqında [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan MEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2000.- S. 95-99.

390. Hacıyev, Q. Qədim şəhərin son tədqiqatları barədə [Mətn] /Q.Hacıyev //Tarix və onun problemləri.- 2003.- № 4.- S.201-206.

391. Hacıyev, Q. Qədim türk diyarı Bərdə [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Folklor İnstitutu "Ortaq türk keçmişindən orta q türk gələcəyinə". V Uluslararası folklor konfransının materialları.- Bakı, 2007.- S.84-91.

392. Hacıyev, Q. VIII-X əsrlərdə Bərdədə sosial şərait [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan MEA Tarix İnstitutu Azərbaycan Tarix Qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2002.- S.84-87.

393. Hacıyev, R. Bərdə [Mətn] /R.Hacıyev //Pioner.- 1969.- № 5.- S. 2-3.

Bərdə şəhər 1 saylı məktəbin direktoru Bərdə şəhərinin tarixi haqqında məktəblilərə məlumat verir.

394. Həsənov, A. Babəkin ərəblər tərəfindən tutulduğu yer haqqında [Mətn] /A.Həsənov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1968.- № 4.- S.54-62.

Məqalədə professor Ziya Bünyadovun ərəb ordusu ilə Babəkin qoşunları arasında hərbi əməliyyatın Bərdə-Ərdəbil yolunda baş verməsinə diqqət yetirildiyi haqqında məlumat verilir.

395. Həsənov, N. Vatman kağızında... sabahın kəndi [Mətn]: [Bərdənin gələcəyi Güloğlular kəndi haqqında] /N.Həsənov //Bakı.- 1970.- 30 iyul.- S. 2.

396. Həsənov, S. Bərdə nə qəşəngdir... [Mətn]: [Şəhər mövzusunda] /S.Həsənov //Kommunizm yolu.- 1971.- 19 yanvar.- S.4.

397. Həsənov, S. Yeni tapıntılar [Mətn]: [Şəhərimizin tarixindən] /S.Həsənov //Kommunizm yolu.- 1976.- 13 noyabr.- S.4.

398. Həşimov, H. Güloğlular kəndinin sabahı [Mətn]: [Bərdə rayonunda inşa ediləcək eyni adlı qəsəbə haqqında] /H.Həşimov //Azərbaycan gəncləri.- 1969.- 15 mart.- S.3.

399. Hüseynov, A. Böyük ipək yolu: dünən, bu gün, sabah [Mətn] /A.Hüseynov //Azərbaycanın dünya birliyinə integrasiyası: Mədəniyyətlərin ipək yolu. Konfrans materialları.- Bakı, 2009.- S.47-53.

Məqalədə beş əsr Azərbaycanın paytaxtı olmuş Bərdə şəhərinin Böyük ipək yolu qollarının birində dünyanın ən böyük ticarət mərkəzlərindən olduğu haqqında söhbət açılır.

400. Hüseynov, Ə. Orta əsrlər tarixinə aid materiallar [Mətn] /Ə.Hüseynov //Azərbaycan tarixinə dair materiallar.- Bakı, 1988.- C.X.- S.5-14.

Məqalədə Azərbaycanın ən qədim və zəngin sənətkarlıq mərkəzlərindən olan Bərdənin geniş ticarət əhəmiyyəti haqqında məlumat verilir.

401. Hüseynov, Ə. Azərbaycanın orta əsrlər tarixinə aid qiymətli məxəzlər [Mətn] /Ə.Hüseynov //AzSSR EA Azərbaycan Tarixi Muzeyi. Muzeyin 1983-cü il üçün elmi-tədqiqat işlərinin yekunlarına həsr olunmuş elmi sessiyasının materialları.- Bakı, 1985.- S.5-10.

Məqalədə Bərdə haqqında məlumat verilir.

402. Hüseynov, Ə. Orta əsrlər dövründə beynəlxalq ticarət əlaqələrinin inkişafında şəhərlərin və karvan yollarının əhəmiyyəti [Mətn] /Ə.Hüseynov //AzSSR EA Azərbaycan Tarixi Muzeyi. Muzeyin 1984-cü il üçün elmi-tədqiqat işlərinin yekunlarına həsr olunmuş elmi sessiyasının materialları.- Bakı, 1986.- S.10-15.

Məqalədə Bərdə haqqında məlumat verilir.

403. Hüseynov, R. Tariximiz unudulmasın [Mətn]: [Şəhər mövzusunda] /R.Hüseynov //Kommunizm yolu.- 1974.- 26 mart.- S.4.

404. Hüseynov, R. Bərdə daha gözəl olmalıdır [Mətn]: [Şəhər mövzusunda] /R.Hüseynov //Kommunizm yolu.- 1974.- 23 mart.- S.4.

405. Hüseynov, S. Azərbaycan SSR kənd təsərrüfatının elektrikləşdirilməsinə dair [Mətn]: [1953-1958] /S.Hüseynov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası- 1965.- № 8.- S.47-54.

Bərdə rayonunun da elektrikləşdirilməsindən söhbət açılır.

406. Hüseynov, Ş. Rayonumuzda bir kənd var [Mətn] /Ş.Hüseynov //Kommunizm yolu.- 1966.- 30 sentyabr.- S.2.

Bərdə rayonunun Kolayır kəndi haqqında.

407. İbrahimov, B. İlk qaranquş [Mətn]: [Bərdə şəhəri haqqında] /B.İbrahimov //İnşaatçı.- 1971.- 10 mart - S.2.

408. İbrahimov, X. Bərdə gözəldir... [Mətn]: [Raykom katibinin tribunası] /X.İbrahimov //Ədəbiyyat və incəsənət.- 1973.- 16 iyun.- S.14-15.

Bərdə RPK-nin birinci katibi Bərdənin keçmiş şöhrətindən və bu gündən danışır.

409. İldırımoglu, Ə. Bərdə nə gözəldir! [Mətn] /Ə.İldırımoglu //Kommunist.- 1968.- 24 aprel.- S.3.

Məqalədə Bərdənin inkişafından bəhs olunur.

410. İsmayılov, Y. Qeyri-adi yay: Bərdənin suyu, torpağı, bir də adamları haqqında söz [Mətn] /Y.İsmayılov //Azərbaycan gəncləri.- 1989.- 4 iyul.- S.4.

411. Kərimov, Y. Yükün ağırdı, Bərdə! Geriyə yol yoxdur, səndən sonra Kürün o tayı başlayır... [Mətn] /Y.Kərimov //Azərbaycan gəncləri.- 1993.- 3 sentyabr.-S.2.

Tarixən ağır sınaqlardan çıxmış qədim Bərdənin yeni sınaqlara mərdliklə sinə gərdiyi haqqında.

412. Kərimov, Y. Vətən yurd yerindən başlanır... yaxud Bərdə və bərdəlilər haqqında düşüncələr [Mətn] /Y.Kərimov //Ədəbiyyat qəzeti.- 2000.- 4 fevral.- S.3-4.

413. Köçərli, T. Qədim şəhərə səyahət [Mətn] /T.Köçərli //Azərbaycan pioneri.- 1976.- 5 mart.- S. 3.

Bərdənin tarixi, bu günü haqqında.

414. Qasimov, X. XVI əsrdə Azərbaycanın iqtisadi inkişafı [Mətn] /X.Qasimov //Elm və həyat.- 1991.- № 3.- S.30-31.

Məqalədə Bərdədən də bəhs olunur.

415. Qaziyev, S. Qəbələ şəhərinin tarixi-arxeoloji tədqiqi [Mətn] /S.Qaziyev //Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1964.- Bur.V.- S.7-67.

Məqalədə İran dövlətinin Albaniyanı işğal etdikdən sonra miladi 461-ci ildə Albaniyaya təyin edilmiş mərzbanların öz iqamətgahlarını Qəbələdən Bərdə şəhərinə köçürmələri haqqında məlumat verilir.

416. Qəribova, M. Bərdə 40 ildə [Mətn] /M.Qəribova //Bərdə pambıqçısı.- 1960.- 15 aprel.- S.2-3.

Bərdənin 40 ildə qazandığı uğurlar haqqında məlumat verilir.

417. Quliyev, N. Bir daha Bərdə-Dvin ticarət yolu haqqında [Mətn] /N.Quliyev //AzSSR EA-nın xəbərləri.- Bakı, 1976.- № 1.- C.XXXII.- S.93-97.

Məqalədə Albaniyanı İranla birləşdirən Bərdə-Dvin ticarət yolunun beynəlxalq əhəmiyyətindən bəhs olunur.

418. Mahmudov, Y. Bərdə faciəsi [Mətn] /Y.Mahmudov //Xalq qəzeti.- 1991.- 19 oktyabr.- S.2.

944-cü ildə rus qoşunlarının Bərdəni işğal etməsi haqqında tarixi faktlar.

419. Mehdiyev, B. Rusların Bərdəyə 944-cü il yürüşü haqqında [Mətn] /B.Mehdiyev //Azərbaycan tarixi üzrə məruzələr məcmuəsi.- Bakı, 1992.- S.18-20.

420. Mehdiyev, X. Lənbəranın şöhrəti [Mətn] /X.Mehdiyev //Kommunizm yolu.- 1976.- 22 iyun.- S.3.

Bərdənin Lənbəran kəndi haqqında.

421. Məmmədov, A. Mingəçevirin arxeoloji baxımdan öyrənilməsində R.M.Vahidovun əsərlərinin əhəmiyyəti /A.Məmmədov, Ə.Babayev //Mingəçevir arxeoloji ekspedisiyası - 60. Mingəçevir arxeoloji ekspedisiyasının 60 illiyinə həsr edilmiş elmi konfransın materialları.- Mingəçevir, 2006.- S.122-124.

Məqalədə Vahidovun “Orta əsr Bərdə-Tiflis ticarət yolu” adlı məqaləsinin adı çəkilir.

422. Məmmədov, A. Dünya ticarətində Bərdə şəhərinin rolu [Mətn] /A.Məmmədov, P.Cəfərov //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2005.- № 2.- S.47-52.

Orta əsrlərin ticarət və sənətkarlıq mərkəzi Bərdədən də bəhs olunur.

423. Məmmədov, R. Aran ölkəsinin anası [Mətn] /R.Məmmədov //Azərbaycan pioneri.- 1967.- 12 may.- S.2.

Qədim Bərdənin tarixi, bu günü haqqında.

424. Məmmədov, R. Azərbaycanın qədim tarixi müasir İran tarixşünaslığında [Mətn] /R.Məmmədov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1971.- № 1.- S.136-139.

Sözü gedən məqalədə Bərdə şəhərinin yaranması, iqtisadi və siyasi mövqeləri də araşdırılır.

425. Məmmədov, R. Azərbaycanın orta əsr Arran vilayəti və onun şəhərləri tarixi xəritələrdə [Mətn] /R.Məmmədov //AzSSR EA Azərbaycan Tarixi Muzeyi. Muzeyin 1983-cü il üçün elmi-tədqiqat işlərinin yekunlarına həsr olunmuş elmi sessiyasının materialları.- Bakı, 1985.- S.3-5.

Məqalədə Bərdədən müfəssəl bəhs olunur.

426. Məmmədov, R. Azərbaycanın orta əsr şəhər və qalaları “Gülüstani-İrəm” əsərində [Mətn] /R.Məmmədov //Mingəçevir arxeoloji ekspedisiyası - 60: Ekspedisiyasının 60 illiyinə həsr edilmiş elmi konfransın materialları.- Mingəçevir, 2006.- S.15-17.

Məqalədə Bərdədən də danışılır.

427. Məmmədov, R. XIII-XIV əsrlərdə Arran [Azərbaycan] şəhərlərinin iqtisadi vəziyyəti haqqında [Mətn]: [Ticarət və ticarət yolları] /R.Məmmədov //Azərbaycan Tarix Muzeyinin əsərləri. Azərbaycan tarixinə dair materiallar.- Bakı, 1988.- C.X.- S.15-22.

Məqalədə XIII-XIV əsrlərdə Yaxın və Orta Şərqi mühüm sənətkarlıq, ticarət və mədəniyyət ocaqları sırasında Bərdənin də yeri olduğu haqqında yazılır.

428. Məmmədov, R. Naxçıvan şəhərinin qədim və ilk orta əsrlər tarixindən [Mətn] /R.Məmmədov //Azərbaycan Tarix Muzeyinin əsərləri. Azərbaycan tarixinə dair materiallar.- Bakı, 1962.- C.V.- S.40-67.

Məqalədə Bərdə haqqında da məlumat verilir.

429. Məmmədov, R. Yoxa çıxmış şəhərlər [Mətn] /R.Məmmədov, R.Əhmədov //Elm və həyat.- 1987.- № 2.- S.11-12.

Məqalədə Aran vilayətinin şəhərlərindən olan Bərdədən söhbət açılır.

430. Məmmədov, S. Bərdə gözəlləşir [Mətn] /S.Məmmədov //Kommunizm yolu.- 1982.- 12 iyun.- S. 2.

431. Mirhadiyev, M. Bərdə [Mətn]: [Respublikamızın tarixindən] /M.Mirhadiyev //Azərbaycan gəncləri.- 1945.- 30 oktyabr.- S.3.

432. Mirzəcəfərli, Ə. Payız səhəri [Mətn]: [Bərdə rayonu haqqında] /Ə.Mircəfərli //Kommunist.- 1970.- 17 oktyabr.- S.2.

433. Mirzəyeva, E. Azərbaycan feodal şəhərlərinin tarixşünaslığı və öyrənilmə perspektivləri [Mətn] /E.Mirzəyeva //Azərbaycan arxeologiyası.- 2003.- № 1-4.- S.44-51.

Bərdənin tarixindən də bəhs olunur.

434. Montvid, N. Bərdənin keçmişindən [Mətn] /N.Montvid //Kommunist.- 1941.- 27 aprel.- S.3.

Bərdənin tarixi keçmişindən məlumat verilir.

435. Muradov, V. Azərbaycan və Orta Asiyanın şəhərsalma mədəniyyətində ümumi cəhətlər [Mətn] /V.Muradov //Azərbaycan çoxəsrlı, qarşılıqlı, çoxşaxəli mədəni əlaqələrdə. Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi. 4-6 iyun 1998.- Bakı, 1999.- S.254-257.

Məqalədə XI əsrin II yarısında səlcuqların Azərbaycan türklərinin bir çox şəhərlərinin eləcə də Bərdənin sosial-iqtisadi əhəmiyyətini artırdığından, planlaşma qurğusunun bitkinləşməsindən bəhs olunur.

436. Novruzov, M. Bərdəm mənim [Mətn]: [Şəhər mövzusunda] /M.Novruzov //Kommunizm yolu.- 1969.- 10 aprel.- S.3.

437. Novruzov, M. Qarabağın igid oğlu [Mətn] /M.Novruzov //Kommunizm yolu.- 1972.- 9 may.- S.2.

Bərdəli Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Aslan Vəzirov haqqında.

438. Novruzov, V. Bərdənin sabahı [Mətn] /M.Novruzov //Kommunizm yolu.- 1977.- 1 may.- S.2.

İnkişafda olan Bərdədən söhbət gedir.

439. Nuriyev, A. Əbubəkr Bərdəi [Mətn]: [Qədim Bərdənin görkəmli şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.-1986.- 22 may.- S.4.

440. Nuriyev, A. Gülşəni Bərdəi [Mətn]: [Bərdənin görkəmli tarixi şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 10 iyul.-S.4.

441. Nuriyev, A. Qazi Məhiyəddin Bərdəi [Mətn]: [Qədim Bərdənin görkəmli şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.-1986.-1 iyul.- S.4.

442. Nuriyev, A. Məkki Bərdəi [Mətn]: [Qədim Bərdənin görkəmli şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 5 iyun.- S.4.

443. Nuriyev, A. Musa Kalankaytuklu [Mətn] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 7 may.- S.4.

“Alban tarixi” əsərinin müəllifi Moisey Kalankaytuklunun Bərdənin Kələntərli kəndindən olduğu haqqında akademik Ziya Bünyadova istinadən məlumat verilir.

444. Nuriyev, A. Sədulla Bərdəi [Mətn]: [Qədim Bərdənin görkəmli şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 17 iyun.- S.4.

445. Nuriyev, A. Tarixə nəzər [Mətn]: [Qədim Bərdənin görkəmli şəxsiyyətləri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 20 may.- S.4.

Məqalədə Bərdənin təkcə maddi-mədəniyyətinə görə deyil, tarixi şəxsiyyətlərinə görə də məşhur olduğundan bəhs olunur.

446. Onullahi, S. “Əfsəl ət-təvarix” əsəri Azərbaycan tarixinin mənbəyi kimi [Mətn] /S.Onullahi //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1979.- № 2.- S.39-45.

Məqalədə Bərdənin tarixi haqqında çox maraqlı məlumatlar verilir.

447. Piriye, V. Azərbaycan xalqının çobanilərə qarşı azadlıq mübarizəsi tarixindən [Mətn] /V.Piriye //AzSSR EA-nın məruzələri.- Bakı, 1971.- № 4.- C.XXVIII.- S.65-69.

Məqalədə çobani hökmdarı Məlik Əşrəfin qəddarlığından, Azərbaycan, xüsusilə də Arran əhalisinin bu zülmədən qurtulması üçün aparılan mübarizədə Qazi Məhiyəddin Bərdənin rolundan bəhs olunur.

448. Piriye, V. Qazi Məhiyəddin Bərdəi [Mətn] /V.Piriye //Elm və həyat.- 1984.- № 11.- C.27.

XIV əsrin ortalarında yaşamış görkəmli dövlət xadimi Qazi Məhiyəddin Bərdənin həyatı və yaradıcılığı haqqında məlumat verilir.

449. Piriye, V. Gəncə XIII-XIV əsrlərdə [Mətn] /V.Piriye //Gəncə şəhərinin tarixi. Elmi-praktik konfransın materialları. Sentyabr-oktyabr 2003.- Bakı, 2004.- S.39-52.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

450. Salahov, N. Ölüm sevinməsin qoy [Mətn] /N.Salahov //Kommunizm yolu.- 1987.- 11 avqust.- S.4.

Hərbi xidmətdə qəhrəmanlıqla həlak olan Bərdə rayonunun Mollalı kənd sakini Nəcəfağa Quliyev haqqında.

451. Seyidov, M. Azərbaycanda kolxozların elektrikləşdirilməsi tarixinə dair [Mətn]: [1951-1958-ci illər] /M.Seyidov // AzSSR EA. Azərbaycan tarixi məsələləri: Aspirant məqalələri külliyyatı.- Bakı, 1966.- S.220-230.

Məqalədə Bərdə rayonunda elektrikləşmə sahəsində aparılan işlərdən də danışılır.

452. Seyidov, M. Bərdə gözəldir [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1983.- 28 aprel.- S.4.

Məqalədə tarixən şöhrətli Bərdənin övladlarının əməyi sayəsində gün-gündən gözəlləşməsindən bəhs olunur.

453. Seyidov, M. Tarix unutmayıq qəhrəmanları [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1982.- 8 may.- S.1-2.

Böyük Vətən müharibəsində həlak olmuş bərdəlilərin xatirə kompleksinin açılışı.

454. Səfəraliyev, R. Bərdə zirvəsi [Mətn]: [Bərdədəki görkəmli şəxsiyyətlər haqqında] /R.Səfəraliyev //Kənd həyatı.- 1981.- № 1.- S. 12-18.

455. Şahsoylu, B. Hərün amazonları - Bərdə sənəmləri [Mətn] /B.Şahsoylu //Elm və həyat.- 1986.- № 2.- S.20-22.

Bərdənin tarixi və qəhrəman qadınları haqqında maraqlı faktlar verilir.

456. Şərifli, M. Azərbaycan IX-XII əsrlərdə [Mətn] /M.Şərifli //AzSSR EA Tarix institutunun əsərləri.- 1957.- C.XII.- S.31-94.

Məqalədə orta əsrlər Azərbaycanın mərkəz şəhərlərindən olan Bərdədən də bəhs olunur.

457. Şərifli, M. XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda ticarət və ticarət yolları [Mətn] /M.Şərifli //SSRİ EA-nın Azərbaycan filialının əsərləri.- 1944.- № 2-3.- S.41-56.

Bərdə şəhəri dünya ticarət bazarının böyük yarmarkası idi.

458. Şərifli, M. Sacilər dövləti [Mətn] /M.Şərifli //AzSSR EA Tarix institutunun əsərləri.- 1961.- C.XV.- S.20-68.

Məqalədə Bərdə haqqında məlumat verilir.

459. Şərifli, M. Salarilər dövlətinin yaranması haqqında [Mətn] /M.Şərifli //AzSSR EA-nın xəbərləri. İctimai elmlər seriyası.-1960.-№ 3.- S.3-25.

Məqalədə Saların Bərdəni zəbt etməsindən də bəhs olunur.

460. Şıxlinski, Z. Azərbaycan kəndində Sovet quruculuğu [Mətn]: [1926-1932-ci illər] /Z.Şıxlinski //Azərbaycanın sovet dövrü tarixi məsələləri: Tarix institutunun elmi əsərləri.- 1970.- C.XVIII.- S.61-82.

Bərdədə sovet quruculuğunun gedişatı haqqında da məlumat verilir.

461. Şirinov, Ə. Brest qalasının müdafiəçisi [Mətn] /Ə.Şirinov //Kommunizm yolu.- 1982.- 11 yanvar.- S.2.

Məqalədə bərdəli döyüşçülər Musa Əliyev və Qaçay Şirinovdan söhbət açılır.

462. Şuşinski, F. Bərdə [Mətn] /F.Şuşinski //Bərdə pambıqçısı.- 1960.- 26 fevral.- S.2-3.

Bərdənin qədim tarixi, bu günü haqqında söhbət açılır.

463. Teymurov, H. Orta əsr tikinti məhlulları [Mətn] /H.Teymurov //Elm və həyat.- 1988.- № 4.- S.4.

Tədqiqat üçün Bərdə abidələrindən hörgü məhlulları götürüldüyündən bəhs olunur.

464. Vəfadar, K. Bərdə təkcə Aranın yox, yüz min köçkünün də anasıdır [Mətn] /K.Vəfadar //Bərdə.- 2001.- 8 sentyabr.- S.2.

Məqalədə Qarabağ qaçqınlarının Bərdədə məskunlaşdığından danışılır.

465. Vəlixanlı, N. Azərbaycan feodal dövlətləri dövründə Naxçıvanın siyasi durumu [Mətn]: IX əsrin II yarısı - XI əsr /N.Vəlixanlı //Azərbaycan tarixi muzeyi.- Bakı, 2004.- S.6-22.

Məqalədə o dövrdə Bərdədə baş verən ictimai-siyasi hadisələrdən bəhs olunur.

466. Vəlixanlı, N. Gəncə erkən orta əsr ərəb mənbələrində [Mətn] /N.Vəlixanlı //Gəncə şəhərinin tarixi: Elmi-praktik konfransın materialları. Sentyabr-oktyabr 2003.- Bakı, 2004.- S.20-26.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

467. Vəlixanlı, N. X əsr ərəb coğrafiyaşünas səyyahı Əl-Məsudi və onun “Murus əz-Zəhəb” əsərinin Əl-bab-Əl Əbvab [Dərbənd] və onu əhatə edən xalqlar haqqındakı fəsli [Mətn] /N.Vəlixanlı //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1967.- № 2.- S.68-77.

Bərdə haqqında da məlumat verilir.

468. Vəlixanlı, N. Naxçıvan Azərbaycan Atabəyləri dövləti dövründə [Mətn]: [XII-XIII əsrin I rübü] /N.Vəlixanlı //Azərbaycan tarixi muzeyi.- Bakı, 2005.- S.5-34.

Məqalədə Bərdədə baş verən ictimai-siyasi hadisələrdən də bəhs olunur.

469. Vəliyeva, S. Bərdənin tarixində qadınların rolu [Mətn]: [Bərdə - 3000] /S.Vəliyeva //Bərdə.- 2009.- 10 iyun.- S.3.

470. Zeynalov, M. Bərdə [Mətn]: [Respublikamızın şəhərlərini öyrənirik] /M.Zeynalov //Azərbaycan pioneri.- 1948.- 17 aprel.- S.4.

Arxeologiya və etnoqrafiya

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

471. Azərbaycan etnoqrafiyası [Mətn]: 3 cilddə.- Bakı: Şərq-Qərb, 2007.- C.I.- 544 s.

Kitabda Bərdə rayonunun maddi-mənəvi mədəniyyətinin inkişaf tarixi, etnoqrafik baxımdan araşdırılır [S. 86-87, 206, 254, 279, 290].

472. Azərbaycan etnoqrafiyası [Mətn]: 3 cilddə.- Bakı: Şərq-Qərb, 2007.- C.II.- 384 s.

Kitabda Bərdənin maddi mədəniyyəti, ticarət yolları haqqında məlumat verilir [S. 44-48, 202, 206, 216, 239, 367, 393].

473. Azərbaycan incəsənəti [Mətn].- Bakı: Maarif, 1977.- 240 s.

Kitabda Bərdənin də maddi-mədəniyyət abidələri haqqında məlumatlar verilir [S. 29, 51, 58, 59, 71, 109].

474. Azərbaycanın arxeoloji abidələri [Mətn]: [Qədim daş dövrü - orta əsrlər]: Dərs vəsaiti /M.Hüseynov, Q.İsmayılov, N.Quliyev.- Bakı: ADU, 1981.- 80 s.

Kitabda Azərbaycanın tarixi-siyasi, iqtisadi həyatında mühüm yer tutan Bərdə haqqında “Bərdə” adlı bölmədə ətraflı məlumat verilir [S. 64-66].

475. Babayev, Ə. Bərdə şəhərinin dulus məmullatı - III-XVIII əsrlər. Tarixi arxeoloji tədqiqat [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.06. Arxeologiya /Ə.Babayev; AMEA Arxeologiya və etnoqrafiya institutu.- Bakı, 1998.- 151 s.

Dissertasiyada IX-XIII əsrlər dulus məmullatları, onların hazırlanma texnologiyası, tikinti materialları, orta əsr Bərdə şəhərinin ümumi tarixi-arxeoloji tədqiqi haqqında ətraflı məlumat verilir.

476. Bünyatov, T. Azərbaycan arxeologiyası öçerkləri [Mətn] /T.Bünyatov.- Bakı: Azərnəşr, 1960.- 237 s.

Kitabda orta əsr şəhərləri içərisində Bərdədən də bəhs olunur [S. 8, 9, 13, 166, 167, 169, 173-180].

477. Bünyatova, Ş. Azərbaycan qonaqpərvərliyi [Mətn] /Ş.Bünyatova.- Bakı: Elm, 2005.- 152 s.

Kitabda Nizaminin qəhrəmanları Bərdə hökmdarları Nüşabə və Məhinbanunun qonaqpərvərliyindən misal gətirilir [S. 27].

478. Bünyatova, Ş. Azərbaycanın tarixi etnoqrafiyası - XII-XVI. [Mətn]: Tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.07. /Ş.Bünyatova; Etnoqrafiya, etnologiya və antropologiya institutu.- Bakı, 2007.- 359 s.

Dissertasiyada sözü gedən əsrlərdə Bərdənin də maddi-mədəniyyətlərindən nümunələr göstərilir [S. 21, 27, 28, 31, 32, 35, 53, 58, 59, 66, 75, 94, 105, 187].

479. Cəfərov, H. Azərbaycan e.ə II minilliyin axırı - I minilliyin əvvəllərində [Mətn]: [Qarabağın Qaraçay və Tərtərçay hövzələri əsasında] /H.Cəfərov.- Bakı: Elm, 2000.- 187 s.

Kitabda Bərdə haqqında məlumat verilmişdir [S. 4, 6, 11, 22, 62, 70].

480. Dadaşzadə, M. Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti [Mətn]: Tarixi-etnoqrafik tədqiqat /M.Dadaşzadə.- Bakı: Elm, 1985.- 213 s.

Kitabda Bərdənin də mənəvi mədəniyyətindən bəhs olunur [S. 78, 80].

481. Eminli, C. Azərbaycanın ellinizm dövrü saxsı məmulatları - e.ə. IV-I əsrlər [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. İxtrisas 07.00.06.- Arxeologiya /C.Eminli.- Bakı, 2008.- 26 s.

Avtoreferatda 2006-cı ildə Bərdənin Şatırlı kəndi yaxınlığındakı Şortəpə abidəsində I minilliyin II yarısına aid saxsı qabların müxtəlif hissələrinə təsadüf edildiyindən bəhs olunur [S.7, 12]

482. Əhmədov, Q. Orta əsr Beyləqan şəhəri [Mətn]: [Tarixi-arxeoloji tədqiqat] /Q.Əhmədov.- Bakı: Elm, 1979.- 198 s.

Kitabda Bərdə-Beyləqan yolu, bu şəhərlər arasında yerləşən tarixi yerlər haqqında arxeoloji məlumat verilir [S. 15, 26, 38-39].

483. Göyüşov, R. Azərbaycan arxeologiyası [Mətn] /R.Göyüşov.- Bakı: İşıq, 1985.- 180 s.

Kitabda Bərdənin tarixi, ərəb coğrafiyaşünaslarının Bərdə haqqında fikirləri, Bərdənin orta əsrlərdə Şərq ticarətinin düyün nöqtəsi adlandırıldığı haqqında maraqlı məlumatlar verilib [S. 8, 10, 131-133].

484. Göyüşov, R. SSRİ arxeologiyası [Mətn]: [Dərs vəsaiti] /R.Göyüşov, A.Martinov.- Bakı: Maarif, 1991.- 272 s.

Kitabda Bərdənin tarixi, maddi mədəniyyəti haqqında məlumat öz əksini tapıb [S.198, 200-203].

485. Haqverdiyev, Ə. Orta əsr Bərdə şəhəri [Mətn] /Ə.Haqverdiyev; Azərbaycan Pedaqoji Universiteti.- Bakı, 1991.- 122 s.

Kitabda beş əsr Albaniyanın paytaxtı olmuş Bərdə şəhərinin sosial-iqtisadi və mədəni həyatı mənbə və arxeoloji materiallar əsasında tədqiq olunmuşdur.

486. Həvilov, H. Azərbaycan etnoqrafiyası [Mətn] /H.Həvilov.- Bakı: Elm, 1991.- 256 s.

Kitabda Bərdənin maddi-mənəvi mədəniyyəti etnoqrafik aspektdən araşdırılır [S. 51, 185, 246].

487. Xəlilov, M. Albaniyanın qəbir abidələri [Mətn]: [IX-X əsrlər] /M.Xəlilov.- Bakı: Nafta-Press, 2009.- 180 s.

Bərdədə mühafizə olunan abidələrdən bəhs olunur [S. 13, 60, 62, 66, 103, 178].

488. İmrani, M. Azərbaycanın musiqi tarixi [Mətn]: [Ən qədim dövrlərdən bizim eraya qədər] /M.İmrani.- Bakı: Elm, 1999.- C.I.- 148 s.

Bərdə yaxınlığında aşkar edilmiş üzərində cəng çalan musiqiçinin əksi olan saxsı qabın tapılmasından bəhs olunur [S. 124].

489. Qasimov, X. Orta əsrlərdə Azərbaycan mədəniyyəti [Mətn] /Q.Qasimov.- Bakı: Azpoliqraf, 2008.- 448 s.

Kitabda Azərbaycanın mədəniyyət tarixində önəmli yeri olan qədim Bərdənin maddi-mənəvi mədəniyyəti haqqında da geniş bəhs olunmuşdur [S. 19, 23-26, 81-83, 96, 97, 100, 109, 110, 112, 136, 159, 244].

490. Qaziyev, S. Mingəçevir arxeoloji həfriyyatı Kúp qəbirləri albomu [Mətn] /S.Qasimov.- Bakı: AzSSR EA, 1960.- 118 s.

Kitabda Bərdə rayonu ərazisində kúp qəbirlərinin olması haqqında məlumat almaq olar [S. 6].

491. Osmanov, F. Qafqaz Albaniyasının maddi mədəniyyəti [Mətn]: [e.ə. IV və b.e. III əsrləri] /F.Osmanov.- Bakı: Elm, 1982.- 158 s.

Bərdə şəhərinin də adı çəkilir [S.15].

Dövri mətbuat

492. Abbasov, V. Qarabağın erkən orta əsr maddi-mədəniyyəti [Mətn] /V.Abbasov //Mingəçevir arxeoloji ekspedisiyası - 60. Ekspedisiyanın 60 illiyinə həsr edilmiş elmi konfransın materialları.- Mingəçevir, 2006.- S. 27-28.

Bərdənin maddi mədəniyyətindən də bəhs olunur.

493. Arxeoloji lüğət [B] [Mətn] //Azərbaycan arxeologiyası.- 2000.- № 1-2.- S.119-125.

Bərdə, Bərdə dəfinələri, Bərdə türbəsi haqqında qısa məlumat verilir.

494. Aslanova, F. Arxeologiya və qədim Perqam şəhəri [Mətn] /F.Aslanova //Azərbaycan arxeologiyası.- 1999.- № 1-2.- S.45-48.

Məqalədə Bərdə və bir çox şəhərlərin öyrənilməsində arxeologiyanın rolundan danışılır.

495. Aydınoglu, T. Bu günkü Bərdə şəhəri 3 min illik tarixin varisidir [Mətn] /T.Aydınoglu, Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2009.- 23 avqust.- S.9.

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun Bərdə Rayon İcra Hakimiyyəti ilə Bərdədə birgə keçirdiyi elmi praktik konfrans haqqında.

496. Bünyatova, Ş. XII-XVI əsrlər Azərbaycanın tarixi etnoqrafiyasının öyrənilməsində orta əsr arxeologiyasının əhəmiyyəti [Mətn] /Ş.Bünyatova //Mingəçevir arxeoloji ekspedisiyası - 60. Ekspedisiyanın 60 illiyinə həsr edilmiş elmi konfransın materialları.- Mingəçevir, 2006.- S.158-161.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

497. Cəlal, A. “İsgəndərnamə” poemasında etnoqrafik məlumatlar [Mətn] /A.Cəlal //Elm və həyat.- 1980.- № 2.- C.32-33.

Məqalədə poemada Bərdənin ərazi-sahə bölgüsü, təbiəti, igid qadınları, maddi nemətləri, adət-ənənələrinin təsvirinin Azərbaycan etnoqrafiyasının zənginliyini sübut etdiyi vurğulanır.

498. Dostiyev, T. XX əsrin 50-80-ci illərində Azərbaycanın orta əsr abidələrinin arxeoloji öyrənilməsi [Mətn] /T.Dostiyev //Azərbaycan arxeologiyası.- 2006.- № 1-4.- S.126-133.

Bərdə abidələrinin öyrənilməsindən də bəhs olunur.

499. Dostiyev, T. Orta əsr yaşayış evləri [Mətn] /T.Dostiyev //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqafiyası.- 2007.- № 2.- S.155-160.

Orta əsr Bərdəsinin yaşayış evlərindən də bəhs olunur.

500. Eminli, C. Bərdənin Şortəpə abidəsinin e.ə. I minilliyin ikinci yarısına aid təbəqəsindən aşkar edilən saxsı məmulatı [Mətn] /C.Eminli //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqafiyası.- 2007.- № 2.- S.116-119.

501. Əhmədov, R. Bərdəli usta qədim Kiyevdə [Mətn]: [Kiyevdə tapılmış “Bərdəli” imzalı qəlib haqqında] /R.Əhmədov //Ədəbiyyat və incəsənət.- 1985.- 7 fevral.- S.8.

502. Əsədov, Y. Yəldili küp qəbirləri [Mətn] /Y.Əsədov //Azərbaycan arxeologiyası.- 2006.- № 1-4.- S.120-125.

Bərdə rayonunda da küp qəbirlərinin tədqiq olunmasından bəhs olunur.

503. Hacıyev, Q. Azərbaycanda aşkar edilmiş orta əsr təbabət qabı haqqında [Mətn] /Q.Hacıyev //Heydər Əliyev Fondu. «Orta əsr əlyazmalarında tibb və əczaçılıq» I Beynəlxalq Konfransın materialları.- Bakı, 2006.- S.24.

Bərdədə tapılan təbabət qabı haqqında.

504. Hacıyev, Q. Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin maddi mədəniyyəti [Mətn] /Q.Hacıyev, A.Ələkbərov //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqafiyası.- 2006.- № 1.- S.41-46

505. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin qədim tarixi [Mətn]: [Arxeoloji tədqiqatlar əsasında] /Q.Hacıyev //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 2005.- № 5-6.- S.209-224.

506. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin qədim tarixinin tarixi-arxeoloji tədqiqatla öyrənilməsi [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA-nın xəbərləri.- 2005.- № 3.- S.130-138.

507. Hacıyev, Q. Bərdə şəhərinin maddi-mədəniyyəti tarixindən [Mətn] /Q.Hacıyev //Tarix və onun problemləri.- 2003.- № 3.- S.202-205.

508. Hacıyev, Q. Bərdədə Kür-Araz mədəniyyəti izləri [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan arxeologiyası.- 2000.- № 1-4.- S.61-62.

509. Hacıyev, Q. Bərdənin tarixi arxeoloji tədqiqi [Mətn] /Q.Hacıyev //Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası.- 2000.- № 2.- S.106-112.

Bərdənin ən yaxşı tədqiqatçısı olan müəllif rayonun tarixi, arxeoloji tədqiqat zamanı üzə çıxan faktlar haqqında məlumat verir.

510. Hacıyev, Q. Qarabağın maddi mədəniyyəti Azərbaycanın maddi və mənəvi mədəniyyətinin tərkib hissəsidir [Mətn]: [Azərbaycanın işğal altındakı abidələrinə həsr olunur] /Q.Hacıyev //Qarabağ: dünən, bu gün, sabah. V Ümumrespublika elmi-əməli konfransının materialları.- Bakı, 2006.- S.127-129.

Qarabağın bütün bölgələri kimi Bərdədə də arxeoloji tədqiqatlar zamanı maddi-mədəniyyət nümunələrinin aşkar olunmasından bəhs olunur.

511. Hacıyev, Q. Qarabağın maddi və mənəvi mədəniyyəti Azərbaycanın maddi və mənəvi mədəniyyətidir [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Folklor İnstitutu. Beynəlxalq elmi konfransın materialları.- Bakı, 2006.- S.84-91.

Məqalədə Qarabağın ilk şəhəri Bərdə haqqında da məlumat verilir.

512. Hədiyeva, K. Azərbaycanda qadın bəzəkləri haqqında bəzi tarixi məlumatlar [Mətn] /K.Hədiyeva //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası.- 2003.- № 1.- S.198- 201.

Bərdədə hazırlanan zərgərlik məmulatlarından da söhbət açılır.

513. Həsənov, T. Azərbaycan əlifbaları [Mətn] /T.Həsənov //Xalq qəzeti.- 2006.- 9,11 avqust.- S.7.

Məqalədə Bərdə rayonunun Şatırlı kəndindəki insan fiqurlu qədim məzar daşı abidəsi üzərində yazılmış yazının qədim Alban əlifbası olduğu haqqında yazılır.

514. Hüseynov, M. Bərdədə yeni arxeoloji tapıntılar [Mətn] /M.Hüseynov //Ədəbiyyat və incəsənət.- 1978.- 11 noyabr.- S.5.

515. Hüseynov, M. Qədim Bərdə haqqında yeni tapıntılar [Mətn] /M.Hüseynov //Komunizm yolu.- 1978.- 11 iyul.- S.2.

Bərdənin yaxınlığında yerləşən Şortəpədən tapılmış tapıntılar haqqında.

516. Xəlilov, X. Qarabağ tarixi-etnoqrafik əyaləti [Mətn] /X.Xəlilov //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası.- 2003.- № 2.- S.201-211.

Albaniyanın paytaxtının Qəbələdən Bərdəyə keçirilməsi Qarabağın baş şəhəri Bərdənin etnomədəni inkişafını daha da sürətləndirdiyi haqqında danışılır.

517. Xəlilov, M. Albaniyanın ilk orta əsr maddi-mədəniyyəti [Mətn] /M.Xəlilov //Azərbaycan arxeologiyası.- 2007.- № 1-2.- S.38-54.

Məqalədə XII əsrdə bütpərəst sənətkarların yaşamasından, tədqiqatlardan, Bərdədən əvvəlki qış paytaxtı ehtimal olunan Xalxal şəhərinin yerinin dəqiqləşdirilməsindən bəhs olunur.

518. Kərimov, S. Azərbaycanın orta əsr yaşayış evləri [Mətn] /S.Kərimov //Azərbaycan arxeologiyası.- 2006.- № 1-4.- S.98-107.

Arxeoloji qazıntılar zamanı üzə çıxan tikinti qalıqlarına görə Bərdənin orta əsr yaşayış evlərinin tədqiqindən bəhs olunur.

519. Qaziyev, S. İki küp qəbri haqqında [Mətn] /S.Qaziyev, Q.Aslanov //Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1951.- C.II.- S.201 -210.

Bərdədə küp qəbirlərinin olmasından bəhs olunur.

520. Qaziyev, Z. Mingəçevirdən tapılmış bəzi silahlardan [Mətn] /Z.Qaziyev //Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1951.- C.II.- S.5-30.

Məqalədə Bərdə ətrafındakı küp qəbirlərin Mingəçevirdə tapılmış qəbirlərdən daha qədim olması haqqında məlumat verilir.

521. Qədirov, F. Qəbələnin ilk orta əsr yollarının arxeoloji tədqiqinə dair [Mətn] /F.Qədirov //Azərbaycanın maddi mədəniyyəti.- 1987.- C.X.- S.97-127.

Məqalədə Bərdə haqqında da məlumat verilir.

522. Quliyev, M. Maddi mədəniyyətimizin qədim nümunələri [Mətn] /M.Quliyev, R.Səfərova //Elm və həyat.- 1980.- № 10.- S.3-5.

Bərdənin də maddi-mədəniyyət nümunələrindən bəhs olunur.

523. Məmmədov, A. Bərdənin yeni arxeoloji tapıntıları [Mətn] /A.Məmmədov //Kommunizm yolu.- 1985.- 25 dekabr.- S.4.

524. Məmmədov, A. Əsrlərdən gələn səslər: Bərdə şəhəri - 3000 [Mətn] /A.Məmmədov //Azərbaycan.- 2009.- 26 aprel.- S. 4.

Prezident İlham Əliyevin respublikada arxeoloji işlərin gücləndirilməsi məqsədilə imzaladığı sərəncam əsasında AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu Bərdədə arxeoloji tədqiqatlar apararaq bu şəhərin yaşının 3000 il olduğunu müəyyənləşdirməsi haqqında.

525. Məmmədov, Ə. Şatırlı etnonimi haqqında [Mətn] /A.Məmmədov //Elm və həyat.- 1987.- № 5.- S.19-20.

Məqalədə X-XII əsrlərdə Bərdə ilə Gəncə arasında şatırlıların yaşayış məskəni olduğu haqqında məlumat verilir.

526. Məmmədov, H. Qaradam Qafqaz xalqlarının ümumi ev tipi kimi [Mətn] /A.Məmmədov //Azərbaycan çoxəsrlili, qarşılıqlı, çoxşaxəli mədəni əlaqələrdə. Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi. 4-6 iyun 1998.- Bakı, 1999.- S.226-228.

Məqalədə birelementli qaradamların Bərdə rayonu ərazisində də geniş yayıldığından söhbət açılır.

527. Məmmədov, K. Azərbacanlıların etnik antropologiyası [Mətn] /K.Məmmədov //Azərbaycan arxeologiyası.- 2005.- № 1-4.- S.51-58.

Azərbaycan türklərinin monoantropoloji tərkibə malik olduğu bölgələrdən birinin də Bərdə olduğu vurğulanır.

528. Məmmədov, R. Qədim tariximizin xəzinəsi [Mətn] /R.Məmmədov, R.Əhmədov //Elm və həyat.- 1987.- № 8.- S.12-13.

Qədim Bərdənin maddi mədəniyyətindən də bəhs olunur.

529. Məmmədova, A. Qarabağın tunc dövrü abidələri Azərbaycan tarixinin öyrənilməsində mənbə kimi [Mətn] /A.Məmmədova //Azərbaycan arxeologiyası.- 2000.- № 1-2.- S.83-85.

Bərdə rayonu ərazisindəki Şortəpə yaşayış məskəninə tunc dövrü abidəsi olmasından danışılır.

530. Mir Cəfər. Natəvanın kürdisi [Mətn]: [Bərdə şəhərinin qiymətli eksponatı haqqında] /Mir Cəfər //Kommunizm yolu.- 1986.- 4 oktyabr.- S.4.

531. Nərimanov, İ. Bərdə rayonu Zümürxan kəndində daş sarkofaq [Mətn] /İ.Nərimanov, C.Rüstəmov //AzSSR EA Tarix Muzeyi. Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1965.- C.VI.- S.198-200.

Bərdə rayonu ərazisində Zümürxan kəndində su anbarı tikilərkən aşkar edilən daş sarkofaqlardan bəhs olunur.

532. Orta əsr şəhərlərimizin öyrənilməsi [Mətn] //Elm və həyat.- 1985.- № 1.- S.22-23.

AzSSR EA Azərbaycan tarixi Muzeyi Qədim və orta əsrlər şöbəsinin müdiri Rauf Məmmədovla aparılan müsahibədə Bərdədə arxeoloji qazıntılar aparmaq lazım olduğunu söyləmişdir.

533. Səfərov, Y. Arxeologiya tariximizdən [Mətn] /Y.Səfərov //Elm və həyat.- 1987.- № 9.- S.10-11.

Bərdədə aşkar olunan maddi-mədəniyyət yadigarlarından da söhbət açılır.

534. Vahidov, R. Azərbaycanda küp qəbirlər mədəniyyətinin bəzi məsələlərinə dair [Mətn] /R.Vahidov //AzSSR EA Tarix Muzeyi. Azərbaycanın maddi-mədəniyyəti.- Bakı, 1965.- C.VI.- S.91-100.

Qazıntılar zamanı Bərdədə küp qəbirlərinin aşkar olunmasından da danışılır.

535. Yeni tapıntılar [Mətn] //Ədəbiyyat qəzeti.- 1941.- 12 may.- S.4.

Bərdə qalası yanında aparılan qazıntı zamanı tapılan pullar və qadın qolbaqları haqqında məlumat verilir.

536. Yeni tarixi eksponatlar [Mətn]: Bərdə - 3000 //Bərdə.- 2009.- 15 sentyabr.- S.3.

Bərdənin 3000 illik yubileyi ilə əlaqədar aparılan arxeoloji tədqiqat haqqında.

Tarixi-memarlıq abidələri

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

537. Azərbaycan abidələri [Mətn]: [Azərbaycan və rus dillərində].- Bakı: Azərnəşr, 1989.- 125 s.

Kitabda Bərdənin tarix və mədəniyyət abidələri haqqında maraqlı faktlar verilir [S.14, 34].

538. Azərbaycan arxitekturası [Mətn]: Nizami dövrü.- Bakı: Dövlət Arx. nəşriyyatı, 1947.- 445 s.

Kitabda “Bərdə şəhərindəki türbə” başlığı altında Bərdədə yerləşən memarlıq abidələri haqqında ətraflı məlumat verilir [S.7-9].

539. Azərbaycan olduğu kimi [Mətn].- Bakı: İsmayıl NPB, 2003.- 72 s.

Kitabda Bərdə türbəsinin şəkli verilmişdir [S.12].

540. Azərbaycan tarixi abidələri [Mətn] /red. M.Ə.Qaziyev.- Bakı: AzSSR EA, 1958.- 149 s.

Kitabda “Qədim Bərdə” başlığı altında Bərdə türbəsinin tarixi əhəmiyyəti haqqında məlumat verilir [S. 38-39].

541. Babaşov, R. Memar Kərbəlayı Səfixanın yaradıcılığı və Qarabağın dini abidələri [Mətn]: Memarlıq elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya /R.Babaşov; AMEA Memarlıq və incəsənət institutu.- Bakı, 1994.- 147 s.

Dissertasiyada Kərbəlayı Səfixanın Bərdədə yaratdığı memarlıq abidələrindən də bəhs olunur [S.21, 25, 53-55, 62, 106-108, 111, 113].

542. Bretanitski, L. Azərbaycan memarlığı abidələri [Mətn]: I. Naxçıvan MSSR abidələri /L.Bretanitski, Ə.Salamzadə.- Bakı: Elm, 1951.- 71 s.

Kitabda Bərdədəki türbələrdə də Əcəmi üslubunun xüsusiyyətləri olduğu haqqında danışılır [S.19, 24, 26, 30, 31, 33, 34, 61, 62-64].

543. Bünyatov, T. Azərbaycanın uzaq keçmişinə səyahət [Mətn] /T.Bünyatov.- Bakı: Azərnəşr, 1957.- 63 s.

Kitabın qədim memarlıq abidələri bölməsində Bərdənin Şərqdə ən gözəl şəhərlərdən biri olduğu qeyd olunur [S.54].

544. Dadaşzadə, M. Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti [Mətn]: [Tarixi-etnoqrafik tədqiqat] /M.Dadaşzadə.- Bakı: Elm, 1985.- 216 s.

Kitabda 1322-ci ildə Bərdə türbəsinin tikilməsi haqqında məlumat verilmişdir [S. 80].

545. Kərimov, B. Azərbaycanda tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin təşəkkülü və inkişaf tarixi [Mətn] /B.Kərimov.- Bakı: Ziya-Nurlan, 2008.- 182 s.

Bərdənin tarixi keçmişini və müasir dövrünü işıqlandıran “İmamzadə” türbəsinə tarix-diyarşünaslıq muzeyinin yaranması və işi haqqında məlumat verilir [S. 111].

546. Qarabağlı, R. Memar Kərbəlayı Səfixan Qarabaği [Mətn] /R.Qarabağlı.- Bakı: Azərbaycan, 1995.- 80 s.

Kitabda Kərbəlayı Səfixanın adı ilə bağlı Bərdədə mövcud olan memarlıq abidələri haqqında söhbət açılır [S. 4, 18, 22, 68].

547. Qaziyev, C. Azərbaycanın qədim abidələri [Mətn] /C.Qaziyev.- Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1948.- 66 s.

Kitabda Bərdə türbəsi və Axsadan-Baba türbələri haqqında maraqlı məlumat verilir [S.46-47].

548. Qədirov, F. Azərbaycanın şimal müdafiə istehkamları. Sabiq Qəbələ mahalları X-XIV əsr abidələri əsasında [Mətn] /F.Qədirov.- Bakı: Elm, 1984.- 152 s.

Kitabda Bərdənin tarixi ilə bağlı faktlar verilib [S.72, 76].

549. Qubatoğlu, V. Mədəniyyət tarixi [Mətn]: 2 cildə /V.Qubat-oğlu.- Bakı: Nasir, 2002.- C.II.- 252 s.

Kitabın “Azərbaycanın mənəvi mədəniyyət tarixi” bölməsində Bərdə türbələri haqqında məlumat verilir [S. 209, 212].

550. Mehdiyev, H. Naxçıvan [Mətn] /H.Mehdiyev.- Bakı: Uşaq-gənclər, 1959.- 40 s.

1322-ci ildə naxçıvanlı Əyyub əl-Hafizin oğlu memar Əhməd tərəfindən Bərdədə tikilmiş türbədən bəhs olunur [S. 7].

551. Rəcəbova, B. Azərbaycanın orta əsr qadın bəzəkləri [Mətn]: IV-XIII: Arxeoloji və etnoqrafik materiallar əsasında /B.Rəcəbova.- Bakı: Elm, 2000.- 160 s.

Kitabda Bərdədə tapılan katakombə qəbir abidəsi və Bərdə ticarət yolu haqqında söhbət açılır [S. 109, 114].

552. Sadıqoğlu, A. Naxçıvan qədim diyardır [Mətn] /A.Sadıqoğlu.- Bakı: “Steyk” kiçik müəss., 1999.- 42 s.

Kitabda Bərdədəki türbənin memarının naxçıvanlı olduğu haqqında məlumat verilir [S. 20].

553. Salamzadə, Ə. Arazboyu abidələri [Mətn] /Ə.Salamzadə, K.Məmmədzadə.- Bakı: Elm, 1979.- 71 s.

Kitabda Aran memarlıq abidələrindən bəhs edilərkən Bərdə memarlıq abidələrindən də söhbət açılır [S. 6, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 59].

554. Salamzadə Ə. Azərbaycan memarlığının Naxçıvan məktəbi abidələri [Mətn] /Ə.Salamzadə, K.Məmmədzadə.- Bakı: Elm, 1985.- 268 s.

Kitabda Bərdə memarlıq abidələrindən də bəhs olunur [S. 49-52].

555. Səidov, Ə. Azərbaycan memarlıq abidələrinin bərpası /Ə.Səidov, B.Qarnik.- Bakı: Azərnəşr, 1963.- 43 s.

Kitabda Bərdədə yerləşən abidələrin bərpasından da söhbət açılır [S. 5, 18, 20, 24].

Dövri mətbuat

556. Ağalarzadə, A. Azərbaycanın orta əsr abidələri [Mətn] /A.Ağalarzadə //Mədəniyyət dünyası.- Bur. X.- Bakı, 2004.- S.91-93.

Bərdədə aparılan irimiyaşlı qazıntılar zamanı aşkar edilən abidələrdən danışılır.

557. Axundova, M. Tarixə sığınan abidələr [Mətn] /M.Axundova, M.Poladova //Elm və həyat.- 1985.- № 1.- S.13-16.

Qədim abidələrin vəziyyəti, bərpası ilə bağlı məsələlərə aydınlıq gətirən məqalədə Bərdə şəhərində Elmi Bərpa İdarəsinin yaranmasından da bəhs olunur.

558. Babayev, N. Bəhmən Mirzə Qacar məqbərəsi [Mətn]: [Şəhərimizin tarixi abidələri] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1986.- 16 yanvar.- S.4.

559. Baxşəliyev, Ə. Ermənilər abidələrimizi də məhv etdilər. Bunlardan biri də “Axsadan Baba” türbəsidir [Mətn] /Ə.Baxşəliyev //Azərbaycan.- 2001.- 5 dekabr.- S.5.

Bərdədəki qədim türbədən söhbət açılır.

560. Ədilxanov, A. Bərdə türbəsi [Mətn]: [Şəhərimizin tarixi abidələri] /A.Ədilxanov //Kommunizm yolu.- 1967.- 19 aprel.- S.4.

561. Əhmədov, Q. Qədim Bərdə [Mətn] /Q.Əhmədov //Azərbaycan gəncləri.- 1957.- 25 avqust.- S.2-3.

Məqalədə Bərdənin tarixindən, maddi-mədəni abidələrindən söhbət açılır.

562. Əliyev, Ə. “Axsadan Baba”nı kimlər tikdi, kimlər sökdü [Mətn] /Ə.Əliyev //Bərdə.- 1991.- 15 noyabr.- S.4.

Qədim türbənin yoxolma təhlükəsindən söhbət açılır.

563. Əlizadə, Ə. Bərdə türbəsinin möhkəmləndirilməsi [Mətn] /Ə.Əlizadə //Azərbaycanın memarlıq abidələri: Materiallar məcmuəsi.- Bakı: Dövlət memarlıq nəşriyyatı, 1946.- S.105-106.

564. Xəlilov, M. Albaniyanın ilk orta əsr şəhər və qalalarının lo-kallaşdırılması problemi [Mətn] /M.Xəlilov //Azərbaycan antik və orta əsr arxeologiyası problemləri: Ö.Ş.İsmizadənin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunur.- Bakı, 2006.- S.72-87.

Orta əsr Azərbaycanının ən böyük şəhərlərindən olan Bərdənin də adı çəkilir.

565. Kərimzadə, S. Azərbaycanın epigrafiq abidələri [Mətn] /S.Kərimzadə //Elm və həyat.- 1975.- № 12.- S.21.

Məqalədə Bərdə türbəindən də bəhs olunur.

566. Qarabağlı, R. Qarabağın nadir memarlıq abidələri və müasir problemləri [Mətn] /R.Qarabağlı //Azərbaycan tarixi və mədəni irs problemləri. Respublika elmi-praktik konfransın materialları. 20 may 2003-cü il.- Bakı, 2003.- S.8.

Məqalədə Bərdə türbəsi haqqında da məlumat verilir.

567. Quliyev, K. Bərdə türbəsi təhlükə qarşısındadır: Qarabağ abidələri [Mətn] /K.Quliyev, N.Babayev //Qarabağ.- 1991.- 5 yanvar.- S. 2.

568. Məmmədov, A. Bir daha Qarabağın orta əsr abidələri haqqında [Mətn] /A.Məmmədov, S.Allahverdiyeva, T.Əliyev //Azərbaycan antik və orta əsr arxeologiyası problemləri: Ö.Ş.İsmizadənin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunur.- Bakı, 2006.- S.100-102.

Qarabağın qədim şəhəri Bərdənin də adı çəkilir.

569. Məmmədov, E. “Axsadan Baba” türbəsi. Onu kimlər tikdi, kimlər sökdü [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə.- 1999.- 30 yanvar.- S.4.

Qədim türbənin bərhad vəziyyətindən danışılır.

570. Məmmədov, R. Azərbaycanın orta əsr şəhər və qalaları “Gülüstani İrəm əsərində” [Mətn] /R.Məmmədov //AzSSR EA Azərbaycan Tarixi Muzeyi. Muzeyin 1984-cü il üçün elmi-tədqiqat işlərinin yekunlarına həsr olunmuş elmi sessiyanın materialları.- Bakı: Elm, 1986.- S.15-17.

Məqalədə Bərdə haqqında məlumat var.

571. Məmmədzadə, G. Bərdə abidələri [Mətn] /G.Məmmədzadə //İncəsənət.- 1992.- 3 mart. - S.4.

Bərdə abidələrinin əhəmiyyətindən və mühafizəsi problemlərindən danışılır.

572. Mustafayev, C. Qarabağ xanlığının müdafiə tikililəri haqqında [Mətn] /C.Mustafayev //Azərbaycan tarixi muzeyi.- Bakı, 2004.- S.37-43.

Məqalədə Bərdə yaxınlığında tikilən qaladan da bəhs olunur.

573. Nuriyev, A. Bəhmən Mirzə türbəsi [Mətn]: [Bərdənin tarixi abidələri] /A.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 22 iyul.- S.4.

574. Rəhimov, Ə. Naxçıvan memarlıq məktəbi abidələrinə həsr olunmuş kitab haqqında bəzi qeydlər [Mətn] /Ə.Rəhimov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1986.- № 4.- S.107-110.

Məqalədə Bərdə türbəsi haqqında dəqiqləşdirici məlumat verilir.

575. Rzayev, N. Köhnə Gəncədə “İmamzadə” türbəsi [Mətn] /N.Rzayev //Azərbaycan tarixinə dair materiallar. Azərbaycan tarixi muzeyinin əsərləri.- 1957.- C.XI.- S.224-254.

Bərdədə 1322-ci ildə Memar Əhməd Əyyuboğlu tərəfindən tikilmiş türbə və “Axsadan Baba” adlı türbə ilə “İmamzadə” abidəsi arasında memarlıq cəhətdən yaxınlıqdan bəhs olunur.

576. Rzayev, N. Türbələrin yaranması və yayılması haqqında [Mətn] /N.Rzayev, Ş.Rzayev //Azərbaycan çoxəsrli, qarşılıqlı, çoxşaxəli mədəni əlaqələrdə. Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi. 4-6 iyun 1998.- Bakı, 1999.- S.224-226.

Məqalədə Bərdə türbəsi haqqında da danışılır.

577. Salahov, N. Uzaqdan gələn səs [Mətn]: [Tarixi abidələrimizə qayğı lazımdır] /N.Salahov //Kommunizm yolu.- 1989.- 23 noyabr.- S.4.

578. Şərəfli, M. Eyni adlı orta əsr Azərbaycan şəhər və qalaları [Mətn] /M.Şərəfli //AzSSR EA. Məruzələri.- 1962.- № 3.- C.XVIII.- S.89-94.

Məqalədə orta əsr şəhər və qalaları içərisində Bərdənin də adı çəkilir.

Sənətkarlıq

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

579. Aslanova, E. Azərbaycan XVII əsr Avropa səyyahlarının təsvirində [Ş.Marden, B.Tavernye, Y.Streys] [Mətn]: Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.02. Vətən tarixi /E.Aslanova; Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.- Bakı, 2008.- 164 s.

Sənətkarlıq və ticarət mərkəzlərindən olan Bərdədə boyaq maddəsinin istehsalı haqqında xarici səyyahların məlumatlarından bəhs olunur [S. 35, 39].

580. Azərbaycan adət-ənənələrində gender rolları [Mətn].- Bakı: RIQC, 2009.- 239 s.

Kitabın “Milli geyimlər” bölməsində Bərdənin ipək parçalarının məşhurluğundan söhbət açılır [S. 206].

581. Bünyatova, Ş. Azərbaycanın təsərrüfatı və maddi mədəniyyəti [Mətn]: [XII-XIII] /Ş.Bünyatova.- Bakı: Elm, 2007.- 360 s.

Kitabda Bərdədə ipəkçiliyin inkişafı tarixindən bəhs olunur [S. 39-41, 44-46].

582. İbrahimov, F. Azərbaycanın orta əsr şəhərlərində metalışləmə sənəti [Mətn]: IX-XIII /F.İbrahimov.- Bakı: Elm, 1988.- 176 s.

Kitabda Bərdənin orta əsrlərdə ölkənin əsas sənət sahələrini özündə cəmləşdirmiş tipik sənətkarlıq və ticarət mərkəzlərindən biri olması barədə məlumat verilir [S. 3, 9-10, 112].

583. Əhmədov, Q. Azərbaycanın şirsiz saxsı məmulatı [Mətn]: [Örəngala qazıntılarının IX-XII əsr materialları əsasında] /Q.Əhmədov.- Bakı: AzSSR EA, 1959.- 143 s.

Kitabda orta əsrlərdə Bərdənin artıq məşhur şəhər olduğu, Əl-İstəxrinin “Arranda Bərdədən əhəmiyyətli şəhər yoxdur”, İbn Hövqəlin “Bərdəyə gəldikdə, o Um-ar-randır” yəni Arranın anasıdır fikirləri, Bərdədə ticarətin və sənətkarlığın inkişafı haqqında dəyərli məlumatlar vardır [S. 9, 11-13, 14, 17-19, 21, 24, 26-27, 29, 109].

584. Mustafayev, S. Xanlıqlar dövründə Azərbaycanda sənətkarlıq [Mətn]: Tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 07.00.02. Vətən tarixi /S.Mustafayev; AMEA Bakıxanov adına Tarix institutu.- Bakı, 2004.- 340 s.

Dissertasiyada orta əsrlərdə Bərdədə boyaq bitkisinin yetişdirilməsi və xarici ölkələrə ixracı haqqında məlumat verilir [S.156].

Dövri mətbuat

585. Axundova, S. Qarabağda ipəkçilik sənəti [Mətn] /S.Axundova //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2004.- № 2.- S.243-250.

Ərəb tarixçilərinin İrana, Xorasana ipək göndərən Bərdənin “Kürd qapısı” adlanmasından, Kürtkiyə bazarının onun yanında olmasından bəhs etdiklərindən danışılır.

586. Babayev, Ə. Bərdənin dulus məmulatı [Mətn]: [III-VIII əsrlər] /Ə.Babayev //Azərbaycan tarixi problemləri üzrə məruzələr məcmuəsi. 27-28 mart 1992-ci il.- Bakı, 1992.-S.205-206.

Bərdənin dulus məmulatları, onların hazırlanma texnologiyaları tədqiq edilir.

587. Bünyatov, T. Qədim Azərbaycanda ipin boyanması qaydalarına dair [Mətn] /T.Bünyatov //Azərbaycan tarixinə dair materiallar.- Bakı, 1963.- C.VI.- S.10-15.

Məqalədə Bərdədə boyaq bitkilərinin yetişdirilməsindən söhbət açılır.

588. Bünyatov, T. Qədim Azərbaycanda toxuculuq və keçəçiliyin inkişaf tarixinə dair [Mətn] /T.Bünyatov //Azərbaycan etnoqrafik məcmuəsi. Tədqiqat və materiallar.- Bakı, 1964.- Bur. I.- S.80-160.

Məqalədə ərəb müəlliflərinin Bərdədə toxunan xalçaların tayı- bərabəri olmadığı haqqında yazmasından danışılır.

589. Çıraqzadə, V. Azərbaycanda ipəkçilik tarixindən [Mətn] /V.Çıraqzadə //AzSSR EA-nın Məruzələri.- 1964.- № 12.- C.XX.- S.55- 58.

Məqalədə bəhs olunan dövrdə ipəkçiliyin ən geniş inkişaf etdiyi Bərdə haqqında da danışılır.

590. Həsəlov, Ş. Bərdənin şüşə məmulatı [Mətn]: [Tarixi keçmişimizdən] /Ş.Həsəlov, A.Məmmədov //Kommunizm yolu.- 1986.- 23 dekabr.- S.4.

Bərdədə aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı tapılan qablara görə Bərdədə şüşə istehsalının tarixini, inkişafını araşdırmaq imkanının olmasından bəhs olunur.

591. Quliyev, H. XIX əsr və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda yun ipin xalq üsulu ilə boyadılmasının tarixi və öyrənilməsi haqqında [Mətn] /H.Quliyev //Azərbaycanın etnoqrafik məcmuəsi. Tədqiqat və materiallar.- 1964.- Bur.I.- S.7-38.

Məqalədə ərəb müəlliflərindən İbn-Hövqəlin Bərdədən xaricə Kasp dənizi üzrə Curcana və oradan quru yolu ilə Hindistana boyaq kökü ixrac edildiyi haqqında yazmasından söhbət açılır.

592. Məmmədov, A. Qədim Bərdədə dulusçuluq sənəti [Mətn]: [Tarixi keçmişimizdən] /A.Məmmədov, Ş.Həsəlov //Kommunizm yolu.- 1986.- 30 oktyabr.- S.4.

Numizmatika

Kitablar

593. Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası problemləri [Mətn].- Bakı: Elm, 1995.- Hissə II.- 60 s.

VIII-IX əsrlərdə Bərdədə çıxan sikkələr haqqında məlumat verilir [S.24-25, 28-29].

594. Əhmədov, Q. Bu günə necə gəlib çıxmışdır [Mətn] /Q.Əhmədov.- Bakı: Azərnəşr, 1989.- 118 s.

Kitabda “Qədim hunlar” başlığı altında verilən yazıda Bərdədə pul kəsildiyi barədə məlumat verilir [S. 90].

595. Fazili, A. Atropatena e.ə IV - e. VII əsrləri [Mətn] /A.Fazili.- Bakı: Elm, 1992.- 216 s.

Kitabda Atropatenanın ticarəti və ticarət yolları haqqında danışılarkən Bərdədə tapılmış sikkələrin tədqiqindən bəhs olunur [S. 24, 97, 99].

Dövri mətbuat

596. Babayev, N. Bərdə pulları dünya muzeylərində [Mətn] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1978.- 9 dekabr.- S.4.

597. Hacıyev, Q. Bərdənin qədim pullarının öyrənilməsinə dair [Mətn] /Q.Hacıyev //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 3-4.- S.117-118.

Bərdə şəhərində 5 böyük dəfinə tapılması haqqında məlumat verilir.

598. Məmmədov, A. Ərəb xilafəti dönməində Azərbaycanda sikkə zərbi [Mətn]: [VIII-IX əsrlər] /A.Məmmədov //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası.- 2007.- № 2.- S.148-154.

O dövrdə Bərdədə zərbxananın olmasından danışılır.

599. Məmmədov, R. Naxçıvan şəhərinin X-XII əsrlər tarixindən [Mətn] /R.Məmmədov //AzSSR EA-nın Tarix muzeyi. Azərbaycan tarixinə dair materiallar.- 1963.- C.VI.- S.16-52.

Naxçıvandan tapılmış sikkələrin Bərdədən tapılmış sikkələr ilə oxşarlığı haqqında.

600. Pul nişanı - sikkələr [Mətn] //Elm və həyat.- 1992.- № 1-3.- S. 9. Bərdədə kəsilən sikkələr haqqında da danışılır.

601. Rəcəbli, Ə. Sasani gümüşü Azərbaycan pul dövriyyəsində [Mətn] /Ə.Rəcəbli //Azərbaycan Tarixi muzeyi. - Bakı, 2004.- S.62-64.

Məqalədə Bərdədə yerləşən zərbxanadan da söhbət açılır.

602. Sadıqov, H. Gəncədə zərb olunmuş sikkədə tarixin izləri [Mətn] /H.Sadıqov //Gəncənin maddi, mədəni və ictimai həyatına həsr edilmiş elmi konfransın materialları. 19-20 dekabr 1985-ci il. Məruzələrin tezisləri.- 1985.- S.17-18.

Məqalədə Bərdənin də adı çəkilir.

İqtisadiyyat

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

603. Azərbaycan iqtisadiyyatı [Mətn] /A.Nadirov, Ş.Muradov, A.Ələsgərov.- Bakı: Elm, 2003.- 344 s.

Kitabda qaçqınların böyük bir hissəsinin Bərdə rayonunda məskunlaşdığı haqqında yazılır [S.107].

604. Azərbaycan rabitəsi [Mətn]: Statistik məcmuə.- Bakı: Səda, 2007.- 341 s.

Bərdə rayonunun rabitə sahəsində göstəriciləri kitabda öz əksini tapıb [S. 30, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 60, 61].

605. Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq [Mətn]: Qanunlar, normativ sənədlər, analitik materiallar.- Bakı: Araz, 2000.- 188 s.

Bərdədə yaradılan “Sahibkarlığın inkişaf mərkəzi”nin müvəffəqiyyətə fəaliyyət göstərdiyindən söhbət açılır [S. 170].

606. Azərbaycanda təhsil, elm və mədəniyyət [Mətn]: Statistik məcmuə.- Bakı: Səda, 2007.- 508 s.

Məcmuədə Bərdə rayonunun göstəriciləri də öz əksini tapıb [S. 165, 175, 182, 189].

607. Azərbaycanın regionları [Mətn]: [Məlumat kitabı].- Bakı: Səda, 2001.- 605 s.

Kitabda Bərdə rayonunun əhalisinin sayı, milli tərkibi, rayonun sosial-iqtisadi göstəriciləri haqqında məlumat verilib [S.154-163].

608. Azərbaycanın regionları [Mətn]: [Məlumat kitabı].- Bakı: Səda, 2002.- 606 s.

Bərdə rayonunun əhalisinin sayı, milli tərkibi, rayonun sosial-iqtisadi göstəricilərinə dair məlumat kitabda öz əksini tapıb [S.154-163].

609. Azərbaycanın regionları [Mətn]: [Məlumat kitabı].- Bakı: Səda, 2004.- 698 s.

Bərdə rayonunun əhalisinin sayı, milli tərkibi, rayonun sosial-iqtisadi göstəricilərinə dair məlumat kitabda öz əksini tapıb [S. 395-403].

610. Azərbaycanın regionları [Mətn]: [Məlumat kitabı].- Bakı: Səda, 2008.- 605 s.

Bərdə rayonunun əhalisinin sayı, milli tərkibi, rayonun sosial-iqtisadi göstəricilərinə dair məlumat kitabda öz əksini tapıb [S.154-163].

611. Azərbaycanın regionları [Mətn]: [Məlumat kitabı].- Bakı: Səda, 2009.- 660 s.

Bərdə rayonunun əhalisinin sayı, milli tərkibi, rayonun sosial-iqtisadi göstəricilərinə dair məlumat kitabda öz əksini tapıb [S. 388-395].

612. Azərbaycanın statistik göstəriciləri [Mətn].- Bakı: Səda, 2002.- 765 s; 2004.- 802 s; 2005.- 869 s.

Məcmuədə Bərdə rayonunun göstəriciləri də əks olunub.

613. Bayramov, Ü. Azərbaycan sənayesinin inkişafının regional aspektləri [Mətn]: İqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 08.00.05. Xalq təsərrüfatının iqtisadiyyatı və idarə edilməsi: [Regional iqtisadiyyat] /Ü.Bayramov; Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyi İslahat Mərkəzi.- Bakı, 2005.- 148 s.

Dissertasiyada Bərdə pambıqtəmizləmə zavodundan da bəhs olunur [S. 111].

614. Bələdiyyənin sosial-iqtisadi inkişaf proqramı [Mətn]: [Mətdik tövsiyə].- Bakı: Ekspert-jurnalı, 2005.- 63 s.

Kitabda Bərdə şəhər bələdiyyəsinin 2006-2008-ci illər üçün sosial-iqtisadi inkişaf proqramı verilib [S. 21- 38].

615. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1974-cü il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1975.- 15 s.

616. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1975-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1975.- 21 s.

617. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1976-cı il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1976.- 37 s.

618. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1977-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1977.- 32 s.

619. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1978-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1978.- 53 s.

620. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1979-cu il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1979. - 36 s.

621. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1982-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1982.- 65 s.

622. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1983-cü il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1983. - 71 s.

623. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1984-cü il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1984.- 64 s.

624. Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1985-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1985.- 65 s.

625. Bərdə rayonunun 1000 tonçu kommunist əməyi briqadirlərinin 1981-ci il üçün sosialist öhdəlikləri [Mətn].- Bakı, 1981.- 13 s.

626. Əfəndiyev, V. Urbanizasiya və Azərbaycanın şəhər yaşayış məskənləri [Mətn] /V.Əfəndiyev.- Bakı: BDU, 2002.- 397 s.

Azərbaycanda urbanizasiyanın iqtisadi-coğrafi problemlərinə həsr edilən bu monoqrafiyada Bərdədən də bəhs olunur [S. 46, 57, 91, 93, 95, 96, 109, 114, 121, 123, 128, 153, 252, 294, 345-347, 350, 351].

627. Əfəndiyeva, R. İnam [Mətn] /R.Əfəndiyeva.- Bakı: Zaman, 2000.- 48 s.

Kitabda müəllif xeyirxah, fədakar bərdəlilərdən, onların nəsilərə örnək olan əməllərindən söhbət açır.

628. Əliyev, Ə. Azərbaycan Regionlarında kənd təsərrüfatında sahibkarlığın fəaliyyət mexanizminin təkmilləşdirilməsi [Mətn]: İqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 08.00.05. Xalq təsərrüfatının iqtisadiyyatı və idarə edilməsi: [Regional iqtisadiyyat] /Ə.Əliyev; AMEA İqtisadiyyat İnstitutu.- Bakı, 2004.- 174 s.

Dissertasiyada Bərdə rayonunun “Qılınclı” özəl təsərrüfatının fəaliyyəti tədqiq olunub [S. 82, 112].

629. Əliyev, H. Azərbaycan SSR iqtisadi coğrafiyası [Mətn]: [Dərslik] /H.Əliyev.- Bakı: Az. Döv. Təd. Ped. ədəbiyyatı nəşr.-tı, 1963.- 215 s.

Kitabın “Mərkəz iqtisadi-coğrafi rayonu” bölməsində Bərdə haqqında məlumat verilir [S. 152, 154, 156, 157].

630. Əliyev, K. Aqrar sahədə sahibkarlığın inkişafının regional problemləri [Mətn]: İqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas 08.00.05. Xalq təsərrüfatının iqtisadiyyatı və idarə edilməsi: [Makroiqtisadi səviyyə] /K.Əliyev; ADİU.- Bakı, 2004.- 136 s.

Dissertasiyada sözü gedən dövrdə Bərdə rayonunda fəaliyyət göstərən 100 özəl təsərrüfatın fəaliyyətindən bəhs olunur [S. 48, 50].

631. İbrahimov, İ. Regionlarda sahibkarlığın inkişaf meyilləri və xüsusiyyətləri [Mətn] /İ.İbrahimov.- Bakı: Səda, 2007.- 296 s.

Kitabda Bərdə rayonunda da sahibkarlığın formalaşması, inkişafı haqqında məlumat verilir [S. 205, 209, 227].

632. İmanov, Ə. Regionların inkişafının proqnozlaşdırılması [Mətn] /Ə.İmanov [Dərs vəsaiti].- Bakı, 2006.- 201 s.

Bərdə rayonunun iqtisadi inkişafından danışılır [S. 69, 84].

633. Məmmədov, Q. Azərbaycanın torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadənin sosial-iqtisadi və ekoloji əsasları [Mətn] /Q.Məmmədov.- Bakı: Elm, 2007.- 856 s.

Kitabda Bərdə rayonundan da bəhs olunur [S. 501-507, 514, 520, 526, 536, 547, 548, 559, 566, 573, 577, 583, 589, 594].

634. Rəşidov, Ç. Azərbaycan Respublikasının əhalisi [Mətn] /Ç.Rəşidov .- Bakı, 1993.- 96 s.

Kitabda Azərbaycan əhalisinin təbii artımı, əmək ehtiyatlarının formalaşması, əhalinin milli tərkibi, yerləşməsi və s. haqqında verilən məlumatlarda Bərdə rayonundan da bəhs olunur [S. 28, 72, 83, 89, 111, 113].

Dövri mətbuat

635. Ağayev, N. Bərdənin “ağ qızıl”ı [Mətn] /N.Ağayev //Kommunizm yolu.- 1972.- 30 dekabr.- S.3.

636. Alioğlu, S. Bərdə: Həyat şəraiti daha da yaxşılaşdırılır [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2006.- 26.-dekabr.- S.6.

637. Alioğlu, S. Bərdə: İnkişafın geniş üfüqləri [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2005.- 7 dekabr.- S.5.

Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyevin, şəhər sakini Vaqif Şirinovun, Ağdam rayonundan olan məcburi köçkün Məmməd həsən Quliyevin Bərdədə aparılan quruculuq, abadlıq işlərindən söhbəti məqalədə öz əksini tapıb.

638. Alioğlu, S. Bərdə: Nailiyyət də var, problem də [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2006.- 17 fevral.- S. 5.

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətində keçirilən hesabat yığıncağında uğurlarla bərabər, problemlərdən də söhbət açılır.

639. Alioğlu, S. Bərdənin yeni növrağı [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2006.- 4 iyul.- S.3.

Böyük inşaat meydanını xatırladan Bərdədə qazanılan nailiyyətlər haqqında rayon sakinlərinin ürək sözləri.

640. Alioğlu, S. Bərdə: Qədim diyar yeni libasa bürünür: Regionların sosial-iqtisadi inkişafı [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2007.- 16 mart.- S.6.

Bərdədə aparılan tikinti, təmir-bərpa işlərindən söhbət açılır.

641. Alioğlu, S. Yeni regional şöbə [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2006.- 17 may.- S.5.

Mayın 15-də rayon mərkəzində Respublika Daxili İşlər Nazirliyi Pasport Qeydiyyatı İdarəsi Bərdə regional şöbəsinin açılışı olmuşdur.

642. Bərdə “Ərəb-1” çadır düşərgəsindəki 2 nömrəli orta məktəbin direktoru Tünzalə Vəliməmmədovanın çıxışı [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S. 1.

643. Bərdədə “Cəmiyyətin demokratikləşməsi prosesində yerli özünüidarəetmə orqanlarının rolu” mövzusunda regional seminar – müşavirə keçirilmişdir [Mətn] //Azərbaycan.- 2006.-14 sentyabr.- S.2.

644. Bərdədə regional resurs və təlim mərkəzi [Mətn] //Azərbaycan.- 2001.- 12 avqust.- S.1; 22 avqust.- S.1.

645. Əfqan, Ə. Hamımıza ana kənd [Mətn]: [Bərdədə yenidənqurma] /Ə.Əfqan, Z.Sultanov //Kommunist.- 1988.- 29 yanvar. - S.4.

646. Əliyev, S. Bərdə: Xeyriyyəçiliyin yeni ünvanı [Mətn] /S.Əliyev //Azərbaycan.- 1997.- 4 iyun.- S.4.

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin qaçqın, əlil və şəhid ailələrinə yardımından bəhs olunur.

647. Həmidov, H. İpək yolunun izləri və strateji maraqların reallıqları [Mətn] /H.Həmidov //Mədəniyyət dünyası.- 2005.- Bur. X.-S.337-340.

Bərdədən Hindistana və başqa ölkələrə aparılan mallar içərisində yerli boyaq maddəsinin və balıq növlərinin xüsusilə fərqləndiyindən danışılır.

648. Həşimov, H. Güloğlular kəndinin sabahı [Mətn] /H.Həşimov //Azərbaycan gəncləri.- 1969.- 15 mart.- S.2.

Bərdə rayonunun Güloğlular kəndinin uğurları haqqında.

649. Xalq yardım göstərir [Mətn] //Xalq qəzeti.- 1991.- 19 oktyabr.- S.4.

Bərdə səhmdar kommersiya Aqrar Sənaye Bankında respublika milli müdafiə qüvvələrinin yaradılmasına böyük məbləğdə vəsait toplanmışdır.

650. Keçən il Bərdədə 2700-dən çox yeni iş yeri açılıb [Mətn]: [Bu sahədə daha böyük nailiyyətlər qazanmaq üçün rayonda hələ istifadə olunmamış imkanlar var] //Azərbaycan.- 2006.- 19 fevral.- S.2.

651. Qədirov, F. Bərdə xalçası [Mətn] /F.Quliyev //Kommunizm yolu.- 1978.- 13 iyun.- S.3.

Bərdə xalça fabrikinin tikintisi haqqında.

652. Quliyev, L. Bərdə inkişaf dövrünü yaşayır [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2006.- 20 aprel.- S.7.

653. Quliyev, L. Bərdənin sosial-iqtisadi inkişafını əks etdirən məcmuə buraxılıb [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2003.-10 dekabr.- S.4.

654. Quliyev, L. Qayğı razılıq doğurur [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2006.- 28 oktyabr.- S.6.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə əlaqədar Daxili İşlər Nazirliyi Pasport Qeydiyyatı İdarəsi Bərdə regional şöbəsinin fəaliyyətə başlaması haqqında.

655. Quliyev, L. Qədim və həmişəcavan Bərdə [Mətn]: [Qarabağın bu şöhrətli diyarı indi özünün yeni inkişaf dövrünü yaşayır] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2003.- 15 iyun.- S.2.

656. Quliyev, L. Təzələşən qədim Bərdə [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2006.- 14 yanvar.- S.3.

Bərdədə yeni istehsal sahələrinin yaranması, regionun ticarət mərkəzinə çevrilməsi barədə söhbət açılır.

657. Quliyev, L. Bərdə tarixi şöhrətini özünə qaytarır [Mətn]: [Regionların sosial-iqtisadi inkişafı yeni mərhələyə qədəm qoyur] /L.Quliyev, F.Bağırov //Azərbaycan.- 2006.- 11 iyun.- S.5.

658. Məmmədov, Ə. 2004-cü ilin 9 ayında Bərdə rayonunun sosial-iqtisadi inkişafı [Mətn] /Ə.Məmmədov //Bərdə.- 2004.- 1 noyabr.- S.2.

659. Misirov, Y. Bərdə pendiri Moskvada satılır [Mətn] /Y.Misirov //Azərbaycan.- 2006.- 1 mart.- S.4.

660. Muxtaroglu, T. Güclü iqtisadiyyat xoş güzəran deməkdir [Mətn] /T.Muxtaroglu //Panorama.- 1997.- 25 aprel.- S.2.

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyevlə müsahibə.

661. Ölkəmizin şəhər və rayonlarında 2005-ci ildə görülmüş işlərin yekunları: Bərdə [Mətn] //Xalq qəzeti.- 2006.- 16 fevral.- S.5.

Fevralın 15-də Bərdə rayonunda ötən ilin sosial-iqtisadi yekunları və qarşıda duran vəzifələrlə bağlı hesabat yığıncağı keçirilmişdir.

662. Regionlarda fəaliyyət göstərən sahibkarlara maliyyə dəstəyi davam edir [Mətn]: [Bərdədə keçirilən biznes forumda yerli istehsalçılara 1,5 milyard manat güzəştli kredit verildi] //Azərbaycan.- 2005.- 4 sentyabr.- S. 5.

663. Sadıqov, F. Bu günkü Bərdə [Mətn]: [Bərdənin mədəni-iqtisadi yüksəlişindən bəhs olunur] /F.Sadıqov //Kommunist.- 1941.- 27 aprel.- S.3.

664. Seyidov, M. Azərbaycanda kolxozların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə [Mətn]: [1951-1958-ci illər] /M.Seyidov //AzSSR EA. Azərbaycan tarixi məsələləri: Aspirant məqalələri külliyyatı.- Bakı, 1966.- S.166-184.

Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1957-ci ildə böyük əmək qələbəsi qazanmasından bəhs olunur.

665. Seyidov, M. Bərdə xalçaçılıq fabriki [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1980.- 17 iyul.- S.4.

Fabrikin istifadəyə verilməsi haqqında.

666. Seyidov, M. Bərdə quşçuluq fabriki [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1981.- 25 iyul.- S.3.

667. Səfəraliyev, R. Həmişə irəlidə: Sözlə işin vəhdəti [Mətn]: [Respublikanın 60 illiyi münasibətilə] /R.Səfəraliyev //Kommunist.- 1980.- 16 mart.- S. 2.

668. Səfəraliyev, R. Hünər, etimad, vəzifələr [Mətn]: [Bərdə rayonunun nailiyyətləri haqqında] /R.Səfəraliyev //Kənd həyatı.- 1978.- № 4.- S.6-9.

669. Səfəraliyev, R. Səmərali fəaliyyət proqramı [Mətn] /R.Səfəraliyev //Kommunist.- 1975.- 5 mart.- S.2.

1965-ci il mart plenumu və Bərdə rayonunun iqtisadiyyatı.

670. Sultanov, Z. Bərdə nə gözəldir... [Mətn] /Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2005.- 16 avqust.- S.6.

Bərdədə dövlət proqramının uğurlarından, yüksəliş və rifahdan söhbət açılır.

671. Sultanov, Z. Bərdə: üzü sabaha doğru: Son aylar rayonun sosial-iqtisadi və mədəni həyatında böyük canlanma və irəliləyiş baş vermişdir [Mətn] /Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2006.- 29 iyun.- S.6.

672. Sultanov, Z. Dönüş [Mətn] /Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2006.- 19 noyabr.- S.5.

Son aylarda Bərdədə əhalinin sosial ehtiyaclarının ödənilməsi və qı-şa hazırlıqla bağlı görülmüş işlərdən söhbət açılır.

Siyasət

673. Sailov, S. Partiya rəhbərliyi və komsomolun kənddə işi [Mətn] /S.Sailov.- Bakı, 2002.- 248 s.

Kitabda Bərdə rayon gənclərinin əmək uğurlarından da bəhs olunur [S. 91, 120, 123, 142, 145-147, 161, 163, 164, 168, 180, 192, 215, 217, 231, 233, 238, 240].

Dövri mətbuat

674. Ağayev, İ. Milli qurtuluş günündən başlanan yol ölkəmizi uca zirvələrə aparır [Mətn] /İ.Ağayev //Bərdə.- 2008.- 18 iyun.- S.2.

Azərbaycanın inkişafında Bərdənin də payı olduğundan danışılır.

675. Axundov, F. Kolxozların təşkilat-təsərrüfatca möhkəmləndirilməsində kənd sovetlərinin rolu [Mətn]: [1933-1934] /F.Axundov //ADU-nun elmi əsərləri. İctimai elmlər seriyası.- 1963.- № 1.- S.39-54.

Məqalədə Bərdə rayonunda kolxozların təşkilat-təsərrüfatca möhkəmlənməsi haqqında söhbət açılır.

676. Alioğlu, S. Bərdə: dünən, bu gün, sabah [Mətn]: [Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyevlə söhbət] /S.Alioğlu //Respublika.- 2004.- 9 aprel.- S.6-9.

677. Allahverdiyev, E. Mənəviyyətə təxribat - milli müstəqilliyimizə təxribatdır /E.Allahverdiyev //Azərbaycan.- 1998.- 19 mart.- S.3.

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının gənclərin milli-mənəvi ruhda tərbiyəsi haqqında mülahizələri.

678. Aydın Məcid oğlu Əhədov. Nekroloq [Mətn] //Azərbaycan.- 1996.- 21 iyun.- S.4.

Bərdə Rayon İcra başçısı Aydın Əhmədovun vaxtsız ölümü ilə bağlı.

679. Azərbaycanın ilk Ombudsmanı Elmira xanım Süleymanova Bərdə torpağında olmuşdur [Mətn] //Bərdə.- 2008.- 11 avqust.- S.1;3.

680. Bərdə RİH-nin başçısı Elman Allahverdiyevin çıxışı [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri zamanı.

681. Bərdədə Prezident seçkiləri tam ədalətli, demokratik və şəfəf keçdi [Mətn] //Bərdə.- 2008.- 23 oktyabr.- S.1.

682. Əliyev, X. Kolxozların təşkilat təsərrüfatca möhkəmlənməsinin ictimai qüvvəsi [Mətn]: [1933-1935] /X.Əliyev //ADU-nun elmi əsərləri. İctimai elmlər seriyası- 1963.- № 1.- S.19-37.

Məqalədə başqa rayonlarla birgə Bərdə rayonundakı uğurlar haqqında da söhbət açılır.

683. Əliyev, P. Qarabağda Sovet hakimiyyətinin qələbəsi və möhkəmləndirilməsi [Mətn] /P.Əliyev //AzSSR EA-nın xəbərləri. İctimai elmlər seriyası.- 1961.- № 2.- S.55-68.

O dövrdə Bərdədə baş verən siyasi hadisələr də işıqlandırılır.

684. Əliyev, S. Bərdə itirilmiş şöhrətini qaytarır [Mətn]: [İyul müşavirəsi və vəzifələrimiz] /S.Əliyev //Azərbaycan.- 1997.- 24 avqust.- S.4.

685. Əliyev, S. İctimai-siyasi sabitlik olanda... taxıl da əkmək, pambıq da becərmək mümkündür [Mətn] /S.Əliyev //Azərbaycan.- 1998.- 27 avqust.- S.4-6.

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı E.Allahverdiyevlə müsahibə.

686. Əliyev, S. Yüksəlişin çətin yolları ilə: Müsahibimiz Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyevdir [Mətn] /S.Əliyev //Azərbaycan.- 1998.- 6 yanvar.- S.4.

687. Əliyev, S. Bərdə əvvəlki şöhrətini özünə qaytara bilər...: Azərbaycan Prezidenti Aparatında keçirilən müşavirədən sonra [Mətn] /S.Əliyev, B.Nəcəfov //Azərbaycan.- 1994.- 1 sentyabr.- S.2.

688. Hacıyev, Q. Qədim şəhərlərimizin tədqiqinin tarixi-siyasi əhəmiyyəti [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Tarix İnstitutu. Azərbaycan tarix qurumu. Respublika elmi konfransının materialları.- Bakı, 2001.- S.32-35.

Bərdə şəhərinin tədqiqinin tarixi-siyasi əhəmiyyətindən də bəhs olunur.

689. İbadoğlu, İ. Karvan qapısı - Bərdə [Mətn] /İ.İbadoğlu //Azərbaycan ordusu.- 1993.- 10 noyabr.- S.1;3

Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Azay Avdiyevlə müsahibə.

690. İldırımoglu, Ə. Yeni vüsət [Mətn] /Ə.İldırımoglu //Kommunist.- 1969.- 13 aprel.- S.2.

Baharın gəlişi ilə Bərdənin əmək meydanına çevrilməsindən bəhs olunur.

691. İmanov, M. Gəncliyə qayğının yeni ifadəsi [Mətn] /M.İmanov //Azərbaycan.- 1999.- 5 avqust.- S.4.

Respublikanın Əməkdar müəllimi, İ.İmanovun "Dövlət gənclər siyasəti haqqında" Azərbaycan Respublika Prezidentinin fərmanı ilə bağlı mülahizələri verilib.

692. Kərimov, H. Əməyə eşq olsun [Mətn] /H.Kərimov //Pioner.- 1969.- № 5.- S.3-4.

SSRİ Ali Sovetinin deputatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, bərdəli H.Kərimov öz həyat təcrübəsindən danışır.

693. Korolyov, V. Raykom katibi [Mətn] /V.Korolyov, B.Polyakov //Kommunizm yolu.- 1982.- 8 aprel.- S.3.

“Selskaya-jizn” qəzetinin 21 mart 1982-ci il nömrəsində Bərdə Rayon Komitəsinin birinci katibi R.Səfəraliyev haqqında gedən məqalənin Azərbaycan dilində tərcüməsi.

694. Qafarov, Q. Azərbaycan kənd partiya təşkilatlarının möhkəmləndirilməsi tarixindən [Mətn] /Q.Qafarov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1965.- № 4.- S.77-86.

Məqalədə Bərdə rayonunun kolxoz və sovxozlarında MTS-də partiya komitələrinin yaranmasından bəhs olunur.

695. Qaraxanlı, R. Dövlət qaçqın və məcburi köçkünlərin problemlərini diqqətdə saxlayır [Mətn]: [Tezliklə ölkədə bir çadır şəhərciyi də qalmayacaq] /R.Qaraxanlı //Azərbaycan.- 2005.- 4 fevral.- S.6.

Məqalədə Bərdədəki qaçqın şəhərciyi haqqında da söhbət açılır.

696. Qasımzadə, İ. Bərdə nə gözəlsən... [Mətn]: Azərbaycan KP Bərdə Rayon Komitəsinin birinci katibi, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Rüstəm Səfəraliyevlə müsahibə /İ.Qasımzadə, D.Mustafayev //Azərbaycan.- 1985.- № 6.- S.92-97.

697. Quliyev, L. YAP Bərdə rayon təşkilatının konfransı keçirilmişdir [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2006.- 26 dekabr.- S.4.

698. Məmmədov, A. Bərdə zirvəsi. “Kənd həyatı”nın dəyirmi stolu arxasında [Mətn] /A.Məmmədov, M.Kazımov //Kənd həyatı.- 1981.- №1.- S.12-18.

Dəyirmi masanın qonaqları RPK-nin birinci katibi R.Səfəraliyev, rayon Aqrar islahatlar idarəsinin rəisi H.Əliyev, Lenin ordenli “Azərbaycan” kolxozunun sədri H.Ağayev, rayon Bioloji laboratoriyasının direktoru N.Babayevdir. Söhbət Bərdənin gələcək planlarından gedir.

699. Məmmədov, İ. Bərdənin yeni günləri [Mətn] /İ.Məmmədov //Təşviqatçı.- 1968.- № 21.- S.11.

Bərdə Şəhər Zəhmətkeşləri Deputatları Soveti sədrinin Bərdədəki yeniliklər haqqında məlumatı.

700. Məmmədov, İ. Şəhərimiz bu gün [Mətn] /İ.Məmmədov //Bərdə pambıqçısı.- 1959.-7 noyabr.- S.2.

Bərdə şəhər sovetinin sədri şəhər yeniliklərindən söhbət açır.

701. Məmmədov, Ş. Azərbaycan Kommunist partiyası pambıqçılığın inkişafında sosializm yarışının təşkilatçısıdır [Mətn]: [1959-1962] /Ş.Məmmədov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1978.- № 3.- S.42-46.

Azərbaycan KP MK-nın avqust [1962] plenumunda Bərdədə rayonun məhəlli-istehsalat idarə rəhbərlərinin məruzələrinin müzakirəsi haqqında söhbət açılır.

702. Musayeva, T. 1933-1934-cü illərdə Azərbaycanda kolxozların təsərrüfat-təşkilat və siyasi cəhətdən möhkəmləndirilməsində sosializm yarışının rolu [Mətn] /T.Musayeva //AzSSR EA Tarix institutunun əsərləri.- 1961.- C.XV.- S.122-149.

Məqalədə Bərdə rayon əməkçilərinin də yarışı haqqında məlumat verilir.

703. Rəhimova, Y. İcra hakimiyyəti orqanları ilə bələdiyyələrin əməkdaşlığı problemlərin həllinə yol açır: Bərdədə keçirilən “dəyirmi masa”da bu əməkdaşlığa xüsusi önəm verildi [Mətn] /Y.Rəhimova //Azərbaycan.- 2002.- 17 mart.- S.4.

704. Sultanov, Z. Bərdənin əvvəlki şöhrəti qayıdacaq: Rayon İcra Hakimiyyəti başçısı Elman Allahverdiyevin qəti inamı belədi [Mətn] /Z.Sultanov, V.İmanov //Xalq qəzeti.- 1997.- 12 aprel.- S.5.

705. Sultanov, Z. Bərdənin payız-qış qayğıları: Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətində rayon və şəhər təsərrüfatının payız-qış mövsümünə hazırlığı vəziyyəti və qarşıda duran vəzifələr geniş müzakirə olunmuşdur [Mətn] /Z.Sultanov //Xalq qəzeti.- 2009.- 7 noyabr.- S.4.

706. Şadlinskaya, F. Xalq məhəbbətinin ölməz fatehi [Mətn] /F.Şadlinskaya //Bərdə.- 2004.- 12 yanvar.- S.2.

Heydər Əliyevin xatirəsinə hörmət və məhəbbətlə.

707. Şadlinskaya, F. “Öncə vətən, öncə millət” bu sözləri millət vəkili Gəvhər Baxşəliyeva bizimlə söhbətində xüsusi vurğuladı [Mətn] /F.Şadlinskaya //Bərdə.- 2001.- 22 iyul.- S.1.

Milli Məclisin sədr müavini bərdəli Gəvhər Baxşəliyevanın Bərdəyə səfəri.

708. Vəliyev, Y. Azərbaycan kommunist partiyası kənd təsərrüfatında sosializm yarışının təşkilatçısıdır [Mətn]: [1956-1965] /Y.Vəliyev //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1971.- № 6.- S.79-83.

O dövrdə geniş vüsət alan sosializm yarışında Bərdə rayonunun da önəmli payı vardı.

709. Zəkizadə, F. Azərbaycan Kommunist partiyasının kənddə ideya-siyasi işi [Mətn]: [1951-1958] /F.Zəkizadə //ADU-nun elmi əsərləri.- 1971.- № 5.- S. 26-31.

Həmin illərdə Bərdədə ideya-siyasi işin zəif olduğu haqqında məlumat verilir.

Elm, mədəniyyət, maarif

Kitablar. Dissertasiya və avtoreferatlar

710. Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında [Mətn].- Bakı: Nurlar, 2007.- C.I,II.- 820 s.

Kitabda Bərdə MKS-i haqqında və ümumi göstəricilər verilib [S. 209-210].

711. Azərbaycan kitabı [Mətn]: Biblioqrafiya.- 3 cildə: [1780-1920] /AzSSR Kitab Palatası.- Bakı, 1963.- C.I.- 220 s.

Kitabın müqəddiməsində qədim Bərdə və bərdəli nəşirlər Orucov qardaşları haqqında söhbət açılır [S.15, 17].

712. Azərbaycan mətbuatı tarixi [Mətn]: [Ali məktəblər üçün dərslik].- Bakı: Təhsil, 2006.- 250 s.

Kitabda bərdəli jurnalistlər, maarifpərvər poliqrafçılar Orucov qardaşları (Oruc, Qənbər, Abuzər) haqqında məlumat verilir [S.222-224].

713. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi-nin illik hesabatı [Mətn].- Bakı: Nağıl evi, 2009.- 90 s.

Hesabatda Bərdə rayonundakı mədəniyyət yenilikləri haqqında da məlumat verilir [S.74, 86, 87].

714. Azərbaycanın dünya birliyinə inteqrasiyası [Mətn]: Mədəniyyətlərin İpək Yolu: Konfrans materialları.- Bakı: Sabah, 2009.- 160 s.

Kitabda Böyük İpək Yolu tarixində Bərdənin də mövqeyi işıqlandırılıb [S.51, 72].

715. Azərbaycanın gənc alimləri [Mətn].- Bakı: Adiloğlu.- 2004.- 145 s.

Kitabda bərdəli alim, fizika riyaziyyat elmləri doktoru Ədalət Kərimov, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi Məmtiyev Tofiq haqqında bioqrafik məlumat verilib. Mətn azərbaycan və ingilis dilindədir [S. 65, 101].

716. Azərbaycanın mədəniyyət abidələri haqqında [Mətn].- Bakı, 1954.- 18 s.

Kitabda Bərdə mədəniyyət abidələrinin də adı çəkilir [S.5-9].

717. Azərbaycanın tanınmış maarifçiləri [Mətn]: Vektor Beynəlxalq Elm Mərkəzi.- Bakı: Adiloğlu, 2003.- 260 s.

Kitabda bərdəli maarif qabaqcılları Hüseynova Əminə və Məmişov Sabir haqqında bioqrafik məlumat verilir [S.109, 163].

718. Bəradəran Orucov kütübxanasının əsamül kütubi [Mətn].- Bakı, 1914.- 52 s. [Ərəb əlifbasında].

Bərdənin Alpout kəndində dünyaya gəlmiş Orucov qardaşlarının mətbəəsində çap olunan kitablar haqqında.

719. Bərdə maarifinin ulduzları [Mətn].- Bakı: Sabah, 2001.- 36 s.

Kitabda ömürlərini xalqın maariflənməsinə həsr edən Bərdə rayonunun adlı-sanlı müəllimləri haqqında məlumat toplanıb.

720. Bərdə maarifinin ulduzları [Mətn].- Bakı: Təhsil, 2002.- 40 s.

Kitab Bərdə rayonunun qabaqcıl müəllimlərinə həsr olunub.

721. Bərdə maarifinin ulduzları [Mətn].- Bakı: Zərdabi LTD, 2004.-48 s.; 2003.- 40 s.

Kitab Bərdə rayon maarif sahəsində çalışan qabaqcıl işçilərə həsr olunub.

722. Bərdə rayonunun abituriyentlərinin 1999-2000-ci tədris ili üçün keçirilən qəbul imtahanlarındakı nəticələrinə dair statistik məlumatlar [Mətn]: “Abituriyent” jurnalının 1999-cu il 12-ci sayına əlavə.- Bakı, 1999.- 9 s.

723. Əlisa, N. Moskvada Azərbaycan dünyası [Mətn] /N.Əlisa.- M., 2008.- 670 s.

Moskvada Azərbaycan diasporunun fəallarına həsr olunmuş kitabda bərdəli gənc alim Afdandil Ələkbərzadə və hüquqşünas İlqar Hacıyev haqqında söhbət açılır [S. 41-45, 286-289].

724. Xələfov, A. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi [Mətn]: [Ən qədim dövrlərdən XX əsrə qədər]: Dərslik.- İki hissədə /A.Xələfov.- Bakı: BDU-nun nəşri, 2004.- Hissə I.- 328 s.

Kitabda Bərdə şəhərində elmin, mədəniyyətin inkişafından, Bərdə kitabxanasından, bərdəli alim, şair və filosoflardan da bəhs olunur [S. 78, 86, 88, 101, 113, 119, 122, 123, 125, 128, 131, 132, 135, 139, 140].

725. Xələfova, S. XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda dövlət kütləvi kitabxana şəbəkəsinin inkişafı [Mətn]: [Azərbaycan Respublikası kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinin materialları əsasında]. Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya. İxtisas 05.25.03. Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq /S.Xələfova; Bakı Dövlət Universiteti.- Bakı, 2008.- 160 s.

Dissertasiyada Bərdə rayon kitabxanalarının göstəricilərindən də istifadə olunub [S.18, 67, 72, 113].

726. İbrahimov Cümşüd Qulu oğlu. 70 il [Mətn].- Bakı,1999.- 24 s.

Kitabça bərdəli neftçi Cümşüd İbrahimovun 70 illiyinə həsr olunub.

727. İbrahimov, Z. Nizami dövründə Azərbaycan mədəniyyəti [Mətn]: [Mühazirəçilər üçün vəsait] /Z.İbrahimov.- Bakı, 1947.- 13 s.

Kitabda Bərdə və bərdəli Məkki Əhməd haqqında məlumat verilib [S.4, 6].

728. İsmayılov, X. Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi [Mətn]: [1918-2000] /X.İsmayılov.- Bakı: Bakı Unversiteti nəşriyyatı, 2000.- 450 s.

Kitabda Bərdə rayonunun kitabxanalarına da göstərilən metodik köməkdən bəhs olunur [S.162, 229, 272].

729. XXI əsr Azərbaycan hüquqşünasları [Mətn].- Bakı: Vektor BEM, 2003.- 150 s.

Kitabda bərdəli hüquqşünaslar Ağayeva Nüşabə Fərman qızı və Allahverdiyev Asif Şirvan oğlu haqqında bioqrafik məlumat verilib. Mətn Azərbaycan və ingilis dilindədir [S. 18-21].

730. XXI əsr Azərbaycan ziyalıları [Mətn]: [Ensiklopedik nəşr].- Bakı: Vektor Beynəlxalq Elm Mərkəzi, 2006.- 190 s.

Kitabda bərdəli şair-publisist, Əməkdar Mədəniyyət işçisi Xuraman İsmayılova, Bakı Ali Birləşmiş Komandanlıq məktəbinin kafedra rəisi Mehdiyev Mehdi, “Azərilmə MMC” xalçaçılıq firmasının direktoru Muradov Vidadi haqqında məlumat verilib. Mətn Azərbaycan və ingilis dilindədir [S. 101, 123, 143].

731. XXI əsr Azərbaycan ziyalıları [Mətn].- Bakı: Vektor, 2005.- 231 s.

Topluda bərdəli hərbi alim Mehdiyev Mehdi İmdad oğlu, Respublikanın Əməkdar müəllimi Məmmədov Sabir Kamil oğlu, Respublikanın Əməkdar artisti Mustafayeva Şükufə İmran qızı haqqında bioqrafik məlumat verilir. Mətn Azərbaycan və ingilis dilindədir [S. 150, 173, 177].

732. Kərimov, B. Azərbaycanda tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin təşəkkülü və inkişafı tarixi [Mətn]. Tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: İxtisas. 07.00.02. Vətən tarixi /B.Kərimov; AMEA Azərbaycan Tarix Muzeyi.- Bakı, 2005.- 161 s.

Dissertasiyada 1971-ci ildə Bərdə şəhərinin “İmamzadə” türbəsində açılmış diyarşünaslıq muzeyindən də bəhs olunur [S. 95].

733. Qasimov, X. Azərbaycan mədəniyyəti [Mətn]: [XVI-XVII əsrlər] /X.Qasimov.- Bakı: Nurlan, 2002.- 170 s.

Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafının başlıca mərkəzlərindən birinin Bərdə olması haqqında məlumat verilir [S.46, 62].

734. Qubatoğlu, V. Mədəniyyət tarixi [Mətn] /V.Qubatoğlu.- 2 cildə.- Bakı: Nasir, 2002.- C.I.- 338 s.

Kitabın “Azərbaycan mədəniyyəti orta əsrlərdə” bölməsində o dövrün ən iri sənaye və ticarət şəhəri olan Bərdənin mədəniyyət xəzinəsinə də işıq salınır [S.210, 211, 213, 217, 229, 321].

735. Mirəhmədov, Ə. Sovet Azərbaycanının kitab mədəniyyəti [Mətn]: Kütləvi oçerk /Ə.Mirəhmədov, H.Həsənov.- Bakı: Azərnəşr, 1975.- 63 s.

Bərdəli Orucov qardaşlarının Azərbaycanın kitab mədəniyyətində oynadığı roldan danışılır [S.16].

736. Mirzəyev, M. “Qaraqızıl” ağ səadət rəngində [Mətn] /M.Mirzəyev, S.Mirzəliyev.- Bakı: Azərbaycan, 2002.- III kitab.- 346 s.

Kitabda “Məşhur neftçinin oğlu” başlığı altında bərdəli Elçin İbrahimov haqqında məlumat verilir [S.48-49].

737. Müasir Azərbaycan mədəniyyəti [Mətn]: Problemlər və perspektivlər: [Elmi məqalələr toplusu].- Bakı: "EL" NPŞ MMC, 2007.- 256 s.

Kitabda qədim tarixə malik Azərbaycan mədəniyyətinin formalaşmasında, inkişafında qədim Bərdənin də rolundan bəhs olunur [S.107, 208].

738. Novruzov, M. Təhsilimizin uca insanları [Mətn] /M.Novruzov.- Bakı, 2001.- 120 s.

Kitabda Bərdə rayon Təhsil şöbəsinin müdiri Rəhilə İsmayılova ilə müəllifin müsahibəsi verilib [S. 57-61].

739. Pərvinli, N. Ömür də bir kitabdır [Mətn] /N.Pərvinli.- Bakı: Bayramoğlu, 2009.- 185 s.

Kitab bərdəli ziyalılara həsr edilib.

740. Seyidov, F. Qori seminariyası və onun məzunları [Mətn] /F.Seyidov.- Bakı: Maarif, 1988.- 298 s.

Qori müəllimlər seminariyasının bərdəli məzunu Musa Quliyev haqqında məlumat verilir [S. 131].

741. Şadlinskaya, F. Nüşabə yurdunun ziyalı xanımları [Mətn] /F.Şadlinskaya.- Bakı: Sabah, 2003.- 261 s.

Kitabda bərdəli ziyalı qadınlar haqqında oçerklər verilib.

742. Zamanov, A. Sabir və müasirləri [Mətn] /A.Zamanov.- Bakı: Azərnəşr, 1973.- 282 s.

Kitabda bərdəli Orucov qardaşlarının mətbəəsində Sabirin əsərlərinin nəşri haqqında yazılır [S. 83-84].

743. Zəkiyev, İ. Azərbaycan kitabının inkişaf yolu [Mətn]: [Qədim dövrdən XIX əsrin sonuna qədər] /İ.Zəkiyev.- Bakı: Azərbaycan Ensiklopediyası NPB, 2000.- 388 s.

Azərbaycan kitabının inkişaf yolunda qədim Bərdənin və Bərdə torpağının yetirdiyi mütəfəkkir ziyalıların da izi olduğundan bəhs olunur [S. 30, 31, 57, 73, 83-85, 89, 91-96, 101].

Dövri mətbuat

744. Abdullayeva, F. Qədim Bərdədə elektron kitabxana [Mətn]: [Tədbirdə Mədəniyyət və Turizm naziri Əbülfəs Qarayev və Milli Məclisin deputatı Zahid Oruc da iştirak edib] /F.Abdullayeva //Mədəniyyət.- 2010.- 10 fevral.- S.1-2.

745. Alioğlu, S. Bərdədə muğam gecəsi: Heydər Əliyev Fondunun, Azərbaycan Mədəniyyətinin dostları fondunun keçirdiyi "Muğam-2007" müsabiqəsinin qalibləri Bərdənin qonağı olmuşdur [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2008.- 15 mart.- S.12.

746. Alioğlu, S. Təlimdə keyfiyyət əsas şərtidir [Mətn] /S.Alioğlu //Respublika.- 2009.- 15 sentyabr.- S.6.

Bərdədə tikilən yeni məktəb binaları və təhsilin keyfiyyətindən bəhs olunur.

747. Allahverdiyev, E. Bərdədə ilk texnikum [Mətn] /E.Allahverdiyev //Kommunizm yolu.- 1978.- 18 iyun.- S.2.

Bərdədə Pambıqçılıq texnikumunun açılışı haqqında.

748. “Aran” “Məhsulu” yedi [Mətn] //Bərdə.- 2001.-22 iyul.- S.4.

Bərdənin “Aran” komandası Tovuzun “Məhsul” komandasını 5-1 hesabı ilə uddu.

749. Babayev, N. Keçmiş əsrlərdə yaşamış bərdəli alimlər [Mətn] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1979.- 6 yanvar.- S.4.

750. Bayramov, Q. Qarabağ elm və mədəniyyət mərkəzi kimi [Mətn] /Q.Bayramov //Qarabağ: dünən, bu gün, sabah. II Ümumrespublika elmi-əməli konfransının materialları.- Bakı, 2003.- [S.140-143]

Məqalədə Bərdə mütəfəkkirlərindən də söhbət açılır.

751. Bayramov, R. “Kommunist” qəzeti kənd təsərrüfatını partiya rəhbərliyinin yaxşılaşdırılması uğrunda mübarizədə [Mətn]: [1953-1958] /R.Bayramov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1965.- № 6.- S.33-41.

Məqalədə Bərdə rayon əməkçilərinin uğurlarının, problemlərinin qəzetdə işıqlandırılması haqqında söhbət açılır.

752. Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimi: Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir [Mətn]: [Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı E.Allahverdiyevin və məktəbin müəllimi Minayə Nəvvəqinin çıxışı] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

753. Bərdənin sabahı naminə... [Mətn]: [Bərdədə yeni salınmış Nizami adına istirahət parkı haqqında] //Azərbaycan.- 1996.- 26 iyun.- S.3.

754. Cabbarov, R. “Pambıqçı”nın qələbəsi [Mətn] /R.Cabbarov //Kommunizm yolu.- 1980.- 9 avqust.- S.4.

Bərdə futbol komandasının uğurları.

755. Erkan, D. Doktor Afik Bərdəli “Dünya gen dəyişimi” səhifəsində adını yazdırdı [Mətn] /D.Erkan //Bərdə.- 2008.- 18 iyun.- S.5.

Türkiyədə yaşayıb işləyən bərdəli Afik Hüseynov haqqında.

756. Ədilxanov, A. O öz sənətini sevir [Mətn] /A.Ədilxanov, C.Hacıyev //Kommunizm yolu.- 1964.- 26 yanvar.- S.4.

Bərdənin Qaradəmirçi kənd kitabxanasının müdiri Şərqiyyə Vəliyeva haqqında.

757. Əhmədov, A. Bərdənin muzeyi olmalıdır [Mətn]: [Vaxtı çatan məsələ] /A.Əhmədov //Kommunizm yolu.- 1986.- 29 aprel.- S.4.

Bərdə kimi qədim və şöhrətli bir şəhərdə muzeyin olmamasının böyük bir nöqsan olmasından və tarixi muzeyin yaradılmasının labüdlüyündən danışılır.

758. Əhmədova, H. Hörmət və ehtiramın təcəssümü [Mətn] /H.Əhmədova //Bərdə.- 2009.- 2 mart.- S.2.

Bərdədə yerləşən Heydər Əliyev muzeyi haqqında.

759. Əliyev, Ə. Bərdəli Alim Yusif Qarabaği [Mətn] /Ə.Əliyev //Bərdə.- 1991.- 2 noyabr.- S.4.

1570-ci ildə Bərdədə anadan olmuş fəlsəfə, məntiq, fəqih və poeziya-sahəsində məşhur olan Yusif Qarabaği haqqında.

760. Əliyev, Ə. Mədəniyyətimizin baharı [Mətn] /Ə.Əliyev //Kommunizm yolu.- 1965.- 28 aprel.- S.4.

Bərdə rayon Mədəniyyət şöbəsinin müdiri mədəniyyət yeniliklərindən danışır.

761. Əliyev, Ə. O bizim həmyerlimizdir [Mətn] /Ə.Əliyev //Bərdə pambıqçısı.- 1962.- 17 yanvar.- S.2.

Bərdəli alim İsmayıl Məmmədov haqqında.

762. Əliyev, İ. Təhsil, əmək, mükafat [Mətn] /İ.Əliyev, M.Novruzov, X.Mehdiyev //Azərbaycan müəllimi.- 1972.- 14 aprel.- S.3.

Bərdə rayon təhsilinin inkişafına həsr olunub.

763. Əliyeva, K. Azərbaycanın mətbuat tarixindən [Mətn] /K.Əliyeva //Xatun.- 1998.- № 2.- S.15-16.

Məqalə bərdəli Orucov qardaşlarından Abuzər Orucova həsr edilib.

764. Əliyeva, Ş. Ömrün 17 anı [Mətn] /Ş.Əliyeva //Bərdə.- 2008.- 22 iyul.- S.2.

Bərdəli jurnalist Fəqət Şadlinskaya haqqında.

765. Əsədov, B. Xirri müəllimin tarix muzeyi və nəbatat bağı [Mətn] /B.Əsədov //Azərbaycan.- 2004.- 4 iyun.- S.5.

Bərdədəki 6 saylı orta məktəbin Tarix-diyarşünaslıq muzeyi haqqında.

766. Hacıyev, Q. Bərdə XVIII əsrdə [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Folklor İnstitutu. Elmi axtarışlar.- 2005.- Bur. XV.- S.518-521.

767. Hacıyev, Q. Gəldim, gördüm, inandım [Mətn] /Q.Hacıyev //Bərdə.- 2007.- 30 mart.- S.2.

Tarixçi alim Bərdənin hərtərəfli inkişafından məmnunluğunu bildirdi.

768. Hacıyev, Q. Orta əsr bərdəli filosof və hüquqşünaslar müsəlman dünyasında [Mətn] /Q.Hacıyev //AMEA Şərqsünaslıq İnstitutu. Elmi araşdırmalar.- 2005.- № 1-4.- S.182-188.

769. İsayev, İ. Azərbaycan kəndində ictimai iəşənin inkişafı [Mətn]: [1946-1965] /İ.İsayev //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1972.- № 1.- S.3-11.

Bərdə rayonundan da söhbət açılır.

770. İsayev, M. Sosializm yarışı zəhmətkeşlərin yaradıcı fəallığını yüksəltməyin güdrətli vasitəsidir [Mətn] /M.İsayev //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1983.- № 3.- S.11-17.

Məqalədə Bərdə rayonundakı “Azərbaycan” kolxozunun təcrübəsindən də danışılır.

771. İsmayılova, X. Kitabxanaları yaşadan fədailərdir [Mətn] /X.İsmayılova //Mədəniyyət.- 2003.- 8 fevral- S.4.

Bərdə rayon MKS-nin direktoru Həvvə Mirzəyeva haqqında.

772. İsmayılova, X. Mədəniyyət etibarlı əllərdədir [Mətn] /X.İsmayılova //Mədəniyyət.- 2002.- 1 iyun.- S.5

Bərdə rayon Mədəniyyət şöbəsinin müdiri Soltan Həsənov haqqında.

773. İsmayılzadə, T. Təxti-Tavusun sorağında [Mətn] /T.İsmayılzadə //Azərbaycan arxeologiyası.- 1999.- № 3-4.- S.46-55.

Məqalədə Bərdənin İslam mədəniyyət mərkəzlərindən biri olduğu və orta əsrlərdə bir çox şəhərlər kimi Bərdənin də həm iqtisadi-siyasi, həm də mədəni mərkəz kimi seçilməsi vurğulanır.

774. Kamil. Yenə də Bərdədə [Mətn] /Kamil //Bərdə.- 2005.- 1 noyabr.- S.4.

Bakı Slavyan Universitetinin 4 tələbəsi Bərdədə istehsalat təcrübəsində olmuşdur.

775. Kərimov, S. Azərbaycan kəndində mədəni-maarif işi [Mətn]: [1928-1932] /S.Kərimov //ADU-nun elmi əsərləri. Tarix və fəlsəfə seriyası.- 1973.- № 3.- S.99-103.

Bərdədə qiraət komalarının tikilməsi haqqında danışılır.

776. Kubok Bərdəyə gəldi [Mətn] //Bərdə.- 2009.- 10 iyun.- S.4.

Bərdə futbolçularının qələbəsi haqqında.

777. Qafar, T. Işıqlı insan [Mətn] /T.Qafar //İki sahil.- 1999.- 25 may.- S.3.

Məqalə Azərbaycanın neft sənayesində görkəmli yeri, böyük əməyi olan bərdəli Cümşüd İbrahimova həsr olunub.

778. Qafarov, T. Yetkin sosializm şəraitində Azərbaycan kəndində mədəni-maarif işi [Mətn]: [1960-1980] /T.Qafarov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1984.- № 2.- S.10-17.

Məqalədə mədəni-maarif işindən danışarkən Bərdə rayonundan da misallar çəkilir.

779. Qılınclı, Y. Bərdəli Alim Moskvada [Mətn] /Y.Qılınclı //Bərdə.- 1999.- 10 may.- S.2.

Moskvada yaşayan bərdəli alim Zəhid Qocayev haqqında.

780. “Qızıl” Bərdədən üzü bəri [Mətn] //Bərdə.- 2007.- 12 iyul.- S.4-5.

“Bərdə” qəzetinin 75 illik yubileyi ilə bağlı yazılan məqalədə qəzetin keçdiyi ədəbi yol işıqlandırılır.

781. Quliyev, L. Bərdədə çempionlar yetişir [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2007.- 31 avqust.- S.6.

Bərdə Olimpiya idman mərkəzi haqqında.

782. Quliyev, L. Bərdədə “Gənclər evi” açılıb [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2004.- 13 aprel.- S.5.

783. Quliyev, L. Bərdədə yeni məktəb binaları tikilir [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2005.- 27 avqust.- S.5.

784. Quliyev, L. İndi Bərdənin hansı guşəsinə getsəniz yüksəlişin şahidi olarsınız. Cənab Heydər Əliyevin bu rayona hər gəlişi bir yeniliklə müşahidə olunub [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.-2002.-22 noyabr.- S.3.

785. Quliyev, L. Vətən sizə oğul deyir [Mətn] /L.Quliyev //Azərbaycan.- 2006.- 25 aprel.- S.4.

Bərdədə fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev muzeyinin işi haqqında.

786. Quliyev, T. Gənclərə gözəl hədiyyə: Bərdədə istifadəyə verilən “Gənclər evi” respublikada ilk belə mərkəzdir [Mətn] /T.Quliyev //Bərdə.- 2004.- 22 aprel.- S.2.

787. Məmmədov, E. Bərdə intibahın yeni mərhələsində [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə.- 2008.- 12 aprel.- S.2.

Bərdədə aparılan quruculuq işləri haqqında.

788. Məmmədov, E. Fəxr etməli oğul [Mətn]: [Bərdəlilər] /E.Məmmədov //Bərdə.- 2009.- 25 iyul.- S.3.

Bərdəli hüquqşünas Zaur Əliyev haqqında.

789. Məmmədov, E. Xoş gəlmisən bahar, qədəmlərin mübarək! Bərdədə İctimai televiziyanın rayon İcra Hakimiyyəti ilə birgə layihəsi əsasında Novruz bayramı ilə əlaqədar “Qarabağın baharı” adlı geniş tədbir keçirilmişdir [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə.-2008.-15 mart.- S.2-3.

790. Məmmədov, Ə. Bərdə dinamik inkişaf yolunda [Mətn] /Ə.Məmmədov //Bərdə.- 2006.- 31 iyul.- S.3.

Son illərdə Bərdədə aparılan tikinti-quruculuq işləri haqqında.

791. Məmmədova, G. Arif oxuyanda [Mətn]: [Xalq artisti Arif Babayevlə Bərdədə keçirilən görüş haqqında] /G.Məmmədova //Yeni mədəni-maarif jurnalı.- 2009.- № 1-2.- S.43.

792. Məmmədova, G. Taleyin xoşbəxtlik payı [Mətn]: [Bərdəli muğam ustası Maarif Məmmədov haqqında] /G.Məmmədova //Yeni mədəni-maarif jurnalı.- 2009.- № 3.- S.72-73.

793. Mirzə, M. Bərdə Olimpiya idman kompleksi [Mətn] /M.Mirzə //Respublika.- 2005.- 23 oktyabr.- S.4.

Kompleksin açılışı haqqında.

794. Novruzov, M. Danışır Bərdə [Mətn] /M.Novruzov //Kommunizm yolu.- 1969.-7 may.- S.2.

Bərdə radio qovşağının diktoru Qətibə Quliyeva haqqında.

795. Salahov, N. Uğurlar, problemlər [Mətn]: [N.Quliyev adına Mollalı kənd məktəbi haqqında] /N.Salahov //Kommunizm yolu.- 1989.- 14 dekabr.-S.4.

796. Salahov, Ş. Azərbaycan kolxozu kəndlilərinin mədəni həyatının bəzi məsələləri [Mətn]: [Bərdə rayonunun materialları əsasında] /Ş.Salahov //Azərbaycanın etnoqrafik məcmuəsi.- Bakı, 1981.- Bur. IV.- S. 125- 132.

797. Seyidov, M. Bərdə uşaq şahmat məktəbi açıldı [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1980.- 17 iyun.- S.4.

798. Seyidov, M. Musiqi bayramı [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu. - 1983.- 6 avqust.- S.2.

Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestri Bərdənin qonağıdır.

799. Sərəncam imzalanmışdır: “Bərdə-75” [Mətn] //Bərdə.- 2007. - 25 aprel.- S.1.

“Bərdə” qəzetinin 75 illiyi ilə əlaqədar keçiriləcək tədbirlərin planı haqqında Prezidentin sərəncamı.

800. Şadlinskaya, F. Aydınlıq yollarında [Mətn] //Bərdə.- 2001.- 29 sentyabr.- S.2.

Bərdəli Xanbikə müəllimə haqqında.

801. Şıxlı, T. İnkişaf etmiş sosializm dövründə Azərbaycan kəndində mədəni quruculuq [Mətn] /T.Şıxlı, H.Əmirov //Tarix, ictimaiyyət, coğrafiyanın tədrisi.- 1980.- № 4.- S.41-48.

Məqalədə Bərdə rayonundan da bəhs olunur.

802. Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin müəllimi Minayə Nəvvəqinin çıxışı [Mətn] //Azərbaycan.- 2004.- 12 sentyabr.- S.2.

İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri zamanı.

Filologiya elmləri. Bədii ədəbiyyat

Kitablar

803. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi [Mətn]: 3 cildə.- Bakı: 1960.- C.I.- 592 s.

Kitabda Bərdə haqqında da danışılır [S. 37-52].

804. Azərbaycanın şair və aşiq qadınları [Mətn].- Bakı: Maarif, 2003.- 280 s.

Kitabda bərdəli yaradıcı qadınlardan Rüzgar Əfəndiyeva, Xuraman İsmayılova, Bahar Bərdəli, Bəsti Bərdəli haqqında qısa məlumat və yaradıcılıqlarından nümunələr verilib [S. 23-24, 17-18, 97-98, 185-186].

805. Bənövşə çələngi [Mətn]: [Şeirlər toplusu].- Bakı: Adiloğlu, 2007.- 303 s.

Kitabda Bəsti Bərdəli, Bahar Bərdəli və Xuraman İsmayılovanın şeirləri verilib [S. 89, 103, 225].

806. Bərdəli, B. Qarabağın maralı [Mətn] /B.Bərdəli.- Bakı: Gənclik, 1995.- 52 s.

Bədii əsər bərdəlilərin həyatına, problemlərinə həsr olunub.

807. Can Azərbaycan [Mətn]: [Şeirlər toplusu].- Bakı: Qanun, 2006.- 251 s.

Kitabda bərdəli şairlər Xuraman İsmayılova və Rüzgar Əfəndiyevanın şeirləri verilib [S. 99-100, 232].

808. Əlibəyzadə, E. Nizami və tariximiz [Mətn] /E.Əlibəyzadə.- Bakı: ADPU, 2004.- 187 s.

Kitabın “Nizaminin hökmdar qadın surətləri” adlı bölümündə Bərdə hökmdarları Nüşabə, Məhinbanu, Şirin surətləri haqqında söhbət açılır [S. 92-99].

809. Əhmədov, Ə. XX əsr Azərbaycan yazıçıları [Mətn]: [Ensiklopedik məlumat kitabı] /Ə.Əhmədov.- Bakı: Nurlar, 2004.- 984 s.

Kitabda bərdəli yazıçı şairlər Bahar Bərdəli, Xuraman İsmayılova, Rüzgar Əfəndiyeva, Yusif Kərimov haqqında bioqrafik məlumat verilib [S.111, 413, 749, 936].

810. Əyyubov, Ə. Azərbaycanın iqlimi haqqında öçerklər [Mətn] /Ə.Əyyubov.- Bakı: Azərnəşr, 1962.- 72 s.

Bərdənin iqlimi haqqında N.Gəncəvinin söylədiyi fikirlər şərh edilir [S.10].

811. Xuraman. Könüm Qarabağdadı [Mətn] /Xuraman.- Bakı: Nərgiz, 2006.- 292 s.

“Qılınclım - elim, obam” adlı məqalədə Bərdə rayonunun Qılınclı kəndi haqqında məlumat verilir [S. 69-72].

812. Xuraman. Qarabağım qəm ocağım [Mətn] /Xuraman.- Bakı: Nağıl evi, 2004.- 112 s.

Kitabda Bərdəyə həsr olunmuş “Bərdə” və “Bərdəm” adlı şeirlər öz əksini tapıb [S.19, 47].

813. İlyas, P. Dünya, sənin qəm yükünü daşdım [Mətn] /P.İlyas.- Bakı: Nurlan, 2004.- 358 s.

Kitabda müəllifin “Bərdə” adlı şeiri yer alıb [S.17].

814. İsmayılov, İ. Azərbaycanda dövlətçilik fikri öçerkləri [Mətn] /İ.İsmayılov.- Bakı: Maarif, 1996.- 148 s.

Kitabda Nizaminin “İsgəndərnamə əsərində” Bərdə və Bərdə hökmdarı haqqında söylədiyi fikirlərin təhlili verilir [S.4, 19-22].

815. Kərimov, Y. Qarabağ şikəstəsi [Mətn] /Y.Kərimov.- Bakı: Azərbaycan, 2003.- 224 s.

Bərdəli yazıçı Yusif Kərimovun romanı Qarabağ savaşına həsr olunub.

816. Kitabı Dədə-Qorqud [Mətn].- Bakı: Azərnəşr, 1962.- 174 s.

Dastanda “Bəkil oğlu İmran” boyunda Bəkilin Oğuzdan köç edib Bərdəyə, Gəncəyə varıb vətən tutmasından bəhs olunur [S. 128].

817. Qoca, F. Ulduzlu düşüncələr [Mətn]: Şeirlər və poemalar /F.Qoca.- Bakı: Yazıçı, 1978.- 136 s.

Kitabda müəllifin Bərdəyə həsr olunmuş “Bərdə” adlı şeiri yer alıb [S.16].

818. Ləman, F. “Məhsəti” jurnalı 5 il [Mətn]: [Ensiklopedik toplu] /F.Ləman, S.Əhmədli .- Bakı: MBM, 2008.- 299 s.

Topluda Bərdə rayonunun yaradıcı qadınlarından Xuraman İsmayılova və Familə Fərmanlı haqqında məlumat verilib [S.109, 138].

819. Mehrəliyev, E. Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusu: ideya və sənətkarlıq məsələləri [Mətn] /E.Mehrəliyev.- Bakı: Nurlan, 2008.- 324 s.

Kitabda ta qədimdən üzübəri Qarabağ tarixindən, həyatından, dərdlərindən yazılmış əsərlərdə Bərdə adının da xüsusi vurğulandığı haqqında söhbət açılır [S.19, 36-37, 42, 45-46, 53, 54, 62-64].

820. Məhsəti şairlər məclisinin almanaxı [Mətn].- Bakı: Adiloğlu, 2002.- Kitab I.- 190 s.

Kitabda bərdəli şair qadınlardan Xuraman İsmayılova, Familə Novruzova, Rüzgar Əfəndiyeva haqqında qısa məlumat və şeirləri verilib [S. 36-38, 66-68, 98-100].

821. Məmmədli, M. Azərbaycan mədəniyyəti tarixindən mühazirə mətnləri [Mətn]: Ali məktəb tələbələri üçün dərs vəsaiti /M.Məmmədli.- Bakı: Vətən, 2004.- 175 s.

Kitabda Nizami Gəncəvinin əsərlərində Bərdənin igid və gözəl qızları Şirin və Nüşabənin vəsfindən, Bərdənin qədim və tarixi keçmişindən söhbət açıldığından danışılır [S.55, 57].

822. Məmmədova, S. Mədəniyyətşünaslıq [Mətn]: [Ali məktəblərin bakalavr pilləsi üçün dərs vəsaiti] /S.Məmmədova.- Bakı: Kooperasiya, 2001.- 202 s.

Kitabda VII əsrdə yaşamış bərdəli şair Dəvdəkin poeziyasının dili, ideyası haqqında məlumat verilir [S.59].

823. Sirli kainatlı dünyamız [Mətn] /M.Nəsibov, Ə.Əliyev, Ş.Məhərrəmov, A.Nəsibli, K.İbayeva, T.Əmirov.- Bakı: Şirvannəşr, 2006.- 551 s.

“Leylək döyüşü” adlı hekayədə Bərdənin Şirəlli kəndində baş vermiş hadisədən bəhs olunur [S.166].

824. Nizami, G. Xosrov və Şirin [Mətn] /G.Nizami.- Bakı: Elm, 1981.- 374 s.

Poemada mərkəzi Bərdə şəhəri olan Arranın hökmdarı Şirinlə Xosrovun eşq macəralarından danışarkən şair Bərdəni də vəsf etmişdir [S.6, 49, 63].

825. Nizami, G. İsgəndərnamə: Şərəfnamə, İqbalnamə [Mətn] /G.Nizami.- Bakı: Azərnəşr, 1941.- 439 s; Bakı: Yazıçı, 1982.- 688 s. (Təkrar nəşr); Bakı: Lider nəşr., 2004.- 432 s. (Təkrar nəşr).

“İsgəndərnamə”poemasında “İsgəndərin Bərdəyə gəlməsi və Nüşabə ilə görüşməsi” bölməsində Bərdənin tərfi verilir [S.194-211]; [II. S.203-222]; [III. S.201-220]

826. Səfərli, İ. Dan ulduzu, bir də mən... [Mətn]: [Mahnılar, şeirlər və poemalar] /İ.Səfərli.- Bakı: Gənclik, 1974.- 131 s.

Kitabda müəllifin “Bərdə” adlı şeiri öz əksini tapıb [S.82].

827. Səfərli, Ə. Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı [Mətn]: [Ali məktəblər üçün dərslik] /Ə.Səfərli, X.Yusifli.- Bakı: Ozan, 1998.- 632 s.

Kitabda bərdəli şair Dəvdəkin yaradıcılığından da bəhs olunur [S. 22-23].

828. Vəkilov, M. Cavanşir [Mətn] /M.Vəkilov.- Bakı: Uşaqgənc-nəşr, 1945.- 40 s.

Məşhur Girdiman dövlətinin hökmdarı Cavanşirə həsr olunmuş kitabda Cavanşirin vətəni Bərdənin vəsfi verilib [S. 3-5, 21-24, 28-30, 32-35, 37].

829. Zakir, Q. Seçilmiş əsərləri [Mətn] /Q.Zakir.- Bakı: Uşaqgənc-nəşr, 1947.- 139 s.

Kitabda şairin “Bərdə şəhəri” adlı şeiri öz əksini tapıb [S.112-114].

Dövri mətbuat

830. Abbasov, Ə. Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poemasında sülh və mübarizə məsələləri [Mətn] /Ə.Abbasov //AzSSR EA-nın Xəbərləri. İctimai elmlər seriyası.- 1961.- № 1.- S.61-73.

Məqalədə Bərdə hökmdarı Nüşabə ilə İsgəndər arasında olan münasibətlərin maraqlı şərhı verilir.

831. Abdullayev, Ş. Bərdəyə gəl... [Mətn]: [Bərdə haqqında şeir] /Ş.Abdullayev //Kommunizm yolu.- 1972.- 1 mart.- S.4.

832. Aslan, M. Bərdənin bayram donu [Mətn]: [Şair Bərdəni vəsf edir] /M.Aslan //Kommunizm yolu.- 1972.- 1 may.- S.4.

833. Babayev, N. Dünya gözəli Şirin bərdəlidir [Mətn] /N.Babayev //Kommunizm yolu.- 1981.- 13 oktyabr.-S.2.

834. Bərdə padşahı Nüşabənin dastanı [Mətn] //Ədəbiyyat qəzeti.- 1939.- 26 sentyabr.- 3 oktyabr.- S.2,3.

Nizami Gəncəvinin poemasından Bərdə ilə bağlı bir parça.

835. Çəmənli, C. Bərdənin [Mətn]: [Şeir] /C.Çəmənli //Kommunizm yolu.- 1979.- 6 yanvar.- S.4.

836. Əliyev, Ə. Bərdəli şair Dəvdək [Mətn]: [Tarixi keçmişimizdən] /Ə.Əliyev //Bərdə.- 1991.- 10 aprel.- S.4.

837. Əliyev, İ. Bərdədə folklor bayramı [Mətn] /İ.Əliyev //Kommunizm yolu.- 1986.- 25 mart.- S.4.

838. Fərzəli, Ə. Bərdənin şöhrəti [Mətn]: [Lirik poema] /Ə.Fərzəli //Kommunizm yolu.- 1976.- 9 noyabr.- S.4.

839. Gəncəli, N. Bərdə pambıqçılarına [Mətn]: [Seir] /N.Gəncəli //Kommunizm yolu.- 1976.- 4 dekabr.- S.4.

840. Kərimov, Y. Qibləsini axtaran qoca. “Qarabağ şikəstəsi” dəf-tərindən [Mətn] /Y.Kərimov //Bərdə.- 2007.- 30 mart.- S.6.

Bərdəli yazıçı Y.Kərimovun “Qarabağ şikəstəsi” əsərindən bir parça.

841. Mahmudov, Z. Getmisənmi Teberdaya, Dambaya? Bərdə [Mətn]: [Şeirlər] /Z.Mahmudov //Ulduz.- 1984.- № 10.- S.48.

842. Musayeva, A. Gülşəni Bərdəi [Mətn] /A.Musayeva //Elm və həyat.- 1984.- № 9.- S.17-18.

Bərdəli Gülşəni Bərdənin həyat və yaradıcılığı, şeirlərindən nümunələr verilib.

843. Musayeva, A. Seyid Yəhya Cəlaləddin Bakuvinin əlyazmaları /A.Musayeva //Elm və həyat.- 1985.- № 9.- S.21-22.

Məqalədə Seyid Yəhya Bakuvinin bərdəli Gülşəni Bərdənin müəlimi olduğu haqqında məlumat verilir.

844. Rza, O. Bərdə [Mətn]: [Bərdə haqqında şeir] /O.Rza //Kommunizm yolu.- 1973.- 3 noyabr.- S.4; Azərbaycan.- 1973.- № 12.- S.58.

845. Sevər, İ. Mən Bərdəyəm! [Mətn]: [Şeir] /İ.Sevər //Kommunizm yolu.- 1983.- 9 avqust.- S.4.

846. Seyidov, M. Kür qırağının əcəb seyrəngahı var [Mətn] /M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1982.- 26 oktyabr.- S.4.

Bərdənin tarixi şöhrətindən, inkişafından bəhs olunur.

847. Səmədov, S. Bərdədə [Mətn]: [Seir] /S.Səmədov //Kommunizm yolu.- 1983.- 5 fevral.- S.4.

848. Vəliyev, Ə. Yeni kəndin yaradıcıları [Mətn]: [Yazıcının qeydləri] /Ə.Vəliyev //Bərdə pambıqçısı.- 1959.- 24 iyun.- S.2.

Yazıçı Əli Vəliyevin Bərdə haqqında xoş təəssüratları.

Dilçilik. Toponimiya

Kitablar

849. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti [Mətn].- Bakı: Şərq-Qərb, 2007.- 368 s.

Lüğətdə müasir ədəbi dilimizdə işlənməyən və işlənsə də başqa mənə bildirən 28 mindən çox söz və ifadə toplanmışdır. Bu dialekt materiallarının içində Bərdədən toplanmış xeyli miqdarda söz vardır [S.6, 12, 13, 15, 17, 20, 22].

850. Azərbaycan SSRİ-nin izahlı coğrafi adlar lüğəti [Mətn].- Bakı: AzSSR EA, 1960.- 266 s.

Kitabda Bərdə rayonu və şəhərlərin izahı verilib [S.43].

851. Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası [Mətn]: Coğrafiya sözlüyü.- Bakı, 1967.- 170 s.

Kitabda Bərdə rayonu, şəhəri haqqında məlumat verilir [S.21, 114].

852. Azərbaycan toponimlərinə həsr olunmuş konfransın materialları [Mətn].- Bakı: Elm, 1973.- 134 s.

Kitabda Bərdədə yerləşən yer adları haqqında da məlumat verilir [S. 28, 36, 37].

853. Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti [Mətn]: 2 cildə.- Bakı: Şərq-Qərb, 2007.- C.I.- 304 s.

Kitabda Bərdə haqqında qısa, maraqlı məlumat verilir [S. 92].

854. Əhmədov, T. Azərbaycan toponimikasının əsasları [Mətn] /T.Əhmədov.- Bakı: ADU-nun nəşri, 1991.- 312 s.

Kitabda ayrı-ayrı coğrafi adların yaranma və təkamül yolları araşdırılır, müxtəlif toponim nümunələrində qalan qədim dil faktları tədqiq edilir. Bərdə rayonu ilə bağlı coğrafi ad və qədim toponimlər haqqında söhbət açılır [S.11, 19, 20-23, 33, 76, 86, 88-89, 91-92, 215, 231, 249].

855. Əhmədov, T. El-obamızın adları [Mətn] /T.Əhmədov.- Bakı: Gənclik, 1984.- 128 s.

Kitabda Bərdə rayonunun bir sıra kənd adlarının mənası haqqında məlumat almaq olar [S. 25, 31, 35, 42, 64, 82].

856. Əliyeva, N. Azərbaycan Yaqut Əl Həməvinin əsərlərində [Mətn] /N.Əliyeva.- Bakı: Çapaşoğlu, 1999.- 244 s.

Kitabda Bərdənin Azərbaycanın baş şəhəri olması və Bərdə sözünün mənası haqqında dilçi alimlərin araşdırmaları şərh edilir [S.48-49, 65, 67, 73, 76, 84-86, 113-114, 128, 150-154, 156, 168, 185-187].

857. Ərəb və fars sözləri lüğəti [Mətn]: [Azərbaycan klassik ədəbiyyatını oxumaq üçün].- Bakı: Yazıçı, 1985.- 136 s.

Kitabda Bərdə sözünün “qu” mənası verdiyi göstərilir [S.52].

858. Hüseynov, Y. Qarabağnamələr Azərbaycan tarixini öyrənmək üçün mənbə kimi [Mətn] /Y.Hüseynov.- Bakı: Elm, 2007.- 216 s.

Kitabda F.Şümrin yazdığı “Bu gün Quzey Azərbaycanda, xüsusilə Gəncə və Bərdə bölgələrindəki Qaraman və Qaramanlı yer adları bu oyumağa aid xatirələrdir” fikri verilib [S.72].

859. Qarabağlı, A. Qarabağ, onun qədim tayfaları və toponimləri [Mətn] /A.Qarabağlı.- Bakı: Mütərcim, 2008.- 480 s.

Qarabağın keçmişinə, onun qədim türk mənşəli tayfalarına, coğrafi adlara həsr olunmuş kitabda Bərdə ilə bağlı maraqlı tarixi faktlar da vardır [S. 24, 25, 51, 55, 95-98, 105].

860. Qeybullayev, Q. Qarabağ [Mətn]: [Etnik və siyasi tarixinə dair] /Q.Qeybullayev.- Bakı: Elm, 1990.- 248 s.

Kitabda Bərdə toponimi haqqında maraqlı mülahizələr, tarixi araşdırmalar vardır [S. 29, 39, 121, 125-126, 132, 139, 203, 219].

861. Məmmədov, A. Coğrafi adların sirri [Mətn] /A.Məmmədov.- Bakı: Azərənşr, 1969.- 70 s.

Kitabın “Rəvayət və ehtimal mənşəli coğrafi adlar” bölməsində Bərdə adının mənşəyi, yaranma tarixi haqqında məlumat verilir [S.32-33, 67].

862. Mirzəyev, H. Azərbaycan toponimləri və şivə sözləri [Mətn]: [Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti] /H.Mirzəyev.- Bakı, 2006.- 536 s.

Kitabda Azərbaycan şairlərinin şeirlərində Bərdə adının çəkilməsindən danışılır [S. 324, 343].

863. Mollazadə, S. Coğrafi adlar və Azərbaycan dilinin tarixi [Mətn] /S.Mollazadə.- Bakı: Elm, 1973.- 43 s.

Bərdədə “keşgöl”-ün kiçik su arxı mənasında işləndiyi bildirilir [S. 35].

864. Nəbiyev, N. Coğrafi adlar [Mətn]: [İzahlı lüğət] /N.Nəbiyev.- Bakı: Azərnəşr, 1982.- 282 s.

Kitabda Bərdə şəhərinin əsasının IV əsrdə qoyulduğu və fars dilində “qul yeri” mənasını verdiyi haqqında məlumat verilmişdir [S.38].

865. Nəbiyev, N. Coğrafi adların mənşəyi [Mətn] /N.Nəbiyev.- Bakı: Maarif, 1969.- 107 s.

Kitabda Bərdə şəhəri haqqında qısa məlumat vardır [S. 19].

866. Yusifov, Y. Toponimikanın əsasları [Mətn]: [Ali məktəb üçün dərslik] /Y.Yusifov, S.Kərimov.- Bakı: Maarif, 1987.- 204 s.

Kitabda Bərdə rayonuna aid toponimlər haqqında məlumatlar verilir [S. 43, 51, 65, 182].

867. Yüzbaşov, R. Azərbaycanın coğrafi adları [Mətn]: [Oçerklər] /R.Yüzbaşov, K.Əliyev və b.- Bakı: Maarif, 1972.- 100 s.

Kitabın “Coğrafi adlar bölməsi”nin “Zal” coğrafi ad başlığı altında və “Azərbaycanın qısa toponimik lüğəti” bölməsində Bərdə sözünün mənası haqqında məlumat verilir [S.10, 67-100].

868. Zəhidov, Ə. Azərbaycanın bəzi toponimləri [Mətn] /Ə.Zəhidov.- Gəncə, 1995.- 142 s.

Kitabda Bərdənin bəzi yer adlarının mənası, mənşəyi haqqında da söhbət açılır [S. 50, 52, 58].

Dövri mətbuat

869. Abbasov, Ə. Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poemasında qadın surətləri [Mətn] /Ə.Abbasov //Şərqşünaslıq institutunun elmi əsərləri.- Bakı, 1962.- C.III.- S.67-84.

Məqalədə Bərdə hökmdarı Nüşabə haqqında geniş söhbət açılır.

870. Əzizov, E. Bərdə sözü haqqında: coğrafi adlarda tarix [Mətn] /E.Əzizov //Azərbaycan müəllimi.- 1981.- 21 avqust.- S.2.

Tarixi yaşadan Bərdə sözü haqqında.

871. Əzizov, E. Bərdə toponimi [Mətn] /E.Əzizov //Azərbaycanın onomastika problemlərinə dair konfransın materialları.- 1987.- S.148-150.

Bərdə sözünün etimologiyası, coğrafi mövqeyi haqqında söhbət açılır.

872. Əzizov, E. Bərdə toponimi [Mətn] /E.Əzizov //Elm və həyat.- 1987.- № 6.- S.17-18.

Məqalədə vaxtilə Yaxın Şərqi ən böyük şəhərlərindən olan, Arranın paytaxtı Bərdə haqqında maraqlı toponimik mülahizələr vardır.

873. Əzizov, E. Lənbəran toponiminin mənşəyi [Mətn] /E.Əzizov //Elm və həyat.- 1986.- № 9.- S.15.

Bərdə rayonunun Lənbəran kəndinin adı haqqında.

874. Mirzəyev, M. Coğrafi adlar necə yaranıb? [Mətn] /M.Mirzəyev //Tarix, ictimaiyyət, coğrafiyanın tədrisi.- 1980.- № 6.- S.48-52.

875. Nuriyev, E. Bərdə rayonunun toponimləri öyrənilir [Mətn] /E.Nuriyev //Kommunizm yolu.- 1980.- 27 may.- S.4.

876. Veysəlov, G. Alpout - bu nə deməkdir? [Mətn] /G.Veysəlov //Kommunizm yolu.- 1976.- 8 yanvar.-S.4.

Bərdənin Alpout kəndinin etimologiyası haqqında.

İncəsənət

Kitablar

877. Abdullayeva, S. Azərbaycan musiqisi və təsviri incəsənət [Mətn] /S.Abdullayeva.- Bakı: Oğuz eli, 2001.- 416 s.

Kitabda İsgəndərin Bərdədə Nüşabə ilə görüşünü əks etdirən miniatürlər verilib [S.262].

878. Dünyamalıyeva, S. Azərbaycan geyim mədəniyyəti tarixi [Mətn]: [Bədii-etnoqrafik tədqiqat] /S.Dünyamalıyeva.- Bakı: Nağıl evi, 2003.- 560 s.

Kitabda ilkin orta əsrlərdə fars və Xuzistanı ipək parça ilə təchiz edən Bərdədə həm də boyaq bitkilərinin yetişdirilməsi və ixracından, Nizaminin Bərdə hökmdarı Nüşabənin sarayını təsvir edərkən parçalar üzərinə çəkilmiş rəsmlərdən bəhs olunduğundan yazılır [S.47, 49, 53, 54].

879. Əliyeva, F. Musiqi tarixinin səhifələri [Mətn] /F.Əliyeva.- Bakı: Adiloğlu, 2003.- 281 s.

Kitabın “Müsabiqənin dərsləri adlı” bölməsində Xanəndələrin Cabbar Qaryağdıoğlu adına II Respublika müsabiqəsinin iştirakçıları içində II yer qazanan bərdəli Reyhan Rəcəbova və müsabiqənin diplomuna layiq görülən Tərgül Orucovanın adları çəkilir [S. 94-95].

880. Kərimov, K. Azərbaycan incəsənəti [Mətn]: Monoqrafiya /K.Kərimov, R.Əfəndiyev.- Bakı: İşıq, 1992.- 344 s.

Monoqrafiyanın “Orta əsrlərdə incəsənət” adlı III fəslində “XI-XV əsrlərdə dekorativ tətbiqi sənətlər” bölməsində Nizami Gəncəvinin İsgəndərnamə poemasında Nüşabənin Bərdədəki sarayındakı rəsmlər barədə məlumat verilir [S.72, 74].

881. Quliyeva, M. Azərbaycan incəsənəti [Mətn]: Mənbələr /M.Quliyeva, Z.Əliyev.- Bakı: Buta, 2006.- C.I.- 104 s.

Kitabda Bərdə türbəsinə bəzəyən mavi və firuzəyi rəngli zəngin kaşıılardan danışılır [S. 95].

882. Muradov, B. Azərbaycan xalçaları [Mətn] /B.Muradov.- Bakı: Elm, 2008.- 433 s.

Bərdədə doğulmuş müəllif kitabında misli bərabəri olmayan Bərdə ipəyi və xalçaları haqqında yazır [S.239-241].

883. Müciri, C. Azərbaycan xalçaçılığı [Mətn]: [Azərbaycan xalçaçılığının texnoloji üsulları] /C.Müciri.- Bakı: Azərnəşr, 1977.- 100 s.

IX əsrin sonu X əsrin əvvəllərində yaşamış ərəb və fransız səyyahlarının Bərdədə toxunmuş xalçalar haqqında yazdıqlarından bəhs olunur [S.3].

884. Nizami, G. Xəmsə: Miniatiurlər [Mətn] /tərt. ed. M.Abdullayev.- Bakı: Yazıçı, 1983.- 145 s.

Kitabda İsgəndərin Nüşabə ilə görüşü səhnəsinin miniatürü və qısa məlumat verilir [S.118-119].

885. Səməd, M. İncəsənət ustaları [Mətn] /M.Səməd.- Bakı: İşıq, 1987.- 180 s.

Kitabın “Güllədən güclü” adlı bölməsində muğam ifaçısı İslam Abdullayevin Şuşadan Bərdəyə Sadıq bəyin oğlunun toy məclisində iştirak etmək üçün gələrkən yolda başına gələnlərdən danışılır [S.98-104].

886. Tağıyeva, R. Azərbaycan xalçası [Mətn] /R.Tağıyeva.- Bakı: Şərq-dizayn, 1999.- 260 s.

Kitabda misilsiz Bərdə xalçaları və ipək parçaları haqqında danışılır [S.8, 32].

Dövri mətbuat

887. Bünyatova, Ş. Nizami Gəncəvinin əsərlərində Azərbaycan xalçalarının əksi [Mətn] /Ş.Bünyatova //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 1-2.- S.72-78.

Məqalədə Nizaminin “İsgəndərnamə” əsərinə istinadən Bərdə hökmdarı Nüşabənin saraylarının gözəl xalçalarla bəzədilməsindən və ipək parça üzərində İsgəndərin əksi həkk olunmuş xalçadan bəhs edilir.

888. Həsənov, Q. Nizami Gəncəvi yaradıcılığında təbiət mövzusu [Mətn] /Q.Həsənov, A.Qəniyev //Nizaminin poetik, fəlsəfi və musiqi dünyası. Ümumrespublika elmi praktik konfransın materialları [3-4 may 1991].- Bakı, 1991.- S.54-57.

Məqalədə Nizaminin “İsgəndərnamə” əsərində təsvir olunan Bərdədən danışılır.

889. Mehdiyev, X. Onu səsindən soruşun [Mətn]: [Oxuyur Reyhan Rəcəbova] /X.Mehdiyev //Bərdə.- 1991.- 20 mart.- S.4.

Bərdəli gənc müğənni Reyhan Rəcəbova haqqında.

890. Məmmədov, E. 65 yaşın səsi [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə. - 2003.- 5 noyabr.- S.3.

Bərdəli xanəndə Maarif Məmmədovun 65 illik yubileyi ilə bağlı təbrik.

891. Məmmədov, E. Gülüş dolu bir gün [Mətn] /E.Məmmədov //Bərdə.- 2004.- 22 mart.- S.4.

Bərdəlilərin Novruz bayramını təbrik etməyə Xalq artisti Afaq Bəşirqızı gəlmişdir.

892. Salahov, N. Qarabağın çal-çağır günləri. “Xarı bülbül” III beynəlxalq musiqi festivalı Bərdədə [Mətn] /N.Salahov //Bərdə.- 1991.- 22 may.- S.2-3.

893. Səlimoğlu, Q. Muğam musiqisini yaşadan el xanəndəsi [Mətn] /Q.Səlimoğlu //Ziyalı.- 2009.- 15 fevral.- S.5.

Bərdəli el xanəndəsi Maarif Məmmədov haqqında.

894. Şirinov, Ə. Bərdədə musiqi bayramı [Mətn] /Ə.Şirinov, M.Seyidov //Kommunizm yolu.- 1982.- 7 avqust.- S.4.

Respublika Dövlət Simfonik Orkestrinin rəhbəri və baş dirijoru SSRİ Xalq artisti Niyazi Bərdənin qonağıdır.

895. Tahirqızı, T. Yetmiş yaşlı sənətkar [Mətn] /T.Tahirqızı //Bərdə.- 2009.- 15 fevral.- S.3.

Bərdəli xanəndə Maarif Məmmədovun 70 yaşı münasibətilə.

Din

Kitablar

896. Azərbaycan Respublikası məscidlərinin ensiklopediyası [Mətn] /İran İslam Respublikasının Azərbaycandakı səfirliyinin mədəniyyət mərkəzi.- Bakı: Beynəlxalq Əlhudə nəşriyyatı, 2001.- 310 s.

Kitabda Bərdə rayonunda yerləşən məscidlər haqqında məlumat verilir [S. 100-102].

897. Cəfərov, A. Bəhai dini Azərbaycanda [Mətn] /A.Cəfərov. - Bakı: Təhsil, 2004.- 80 s.

Bərdədə Bəhai dini icmasının yaranması, fəaliyyəti haqqında məlumat verilir [S.5, 19-20, 2-25].

898. Həsənoğlu, H. Azərbaycanın dini-tarixi abidələri, ziyarət-gahları, seyidləri, övliyalrı [Mətn] /H.Həsənoğlu.- Bakı: Nasir, 2005.- Hissə II.- 584 s.

Kitabda Bərdənin dini məbədgahları və şəxsiyyətləri haqqında ətraflı məlumat verilir [S.112-182].

899. Xəlilov, X. Qarabağ: Etnomənəvi inkişaf tarixi [Mətn] /X.Xəlilov.- Bakı: Günəş, 2006.- 80 s.

Kitabda Bərdədə İslamın qəbulundan, Bərdə şəhərinin islam dünyasının mədəni mərkəzlərindən birinə çevrilməsindən, Bərdənin din xadimi Əhməd-əl- Bərdəidən bəhs olunur [S.19-20].

900. İsgəndərli, C. Azərbaycanda qeyri-ənənəvi dinlər və təriqətlər [Mətn] /C.İsgəndərli.- Bakı, 2008.- 96 s.

İbrahimilik dini icmasının Bərdədə də təbliğinin aparılması haqqında məlumat kitabda yer alıb [S. 95].

901. Qasimov, Ə. Müqəddəslər unudulmur [Mətn] /Ə.Qasimov.- Bakı: Qanun, 2005.- 132 s.

Kitabda Bərdədə yaşayan Qarabağın məşhur seydilərindən biri olan Seyid Nəsir ağa, oğlu Seyid Məhəmməd ağa və eləcə də onların soy kökü haqqında söhbət açılır.

Dövri mətbuat

902. Əhədov, A. Qanzasar monastırı [Mətn] /A.Əhədov //Elm və həyat.- 1985.- № 8.- S.17-19.

Məqalədə paytaxtı Partav [Bərdə] şəhəri olan Qafqaz Albaniyasının xristianlığı qəbul etmiş ilk dövlət olduğu yazılır.

903. Əsədov, B. Qafqaz Albaniyasının məbədləri [Mətn] /B.Əsədov //İrs-Azərbaycan.- 2003.- № 14-15.- S.162-173.

Məqalədə 522-ci ildə Alban kilsəsinin başçısı, katalikos müqəddəs ata Abbas iqamətgahının Çoladan Bərdəyə köçürülməsindən sonra Bərdə kilsəsinin iri monastra çevrilməsindən bəhs olunur.

904. Xəlilzadə, F. İnsan adlı nur parçası: Seyid Yusif Ağa [Mətn] /F.Xəlilzadə //Azərbaycan.- 2002.- 9 may.- S.4.

Bərdəli Seyid Yusif ağanın həyatından bəhs olunur.

905. Quliyeva, İ. Bərdə cümə məscidi [Mətn]: [Mənəviyyat] /İ.Quliyeva //Qarabağ.- 1991.- 18 iyul.- S.4.

Fəlsəfə

Kitablar

906. Aslanova, R. İslam və mədəniyyət [Mətn] /R.Aslanova.- Bakı: Azərb. Univers. Nəşriyyatı, 2002.- 406 s.

“Orta əsrlərin Azərbaycan mədəniyyəti və islam” adlı bölmədə Bərdə və bərdəli mütəfəkkirlərin adları çəkilir [S. 250-267].

907. Məmmədov, Z. Azərbaycan fəlsəfəsi tarixi [Mətn] /Z.Məmmədov.- Bakı: Şərq-Qərb, 2006.- 328 s.

Kitabda Azərbaycan fəlsəfəsi tarixində layiqli yeri olan bərdəli filosofların həyatı, fəlsəfi görüşləri, yazdıqları əsərlər və yetişdirdikləri filosoflar haqqında məlumatlar verilir [S.12, 19, 23, 25-26, 31, 33-34].

908. Məmmədov, Z. Azərbaycanda XI-XIII əsrlərdə fəlsəfi fikir [Mətn] /Z.Məmmədov.- Bakı: Elm, 1978.- 205 s.

Kitabda XI-XIII əsrlərdə yaşamış bərdəli alim və filosoflar haqqında ətraflı söhbət açılır [S.17, 20-21, 23, 28, 78, 185, 188].

909. Məmmədov, Z. Orta əsr Azərbaycan filosofları və mütəfəkkirləri [Mətn] /Z.Məmmədov.- Bakı: Azərnəşr, 1986.- 65 s.

Kitabda orta əsrlərdə Bərdə torpağının yetirdiyi mütəfəkkir filosofların həyatı, fəlsəfi görüşləri haqqında maraqlı məlumatlar verilir [S.4, 6-9, 50-51].

910. Orta əsrlərin fəlsəfi və sosial-siyasi fikri [Mətn]: [Qərbi Avropa və Azərbaycan] /Ə.Tağıyev, N.İsayev, S.Nuriyev, A.Cəfərov.- Bakı: Çapaşoğlu, 1999.- 288 c.

Kitabın X fəslində bərdəli filosof-alim Yusif Qarabağının həyat və fəaliyyətinə həsr olunub [S. 261-267].

Dövri mətbuat

911. Əliyev, E. Orta əsrlərdə Azərbaycanda islam mədəniyyəti [Mətn] /E.Əliyev //Gənc azərbaycanşünasların məruzələri.- Bakı, 1998.- S.113-121.

Məqalədə Bərdə və bərdəli mütəfəkkirlər haqqında ətraflı məlumat verilir.

912. Məmmədov, Z. XIII əsrdə yaşamış bəzi Azərbaycan mütəfəkkirləri haqqında [Mətn] /Z.Məmmədov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- 1968.- № 3.- S.115-123.

Məqalədə bərdəli mütəfəkkirlər haqqında fikirlər söylənmişdir.

913. Məmmədov, Z. VII-X əsr Azərbaycan fəlsəfəsi və ictimai fikir tarixinə dair məlumat [Mətn] /Z.Məmmədov //AzSSR EA-nın xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası.- Bakı: Elm, 1969.- S.73-82.

Məqalədə o dövrdə yaşamış bərdəli alim və filosoflar Məkki ibn Əhməd Bərdəi və Əbubəkr Əbdüləziz ibn Həsən Bərdəi haqqında ətraflı danışılır.

НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Общенациональный лидер Гейдар Алиев и Барда

1. **Алиев, Г.** 115 тысяч тон хлопка - новый рубеж хлопкорбов Барды: Изложение выступления Г.А.Алиева на собрании партийно-хозяйственного актива Бардинского района [Текст] /Г.Алиев //Молодежь Азербайджана.- 1981.- 8 сентября.- С.1.

2. **Алиев, Г.** Урожай дается умелым [Текст] /Г.Алиев //Труд.- 1981.- 30 октября.- С. 2.

О достигнутых успехах в области хлопководства Бардинского района.

Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев и Барда

3. **Алиев, И.** Речь Президента Азербайджана Ильхама Алиева [Текст]: [В Барде] /И.Алиев //Бакинский рабочий.- 2004.- 14 сентября.- С. 1.

4. **Алиев, И.** Речь Президента Азербайджана [Текст]: [На церемонии открытия средней школы в Барде им. академика Зарифы Алиевой] /И.Алиев //Бакинский рабочий.- 2004.- 14 сентября.- С. 3.

5. **Алиев, И.** Улучшение условий жизни населения прежде всего беженцев и вынужденных переселенцев постоянно находится в центре внимания Азербайджанского государства [Текст]: [Речь Президента Ильхама Алиева на встрече с представителями общест-венности Бардинского района] /И.Алиев //Бакинский рабочий.- 2006.- 3 марта.- С. 1.

6. **Ильхам Алиев:** Наша цель - добиться всестороннего раз-вития Азербайджана, постоянного повышения благосостояния на-рода: Поездка Ильхама Алиева в Барду [Текст] //Бакинский рабо-чий.- 2004.- 14 сентября.- С.1.

7. **Мехтиев, Р.** Парламентские выборы 2005 года: Предвари-тельный анализ [Текст]: [Итоги и выводы] /Р.Мехтиев.- Баку: XXI - Ени Нешрлер эви, 2006.- 320 с.

О поездке Президента Ильхама Алиева в Барду и его выступ-ление [С.157].

8. Поездка Президента Азербайджана Ильхама Алиева в Бардинский район [Текст] //Бакинский рабочий.- 2006.- 3 марта.- С. 2-4.

9. Президент Азербайджана Ильхам Алиев ответил на вопросы журналистов [Текст] //Бакинский рабочий.- 2004.- 14 сентября.- С.5.

География

Книги

10. Азербайджанская ССР [Текст]: Административно-территориальное деление на 10 июля 1968 года.- Баку: Азернешр, 1968.- 218 с.

Даны сведения о территории, селах и поселках Бардинского района [С.26, 27].

11. Гаджиев, Р. Глубинное геологическое строение Азербайджана [Текст] /Р.Гаджиев.- Баку: Азернешр, 1965.- 200 с.

В книге говорится о строении земной коры Азербайджана, в том числе и о Барде [С. 51, 146, 186].

12. Керемов, Н. Жизнь в пути [Текст] /Н.Керемов.- М.: Мысль, 1979.- 158 с.

В книге, посвященной жизни и деятельности известного географоведца путешественника Гаджи Зейналабдина Ширвани, имеются сведения о пребывании его в Барде [С.45].

13. Природные условия и природные ресурсы Кура-Араксинской низменности [Текст] /АН АзССР.- Баку, 1965.- 200 с.

Даются сведения о природных условиях и природных ресурсах Бардинского района [С. 35-37, 39, 50].

Периодика

14. Велиханова, Н. О термине сикка в арабской географической литературе [Текст] /Н.Велиханова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1989.- № 3.- С.104-107.

Упоминается о Бардинских монетах в арабских географических источниках.

15. Керемов, Н. О некоторых выдающихся средневековых Азербайджанских географах и путешественниках [Текст] /Н.Керемов //Ученые записки АГУ. Серия геолого-географических наук.- 1977.- № 3.- С.50-57.

В статье говорится о географоведах-путешественниках бардинцах Абубекр Бардаи и Абуазиз Бардаи.

16. Мехралиев, Э. О географическом описании Азербайджана в письменных источниках V-X вв [Текст] /Э.Мехралиев //Известия АН АзССР. Наука о земле. География.- 1982.- № 5.- С.15-20.

В статье А.Ширакасин отмечал, что в V-VII веках столицей Кавказской Албании являлась Барда.

17. Осипов, Г. Селение Барда. Джеванширского уезда, Елизаветпольской губернии [Текст] /Г.Осипов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1893.- Отдел 7. - Вып.17.- С.119-137.

В статье даны полные сведения о значении названия месторасположения Барды, ее климате, быте и др.

Сельское хозяйство

Книги. Диссертации и авторефераты

18. Агаев, И. Подготовка квалифицированных кадров для сельского хозяйства Азербайджана в период развитого социализма [Текст] /И.Агаев.- Баку, 1983.- 47 с.

В книге даются сведения и о Барде [С. 19, 20, 26].

19. Алиев, Г. Земельные ресурсы Азербайджана и их рациональное использование и охрана [Текст] /Г.Алиев, Ш.Гасанов и др.- Баку: Азернешр, 1981.- 220 с.

В книге говорится и о Барде [С. 80, 112, 131, 134, 142].

20. Алиев, И. Исторические этапы сельского хозяйства Азербайджана и перспективы его развития [Текст] /И.Алиев.- Баку: Ишыг, 2004.- 384 с.

Даются сведения и о Барде [С.11, 16, 159, 234].

21. Бретаницкий, Л. Архитектура Советского Азербайджана [Текст] /Л.Бретаницкий, А.Саламзаде.- М.: Изд. Литер. по стро-тву, 1973.- 263 с.

О строительстве нового поселка в колхозе «Москва» Бардинского района [С. 254].

22. Велиев, И. Азербайджан: Справочник [Текст] /И.Велиев, Э.Агаоглу.- Баку: Азербайджанская Энциклопедия, 1998.- 94 с.

В справочнике говорится о развитии шелководство в Барде [С. 22, 45, 56].

23. Гашимов, Р. Пути улучшения использования земельных ресурсов [Текст] /Р.Гашимов, И.Рустамова.- Баку, 1983.- 36 с.

О земельных ресурсах Барды [С.15].

24. Гулиев, Ш. Рисоводство в Азербайджане [Текст]: [Историко-этнографическое исследование] /Ш.Гулиев.- Баку: Элм, 1994.- 24 с.

Среди развивающихся рисоводство районов Азербайджана, показана и Барда [С.5].

25. Исмаилов, И. Обоснование моделей совместного использования техники в фермерских хозяйствах и функционирования обслуживающих предприятий в условиях Азербайджанской республики [Текст]: Автореферат диссер. на соиск. учен. степени док. тех. наук. 05.20.03 - Технология и средство технического обслуживания в сельском хозяйстве /И.Исмаилов; Азерб. с/х академия.- Гянджа, 2008.- 48 с.

В исследовании говорится и об опыте работы фермерского хозяйства «Гылынчлы» Бардинского района [С.29, 31].

26. Махмудов, А. Сельское хозяйство Азербайджанской ССР на крутом подъеме [Текст] /А.Махмудов.- Баку: Элм, 1978.- 77 с.

В книге говорится о достигнутых успехах в хлопководстве и в Бардинском районе [С. 45, 50, 51].

27. Мухтарова, А. Совхозы Азербайджана в 70-х первой половине 80-х годов [Текст]: [Социально-экономический аспект] /А.Мухтарова.- Баку: Изд. Бакинского Университета, 1992.- 112 с.

В книге говорится и о Бардинском районе [С.35, 66].

28. Рзаев, А. Шагаем [Текст]: [Великим именем озарено] /А.Рзаев.- М.: Правда, 1970.- 288 с.

Об истории создания колхоза «Шагаим» в Бардинском районе [С. 205-207].

29. Умаев, А. Процессы капиталистического развития в сельском хозяйстве Азербайджана в конце XIX - начале XX века [Текст] /А.Умаев.- Баку: Элм, 2002.- 530 с.

В книге говорится о хозяйственных успехах Бардинского района [С.31, 107].

Периодика

30. Абдуллаев, А. Социалистические преобразования быта и культуры хлопкоробов Азербайджана в период развитого социализма [Текст]: [По материалам Бардинского района] /А.Абдуллаев //АН АзССР Музей Истории. Материалы научной сессии, посвященной итогам научно-исследовательских работ музея за 1983 год.- Баку, 1985.- С.53-55.

31. Агаев, И. Социалистическое соревнование хлопкоробов Азербайджана в десятой пятилетье [Текст] /И.Агаев //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1984.- № 4.- С.3-8.

В статье среди передовиков труда упоминается и Т.Мустафаева из Барды.

32. Алескеров, А. Резервы снижения себестоимости хлопко-сырца в колхозах [Текст] /А.Алескеров, С.Ахундова //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1961.- № 5.- С.81-92.

Говорится об успехах Бардинского района.

33. Алиев, К. Отузикилер на подъеме [Текст]: [Бардинский район] /К.Алиев //Агитатор.- 1968.- № 9.- С.8.

34. Алиев, Х. По примеру ямпольцев: Развернули борьбу за высокое качество производимой продукции хлопкоробы и работники хлопко-очистительного завода Бардинского района [Текст] /Х.Алиев //Вышка.- 1978.- 17 октября.- С.2.

35. Амбарцумов, А. Рост неделимых фондов колхозов Азербайджана и возникновение межколхозных производственных связей [Текст] /А.Амбарцумов //Ученые записки АГУ. Серия общественных наук.- 1961.- № 6.- С.47-56.

36. Ахвердова, С. О роли русских ученых и специалистов в развитии шелководства в Азербайджане в XIX в. [Текст] /С.Ахвердова //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1962.- № 7.- С.43-54.

Рассказывается об одном из 7 учителей Гасан бек Багирове, прибывшем в Барду в 1889-году для проведения курсов по шелководству.

37. Даминов, Б. Выполняя обязательства [Текст]: [О хлопкоробах Агджабединского и Бардинского районов] /Б.Даминов //Сельская жизнь.- 1979.- 13 октября.- С.1.

38. Даминов, Б. Рекорд Т.Мусаевой: механизатора колхоза «Коммунизм» Бардинского района [Текст] /Б.Даминов //Сельская жизнь.- 1979.- 24 октября.- С.1.

39. Даминов, Б. Ускоряя сев [Текст]: [О внедрении передовых машин и технологии Бардинского района] /Б.Даминов //Сельская жизнь.- 1980.- 13 апреля.- С.3.

40. Джавадов, Г. Традиционное орудие пахоты Карабаха в XIX начале - XX века [Текст] /Г.Джавадов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права .- 1985.- № 4.- С.78-88.

В статье на основании собранных печатных материалов из Агдамского, Бардинского, Агджабединского и Тертерского района, а также исторической литературы, исследуются орудия пахоты, их технология и распространение в зоне.

41. Козлов, К. Оживают безводные степи [Текст] /К.Козлов //Бакинский рабочий.- 1950.- 23 марта.- С.2.

О бурении новых артезианских колодцев Бардинской межрайонной строительной конторой в Бардинском, Агдамском, Агджабединском, Евлахском районах.

42. Мамедов, Г. На основе комплексной механизации [Текст]: Хлопководство колхоза им. Азизбекова Бардинского района Азербайджанской ССР /Г.Мамедов //Хлопководство.- 1981.- № 3.- С.10-11.

43. Сафаралиев, Р. Труд во имя урожая: О хлопкоробах Бардинского района [Текст] /Р.Сафаралиев //Сельская жизнь.- 1976.- 16 октября.- С.2.

44. Эверлин, А. Бардинская слава: взлет и падение [Текст]: [Чем обернулась для района погоня за дутыми рекордами] /А.Эверлин //Бакинский рабочий.- 1988.- 22 июля.- С.3.

История

Книги. Диссертации и авторефераты

45. Абасов, Ф. Карабахское ханство [Текст] /Ф.Абасов.- Баку: Тахсил, 2007.- 278 с.

Говорится о городе Барде, входящем в территорию Карабахского ханства [С.9, 12, 238].

46. Аббасов, М. Через всю войну [Текст]: [Документальный очерк о Герое Советского Союза Аслана Везирова] /М.Аббасов.- Баку: Азернешр, 1983.- 83 с.

47. Абд Ар-Рашид Ал-Бакуви. Китаб Талхис Ал-Асар Ва Аджа ибн Ал-Малик Ал-Каххар [Текст] /Изд. текста, перевод, предисловия, примечания и приложения З.М.Буниятова [Сокращение книги о памятниках и чудеса царя могучего] /Абд Ар-Рашид Ал-Бакуви.- М.: Наука, 1971.- 324 с.

В разделе «Пятый климат» дается сведения о образовании Барды, о занимаемой ею территории [С. 45, 85, 90, 126, 142, 191, 203].

48. Аджи, М. Дыхание Армагеддона [Текст] /М.Аджи.- М.: Хранитель, 2007.- 253 с.

В книге нашло свое отражение сведение о переносе столицы Кавказской Албании в Барду [С.196].

49. Азербайджан [Текст]: Путеводитель.- Баку: Azer Olympic international Company, 2003.- 256 с.

Даются краткие, но содержательные сведения о транспортных дорогах, истории, исторических памятниках, материально-нравственных ценностях [С. 221-223].

50. Акты, собранные Кавказской Археографической Комиссией [Текст].- Тифлиς, 1869.- Том III.- Часть 1.- VI+941 с.

В сведениях о общественно-политических событиях 1806-1809 годов рассказывается и о Барде [С. 97, 257, 277, 303, 304, 344, 353, 433, 705].

51. Акты, собранные Кавказской Археографической Комиссией [Текст].- Тифлиς, 1874.- Том VI.- Часть 1.- 941 с.

В этом томе, отражаются общественно-политические события 1816-1827 годов, дается сведения и о Барде [С. 397-401].

52. Алиев, И. Албанские памятники Карабаха [Текст] /И.Алиев, К.Мамедзаде.- Баку: Азернешр, 1997.- 17 с.

В книге говорится об одной из важных областей Кавказской Албании - Утии (Барда-Имишли) [С.17].

53. Алиев, М. Кабала [Текст] /М.Алиев, Ф.Гадиров.- Баку: Элм, 1985.- 88 с.

Даются сведения о переводе во II половине V века столицы Албании из Кабалы в Барду [С.29].

54. Алиев, Ф. Азербайджано-русские отношения [Текст] /Ф.Алиев.- Баку: Элм, 1985.- Часть 1.- 173 с.

О нападении русских в 943-944 годах в Барду [С.11-12].

55. Ализаде, А. Социально-экономическая и политическая история Азербайджана XIII-XIV вв [Текст] /А.Ализаде; АН АзССР.- Баку, 1956.- 420 с.

XIII-XIV вв широко рассматривается общественно-политическая обстановка и экономическое положение Барды [С. 35-47, 48, 49, 55, 60, 61, 67, 150, 387, 393, 395].

56. Альтман, М. Исторический очерк города Гянджи [Текст] /М.Альтман; АН АзССР.- Баку, 1949.- Часть 1.- 113 с.

В книге отражаются сведения из исторических источников о древней Барде, бывшей столицей Кавказской Албании до Гянджи [С. 3, 8, 12, 18-19].

57. Анисимов, С. Путеводитель по Кавказу: Кавказский край [Текст] /С.Анисимов.- М.: Мосполиграф, 1924.- 376 с.

В книге даются сведения о Барде [С. 337].

58. Аракел-Даврижеци. Книга историй [Текст] /Аракел-Даврижеци.- М.: Наука, 1973.- 623 с.

В 55-ой главе говорится об истории Агванларов и о городе Партав [Барда] [С. 466].

59. Артаманов, М. История Хазар [Текст] /М.Артаманов.- СПб., 2001.- 688 с.

Даны подробные сведения истории создания Барды, об атаке русских и др. [С. 39, 164, 248, 292, 295, 333, 334, 345, 505, 506, 511, 516, 517, 170, 174, 175, 201, 206, 213, 215, 253].

60. Асадов, Ф. Арабские источники о тюрках в раннее средневековье [Текст] /Ф.Асадов.- Баку: Элм, 1993.- 204 с.

О проживании Мазиадина в Барде [С. 157].

61. Ахмедов, Г. Средневековый город Байлакан. Из серии «Памятники материальной культуры Азербайджана» [Текст] /Г.Ахмедов.- Баку: Элм, 1986.- 29 с.

В книге говорится о городских воротах Барды [С. 11].

62. Ашурбейли, С. Государство Ширваншахов [Текст]: [VI-XVI вв.] /С.Ашурбейли.- Баку: Элм, 1983.- 344 с.

В книге подтверждается, что население, проживающее на территории Барды, в рассматриваемый период говорило на языке Аран [С. 66].

63. Ашурбейли, С. Экономические и культурные связи Азербайджана с Индией в средние века [Текст] /С.Ашурбейли.- Баку: Элм, 1990.- 152 с.

О роли Барды в торговых связях Азербайджана с Хорасаном, Ираком, Сирией, Индией и др. государствами в средние века [С. 29-30].

64. Бакыханов, А. Гюлистан-Ирам [Текст] /А.Бакыханов.- Баку: Элм, 1991.- 304 с.

В книге даются интересные сведения об истории Барды, о правителе Барды Мехинбану и её дочери Нушабе [С. 29, 37, 47, 48, 61, 147, 149, 150, 197].

65. Барда [Текст]: Фотоальбом /автор текста Х.Мехтизаде.- Баку: Ишыг, 1987.- 32 с.

В альбоме представлены краткие исторические сведения и фотографии достопримечательностей Барды.

66. Бартольд, В. Место Прикаспийских областей в истории мусульманского мира [Текст]: [Курс лекции читанных авторов на Восточном Факультете Азербайджанского Государственного Университета в 1924 г.] /В.Бартольд.- Баку, 1925.- 150 с.

Даны в достаточном количестве исторические факты о возникновении Барды, месторасположении и долгие годы являвшимся главным городом Кавказской Албании [С. 24, 27, 33, 34, 35, 40, 41, 41, 42, 61, 73, 144].

67. Бартольд, В. Сочинения [Текст] /В.Бартольд.- М.: Наука, 1964.- Том II.- Часть 2.- 448 с.

В книге упоминается Барда [С. 448].

68. Беленицкий, А. Средневековый город Средней Азии [Текст] /А.Беленицкий, И.Бентович.- М.: Наука, 1973.- 390 с.

Говорится о славе Бардинских муллов [С. 293].

69. Большаков, О. История Халифата. Ислам и Аравии: [570-633гг.] [Текст] /О.Большаков.- М.: Наука, 1989.- 312 с.

Дается сведения о вторжении в 624-ом году войск Сасани в Барду [С. 138].

70. Буниятов, З. Азербайджан в эпоху Низами [Текст] /З.Буниятов.- Баку: Элм, 1991.- 35 с.

В книге имеется сведения о посещении в 1136-ом году столицы Аррана Барды Атабеком Элдегизом [С. 5].

71. Буниятов, З. Государство Атабеков Азербайджана [Текст]: [1136-1225 гг.] /З.Буниятов.- Баку: Элм, 1978.- 270 с.

Интересные данные о пребывании Элдегиза в Барде, о нападении на Барду грузинского царя Баграта, о славе шёлка и граната Барды [С. 45, 126, 142, 191, 203].

72. Буниятов, З. Избранные сочинения. Азербайджан в VII-IX вв. [Текст]: Работы по истории источниковедения Азербайджана и арабского халифата. В 3-х томах /З.Буниятов.- Баку: Элм, 1999.- Том I.- 468 с.

В книге достаточно даются материалы по истории Барды, имевшихся место об общественно-политических событиях [С. 54, 62, 64, 66, 68, 74, 76, 82, 85, 91, 107, 109, 118, 119, 124, 130, 132, 133, 135, 137, 147, 148, 150, 165, 167, 168, 172, 173, 176, 177, 179, 181, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 193, 196, 198-202, 208, 209, 215, 218-222, 224, 227, 234, 235, 236, 240, 246, 250, 251, 265, 266, 358].

73. Буниятов, З. Обзор источников по истории Азербайджана. Источники арабские [Текст] /З.Буниятов; АН АзССР.- Баку, 1964.- 36 с.

В книге раскрывается краткое содержание идей арабских авторов пишущих об Азербайджане, в том числе и о Барде [С. 15, 34].

74. Вейдембаум, Е. Путеводитель по Кавказу [Текст] /Е.Вейдембаум.- Тифлиси, 1888.- 434 с.

В книге можно получить сведения и о Барде [С. 129, 393, 394].

75. Вопросы истории Кавказской Албании [Текст] /АН АзССР.- Баку, 1962.- 292 с.

Ведётся широкий разговор об истории, материальной культуре центрального города Кавказской Албании - Барды [С. 17, 22, 23, 25, 113, 111, 159, 162, 175, 178, 179].

76. Гандзакеци, К. История Армении [Текст] /К.Гандзакеци.- М.: Наука, 1976.- 357 с.

Сведения о расположении древней Барды между реками Кура и Араза, при впадении Тертера в Куру [С. 133, 138, 287, 289].

77. Греков, Б. Золотая Орда и ее падение [Текст] /Б.Греков, А.Якубовский; АН АзССР.- М., Л., 1950.- 478 с.

В книге упоминается город Барда [С. 264].

78. Гусейнов, А. Азербайджанцы в истории России [Текст] /А.Гусейнов.- М.: Оверлей, 2006.- 560 с.

Даются биографические сведения о проживающих в России бардинцах и играющих значительную роль в жизни страны [С. 65-66, 156-157, 172-173, 190, 193-194].

79. Гусейнов, Г. Энциклопедия города Дербента [Текст] /Г.Гусейнов. - М., 2009.- 552 с.

В разделе, посвященном Кавказской Албании, написано о Барде как о столице Азербайджана [С. 233].

80. Гусейнов, Р. Сирийские источники XII-XIII вв. об Азербайджане [Текст] /Р.Гусейнов; АН АзССР.- Баку, 1960.- 180 с.

Высказываются соображения об истории Барды [С. 71, 110, 154, 155].

81. Гусейнов, Р. История Азербайджана [Текст]: С древнейших времен до 1920 года /Р.Гусейнов, Х.Вердиева.- Баку: Озан, 2000.- 180 с.

В книге говорится о средневековой истории столицы Кавказской Албании славном городе Барде [С. 31, 38, 51, 54].

82. Джафарзаде, И. Историко-археологический очерк старой Гянджи [Текст]: [Родина Низами] /И.Джафарзаде; АН АзССР.- Баку, 1949.- 103 с.

Говорится о столице Аррана Барде в книге М.Каланкатуклуна и посвящении Барде Н.Гянджеви [С. 4-6].

83. Джафаров, Ю. Гунны и Азербайджан [Текст] /Ю.Джафаров.- Баку: Элм, 1985.- 124 с.

Даны сведения о Партаве [Барда] [С. 85].

84. Джидди, Г. Средневековый город Шемаха [Текст]: [IX-XVII века]: [Историко-археологическое исследование] /Г.Джидди.- Баку: Элм, 1981.- 175 с.

О роли Барды во внутренних и внешних торговых путях и связях Азербайджана [С. 3, 71, 93].

85. Документы по русской политике в Закавказье [Текст].- Баку, 1920.- Вып. 1.- 237 с.

Говорится о деятельности мусульманской партии «Дифаи» и её членах бардинцах [С. 10, 22, 24, 28, 32].

86. Дорн, В. Каспий. О походах древних русских в Табаристан. На побережья Каспийского моря [Текст] /В.Дорн.- СПб., 1875.- 717 с.

Из истории основания Барды, её строительства царем Фирузом, говорится о переименовании Фирузабада, Партава и наконец – Барда [С. 2, 6, 7, 9, 11, 17, 20, 21, 24, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 43, 45, 51, 52, 55, 67, 68, 84, 86, 87, 123, 170, 203, 206, 233, 236, 238, 252, 255, 259, 269, 277, 286, 289, 292, 293, 297, 324, 349, 473, 475, 481, 488, 495-500, 512, 513-516, 524].

87. Достиев, Т. Средневековые археологические памятники Северо-Восточного Азербайджана [Текст]: [IX-середина XIII в.] /Т.Достиев.- Баку: Изд. Бак. Ун., 1999.- 154 с.

Даются сведения о роли Барды в международной торговле [С. 98].

88. Ибн-ал-Асир. Тарих-ал Камиль [Текст]: [Полного свода истории] /Ибн-ал Асир.- Баку: Аз.ФАН, 1940.- 184 с.

В книге говорится о нападении Салмана ибн-Пабиани на Арран, и о взятии Барды после Бейлагана [С. 9, 19, 96-97].

89. Ибн А-сам Ал Куфи Абу Мухаммад Ахмад. Книга завоеваний [Текст]: Извлечения по истории Азербайджана VII- IX вв /Ибн А-сам Ал Куфи Абу Мухаммад Ахмад; пер. с араб. языка З.М.Буниятова - Баку: Элм, 1981.- 85 с.

В названном произведении даны факты о имевших место событиях в Барде – одном из крупных городов Азербайджана [С. 34, 59-61, 64, 66, 70, 71].

90. Ибн Хордадбех. Книга путей и стран [Текст] /Ибн Хордадбех; пер. с араб., коммент., исслед., указатели и карты Наили Велихановой.- Баку: Элм, 1986.- 427 с.

Говорится о дорогах, соединяющих Барду с другими странами [С. 49, 108, 109, 172, 289, 291, 293, 296,-299, 303].

91. Исмаилов, М. Страницы истории Гянджи [Текст] /М.Исмаилов.- Баку: Елм, 1991.- 17 с.

В книге написано о Гяндже, ставшей столицей после Барды [С. 4].

92. Историческая география Азербайджана [Текст]: [Сб. ст.] /глав. ред. и авт. предисл. З.М.Буниятов; АН АзССР. Институт истории.- Баку: Элм, 1987.- 148 с.

В книге можно получить достаточно сведений о Барде [С. 9, 49-50, 54, 58-60, 68-69, 73].

93. История Азербайджана [Текст] /под. ред. Дж.Б.Гулиева; /АН АзССР. Институт истории.- Баку: Элм, 1979.- 304 с.

В разделе «Азербайджан в период феодализма» полные сведения даны об истории, материально-моральной культуре города Барды [С. 48-50, 54, 58, 241].

94. История Азербайджана с древнейших времен до начала XX века [Текст] /под. ред. И.Алиева; АН АзССР. Институт истории им. А.Бакиханова. Институт археологии и этнографии.- Баку: Элм, 1995.- 432 с.

Сведения о Барде, столичном городе Кавказской Албании [С. 187, 198, 204-205, 218].

95. История Азербайджана [Текст]: [С древнейших времен до присоединения Азербайджана к России] /под. ред. И.А.Гусейнова и др.- В трех томах.- Баку: Изд. АН АзССР, 1958.- Том I.- 423 с.

Даны обширные сведения о создании Барды, о её значительной центральной роли, играющей в тот период [С. 98, 99, 102-107, 116, 126, 131-134, 145].

96. История Азербайджана [Текст]: [От присоединения Азербайджана к России до февральской буржуазно-демократической революции 1917 года] /под. ред. И.А.Гусейнова, А.С.Сумбатзаде, А.Н.Гулиева, Е.А.Токаржевского.- В трех томах.- Баку: Изд. АН АзССР, 1960.- Том II.- 953 с.

Сведения о еженедельных базарах в Барде и о ведущей роли в производстве продуктов сельского хозяйства в начале XIX века [С. 242, 696].

97. История Азербайджана [Текст]: С древнейших времен до 70-х гг. XIX в. /ред. С.Алиярлы.- Баку: Чыраг, 2008.- 800 с.

Даются сведения об истории, культуре Барды, о столице Кавказской Албании в средние века [С. 119, 131, 144, 150, 157, 182, 216, 224, 240, 243, 244, 250, 250, 269, 411].

98. История древнего мира [Текст]: Упадок древних обществ. В 3 кн. /отв. ред. В.Д.Неронова.- М.: Вост. Литер., 1982.- Кн. 3. - 303 с. Имеются сведения о Барде [С. 218].

99. Источники по истории Грузии [Текст].- Тбилиси: Мецнереба, 1982.- 112 с.

Даны интересные факты, связанные с историей Барды [С. 49, 50, 53, 83, 84].

100. Каджар, Ч. Старая Шуша [Текст] /Ч.Каджар.- Баку: Şərq-Qərb, 2007.- 344 с.

В книге имеются интересные материалы, посвященные истории Карабаха, Шуши, Барды древнему краю Карабаха, одному из столичных городов Азербайджана и о Садуллахе Бардаи [С. 18, 25, 27, 34].

101. Казиев, М. История Азербайджана [Текст] /М.Казиев.- Баку: Изд. АГУ, 1969.- 71 с.

Сведения об истории Барды – столицы Кавказской Албании [С. 12, 14-16].

102. Карабаги, Д. История Карабаха [Текст] /Д.Карабаги; АН АзССР.- Баку, 1969.- 165 с.

Можно получить сведения о первом в Карабахской области строившемся городе Барде [С. 63, 64].

103. Карабах [Текст]: Очерки истории и культуры /под. ред. чл. кор НАН А.Аббасова; НАН, Институт археологии и этнографии.- Баку: Чашыюглу, 2004.- 218 с.

В книге, посвященной истории Карабаха, древнему и красивому краю Азербайджана, имеются сведения о Барде [С. 40, 49, 55, 61, 63, 65-68].

104. Касимов, Э. О водоснабжении средневековых городов [Текст] /Э.Касимов /Из серии «Памятники материальной культуры Азербайджана».- Баку: Элм, 1985.- 8 с.

Говорится о водоснабжении, имеющемся в Барде в средние века [С. 5].

105. Керемов, Н. Путешествие Бакуви [Текст] /Н.Керемов.- М.: Мысль, 1982.-94 с.

В книге имеются соображения Бакуви о Барде [С. 5, 11, 58, 79, 80].

106. Кикнадзе, Р. Очерки по источниковедению истории Грузии. Парсадан Горгиджанидзе и «Картлис Цховреба» [Текст] /Р.Кикнадзе.- Тбилиси: Мецниереба, 1980.- 200 с.

В книге говорится о внезапном нападении Чингиз-хана на Гянджу и Барду [С. 58, 85, 105, 132].

107. Краткий путеводитель: По наиболее известным памятникам древности и природы в Азербайджане [Текст] /сост. В.М.Сысоев.- Баку, 1930.- 47 с.

Даются сведения об истории, территории, материально-культурных памятниках Барды [С. 5-7].

108. Кулизаде, З. О концепции Кавказской Албании [Текст] /З.Кулизаде. - Баку: Элм, 2006.- 50 с.

Говорится о жителях Барды, разговаривающих на языке Аран, то есть албанском языке [С. 37].

109. Мамедзаде, К. Архитектура Гянджи [Текст] /К.Мамедзаде.- Баку: Элм, 1991.- 48 с.

В книге сообщается об особом месте Барды среди средневековых городов [С. 12].

110. Мамедов, А. Гюлистан крепость эпохи Низами [Текст] /А.Мамедов.- Баку: Элм, 1990.- 50 с.

Рассказывается о большой роли Барды в развитии Азербайджана в X-XIII веках [С. 4-5].

111. Мамедов, И. Великий Шелковый путь и Азербайджан [Текст] /И.Мамедов.- Баку: Элм, 2005.- 118 с.

В торговых связях Азербайджана с другими государствами в средние века большую роль играли Дербент, Бейлаган, в том числе и город Барда. В книге нашло отражение сведение о том, что Барда являлась торговым центром Халифата на Кавказе [С. 44-45].

112. Мамедов, Р. Азербайджан древняя страна [Текст] /Р.Мамедов.- Баку: Ширваннешр, 2005.- 144 с.

Даны сведения о Карабахском городе Барда, бывшей столицей и религиозным центром Кавказской Албании в V веке [С. 22, 23, 34]

113. Мамедов, Р. Наши соотечественники в Тюменской области [Текст] /Р.Мамедов.- Баку: Зия-Нурлан, 2008.- 264 с.

В книге даётся биографический материал о бардинце Кулиеве Махире Ильяс оглы, проживающем в Тюменской области России [С. 226-227].

114. Мамедов, Р. Соотечественники [Текст].- 3-е изд /Р.Мамедов.- Баку: Зия-Нурлан, 2009.- 288 с.

Даются сведения о бардинцах Захиде Годжаеве, Герое Советского Союза Аслан Везирове и Афтандил Алекперзаде [С. 159-160, 215-216, 200-202].

115. Мамедов, С. Источники военного права в Азербайджане в XIII-XV вв. [Текст] /С.Мамедов.- Баку: Нафта-Пресс, 2008.- 233 с.

В книге упоминается Барда [С. 53].

116. Мамедов, Т. Албания и Атропатена по древнеармянским источникам [Текст]: [IV-VII вв.] /Т.Мамедов.- Баку:Элм,1977.- 146 с.

Имеются сведения о самой известной столице Кавказской Албании Барде [С. 22, 23, 38, 39, 69, 71, 84-88].

117. Мамедов, Т. Кавказская Албания в V-XII вв. [Текст] /Т.Мамедов.- Баку: Маариф, 1993.- 212 с.

В книге даётся обширный материал о Барде [С. 50-52, 56, 62-66, 77, 82, 124, 128, 154-156, 159, 180].

118. Мамедов, Т. Кавказская Албания в V-XII вв. [Текст]: Автореферат диссерт. на соиск учен. степ. док. ист. наук. 07.0.02 /Т.Мамедов. - Баку, 1985.- 38 с.

В автореферате можно получить широкие сведения об истории Барды [С. 17-18].

119. Мамедов, Ф. Архитектурные связи школ зодчества средневекового Азербайджана [Текст] /Ф.Мамедов.- Баку: Элм, 1988. - 117 с.

В книге сообщается о Барде, как одном из крупных городов Азербайджана в X-XIII веках [С. 60].

120. Мамедова, Ф. «История Албан» Моисея Каланкатуйского как источник по общественному строю раннесредневековой Албании [Текст] /Ф.Мамедова; АН АзССР.- Баку, 1973.- 196 с.

Говорится о столице Албании в средние века городе Барда [С. 6, 51, 81-82, 100, 116, 134].

121. Мамедова, Ф. Кавказская Албания и албаны [Текст] /Ф.Мамедова.- Баку: ЦИКА, 2005.-799 с.

Обширные сведения в книге даются о столице Кавказской Албании Барде [С. 34, 44, 49, 75, 109, 191, 259].

122. Мамедова, Ф. Политическая история и историческая география Кавказской Албании [Текст]: [III в. до нашей эры - VIII в. н. э.] /Ф.Мамедова.- Баку: Элм, 1986.- 281 с.

Рассказывается о важном караванном пути Азербайджана, где Барда является самым большим городом области Ути [С. 158-160].

123. Манандян, Я. О торговле и городах Армении в связи с мировой и торговлей древних времен [Текст]: [V в. до нашей эры - XV в. н. э.] /Я.Манандян.- Ереван, 1954.- 346 с.

Говорится о роли Барды в имевших место общественных, политико-исторических событиях в V-XV веках [С. 192, 197, 198, 200, 212, 216,-218, 223, 229, 239-244, 246-248, 250, 252, 254, 255, 301].

124. Махмуд, И. История Азербайджана [Текст] /И.Махмуд.- Баку: Азернешр, 1994.- 96 с.

В книге рассказывается о главном городе Азербайджана Барде в средние века, о атаке русских на Барду [С. 35, 39, 44].

125. Махмудов, Я. Азербайджан [Текст]: Краткая история государственности /Я.Махмудов.- Баку: Тахсил, 2005.- 158 с.

В книге можно получить сведение о столице Кавказской Албании Барде [С. 17].

126. Меликсет-Беков, Л. Обзор источников по истории Азербайджана. Источники грузинские [Текст] /Л.Меликсет-Беков.- Баку: Изд. АзФАН, 1939.- Вып. II.- 26 с.

В указателе даются библиографические достоверные сведения по истории Барды в грузинских источниках [С. 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15].

127. Минорский, В. История Ширвана и Дербенда [Текст]: X-XI веков /В.Минорский.- М.: Изд. вост. лит, 1963.- 265 с.

В книге даются всесторонние сведения о образовании города Барда, о месторасположении и её роли в имевшихся общественно-политических событиях [С. 28, 29, 38, 44, 46, 50, 51, 60, 80, 81, 83, 85,87, 89, 103, 108, 132, 150, 153, 156, 190, 199, 201, 212-214].

128. Мирзоева, Э. Городское управление Азербайджана [Текст]: [XI-XIII вв.] /Э.Мирзоева.- Баку: Нурлан, 2002.- 155 с.

В средние века среди известных городов Азербайджана упоминается Барда [С.33].

129. Мнацаканян, А. О литературе Кавказской Албании [Текст] /А.Мнацаканян.- Ереван: Изд. АН Арм. ССР, 1969.- 219 с.

В книге даны сведения о Барде [С. 86, 100, 133, 139, 140, 141, 175].

130. Нуриев, А. Ремесло Кавказской Албании [Текст]: [III-VIII вв.] /А.Нуриев.- Баку: МВМ, 2009.- 433 с.

В книге даются подробные сведения о самом крупном торговом и мастеровом городе Кавказской Албании - Барде [С. 7, 13, 17, 19, 25, 27, 29, 30,38, 49, 57, 59, 69, 71-75, 78, 80, 81, 84, 99, 103, 115, 118, 121, 124, 125, 140, 145, 145, 146, 152, 155, 158-161, 166, 169, 178, 180, 182-185, 188, 251-255].

131. Нуриев, А. Ремесло Кавказской Албании [Текст]: [III-VIII вв.]. 07.00.02. История ССР; 07.00.06 Археология /Автореферат но уч. степ. сои. д. и. н /А. Нуриев.- Баку, 1990.- 50 с.

В автореферате даются важные исторические факты одного из основных объектов исследования о Барде [С. 6, 7, 10, 14, 15, 26-33, 39, 40, 44-46].

132. Османов, Ф. История и культура Кавказской Албании IV в. до н.э. - III в.н.э. [Текст]: [На основании археологических материалов] /Ф.Османов.- Баку: Тахсил, 2006.- 288 с.

Об истории и культуре Барды [С. 14, 114, 143, 156, 157, 233, 238, 243, 254, 255].

133. Османов, Ф. Материальная культура Кавказской Албании III в. до н.э. - III в. н. э. [Текст]: [По археологическим памятникам междуречья Геокчай-Ахсучай] /Ф.Османов.- Баку, 1968.- 20 с.

Сообщается о расположении Габалы между Бардой и Шеки [С.6].

134. Путешественники об Азербайджане [Текст] /АН АзССР. - Баку, 1961.- 499 с.

Даются интересные соображения о самом крупном центре торговли Азербайджана в среднем веке – Барде [С. 9, 461, 462, 479].

135. Рашид-ад-Дин. Джамии ат-таварих [Текст] /Рашид-ад-дин; АН АзССР.- Баку, 1957.- 727 с.

В книге нашло отражение сообщение о нападении монголов на город Барду [С. 320].

136. Рашид-ад-Дин. Переписка [Текст] /Рашид-ад-Дин.- М.: Наука, 1971.- 492 с.

В книге рассказывается о привезенных муллах из Барды [С. 280].

137. Рашид-ад-Дин. Сборник летописей [Текст] /Рашид-ад-Дин; АН СССР.- М., 1952.- Том I.- Кн. 2.- 316 с.

Говорится о названии области Арран, расположенной между Курой и Аразом и её столице городе Бардаа [С. 228].

138. Рашид-ад-дин. Сборник летописей [Текст] /Рашид-ад-Дин; АН СССР.- М., 1946.- Том III.- 340 с.

Даётся сведение о нападении войск Чингиз-хана на Барду [С. 308].

139. Садр-Ад-Дин Али Ал Хусайни. Ахбар-Ад-Даулат Ас Селджукиййа [Текст]: [Зубдат Ат-таварих Фи Ахбар Ал-Умара Ва-лулук Ас-Селджукиййа]: [«Сообщения о сельджукском государстве», «Сливки летописей, сообщающих о сельджукских эмирах и государствах».] /Садр-Ад-Дин Али Ал Хусайни. Ахбар-Ад-Даулат Ас Селджукиййа.- М.: Восточный литер., 1980.- 472 с.

В книге говорится о событиях в Барде [С. 54, 56, 192].

140. Сборник газеты Кавказ [Текст].- Тифлиси, 1847.- 461 с.

В сборнике даётся сведение о Барде [С. 193].

141. Сеидова, Т. Азербайджан в торговых и политических взаимоотношениях Сефевидской империи и Русского государства в XVII веке: [По русским источникам] [Текст] /Т. Сеидова.- Баку: Нурлан, 2007.- 156 с.

Говорится о роли города Барды в общественно-политической жизни государства во времена Сефевидов [С. 18, 64].

142. Сысоев, В. Начальный очерк истории Азербайджана [Северного] [Текст] /В.Сысоев.- Баку, 1925.- 50 с.; Переизд. М.: Соотечественники, 1998.- 58 с.

Из книги можно получить сведения о ведущем месте Барды в истории Азербайджана [С. 16, 24, 27-30, 36, 41].

143. Тадж-ад-Дин ас-Салмани. Тарихнаме [Текст] /Тадж-ад-Дин ас-Салмани.- Баку: Элм, 1997.- 142 с.

Даётся сведение о цветущем крае Барде [С. 41].

144. Тарихи Дербендъ-наме [Текст]: [С 9-ю приложениями] /перевод с языков: тюркского, арабского, персидского и французского; под ред. М.Ахундова-Аварского.- Тифлиси: Тип. 3 и Либермана, 1839.- 192 с.

В книге, исследующей историю Дербента, освещаются события, связанные с древней Бардой [С. 52, 116, 119, 137, 139, 140].

145. Тебеньков, М. Древнейшие сношения Руси с прикаспийскими странами и поэма «Искендернаме» Низами как источник для характеристики этих сношений [Текст] /М.Тебеньков.- Тифлиси, 1896.- 78 с.

В книге рассказывается, что Барда действительно красивый и древний город, исторические события имеющие место там, в произведении Низами [С. 6-8, 10, 31-33, 62].

146. Тер-Гевондян, А. Армения и Арабский Халифат [Текст] /Тер-Гевондян.- Ереван: Изд. АН Арм. ССР, 1977.- 320 с.

В книге имеется значительно точных и неточных сведений о Барде заведомо описанных учеными исследователями [С. 43, 79, 81, 87, 88, 120, 127, 146, 154, 157, 161, 162, 166, 195, 207, 208, 219, 228, 236, 238, 239].

147. Фазлуллах ибн Рузбихан Хунджи. Тарих-и алам-ара-йн Амини [Текст] /Фазлуллах ибн Рузбихан Хунджи.- Баку: Элм, 1987.- 172 с.

О роли Барды в политической жизни государства в период правления султана Якуба Акгоюнлу [С. 70, 87, 135, 144].

148. Хасан-Джалал, Е. Краткая история страны Албанской [Текст]: [1702-1722 гг.] /Е.Хасан-Джалал.- Баку: Элм, 1989.- 48 с.

Говорится об Албанском городе Партав [Барда] [С. 23-28].

149. Церомонах Алексей [Никоноров] История Христианства в Кавказской Албании [Текст]: /Церомонах Алексей.- Баку: Нурлан, 2005.- 204 с.

О месте столицы Кавказской Албании Барды в истории христианства [С. 80, 105, 106, 132, 134, 135, 143, 145, 160, 171].

150. Шарифли, М. Государство Саджидов [Текст] /М. Шарифли.- М.: Изд. Восточной лит-ры, 1960.- 6 с.

В книжечке говорится и о Барде

151. Шопен, И. Новые заметки на древняя истории Кавказа и его обитателей [Текст] /И. Шопен.- СПб., 1866.- 502 с.

Ведётся разговор о 2-х значениях слова Барда, долгое время бывшей столицей области Ути [С. 12-14, 361].

152. Щедрая земля [Текст].- Баку: Ишыг, 1975.- 105 с.

В книге говорится и о Барде [С. 11].

153. Эфендиев, О. Азербайджанское государство Сефевидов в XIX веке [Текст] /О. Эфендиев.- Баку: Элм, 1981.-307 с.

Даются сведения о Барде [С. 169, 199].

Периодика

154. Азимова, Л. К вопросу о денежном обращении в государстве Саларидов [Текст]: [941-984 гг.] /Л.Азимова //Доклады АН АзССР.- 1979.- №7.- Том XXXV.- С.86-90.

В статье даётся сведение о защите Барды от русских Мерзбаном.

155. Ал-Якуби. Китаб ал-Булдань [Текст]: [Книга царствъ] /Ал-Якуби; пер. Н.Караулова //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиς, 1903 - Отдел 1.- Вып. 32.- С.55-64.

В статье даётся обширный материал о Барде.

156. Алибекова, Н. Из истории Азербайджана многогранной культуры [Текст] /Н. Алибекова //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 3-4.- С. 103-108.

Говорится о проводимых раскопках в Барде, памятники которой дают представление о средних веках.

157. Алиев, Г. Образ Мехин-Бану и его исторический прототип [Текст] /Г.Алиев //Доклады АН АзССР.- 1997.- №12.- Том XIII.- С. 1319-1323.

В статье говорится, что в описании Низами в период правления Мехин-Бану столицей государства была Барда.

158. Алиев, К. Армянские авторы о древней Кавказской Албании [Текст] /К.Алиев //Изд. АН АзССР; Вопросы истории Кавказской Албании.- Баку, 1962.- С. 15-19.

Говорится, что опираясь на соображения М.Каланкатуклуна, в Албанской области был город Партав [Барда].

159. Алиев, К. Древняя Кавказская Албания в историографии XIX-XX вв. [Текст] /К. Алиев //АН АзССР; Вопросы истории Кавказской Албании.- Баку, 1962.- С.19-29.

В статье говорится о городе Партав [Барда] на берегу реки Тертер, об источниках сообщающих, что на языке «Арран», «Албан» говорило население.

160. Алиев, Ф. Города и городская торговля в Азербайджане во второй половине XVIII в. [Текст] /Ф.Алиев //Труды института истории Азербайджана. - 1958.- Том XIII.- С.133-176.

Среди городов Азербайджана и в Барде процветала торговля, говорится в статье.

161. Алиев, Ф. Ширванское восстание в 1743 г. [Текст] /Ф.Алиев //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1967.- №2.- С.78-87.

В статье отмечается роль Барды в называемых политических событиях.

162. Алиев, Х. К вопросу о начале сплошной коллективизации и на ее основе ликвидации кулачества как класса в Азербайджане [Текст] /Х.Алиев //Ученые записки АГУ. Серия истории, философии и права.- 1966.- №2.- С. 10-19.

Приводятся примеры и из Бардинского района.

163. Альтман, М. К истории Гянджи раннего средневековья [Текст] /М. Альтман //Известия Аз. ФАН ССР.- 1941.- №5.- С. 21-25.

Даются сведения о большой и могучей Барде – столице Албании в начале X века.

164. Альтман, М. К истории Гянджи раннего средневековья [Текст] /М.Альтман //Известия Аз. ФАН ССР.- 1947.- №1.- С. 28-38.

Говорится о великой и славной Барде, бывшей столицей Албании в начале X века.

165. Ахмедов, Г. Из истории некоторых городов Азербайджана IX-XIII вв. [Текст] /Г.Ахмедов //Труды Института Истории.- 1958.- С. 108-132.

В статье говорится, что в период развития феодализма в Барде, как и во многих городах, процветали ремесленничество и торговля.

166. Барда [Текст] //Большая Советская Энциклопедия.- В 30 томах.- М., 1950.- Том IV.- С.238.

Даны краткие сведения о Барде.

167. Бунятов, З. Albanica III [Текст] /З. Бунятов //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1964.- №4.- С.87-92.

О области Гирдиман, входившей в территорию Албании [Аран] в средние века, а также о событиях, связанных с Бардой, говорится в статье.

168. Бунятов, З. Из истории Кавказской Албании XII-XIII вв. [Текст] /З.Бунятов //АН АзССР. Вопросы истории Кавказской Албании.- Баку, 1962.- С. 149-180.

В статье рассказывается о имевших место общественно-политических событиях в Барде в этих веках.

169. Бунятов, З. Материалы из сочинений Закарийи Ал-Казвини об Азербайджане [Текст] /З.Бунятов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1976.- №3.- С.46-55.

В этом произведении говорится об имеющихся интересных сведениях о Барде.

170. Бунятов, З. Меценатствующий апологет [Текст] /З.Бунятов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1987.- №4.- С.133-136.

В ответ на одну статью, опубликованную в армянской газете «Гракан терт», Зия Бунятов, приводя научные доказательства связанные с историей Азербайджана, говорит и о Барде.

171. Бунятов, З. О длительности пребывания Хазар в Албании в VII-VIII вв. [Текст] /З.Бунятов //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1961.- №1.- С.21-34.

В статье даны сведения о трёхлетнем пребывании Хазар в Албании, а также в Барде.

172. Бунятов, З. О хронологическом несоответствии глав «Истории Агван» Моисея Каланкатвази [Текст] /З.Бунятов //Доклады АН АзССР.- №4.- 1965.- Том XXI.- С. 65-67.

В статье говорится о большой запутанности произведения «История Агван», при анализе которой внесены правильные исправления.

173. Всегда в строю [Текст] //Литературный Азербайджан.- 1984.- №5.- С. 122.

Отзыв на книгу, посвященную боевому пути Героя Советского Союза, бардинцу Аслану Везирову.

174. Гаджиев, Г. Карабах в античности [Текст] /Г.Гаджиев //IRC-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.-Москва, 2005.- №2-3[14-15].- С.11-13.

Приводится цитата из статьи А.Пахомова о надписях на мавзолее Барды.

175. Гаджиев, Г. Карабах в средневековье [Текст] /Г.Гаджиев //IRC-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- Москва, 2005, №2-3[14-15]. - С.18-23.

В статье сведения об истории Барды и дана фотография Барды.

176. Гаджиева, У. Памятные записи Албанских евангелий как источник по истории Албан XI-XVIII вв. [Текст] /У.Гаджиева //Карабах вчера, сегодня и завтра. Материалы научно-практических конференций.- Баку, 2009.- Часть II.- С.191-202.

В статье говорится о имениях Албанского каталикоса в Дербенте, Чоле и Барде по сведениям в произведении «Арцах» Макара Бархударьянца.

177. Гейдаров, М. К вопросу о значении торговых путей Азербайджана в XIII-XIV веках [Текст]: [Статья вторая] /М.Гейдаров //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1981.- № 3.- С. 53-60.

О центре торговли Азербайджана в XIII-XIV веках Барде даются сведения в статье.

178. Гейдаров, М. О значении торговли и торговых путей Азербайджана в XIII-XIV веках. Состояние торговли в начале XIII века [Текст]: [Статья первая] /М.Гейдаров //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1981.- № 1.- С. 49-54.

В статье говорится о шелковом пути Барды.

179. Гукасян, В. К освещению некоторых вопросов истории Азербайджана в монографии “Азербайджан в VII-IX вв.” [Текст] /В.Гукасян //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1968.- № 4.- С. 115-117.

В статье, посвященной книге Зия Буниятова, говорится о Барде - главном культурном и торговом центре.

180. Дадашева, С. Торговые пути-мосты, овданы и Караван-Сарай Азербайджана XVI в. [Текст] /С.Дадашева //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1990.- № 1.- С.108-114.

Говорится о торговых путях Барды.

181. Даллакян, Г. Через всю войну [Текст] /Г.Даллакян //Баку. - 1984.- 13 февраля.- С.3.

О книге, посвященной герою Барды – Аслану Везинову.

182. Даскиралыоглы, Х. Карабах-«Цветущий сад» [Текст] /Х.Даскиралыоглы //IRC-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С. 94-95.

Даются сведения о столице Албанского государства Барде.

183. Ибн-Кудам. Китаб ал-харадж [Текст]: [Книга о налогах] /Ибн-Кудам; пер. Н.Караулов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1903.- Вып. 32.- Отдел I.- С. 23-34.

В статье приводятся полные сведения и о Барде.

184. Ибн-Руста. Китаб ал-алак ан нафис [Текст]: [Книга драгоценных камней] /Ибн-Руста; пер. Н.Караулова //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1903.- Вып. 32.- Отдел I.- С. 35-54.

В статье приводятся полные сведения и о Барде.

185. Ибн-Хордадбех. Китаб ал-масалик ва-л мамалик [Текст]: [Книга путей и царств] /Ибн-Хордадбех; пер. Н.Караулова //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1903.- Вып. 32.- Отдел I.- С. 5-21.

Даются сведения о Барде и дорогах, соединяющих Барду с другими государствами.

186. Ибрагимова, Т. «Царский» огонь Атропатены в поэме «Шахнаме» Фирдовси [Текст] /Т.Ибрагимова //Azərbaycan tarixi muzeyi.- Bakı, 2004.- С.108-129.

В названном произведении говорится о сражениях в Ардебиле, Барде.

187. Караулов, И. Сведения арабских географов IX и X веков по Р.ХР о Кавказе, Армении и Азербайджане: VII Ал-Мукаддаси [Текст] /И.Караулов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1908.- Вып. 38.- Отдел I.- С.1-130.

В статье даются сведения о Барде.

188. Караулов, И. Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане [Текст] /И.Караулов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1903.- Вып. 32.- Отдел I.- С.1-64.

Даны сведения о Барде.

189. Караулов, И. Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане: Ал-Истахри [Текст] /И.Караулов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1901.- Вып. 29.- Отдел I.- С. 3-73.

Даны сведения о Барде.

190. Караулов, И. Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане: Ибн-Ал Факух [Текст] /И.Караулов //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1902.- Вып. 31.- Отдел I.- С.1-57.

Даны сведения о Барде.

191. Кулиев, Т. К интерпретации некоторых сообщений Арабских источников о Шабране [Текст] /Т.Кулиев //Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası.- 1999.- № 4.- С. 183-186.

В статье использованы соображения арабских географов о Барде.

192. Куликов, А. В селе Ленинабад [Текст]: [Бардинского района] /А.Куликов //Бакинский рабочий.- 1957.- 3 ноября.- С.2.

В связи с 40-летием Октябрьской революции одному селу Барды присвоено имя Ленина.

193. Мамедов, Т. «Истории» Киро-коса Гандзакеци и их отношение к «Истории страны Албанской Моисея Каланкайтукского» [Текст] /Т.Мамедов //АН АзССР. Доклады.- 1969.- №9.- Том XXV.- С.96-99.

В статье говорится о сравнительном исследовании этих произведений и о Барде.

194. Мамедова, Ф. Проблема датировки «Истории Албан» [Текст]: I. К вопросу об историографии «Истории Албан» Моисея Каланкатуйского /Ф.Мамедова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1974.- №3.- С.52-60.

О различных соображениях истории произведения «История Албан», говорится и о столице Албанской области Барде.

195. Мамедова, Ф. Проблема датировки «Истории Албан» [Текст]: II. К вопросу о тексте, стиле, языке памятника /Ф.Мамедова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1974.- № 4.- С.38-46.

В статье говорится о стиле, языке называемого произведения, в котором упоминается и Барда.

196. Меликов, Р. Сагартии [Текст] /Р.Меликов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1990.- №1.- С. 137-144.

В написанной статье о племени Сагартитов даются исторические факты, связанные с Бардой.

197. Мель, Н. Об архитектуре городе Ганджи XII века [Текст] /Н.Мель //Известия Аз.ФАН ССР.- 1941.- №5.- С. 21-25.

О переводе в первой половине X века центра Азербайджана из Барды в Гянджу.

198. Мехралиев, Э. О географическом описании Азербайджана в письменных источниках V-X вв. [Текст] /Э.Мехралиев //Известия АН АзССР. Серия наук о земле.- 1982.- № 5.- С.15-16.

О географических сведениях, данных учёными, жившими в V-X веках, говорится и о Барде.

199. Мухтаров, А. Кавказ [Текст]: борьба Добра и Зла /А.Мухтаров //Зеркало.- 2009.- 26 декабря.- С. 12-13.

В статье о произведении Мурада Аджи «Дыхание Армагеддона» упоминается и Барда.

200. Мухтароглы, Т. Старейший город Карабаха [Текст]: [Барда] /Т.Мухтароглы //Панорама.- 1986.- 5 июля.- С. 1.

О первом и древнем городе Карабаха - Барде.

201. Наджафлы, Т. Карабах в XV столетии [Текст] /Т.Наджафлы //Карабах вчера, сегодня и завтра: Материалы научно-практических конференций.- Баку, 2009.- Часть II.- С. 182-190.

В статье говорится о проживании гаджаров с древних времён в Гяндже и Барде, описываемого в книге «Qızılbaşların tarixi».

202. Нуриев, С. Словесное искусство в Карабахе [Текст] /С.Нуриев //IRC-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С. 76-81.

В статье говорится и о Барде.

203. О переселении армян в Азербайджан [Текст] /И.К.Ениколопов «Грибоедов и Восток.- Ереван: Айпетрат, 1954.- 200 с.» //IRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2006.- № 6.- С. 7-9.

В статье даны высказывания Грибоедова и о Барде.

204. Пиркулиева, Г. Торговые связи Азербайджана с зарубежными странами в VII - начало IX вв. [Текст]: [На основе нумизматических материалов] /Г.Пиркулиева //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnorqafiyası.- 2007.- №2.- С.138-141.

Говорится о Барде - как одном из важных торговых центров.

205. Половой, Н. О маршруте похода русских на Берда и русско-хазарских отношениях в 943 г. [Текст] /Н.Половой //Византийский временник.- 1961.- Том XX.- С.90-105.

В статье говорится о нападении русских на Барду и русско-хазарских отношениях.

206. Сараби, Е. Карабахский конфликт и его корни [Текст]: [На основе Иранских источников] /Е.Сараби //Карабах вчера, сегодня и завтра. Материалы научно-практических конференций.- Баку, 2009.- Часть II.- С. 240-245.

В статье говорится о исламских источниках, связанных с историей Карабаха, где ещё больше упоминаются Барда и Бейлаган.

207. Средневековое городище «Шехергях» на территории Кюрдамирского района [Текст] /Ф.Османов, Ф.Ибрагимов, С.Гусейнова, М.Адыджанов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1981.- №2.- С.65-75.

О древней Барде - столице Азербайджана в средние века.

208. Сулейманова, С. Этнополитическая история Северо-Западной Албании в свете архетипов в местных источниках [Текст] /С.Сулейманова // Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 2004.- № 4.- С. 51-82.

В статье исследуется этнополитическая история важных провинций Кавказской Албании. Даются сведения и о Барде.

209. Сумбатзаде, А. К истории Атропатены [Текст] /А.Сумбатзаде //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1978.- № 3.- С.51-71.

В статье встречаются интересные факты о Барде.

210. Сысоев, В. Барда [Текст] /В.Сысоев //Известия археологического комитета.- 1926.- Вып. 2.- С.49-63.

В статье даны исторические факты о матери Аррана - древней Барде.

211. Тревер, К. Кавказской Албании [Текст]: [Доклад на XXV Международном конгрессе востоковедов, 1960 год] /К.Тревер //IRC - Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С. 6-9.

В статье говорится и о Барде.

212. Фитуни, А. История последней столицы Ширвана [Текст]: Исторический очерк /А. Фитуни //Известия Азербайджанского комитета охран памятников старины, искусства и природы.- Баку, 1927.- С. 88-95.

В статье упоминается город Партав [Барда].

213. Халилов, М. Золотые изделия IV-VII веков, завезенные в Кавказскую Албанию [Текст] /М.Халилов //Azərbaycan çoxəsrli, qarşılıqlı, çoxşəxəli mədəni əlaqələrdə: Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi [4-6 iyun, 1998].- Bakı, 1999.- С.34-55.

О приданном дочери Хазарского хагана Багадура Хатун, привезшей из Барды 10 повозок груженых золотом и серебром.

214. Халилов, М. Протоскифы и их потомки в Карабахе [Текст] /М.Халилов //İRC-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С.14-17.

Говорится о столице Кавказской Албании Барде своими историческими корнями связанной с Карабахом.

215. Шариф, А. Никто не забыт и ничто не забыто [Текст]: В Могилеве установлен бюст нашему соотечественнику Герою Советского Союза Аслану Везирову /А.Шариф //Зеркало.-2009.-9 июля.-С.3.

Ведётся разговор о Герое Советского Союза Аслан Везирове.

216. Чырагадзе, В. О некоторых сторонах народного способа шелкоткачества в Азербайджане [Текст] /В.Чырагадзе //Азербайджанский-этнографический сборник.- Баку, 1981.- Вып. 4.- С.49-60.

Говорится о широком развитии шелководства в Барде во все времена.

217. Эфендиев, Г. Красива Барда [Текст] /Г.Эфендиев //Строитель.- 1981.- 7 июля.- С. 3.

О истории и славе древней Барды.

218. Юнусов, А. Поэма Низами «Искендернаме» как источник по политической истории Азербайджана и Грузии в X в. [Текст]: [Поход руссов на Барду в 943-944 гг.] /А.Юнусов //Источниковедческие разыскания [1982-1985]. АН Грузинской ССР.- Тбилиси: Мецниереба, 1985.- С. 147-153.

Говорится о реальных политических событиях, освещенных Низами в своей поэме.

219. Якубовский, А. Ибн-Мискавейх о походе Руссов в Берда в 332 - 943/4 гг. [Текст] /А.Якубовский //Византийский временник.- 1926.- Том XXIV.- С.63-92.

В статье даётся большой материал нападении русских на Барду.

220. Ямпольский, З. К изучению летописи Кавказской Албании [Текст] /З.Ямпольский //Известия АН АзССР.- 1957.- № 9.- С. 149-159.

В исследовании Кавказской Албании передовое место занимает Барда.

Археология. Этнография

Книги

221. Алиев, И. Археологические исследования в Азербайджанской ССР [Текст] /И.Алиев.- Баку: Элм, 1986.- 23 с.

Говорится о находках периода феодализма при проведении раскопок в древней Барде [С. 5, 20].

222. Археологические и этнографические изыскания в Азербайджане [28-30 мая 1985 г.] [Текст]: Тезисы докладов.- Баку: Элм, 1986.- 185 с.

В книге даются сведения о деятельности Бардинской археологической экспедиции, созданной в 1984-ом году и водоснабжении Барды в средние века [С.41-42, 44-45].

223. Археологические открытия 1982 года [Текст].- М.: Наука, 1984.- 527 с.

Сведения о каменных памятниках в селе Шатырлы Бардинского района [С. 423-424].

224. Археологические открытия 1984 года [Текст].- М.: Наука, 1986.- 510 с.

О археологических раскопках, проводимых в Барде А.Нуриевым [С. 423-424].

225. Археологические открытия 1985 года [Текст].- М.: Наука, 1987.- 654 с.

О археологических раскопках, проводимых в Барде А.Нуриевым [С.553-554].

226. Археологические открытия 1986 года [Текст].- М.: Наука, 1988.- 542 с.

О археологических раскопках, проводимых в Барде А.Нуриевым [С. 463].

227. Ахмедов, Г. Города Азербайджана эпохи Низами [Текст] /Г.Ахмедов.- Баку: Элм, 1991.- 29 с.

Говорится о раскопках в городе Барде в средние века, где были обнаружены остатки материально-культурных ценностей [С. 3, 5].

228. Буниятова, Ш. Низами и этнография [Текст] /Ш.Буниятова.- Баку: Элм, 1991.- 44 с.

Рассказывается о главе из поэмы Низами «Искандернаме», когда правительница Барды Нушаба угощая Искандера накрыла на стол разные яства [С. 34].

229. Гейбуллаев, Г. К этногенезу азербайджанцев [Текст]: [Историко-этнографическое исследование] /Г.Гейбуллаев.- Баку: Элм, 1991.- Том I.- 552 с.

В книге, посвящённой анализу этногенеза азербайджанцев с древних времён до XI-XII веков, даются сведения и о Барде [С. 23, 49, 75, 79, 146, 240, 358, 366, 400, 423, 428, 446, 481].

230. Геюшов, Р. Каменные изваяния раннесредневековой Албании [Текст] /Р.Геюшов, М.Халилов; Из серии: Памятники материальной культуры Азербайджана.- Баку: Элм, 1986.- 24 с.

О каменных изваяниях расположенных в Барде [С.3, 19-24].

231. Гумбатов, К. Забытые курганы [Текст]: [Происхождение азербайджанских тюрок] /К.Гумбатов.- Баку: Маариф, 1998.- 216 с.

В таблицах, данных в книге, упоминается и Барда [С. 71-76].

232. Достижение археологии в XI пятилетке [Текст]: Тезисы и доклады. [Всесоюзная археологическая конференция].- Баку, 1985.- 218 с.

Даётся сведение о раскопках в Барде [С. 3].

233. Древний Мингечаур [Текст]: [Эпоха энеолита и бронзы] /Г.Асланов, Р.Ваидов, Г.Ионе.- Баку: Изд. АН АзССР, 1959.- 285 с.

Сведения о Бардинских курганах [С. 19].

234. Исмизаде, О. Ялойлутепинская культура [Текст] /О.Исмизаде.- Баку: Изд. АН АзССР, 1964.- 335 с.

Говорится, что при раскопках в Бардинском районе были обнаружены кувшины [С. 69].

235. Левиатов, В. Керамика старой Ганджи [Текст] /В.Левиатов.- Баку: Изд. Аз.ФАН, 1940.- 45 с.

О хороших результатах проводимых археологических раскопок в Барде [С. 38].

236. Мехтиев, А. Народное жилище Азербайджана с древнейших времен до начала XX века [Текст] /А.Мехтиев.- Баку: Тебриз, 2001.- 334 с.

Говорится, о возникновении культуры градостроительства и постройки домов в Азербайджане и место Барды в её развитии [С. 18, 29, 83].

237. Наджафова, Н. Художественная керамика Азербайджана XII-XV вв [Текст] /Н.Наджафова.- Баку: Изд. АН АзССР, 1964.-140 с.

О найденных образцах культуры в Барде во время археологических раскопок [С. 47, 83, 89].

238. Нуриев, А. Средневековый город Барда [Текст]: /А.Нуриев; Из серии: Памятники материальной культуры Азербайджана.- Баку: Элм, 1986.- 26 с.

Говорится о многочисленных образцах подтверждающих историю развития материальной культуры средневековой Барды при проведении строительных и хозяйственных работ на территории Барды.

Периодика

239. Бабаян, Е. Изменения в народной одежде азербайджанцев Карабаха в конце XIX - начале XX вв. [Текст] /Е.Бабаян //Учебные записки АГУ. Серия истории, философии и права.- 1967.- № 5.- С. 84-87.

Привлекает внимание, что для написания статьи одним из основных объектов исследования был Бардинский район.

240. Велиев, С. География в истории и археологии Азербайджана /С.Велиев, Е.Тагиева //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2004.- №1.- S. 176-181.

В средневековых источниках даются сведения, что между Бардой и Бейлаганом расстояние 14 фарсах.

241. Велиханлы, Н. История изучения Арабской исторической и географической литературы [Текст]: [IX-XIII] /Н.Велиханлы //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1970.- № 2.- С.26-30.

Сведения о Барде в арабских исторических и географических произведениях, относящихся к IX-XIII веку.

242. Гаджиев, Г. Материальная культура Карабаха является составной частью материальной и духовной культуры Азербайджана [Текст] /Г.Гаджиев //Карабах вчера, сегодня и завтра. Материалы научно-практических конференции.- Баку, 2009.- Часть II.- С.44-46.

В статье говорится об образцах, представляющих материальную культуру Карабаха, обнаруженных во время археологических раскопок. Такие раскопки проводились и в Барде.

243. Гаджиев, Г. Средневековые памятники Карабаха [Текст] /Г.Гаджиев //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2006.- №6.- С.40-41.

Говорится о первом и большом городе Карабаха – Барде.

244. Гаджиев, Г. Историко-археологические исследования Гаргарчайского бассейна Карабахской зоны Азербайджана [Текст] /Г.Гаджиев, М.Аббасов //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2007.- №4-5.- С.43.

В статье рассказывается и о Барде.

245. Гаджиева, У. Азербайджан - единственный наследник этнокультурного богатства Карабаха [Текст] /У.Гаджиева //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2006.- № 6.- С. 36-39.

В статье рассказывается и о Барде.

246. Гарник, В. Неизвестные памятники средневековой Барды [Текст] /В.Гарник //Доклады АН АзССР.- 1960.- №10.- Том XVI.- С.1029-1032.

При реставрации построенного в Барде в XIV веке мавзолея, проводилось исследование и средневекового города Бердаа.

247. Геюшов, Р. Раскопки на храмовом участке средневековой Барды [Текст] /Р.Геюшов //Тезисы докладов по итогам полевых археологических исследований в 1970 г.- Тбилиси, 1971.- С. 277-278.

248. Гулиев, Г. О некоторых этнографических аспектах преобразования сельского жилища азербайджанцев за годы советской власти [Текст] /Г.Гулиев, Э.Керимов, //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1985.- №3.- С. 89-97.

Приводятся примеры и из Бардинского района.

249. Джафаров, Г. Очерк археологического изучения древнего Карабаха [Текст] /Г.Джафаров //Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası.- 2006.- № 2.- S. 5-16.

Говорится о первом городе Карабаха - Барде.

250. Достиев, Т. Основные итоги археологического изучения средневековых городов Азербайджана [Текст] /Т.Достиев //Вестник Бакинского Университета. Серия гуманитарных наук.- 2003.- № 3.- С. 83-88.

В статье, в первую очередь, доводятся до сведения итоги археологического изучения средневековых городов Азербайджана, в том числе и Барды в XX веке.

251. Измайлова, А. К вопросу о Карадах на территории Азербайджанской ССР в XIX нач. XX вв. [Текст] /А.Измайлова //Азербайджанский этнографический сборник. Исследование и материалы.- Баку: Изд. АН АзССР, 1964.- С. 161-176.

Статья подготовлена на основании собранных материалов из Дашкесанского, Агдамского, Бардинского районов.

252. Исламов, Р. О торговых связях Кавказской Албании с эллинистическим миром [Текст]: [По монетным находкам] /Р.Исламов //Azərbaycan tarix muzeyi.- Bakı, 2002.- С.197-201.

Рассказывается о центре Кавказской Албании Барде.

253. Исмаилзаде, Т. Дворцовый комплекс Ахеменидов на территории Азербайджана [Текст] /Т.Исмаилзаде //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 1-2.- S. 30-38.

В статье упоминается и Барда.

254. Каракашлы, К. Об Азербайджанских головных уборах [Текст]: [По материалам Карабахской историко-этнографической зоны] /К. Каракашлы //Материалы по истории Азербайджана. Труды Музея истории Азербайджана.- Баку, 1973.- Т. IX.- С.79-94.

О головных уборах Карабахской зоны, приводятся примеры об уборах Барды.

255. Мамедов, Т. Хозяйство и города Азербайджана [Текст]: [По древнеармянским источникам] /Т.Мамедов //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1961.- №1.- С.3-11.

Говорится о данных сведениях древними армянскими авторами о некоторых городах, расположенных на территории Албании, в том числе и о Барде.

256. Мещанинов, И. История Азербайджана по археологическим памятникам [Текст] /И.Мещанинов //Известия Аз.ФАН ССР.- 1944.- № 7.- С. 58-68.

Археологические раскопки выявляют облик городов, обладающих древнейшей историей. Одним из таких городов является Барда.

257. Минкевич-Мустафаева, Н. К истории изучению керамики из Оренкала [Текст] /Н.Минкевич-Мустафаева //АН АзССР. Труды института истории и философии.- Баку, 1953.- Том III.- С.103-116.

Говорится о сходстве найденной фаянсовой посуды из Оренкалы с найденными в других городах, в том числе и в Барде.

258. Наджафова, Н. Поливная бытовая керамика Азербайджана XII-XIII вв. [Текст]: [С резервированным орнаментом] /Н.Наджафова //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1960.- № 6.- С. 146-160.

О керамической посуде, найденной в Барде.

259. О чем свидетельствуют архефакты [Текст] //Каспий.- 2008.- 21 августа.- С.8.

В статье говорится о проводимых археологических раскопках в Барде.

260. Османов, Ф. Поселение Шортепе в близи села Шатырлы в Барде [Текст] /Ф.Османов //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 1-2.- С.59-63.

О предполагаемом месторасположении Барды в Шортепе, отмечаемом в произведении Низами «Искендернаме».

261. Османов, Ф. Шортепе - древняя Барда [Текст] /Ф.Османов //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 1-2.- S. 61-64.

О древнейших поселениях рядом с Бардой.

262. Пириев, В. Карабах-Душа Азербайджана [Текст] /В.Пириев //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2006.- № 6.- С. 4-6.

Говорится о Барде и Кази Махияддине.

263. Рамазанлы, Г. Изучение технологических особенностей фаянсовых изделий городов Азербайджана [Текст] /Г.Рамазанлы, Г.Теймуров //Azərbaycan arxeologiyası.- 2006.- № 1-4.- S. 94-97.

О имеющихся сведениях по производству фаянсовой посуды в Барде.

264. Халилов, М. О происхождение Албанского погребально-го ритуала “Убитые враги” [Текст] /М.Халилов //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 3-4.- S. 26-34.

Говорится о каменных изваяниях в селе Шатырлы Бардинского района.

Ремесленничество

Книги

265. Агамалиева, С. Гончарство Азербайджана [Текст]: [Историко-этнографическое исследование] /С.Агамалиева.- Баку: Элм, 1987.- 136 с.

Говорится о развитии ремесленничества в средневековых феодальных городах, а также Барде [С. 11].

266. Ашурбейли, С. Очерки истории средневекового Баку [Текст]: [VIII-начало XIX вв.] /С.Ашурбейли.- Баку: Изд. АН АзССР, 1964.- 335 с.

Барда - центр торговли и мастерства на всём Ближнем Востоке [С. 56, 58, 116].

267. Бадалов, А. Гончарное ремесло Азербайджана античного периода [Текст]: [I-III вв.] /А.Бадалов.- Баку: Элм, 2003- 186 с.

Даются сведения о гончарном ремесле и в Барде [С. 19].

268. Гейдаров, М. Города и городское ремесло и ремесленные центры [Текст] /М.Гейдаров.- Баку: Элм, 1982.- 280 с.

В книге говорится, что среди городов Азербайджана, где развивалось ремесло в XIII-XVII веках, была и Барда [С. 23, 24, 32, 34-36].

269. Гулиев, Т. Ткачество. Заметки этнографа [Текст] /Т.Гулиев.- Баку: Язычы, 1983.- 34 с.

О важной роли ткачества в средневековых городах, а также экономике Барды [С. 4].

270. Нуриев, А. Из истории ремесленного производства Кавказской Албании [Текст] /А.Нуриев; Из серии: Памятники материальной культуры Азербайджана.- Баку: Элм, 1986.- 55 с.

В книге, исследующей историю ремесленного производства Кавказской Албании, говорится и о Барде [С. 3, 18, 43, 40, 42, 45, 51, 52].

271. Тревер, К. Очерки по истории и культуре Кавказской Албании IV в. до н.э. - VII в.н.э [Текст] /К.Тревер.- М.-Л., 1959.- 392 с.

О производстве шёлковых тканей, и изготовлении из них различных одеяний [С. 21, 28, 85, 178-181, 253, 266, 286].

Периодика

272. Ашурбейли, С. Ремесла и торговля раннесредневековых городов Азербайджана [Текст] /С.Ашурбейли //АН АзССР. Материалы по истории Азербайджана.- Баку, 1957.- Том II.- С.149-165.

В статье говорится о Барде, особо расположенной на важных караванных путях, самом крупном торговом и ремесленном центре Кавказа и всего Ближнего Востока.

273. Керимов, В. Культовое зодчество Карабаха [Текст] /В.Керимов //IRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С. 52-56.

Сведения о Барде - центре торговли и мастерства в Карабахе.

274. Петрушевский, И. Хамдуллах Казвини как источник по социально-экономической истории восточного Закавказья [Текст] /И.Петрушевский //Известия АН СССР.- М.-Л., 1937.- №4.- С. 873-920.

В статье даны интересные материалы о Барде, в которой самое лучшее развитие ремесленничества и торговли всего Закавказья.

275. Тагиева, Р. Ковровое искусство Карабаха [Текст] /Р.Тагиева //IRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- №2-3.- С.96-99.

Даны сведения о хранящихся образцах Бардинских шёлковых безворсовых ковров, относящихся к XVI-XVII-ым векам в Берлинском Музее Искусств, сотканного в XIX веке в селе Ленберан ковра «Vəgni» в Нью-Йоркском музее Метрополитен.

Нумизматика

Книги

276. Алиев, К. Античная Кавказская Албания [Текст] /К.Алиев.- Баку: Азернешр, 1992.- 238 с.

О найденных в 1929-ом году в Барде античных монетах [С. 56, 113, 127-128].

277. Археологические и этнографические изыскания в Азербайджане [Текст]: [1980-1981 гг].- Баку: Элм, 1988.- 160 с.

В книге даны сведения о древнейших Бардинских курганах и монетах [С. 61, 104, 108, 109].

278. Археологические и этнографические изыскания в Азербайджане [Текст]: [1982 г].- Баку: Элм, 1990.- 100 с.

Говорится о выпускаемых в Барде монетах «Berda» [С. 56, 57, 59].

279. Бабаев, И. Города Кавказской Албании в IV в. до н.э. - III в. н. э [Текст] /И.Бабаев.- Баку: Элм, 1990.- 236 с.

В книге даются сведения о возникновении города Партав [Барда] и находках старых монет в Барде [С. 61, 164].

280. Монеты Баку [Текст] /М.Сейфеддини, Т.Гулиев, А.Гулиев.- Баку: Элм, 2000.- 120 с.

Имеются сведения о чеканных монетах в крупном экономическом и торговом центре Барде в средние века[С. 7, 9-12, 43, 48-51, 66, 68-70, 92, 93, 97, 98].

281. Пахомов, Е. Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа [Текст] /Е.Пахомов.- Баку: Изд. АН Аз. ССР, 1949.- Вып. 5.- 63 с.

О сохранении в Музее Истории Азербайджана монет, отчеканенных в городе Барде, в честь сына Усайдина – Уездина [С. 32, 49].

282. Раджабли, А. Нумизматика Азербайджана [Текст]: [Очерки истории монетного дела и денежного обращения Азербайджана] /А.Раджабли.- Баку: Элм ве Хаят, 1997.- 231 с.

Даются сведения о древнейших и исторически значимых монетах, обнаруженных в Барде [С. 13, 36, 44-49, 60-62].

283. Сейфеддини, М. Монетное дело и денежное обращение в Азербайджане XII-XV вв. XII - начало XIV в [Текст] /М.Сейфеддини.- Баку: Элм, 1978.- Кн. I.- 255 с.

В книге говорится о монетах, выпущенных в Барде [С. 186-187, 215, 241].

284. Сейфеддини, М. Монеты Ильханов XIV века [Текст] /М.Сейфеддини.- Баку: Изд. АН АзССР, 1968.- 218 с.

В книге даны сведения о монетах, выпущенных в Барде [С. 36, 37, 112, 137, 145, 146, 148, 150, 155, 172, 173, 174-179, 181, 181, 187, 189, 190, 196-200].

285. Фасмер, Р. О монетах Саджидов: Отдельный оттиск из «Известий общества обследования и изучения Азербайджана» [Текст] /Р.Фасмер.- Баку: Изд. Известий общество обследования и изучения Азербайджана, 1927.- 32 с.

Об отпечатанных в Барде дирхамах [С. 12-14].

286. Халилов, Д. Материальная культура Кавказской Албании [Текст]: [в IV в. до н.э. - III в. н. э.] /Д.Халилов.- Баку: Элм, 1985.- 277 с.

О особых монетах Кавказской Албании, найденных в Барде в 1929-ом году [С. 31, 152].

Периодика

287. Азимова, Л. Некоторые нумизматические данные о государстве Саджидов [Текст]: [889-929 гг.] /Л.Азимова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1977.- №3.- С. 90-99.

Говорится о чеканке дирхамов, динаров и в Барде.

288. Азимова, Л. Нумизматические данные об эмирах-пре-емниках Саджидов [Текст] /Л.Азимова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1979.- №1.- С. 88-93.

Даются сведения о чеканке монет в Барде.

289. Ахундова, Г. Связи Кавказской Албании в эллинистический период [Текст] /Г.Ахундова //Azərbaycan arxeologiyası.- 2002.- № 1-2.- S. 50-58.

Говорится о найденных монетах во время раскопок в Барде.

290. Бабаев, И. Денежное обращение Кавказской Албании в эллинистическую эпоху [Текст]: [Конец IX - первая половина I вв. до н.э.] /И.Бабаев //Azərbaycan tarixi muzeyi.- Баку, 2002.- С. 177-196.

В статье даются сведения о найденных в Барде монетах.

291. Буниятов, З. Новый арабский источник по истории Азербайджана IX-X вв. [Текст] /З.Буниятов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1968.- № 2.- С. 107-128.

О монетах, отчеканенных в Барде в 319/931-ом году и хранящихся в Государственном музее Эрмитаж.

292. Дадашева, С. Монеты чеканные от имени Александра Македонского на территории Кавказской Албании [Текст] /С.Дадашева //Доклады АН АзССР.- 1976.- № 10.- Том XXXII.- С.60-64.

Даны сведения и о монетах, отчеканенных в Барде.

293. Дадашева С. Селевкидские монеты первой половины II века до н.э. на территории Кавказской Албании [Текст] /С.Дадашева //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1975. - № 3.- С. 54-65.

В статье, посвященной чеканным монетам в период Селевкидов, даются сведения о специальных деньгах, выпущенных правителями Барды и Селевкидов.

294. Джафарзаде, И. Археологические раскопки городища Оленка в 1915 г. [Текст] /И.Джафарзаде //Труды института истории и философии. - Баку, 1954.- Т. IV.- С.109-138.

В статье упоминается Барда.

295. Кулиев, Т. Денежное обращение и монетное дело в Азербайджане в XII-XIII вв. [Текст]: [По нумизматическим материалам] /Т.Кулиев //Azərbaycan arxeologiyası.- 2007.- №1-2.- S. 68-77.

В статье анализируются денежное обращение и монетное дело в Азербайджане в XII-XIII веках после арабского халифата. Говорится и о Барде, являющейся основным ремесленным и торговым городом.

296. Пахомов, Е. Античные монеты в Албании [Текст]: [В пределах Азербайджанской ССР] /Е.Пахомов //АН АЗССР. Вопросы истории Кавказской Албании.- Баку, 1962.- С. 106-113.

Даются сведения о чеканенных монетах в Барде.

297. Пахомов, Е. Бардинский клад 1940 года [Текст] /Е.Пахомов //Известия АЗ.ФАН ССР.- 1943.- №8.- С. 77-82.

В статье говорится о найденном в 1940-ом году в Барде кладе с множеством предметов и монет.

298. Пахомов, Е. Клады Азербайджана и других республик и краев Кавказа [Текст] /Е.Пахомов //Труды института истории, языка и литературы.- Баку: Изд. АЗ.ФАН ССР, 1938.- Том II .-102 с.

Обширные сведения в статье даны о выходящих в Барде монетах.

299. Пахомов, Е. Монеты Барды [Текст] /Е.Пахомов //Известия АЗ.ФАН ССР.- 1944.- №4.- С.67-72.

Наравне со списком монет с надписью Барда, интересные сведения даны об истории использования монет населением Барды.

300. Пахомов, Е. Чеканка в Албании подражаний монетам Македонским или Селевкидским в I в. до. н. э. [Текст] /Е.Пахомов //Материалы по истории Азербайджана. Труды музея истории Азербайджана.- Баку, 1962.- Т.V.- С.74-76.

В статье отмечено о найденных в Барде монетах, имеющих сходство с дирхамами Искендера Македонского.

301. Раджабли, А. Монеты как фактор связей Азербайджана с зарубежными странами [Текст]: [Азербайджан в многовековых многогранных культурных взаимосвязях. Сборник докладов Четвертого Бакинского Международного Симпозиума (4-6 июнь, 1998)] /А.Раджабли.- Баку, 1999.- С.176-180.

Имеются сведения об изготовлении в Барде особых серебряных дирхамов Сасанидских шахиншахов, дошедших до наших дней.

302. Сейфеддини, М. Денежное обращение в Азербайджане в V-IX вв. [Текст] /М.Сейфеддини //Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası problemləri.- Bakı, 1995.-Hissə II.- S.22-26.

В статье даются сведения о монетах Барды.

303. Тревер, К. К вопросу о культуре Кавказской Албании [Текст]: [Доклад на XXV Международном конгрессе востоковедов, 1960 год] /К.Тревер //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.-№2-3.- С. 6-9.

Говорится о монетах, найденных вблизи Барды и религиозном центре Кавказской Албании - Барде.

304. Фасмер, Р. О монетах Саджидов [Текст] /Р.Фасмер //Известия общества обследования и изучения Азербайджана.- 1927.- № 5.- С.22-51.

Говорится о чеканных монетах в Барде.

Историко-архитектурные памятники

Книги. Диссертации и авторефераты

305. Архитектура Азербайджана [Текст]: Очерки.- Баку: Изд. АН АзССР, 1952.- 645 с.

Обширные сведения о мавзолеях, расположенных в Барде [С. 237, 265, 267, 268, 272].

306. Архитектура Азербайджана [Текст]: Эпоха Низами.- Баку: Гос. Архитек. изд, 1947.- 445 с.

В книге можно получить сведения о архитектурных памятниках Барды [С. 35, 36].

307. Архитектура Республик Закавказья [Текст]: [Сборник статей].- М.: Гос. изд. арх. и градостр, 1951.- 355 с.

В сборнике даются сведения о памятнике «Ахсадан баба» и о построенном в 1322-году мавзолее [С. 311-313].

308. Керимов, И. Шатровое зодчество Азербайджана и его взаимосвязи с сопредельными странами [VIII-XIV вв.] Теория и история архитектуры, реставрация и реконструкция памятников [Текст]: Диссертация на соис. учен. степ. канд. архитектуры. 18.00.01 /И.Керимов; НАН Азербайджана. Институт архитектуры и искусства - Баку, 2007.- 227 с.

В исследовательской работе говорится, что во время археологических раскопок, такие же памятники были обнаружены и в Барде [С. 17, 46].

309. Мамедов, Ф. Архитектурные связи школ зодчества средневекового Азербайджана [Текст] /Ф.Мамедов.- Баку: Элм, 1987. - 120 с.

В книге упоминается Барда среди развивающихся городов в средние века [С.60].

310. Мамедова, Г. Христианское зодчество Кавказской Албании эпохи раннего средневековья. Теория и история архитектуры. [Текст]: Автореферат. дисс. на соис. учен. степ. канд. архитектуры. Специальность. 18.00.01. /Г.Мамедова.- Баку, 1985.- 22 с.

В автореферате имеются сведения об архитектурных памятниках Барды [С. 19].

311. Мамедова, З. Историческое развитие зодчества Карабаха. Теория и история архитектуры, реставрация памятников архитектуры. [Текст]: Диссерт. на соис. уч. степ канд. архитектуры 18.00.01. /З. Мамедова.- Баку, 1999.- 291 с.

В диссертации говорится об архитектурных памятниках древнейшего и крупного города Карабаха - Барды [С. 19, 22, 35, 36, 39, 41, 43, 61, 63, 94, 95, 96, 98, 118, 124, 129, 130, 131, 134, 137, 138, 139, 142].

312. Мамедова, Г. Зодчество Кавказской Албании [Текст] /Г.Мамедова.- Баку: Чашыюглу, 2004.- 224 с.

Даны сведения об архитектурных памятниках Барды [С. 10, 21, 24, 84, 98, 105, 179].

313. Мамедова, Г. Культовое зодчество Кавказской Албании [IV-XIV века]. Теория и история архитектуры, реставрация памятников архитектуры [Текст]: Диссерт. на соис. уч. степ. док. Архитектуры. Специальность: 18.00.01. /Г.Мамедова.- Баку, 1997.- 425 с.

Барда - один из самых больших городов Востока, центр материальной и нравственной культуры [С. 82, 98, 261].

314. Мехтиев, А. Деревянное зодчество Азербайджана [Текст] /А. Мехтиев.- Баку: Элм, 1987.- 112 с.

В книге, посвященной деревянному зодчеству Азербайджана, даются сведения и о Барде [С. 14, 18, 40].

315. Мурадов, В. Архитектурно-планировочное развитие городов Азербайджана [Конец XIII- XVI в] [Текст]: Автореферат диссер. на соиск. учен. степени канд. архитек. 18.00.01. /В. Мурадов; АН АзССР. Отделение общест. наук. Совет секции искусствоведения.- Баку, 1973.- 31 с.

В названных веках говорится и о развитии города Барды [С. 5].

316. Саидов, А. Реставрация памятников архитектуры Азербайджана [Текст] /А.Саидов, В.Гарник.- Баку: Азернешр, 1963.- 43 с.

В книге говорится и о реставрации Бардинского Мавзолея [С. 27, 39, 41].

317. Усейнов, М. Памятники Азербайджанского зодчества [Текст] /М. Усейнов.- М., Гос. изд. арх. и градостр, 1951.- 163 с.

Даны сведения о мавзолеях Барды [С. 7, 20-24].

318. Щеблыкин, И. Памятники Азербайджанского зодчества эпохи Низами [Текст]: [Материалы] /И. Щеблыкин.- Баку: Изд. Аз.ФАН, 1962.- 195 с.

В книге интересные сведения о мавзолеях Барды и мавзолее Ахсадан баба [С. 72-75].

319. Якобсон, А. Закономерности в развитии средневековой архитектуры X - XV вв [Текст] /А.Якобсон. - Л.: Наука, 1987.- 235 с.

В разделе книги «Азербайджан» говорится об архитектуре Барды [С. 211].

Периодика

320. Александрович, Дж. Евлах-Шуша [Текст] /Дж.Александрович, И.Азимбеков, В.Сысоев //Известия Азербайджанского Комитета Охраны Памятников. Страны искусство и природы АЗКОМСТАРИС.- 1927.- Вып. 3. - С. 3-23.

О памятниках материальной культуры Барды.

321. Бретаницкий, Л. К проблеме изучения архитектурных направлений средневекового Азербайджана [Текст] /Л.Бретаницкий //АН АзССР. Доклады.- 1946.- № 1.- Том XI. - С.30-35.

Даются сведения о мавзолеях и их строителях.

322. Бретаницкий, Л. К характеристике мастеров средневекового Азербайджана [Текст] /Л.Бретаницкий //Доклады АН АзССР. - 1949.- № 3.- Том XI.- С.129-133.

О памятниках, расположенных в Барде, даются сведения и о строителях мавзолея «Ахсадан баба».

323. Бретаницкий, Л. Зодчие средневекового Азербайджана [Текст] /Л.Бретаницкий, А.Саламзаде //Памятники архитектуры Азербайджана: Сборник материалов.- 1946.- С.131-139.

В статье даны сведения и фотографии о мавзолеях Барды.

324. Догбаева, Э. Архитектура древних городов Азербайджана [Текст]: [Художественные и конструктивные особенности мавзолея в Барде] /Э.Догбаева //Mədəniyyət dünyası.- 2005.- Buraxılış X.- С.455-460.

Рассказывается о исторических памятниках древнего и красивого города Барда.

325. Ибрагимов, Г. Первая ласточка [Текст]: [О селе Гююллулар] /Г.Ибрагимов //Строитель.- 1971.- 10 марта.- С.4.

О новом посёлке, построенном в Бардинском районе.

326. Неймат, М. Эпиграфические памятники Карабаха [Текст] /М.Неймат //İRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2005.- № 2-3.- С. 66-69.

Говорится о строительстве мечети в Барде по проекту Сафи-хана.

327. Пахомов, Е. Башни-мавзолея в Барде и их надписи [Текст] /Е.Пахомов //Труды Аз.ФАН СССР. Серия историческая.- Баку, 1936.- Том XXV.- С.81-96.

О памятниках Барды и надписях на них.

328. Раджабов, Р. Многогранная культура Азербайджана одна из многовековых направлений развития взаимосвязей [Текст] /Р.Раджабов //Azərbaycan çoxəsrli, qarşılıqlı, çoxşəxəli mədəni əlaqələrdə: Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi [4-6 iyun, 1998].- 1999.- S.34-55.

О плохом содержании архитектурных памятников VI-X веков, о изучении истории этих веков по записям арабских географоведов – путешественников, о каравансараях, базарах, мечетях того периода, говорится и о самом крупном городе Востока – Барде.

329. Саламзаде, А. Декоративные особенности надписей архитектурных памятников Азербайджана [Текст] /А.Саламзаде //Памятники архитектуры Азербайджана: [Сборник материалов].- 1946.- С.140-145.

Сведения и фотографии мавзолеев Барды.

Экономика

Книги. Диссертации и авторефераты

330. Гасанова, У. Проблемы территориальной организации хозяйства Миль-Карабахской зоны в условиях перехода к рыночной экономике [Текст]: Автореферат. дис. на. сос. уч. степ. канд. геогр. наук. 11.00.02. Экономическая и социальная география. /У.Гасанова.- Баку, 1999.- 30 с.

В автореферате одним из исследуемых объектов является Барда [С. 4, 19, 21].

Периодика

331. Гашимов, Г. Спутник Барды: Завтрашний день села Гюльоглулар [Текст] /Г.Гашимов //Строитель.- 1969.- 2 апреля.- С.3.

О новом посёлке Барды.

332. Гусейнов, Э. Роль наставничества в общественном быту нефтепереработчиков гор Баку [Текст] /Э.Гусейнов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права .- 1985.- № 2.- С. 77-83.

В статье говорится о передовике труда завода имени В.И.Ленина, бардинце Камале Аллахвердиеве.

333. Кулиев, Н. Барда - город индустриальный [Текст] /Н.Кулиев //Бакинский рабочий.- 1973.- 7 февраля.- С.2.

О проводимых работах по благоустройству Барды.

334. Мавлюбердинов, З. Будущий облик села [Текст]: [Гюльоглулар Бардинского района] /З.Мавлюбердинов //Сельская жизнь.- 1969.- 4 апреля.- С. 2.

О строительстве нового посёлка в Барде.

335. Магеррамов, И. О шефской помощи рабочих коллективов Азербайджана деревне [Текст]: [1971-1980 годы] /И.Магеррамов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права .- 1985.- № 4.- С. 3-9.

О шефской помощи Бардинскому району.

336. Мамедов, И. Новые дни Барды [Текст] /И.Мамедов //Агитатор.- 1968.-№ 21.- С.11.

Говорится об обновлении Барды.

337. Мамедов, О. Меры нужны-кардинальные [Текст]: [О социальном переустройстве сел в Бардинском районе] /О.Мамедов, Р.Тагиев //Молодежь Азербайджана.- 1989.- 17 октября.- С.2.

О перестройке Барды.

338. Наджафалиев, М. Развитие системы расселения в Азербайджанской ССР [Текст] /М.Наджафалиев //Azərbaycan xalq təsərrüfatı.- 1986.- №1.- S. 51-55.

В статье говорится об экономике Барды.

339. Новые Гюльоглулар [Текст] //Молодежь Азербайджана.- 1969.- 2 октября.- С. 3.

О новом посёлке в Барде.

340. Якубзаде, Ю. Будущее древнего города [Текст]: [О благоустройстве города Барда] /Ю.Якубзаде //Строитель.- 1976.- 19 июня.- С. 4.

О счастливом будущем древней Барды.

Политика

Книги

341. Ализаде, А. Социально-экономическая и политическая история Азербайджана XIII-XIV вв [Текст] /А.Ализаде.- Баку, 1956.- 420 с.

Говорится о общественно-политическом положении Барды, её экономике [С. 35, 47, 48, 49, 55, 60, 61, 67, 150, 387, 393, 395].

Периодика

342. Кадырова, Э. Трудовая активность женщин Азербайджана в борьбе за построение коммунизма [Текст] //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1980.- №1.- С. 117-130.

В статье говорится о поздравлении Героя Советского Союза, космонавта В.В.Николаевой - Терешковой, направленном депутату Верховного Совета СССР, Герою Социалистического Труда Тарлан Мусаевой.

343. Мусаева, Т. Комсомол Азербайджана в борьбе за ликвидацию неграмотности в республике в годы первой пятилетки [Текст]: [1928-1932] /Т.Мусаева //Известия АН АзССР. Серия общественных наук.- 1961.- № 1.- С.3-11.

О работе, проводимой молодёжью по ликвидации неграмотности в Бардинском районе.

Наука. Культура. Просвещение.

Книги

344. История Азербайджана [Текст]. В трех томах /под. ред.: И.А.Гусейнова, М.А.Дадашзаде, А.С.Сумбатзаде и др.; АН АзССР. Институт истории - Баку: Изд. АН АзССР, 1963.- Том III.- 529 с.

О строительстве здания новой школы и новых дорог в Барде [С. 219-220, 310].

345. Надеждинь, П. Кавказский край [Текст]: Природа и люди /П.Надеждинь.- Тула, 1901.- 520 с.

В книге дано сведение о Бардинской коневодческой ярмарке [С. 349].

346. Петрушевский, И. Из героической борьбы Азербайджанского народа в XIII - XIV веках [Текст] /И.Петрушевский.- Баку: Аз. ФАН, 1941- 63 с.

Говорится об Эл-Бардаи, написавшем историю Аррана [С. 12].

Периодика

347. Маниев, Ф. Социально-культурные изменения в Азербайджанской деревне и период развитого социализма [Текст]: [1965-1979 годы] /Ф. Маниев //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1980.-№1.- С. 104-116.

Даётся сведение об открытии картинной галереи в колхозе «Коммунизм» Бардинского района.

348. Первая электронная библиотека в регионе [Текст]: [Центральные библиотеки Барды открыли сайты] //Эхо.- 2010.- 11 февраля.- С.8.

349. Покорение Олимпа [Текст] //IRS-Наследие. Международный Азербайджанский журнал.- 2002.- №4.- С. 34-35.

О завершении в ближайшее время строительства Олимпийского Комплекса в Барде.

350. Саидов, З. Выходцы из Берда в среде ученых Багдада других культурных центров Халифата в IX-X веках [Текст] /З.Саидов //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1990.- №1.- С. 115-121.

Об учёных - бардинцах среди учёных Багдада.

Художественная литература

Книги

351. Бертельс, Е. Избранные труды [Текст]: Низами и Физули /Е.Бертельс.- М.: Изд. Восточ. литер., 1962.- 554 с.

Своё отражение в книге нашли сведения об описании Барды [С. 28, 65, 207, 219, 221, 223, 352, 354, 364, 378, 380, 405].

352. Крымский, А. Низами и его современники [Текст] /А. Крымский.- Баку: Элм, 1981.- 487 с.

О комментарии похвалы Бардинской принцессе Нушабы в произведении Низами «Искендернаме» и о Барде [С. 42, 43, 89, 137].

353. Низами, Г. Искендер-наме [Текст]: Поэма /Г.Низами; пер. К.Липскерова.- Баку: Изд. АН АзССР.- 1956.- Том I.- 478 с.

Говоря о Нушабе, ведётся разговор о вероятном нахождении в Барде «Ағ бағ»а [С. 217-283].

354. Низами, Г. Искендер-наме [Текст]: Шарафнаме /Г.Низами; пер. Е.Бертельс.- Баку: Аз.ФАН, 1940.- Часть I.- 390 с.

О храбрости правительницы Барды – Нушабы [С. 210-228].

355. Низами, Г. Приезд Искендера в Барду и встреча с Нушабой [Текст] /Г. Низами.- Баку: Гянджлик, 1989.- 31 с.

Об отрывке из поэмы «Искендернаме» о прибытии Искендера в Барду и сцена его встречи с шахиней Нушабой.

Периодика

356. Гулак, Н. Про поэму «Атака русских в Барду» и его автора известного Азербайджанского поэта Низами Гянджави [Текст] /Н.Гулак //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1899.- Вып. 26.- Отдел 1.- С.116-126.

В статье дано описание Барды.

357. Закиев, Ф. Песня Низами [Текст]: [О городе Барде] /Ф.Закиев //Молодежь Азербайджана.- 1981.- 11 июля.- С. 4.

О описании Барды в произведении Низами.

358. К 850-летию со дня рождения Низами Гянджави [Текст] //Русский язык и литература в Азербайджанской школе.- 1991.- №5-6.- С. 73-77.

Краткие сведения о произведении Низами «Искендернаме», а также лирический отрывок, посвященный Барде и прекрасной Нушабе.

359. Огульчанский, И. На дальних переправах [Текст] /И.Огульчанский //Вышка.-1975.- 20, 22, 23 марта.- С.3.

Отрывки их повести, посвящённой Герою Советского Союза Аслану Везирову.

360. Раджабова, Т. Взаимовлияние литератур Азербайджана и Востока [Текст]: заметки о женских образах /Т.Раджабова //Azərbaycan ictimai-siyasi, qərsılıqlı, çoxşaxəli mədəni əlaqələrdə: Dördüncü Bakı Beynəlxalq Simpoziumunun məruzələrinin məcmuəsi [4-6 iyun, 1998].- 1999.- S.139-145.

В статье говорится об образе правительницы Барды Нушабы в поэме Низами «Искендернаме».

Языкознание. Топонимика

361. Гейбуллаев, Г. Топонимия Азербайджана [Текст]: [Историко-этнографическое исследование] /Г.Гейбуллаев.- Баку: Элм, 1986.- 190 с.

Сведения о истории названия мест, расположенных в Бардинском районе [С. 8, 11, 46, 52, 58, 61, 64].

Периодика

362. Алиев, К. Новая книга о топонимике Азербайджана [Текст] /К.Алиев //Известия АН АЗССР Серия истории, философии и права.- 1984.-№3.- С. 118-119.

Говорится о топонимике Барды.

363. Ган, К. Из практики объяснения географических имён [названий] Кавказа [Текст] /К.Ган //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Тифлиси, 1909.- Вып. 40.- Отдел 3.- С. 2-164.

Имеются сведения о Барде.

364. Гейбуллаев, Г. О некоторых закономерностях в образовании топонимии Азербайджана [Текст]: [В порядке обсуждения] /Г. Гейбуллаев //Известия АН АЗССР. Серия истории, философии и права.- 1975.- №1.- С. 95-102.

В статье приводятся примеры о топонимике Бардинского района.

365. Гукасян, В. О некоторых вопросах истории Албанской письменности и литературы [Текст]: [В связи с работой А.Ш.Мнацаканяна «О литературе Кавказской Албании»] /В.Гукасян //Известия АН АЗССР. Серия литературы, языка и искусства.- 1968.- № 2.- С.85-101.

О ложных соображениях Мнацаканяна о Албанском языке, письменности, в статье упоминается и город Партав [Барда].

366. Дирр, А. Современные названия Кавказских имён /А. Дирр //Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа.- Вып. 40.- Тифлиси, 1909.- Отдел 3.- С. 1-28.

Имеется сведение о Барде.

367. Салимов, Т. О топониме Барда [Текст] /Т.Салимов //Материалы докладов II научной конференции, посвященной изучению топонимии Азербайджанской ССР.-1981.- С.74-84.

Соображения специалистов о топонимии древней Барды.

368. Словарь географических терминов Азербайджана [Текст] //Известия АН АЗССР. Серия истории, философии и права.- 1973.- №2.- С.119-124.

Даются сведения о топонимии Барды.

Религия

Книги

369. Бакыханов, А. Сочинения, записки, письма [Текст] /А.Бакыханов.- Баку: Элм, 1983.- 344 с.

В книге есть сведения о переезде Надир-шаха из Барды в Казигумук, о религиозных догмах в Барде [С. 158, 10, 262].

370. Геюшов, Р. Христианство в Кавказской Албании [Текст]: [По данным археологии и письменных источников] /Р.Геюшов.- Баку: Элм, 1984.- 192 с.

Много сведений о особом этапе распространения христианства в истории нравственной культуры Азербайджанского народа, в т.ч. и в Барде [С. 10, 32, 36-37, 40, 43-45, 49, 52, 55, 59, 79, 115, 128].

371. Касумова, С. Азербайджан в III-V вв [Текст]: [Этно-культурная и социально-экономическая история] /С.Касумова.- Баку: Элм, 1993.- 138 с.

В книге даны сведения о взятии Барды Сасанидами и об одном из самых больших епископств в Барде [С. 34, 104].

372. Кудрявцев, А. Древний Дербент [Текст] /А.Кудрявцев.- М.: Наука, 1982.- 172 с.

Говорится о центре Албанской религии Чоладан, переведенного в Партав [Барда] [С. 124].

373. Мец, А. Мусульманский ренессанс [Текст] /А.Мец.- М.: Наука, 1966.- 457 с.

О Бардинской мечети, сведения о которой имеются в произведениях арабских авторов [С. 116, 182, 184].

374. Юнусов, А. Ислам в Азербайджане [Текст] /А. Юнусов.- Баку: Заман, 2004.- 388 с.

О строительстве мечетей в Барде в период распространения Ислама [С. 60].

375. Ямпольский, З. Древняя Албания III-I вв. до н. э [Текст] /З.Ямпольский.- Баку: Изд. АН АзССР, 1962.- 381 с.

Сведения о святых местах в Барде [С. 50].

Периодика

376. Ахундов, Д. Культовые сооружения древней Кавказской Албании [Текст] /Д.Ахундов //Азербайджан-IRS.- 2003.-№ 14-15.- S. 24-27.

Говорится о Барде, долгие годы бывшей столицей Кавказской Албании, а также религиозным центром.

377. Мамедова, Ф. Из истории раннефеодальных отношений в Кавказской Албании [Текст]: [На основе материалов церковной истории] /Ф.Мамедова //Известия АН АзССР. Серия истории, философии и права.- 1968.- № 2.- С. 88-98.

О церковной истории начального этапа развития феодализма в Албании, упоминается и епископство в Барде.

378. Ямпольский, З. О первобытных корнях культо-святых в Исламе [Текст]: [По материалам Азербайджана] /З.Ямпольский //Материальная культура Азербайджана. Труды Музея Истории Азербайджана.- Баку, 1962.- Том V.- С.74-76.

В статье, исследующей вопросы поклонения святым местам в Исламской религии, говорится и о Бардинском Имамзаде.

Философия

Книги

379. Агаева, Н. Азербайджанские языковеды средневековья [Текст] /Н.Агаева.- Баку: Элм, 1990.- 92 с.

Широкие и интересные сведения даны о живущем в средние века философе, мыслителе Мухаммеде-ал-Бардаи [С. 15, 20, 21, 25-27, 31, 57-61, 63-65, 67, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 78-81, 84, 86].

380. Очерки по истории Азербайджанской философии [Текст]. - Баку: Изд. АН АзССР, 1966.- Том I.- 374 с.

Большой материал даётся о жизни и творчестве философа-учёного, бардинца Юсифа Карабаги [С. 284-299].

381. Полосин, В. «Фихрист» Ибн ан-Надима как историко-культурный памятник X века [Текст] /В.Полосин.- М.: Наука, 1989.- 158 с.

В книге даны сведения о бардинцах, философах Абубекире Мухаммед Бардаи и Абдулле-ал Бардаи [С. 84, 95].

XARİCİ MƏNBƏLƏR

382. Hacıyev Q. Berde Karabağın en zengin tarihe malik şəhridir /Q.Hacıyev; Almaniya-Frankfurt //Yeni Avropa.- 2003.- Yıl: 1.- Sayı: 3.- S.39-41.

383. Hacıyev Q. Bərdə Hülakülərin hakimiyyəti dövründə //Restoration plan of Rab-i Rashidi & Iranian culture and civilization in İlhanid period.- Tehran, 2005.- p.XIV-XVIII. [ingiliscə]

KÖMƏKÇİ GÖSTƏRİCİLƏR

Müəlliflərin əlifba göstəricisi

Abbasov, Ə.	830, 869
Abbasov, V.	492
Abbasova, F.	320
Abdullayev, H.	80
Abdullayev, Ş.	831
Abdullayeva, F.	744
Abdullayeva, S.	877
Abıyev, M.	161
Ağalarzadə, A.	556
Ağayev, İ.	674
Ağayev, N.	635
Ağazadə, A.	157, 321
Axundov, A.	322, 162
Axundov, F.	675
Axundov, N.	163
Axundova, M.	557
Axundova, S.	585
Alioğlu, S.	323, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 676, 745, 746
Allahverdiyev, E.	677, 747
Allahverdiyev, Q.	158
Allahverdiyev, T.	105
Aslan, M.	832
Aslanlı, A.	1
Aslanova, E.	579
Aslanova, F.	494
Aslanova, R.	906
Aşurbəyli, S.	164, 165
Aydınoglu, T.	2, 3, 106, 495
Babaşov, R.	541
Babayev, Ə.	475, 586
Babayev, İ.	179
Babayev, N.	180, 326, 327, 328, 329, 330, 558, 596, 749, 833

Baxşəliyev, Ə.	559
Bakıxanov, A.	181
Bakuvi, Ə.	56
Bayramoğlu, İ.	331
Bayramov, Q.	750
Bayramov, R.	751
Bayramov, Ü.	83, 613
Behzadi, İ.	182
Bərdəli, B.	806
Bretanitski, L.	542
Budaqov, B.	57
Bünyadov, Z.	184, 185
Bünyatov, T.	186, 476, 543, 587, 588
Bünyatova, Ş.	337, 477, 478, 496, 581, 887
Cabbarov, R.	754
Cəbiyev, Q.	187
Cəbiyev, T.	338
Cəfərov, A.	897
Cəfərov, C.	188
Cəfərov, F.	112, 113, 114
Cəfərov, H.	479
Cəlal, A.	497
Cəmşidov, Ş.	189
Ciddi, H.	339
Çələbi, E.	190
Çəmənli, C.	835
Çəmənzəminli, Y.	191
Çingizoglu, Ə.	340
Çıraqzadə, V.	589
Dadaşzadə, M.	480, 544
Dəmirli, D.	341
Doluxanov, A.	72
Dostiyev, T.	343
Dostiyev, T.	498, 499
Dünyamalıyeva, S.	878
Elli, M.	344
Eminli, C.	481, 500
Erkan, D.	755
Ədilxanov, A.	345, 346, 347, 560, 756

Əfəndiyev, E.	192
Əfəndiyev, O.	193
Əfəndiyev, V.	58, 626
Əfəndiyeva, R.	627
Əfqan, Ə.	645
Əhədov, A.	902
Əhməd İbn Əsəm Əl-Kufi.	194
Əhmədov, A.	757
Əhmədov, Ə.	809
Əhmədov, F.	195
Əhmədov, Q.	196, 197, 348, 482, 561, 583, 594
Əhmədov, M.	349
Əhmədov, R.	501
Əhmədov, T.	854, 855
Əhmədov, Z.	115
Əhmədova, H.	758
Əli Yəzdi, Ş.	198
Əlibəyzadə, E.	199, 808
Əlisa, N.	723
Əliyev, A.	59
Əliyev, C.	85
Əliyev, E.	86, 911
Əliyev, Ə.	116, 117, 118, 159, 350, 351, 352, 562, 628, 759, 760, 761, 836
Əliyev, F.	200
Əliyev, H.	629
Əliyev, X.	87, 682
Əliyev, İ.	9, 201, 202, 762, 837
Əliyev, K.	203, 630
Əliyev, M.	353
Əliyev, P.	683
Əliyev, R.	204
Əliyev, S.	119, 120, 646, 684, 685, 686, 687
Əliyeva, F.	879
Əliyeva, K.	763
Əliyeva, N.	354, 856

Əliyeva, Ş.	355, 764
Əlizadə, Ə.	563
Əlizadə, X.	121
Əmirxanov, Ə.	205
Əmirov, H.	122, 123
Əsədov, B.	73, 765, 903
Əsədov, Ə.	60
Əsədov, Y.	502
Əsgərov, B.	206
Əsgərov, Ə.	356
Əyyubov, Ə.	810
Əzizov, E.	870, 871, 872, 873
Əzizov, T.	88
Fazili, A.	207, 208, 357, 595
Fərzəli, Ə.	359, 360, 361, 838
Fərzəlibəyli, F.	209
Fərzəlibəyli, M.	201
Fərzəliyev, Ə.	156
Fərzəliyev, Ş.	211, 362
Gəncəli, N.	839
Gərəkməzli, E.	363, 364
Göyçayski, Ş.	63
Göyüşov, R.	214, 215, 365, 483, 484
Gözəlova, Y.	366, 367
Hacılı, A.	216
Hacılı, E.	217
Hacıyev, C.	368
Hacıyev, Q.	61, 62, 218, 219, 220, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 597, 688, 766, 767, 768
Hacıyev, R.	393
Hacıyeva, Z.	221, 222
Hadiyeva, K.	512
Haqverdiyev, Ə.	485

Hasilov, Ş.	590
Həmidov, H.	647
Həsən-Cəlal, Y.	224
Həsənoğlu, H.	898
Həsənov, A.	394
Həsənov, Q.	888
Həsənov, N.	395
Həsənov, S.	396, 397
Həsənov, T.	513
Həsənova, E.	77
Həşimov, H.	398, 648
Həvilov, H.	486
Hüseynov, A.	399
Hüseynov, Ə.	124, 400, 401, 402
Hüseynov, X.	89
Hüseynov, M.	90, 514, 515
Hüseynov, R.	403, 404
Hüseynov, S.	405
Hüseynov, Ş.	406
Hüseynov, Y.	858
Hüseynzadə, Ə.	225
Xələfov, A.	724
Xələfova, S.	725
Xəlilli, X.	226
Xəlilov, Ə.	91
Xəlilov, X.	227, 516, 899
Xəlilov, M.	487, 517, 564
Xəlilzadə, F.	904
Xəlilzadə, F.	125, 126
Xuraman.	811, 812
İbadoğlu, İ.	689
İbişov, F.	228, 229
İbn-əl-Əsir.	230
İbrahimov, B.	407
İbrahimov, C.	231
İbrahimov, F.	582
İbrahimov, X.	408
İbrahimov, İ.	631
İbrahimov, Z.	232, 233, 727
İldırımoglu, Ə.	127, 409, 690

İlham Əliyev.	43
İlkin, Q.	234
İlyas, P.	813
İmanov, Ə.	632
İmanov, M.	691
İmrani, M.	488
İsayev, İ.	769
İsayev, M.	770
İsgəndərli, C.	900
İsmayıl, M.	235, 236
İsmayılqızı, V.	237
İsmayılov, X.	728
İsmayılov, İ.	814
İsmayılov, M.	238
İsmayılov, R.	239
İsmayılov, Y.	410
İsmayılov, Z.	92
İsmayılova, X.	771, 772
İsmayılzadə, T.	773
İzzəddin İbn Əl Əsir.	241
Kalankatuklu, M.	242
Kamil.	774
Kazımov, Q.	243
Kərəmov, N.	64, 65
Kərimov, B.	545, 732
Kərimov, H.	692
Kərimov, K.	244, 880
Kərimov, R.	66
Kərimov, S.	518, 775
Kərimov, Y.	411, 412, 815, 840
Kərimzadə, S.	565
Kirovabad.	245
Korolyov, V.	693
Köçərli, F.	160
Köçərli, T.	413
Qacar, Ç.	246
Qaçayev, M.	67
Qafar, T.	777
Qafarov, Q.	694
Qafarov, T.	93, 94, 778

Qarabaği, M.	248
Qarabaği-Cavanşir, M.	249
Qarabağlı, A.	859
Qarabağlı, R.	546, 566, 695
Qasimov, E.	254
Qasimov, Ə.	901
Qasimov, X.	414, 733, 489
Qasimzadə, İ.	696
Qaziyev, C.	547
Qaziyev, S.	255, 415, 490, 519
Qaziyev, Z.	520
Qeybullayev, Q.	256, 257, 860
Qədirov, F.	521, 548, 651
Qəribova, M.	416
Qılınclı, Y.	129, 130, 779
Qoca, F.	817
Qubatoğlu, V.	549, 734
Quliyev, Ə.	260
Quliyev, H.	591
Quliyev, K.	567
Quliyev, L.	47, 131, 132, 133, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 697, 781, 782, 783, 784, 785
Quliyev, M.	522
Quliyev, N.	134, 417
Quliyev, T.	786
Quliyeva, İ.	905
Quliyeva, M.	881
Qurbanov, R.	261
Ləman, F.	818
Mahmud, İ.	262
Mahmudov, S.	96, 135, 136, 137, 138, 139
Mahmudov, Y.	263, 264, 265, 418
Mahmudov, Z.	841
Mehdiyev, B.	419
Mehdiyev, H.	550
Mehdiyev, X.	74, 140, 420, 889
Mehrəliyev, E.	819

Məciddov, S.	266
Məhəmmədqızı, A.	267, 268
Məhərrəmov, V.	269
Məlikov, M.	141
Məlikov, R.	270
Məmmədbəyli, Ş.	271
Məmmədli, M.	821
Məmmədov, A.	272, 273, 274, 275, 421, 422, 523, 524, 568, 592, 598, 698, 861
Məmmədov, E.	14, 569, 787, 788, 789, 890, 891
Məmmədov, Ə.	525, 658, 790
Məmmədov, H.	142, 526
Məmmədov, İ.	699, 700
Məmmədov, K.	527
Məmmədov, Q.	633
Məmmədov, M.	97, 143
Məmmədov, R.	276, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 528, 570, 599
Məmmədov, S.	277, 278, 430
Məmmədov, Ş.	701
Məmmədov, T.	98, 279
Məmmədov, Z.	99, 907, 908, 909, 912, 913
Məmmədova, A.	529
Məmmədova, F.	280
Məmmədova, G.	791, 792
Məmmədova, S.	822
Məmmədova, Ş.	281
Məmmədžadə, G.	571
Məmmədžadə, İ.	75
Məmmədžadə, K.	78
Mxitar, Q.	282
Mir Cəfər.	293, 294, 530
Mirəhmədov, Ə.	735
Mirhadiyev, M.	431
Mirzə, M.	793

Mirzəcəfərli, Ə.	144, 145, 432
Mirzəyev, H.	862
Mirzəyev, M.	736, 874
Mirzəyeva, E.	433
Misirov, Y.	659
Mollazadə, S.	285, 863
Montvid, N.	434
Muxtaroglu, T.	660
Muradov, B.	882
Muradov, V.	286, 435
Musayev, Q.	287
Musayev, T.	288
Musayeva, A.	842, 843
Musayeva, T.	702
Musəvi, Q.	289
Mustafayev, C.	572
Mustafayev, S.	584
Mücir, C.	883
Nəbiyev, N.	864, 865
Nəcəfli, T.	290
Nərimanov, İ.	531
Nizami, G.	824, 825, 884
Novruzov, M.	436, 437, 738, 794
Novruzov, V.	438
Nurəliyeva, T.	292
Nuriyev, A.	293, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 573
Nuriyev, E.	875
Onullahi, S.	295, 446
Orucov, Ə.	100
Osmanov, F.	491
Petruşevski, İ.	296
Pərvinli, N.	739
Piriyev, V.	297, 298, 299, 447, 448, 449
Pul nişanı - sikkələr	600
Rəcəbli, Ə.	601
Rəcəbova, B.	551
Rəhimov, Ə.	574, 300

Rəhimova, Y.	146, 703
Rəhmanzadə, F.	301
Rəsuloğlu, T.	302
Rəşidov, Ç.	634
Rüstəmxanlı, S.	303
Rüstəmov, S.	68
Rza, O.	844
Rzayev, M.	304
Rzayev, N.	575, 576
Sadıqoğlu, A.	552
Sadıqov, F.	663
Sadıqov, H.	602
Sailov, S.	147, 673
Salahov, N.	450, 577, 795, 892
Salahov, Ş.	796
Salamzadə Ə.	553, 554
Salehov, Ş.	148
Sayılov, S.	101
Sevər, İ.	845
Seyidov, F.	740
Seyidov, M.	79, 451, 452, 453, 664, 665, 666, 797, 798, 846
Səfərəliyev, R.	454, 667, 668, 669
Səfərli, Ə.	827
Səfərli, İ.	826
Səfərov, İ.	305
Səfərov, Y.	533
Səidov, Ə.	555
Səlimoğlu, Q.	893
Səlimov-Şağani, T.	306
Səməd, M.	885
Səmədov, S.	847
Sofiyev, Ə.	149
Solakzadə, M.	307
Sultanov, Z.	150, 308, 670, 671, 672, 704, 705
Süleymanov, C.	69
Şadlinskaya, F.	706, 707, 741, 800
Şahsoylu, B.	455
Şərəfli, M.	309, 578, 456, 457, 458, 459

Şıxlı, T.	801
Şıxlinski, Z.	311, 312, 460
Şirinov, Ə.	151, 461, 894
Şirvan, A.	310
Şuşinski, F.	462
Tağıyeva, R.	886
Tahirqızı, T.	895
Talıbova, A.	313
Teymurov, H.	463
Vahidov, R.	534
Vahidova, S.	152
Veysəlov, G.	876
Vəfadar, K.	464
Vəkilov, M.	828
Vəlixanlı, N.	314, 315, 465, 466, 467, 468
Vəliyev, Ə.	848
Vəliyev, Y.	708
Vəliyeva, S.	469
Voroşil, Q.	316
Yakovlev, Y.	102
Yusifov, Y.	154
Yusifov, Y.	317, 866
Yusubov, İ.	153
Yüzbaşov, R.	867
Zahidov, Ə.	868
Zakir, Q.	829
Zamanov, A.	742
Zeynallı, Ə.	70
Zeynaloğlu, C.	318
Zeynalov, M.	103, 104, 470
Zeynalov, R.	319
Zeynalova, K.	71
Zəkiyev, İ.	743
Zəkizadə, F.	709

Sərlövhələrin əlifba göstəricisi

“Axsadan Baba” türbəsi. Onu kimlər tikdi, kimlər sökdü	569
“Axsadan Baba”-nı kimlər tikdi, kimlər sökdü	562
Aqrar sahədə sahibkarlığın inkişafının regional problemləri	630
Alban ölkəsinin qısa tarixi	224
Alban salnaməsi	282
Alban tarixi	242
Albaniya və Atropatena tarixinə dair qiymətli tədqiqat əsəri	357
Albaniyanın ilk orta əsr maddi-mədəniyyəti	517
Albaniyanın ilk orta əsr şəhər və qalalarının lokallaşdırılması problemi	564
Albaniyanın qəbir abidələri	487
Alpout – bu nə deməkdir?	876
65 yaşın səsi	890
Amaras-Ağoğlu	214
Aran oğlu	141
Aran ölkəsinin anası	423
“Aran” “Məhsulu” yedi	748
Arazboyu abidələri	553
Arxeologiya tariximizdən	533
Arxeologiya və qədim Perqam şəhəri	494
Arxeoloji lüğət [B]	493
Arif oxuyanda	791
Arranın anası	326
Arzuların işığında	86
Aslan ürəkli	368
Ata yurdu	166, 167
Atropatena e.ə IV - e. VII əsrləri	595
Aydın Məcid oğlu Əhədov.	678
Aydınlıq yollarında	800
Azadlıq generalı	363
Azərbaycanlıların etnik antropologiyası	527
Azərbaycan	168, 310
Azərbaycan abidələri	537
Azərbaycan adət-ənənələrində gender rolları	580
Azərbaycan Antik dövrdə	203
Azərbaycan arxeologiyası	483
Azərbaycan arxeologiyası öçerkləri	186, 476
Azərbaycan arxeologiyası və etnoqrafiyası problemləri	593

Azərbaycan arxitekturası	538
Azərbaycan Asar Ətiqə cəmiyyətinin illik iclası	324
Azərbaycan Atabəylər dövləti	184
Azərbaycan çayları, gölləri və su anbarları	52
Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti	849
Azərbaycan dilinin tarixi	199, 243
Azərbaycan e.ə II minilliyin axırı - I minilliyin əvvəllərində	479
Azərbaycan erkən orta əsrlərdə	205
Azərbaycan etnoqrafiyası	471, 472, 486
Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi	803
Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusu: ideya və sənətkarlıq məsələləri	819
Azərbaycan ədəbiyyatının tədqiqində əlyazma kolleksiyalarının əhəmiyyəti	292
Azərbaycan əhalisi	51
Azərbaycan əlifbaları	513
Azərbaycan feodal dövlətləri dövründə Naxçıvanın siyasi durumu	465
Azərbaycan feodal şəhərlərinin tarixşünaslığı və öyrənilmə perspektivləri	433
Azərbaycan fəlsəfəsi tarixi	907
Azərbaycan geyim mədəniyyəti tarixi	878
Azərbaycan Hülakülər dövlətinin tənəzzülü dövründə	297
Azərbaycan xalçaçılığı	883
Azərbaycan xalçaları	882
Azərbaycan xalçası	886
Azərbaycan xalqının çobanilərə qarşı azadlıq mübarizəsi tarixindən	447
Azərbaycan xalqının ərəb işğalçılarına qarşı mübarizəsi	232
Azərbaycan xalqının XIII-XIX əsrlərdəki qəhrəmanlıq mübarizəsindən	296
Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti	480
Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti	544
Azərbaycan XII-XIV əsrlərdə	204
Azərbaycan XIII-XIV əsrlərdə	298
Azərbaycan XV-XVI əsrlərdə	211
Azərbaycan XV-XVIII əsrin birinci yarısında	277
Azərbaycan XVII əsr Avropa səyyahlarının təsvirində [Ş.Marden, B.Tavernye, Y.Streys]	579
Azərbaycan IX-XII əsrlərdə	456

Azərbaycan iqtisadiyyatı	603
Azərbaycan incəsənəti	473, 880, 881
Azərbaycan kənd əhalisinin həyat tərzı:	
Ümumbəşəri və milli dəyərlərin deformasiyası	93
Azərbaycan kənd partiya təşkilatlarının möhkəmləndirilməsi	
tarixindən	694
Azərbaycan kənd təsərrüfatı coğrafiyasının müasir problemləri	70
Azərbaycan kəndi kollektivləşmə illərində	188
Azərbaycan kəndində ictimai iaşənin inkişafı	769
Azərbaycan kəndində mədəni-maarif işi	775
Azərbaycan kəndində sosial-siyasi proseslər	228
Azərbaycan kəndində Sovet quruculuğu	311, 460
Azərbaycan kəndinin sosial mədəni problemlərinin	
həll edilməsində ictimai təşkilatların rolu [1976-1985]	216
Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında	710
Azərbaycan kitabı	711
Azərbaycan kitabının inkişaf yolu	743
Azərbaycan Kolxozu kəndlilərinin mədəni həyatının	
bəzi məsələləri	796
Azərbaycan kommunist partiyası kənd təsərrüfatında sosializm	
yarışının təşkilatçısıdır	708
Azərbaycan Kommunist partiyası pambıqçılığın inkişafında	
sosializm yarışının təşkilatçısıdır	701
Azərbaycan Kommunist partiyasının kənddə ideya-siyasi işi	709
Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın	
mexanizatorlarla görüşü	4
Azərbaycan qonaqpərvərliyi	477
Azərbaycan memarlığı abidələri	542
Azərbaycan memarlığının Naxçıvan məktəbi abidələri	554
Azərbaycan memarlıq abidələrinin bərpası	555
Azərbaycan mədəniyyəti	733
Azərbaycan mədəniyyəti tarixindən mühazirə mətnləri	821
Azərbaycan mətbuatı	712
Azərbaycan musiqisi və təsviri incəsənət	877
Azərbaycan olduğu kimi	539
Azərbaycan pambıqçılarının ailə məişətinin bəzi məsələləri	
haqqında	148
Azərbaycan Prezidenti Ali Baş Komandan İlham Əliyev	
Daxili qoşunların Bərdədə yerləşən “N” hərbi	
hissəsində olmuşdur	28

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bərdəyə səfəri	29
Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin sədrliyi ilə Bərdə, Ağdam və Tərtər rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafına həsr olunmuş müşavirədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin geniş nitqi	30
Azərbaycan rabitəsi	604
Azərbaycan Regionlarında kənd təsərrüfatında sahibkarlığın fəaliyyət mexanizminin təkmilləşdirilməsi	628
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin illik hesabatı	713
Azərbaycan Respublikası məscidlərinin ensiklopediyası	896
Azərbaycan Respublikası şəhərlərinin inkişafının coğrafi məsələləri	58
Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq	605
Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi	728
Azərbaycan Respublikasının əhalisi	634
Azərbaycan Səfəvilər dövləti	193
Azərbaycan səhiyyəsinin tarixi	155
Azərbaycan sənayesinin inkişafının regional aspektləri	613
Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası	851
Azərbaycan SSR iqtisadi coğrafiyası	629
Azərbaycan SSR inzibati rayonlarının iqlim səciyyəsi	62
Azərbaycan SSR inzibati-ərazi bölgüsü	53
Azərbaycan SSR kənd əhalisinin maddi rifahı və mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsi	94
Azərbaycan SSR kənd təsərrüfatının elektrikləşdirilməsinə dair	405
Azərbaycan SSR-də kolxozçu kəndlilərin mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsində kənd sovetlərinin rolu	142
Azərbaycan SSR-də pambıqçılığın inkişaf perspektivləri və məhsuldarlığın artırılması	81
Azərbaycan SSR-də pambıqçılığın inkişafı	91
Azərbaycan SSR-də suvarma və meliorasiyanın inkişafının bəzi məsələləri	122
Azərbaycan SSR-in coğrafiya atlası	55
Azərbaycan SSR-in çayları və göllərinin hidroloji xüsusiyyətləri	68
Azərbaycan SSRİ-nin izahlı coğrafi adlar lüğəti	850
Azərbaycan SSR-nin atlası	54

Azərbaycan SSR-nin kənd təsərrüfatında sosializm	
yarışının inkişafı	123
Azərbaycan şəhərləri orta əsrlərdə: Bərdə və Şəmkir paralelləri	369
Azərbaycan tarixi	169, 170, 171, 172, 173, 174, 235, 239, 262, 278
Azərbaycan tarixi abidələri	540
Azərbaycan tarixi ensiklopediyası	175
Azərbaycan tarixi xəritələri	176
Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar	177
Azərbaycan tarixi. İntibah dövrü	263
Azərbaycan tarixindən xronoloji cədvəl	271
Azərbaycan tarixinə dair xronoloji xülasələr	306
Azərbaycan tarixinin ən qədim zamanlardan X əsrə qədər olan dövrünü əhatə edən ekspozisiyaya həsr edilmiş elmi sessiya.	
9-10 mart 1956-cı il	325
Azərbaycan toponimikasının əsasları	854
Azərbaycan toponimləri və şivə sözləri	862
Azərbaycan toponimlərinə həsr olunmuş konfransın materialları	852
Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti	853
Azərbaycan türklərinin etnogenezi və milli inkişaf tarixi	226
Azərbaycan və Orta Asiyanın şəhərsalma mədəniyyətində ümumi cəhətlər	435
Azərbaycan VII-IX əsrlərdə	185
Azərbaycan Yaqut Əl Həməvinin əsərlərində	856
Azərbaycana daha yaxın olaq	313
Azərbaycana qiyabi səyahət	266
Azərbaycana səyahət	64
Azərbaycanda aşkar edilmiş orta əsr təbəbət qabı haqqında	503
Azərbaycanda atçılıq	103
Azərbaycanda dövlətçilik fikri oçerkləri	814
Azərbaycanda XI-XIII əsrlərdə fəlsəfi fikir	908
Azərbaycanda inşaat sənəti	75
Azərbaycanda ipəkçilik tarixindən	589
Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi	724
Azərbaycanda kolxozların elektrifikasiyası tarixinə dair	451
Azərbaycanda kolxozların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə	664
Azərbaycanda küp qəbirlər mədəniyyətinin bəzi məsələlərinə dair	534

Azərbaycanda qadın bəzəkləri haqqında bəzi tarixi məlumatlar	512
Azərbaycanda qeyri-ənənəvi dinlər və təriqətlər	900
Azərbaycanda qoyunçuluq	104
Azərbaycanda pambıq toxumçuluğu	82
Azərbaycanda şəhər və rayonlar	67
Azərbaycanda tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin təşəkkülü və inkişaf tarixi	545
Azərbaycanda tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin təşəkkülü və inkişafı tarixi	732
Azərbaycanda təhsil, elm və mədəniyyət	606
Azərbaycanın arxeoloji abidələri	474
Azərbaycanın bəzi toponimləri	868
Azərbaycanın coğrafi adları	867
Azərbaycanın dini-tarixi abidələri, ziyarətgahları, seyidləri, övliyalrı	898
Azərbaycanın dövlətçilik tarixində Bərdə şəhərinin yeri və rolu	371
Azərbaycanın dünya birliyinə inteqrasiyası	714
Azərbaycanın ellinizm dövrü saxsı məmulatları – e.ə. IV-I əsrlər	481
Azərbaycanın epigrafiya abidələri	565
Azərbaycanın gənc alimləri	715
Azərbaycanın iqlimi haqqında öçerklər	810
Azərbaycanın ilk Ombudsmanı Elmira xanım Süleymanova Bərdə torpağında olmuşdur	679
Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin maddi mədəniyyəti	504
Azərbaycanın qədim abidələri	547
Azərbaycanın qədim tarixi müasir İran tarixşünaslığında	424
Azərbaycanın qədim tarixi müasir İran tarixşünaslığında	207
Azərbaycanın qədim və ilk orta əsrlər tarixi İran tarixşünaslığında	208
Azərbaycanın qiymətli meşə ağacları	59
Azərbaycanın qızıl ulduzları	178
Azərbaycanın mədəniyyət abidələri haqqında	716
Azərbaycanın mətbuat tarixindən	763
Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları	206, 319
Azərbaycanın musiqi tarixi	488
Azərbaycanın orta əsr abidələri	556
Azərbaycanın orta əsr Arran vilayəti və onun şəhərləri tarixi xəritələrdə	425

Azərbaycanın orta əsr qadın bəzəkləri	551
Azərbaycanın orta əsr şəhər və qalaları	
“Gülüstani-İrəm” əsərində	426, 570
Azərbaycanın orta əsr şəhərləri	343
Azərbaycanın orta əsr şəhərlərində metalışləmə sənəti	582
Azərbaycanın orta əsr şəhərlərinin su təchizatı	254
Azərbaycanın orta əsr yaşayış evləri	518
Azərbaycanın orta əsrlər tarixinə aid qiymətli məxəzlər	401
Azərbaycanın pambıqçılıq rayonlarının iqlimi	61
Azərbaycanın regional mərkəz şəhərlərinin demoqrafik	
xüsusiyyətləri və əmək ehtiyatlarından istifadə problemləri	66
Azərbaycanın regionları	607, 608, 609, 610, 611
Azərbaycanın siyasi tarixi və tarixi coğrafiyası	280
Azərbaycanın statistik göstəriciləri	612
Azərbaycanın şair və aşiq qadınları	804
Azərbaycanın şimal müdafiə istehkamları. Sabiq Qəbələ mahalları	
X-XIV əsr abidələri əsasında	548
Azərbaycanın şirsiz saxsı məmulatı	583
Azərbaycanın tanınmış maarifçiləri	717
Azərbaycanın tarixi etnoqrafiyası - XII-XVI.	478
Azərbaycanın tarixi-siyasi coğrafiyası	299
Azərbaycanın təbiət abidələri	57
Azərbaycanın təsərrüfatı və maddi mədəniyyəti	581
Azərbaycanın tibb işçiləri Böyük Vətən müharibəsi	
illərində [1941-1945]	156
Azərbaycanın toponimiyası	285
Azərbaycanın torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadənin	
sosial-iqtisadi və ekoloji əsasları	633
Azərbaycanın uzaq keçmişinə səyahət	543
Azərbaycanla Hindistanın bəzi tarixi əlaqələri	288
Azərbaycanlıların etnik tarixinə dair	256
Azərbaycan-Rusiya münasibətləri tarixindən	260
Babək	233
Babəkin ərəblər tərəfindən tutulduğu yer haqqında	394
Bax bu məhəbbətdir	355
Bakı	287
Bakı şəhərinin tarixi	164
Bakı və bakılılar	234
Balabəy belə bəy olub	364
Bəhai dini Azərbaycanda	897

Bəhmən Mirzə Qacar məqbərəsi	558
Bəhmən Mirzə türbəsi	573
Bələdiyyənin sosial-iqtisadi inkişaf proqramı	614
Bənövşə çələngi	805
Bəradəran Orucov kütübxanasının əsamül kütubi	718
Bərdə	267, 268, 332, 344, 347, 393, 431, 462, 470, 844
Bərdə “Ərəb-1” çadır düşərgəsindəki 2 nömrəli orta məktəbin direktoru Tünzalə Vəliməmmədovanın çıxışı	642
Bərdə “Yağ-pendir” açıq tipli səhmdar cəmiyyəti ilə İlham Əliyevin tanışlığı	31
Bərdə 40 ildə	416
Bərdə abidələri	571
Bərdə baraması xaricə gedəcək	131
Bərdə bu gün	321
Bərdə cümə məscidi	905
Bərdə çinarları	72
Bərdə çörəkli torpaqdır: Bu yerlərin bar-bərəkəti bol sudan güc alır	106
Bərdə daha gözəl olmalıdır	404
Bərdə dairəsinin ümumi vəziyyəti	356
Bərdə dinamik inkişaf yolunda	790
Bərdə əvvəlki şöhrətini özünə qaytara bilər...: Azərbaycan Prezidenti Aparatında keçirilən müşavirədən sonra	687
Bərdə faciəsi	418
Bərdə gözəldir	452, 408
Bərdə gözəlləşir	430
Bərdə haqqında tarixi məlumat	333
Bərdə Hülakülərin hakimiyyəti dövründə	372
Bərdə xalçaçılıq fabriki	665
Bərdə xalçası	651
Bərdə XVIII əsrdə	766
Bərdə XVIII əsrin sonu XIX əsrin əvvəllərində	374
Bərdə inkişaf dövrünü yaşayır	652
Bərdə intibahın yeni mərhələsində	787
Bərdə itirilmiş şöhrətini qaytarır	684
Bərdə kommunizm qurur	117
Bərdə Qarabağın ən qədim şəhəridir	373
Bərdə quşçuluq fabriki	666

Bərdə maarifinin ulduzları	719, 720, 721
Bərdə nə gözəldir	327, 409, 670
Bərdə nə gözəlsən.....	696
Bərdə nə qəşəngdir.....	396
Bərdə Olimpiya idman kompleksi	793
Bərdə padşahı Nüşabənin dastanı	834
Bərdə pambıqçılarına	839
Bərdə pambıqçılarının əmək rəşadəti: Bərdəlilərin yeni öhdəliyi: dövlətə 53 min ton pambıq veriləcək	107
Bərdə pambıqçılarının yeni vəzifəsi: 115 min ton məhsul yığmalı!	112
Bərdə pendiri Moskvada satılır	659
Bərdə pulları dünya muzeylərində	596
Bərdə rayon pambıqçılarının yeni sosialist öhdəlikləri – 50.000 ton	108
Bərdə rayonu ərazisində zəlzələ	73
Bərdə rayonu kolxozlarında təsərrüfat hesabının tətbiqi	90
Bərdə rayonu pambıqçılarının yüksək vəzifələri	109
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1974-cü il üçün sosialist öhdəlikləri	615
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1975-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	616
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1976-cı il üçün sosialist öhdəlikləri	617
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1977-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	618
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1978-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	619
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1979-cu il üçün sosialist öhdəlikləri	620
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1982-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	621
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1983-cü il üçün sosialist öhdəlikləri	622
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1984-cü il üçün sosialist öhdəlikləri	623
Bərdə rayonu zəhmətkeşlərinin 1985-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	624
Bərdə rayonu Zümürxan kəndində daş sarkofaq	531

Bərdə rayonundakı “Qırmızı oktyabr” kolxozu	99
Bərdə rayonunun 1000 tonçu kommunist əməyi briqadirlərinin 1981-ci il üçün sosialist öhdəlikləri	625
Bərdə rayonunun abituriyentlərinin 1999-2000-ci tədris ili üçün keçirilən qəbul imtahanlarındakı nəticələrinə dair statistik məlumatlar	722
Bərdə rayonunun toponimləri öyrənilir	875
Bərdə RİH-nin başçısı Elman Allahverdiyevin çıxışı	680
Bərdə sakinləri görülən tədbirləri bəyəndilər	334
Bərdə sözü haqqında: coğrafi adlarda tarix	870
Bərdə şəhəri: Coğrafi, siyasi və mədəni tarixi	220
Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimi: Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mərasimdə iştirak etmişdir	752
Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimində Respublika Prezidenti İlham Əliyevin nitqi	32
Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iştirak etmişdir	33
Bərdə şəhərində akademik Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin açılış mərasimi	34
Bərdə şəhərində üzgüçülük hovuzunun açılış mərasimi	35
Bərdə şəhərini yaşıllaşdırmaq	124
Bərdə şəhərinin dulus məmulatı – III-XVIII əsrlər. Tarixi arxeoloji tədqiqat	475
Bərdə şəhərinin qədim tarixi	505
Bərdə şəhərinin qədim tarixinin tarixi-arxeoloji tədqiqatla öyrənilməsi	506
Bərdə şəhərinin maddi-mədəniyyəti tarixindən	507
Bərdə şəhərinin tarixi	218
Bərdə şəhərinin tarixi [e.ə III əsr - b.e. XVIII əsr tarixi-arxeoloji tədqiqat əsasında]	219
Bərdə şəhərinin tarixi-arxeoloji öçərki	293
Bərdə şəhərinin tarixinin öyrənilməsinə dair	377
Bərdə şəhərinin yeni dövr tarixinə dair	378
Bərdə şəhərinin orta əsr ticarət əlaqələri	375
Bərdə şəhərinin orta əsrlər karvan və su yolları vasitəsilə ticarət əlaqələri	376
Bərdə şəhidləri	283
Bərdə Şirvanşahların hakimiyyəti dövründə	379

Bərdə tarixi şöhrətini özünə qaytarır	657
Bərdə təkcə Aranın yox, yüz min köçkünün də anasıdır	464
Bərdə tikilir, qurulur	79
Bərdə topoinimi	871, 872
Bərdə torpağında səmimi görüşlər	5
Bərdə türbəsi	560
Bərdə türbəsi təhlükə qarşısındadır: Qarabağ abidələri	567
Bərdə türbəsinin möhkəmləndirilməsi	563
Bərdə uşaq şahmat məktəbi açıldı	797
Bərdə zirvəsi	454
Bərdə zirvəsi. "Kənd həyatı"nın dəyirmi stolu arxasında	698
Bərdə erkən orta əsrlərdə	371
Bərdə: dünən, bu gün, sabah	323
Bərdə: dünən, bu gün, sabah	676
Bərdə: Həyat şəraiti daha da yaxşılaşdırılır	636
Bərdə: Xeyriyyəçiliyin yeni ünvanı	646
Bərdə: İnkişafın geniş üfqləri	637
Bərdə: Kiçik fotoalbom	183
Bərdə: Qədim diyar yeni libasa bürünür:	
Regionların sosial-iqtisadi inkişafı	640
Bərdə: Nailiyyət də var, problem də	638
Bərdə: Tarixin aynasında	180
Bərdə: üzə sabaha doğru: Son aylar rayonun sosial-iqtisadi və mədəni həyatında böyük canlanma və irəliləyiş baş vermişdir	671
Bərdə: yüksəliş marafonunda daha bir uğurlu il	150
Bərdədə	847
Bərdədə "Cəmiyyətin demokratikləşməsi prosesində yerli özünüidarəetmə orqanlarının rolu" mövzusunda regional seminar -müəssisə keçirilmişdir	643
Bərdədə "Gənclər evi" açılıb	782
Bərdədə çempionlar yetişir	781
Bərdədə folklor bayramı	837
Bərdədə gərginlik zəifləyir	335
Bərdədə ilk texnikum	747
Bərdədə Kür-Araz mədəniyyəti izləri	508
Bərdədə muğam gecəsi: Heydər Əliyev Fondunun, Azərbaycan Mədəniyyətinin dostları fondunun keçirdiyi "Muğam-2007" müsabiqəsinin qalibləri Bərdənin qonağı olmuşdur	745
Bərdədə musiqi bayramı	894
Bərdədə Novruz yarmarkası	132

Bərdədə Prezident seçkiləri tam ədalətli, demokratik və şəffaf keçdi	681
Bərdədə regional resurs və təlim mərkəzi	644
Bərdədə Tarix-diyarşünaslıq muzeyinin açılışı	36
Bərdədə ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi açılmışdır	6
Bərdədə ümummilli lider Heydər Əliyevin abidəsi açılmışdır	37
Bərdədə yeni arxeoloji tapıntılar	514
Bərdədə yeni məktəb binaları tikilir	783
Bərdədə yeni tibb ocağı	159
Bərdə-Dnepr	345
Bərdəli Alim Moskvada	779
Bərdəli Alim Yusif Qarabaği	759
Bərdəli şair Dəvdək	836
Bərdəli usta qədim Kiyevdə	501
Bərdəm mənim	436
Bərdənin	835
Bərdənin “ağ qızıl”ı	635
Bərdənin “yaşıl abidələri”	74
Bərdənin bayram donu	832
Bərdənin dulus məmulatı	586
Bərdənin əvvəlki şöhrəti qayıdacaq: Rayon İcra Hakimiyyəti başçısı Elman Allahverdiyevin qəti inamı belədi	704
Bərdənin keçmişindən	434
Bərdənin qədim pullarının öyrənilməsinə dair	597
Bərdənin muzeyi olmalıdır	757
Bərdənin neçə yaşı var?	328
Bərdənin nübar pambığı	110
Bərdənin payız-qış qayğıları: Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətində rayon və şəhər təsərrüfatının payız-qış mövsümünə hazırlığı vəziyyəti və qarşıda duran vəzifələr geniş müzakirə olunmuşdur	705
Bərdənin sabahı	336, 438
Bərdənin sabahı nəminə.....	753
Bərdənin sosial-iqtisadi inkişafını əks etdirən məcmuə buraxılıb	653
Bərdənin Şortəpə abidəsinin e.ə. I minilliyin ikinci yarısına aid təbəqəsindən aşkar edilən saxsı məmulatı	500
Bərdənin şöhrəti	134, 151, 154, 838
Bərdənin şüşə məmulatı	590
Bərdənin tarixi arxeoloji tədqiqi	509
Bərdənin tarixi keçmişindən	329

Bərdənin tarixində qadınların rolu	469
Bərdənin yeni arxeoloji tapıntıları	523
Bərdənin yeni günləri	699
Bərdənin yeni növrağı	639
Bərdənin Zümrüdü	116
Bərdəyə gəl.....	831
Bərdəyə Heydər Əliyevin qayğısı davam edir	2
Bərəkətli torpaq	84
Bir daha Bərdə-Dvin ticarət yolu haqqında	417
Bir daha Qarabağın orta əsr abidələri haqqında	568
Bitkilərin qidalanması və gübrələr	80
Bol məhsul	111
Bölgələrin hərtərəfli inkişafı Azərbaycanın tərəqqisinin təməlini təşkil edir: Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin	
Bərdəyə səfəri	38
Böyük «İpək» yolu və qədim Bərdə şəhəri	380
Böyük ipək yolu: dünən, bu gün, sabah	399
Böyük qələbələr uğrunda	102
Brest qalasının müdafiəçisi	461
Bu günə necə gəlib çıxmışıq	594
Bu günkü Bərdə	663
Bu günkü Bərdə şəhəri 3 min illik tarixin varisidir	495
Bütün xalqımız kürək-kürəyə verib torpağımızın müdafiəsinə qalxmalı və düşməməyə layiqli cavab verməlidir	1
Bütün uğurların mayası inamdır	47
Can Azərbaycan	807
Cavanşir	828
Cəbhə hekayələri	284
Coğrafi adlar	864
Coğrafi adlar necə yaranıb?	874
Coğrafi adlar və Azərbaycan dilinin tarixi	863
Coğrafi adların mənşəyi	865
Coğrafi adların sirri	861
Çoban Həsən	83
Çobanlar	144
Daha bir bayraq	121
Daxili qoşunların yeni “N” hərbi hissəsinin inzibati binasının tikintisi ilə tanışlıq	39
Dan ulduzu, bir də mən.....	826
Danışır Bərdə	794

Doktor Afik Bərdəli “Dünya gen dəyişimi” səhifəsində adını yazdırdı	755
Doktor Mim Bover: “Bərdə həqiqətən də çox qədim tarixə malikdir”	342
IX-XII əsr ərəb coğrafiyaşünas səyyahları Azərbaycan haqqında	315
IX əsrin II yarısı XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri	309
Dönüş	672
Dövlət qaçqın və məcburi köçkünlərin problemlərini diqqətdə saxlayır	695
Dövlətə 50 min ton pambıq verək!: Rayon partiya təsərrüfat fəalları yığıncağı	7
Dünya alimləri Bərdə haqqında	350
Dünya gözəli Şirin bərdəlidir	833
Dünya ticarətində Bərdə şəhərinin rolu	422
Dünya, sənin qəm yükünü daşdım	813
Elmi və elmi-kütləvi məqalələrin məcmuəsi	96
El-obamızın adları	855
Erməni əsirliyindən dönənlər	269
Ermənilər abidələrimizi də məhv etdilər. Bunlardan biri də “Axsadan Baba” türbəsidir	559
Eyni adlı orta əsr Azərbaycan şəhər və qalaları	578
Əbədiyaşar insan	8
Əbubəkr Bərdəi	439
Əcdadların izi ilə	304
Əcəlsiz ölənlərimiz	160
“Əfsəl ət-təvarix” əsəri Azərbaycan tarixinin mənbəyi kimi	446
Əhali coğrafiyası	63
Əhalinin, ilk növbədə qaçqınların və məcburi köçkünlərin həyat və şəraitinin yaxşılaşdırılması Azərbaycan dövlətinin daim diqqət mərkəzindədir. Bərdə rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqi	40
Əl Kamil Fi-t-tarix	230, 241
Əməyə eşq olsun	692
Əməyin şöhrəti	129
Əntiqənin hünəri	127
Ərəb xilafəti dönməndə Azərbaycanda sikkə zərbi	598
Ərəb xilafəti və Azərbaycan	314
Ərəb və fars sözləri lüğəti	857

Əsrlərdən gələn səslər: Bərdə şəhəri - 3000	524
Fəallıq şəraitində: Bərdə qadınlarının III konfransından qeydlər	358
Fəxr etməli oğul	788
Fəthlər kitabı: [Kitab Əl-Fütuh]	194
Getmisənmi Teberdaya, Dambaya? Bərdə	841
Gəldim, gördüm, inandım	767
Gəlir mənbəyi	149
Gəncə	212
Gəncə erkən orta əsr ərəb mənbələrində	466
Gəncə XIII-XIV əsrlərdə	449
Gəncə Səfəvilərin və osmanlıların hakimiyyəti dövründə	362
Gəncəbasar IV-XIII əsrlərdə	272
Gəncəbasarın Alban dövrü xristian abidələri	273
Gəncədə zərb olunmuş sikkədə tarixin izləri	602
Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri	213
Gəncənin tarixi yaddaşı	195
Gənclərə gözəl hədiyyə: Bərdədə istifadəyə verilən “Gənclər evi” respublikada ilk belə mərkəzdir	786
Gəncliyə qayğının yeni ifadəsi	691
Girdiman IV-IX əsrlərdə: Tarixi-arxeoloji tədqiqat	187
Goranboy	237
Gözəlləşən Bərdə	77
Güclü iqtisadiyyat xoş güzəran deməkdir	660
Güloğlular kəndi nə gözəldir	76
Güloğlular kəndinin sabahı	398
Güloğlular kəndinin sabahı	648
Gülşəni Bərdəi	440, 842
Gülüstanı İrəm	181
Gülüş dolu bir gün	891
Günəş dənizdən doğur	302
Hamımıza ana kənd	645
Herodot	223
Heydər Əliyev muzeyi binasının təməlqoyma mərasimi	10
Heydər Əliyev muzeyi ulu öndərin tarixi xidmətlərini əks etdirir	41
Heydər Əliyev və Bərdə	11
Heydər Əliyev yoldaşla səmimi görüşlər	12
Heydər Əliyev yoldaşla səmimi görüşlər	9
Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə başlanmış islahatlar regionların inkışafında da öz bəhrəsini verir	14

Həmidə xanım [Məmmədquluzadə] Bərdədə	330
Həmişə belə olacaq	115
Həmişə irəlidə: Sözlə işin vəhdəti	667
Hərərətli görüşlər	13
Hərün amazonları - Bərdə sənəmləri	455
Hörmət və ehtiramın təcəssümü	758
Hünər, etimad, vəzifələr	668
Xalq məhəbbətinin ölməz fatehi	706
Xalq öz ordusuna güvənir	3
Xalq yardım göstərir	649
Xanlıqlar dövründə Azərbaycanda sənətkarlıq	584
Xəmsə: Miniaturlər	884
Xəsilidə birləşən yollar	341
Xirri müəllimin tarix muzeyi və nəbatat bağı	765
Xosrov və Şirin	824
Xoş gəlmisən bahar, qədəmlərin mübarək! Bərdədə İctimai televiziyanın rayon İcra Hakimiyyəti ilə birgə layihəsi əsasında Novruz bayramı ilə əlaqədar “Qarabağın baharı” adlı geniş tədbir keçirilmişdir	789
Xülasət ət-təvarix Azərbaycan tarixinin mənbəyi kimi	281
İbrahimov Cümşüd Qulu oğlu. 70 il	726
İcra hakimiyyəti orqanları ilə bələdiyyələrin əməkdaşlığı problemlərin həllinə yol açır: Bərdədə keçirilən “dəyirmi masa”da bu əməkdaşlığa xüsusi önəm verildi	703
İctimai-siyasi sabitlik olanda... taxıl da əkmək, pambıq da becərmək mümkündür	685
İki küp qəbri haqqında	519
2004-cü ilin 9 ayında Bərdə rayonunun sosial-iqtisadi inkişafı	658
İkinci beşillik illərində Azərbaycanda fəhlə sinfi ilə kolxozçu kəndlilərin ittifaqının möhkəmlənməsi	312
İldən-ilə yeniləşən, abadlaşan Azərbaycanda sosial məsələlər uğurla həll edilir	42
İlham Əliyev. Ümidlik və əminlik	43
İlham Əliyev: Bizim məqsədimiz Azərbaycanın hərtərəfli inkişafına, xalqın rifahının daim yüksəlməsinə nail olmaqdır	44
İlin yaddaqalan anları	45
İlk addımlar	353
İlk qaranquş	407
İnam	627
İncəsənət ustaları	885

İndi Bərdənin hansı guşəsinə getsəniz yüksəlişin şahidi olarsınız. Cənab Heydər Əliyevin bu rayona hər gəlişi bir yeniliklə müşahidə olunub	784
İnkişaf etmiş sosializm dövründə Azərbaycan kəndində mədəni quruculuq	801
İnqilaba qədər Azərbaycanda pambıq emalı sənayesinin inkişafı tarixindən	153
İnsan adlı nur parçası: Seyid Yusif Ağa	904
İnsan yaşamalıdır	158
İpək yolunun izləri və strateji maraqların reallıqları	647
İsgəndərnamə: Şərəfnamə, İqbalnamə	825
“İsgəndərnamə” poemasında etnoqrafik məlumatlar	497
İslam və mədəniyyət	906
İşıqlı insan	777
XXI əsr Azərbaycan hüquqşünasları	729
XXI əsr Azərbaycan neftçiləri	240
XXI əsr Azərbaycan ziyalıları	730, 731
20-ci illərdə Azərbaycan kəndində sosial-iqtisadi proseslər	229
XX əsr Azərbaycan yazıçıları	809
XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda dövlət kütləvi kitabxana şəbəkəsinin inkişafı	725
XX əsrin 50-80-ci illərində Azərbaycanın orta əsr abidələrinin arxeoloji öyrənilməsi	498
Karvan qapısı - Bərdə	689
Keçən il Bərdədə 2700-dən çox yeni iş yeri açılıb	650
Keçmiş əsrlərdə yaşamış bərdəli alimlər	749
Kənd həkimi	157
Kənd təsərrüfatı istehsalının intensivləşdirilməsi və Azərbaycan komsomolu	147
Kiçik meliorasiyanın böyük imkanları	128
Kirovabad	245
Kitab təlxis əl-asar və əcaib əl-malik əl-qəhhar	56
Kitabxanaları yaşadan fədailərdir	771
Kitabi Dədə-Qorqud	816
Kitabi-Dədə Qorqud	189
Kolxoz və sovxozlarda təsərrüfat hesabı və kollektiv podrat	120
Kolxozların təşkilat təsərrüfatca möhkəmlənməsinin ictimai qüvvəsi	682
Kolxozların təşkilat-təsərrüfatca möhkəmləndirilməsində kənd sovetlərinin rolu	675

Kommunist partiyası Azərbaycanda pambıqçılığın inkişafı uğrunda mübarizədə	87
“Kommunist” qəzeti kənd təsərrüfatını partiya rəhbərliyinin yaxşılaşdırılması uğrunda mübarizədə	751
Köhnə Gəncədə “İmamzadə” türbəsi	575
Könlüm Qarabağdadı	811
Kubok Bərdəyə gəldi	776
Kür qırağının əcəb seyrəngahı var	846
Kür-Araz ovalığının meliorasiya olunan torpaq qruntlarının su-duz balansı və onun nəticələrinin elmi təhlili	88
Kür-Araz ovalığının yeraltı suları	69
Qafqaz Albaniyası	316
Qafqaz Albaniyası ilk orta əsrlərdə	279
Qafqaz Albaniyası qədim memarlıq diyarıdır	78
Qafqaz Albaniyasının maddi mədəniyyəti	491
Qafqaz Albaniyasının məbədləri	903
Qafqaz Albaniyasının müdafiə tikililərinə aid mənbə materialları	351
Qafqaz tarixi	261
Qanzasar monastırı	902
Qarabağ	860
Qarabağ cinsli atların dövlət damazlıq kitabı	95
Qarabağ düzənliyinin suvarılan torpaqlarında müxtəlif aqrotexniki tədbirlərin su-fiziki xassələrinə və payızlıq buğdanın məhsuldarlığına təsiri	89
Qarabağ elləri və onların quruculuğu	340
Qarabağ elm və mədəniyyət mərkəzi kimi	750
Qarabağ gündəliyi	308
Qarabağ xanlığı	247
Qarabağ xanlığı: sosial-iqtisadi münasibətlər və dövlət quruluşu	221
Qarabağ xanlığı: sosial-iqtisadi münasibətlər və dövlət quruluşu	222
Qarabağ xanlığının müdafiə tikililəri haqqında	572
Qarabağ salnamələri	163
Qarabağ şikəstəsi	815
Qarabağ tarixi	248, 249
Qarabağ tarixi-etnoqrafik əyaləti	516
Qarabağ, onun qədim tayfaları və toponimləri	274
Qarabağ, onun qədim tayfaları və toponimləri	859

Qarabağ: Etnomənəvi inkişaf tarixi	899
Qarabağda ipəkçilik sənəti	585
Qarabağda Sovet hakimiyyətinin qələbəsi və möhkəmləndirilməsi	683
Qarabağın qəm ocağı	812
Qarabağın Alban abidələri	202
Qarabağın baharı	98
Qarabağın çal-çağır günləri. “Xari bülbul” III beynəlxalq musiqi festivalı Bərdədə	892
Qarabağın elat dünyası	227
Qarabağın erkən orta əsr maddi-mədəniyyəti	492
Qarabağın ən qədim şəhəri - Bərdənin iqtisadi tarixindən	381
Qarabağın igid oğlu	437
Qarabağın keçmişinə səyahət	215
Qarabağın qartalı	140
Qarabağın qədim şəhəri Bərdə	382
Qarabağın maddi mədəniyyəti Azərbaycanın maddi və mədəni mədəniyyətinin tərkib hissəsidir	510
Qarabağın maddi və mədəni mədəniyyəti	383
Qarabağın maddi və mədəni mədəniyyəti Azərbaycanın maddi və mədəni mədəniyyətidir	511
Qarabağın maralı	806
Qarabağın nadir memarlıq abidələri və müasir problemləri	566
Qarabağın tarixi, arxeologiyası, etnoqrafiyası və Bərdə şəhərinin 3000 illiyi	250
Qarabağın tərlanı	92
Qarabağın tunc dövrü abidələri Azərbaycan tarixinin öyrənilməsində mənbə kimi	529
Qarabağnamələr	251, 252, 253
Qarabağnamələr Azərbaycan tarixini öyrənmək üçün mənbə kimi	858
“Qarabağ-Pambıq” açıq tipli səhmdar cəmiyyəti ilə tanışlıq	46
Qaradam Qafqaz xalqlarının ümumi ev tipi kimi	526
“Qara qızıl” ağ səadət rəngində	736
Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətinin tarixi müasir türk tarixşünaslığında	290
Qaraqoyunlular	217
Qayğı razılıq doğurur	654
Qazi Məhiyəddin Bərdəi	441
Qazi Məhiyəddin Bərdəi	448

Qeyri-adi yay: Bərdənin suyu, torpağı, bir də adamları haqqında söz	410
Qəbələ	179, 201
Qəbələ şəhərinin tarixi-arxeoloji tədqiqi	415
Qəbələnin ilk orta əsr yollarının arxeoloji tədqiqinə dair	521
Qədim Azərbaycan: nə bilirik	305
Qədim Azərbaycanda ipin boyanması qaydalarına dair	587
Qədim Azərbaycanda toxuculuq və keçəçiliyin inkışaf tarixinə dair	588
Qədim Beyləqan	196
Qədim Bərdə	348, 561
Qədim Bərdə antik və orta əsrlər dövründə	384
Qədim Bərdə haqqında yeni tapıntılar	515
Qədim Bərdə şəhəri	385
Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu haqqında	386
Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu və tarixi mövqeyi haqqında	387
Qədim Bərdə şəhərinin quruluşu və tarixi mövqeyi haqqında	388
Qədim Bərdə şəhərinin strateji mövqeyi və müdafiə istehkamları haqqında	389
Qədim Bərdədə dulusçuluq sənəti	592
Qədim Bərdədə elektron kitabxana	744
Qədim Mingəçevir	255
Qədim şəhərə səyahət	413
Qədim şəhərin son tədqiqatları barədə	390
Qədim şəhərlərimizin tədqiqinin tarixi-siyasi əhəmiyyəti	688
Qədim Şərq tarixi	317
Qədim tariximizin xəzinəsi	528
Qədim türk diyarı Bərdə	391
Qədim türklər və Ermənistan	257
Qədim və həmişəcavan Bərdə	655
Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı	827
Qədim və orta əsrlər Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri	246
Qibləsini axtaran qoca. "Qarabağ şikəstəsi" dəftərindən	840
Qırx il səyahətdə	65
Qırmızı bayraqlı kolxozda	118
Qış aratı mühüm tədbirdir	135
Qış aratına diqqəti artırmalı	136
Qızıl torpaq	359
"Qızıl" Bərdədən üzü bəri	780
Qızılbaşlar tarixi	259

Qori seminariyası və onun məzunları	740
Qoşqarçay və Kürəkçay hövzəsinin tarixi-arxeoloji tədqiqi	275
Quba tarixi	209
Lənbəran baramaçılarının qələbəsi	130
Lənbəran toponiminin mənşəyi	873
Lənbəranın şöhrəti	420
Maddi mədəniyyətimizin qədim nümunələri	522
Memar Kərbəlayı Səfixanın yaradıcılığı və Qarabağın dini abidələri	541
Memar Kərbəlayı Səfixan Qarabağı	546
Meyvəçilik	85
Mədəniyyət etibarlı əllərdədir	772
Mədəniyyət tarixi	549, 734
Mədəniyyətimizin baharı	760
Mədəniyyətşünaslıq	822
Məhsəti şairlər məclisinin almanaxı	820
“Məhsəti” jurnalı 5 il	818
Məkki Bərdəi	442
Məktəblinin tarix lüğəti	270
Məktəbyanı sahədə yüksək pambıq məhsulu uğrunda	100
Mən Bərdəyəm!	845
Mənəviyyətə təxribat - milli müstəqilliyimizə təxribatdır	677
Milli qurtuluş günündən başlanan yol ölkəmizi uca zirvələrə aparır	674
1920-ci ildə Azərbaycanda mülkədar torpaq sahiblərinin ləğvi	300
1933-1934-cü illərdə Azərbaycanda kolxozların təsərrüfat-təşkilat və siyasi cəhətdən möhkəmləndirilməsində sosializm yarışının rolu	702
Mingəçevir arxeoloji həfriyyəti Kür qəbirləri albomu	490
Mingəçevirdən tapılmış bəzi silahlardan	520
Mingəçevirin arxeoloji baxımdan öyrənilməsində R.M.Vahidovun əsərlərinin əhəmiyyəti	421
Moskvada Azərbaycan dünyası	723
Mövsümü zərbəçi sürəti ilə başa çatdırmalı!	15
Muğam musiqisini yaşadan el xanəndəsi	893
Musa Kalankaytuklu	443
Musiqi bayramı	798
Musiqi məktəbinin binası istifadəyə verilmişdir	48
Musiqi tarixinin səhifələri	879
Müalicə-diaqnostika mərkəzinin təməlinin qoyulması mərasimi	49

Müasir Azərbaycan mədəniyyəti	737
Mühüm məsələ	137
Müxtəsər Azərbaycan tarixi	318
Müqəddəslər unudulmur	901
Naxçıvan	550
Naxçıvan Azərbaycan Atabəyləri dövləti dövründə	468
Naxçıvan qədim diyardır	552
Naxçıvan memarlıq məktəbi abidələrinə həsr olunmuş kitab haqqında bəzi qeydlər	574
Naxçıvan şəhərinin X-XII əsrlər tarixindən	599
Naxçıvan şəhərinin qədim və ilk orta əsrlər tarixindən	428
Naxçıvan şəhərinin tarixi öçərki	276
Natəvanın kürdisi	530
Nekroloq	678
Nizami	291
Nizami dövründə Azərbaycan mədəniyyəti	727
Nizami Gəncəvi yaradıcılığında təbiət mövzusu	888
Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poemasında qadın surətləri	869
Nizami Gəncəvinin “İsgəndərnamə” poemasında sülh və mübarizə məsələləri	830
Nizami Gəncəvinin əsərlərində Azərbaycan xalçalarının əksi	887
Nizami tərifli Bərdə	360
Nizami və tariximiz	808
Nüşabə qalasının daş harayı	352
Nüşabə yurdunun ziyalı xanımları	741
O bizim həmyerlimizdir	761
O öz sənətini sevir	756
Odlar yurduna səyahət	264
XVI əsrdə Azərbaycanın iqtisadi inkişafı	414
XV əsr Azərbaycan dövlətlərinin quruluşu	210
XI əsrin ikinci yarısı və XII əsrdə Azərbaycanın ticarət əlaqələri	366
XIX əsr və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda yun ipin xalq üsulu ilə boyadılmasının tarixi və öyrənilməsi haqqında	591
XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda tarix elminin inkişafı	294
XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan tarixşünaslığı	225
XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda ipək qurdu toxumunun becərilməsi və məhsulun toplanma qaydasına dair	152

XII-XV əsrlərdə Şamaxının iqtisadi əlaqələri	339
XII-XVI əsrlər Azərbaycanın tarixi etnoqrafiyasının öyrənilməsində orta əsr arxeologiyasının əhəmiyyəti	496
XVIII əsrin II yarısında Şimali Azərbaycan şəhərləri	200
XIII-XIV əsrlərdə Arran [Azərbaycan] şəhərlərinin iqtisadi vəziyyəti haqqında	427
XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda ticarət və ticarət yolları	457
XIII-XVII əsrlərdə Təbriz şəhəri	295
Onu səşindən soruşun	889
X əsr ərəb coğrafiyaşünas səyyahı Əl-Məsudi və onun “Murus əz-Zəhəb” əsərinin Əl-bab-Əl Əbvab [Dərbənd] və onu əhatə edən xalqlar haqqındakı fəslə	467
Orta əsr Azərbaycan filosofları və mütəfəkkirləri	909
Orta əsr Azərbaycan şəhərləri	286
Orta əsr Azərbaycan tarixinə dair farsdilli sənədlər	289
Orta əsr Beyləqan şəhəri	482
Orta əsr Bərdə şəhəri	485
Orta əsr Bərdə-Dvin ticarət yolu haqqında	365
Orta əsr bərdəli filosof və hüquqşünaslar müsəlman dünyasında	768
Orta əsr müəllifləri Azərbaycanda bağçılıq və bostançılıq haqqında	337
Orta əsr şəhərlərimizin öyrənilməsi	532
Orta əsr tikinti məhlulları	463
Orta əsr yaşayış evləri	499
Orta əsrlər dövründə beynəlxalq ticarət əlaqələrinin inkişafında şəhərlərin və karvan yollarının əhəmiyyəti	402
Orta əsrlər tarixinə aid materiallar	400
Orta əsrlərdə Asiyanın məşhur xammal mənbələri və istehlak mərkəzləri	367
Orta əsrlərdə Azərbaycan mədəniyyəti	489
Orta əsrlərdə Azərbaycanda islam mədəniyyəti	911
Orta əsrlərin fəlsəfi və sosial-siyasi fikri	910
Orucov qardaşlarının mətbəəsi	192
Ölkəmizin şəhər və rayonlarında 2005-ci ildə görülmüş işlərin yekunları: Bərdə	661
Ölüm sevinməsin qoy	450
Ölümlə üz-üzə	161
Ömrün 17 anı	764
Ömür də bir kitabdır	739

Ömür kitabı	303
Ömür qısa deyil	301
“Öncə vətən, öncə millət” bu sözləri millət vəkili	
Gövhər Baxşəliyeva bizimlə söhbətində xüsusi vurğuladı	707
Örənqala	197
Pambığın becərilməsinin sürətini və keyfiyyətini yüksəltməli	16
Pambığın yüksək sürətlə yığılmasını və tədarük olunmasını	
təmin etməli	17
Pambıq ustası	97
Pambıq yığımının sürətini artırmalı	18
“Pambıqçı”nın qələbəsi	754
Partiya rəhbərliyi və komsomolun kənddə işi	673
Payız səhəri	145
Payız səhəri	432
Paytaxtın Qəbələdən Bərdəyə köçürülməsinin səbəblərinə	
dair bəzi mülahizələr	338
Piyaləli, qədəhli, kuzəli şəhər	322
Prezident İlham Əliyev Bərdə Müalicə-Diaqnostika	
mərkəzinin açılış mərasimində iştirak etmişdir	50
Pul nişanı - sikkələr	600
Raykom katibi	693
Rayon partiya təsərrüfatı fəallарının yığıncağında Sov. İKP MK	
Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın	
birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi	19
Rayon partiya təsərrüfatı fəallарının yığıncağında Sov.İKP MK	
Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın	
birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi	20
Rayon partiya təsərrüfatı fəallарının yığıncağında Sov.İKP MK	
Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın	
birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi	21
Rayonumuzda bir kənd var	406
Regionlarda fəaliyyət göstərən sahibkarlara maliyyə dəstəyi	
davam edir	662
Regionlarda sahibkarlığın inkişaf meylləri və xüsusiyyətləri	631
Regionların inkişafının proqnozlaşdırılması	632
Respublika Prezidentliyinə namizəd Heydər Əliyevin	
Bərdə seçiciləri ilə görüşü. 8 oktyabr 1998-ci il	22
Rəvəndinin “Rahət-üs-sürur və Ayət-üs-Sürur” əsəri tarixi bir	
mənbə kimi	182
Rus və Avropa tarixşünaslığında Gəncə	349

Rusların Bərdəyə 944-cü il yürüşü haqqında	419
Rüstəm Səfəraliyevin xatirəsinə	119
Sabir və müasirləri	742
Sacilər dövləti	458
Salarilər dövlətinin yaranması haqqında	459
Sasani gümüşü Azərbaycan pul dövriyyəsində	601
Seçilmiş əsərləri	829
Seçkilər demokratiyanın təntənəsinə çevriləcək.	
Azərbaycan Respublikasının Prezidentliyinə namizəd, dövlət başçısı	
Heydər Əliyevin Mingəçevir şəhərində, Bərdə, Yevlax, Ağdam,	
Ucar, Kürdəmir rayonlarında seçicilərlə görüşləri	23
Seyid Yəhya Cəlaləddin Bakuvinin əlyazmaları	843
Sədulla Bərdəi	444
Səfəvilərin Ərdəbil hakimiyyəti tarixinə dair	231
XIII əsrdə yaşamış bəzi Azərbaycan mütəfəkkirləri haqqında	912
Səmərali fəaliyyət proqramı	669
Sənin zərbəci cəbhən	101
Sərəncam imzalanmışdır: "Bərdə-75"	799
Sərt küləklər nəcib insanları amalından döndərə bilmir	125
Səyahətnamə	190
Səyyahlar, kəşflər, Azərbaycan	265
Sirli kainatlı dünyamız	823
Snayper Məmmədali Abbasov	331
Sosializm yarışı zəhmətkeşlərin yaradıcı fəallığını	
yüksəltməyin qüdrətli vasitəsidir	770
Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan	
KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaşın nitqi	24
Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan	
KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev yoldaş rayonumuzda	25
Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan	
KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin rayon partiya	
təsərrüfatı fəallarının yığıncağında nitqi	26
Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan	
KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin rayon partiya təsərrüfatı	
fəallarının yığıncağında nitqi	27
Sov.İKP. XXVI qurultayını yeni əmək qələbələri ilə qarşılamalı	113
Sovet Azərbaycanının kitab mədəniyyəti	735
SSRİ arxeologiyası	484
Şabran: Qədim şəhərlərimiz	320
Şatırlı etnonimi haqqında	525

Şəhərimiz bu gün	700
Şəki	238, 244
Şəki xanlığı	236
Şirvanşahlar dövləti	165
Şorakət torpaqları necə gipsləşdirməli	138
Taleyin xoşbəxtlik payı	792
Tarix	307
Tarix unutmayır qəhrəmanları	453
Tarixə nəzər	445
Tarixə sığınan abidələr	557
Tarixi, coğrafi və iqtisadi Azərbaycan	191
Tariximiz unudulmasın	403
Təbii sərvətlərin istifadəsi və mühafizəsinin müqayisəli coğrafi təhlili	71
Təhsil, əmək, mükafat	762
Təhsilimizin uca insanları	738
Təxti-Tavusun sorağında	773
Təlimdə keyfiyyət əsas şərtidir	746
Tərlan	133
Təzələşən qədim Bərdə	656
Toponimikanın əsasları	866
Toponimlər coğrafi xəritələrdə	60
Torpağı yaxşılaşdırmaq	139
Torpağın köksündə tarixin izləri	162
Türlələrin yaranması və yayılması haqqında	576
Uğurlar, problemlər	795
Ulduzlu düşüncələr	817
Ulu şöhrətini yaşadan Bərdə.....	146
Urbanizasiya və Azərbaycanın şəhər yaşayış məskənləri	626
Uzaq keçmişin yadigarı	346
Uzaqdan gələn səs	577
Varlı kolxoz kəndi	105
Vatman kağızında... sabahın kəndi	395
Vətən bizi seçir	361
Vətən sizə oğul deyir	785
Vətən yurd yerindən başlanır... yaxud Bərdə və bərdəlilər haqqında düşüncələr	412
VIII-X əsrlərdə Bərdədə sosial şərait	392
Yaqut-Əl Həməvinin “Mu-cəm əl-Buddən” əsərində Azərbaycan kənd təsərrüfatının vəziyyəti haqqında	354

YAP Bərdə rayon təşkilatının konfransı keçirilmişdir	697
VII-X əsr Azərbaycan fəlsəfəsi və ictimai fikir tarixinə dair məlumat	913
Yenə də Bərdədə	774
Yeni kəndin yaradıcıları	848
Yeni regional şöbə	641
Yeni tapıntılar	397, 535
Yeni tarixi eksponatlar	536
Yeni vüsət	690
Yetkin sosializm şəraitində Azərbaycan kəndində mədəni-maarif işi	778
Yetmiş yaşlı sənətkar	895
Yəldili küp qəbirləri	502
Yoxa çıxmış şəhərlər	429
Yubiley ili	143
Yüksək keyfiyyətli rekord pambıq məhsulu uğrunda	114
Yüksəlişin çətin yolları ilə: Müsahibimiz Bərdə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elman Allahverdiyevdir	686
Yükün ağırdı, Bərdə! Geriyə yol yoxdur, səndən sonra Kürün o tayı başlayır.....	411
Zeyd-e tarix-e qazide	258
Zəfərnəmə	198
Zərifə Əliyeva adına orta məktəbin müəllimi Minayə Nəvvəqinin çıxışı	802
Zirvə fəth olunur, tərk edilmir	126

Алфавитный указатель авторов

Абасов, Ф.	958
Аббасов, М.	959
Абд Ар-Рашид Ал-Бакуви.	960
Абдуллаев, А.	943
Агаев, И.	932, 944
Агаева, Н.	1292
Агамалиева, С.	1178
Аджи, М.	961
Азимова, Л.	1067, 1200, 1201
Александрович, Дж.	1233
Алескеров, А.	945
Алибекова, Н.	1069
Алиев, Г.	914, 915, 932, 1070
Алиев, И.	916, 917, 918, 933, 965, 1134
Алиев, К.	946, 1071, 1072, 1189, 1275
Алиев, М.	966
Алиев, Ф.	967, 1073, 1074
Алиев, Х.	947, 1075
Ализаде, А.	968, 1254
Альтман, М.	969, 1076, 1077
Ал-Якуби.	1068
Амбарсумов, А.	948
Анисимов, С.	970
Аракел-Даврижеци.	971
Артаманов, М.	972
Асадов, Ф.	973
Ахвердова, С.	949
Ахмедов, Г.	974, 1078, 1140
Ахундов, Д.	1289
Ахундова, Г.	1202
Ашурбейли, С.	975, 976, 1179, 1185
Бабаев, И.	1192, 1203
Бабаян, Е.	1152
Бадалов, А.	1180
Бакыханов, А.	977, 1282
Барда	978, 1079

Бартольд, В.	979, 980
Беленицкий, А.	981
Бертельс, Е.	1264
Большаков, О.	982
Бретаницкий, Л.	934, 1234, 1235, 1236
Бунятов, З.	983, 984, 985, 986, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1204
Бунятова, Ш.	1141
Вейдембаум, Е.	987
Велиев, И.	935
Велиев, С.	1153
Велиханлы, Н.	927, 1154
Гаджиев, Г.	1087, 1088, 1155, 1156, 1157
Гаджиев, Р.	924
Гаджиева, У.	1089, 1158
Ган, К.	1276
Гандзакеци, К.	989
Гарник, В.	1159
Гасанова, У.	1243
Гашимов, Г.	1244
Гашимов, Р.	936
Гейбуллаев, Г.	1142, 1274, 1277
Гейдаров, М.	1090, 1091, 1181
Геюшов, Р.	1143, 1160, 1283
Греков, Б.	990
Гукасян, В.	1092, 1278
Гулак, Н.	1269
Гулиев, Г.	1161
Гулиев, Т.	1182
Гулиев, Ш.	937
Гумбатов, К.	1144
Гусейнов, А.	991
Гусейнов, Г.	992
Гусейнов, Р.	993, 994
Гусейнов, Э.	1245
Дадашева, С.	1093, 1205, 1206
Даллакян, Г.	1094

Даминов, Б.	950, 951, 952
Даскиралыоглы, Х.	1095
Джавадов, Г.	953
Джафарзаде, И.	995, 1207
Джафаров, Г.	1162
Джафаров, Ю.	996
Джидди, Г.	997
Дирр, А.	1279
Догбаева, Э.	1237
Дорн, В.	999
Достиев, Т.	1000, 1163
Закиев, Ф.	1270
Ибн А-сам Ал Куфи	
Абу Мухаммад Ахмад.	1002
Ибн Хордадбех.	1003
Ибн-ал-Асир.	1001
Ибн-Кудам.	1096
Ибн-Руста.	1097
Ибн-Хордадбех.	1098
Ибрагимов, Г.	1238
Ибрагимова, Т.	1099
Измайлова, А.	1164
Исламов, Р.	1165
Исмаилзаде, Т.	1166
Исмаилов, И.	938
Исмаилов, М.	1004
Исмизаде, О.	1147
Каджар, Ч.	1013
Кадырова, Э.	1255
Казиев, М.	1014
Карабаги, Д.	1015
Карабах.	1016
Каракашлы, К.	1167
Караулов, И.	1100, 1101, 1102, 1103
Касимов, Э.	1017
Касумова, С.	1284
Керемов, Н.	925, 928, 1018
Керимов, В.	1186
Керимов, И.	1221

Кикнадзе, Р.	1019
Козлов, К.	954
Крымский, А.	1265
Кудрявцев, А.	1285
Кулиев, Н.	1246
Кулиев, Т.	1104, 1208
Кулизаде, З.	1021
Куликов, А.	1105
Левиатов, В.	1148
Мавлюбердинов, З.	1247
Магеррамов, И.	1248
Мамедзаде, К.	1022
Мамедов, А.	1023
Мамедов, Г.	955
Мамедов, И.	1024, 1249
Мамедов, О.	1250
Мамедов, Р.	1025, 1026, 1027
Мамедов, С.	1028
Мамедов, Т.	1029, 1030, 1031, 1106, 1168
Мамедов, Ф.	1032, 1222
Мамедова, Г.	1223, 1225, 1226
Мамедова, З.	1224
Мамедова, Ф.	1033, 1034, 1035, 1107, 1108, 1290
Манандян, Я.	1036
Маниев, Ф.	1260
Махмуд, И.	1037
Махмудов, А.	939
Махмудов, Я.	1038
Меликов, Р.	1109
Меликсет-Беков, Л.	1039
Мель, Н.	1110
Мехралиев, Э.	929, 1111
Мехтиев, А.	1149, 1227
Мехтиев, Р.	920
Мец, А.	1286
Мещанинов, И.	1169
Минкевич-Мустафеева, Н.	1170
Минорский, В.	1040

Мирзоева, Э.	1041
Мнацаканян, А.	1042
Мурадов, В.	1228
Мусаева, Т.	1526
Мухтаров, А.	1112
Мухтарова, А.	940
Мухтароглы, Т.	1113
Надеждинь, П.	1258
Наджафалиев, М.	1251
Наджафлы, Т.	1114
Наджафова, Н.	1150
Наджафова, Н.	1171
Неймат, М.	1239
Низами, Г.	1266, 1267, 1268
Нуриев, А.	1043, 1044, 1183, 1151
Нуриев, С.	1115
Огульчанский, И.	1272
Осипов, Г.	930
Османов, Ф.	1045, 1046, 1173, 1174
Пахомов, Е.	1194, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1240
Петрушевский, И.	1187, 1259
Пириев, В.	1175
Пиркулиева, Г.	1117
Половой, Н.	1118
Полосин, В.	1294
Раджабли, А.	1195, 1214
Раджабов, Р.	1241
Раджабова, Т.	1273
Рамазанлы, Г.	1176
Рашид-ад-дин.	1048, 1049, 1050, 1051
Рзаев, А.	941
Садр-Ад-Дин Али Ал Хусайни.	1052
Саидов, А.	1229
Саидов, З.	1263
Саламзаде, А.	1242

Салимов, Т.	1280
Сараби, Е.	1119
Сафаралиев, Р.	956
Сеидова, Т.	1054
Сейфеддини, М.	1196, 1197, 1215
Сулейманова, С.	1121
Сумбатзаде, А.	1122
Сысоев, В.	1055, 1123
Тагиева, Р.	1188
Тадж-ад-Дин ас-Салмани.	1056
Тебеньков, М.	1058
Тер-Гевондян, А.	1059
Тревер, К.	1124, 1184, 1216
Умаев, А.	942
Усейнов, М.	1230
Фазлуллах ибн Рузбихан Хунджи.	1060
Фасмер, Р.	1198, 1217
Фитуни, А.	1125
Халилов, Д.	1199
Халилов, М.	1126, 1127, 1177
Хасан-Джалал, Е.	1061
Чырагзаде, В.	1129
Шариф, А.	1128
Шарифли, М.	1063
Шопен, И.	1064
Щеблыкин, И.	1231
Эверлин, А.	957
Эфендиев, Г.	1130
Эфендиев, О.	1066
Юнусов, А.	1131, 1287
Якобсон, А.	1232
Якубзаде, Ю.	1253
Якубовский, А.	1132
Ямпольский, З.	1133, 1288, 1291

Алфавитный указатель названий

Азербайджан – единственный наследник этнокультурного богатства Карабаха	1158
Азербайджан	1038
Азербайджан.....	962
Азербайджан в III-V вв	1284
Азербайджан в торговых и политических взаимоотношениях Сефевидской империи и Русского государства в XVII веке: [По русским источникам]	1054
Азербайджан в эпоху Низами	983
Азербайджан древняя страна	1025
Азербайджан: Справочник	935
Азербайджано-русские отношения	967
Азербайджанская ССР	923
Азербайджанские языковеды средневековья	1292
Азербайджанское государство Сефевидов в XIX веке	1066
Азербайджанцы в истории России	991
Акты, собранные Кавказской Археографической Комиссией	963, 964
Albanica III	1080
Албания и Атропатена по древнеармянским источникам	1030
Албанские памятники Карабаха	965
Античная Кавказская Албания	1189
Античные монеты в Албании: [В пределах Азербайджанской ССР]	1209
Арабские источники о тюрках в раннее средневековье	973
Армения и Арабский Халифат	1059
Армянские авторы о древней Кавказской Албании	1071
Археологические раскопки городища Оренкала в 1915 г.	1207
Археологические и этнографические изыскания в Азербайджане	1135, 1190, 1191
Археологические исследования в Азербайджанской ССР	1134
Археологические открытия 1982 года	1136
Археологические открытия 1984 года	1137
Археологические открытия 1985 года	1138
Археологические открытия 1986 года	1139
Архитектура Азербайджана	1218, 1219
Архитектура Гянджи	1022
Архитектура древних городов Азербайджана	1237

Архитектура Республик Закавказья	1220
Архитектура Советского Азербайджана	934
Архитектурно–планировочное развитие городов Азербайджана	1228
Архитектурные связи школ зодчества средневекового Азербайджана	1222
Архитектурные связи школ зодчества средневекового Азербайджана	1032
Ахбар-Ад-Даулат Ас Селджукийя	1052
Барда – город индустриальный	1246
Барда	978, 1079, 1123
Бардинская слава: взлет и падение	957
Бардинский клад 1940 года	1210
Башни-мавзолея в Барде и их надписи	1240
Будущее древнего города: [О благоустройстве города Барда]	1253
Будущий облик села: [Гюльоглулар Бардинского района]	1247
В селе Ленинабад: [Бардинского района]	1105
Великий Шелковый путь и Азербайджан	1024
Взаимовлияние литератур Азербайджана и Востока: заметки о женских образах	1273
Вопросы истории Кавказской Албании	988
Всегда в строю	1086
Выполняя обязательства	950
Выходцы из Берда в среде ученых Багдада других культурных центров Халифата в IX-X веках	1263
География в истории и археологии Азербайджана	1153
Глубинное геологическое строение Азербайджана	924
Гончарное ремесло Азербайджана античного периода: [I-III вв.]	1180
Гончарство Азербайджана: [Историко-этнографическое исследование]	1178
Города Азербайджана эпохи Низами	1140
Города и городская торговля в Азербайджане во второй половине XVIII в.	1073
Города и городское ремесло и ремесленные центры	1181
Города Кавказской Албании в IV в. до н.э. - III в. н. э	1192
Городское управление Азербайджана	1041
Государство Атабеков Азербайджана	984
Государство Саджидов	1063

Государство Ширваншахов	975
Гунны и Азербайджан	996
Гюлистан крепость эпохи Низами	1023
Гюлистан-Ирам	977
Дворцовый комплекс Ахеменидов на территории Азербайджана	1166
Декоративные особенности надписей архитектурных памятников Азербайджана	1242
Денежное обращение в Азербайджане в V-IX вв.	1215
Денежное обращение и монетное дело в Азербайджане в XII-XIII вв.: [По нумизматическим материалам]	1208
Денежное обращение Кавказской Албании в эллинистическую эпоху: [Конец IX - первая половина I вв. до н.э.]	1203
Деревянное зодчество Азербайджана	1227
Джами ат-таварих	1048
Документы по русской политике в Закавказье	998
Достижение археологии в XI пятилетке	1145
Древнейшие сношения Руси с прикаспийскими странами и поэма «Искендернаме» Низами как источник для характеристики этих сношений	1058
Древний Дербент	1284
Древний Мингечаур	1146
Древняя Албания III-I вв. до н. э.	1288
Древняя Кавказская Албания в историографии XIX-XX вв.	1072
Дыхание Армагеддона.	961
Евлах-Шуша	1233
Жизнь в пути	925
Забытые курганы	1144
Закономерности в развитии средневековой архитектуры X - XV вв	1232
Земельные ресурсы Азербайджана и их рациональное использование и охрана	932
Зодчество Кавказской Албании	1225
Зодчие средневекового Азербайджана	1236
Золотая Орда и ее падение	990
Золотые изделия IV-VII веков, завезенные в Кавказскую Албанию	1126
Ибн-Мискавейх о походе Руссов в Берда в 332 г – 943/4	1132
Из героической борьбы Азербайджанского народа в XIII – XIV веках	1259

Из истории Азербайджана многогранной культуры	1069
Из истории Кавказской Албании XII-XIII вв.	1081
Из истории некоторых городов Азербайджана IX-XIII вв.	1078
Из истории раннефеодальных отношений в Кавказской Албании: [На основе материалов церковной истории]	1290
Из истории ремесленного производства Кавказской Албании. Из серии «Памятники материальной культуры Азербайджана»	1183
Из практики объяснения географических имён [названий] Кавказа	1276
Избранные сочинения. Азербайджан в VII-IX вв.	985
Избранные труды. Низами и Физули	1264
Изменения в народной одежде азербайджанцев Карабаха в конце XIX - начале XX вв.	1152
Изучение технологических особенностей фаянсовых изделий городов Азербайджана	1176
Ильхам Алиев: Наша цель - добиться всестороннего развития Азербайджана, постоянного повышения благосостояния народа: Поездка Ильхама Алиева в Барду	919
Искендер-наме	1266, 1267
Ислам в Азербайджане	1287
«Истории» Киро-коса Гандзакеци и их отношение к «Истории страны Албанской Моисея Каланкайтукского»	1106
Историко-археологические исследования Гаргарчайского бассейна Карабахской зоны Азербайджана	1157
Историко-археологический очерк старой Гянджи	995
Историческая география Азербайджана	1005
Исторические этапы сельского хозяйства Азербайджана и перспективы его развития	933
Исторический очерк города Ганджи	969
Историческое развитие зодчества Карабаха	1224
История Азербайджана	994, 1006, 1008, 1009, 1010, 1014, 1037, 1257
История Азербайджана по археологическим памятникам	1169
История Азербайджана с древнейших времен до начала XX века	1007
«История Албан» Моисея Каланкатуйского как источник по общественному строю раннесредневековой Албании	1033

История Армении	989
История древнего мира	1011
История и культура Кавказской Албании	
IV в. до н.э. - III в.н.э.	1045
История изучения Арабской исторической и географической литературы: [IX-XIII]	1154
История Карабаха	1015
История последней столицы Ширвана:	
Исторический очерк	1125
История Хазар	972
История Халифата. Ислам и Аравии: [570-633]	982
История Христианства в Кавказской Албании	1062
История Ширвана и Дербенда	1040
Источники военного права в Азербайджане в XIII-XV вв.	1028
Источники по истории Грузии	1012
К 850-летию со дня рождения Низами Гянджави	1271
К вопросу о денежном обращении в государстве Саларидов [941-984 гг]	1067
К вопросу о значении торговых путей Азербайджана в XIII-XIV веках: [Статья вторая]	1090
К вопросу о Карадамах на территории Азербайджанской ССР в XIX нач. XX вв.	1164
К вопросу о культуре Кавказской Албании: [Доклад на XXV Международном конгрессе востоковедов, 1960 год]	1216
К вопросу о начале сплошной коллективизации и на ее основе ликвидации кулачества как класса в Азербайджане	1075
К изучению летописи Кавказской Албании	1133
К интерпретации некоторых сообщений Арабских источников о Шабране	1104
К истории Атропатены	1122
К истории Гянджи раннего средневековья	1076, 1077
К истории изучению керамики из Оренкала	1170
К освещению некоторых вопросов истории Азербайджана в монографии “Азербайджан в VII-IX вв.”	1092
К проблеме изучения архитектурных направлений средневекового Азербайджана	1234
К характеристике мастеров средневекового Азербайджана	1235
К этногенезу азербайджанцев	1142

Кабала	966
Кавказ: борьба Добра и Зла	1112
Кавказская Албания в V-XII вв	1030, 1031
Кавказская Албания и албаны	1034
Кавказский край	1258
Кавказской Албании: [Доклад на XXV Международном конгрессе востоковедов, 1960 год]	1124
Каменные изваяния раннесредневековой Албании. Из серии «Памятники материальной культуры Азербайджана»	1143
Карабах	1016
Карабах в XV столетии	1114
Карабах в античности	1087
Карабах в средневековье	1088
Карабах-«Цветущий сад»	1095
Карабах-Душа Азербайджана	1175
Карабахский конфликт и его корни: [На основе Иранских источников]	1119
Карабахское ханство	958
Каспий. О походах древних русских в Табаристан. На побережья Каспийского моря	999
Керамика старой Ганджи	1148
Китаб ал-алак ан нафис: [Книга драгоценных камней]	1097
Китаб ал-Булдань: [Книга царств]	1068
Китаб ал-масалик ва-л мамалик: [Книга путей и царств]	1098
Китаб ал-харадж: [Книга о налогах]	1096
Китаб Талхис Ал-Асар Ва Аджа ибн Ал-Малик Ал-Каххар	960
Клады Азербайджана и других республик и краев Кавказа	1211
Книга завоеваний	1002
Книга историй	971
Книга путей и стран	1003
Ковровое искусство Карабаха	1188
Комсомол Азербайджана в борьбе за ликвидацию неграмотности в республике в годы первой пятилетки: [1928-1932]	1256
Красива Барда	1130
Краткая история страны Албанской	1061
Краткий путеводитель: По наиболее известным памятникам древности и природы в Азербайджане	1020
Культовое зодчество Кавказской Албании	1226

Культовое зодчество Карабаха	1186
Культовые сооружения древней Кавказской Албании	1289
Материалы из сочинений Закарийи Ал-Казвини об Азербайджане	1082
Материальная культура Кавказской Албании	1199
Материальная культура Кавказской Албании III в. до н.э. - III в. н. э.	1046
Материальная культура Карабаха является составной частью материальной и духовной культуры Азербайджана	1155
Меры нужны-кардинальные: [О социальном переустройстве сел в Бардинском районе]	1250
Место Прикаспийских областей в истории мусульманского мира	979
Меценатствующий апологет	1083
Многогранная культура Азербайджана одна из многовековых направлений развития взаимосвязей	1241
Монетное дело и денежное обращение в Азербайджане XII-XV вв. XII – начало XIV в	1196
Монетные клады Азербайджана и других республик, краев и областей Кавказа	1194
Монеты Баку	1193, 1212
Монеты Ильханов XIV века	1197
Монеты как фактор связей Азербайджана с зарубежными странами [Азербайджан в многовековых многогранных культурных взаимосвязях. Сборник докладов Четвертого Бакинского Международного Симпозиума (4-6 июнь, 1998)]	1214
Монеты чеканные от имени Александра Македонского на территории Кавказской Албании	1205
Мусульманский ренессанс	1286
На дальних переправах	1272
На основе комплексной механизации	955
Народное жилище Азербайджана с древнейших времен до начала XX века	1149
Начальный очерк истории Азербайджана [Северного]	1055
Наши соотечественники в Тюменской области	1026
Неизвестные памятники средневековой Барды	1159
Некоторые нумизматические данные о государстве Саджидов [889-929]	1200

Низами и его современники	1265
Низами и этнография	1141
Никто не забыт и ничто не забыто: В Могилеве установлен бюст нашему соотечественнику Герою Советского Союза Аслану Везирову	1128
Новая книга о топонимике Азербайджана	1275
Новые Гюльоглулар	1252
Новые дни Барды	1249
Новые заметки на древняя истории Кавказа и его обитателей	1064
Новый арабский источник по истории Азербайджана IX-X вв.	1204
Нумизматика Азербайджана	1195
Нумизматические данные об эмирах-преемниках Саджидов	1201
О водоснабжении средневековых городов	1017
О географическом описании Азербайджана в письменных источниках V-X вв.	929, 1111
О длительности пребывания Хазар в Албании в VII-VIII вв.	1084
О значении торговли и торговых путей Азербайджана в XIII-XIV веках	1091
О концепции Кавказской Албании	1021
О литературе Кавказской Албании	1042
О маршруте похода русских на Берда и русско-хазарских отношениях в 943 г.	1118
О монетах Саджидов	1217
О монетах Саджидов: Отдельный оттиск из «Известий общества обследования и изучения Азербайджана»	1198
О некоторых вопросах истории Албанской письменности и литературы: [В связи с работой А.Ш.Мнацаканяна «О литературе Кавказской Албании»]	1278
О некоторых выдающихся средневековых Азербайджанских географах и путешественниках	928
О некоторых закономерностях в образовании топонимики Азербайджана: [В порядке обсуждения]	1277
О некоторых сторонах народного способа шелкоткачества в Азербайджане	1129

О некоторых этнографических аспектах преобразования сельского жилища азербайджанцев за годы советской власти	1161
О первобытных корнях культо-святых в Исламе: [По материалам Азербайджана]	1291
О переселении армян в Азербайджан	1116
О происхождение Албанского погребального ритуала “Убитые враги”	1177
О роли русских ученых и специалистов в развитии шелководства в Азербайджане в XIX в.	949
О термине сикка в арабской географической литературе	927
О топониме Барда	1280
О торговле и городах Армении в связи с мировой и торговлей древних времен	1036
О торговых связях Кавказской Албании с эллинистическим миром: [По монетным находкам]	1165
О хронологическом несоответствии глав «Истории Агван» Моисея Каланкатваца	1085
О чем свидетельствуют архефакты	1172
О шефской помощи рабочих коллективов Азербайджана деревне	1248
Об Азербайджанских головных уборах: [По материалам Карабахской историко-этнографической зоны]	1167
Об архитектуре городе Ганджи XII века	1110
Обзор источников по истории Азербайджана. Источники арабские	986
Обзор источников по истории Азербайджана. Источники грузинские	1039
Обоснование моделей совместного использования техники в фермерских хозяйствах и функционирования обслуживающих предприятий в условиях Азербайджанской республики	938
Образ Мехин-Бану и его исторический прототип	1070
Оживают безводные степи	954
Основные итоги археологического изучения средневековых городов Азербайджана	1163
Отузикилер на подъеме	946
Очерк археологического изучения древнего	1162
Очерки истории средневекового Баку	1179
Очерки по истории Азербайджанской философии	1293

Очерки по истории и культуре Кавказской Албании	
IV в. до н.э. – VII в.н.э	1184
Очерки по источниковедению истории Грузии.	
Парсадан Горгиджанидзе и «Картлис Цховреба»	1019
Памятники Азербайджанского зодчества	1230
Памятники Азербайджанского зодчества эпохи Низами	1231
Памятные записи Албанских евангелий как источник по истории Албан XI-XVIII вв.	1089
Парламентские выборы 2005 года:	
Предварительный анализ	920
Первая ласточка: [О селе Гююлгулар]	1238
Первая электронная библиотека в регионе: [Центральные библиотеки Барды открыли сайты]	1261
Переписка	1049
Песня Низами	1270
По примеру ямпольцев: Развернули борьбу за высокое качество производимой продукции хлопкоробы и работники хлопко-очистительного завода Бардинского района	947
Подготовка квалифицированных кадров для сельского хозяйства Азербайджана в период развитого социализма	931
Поездка Президента Азербайджана Ильхама Алиева в Бардинский район.	
//Бакинский рабочий.-03.03.2006.	921
Покорение Олимпа	1262
Поливная бытовая керамика Азербайджана XII-XIII вв.: [С резервированным орнаментом]	1171
Политическая история и историческая география Кавказской Албании	1035
Поселение Шортепе вблизи села Шатырлы в Барде	1173
Поэма Низами «Искендернаме» как источник по политической истории Азербайджана и Грузии в X в.: [Поход русских на Барду в 943-944 гг]	1131
Президент Азербайджана Ильхам Алиев ответил на вопросы журналистов	922
Приезд Искендера в Барду и встреча с Нушабой	1268
Природные условия и природные ресурсы Кура-Араксинской низменности	926
Про поэму «Атака русских в Барду» и его автора известного Азербайджанского поэта Низами Гянджави	1269
Проблема датировки «Истории Албан».	

II. К вопросу о тексте, стиле, языке памятника	1108
Проблема датировки «Истории Албан»: I. К вопросу об историографии «Истории Албан» Моисея	1107
Проблемы территориальной организации хозяйства Миль-Карабахской зоны в условиях перехода к рыночной экономике	1243
Протоскифы и их потомки в Карабахе	1127
Процессы капиталистического развития в сельском хозяйстве Азербайджана в конце XIX - начале XX века	942
Путеводитель по Кавказу	987
Путеводитель по Кавказу: Кавказский край	970
Путешественники об Азербайджане	1047
Путешествие Бакуви	1018
Пути улучшения использования земельных ресурсов	936
Развитие системы расселения в Азербайджанской ССР	1251
Раскопки на храмовом участке средневековой Барды	1160
Резервы снижения себестоимости хлопка-сырца в колхозах	945
Рекорд Т.Мусаевой: механизатора колхоза «Коммунизм» Бардинского района	951
Ремесла и торговля раннесредневековых городов Азербайджана	1185
Ремесло Кавказской Албании	1043, 1044
Реставрация памятников архитектуры Азербайджана	1229
Речь Президента Азербайджана	917
Речь Президента Азербайджана Ильхама Алиева	916
Рисоводство в Азербайджане	937
Роль наставничества в общественном быту нефтепереработчиков гор Баку	1245
Рост неделимых фондов колхозов Азербайджана и возникновение межколхозных производственных связей	948
Сагартти	1109
Сборник газеты Кавказ	1053
Сборник летописей	1050, 1051
Сведения арабских географов IX и X веков по Р.ХР о Кавказе, Армении и Азербайджане	1100
Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане	1101
Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане: Ибн-Ал Факух	1103

Сведения арабских писателей о Кавказе, Армении и Азербайджане: Ал-Истахри	1102
Связи Кавказской Албании в эллинистический период	1202
Селевкидские монеты первой половины II века до н.э. на территории Кавказской Албании	1206
Селение Барда. Джеванширского уезда, Елизаветпольской губернии	930
Сельское хозяйство Азербайджанской ССР на крутом подъеме	939
Сирийские источники XII-XIII вв. об Азербайджане	993
Словарь географических терминов Азербайджана	1281
Словесное искусство в Карабахе	1115
Современные названия Кавказских имён	1279
Совхозы Азербайджана в 70-х первой половине 80-х годов	940
Соотечественники	1027
Социалистические преобразования быта и культуры хлопкоробов Азербайджана в период развитого социализма	943
Социалистическое соревнование хлопкоробов Азербайджана в десятой пятилетье	944
Социально-культурные изменения в Азербайджанской деревне и период развитого социализма: [1965-1979 годы]	1260
Социально-экономическая и политическая история Азербайджана XIII-XIV вв.	968, 1254
Сочинения	980
Сочинения, записки, письма	1282
Спутник Барды: Завтрашний день села Гююлоглулар	1244
Средневековое городище «Шехергах» на территории Кюрдамирского района	1120
Средневековые археологические памятники Северо-Восточного Азербайджана	1000
Средневековые памятники Карабаха	1156
Средневековый город Байлакан. Из серии «Памятники материальной культуры Азербайджана»	974
Средневековый город Барда	1151
Средневековый город Средней Азии	981
Средневековый город Шемаха	997
Старая Шуша	1013
Старейший город Карабаха: [Барда]	1113

115 тысяч тон хлопка – новый рубеж хлопкоробов Барды: Изложение выступления Г.А.Алиева на собрании партийно-хозяйственного актива Бардинского района	914
Страницы истории Гянджи	1004
Тарих-ал Камиль	1001
Тарих-и алам-ара-йн Амини	1060
Тарихи Дербенд-наме	1057
Тарихнаме	1056
Ткачество. Заметки этнографа	1182
Топонимия Азербайджана	1274
Торговые пути-мосты, овданы и Караван-Сарай Азербайджана XVI в.	1093
Торговые связи Азербайджана с зарубежными странами в VII - начало IX вв.	1117
Традиционное орудие пахоты Карабаха в XIX начале - XX века	953
Труд во имя урожая: О хлопкоробах Бардинского района	956
Трудовая активность женщин Азербайджана в борьбе за построение коммунизма	1255
Улучшение условий жизни населения прежде всего беженцев и вынужденных переселенцев постоянно находится в центре внимания Азербайджанского государства	918
Урожай дается умелым	915
Ускоряя сев	952
«Фихрист» Ибн ан-Надима как историко-культурный памятник X века	1294
Хамдуллах Казвини как источник по социально-экономической истории восточного Закавказья	1187
Хозяйство и города Азербайджана: [По древнеармянским источникам]	1168
Христианское зодчество Кавказской Албании эпохи раннего средневековья	1223
Христианство в Кавказской Албании	1283
Художественная керамика Азербайджана XII-XV вв	1150
«Царский» огонь Атропатены в поэме «Шахнаме» Фирдовси	1099
Церомонах Алексей [Никоноров]	1062
Чеканка в Албании подражаний монетам Македонским или Селевкидским в I в. до. н. э.	1213

Через всю войну	959, 1094
Шагаем	941
Шатровое зодчество Азербайджана и его взаимосвязи с сопредельными странами	1221
Ширванское восстание в 1743 г.	1074
Шортепе - древняя Барда	1174
Щедрая земля	1065
Экономические и культурные связи Азербайджана с Индией в средние века	976
Энциклопедия города Дербента	992
Эпиграфические памятники Карабаха	1239
Этнополитическая история Северо-Западной Албании в свете архетипов в местных источниках	1121
Ялойлутепинская культура	1147

XARİCİ MƏNBƏLƏR

Hacıyev Q.	1295, 1296
Berde Karabağın en zengin tarihi malik şəhridir	1295
Bərdə Hülakülərin hakimiyyəti dövründə [ingiliscə]	1296

MÜNDƏRİCAT

TƏRTİBÇİDƏN	
ÜRƏYİMİN İÇİNDƏKİ ÜRƏYİM.....	4
BƏRDƏ RAYONUNUN İNZİBATİ ƏRAZİ VAHİDİ	6
BƏRDƏ ŞƏHƏRİNİN TARİXİ ƏRAZİSİ, TƏŞƏKKÜLÜ VƏ ADININ ETİMOLOGİYASI	8
<i>AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEV VƏ BƏRDƏ</i>	<i>21</i>
<i>AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEV BƏRDƏDƏ.....</i>	<i>34</i>
<i>BƏRDƏNİN QƏDİM MEMARLIQ ABİDƏLƏRİ.....</i>	<i>57</i>
BƏRDƏ ŞƏHƏR İMAMZADƏSİ	59
BƏRDƏ ŞƏHƏR CÜMƏ MƏSCİDİ	60
BƏRDƏ TÜRƏSİ.....	60
AXSADAN BABA TÜRƏSİ.....	60
SEYİD TÜRƏSİ.....	61
ƏMİRLİ KƏND MƏSCİDİ	61
UĞURBƏYLİ KƏND MƏSCİDİ.....	62
TƏRTƏR ÇAYININ KÖRPÜLƏRİ	62
BƏHMƏN MİRZƏ TÜRƏSİ	63
BƏRDƏNİN “YAŞIL ABİDƏLƏRİ”	78
BƏRDƏ PULLARI.....	79
BƏRDƏ XALÇALARI.....	81
MUSİQİ TARİXİMİZDƏ BƏRDƏ	83

BƏRDƏ MƏDƏNİYYƏTİ BU GÜN.....	85

BƏRDƏNİN YETİRMƏLƏRİ.....	98

MƏHƏMMƏD BƏRDƏİ	99
ŞƏMSƏDDİN BƏRDƏİ.....	99
FATMA BƏRDƏİ.....	99
ƏBUSƏİD ƏHMƏD BƏRDƏİ.....	99
MİHUYİDDİN MƏHƏMMƏD BƏRDƏİ.....	100
BƏRDƏİ... (?!).....	100
SƏDULLAH BƏRDƏİ.....	102
QAZİ MƏHİƏDDİN BƏRDƏİ	105
ƏBUBƏKR BƏRDƏİ.....	107
MƏKKİ BƏRDƏYİ	109
GÜLŞƏNİ BƏRDƏİ.....	111
MUSA KALANKAYTUKLU	114
BƏRDƏLİ ALİM YUSİF QARABAĞI	117
BƏRDƏLİ ŞAİR DƏVDƏK.....	119
AĞAYEV HÜSEYN BAYRAM OĞLU	121
ASLANOV QAÇAY ALLAHQULU OĞLU.....	122
ASLANOV FƏRHAD QAÇAY OĞLU	126
BABAYEV ASİF SEYİD ƏSƏD OĞLU	128
BEHBUDOV SƏFİYAR ABUZƏR OĞLU	129
BAXŞƏLİYEV BAXŞƏLİ HƏSƏN OĞLU	130
BAXŞƏLİYEV GÖVHƏR BAXŞƏLİ QIZI.....	132
BAXŞƏLİYEV ADİL BAXŞƏLİ OĞLU	135
ƏFƏNDİYEV FİKRƏT ŞƏRİF OĞLU.....	136
ƏFƏNDİYEV (QURBANOV) RÜZGAR ŞAHMAR QIZI.....	138
ƏHMƏDOV RZA BƏYLƏR OĞLU	140
ƏKBƏROV HACI MƏMMƏD OĞLU	142
ƏKBƏROV RASİM HACI OĞLU.....	143
ƏKBƏROV SƏFƏR ƏLİPAŞA OĞLU	144
ƏKBƏROV MƏDƏT MÜSÜL OĞLU	145

ƏLƏKBƏRZADƏ AFTANDİL VAQİF OĞLU	146
ƏLİYEV KÜBRA MUXTAR QIZI.....	147
ƏLİYEV FİKRƏT HÜSEYN OĞLU	149
ƏLİYEV KAMRAN HÜSEYN OĞLU	150
ƏLİYEV ƏLƏSGƏR MEHDİ OĞLU	151
ƏZİMOV ELDAR XASAY OĞLU.....	152
HACIYEV İLQAR HÜMBƏT OĞLU	153
HACIYEV QASIM ƏHƏD OĞLU	154
HACIYEV ƏBÜLFƏT ƏHƏD OĞLU.....	155
HACIYEV SALEH HİLAL OĞLU	156
HƏSƏNOV SOLTAN MƏHƏMMƏD OĞLU	157
HÜSEYNOV AFİQ TAPDIQ OĞLU.....	158
İBRAHİMOV CÜMŞÜD QULU OĞLU	160
İBRAHİMOV ELÇİN CÜMŞÜD OĞLU.....	162
İBRAHİMOV ÇƏRKƏZ İSMAYİL OĞLU.....	163
İBRAHİMOV SABİR İSMAYİL OĞLU	164
İBRAHİMOV NİZAMİ İSMAYİL OĞLU.....	165
İBRAHİMOV KÖÇƏRİ ƏHMƏDƏLİ OĞLU.....	166
İSGƏNDƏROV RAMİZ KAMAL OĞLU	167
İSMAYİLOVA XURAMAN İSBI QIZI	168
KƏRİMOV YUSİF ABBAS OĞLU.....	169
KƏRİMOV ELGİZ KƏRİM OĞLU.....	171
KƏRİMOV ƏDALƏT KƏRİM OĞLU.....	172
KƏRİMOV İSFƏNDİYAR KƏRİM OĞLU	173
QASIMOV ELDAR İSA OĞLU	174
QASIMOV CƏMŞİD QURBAN OĞLU.....	176
QƏHRƏMANOV FARİZ ÇOBAN OĞLU.....	178
QOCAYEV ZAHİD ADIGÖZƏL OĞLU	179
QULİYEV MIRZƏ MƏCİD OĞLU.....	182
QULİYEV MUSA	182
LƏNBƏRANSKİ CƏMİL NƏSİR OĞLU	184
LƏNBƏRANSKİ ƏLİŞ CƏMİL OĞLU	185

MƏMMƏDOV PƏNAH ABBAS OĞLU.....	186
MƏMMƏDOV MAARİF HƏSƏN OĞLU	187
MƏMMƏDOV YUSİF MƏMMƏDQULU OĞLU.....	189
MƏMTİYEV TOFİQ RƏHİM OĞLU.....	190
MURADOV VİDADİ AYDIN OĞLU	192
NURİYEV SƏDİ ŞƏFAQƏT OĞLU	193
ORUCOV QARDAŞLARI.....	194
PAŞAYEV KƏRİM PAŞA OĞLU	198
RƏCƏBOV RƏCƏB.....	200
SEYİDOV QABİL SALEH OĞLU	201
VƏZİROV ASLAN FƏRHAD OĞLU	202
YUSİFOV ABDULLA RƏSUL OĞLU	203
KÖNÜLLƏR VƏSF EDİR GÖZƏL BƏRDƏNİ.....	204
<i>Nizami Gəncəvi</i>	
İSGƏNDƏRİN AZƏRBAYCANA GƏLMƏSİ VƏ BƏRDƏ PADŞAHI NÜŞABƏ İLƏ GÖRÜŞMƏSİ	205
<i>Qasim Bəy Zakir</i>	
BƏRDƏ ŞƏHƏRİ.....	207
<i>Oktay Rza</i>	
BƏRDƏ	210
<i>Ş. Abdullayev</i>	
BƏRDƏYƏ GƏL.....	210
<i>Əjdər Fərzəli</i>	
BƏRDƏNİN ŞÖHRƏTİ	212
<i>Cəfər Cəmənlı</i>	
BƏRDƏNİN.....	221
<i>İsa Sevr</i>	
MƏN BƏRDƏYƏM	222
<i>Novruz Gəncəli</i>	
BƏRDƏ PAMBIQÇILARINA	224

<i>Xuraman</i>	
BƏRDƏ	225
BƏRDƏM	225
<i>Səməd Səmədov</i>	
BƏRDƏDƏ	226
<i>Əli Əliyev</i>	
BƏRDƏM	227
<i>Kamran Əliyev</i>	
BƏRDƏ DİYARIM	228
<i>Fikrət Qoca</i>	
BƏRDƏ	229
<i>Zamin Mahmudov</i>	
BƏRDƏ	230
<i>Polad İlyas</i>	
BƏRDƏ	231
<i>İslam Səfərli</i>	
BƏRDƏ	232
<i>Azadə Novruzova</i>	
BƏRDƏ	232
<i>Əvəz Salahov</i>	
GÖZÜN AYDIN, BƏRDƏM MƏNİM	233
<i>BƏRDƏ DÖYÜŞÜB VƏ DÖYÜŞÜR.....</i>	234
BƏRDƏ ŞƏHİDLƏRİ:	235
İTKİN DÜŞƏNLƏR:	241
BƏRDƏ ŞƏHİDLƏR XİYABANINDA DƏFN OLUNAN	
ŞƏHİDLƏR:	242

BƏRDƏ YAZILI MƏNBƏLƏRDƏ	244
AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ.....	244
NA RUSSKOM ƏZİKE.....	335
XARICI MƏNBƏLƏRDƏ.....	382
KÖMƏKÇİ GÖSTƏRICİLƏR:	
MÜƏLLİFLƏRİN ƏLİFBƏ GÖSTƏRİCİSİ	383
SƏRLÖVHƏLƏRİN ƏLİFBƏ GÖSTƏRİCİSİ.....	394
ALFAVİTNIY UKAZATELĞ AVTOROV.....	421
ALFAVİTNIY UKAZATELĞ NAZVANİY.....	427
XARICI MƏNBƏLƏRDƏ.....	440

«Nərgiz-R» Nəşriyyat-Poliqrafiya firması.

Baş direktor: *Hidayət Musabəyli*

«Nərgiz» nəşriyyatı.

Texniki redaktor: *Kəmalə Məmmədova*

Dizayn: *Yeganə İmanova*

Mətn yığımı: *Səbuhi Musayev*

Mətbəə müdiri: *Akif Musayev*

Yığılmağa verilmişdir: 24.06.2010

Çapa imzalanmışdır: 24.09.2010.

Kağız formatı: 70x100 1/16.

Həcmi: 37,5 çap vərəqi.

Tiraj: 500 nüsxə; Sifariş: 789

Azərbaycan Respublikası Mətbuat və İnformasiya
Nazirliyi tərəfindən 1998-ci ildə qeydə alınmışdır.

Şəhadətnamə № 45.

Ünvan: 8-ci km qəsəbəsi R.Rüstəmov küç. 36

Nəşriyyatla əlaqə telefonları: 323-69-53;

050-738-37-22.

Tərtibçi: **Xuraman İsmayılova**

BƏRDƏ VƏ BƏRDƏLİLƏR
(Bibliografik məlumat kitabı)

Azərbaycan dilində
«Nərgiz» nəşriyyatı